

National Library
of Sweden

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2013

786/67

Arkivexemplar

SOU
1967:19

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1967:19

Ecklesiastikdepartementet

STATENS STÖD TILL UNGDOMSVERKSAMHET

1962 ÅRS UNGDOMSUTREDNING

V

Stockholm 1967

STATENS

OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1967

Kronologisk förteckning

1. Kommunal bostadsförmedling. Hæggström. I.
2. Allmänna arvsfonden. Esselte. Ju.
3. Utsökningsrätt VI. Esselte. Ju.
4. Ny domkretsindelning för underrätterna. Esselte. Ju.
5. Statlig publicering. Norstedt & Söner. Fi.
6. Finansiella långtidsperspektiv. Esselte. Fi.
7. Den framtida jordbrukspolitiken. Svenska Reproduktions AB. Jo.
8. Barnstugor. Barnavårdsmannaskap. Barnolycksfall. Kihlström. S.
9. Rikskonserter. Esselte. E.
10. Linköpings högskola. Del I. Victor Pettersson. E.
11. Programbudgetering. Del I. Esselte. Fi.
12. Programbudgetering. Del II. — Studier och försök. Esselte. Fi.
13. Programbudgetering. Del III. — En sammanfattning. Esselte. Fi.
14. Skolans arbetstider. Esselte. E.
15. Tjänsteställning inom krigsmakten. Esselte. Fö.
16. 1958 års utredning kyrka—stat. VII. Folkbokföringen. Beckman. E.
17. 1958 års utredning kyrka—stat. VIII. De teologiska fakulteterna. Almqvist & Wiksell, Uppsala. E.
18. Invandringen. Esselte. I.
19. Statens stöd till ungdomsverksamhet. E.

Anm. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1967:19
Ecklesiastikdepartementet

STATENS STÖD TILL UNGDOMSVERKSAMHET

1962 ÅRS UNGDOMSUTREDNING

V

Innehåll

Skrivelse till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Ecklesiastikdepartementet 9

Kapitel 1 *Inledning* 11
1.1 Direktiven för utredningsuppdraget 11
1.2 Vissa avgränsningsfrågor 15
1.3 Utredningsarbetet 16
1.3.1 Allmänna problem 16
1.3.2 Undersökningsverksamheten 17
1.3.3 Utredningens delbetänkanden 18
1.3.4 Enkäter, fältstudier m. m. 19
1.3.5 Remissyttranden m. m. 20
1.4 Sekretariatsfrågor, experter m. m. 20

Kapitel 2 *Organisationer och medlemmar* 22
2.1 Medlemssituationen m. m. 22
2.2 Ungdomens förenings- och fritidsliv 22
2.2.1 Inledning 22
2.2.2 Anslutningsfrekvenser 25
2.2.3 Antalet medlemskap och anslutna personer 25
2.2.4 Anslutningen till olika organisationskategorier 26
2.2.5 Medlemsutvecklingen 27
2.2.6 Inträdes- och utträdesåldrar 28
2.2.7 Män — kvinnor i organisationerna 29
2.2.8 Motivationsfrågor 31
2.2.9 Organisationsledningarnas ålder 31
2.2.10 Organisationer och medlemmar i olika kommuntyper. . 32
2.2.11 Utbildning — föreningsengagemang 34
2.2.12 Några andra förhållanden 35
2.3 Uppgifter och problem från ledarsynpunkt 35
2.3.1 Inledning 35
2.3.2 Viktigaste uppgifter 36
2.3.3 Största problemen/svårigheterna 36
2.4 Student- och skolföreningar 37
2.4.1 Inledning 37
2.4.2 Studentföreningar 38
2.4.3 Skolföreningar 38
2.5 Attitydstudier 41

Kapitel 3 *Samhället och ungdomsarbetet* 43
3.1 Inledande synpunkter 43
3.2 Samhällsstödets syfte och inriktning 43
3.2.1 Ungdomsvårdskommittén 43
3.2.2 1953 års utredning 45
3.2.3 1955 års ungdomsutredning 47
3.2.4 1960 års ungdomsupplysningsutredning 47
3.2.5 Ungdomsutredningens tidigare uttalanden 48
3.3 Barnavårdslagens stadganden 49
3.4 Skolans fritidsfostrande uppgifter 50
3.5 Utredningens kommentarer och överväganden 51
3.5.1 Inledande synpunkter 51
3.5.2 Synen på samhällsstödet 52
3.5.3 Kommunerna och ungdomsarbetet 54
3.5.4 Staten och ungdomsorganisationerna 56
3.5.4.1 Ungdomsorganisationernas situation 56
3.5.4.2 Statsstödets principiella grund 60
3.5.5 Ungdomsarbetet i fackliga m. fl. organisationer 63

Kapitel 4 *Ungdomens fritidsverksamhet* 65
4.1 Nuvarande förhållanden 65
4.1.1 Inledning 65
4.1.2 Bidragsbestämmelser 65
4.1.3 Tillsynsmyndighetens anvisningar m. m. 66
4.2 Verksamhetens utveckling och omfattning 67
4.3 Kommunala fritidsgruppsbidrag 73
4.4 Folkbildningsutredningen 73
4.5 Studieförbundsenkäten 74
4.6 Ungdomsorganisationernas synpunkter 76
4.7 Utredningens överväganden och förslag 78
4.7.1 Allmänna synpunkter 78
4.7.2 Kommunerna och fritidsgruppsstödet 81
4.7.3 Bidragsgivningens inriktning 82
4.7.4 Gruppverksamhetens syfte 82
4.7.5 Huvudmannaskap och bidragsmottagare 83
4.7.6 Åldersgränserna 85
4.7.7 Gruppstorlek, verksamhetsperiod m. m. 87
4.7.8 Ledarnas kompetens 88
4.7.9 Anmälan till kommunalt organ. 88
4.7.10 Kostnader — bidragsbelopp 88
4.7.11 Bidragskonstruktion 90
4.8 Utredningens förslag — sammanfattning 92
4.9 Synpunkter på bestämmelsernas tillämpning 93
4.10 Kontrollåtgärder m. m. 94
4.11 Databehandling av fritidsgruppsredovisningar 96
4.11.1 Allmänna utgångspunkter 96
4.11.2 Kostnadsberäkningar 98
4.11.3 Utredningens överväganden och förslag 98
4.12 Medelsbehovet, sammanfattning 99

Kapitel 5 *Statsstödet till central verksamhet m. m.* 101
5.1 Nuvarande förhållanden 101
5.1.1 Inledning 101
5.1.2 Ungdomsorganisationernas centrala verksamhet 101
5.1.3 Sveriges elevers centralorganisation, m. fl. 102
5.1.4 Bidrag till hemgårdsrörelsen 107
5.1.5 Ungdomsverksamheten inom riksidrottsförbundet . . . 110
5.1.6 Ungdomsidrott inom andra organisationer 111
5.1.7 Friluftsfondens stöd för lägerverksamhet 112
5.2 Föreliggande förslag beträffande viss bidragsgivning från idrottsfonden samt från friluftsfonden 112
5.2.1 Bidrag till ungdomsidrott 112
5.2.2 Bidrag till lägerverksamhet 114
5.3 Ungdomsorganisationernas synpunkter på det centrala stödet 114
5.4 Utredningens allmänna överväganden och förslag 115
5.4.1 Statsstödets fortsatta utbyggnad 115
5.4.2 Karaktär och inriktning 118
5.4.3 Bidragsvillkor 119
5.4.4 Bidragsgrunder 120
5.4.5 Förslag till bidragskonstruktion 122
5.4.6 Bidragsbelopp och kostnadsberäkningar 124
5.5 Tröskelproblemet och de små organisationerna 125
5.6 Bestämmelsernas tillämpning i särskilda fall 126
5.7 Utredningens särskilda överväganden och förslag 126
5.7.1 Sveriges ungdomsorganisationers landsråd 126
5.7.2 Frikyrkliga ungdomsrådet 127
5.7.3 Sveriges unglottor 127
5.7.4 Riksförbundet Kyrklig ungdom 128
5.7.5 Riksförbundet Sveriges ungdoms- och hemgårdar . . . 130
5.7.6 Sveriges elevers centralorganisation m. fl. 131
5.7.7 Svenska korporationsidrottsförbundet 133
5.7.8 Skid- och friluftsfrämjandet 136
5.7.9 Sveriges riksidrottsförbund 138
5.8 Tillsyn, redovisning m. m. 140
5.9 Medelsbehovet; sammanfattning 141

Kapitel 6 *Statsstödet till ungdomsledarskolning* 142
6.1 Inledande synpunkter. 142
6.2 Bidrag till ungdomsledarutbildning 143
6.2.1 Inledning 143
6.2.2 Nuvarande bidragsbestämmelser 144
6.2.3 Tillsynsmyndighetens anvisningar 145
6.2.4 Anslagsutvecklingen 146
6.2.5 Fördelningsprinciper och bidragsändamål 148
6.2.5.1 Ungdomsorganisationernas kursbidrag 148
6.2.5.2 Instruktörskonferenser 149
6.2.5.3 Skolöverstyrelsens försökskurs 153
6.2.5.4 Övriga bidragsändamål 154
6.2.6 Handläggningen av bidragsärenden 156

6.2.7 Kursverksamhetens utveckling 156
6.2.7.1 Inledning 156
6.2.7.2 Omfattning m. m. 157
6.2.7.3 Ämnesinriktning m. m. 158
6.3 Andra former av samhällsstöd 163
6.3.1 Folkbildningsstödet 163
6.3.2 Folkhögskolestödet 164
6.3.3 Yrkesskolornas kursverksamhet 165
6.3.3.1 Ungdomsledarinstituten 165
6.3.3.2 Utbildning av fritidspedagoger 167
6.3.4 Kommunernas och landstingens bidragsgivning 168
6.4 Ledare- och kursenkäterna 169
6.4.1 Ledarundersökningen 169
6.4.1.1 Inledning 169
6.4.1.2 Vissa bakgrundsfaktorer 170
6.4.1.3 Genomgången ungdomsledarutbildning 171
6.4.1.4 Ledarnas rörlighet, informationskällor m. m. . . 172
6.4.2 Rörlighetsundersökningen 173
6.4.3 Kursenkäten 175
6.5 Skolöverstyrelsens utredning 1959 177
6.6 Internatkursverksamhetens totala omfattning 178
6.7 Ungdomsorganisationernas synpunkter 180
6.8 Utredningens allmänna överväganden och förslag 183
6.8.1 Inledning 183
6.8.2 Organisationernas ledarutbildning 183
6.8.2.1 Diskussion om nuvarande bidragsform 183
6.8.2.2 Bidragsändamål och statsstödets syfte 185
6.8.2.3 Bidragsvillkor och fördelningsgrunder 188
6.8.2.4 Kostnader och anslag för ungdomsledarskolning 188
6.8.3 Skolöverstyrelsens kurs- och konferensverksamhet . . 190
6.8.4 Viss annan kursverksamhet 191
6.8.5 Ungdomsledarutbildning utom organisationerna . . . 192
6.9 Utredningens särskilda överväganden och förslag 195
6.9.1 Inledning 195
6.9.2 Sveriges riksidrottsförbund 195
6.9.3 Skid- och friluftsfrämjandet 196
6.9.4 Svenska korporationsidrottsförbundet 197
6.10 Tillsyn, redovisning m. m. 197
6.11 Medelsbehovet, sammanfattning 198

Kapitel 7 *Kvalificerad ungdomsledarutbildning och forskning* 199
7.1 Inledning 199
7.2 Behovet av kvalificerad utbildning 199
7.2.1 Allmänna synpunkter 199
7.2.2 Behovets omfattning 200
7.3 Ungdomsorganisationernas synpunkter 202
7.4 Forskningens betydelse för ungdomsledarutbildningen 205
7.5 Utredningens överväganden och förslag 206

7.5.1 Allmänna och principiella synpunkter 206
7.5.2 Ramförslag för kvalificerad ungdomsledarutbildning . . 207
7.5.2.1 Syften med utbildningen 207
7.5.2.2 Utbildningens innehåll 209
7.5.2.3 Utbildningstidens längd 210
7.5.2.4 Utbildningens utformning 211
7.5.3.5 Inträdesfordringar och inträdesprov 211
7.5.2.6 Undervisningsformer och examination 212
7.5.2.7 Kurser och fortbildning 212
7.5.2.8 Utbildningens kapacitet 212
7.5.2.9 Utbildningens organisation 213
7.5.2.10 Institutions- och personalfrågor 215
7.5.2.11 Kostnader 215
7.6 Sammanfattande förslag 216

Kapitel 8 *Samordningsfrågor* 217
8.1 Tillsyn, samordning m. m. . . . . .
8.1.1 Utredningens överväganden 218
8.2 Ungdomsanslagens uppdelning på huvudtitlar 220
8.2.1 Utredningens överväganden och förslag 221

Kapitel 9 *Klubbverksamheten på landsbygden* 223
9.1 Inledning 223
9.2 Nuvarande förhållanden 223
9.2.1 Klubbverksamhetens huvudmän 223
9.2.2 Verksamhetens syfte och former 224
9.2.3 Verksamhetens omfattning och utveckling 225
9.2.4 Statsstödets omfattning och fördelning 226
9.3 Utredningens överväganden och förslag 227
9.3.1 Allmänna synpunkter 227
9.3.2 Huvudmannaskapet 229
9.3.3 Bidragssystemets uppbyggnad och funktion 230
9.3.4 Bidragsbelopp, kostnader m.m. 231
9.3.5 Tillsynsverksamheten 232
9.3.6 Medelsbehovet; sammanfattning 234

Kapitel 10 *Sammanfattning* 235
10.1 Allmänt 235
10.2 Bidrag till fritidsgrupper 237
10.3 Bidrag till central verksamhet 239
10.4 Bidrag till ungdomsledarskolning 241
10.5 Kvalificerad ungdomsledarutbildning och forskning 243
10.6 Samordningsfrågor 245
10.7 Bidrag till klubbverksamheten på landsbygden 245

Reservation av ledamoten Anna-Greta Gustafson 247
Särskilt yttrande av experten Evald Olsson 248
Bilaga A. Skrivelse angående främjande av forskningen om lokalfrågor 249
Bilaga B. Västeråsundersökningen 255

Till

Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Ecklesiastikdepartementet

Den 28 juni 1962 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för ecklesiastikdepartementet att tillkalla högst fem sakkunniga för att utreda frågan om det statliga stödet till ungdomsverksamhet. Med stöd av detta bemyndigande tillkallade departementschefen den 16 augusti och 6 september 1962 såsom sakkunniga dåvarande chefredaktören, nuvarande landstingsrådet K. K. B. Ward, ungdomsintendenten Anna-Greta Gustafson, dåvarande förbundssekreteraren, nuvarande förlagschefen K. E. Hellberg, gymnastikdirektören R. H. G. Mattsson och folkhögskolläraren N. L. Ohlsson. Åt Ward uppdrogs att såsom ordförande leda utredningsarbetet.

Som utredningens huvudsekreterare har fram till den 31 maj 1964 tjänstgjort biträdande studierektorn K. Inge Johansson samt därefter studieombudsmannen S. M. Dahlin.

Ledamoten Ohlsson har till följd av tjänstgöring utomlands deltagit i utredningens arbete endast fram till den 25 mars 1966.

I skrivelse den 14 februari 1963 anhöll de sakkunniga, vilka antagit namnet 1962 års ungdomsutredning, om tillstånd att utföra vissa vetenskapliga undersökningar, vilka bedömdes vara av betydelse för att belysa de frågor som angivits i direktiven för utredningsuppdraget. Undersökningarna fanns närmare beskrivna i en till framställningen fogad promemoria, vilken på utredningens uppdrag utarbetats av fil. dr Ingvar Johannesson. Efter hörande av statens råd för samhällsforskning lämnade departementschefen den 5 april 1963 sitt tillstånd till genomförandet av ifrågavarande undersökningar. Efter kompletterande framställning fick utredningen den 24 februari 1965 särskilt medgivande att genomföra en s. k. punktundersökning i Västerås stad.

Utredningen har redovisat vissa av sina förslag samt resultaten av undersökningsverksamheten i delbetänkandena »Stöd åt ungdomsorganisationernas centrala verksamhet» (SOU 1963:67), »Lokaler för ungdomsverksam-

het» (SOU 1965:67), »Ungdomens förenings- och fritidsliv» (SOU 1966:47) samt »Ungdomsledare» (SOU 1966:66). Västeråsstudien har som bilaga fogats till nu föreliggande betänkande.

Mot vissa delar av utredningens förslag har ledamoten Anna-Greta Gustafson anfört reservation. Beträffande anslagsgivningen till klubbverksamheten på landsbygden har särskilt yttrande avlämnats av experten Evald Olsson.

De sakkunniga får härmed vördsamt överlämna sitt femte och sista betänkande, vilket rubricerats »Statens stöd till ungdomsverksamhet».

Stockholm den 17 februari 1967

Kurt Ward

Anna-Greta Gustafson *Karl Erik Hellberg* *Roland Mattsson*

/Sven Dahlin

KAPITEL 1

Inledning

1.1 Direktiven för utredningsuppdraget

Direktiven för utredningens arbete framgår av chefens för ecklesiastikdepartementet anförande till statsrådsprotokollet den 28 juni 1962 och har följande lydelse:

Såsom anförts i 1962 års statsverksproposition har vid remissbehandlingen av 1960 års folkbildningsutrednings betänkande *Folkbildningsarbete och ungdomsverksamhet* (SOU 1961 : 44) ifrågasatts, om inte en förnyad utredning måste företagas i vad gäller det statliga stödet till ungdomsverksamheten. I sammanhanget betonas värdet av ett närmare studium av ungdomsledarutbildningens problem, men också frågan om särskilda administrationsbidrag m. m. har ansetts böra prövas. Även de administrativa formerna för det statliga stödet har berörts och önskemål har framförts om en prövning av förslag om en längre gående samordning av de olika statliga anslagen till ungdomsverksamheten. För egen del gav jag i årets statsverksproposition uttryck för den meningen att en särskild utredning borde tillsättas för att allsidigt överväga de med det statliga stödet till ungdomsverksamheten sammanhängande problemen. I denna fråga vill jag nu anföra följande.

De samhälleliga åtagandena för ungdomsfostran i olika former har under senare år väsentligt ökats. Genom de av 1954 och 1957 års riksdagar beslutade åtgärderna i syfte att stödja *ungdomsledarutbildning, fritidsverksamhet* och *instruktörsverksamhet* har dessa åtaganden kommit att gälla fostrande verksamhet även utanför skolans och det fria och frivilliga folkbildningsarbetets ram. Genom den i år beslutade skolreformen har samhällets åtaganden på fostrans och utbildningens område ytterligare väsentligt vidgats. Det ökade samhälleliga ansvaret bör ses mot bakgrunden av förändringarna i samhällsstrukturen, orsakade av nya produktionsförhållanden och nya ekonomiska, sociala och kulturella villkor samt därav betingade befolkningsomflyttningar. Denna utveckling har medfört en vidgning av ansvaret, när det gäller ungdomens fostran och givit upphov till åtskilliga nya problemställningar på detta område.

Kontakten mellan yngre och äldre generationer är i allmänhet troligtvis inte så stark som tidigare, och en sannolikt mycket stor andel av den svenska ungdomen synes uppleva gemenskap främst med jämnåriga. Detta innebär, att attitydbildningen och graden av social anpassning blir i hög grad beroende även av sådana ungdomar, som fungerar som opinionsbildare. I den mån som dessa utövar påverkan i negativ riktning uppstår en påtaglig risk för anpassningssvårigheter och även för asocialitet i olika former.

Den pågående, starka koncentrationen av befolkningen till större centra gör det naturligt att ungdomarna söker sig samman i gäng, som saknar rotfäste i några hävdvunna eller allmänt accepterade normer för mänsklig samvaro. Därmed accentueras givetvis de nämnda riskerna. Denna utveckling i förening med det förhållandet, att oklarhet och osäkerhet råder om hur utvecklingen bäst bör mötas, skärper de problem, som hänger samman med den ökade fritiden.

Trots samhälleliga åtgärder i syfte att pressa olika former av ungdomsasocialitet tillbaka, utgör dessa likväl allvarliga problem. Även om man av ökningen av dessa företeelser ingalunda får dra

den slutsatsen, att varje tonåring riskerar att hamna i gravare anpassningssvårigheter, påverkar dock de asociala handlingarna i många fall ungdomen indirekt; de utsätts för gruppbildningens tryck att tolerera eller att åtminstone inte opponera sig mot avarter, eller försätts i psykologiska svårigheter, då de här berörda företeelserna medverkar till att skapa en klyfta mellan de unga och en äldre, mera normbunden generation. En sådan klyfta kan också komma att gälla förhållandet till ungdomsorganisationer med bestämd målsättning, särskilt givetvis sådana, vilkas arbete direkt inriktas på att bekämpa avarterna.

När det gäller möjligheterna att motverka de tendenser bland ungdomen, som här berörts, måste vi på något längre sikt knyta stora förhoppningar till den nu beslutade utbyggnaden av grundskolan och till den pågående breddningen av utbildningen på ovanförliggande stadier. Det väsentligaste är därvidlag inte det förhållandet, att nya, stora grupper av ungdom får en förlängd skolgång. utan den målsättning, som den nya skolan har med dess starka betoning av fostran till ansvar, samarbete och förståelse för samhället och dess krav, samt det ökade föräldraengagemang för hemmens och skolans gemensamma fostringsansvar, som den nya skolan förutsätter. Med hänsyn till att skolans betydelse för ungdomens fostran i många sammanhang kraftigt understrukits och att stora resurser ställs till dess förfogande, finns det all anledning att ha uppmärksamheten riktad på att i största möjliga utsträckning utnyttja dessa resurser och i varje fall undvika att från samhällets sida stödja åtgärder, som kan innebära en dragning från skolan.

Jag har velat göra dessa påpekanden om skolans betydelse, eftersom det lätt förbises, att den ungdomsfostrande aktivitet, som för närvarande åtnjuter statligt stöd, avser åldersgrupper av vilka en mycket stor del går och ännu större delar kommer att gå i skola. Betydelsen av skolväsendets utvidgning och utveckling och skolans möjligheter att göra ytterligare insatser på här ifrågavarande område måste således noga beaktas, då man går att skärskåda de ifrågavarande problemen. Behovet av sådana fritidsalternativ, som nu stödjes, behöver därigenom inte nödvändigtvis reduceras. Organiserade fritidssammanslutningar har sin betydelse bl. a. på så sätt, att de skapar kontakter mellan olika kategorier ungdomar. De kan därför under gynnsamma omständigheter verka i fostrande riktning på samma sätt som den under lång tid sammanhållna klassen inom grundskolan är avsedd av verka och ge de ungdomar, som avslutar sin skolmässiga utbildning i och med genomgången grundskola, en fortsatt fostran till samarbete och en intellektuell stimulans, som de kanske annars skulle gå miste om. För dem, som fortsätter sin utbildning, är det å andra sidan av betydelse att erhålla impulser från jämnåriga i yrkesarbete. Sådana kontaktfunktioner är naturliga för det bland ungdomen organiserade föreningslivet, som får sitt i sammanhanget speciella värde genom sin inriktning på ideella mål av olika slag.

Brist på lämpliga lokaler samt svårigheter — till stor del ekonomiska — att organisera en tillräckligt attraktiv föreningsverksamhet hör emellertid till de hinder, som föreningslivet möter, i synnerhet i tätorterna, och har att försöka undanröja. I praktiken har detta på många håll hittills visat sig inte kunna ske. Det har inneburit, att föreningslivet som helhet eller till viss del aldrig fått fotfäste eller också kunnat bedriva ungdomsverksamhet endast i mycket ringa omfattning. Även resurserna för att i anknytning till den reguljära föreningsverksamheten bedriva ideell propaganda av utåtriktad natur är i de stora tätorterna jämförelsevis små.

Å andra sidan gäller att på orter, där föreningslivet fått goda arbetsbetingelser, bl. a. tack vare ett effektivt samhälleligt stöd, och verksamheten kunnat utbyggas och differentieras, denna visat sig ha en betydande attraktionskraft på ungdomen. Detta torde i särskilt hög grad varit fallet, när arbetet upplagts i nya, obundna former. I sådana fall har skapats inte bara i god mening fostrande fritidsalternativ. Arbetet har också bidragit till en för samhället gynnsam idealbildning bland de deltagande och sannolikt också till vidgade insikter i det moderna samhällets problem och till överbryggande av den psykologiska klyftan mellan yngre och äldre.

Det är mot den här skisserade bakgrunden som en förutsättningslös utredning bör göras rörande utformningen och

omfattningen av det statliga stödet till den ungdomsfostran, som sker utanför skolan, och som kan utgöra ett stöd för och innebära ett komplement till det ansvar för ungdomens fostran, som primärt måste åvila föräldrarna och hemmen.

1960 års folkbildningsutredning har framlagt undersökningsmaterial och översiktligt summerat erfarenheterna hittills av det statliga stödet till ungdomsverksamheten och 1960 års ungdomsupplysningsutredning har redovisat material om opinionsbildningen i det moderna samhället och i anslutning därtill givit en analys av ungdoms- och folkbildningsorganisationernas roll för en positiv ungdomsfostran. Det av de nämnda utredningarna på detta område påbörjade arbetet bör nu föras vidare av en ny utredning. Denna bör, mot bakgrunden av en precisering av vad man från samhällets sida kan anse sig äga vänta som resultat av statligt stöd till olika ungdomsaktiviteter, klargöra i vad mån den med nuvarande statsbidragsstöd till ungdomsarbetet avsedda effekten ernåtts eller synes ha utsikter att uppnås. Detta bör utredningen betrakta som en första huvudfråga.

Som delproblem i fråga om *fritidsverksamheten* kan som exempel anges frågan om fritidsgruppverksamhetens betydelse som kontaktskapare mellan föreningsanslutna och utanför föreningarna stående ungdomar, dess effekt som aktivitetsfrämjare inom föreningarna och bland icke föreningsanslutna. Frågor som dessa och andra liknande bör utredningen genom undersökningar och studier söka besvara.

Till de kvalitativa aspekterna på fritidsverksamheten, som bör uppmärksammas av utredningen, hör frågan om attitydpåverkan genom deltagande i fritidsgruppverksamheten. Denna är av grundläggande betydelse för belysningen av fostran inom fritidsgruppens ram.

Ledarna inom fritidsgruppverksamheten torde spela en viktig roll inte bara för uppläggningen av arbetet utan också för attitydpåverkan och fostran i övrigt. Deras roll därvidlag bör belysas genom en undersökning av deras kvalifikationer för sin uppgift.

Ekonomiseringen av fritidsgruppverksamheten bör ägnas uppmärksamhet och om så befinnes lämpligt studeras även på lokalplanet.

Beträffande fritidsgruppverksamheten bör slutligen framhållas, att statsbidraget till denna fått en utformning, som smidigt låtit sig anpassas till olika verksamhetsformer. Villkorsbestämmelserna torde dock kunna medföra en viss risk för att organisationerna påverkas i sitt val av arbetsmetoder. En sådan påverkan kan utgöra ett hinder för organisationernas fria utveckling och för deras strävan att finna nya vägar för att förverkliga olika målsättningar. Utredningen bör undersöka, huruvida problem av här antydd art föreligger och eventuellt föreslå därav betingade åtgärder.

Av det av 1960 års folkbildningsutredning redovisade materialet framgår, att budgetåret 1959/60 drygt 80 procent av fritidsgrupperna avsåg idrotts- och friluftsbetonad verksamhet. Omfattningen av denna sida av verksamheten framgår också av att Sveriges riksidrottsförbund var huvudman för något över hälften av verksamheten. I övrigt var studieförbunden huvudmän för något mer än 35 procent och kommunerna för ca 10 procent av den statsunderstödda fritidsverksamheten.

Den utveckling som ägt rum, såväl i fråga om verksamhetens fördelning på olika ämnesområden som på olika huvudmän, torde särskilt böra uppmärksammas av utredningen med hänsyn till om detta inneburit att vissa verksamhetsformer och organisationer speciellt gynnats av det nuvarande stödets utformning medan andra haft svårare att tillgodogöra sig det. Frågan huruvida skäl alltjämt föreligger att stödja den med Sveriges riksidrottsförbund som huvudman bedriva verksamheten över anslaget till ungdomens fritidsverksamhet, bör således uppmärksammas liksom spörsmålen om avgränsningen mellan den av studieförbunden bedrivna studieverksamheten å den ena sidan och fritidsgruppverksamheten å den andra. Av speciellt intresse är därjämte att få belyst betydelsen av bidragsgivningen till den kommunalt bedrivna fritidsverksamheten och denna verksamhets förhållande till föreningslivets uppgifter och strävanden. Möjligheterna till samverkan och samordning av åtgärder från kommunernas och organisationernas sida bör diskuteras och övervägas liksom frågan, huruvida andra än de nuvarande huvudmännen för den statsunderstödda verk-

samheten bör få möjligheter att utnyttja det statliga stödet.

Beträffande *ungdomsledarutbildningen* är det angeläget att få närmare belyst kursernas uppläggning med hänsyn till ämnesval och pedagogisk inriktning. En differentiering av materialet bör ske, så att skillnader mellan kurser inom olika organisationer och mellan centrala och regionala kurser kan komma till uttryck.

I fråga om undersökningar rörande ungdomsledarutbildningen bör vidare gälla, att de inriktas på att analysera verkan av olika former av ledarutbildning. Därvid bör såvitt möjligt studeras inte endast den effekt, som utbildningen har på deltagarna själva utan också på den fritidsgruppverksamhet, som kan ställas i samband med ledarutbildningen. En viktig aspekt på denna utbildning är frågan i hur hög grad de utbildade utnyttjas i fortsatt ungdomsarbete och för vilka arbetsuppgifter. Dessa och de övriga undersökningar, som i sammanhanget kan fordras, bör utmynna i ett ställningstagande till frågan, om de nuvarande formerna för det statliga stödet till ungdomsledarutbildningen och de organisatoriska former, i vilka denna bedrives, är ändamålsenliga och tillgodoser föreliggande behov av ungdomsledare. Det har diskuterats om ledarutbildningen bör vara längre och mera grundlig eller specialinriktad, frågor som utredningen bör ta upp liksom möjligheterna att utnyttja folkhögskolornas resurser för ledarutbildning. Det genom tidigare utredningar insamlade materialet till belysning av kostnaderna för ungdomsledarutbildningen bör kompletteras genom ytterligare undersökningar.

Den med statsunderstöd bedrivna *instruktörsverksamheten* bör kartläggas efter riktlinjer, motsvarande dem som angivits för fritidsgruppverksamhet och ledarutbildning.

De undersökningar, som hittills nämnts, kan förväntas ge en god bild av det inom ungdomsarbetet verksamma föreningslivet och övriga på området arbetande organ, samt av ungdomsverksamhetens möjligheter att förverkliga sina syften. Men ungdomsarbetet måste också i dess nuvarande och framtida utformning ställas i relation till samhällsutvecklingen i övrigt. En andra huvuduppgift för utredningen blir därför att försöka klarlägga, i hur hög grad ungdomsarbetet organisatoriskt och innehållsmässigt kunnat anpassas till de nya förhållandena, samt belysa vilka behov, som för framtiden måste fyllas. Undersökningarna rörande detta huvudavsnitt bör således utmynna i en bedömning av samhällsutvecklingens betydelse i fråga om samhälleliga stödåtgärder för ungdomsverksamheten. Därvid bör klargöras, vad som försvårar respektive underlättar ungdomsarbetet i det moderna samhället. I det sammanhanget måste kommunernas roll när det gäller fritidsförhållandena för barn och ungdom särskilt beaktas.

Samlingslokalfrågan är — som tidigare påpekats — inte minst i tätorterna ett besvärligt praktiskt problem, likaså frågan om fritidslokaler samt fritidsområden i övrigt för ungdom. Utredningen bör taga ställning till vilka åtgärder, som bör vidtagas för att förbättra lokaltillgången. En annan viktig fråga, som likaså bör beaktas i anslutning till grundskolans tillkomst, är möjligheterna att få till stånd ett bättre samspel mellan skolan och föreningslivet.

Det kan slutligen föreligga behov av undersökningar av mera speciell art för att få den nödvändiga bakgrunden till ett ställningstagande i frågan om det statliga stödet till ungdomsverksamheten. Sådana undersökningar bör utredningen vara oförhindrad att genomföra. Beträffande nu och tidigare nämnda undersökningar bör dock gälla, att utredningsprojekt av mera betydande omfattning inte må påbörjas utan särskilt medgivande.

När utredningen på grundval av gjorda undersökningar tagit principiell ställning till värdet och behovet av statligt stöd till åtgärder av ifrågavarande slag bör den utarbeta förslag till åtgärder. Det kan tänkas, att utredningen därvid finner en utbyggnad av nuvarande stödformer vara det från samhällets synpunkt lämpligaste, men det kan också inträffa, att ändringar av nuvarande konstruktioner befinnes erforderliga och att helt nya former av bidrag anses böra införas eller andra åtgärder vidtagas. Utredningen bör givetvis inte i något avseende vara bunden till nuvarande stödformer. Vid övervägandet av dessa bör prövas om inte olika bidragsformer fordras för å ena sidan organisationer med inriktning på medlemmar i yngre åldrar och å andra sidan organisationer,

som väsentligen rekryterar sina medlemmar i åldrarna 15—18 år och däröver. De statliga stödåtgärderna synes böra utformas främst med hänsyn till den sistnämnda typen av organisationer.

Vid utformningen av förslagen bör beaktas, att deras förverkligande inte får leda till en institutionalisering eller nivellering av föreningslivet. Som fundamentalt framstår nämligen, även från samhällets synpunkt, att ungdomens organisationer inte endast slår vakt om sin särskilda ideologiska profil utan också fritt utvecklas på grundval av en egen inneboende dynamik. Ett statsstöd, så utformat att möjligheterna att komma i åtnjutande därav på något sätt kan påverka en organisations handlande eller utveckling, bör således inte accepteras. Bl. a. bör frågan om administrationsbidrag till ungdomsorganisationer vägas mot denna principuppfattning.

Det ifrågavarande utredningsuppdraget bör också omfatta den särskilda frågan om bidrag m. m. till klubbverksamheten bland ungdomen på landsbygden, vilken bör behandlas med utgångspunkt i ett av jordbruksupplysningskommittén i ämnet avgivet betänkande (SOU 1961 : 59).

I anslutning till sina förslag — som också bör inrymma ställningstagande till utformningen av administrationen av bidragsgivningen och tillsynen av verksamheten — bör utredningen framlägga beräkningar av kostnaderna för förslagens genomförande. Om så visar sig lämpligt bör utredningen redovisa sina resultat och förslag successivt.

Utredningen bör under sitt arbete hålla fortlöpande kontakt med statens ungdomsråd.

1.2 Vissa avgränsningsfrågor

Av direktiven framgår att utredningsuppdraget huvudsakligen gäller de delar av ungdomens fritidsförhållanden, vilka har samband med föreningslivet och den verksamhet som organiseras i dess regi. Häri har utredningen sett en första gränslinje för sitt arbete. Detta har företrädesvis inriktats på de ekonomiska villkoren och allmänna betingelserna för de fria och frivilliga sammanslutningar, som bedriver verksamhet med och för ungdom.[1] Det sagda innebär bl. a. att många andra i och för sig viktiga och intressanta frågor rörande ungdomens situation i dagens samhälle (bostadsförhållanden, ställning på arbetsmarknaden och i yrkeslivet, utbildningsmöjligheter, nöjeslivet etc.) endast i förbigående berörts i föreliggande betänkande. När så skett har syftet främst varit att ge en sidobelysning åt de centrala områdena av utredningsuppdraget.

Utan hinder av denna tolkning av direktiven har utredningen ansett sig böra ta upp också en del till huvuduppgifterna angränsande frågor och problem. Vissa av dessa prövas för närvarande av andra statliga utredningar. Det har därför varit nödvändigt att genom underhandskontakter försöka ange en lämplig gräns mellan respektive utredningar.

Stödet till exempelvis friluftsanläggningar och -verksamhet — till stor del en ungdomsfråga — har behandlats av 1962 års fritidsutredning. Med denna har ungdomsutredningen överlagt om behovet av anläggningar för lägerverksamhet, till vilka statligt investeringsstöd kan komma ifråga från fonden för friluftslivets främjande. Andra delar av samma verksamhet diskuteras i detta betänkande. Till fritidsutredningen har också framförts synpunkter på behovet

[1] Av praktiska skäl har utredningen valt att använda ordet *ungdom* som sammanfattande uttryck för barn och ungdom. Med ungdom åsyftas, där inte annat säges, samtliga åldersgrupper under 25 år. När utredningen använder uttrycket *ungdomsorganisation* (ibland endast organisation) avses som regel de organisationer, vilka uppbär stöd för sin centrala verksamhet enligt kungörelsen den 4 juni 1964 (nr 510) och därmed jämförbara sammanslutningar, t. ex. riksidrottsförbundet och Sveriges elevers centralorganisation. Det innebär en något vidare syftning än vad som i allmänhet innefattas i prefixet ungdom.

av lokaler för ungdoms- och fritidsverksamhet i områden med fritidshusbebyggelse.

I slutet av 1965 tillkallade chefen för handelsdepartementet särskilda sakkunniga för att allsidigt utreda och framlägga förslag i frågan om stödet till idrotten. Tämligen allmänt torde idrottsrörelsen betraktas som en ungdomsrörelse. Den statliga anslagsgivningen skulle därför mycket väl kunna anses falla inom ungdomsutredningens kompetensområde. Mellan 20 och 25 procent av det samlade stödet till idrottsverksamhet utgår också från anslag, som uppenbarligen åsyftas i ungdomsutredningens direktiv. De undersökningar, vilka nämnes under 1.3.2, berör i flera avseenden idrotten och dess organisationer. Sedan en speciell idrottsutredning har tillsatts och för att undvika dubbelarbete, har ungdomsutredningen funnit det nödvändigt att inrikta sitt arbete ifråga om idrotten på sådana behov och anslagsändamål, vilka mycket nära knyter an till stödet för övrigt ungdomsarbete. Därigenom kommer ett flertal gräns- och samordningsproblem att kvarstå olösta i avvaktan på idrottsutredningens förslag. Till vissa av dessa återkommer utredningen i det följande. I övrigt bör nämnas, att de delar av ungdomsutredningens undersökningsmaterial, som behandlar idrotten och som endast i ringa utsträckning kunnat läggas till grund för överväganden och förslag i detta sammanhang, har ställts till idrottsutredningens förfogande.

1.3 Utredningsarbetet

1.3.1 Allmänna problem

Det är allmänt känt och omvittnat att organisationslivet i vårt land karaktäriseras av en i det närmaste överväldigande artrikedom. Detta gäller även om man begränsar sig till de sammanslutningar, som bedriver ungdomsverksamhet. Markanta skillnader finns inte bara mellan organisationerna. Sådana kan iakttas också vid jämförelser mellan lokala avdelningar (motsvarande) inom en och samma organisation. Särdragen träder fram i sättet att ange målet och syftet för verksamheten, i tradition, i arbetsformer, i organisationsuppbyggnad, i ålders- och medlemsstruktur, i storlek, i geografisk utbredning osv. Den samlade bilden av organisationslivet är mångdimensionell och därmed också svår att återge på ett rättvisande sätt. Vid upprepade tillfällen under utredningsarbetet har dessa faktiska förhållanden visat sig medföra problem. I flera avseenden är det praktiskt taget omöjligt att finna fasta hållpunkter för korrekta jämförelser mellan organisationerna. Ett exempel härpå är åldersindelningen vid medlemsredovisning, där det finns ett 15-tal varierande skiktningar och kombinationer.

Olikheterna i nämnda avseenden ger till en del förklaringen till ett annat problem: bristen på ensartad terminologi och avsaknaden av mera allmänt accepterade definitioner inom det aktuella området. Innebörden i begrepp som »medlem», »lokal avdelning», »kurs», »läger», »junior» m. fl. växlar mellan organisationerna. Några av de därmed förknippade svårigheterna vid materialinsamling och -bearbetning har utförligare diskuterats i inledningen till utredningens undersökningar om förenings- och fritidsaktiviteten bland ungdom (SOU 1966: 47).

Här skall också erinras om att organisationerna, med några få undantag, har bristfälligt genomarbetade administrativa rutiner, redovisningssystem och liknande. Detta är väsentligen en följd av att de saknar tillräckliga ekonomis-

ka och personella resurser för att utveckla och ge fasthet åt dessa delar av arbetet. Utredningen återkommer till hithörande frågor i kapitlet om stödet till central verksamhet. Här bör därför endast anmärkas att det många gånger varit svårt att få fram begärda uppgifter och faktaunderlag för utredningsarbetet. Samtidigt måste dock betonas att i det närmaste samtliga centrala kanslier — så långt kapacitet och möjligheter räckt till — beredvilligt försökt tillmötesgå utredningens framställningar om upplysningar och material.

1.3.2 Undersökningsverksamheten

I direktiven ställes mycket långt gående anspråk på att olika sidor och effekter av det hittillsvarande stödet till ungdomsverksamhet skall belysas. På ett tidigt stadium fann utredningen det nödvändigt att företa särskilda undersökningar för att vinna önskad klarhet om förhållanden och orsakssammanhang av betydelse för bedömningen av samhällsstödets framtida utformning. På utredningens uppdrag utarbetade fil. dr Ingvar Johannesson en preliminär plan för undersökningsarbetet. I samarbete med fil. lic. Olof Halldén och sekreterare Olof Sjögren, vilka knöts till utredningen för att genomföra undersökningarna, vidareutvecklades planen till en mera detaljerad promemoria. Denna finns som bilaga fogad till utredningens första delbetänkande »Stöd åt ungdomsorganisationernas centrala verksamhet» (SOU 1963: 67; sid. 89). Av denna framgår att ett första forskningsprogram skulle innehålla:

1. En större intervjuundersökning gällande 2 500—3 000 personers förenings- och fritidsvanor.

2. En intensivundersökning på ett antal tidigare intervjuade personer.

3. En ledarundersökning avseende såväl ledare som ledarutbildningen och dess attitydpåverkan.

4. Ett fåtal punktundersökningar av ungdomsarbetet i olika kommuner.

Efter tillstånd av vederbörande departementschef (dels den 5 april 1963, dels den 24 februari 1965) har det angivna programmet i stort sett genomförts. Vissa begränsningar och modifieringar har dock skett för att arbetet skulle hinna slutföras inom rimlig tid. De under punkt 2 nämnda intensivundersökningarna har således helt bortfallit och punktstudierna har kommit att gälla endast Västerås stad.

För att ge en mera fullständig bakgrund till de omfattande undersökningar, som avses i punkterna 1 och 3, har en del kompletterande studier gjorts. Så har exempelvis organisationernas geografiska spridning samt deras rekrytering och struktur ägnats särskild uppmärksamhet. Även föreningslivet i vissa gymnasier har undersökts.

Det material utredningen insamlat och bearbetat har i huvudsak redovisats i »Ungdomens förenings- och fritidsliv» (SOU 1966: 47) samt »Ungdomsledare» (SOU 1966: 66). Den tidigare nämnda punktundersökningen i Västerås framlägges som bilaga till detta betänkande. Till de angivna källorna anknyter utredningen i olika avsnitt i det följande. Undersökningsmaterialets omfattning och karaktär har gjort det nödvändigt att begränsa återgivandet av tabeller och kommentarer. I stället har i förekommande fall sambandet markerats genom hänvisningar eller kortfattade referat.

I vissa partier har utredningens undersökningar växt ut till områden och frågor, som kan sägas ligga något utanför den huvudsakliga arbetsuppgiften. Förklaringen är främst att söka i det förhållandet, att ytterst få och begränsade insatser tidigare gjorts på

det aktuella forskningsfältet. Därav har följt svårigheter att i utgångsläget få överblick och att göra klart målinriktade avgränsningar. Utredningen har emellertid också ansett det motiverat att ge en bredare beskrivning av ungdomens förenings- och fritidsförhållanden, ledarnas situation och utbildning m. m. än vad som oundgängligen behövts för dess överväganden och förslag. Det kan i sammanhanget också nämnas att andra statliga utredningar och forskningsinstitutioner under hand anmält intresse för att ta del av och vidarebearbeta det material som insamlats.

Utredningen vill också poängtera, att den betraktar den tämligen utförliga redovisning, som gjorts i de båda nämnda betänkandena, som ett betydelsefullt underlag för de enskilda organisationernas och organisationskategoriernas interna analyser och diskussioner om verksamhetsinriktning m. m.

1.3.3 Utredningens delbetänkanden

Tämligen snart efter det att arbetet påbörjats kunde utredningen konstatera att ungdomsorganisationerna hade avsevärda ekonomiska bekymmer. Situationen bedömdes för många vara så allvarlig att det inte kunde anses försvarligt att avvakta den tidpunkt då undersökningsarbetet var slutfört för att framlägga förslag om ökat statsstöd. Av denna anledning lämnade utredningen den 5 november 1963 delbetänkandet »Stöd åt ungdomsorganisationernas centrala verksamhet» (SOU 1963: 67). De tidigare instruktörsbidragen föreslogs däri avlösta av en stödform avsedd för en avsevärt större del av den centrala verksamheten och med ökad dispositionsfrihet för de bidragsmottagande. Bl. a. förordades att samhällsstödet skulle avse hela verksamheten och inte som tidigare enbart gemensamma ungdomsfrämjande uppgifter.

Bidraget byggdes på en konstruktion bestående av *grundbidrag, instruktörsbidrag* och *rörligt bidrag*. Utredningsförslaget antogs i allt väsentligt av 1964 års riksdag. Genom anslagsuppräkningar budgetåret 1965/66 har numera de av utredningen förordade bidragsbeloppen uppnåtts. Ett undantag utgör dock storleken av grundbidraget. De närmare bestämmelserna för stödet återfinns i kungörelsen den 4 juni 1964 (nr 510; ändr. 1966: 134).

Den nya stödformen har redan givit en del värdefulla erfarenheter. Dessa i förening med förslag om ändrade åldersregler m. m. har föranlett en översyn och viss omarbetning av bidragsbestämmelserna. Förslaget till framtida utformning av bidraget till central verksamhet presenteras i kapitel 5.

Parallellt med pågående undersökningsarbete och i avvaktan på resultaten av detta tog utredningen upp frågan om ungdomsarbetets lokalproblem. Dess förslag därvidlag presenterades i ett den 14 oktober 1965 daterat delbetänkande rubricerat »Lokaler för ungdomsverksamhet» (SOU 1965: 63). I detta föreslogs dels en förstärkning av statsstödet till nyssnämnda lokaler, dels en samordning av de statliga insatserna under ledning av statens nämnd för samlingslokaler, i vars lånebestämmelser vissa ändringar borde vidtas. Bidragen från allmänna arvsfonden till ungdomslokaler skulle samtidigt slopas. För att underlätta anskaffning av inventarier och utrustning till lokaler för bl. a. ungdomsverksamhet föreslogs en särskild bidragsform.

Sistnämnda betänkande har remissbehandlats men ännu ej föranlett någon åtgärd från Kungl. Maj:ts sida.

I lokalbetänkandet aktualiserade utredningen även frågan om forskningsinsatser rörande behovet och utformningen av lokaler och lokalanläggning-

ar. Kring dessa problem hade inledande diskussioner förts med representanter för statens nämnd för samlingslokaler samt statens institut för byggnadsforskning.

Som underlag för utredningens överväganden rörande hithörande spörsmål har bl. a. tjänat en av konsulent Bengt Lindfors sammanställd promemoria med synpunkter på lokalfunktioner m. m. Efter ytterligare kontakter med nämnden och institutet har utredningen i en den 30 september 1966 daterad skrivelse överlämnat sitt förslag beträffande forskningsarbetet till vederbörande departementschef. (Se bilaga A.)

1.3.4 Enkäter, fältstudier m. m.

Utöver de många kontakter med ungdomsorganisationerna, vilka föranletts av de tidigare nämnda undersökningarna, har utredningen vid flera tillfällen vänt sig till förbundens kanslier och motsvarande för att få informationer m. m. Särskilt bör här nämnas de två mera omfattande enkäter som gjorts. Den första genomfördes våren 1963 och avsåg allmänna uppgifter om medlemsförhållanden och verksamhet. Den andra enkäten företogs i slutet av 1965 och var främst inriktad på ledarutbildningsfrågor. I direkt anslutning till att svarsformulären för den senare enkäten insamlades hölls muntliga överläggningar med företrädare för var och en av de deltagande organisationerna.[1] Representanter för Sveriges elevers centralorganisation och Sveriges ungdoms- och hemgårdars riksförbund har vid andra tillfällen redogjort för sitt arbete. Med centralt verksamma ledare för bl. a. riksidrottsförbundet, Riksförbundet Sveriges 4 H samt Riksförbundet Kyrklig ungdom har för dessa organisationer speciella frågor diskuterats.

I mindre enkäter har utredningen vänt sig dels till de erkända studieförbunden för att få synpunkter på bidragsgivningen till fritidsgrupper, dels till de statsunderstödda folkhögskolorna för att inhämta upplysningar bl. a. om den ungdomsledarutbildning som vissa av dem bedriver.

Vid besök i Göteborg den 29 och 30 november 1963 studerade utredningen de lokala förhållandena på ungdomsarbetets område och överläggningar hölls med representanter för vederbörande kommunala organ. Likartade frågor behandlades den 27 maj 1964 vid ett sammanträde med deltagande av

[1] Överläggningar hölls med representanter för Evangeliska fosterlandsstiftelsens ungdomsförbund, Frikyrkliga ungdomsrådet, Frälsningsarméns scoutverksamhet, Frälsningsarméns ungdom, Förbundet Vi Unga, Godtemplarorden, Sveriges godtemplares ungdomsförbund, Godtemplarordens scoutförbund, Riksförbundet Sveriges 4 H, Ungdomens Röda kors, Nationaltemplarordens ungdomsförbund, Ansgarsförbundet av kyrkliga juniorer, De handikappades riksförbund, Sveriges bridgeförbund, Svenska Blå stjärnans ungdomskår, Svenska friskSportförbundet, Ungdomens fredsförbund, Unga Örnars riksförbund, Sveriges schackförbund (ungdomskommittén), Svenska scoutförbundet, Svenska missionsförbundets ungdom, Sveriges unglottor, Motorförarnas helnykterhetsförbund, KFUM:s riksförbund, KFUK:s riksförbund, Riksförbundet Sveriges ungdoms- och hemgårdar, Metodistkyrkans ungdomsförbund, Riksförbundet Kyrklig ungdom, Centerns ungdomsförbund, Folkpartiets ungdomsförbund, Svenska Alliansmissionens ungdomsförbund, Örebromissionens ungdom, Sveriges studerande ungdoms helnykterhetsförbund, Skid- och friluftsfrämjandet, Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund, Ridfrämjandets ungdomsnämnd, Sveriges fältbiologiska ungdomsförening, Svenska baptisternas ungdomsförbund, Högerns ungdomsförbund, Nationaltemplarordens juniorförbund samt Nykterhetsorganisationen Verdandi. Enkätformulär har dessutom insänts av Sveriges blåbandsungdom, Nationaltemplarordens scoutförbund samt Svenska ungdomsringen för bygdekultur. Med dessa tre har utredningen inte haft tillfälle att överlägga muntligt.

bl. a. barnavårdsdirektören i Stockholm och företrädare för barnavårdsnämndens fritidsavdelning. Studiebesök har också gjorts i Västerås och Örebro den 22 respektive 23 oktober 1964. I de båda sistnämnda städerna sammanträffade utredningen — förutom med stadens företrädare — med ungdomsledare från ett 30-tal lokala föreningar, klubbar etc. Överläggningarna med dessa ägnades främst frågor om den lokala bidragsgivningen och samarbetet mellan organisationerna och de kommunala organen. Härutöver har utredningens sekreterare vid besök i Malmö inhämtat upplysningar om stadens åtgärder och insatser på ungdoms- och fritidsfostrans område.

Som tidigare framgått har kontakter förekommit med andra statliga utredningar. Sådana har givetvis också tagits med en rad statliga myndigheter och institutioner. Med skolöverstyrelsen och då företrädesvis med tjänstemän på dess folkbildningsbyrå har en mångfald olika frågor dryftats, bl. a. i samband med varje års petitaarbete.

Nämnas bör vidare att statens ungdomsråd vid flera tillfällen erhållit underhandsinformationer om utredningsarbetets uppläggning och utveckling. Rådets ordförande har dessutom varit kallad till ett av utredningens sammanträden, varvid en redogörelse lämnades för inriktningen av och formerna för rådets arbete.

1.3.5 Remissyttranden m. m.

Under den tid arbetet pågått har ungdomsutredningen anmodats avge yttranden över ett flertal utredningar och att inkomma med synpunkter på riksdagsmotioner samt promemorior, skrivelser och liknande från statliga myndigheter. Utöver vad som därvidlag framgår av 1964, 1965 och 1966 års riksdagsberättelser kan nämnas att ungdomsutredningen den 29 januari 1966 avlämnat yttrande över Gymnastik- och idrottslärarutredningens betänkande »Gymnastik- och idrottshögskola i Örebro, m. m.» (stencil 1965: 7). Efter anmodan har utredningen den 10 april 1967 i skrivelse till Kungl. Maj:t lämnat synpunkter på vid 1963 års kyrkomöte behandlade motioner rörande bl. a. Svenska kyrkans ungdomsarbete och utbyggnaden av stiftsadjunktsorganisationen. Genom remiss har utredningen också anmodats inkomma med utlåtande dels över yrkesutbildningsberedningens första delbetänkande »Yrkesutbildningen» (SOU 1966: 3), dels över 1962 års fritidsutrednings tredje betänkande »Friluftslivet i Sverige» (SOU 1966: 33) och dels över en på handelsdepartementets initiativ utarbetad promemoria angående det statliga stödet åt ungdomsidrott inom organisationer som inte är anslutna till Sveriges riksidrottsförbund.

Till utredningen har den 13 december 1963 överlämnats en till jordbruksdepartementet inkommen skrivelse från Svenska samernas riksförbund rörande bl. a. behovet av ekonomiskt stöd till ungdomsverksamhet bland samerna. Frågan härom beröres i kapitlet om stödet till central verksamhet.

1.4 Sekretariatsfrågor, experter m. m.

Den 7 november 1962 uppdrog departementschefen åt biträdande studierektorn Inge Johansson att tjänstgöra som huvudsekreterare åt utredningen. Sedan arbetet med det första delbetänkandet avslutats entledigades Johansson den 14 maj 1964 på egen begäran från uppdraget. Genom beslut samma datum uppdrogs åt studieombudsmannen Sven Dahlin att från den 1 juni 1964 vara huvudsekreterare.

Tiden 7 november 1962—5 februari 1965 fungerade budgetsekreteraren Sture Romanus som biträdande sekreterare hos utredningen. Sedan Romanus på egen begäran befriats från sitt uppdrag, efterträddes han av budgetsekreteraren Jan Hjorth. De båda sistnämnda har endast partiellt varit knutna till utredningens sekretariat. Tiden 8 oktober 1965—15 juni 1966 har fil. kand. Jerker Halldén tjänstgjort som biträdande sekreterare hos utredningen med placering på dess kansli.

Som experter har utredningen haft fil. dr Ingvar Johannesson (fr. o. m. den 1 maj 1963), fil. lic. Olof Halldén (fr. o. m. 1 september 1963), biträdande studierektorn Inge Johansson (fr. o. m. 1 juni 1964) och agronom Evald Olsson (fr. o. m. 15 juni 1966).

Undersökningsverksamheten har bedrivits under överinseende av Johannesson.

På sekretariatsplanet har den praktiska ledningen av undersökningsarbetet åvilat Halldén. Denne har också haft det omedelbara ansvaret för den under 1.3.2 omtalade stora intervjuundersökningen (p. 1) samt punktstudien i Västerås (p. 4). Detsamma gäller de angränsande organisationsstudier som företagits. Den särskilda skolundersökningen har utförts av fil. kand. Sture Pihl och fil. kand. Sture Knutsson och har framlagts som trebetygsuppsats vid Stockholms universitets pedagogiska institution. Planeringen och uppläggningen har skett i samråd med Halldén. Intervjuer och materialinsamling för Västeråsundersökningen har utförts av rektor Harry Larsson och idrottskonsulent C. O. Hofberg. I detta arbete har de biträtts av personal vid Västerås ungdomsstyrelses kansli. Bearbetning m. m. har vilat på Halldén.

Den omfattande enkätundersökningen bland ungdomsledare, vilken nämnts under 1.3.2 (p. 3), har efter samråd med experterna Johannesson och Halldén genomförts av sekreterare Olof Sjögren, vilken på ett tidigt stadium knöts till utredningen för att ingå i dess forskargrupp.

Skolöverstyrelsen lämnade den 6 mars 1964 sitt medgivande till att ungdomskonsulenten vid folkbildningsbyrån, Lars Gråby, som en del i sina ordinarie arbetsuppgifter skulle få biträda utredningen vid genomförandet av delundersökningar rörande ledarutbildningen. Utsändning av frågeformulär samt materialinsamling för dessa studier har därför ombesörjts av folkbildningsbyrån.

Socionom Ella Amylong har varit knuten till sekretariatets undersökningsgrupp och för dess räkning utfört visst statistiskt kollationeringsarbete.

KAPITEL 2

Organisationer och medlemmar

2.1 Medlemssituationen m. m.

En översiktlig redovisning gällande ungdomsorganisationerna i Sverige gjordes i kapitel 3 i ungdomsutredningens första delbetänkande (SOU 1963: 67). De uppgifter som där lämnades beträffande 48 riksomfattande sammanslutningars medlemmar, distriktsorgan och lokalavdelningar avsåg förhållandena kalenderåret 1962. (Antalet medlemmar i åldrarna 12—25 år uppgavs till 1 925 027. De fördelade sig på 33 566 lokalavdelningar. Distriktsorganisationerna var 836.)

Motsvarande upplysningar för 1965 återfinns i tabell 1. Den är baserad på material som organisationerna lämnat till skolöverstyrelsen i början av 1966. I sammanställningen har förts in sedan 1964 nytillkomna bidragsmottagare samt vissa bidragssökande organisationer. Uppdelningen på *medlemmar* och *deltagare* är betingad av föreskrifterna i kungörelsen den 4 juni 1964 (nr 510) om beräkning av bidragsunderlaget vid fördelning av anslaget till central verksamhet.[1] De fr. o. m. 1964 ändrade bestämmelserna gör direkta jämförelser mellan de båda åren mycket vanskliga. En bedömning av medlemsutvecklingen bör därför inte göras med mindre än att den bakgrund som ges i SOU 1966: 47 (bl. a. »Medlemsförhållandena»; sid. 45) inhämtas. Delar av vad som däri redovisas återges i närmast följande avsnitt. Nämnas kan också att bilaga 1 i det nyss åberopade betänkandet visar medlemsförändringarna åren 1959—1964 inom andra organisationer än riksidrottsförbundet. Ifråga om distriktsorganisationer och lokalavdelningar bör samma betänkandes avsnitt om organisationsstrukturen (sid. 55) uppmärksammas.

2.2 Ungdomens förenings- och fritidsliv

2.2.1 Inledning

De undersökningar som på utredningens initiativ genomförts rörande ungdomens föreningsliv m. m. har som nämnts framlagts i form av ett fristående betänkande rubricerat »Ungdomens förenings- och fritidsliv» (SOU 1966: 47). I detta redovisas förhållanden gällande såväl organisationerna som deras medlemmar. Ur det rikhaltiga materialet har utredningen — trots risken för att helhetsperspektivet därmed kan gå förlorat — ansett sig böra bryta ut och i detta sammanhang återge vissa enligt dess mening relevanta fakta. Vad beträffar uppläggningen, urvalsförfarandet, genomförandet och bearbetningen av den riksomfattande in-

[1] SFS 1964: 510, § 5:
»Med medlem i ungsomsorganisation förstås dels den som under närmast föregående redovisningsår varit registrerad såsom medlem i organisationens medlemsmatrikel dels ock den som under nämnda redovisningsår deltagit i verksamhet bedriven av organisationen vid minst tio sammankomster under en tidsrymd av minst tio veckor.»

Tabell 1. Antalet medlemmar/deltagare, lokalavdelningar och distriktsorganisationer inom vissa ungdomssammanslutningar enligt uppgifter till Skolöverstyrelsen i februari 1966

Organisation	Antal matrikelförda medlemmar 12 – 25 år	Antal bidragsgrundande deltagare i öppen verksamhet 12 – 25	Summa medlemmar + deltagare 12 – 25 år	Antal lokalavdelningar	Antal distriktsorganisationer
1	2	3	4	5	6
A. Organisationer som fr. o. m. 1966/67 erhåller bidrag till sin centrala verksamhet					
Evangeliska fosterlandsstiftelsens ungdomsförbund	13 394	6 998	20 392	685	14
Frikyrkliga ungdomsrådet[1]	–	–	–	–	–
Frälsningsarméns scoutverksamhet	3 387	–	3 387	252	9
Frälsningsarméns ungdom	10 140	6 150	16 290	410	9
Förbundet Vi unga	17 606	4 697	22 303	315	26
Godtemplarorden	61 200	21 000	82 200	1 480	28
Sveriges godtemplares ungdomsförbund	12 355	3 050	15 405	312	23
IOGT:s scoutförbund	6 269	1 816	8 085	278	23
Riksförbundet Sveriges 4 H	17 545	40 582	58 127	850	25
Ridfrämjandets ungdomsnämnd	13 118	1 000	14 118	65	5
Sveriges fältbiologiska ungdomsförening	3 200	2 650	5 850	95	6
KFUK:s riksförbund	9 917	2 805	12 722	380	7
KFUM:s riksförbund	17 850	9 850	27 700	750	18
KFUK/M:s scoutförbund	14 235	–	14 235	309	26
Metodistkyrkans ungdomsförbund	3 108	183	3 291	287	17
Motorförarnas helnykterhetsförbund	20 437	5 000	25 437	543	27
NTO:s juniorförbund	4 450	375	4 825	220	26
NTO:s scoutförbund	3 631	365	3 996	202	21
NTO:s ungdomsförbund	10 087	5 335	15 422	577	29
Nykterhetsorganisationen Verdandi	6 532	11 000	17 532	212	16
Riksförbundet Kyrklig ungdom	84 288	24 550	108 838	1 125	15
Sveriges unglottor	3 909	600	4 509	256	27
Skid- och friluftsfrämjandet	14 000	30 000	44 000	210	23
Svenska alliansmissionens ungdomsförbund	5 230	2 700	7 930	354	4
Svenska baptisternas ungdomsförbund	13 791	1 500	15 291	452	18
Svenska friskSportförbundet	3 600	2 300	5 900	101	16
Svenska missionsförbundets ungdom	34 883	–	34 883	1 236	16
Svenska ungdomsringen för bygdekultur	7 231	6 730	13 961	368	21
Sveriges blåbandsungdom	6 511	4 270	10 781	292	32
Svenska scoutförbundet	40 000	2 500	42 500	937	35
Sveriges schackförbund (ungdomsverksamheten)	6 305	3 632	9 937	380	26
Sveriges studerande ungdoms helnykterhetsförbund	5 159	1 500	6 659	110	15
Sveriges ungdomsorganisationers landsråd[1]	–	–	–	–	–

1	2	3	4	5	6
Unga örnars riksförbund	22 130	7 986	30 116	506	25
Ungdomens röda kors	12 525	687	13 212	331	24
Örebromissionens ungdom	9 059	10 773	19 832	247	9
Ansgarsförbundet av kyrkliga juniorer	6 000	–	6 000	141	13
Folkpartiets ungdomsförbund	13 000	8 000	21 000	371	28
Högerns ungdomsförbund	25 500	1 000	26 500	520	28
Centerns ungdomsförbund	61 200	34 000	95 200	1 177	28
Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund	52 704	11 250	63 954	1 643	27
Ungdomens fredsförbund	4 800	–	4 800	20	5
Riksförbundet demokratisk ungdom	6 900	–	6 900	175	13
Sveriges konservativa studentförbund	4 000	–	4 000	10	–
De handikappades riksförbund (De vanföras riksförbund)	3 500	–	3 500	130	4
Föreningen Nordens ungdomsrepresentantskap	4 000	–	4 000	175	24
Centralförbundet för Finska föreningar i Sverige	8 000	6 000	14 000	43	–
Summa A:	706 686	282 834	989 520	19 532	831
B. Elevorganisationer					
Sveriges elevers centralorganisation	320 000	–	320 000	500	22
Sveriges folkhögskolelevers förbund	4 500	–	4 500	66	8
Summa B:	324 500	–	324 500	566	30
C. Idrottsorganisationer					
Sveriges riksidrottsförbund	940 000	–	940 000	12 500	23
Svenska korporationsidrottsförbundet[2]	–	–	–	170	22
Summa C:	940 000	–	940 000	12 670	45
D. Vissa andra bidragssökande organisationer					
Svenska scoutunionen	73 529	–	73 529	–	–
Svenska blå stjärnans ungdomskår	3 595	–	3 595	47	22
Sveriges bridgeförbund	7 000	–	7 000	800	21
Sveriges fria kristliga studentförening och fria kristliga gymnasiströrelsen	3 088	640	3 728	35	6
Skytteförbundets överstyrelse	62 584	–	62 584	2 103	27
Sveriges flottas ungdomsförbund	3 200	2 200	5 400	10	4
Förbundet musik och ungdom	4 601	4 261	8 862	50	13
Estniska kommitténs ungdomsverksamhet	4 200	2 200	6 400	165	9
Förbundet hem och ungdom	240	1 482	1 722	28	12
Riksförbundet Sveriges ungdoms- och hemgårdar[3]	23 743	7 467	31 210	51	–
Summa D:	185 780	18 250	204 030	3 289	114
Summa A – D:	2 156 966	301 084	2 458 050	36 057	1 020

[1] Samarbetsorganisation.
[2] Redovisar ej medlemmar.
[3] Söker centralt bidrag i särskild ordning

tervjuundersökning, på vilken delar av efterföljande framställning vilar, hänvisas till sid. 104 i SOU 1966:47. Här bör dock nämnas att intervjuerna gjordes 1964 och att de tillfrågade var slumpmässigt valda ur följande åldersgrupper:

födda 1950	(= 14 år)
födda 1947	(= 17 år)
födda 1941	(= 23 år)
födda 1928—1923	(= 36—41 år)

2.2.2 Anslutningsfrekvenser

Ett givet förstahandsintresse var att få vetskap om intervjupersonernas föreningsanslutning vid frågetillfället och tidigare. Därför ställdes bl. a. frågan: »... Är Du med i någon förening, klubb eller organisation som medlem eller så att Du deltar i av föreningen arrangerade sammankomster, grupper och dylikt? Ta med alla föreningar utom intresseföreningar såsom fackföreningar eller ekonomiska föreningar ...»

Frågan korresponderar med medlemsbegreppet i SFS 1964:510 (jfr not sid. 22) och det finns anledning förmoda att flertalet bidragsgrundande deltagare i s. k. »öppen verksamhet» besvarat frågan jakande. Tabellerna 2—4 visar hur stor andel dels av totala antalet, dels av antalet män respektive kvinnor i de olika åldersgrupperna som »är med», »varit med» och »aldrig varit med» i någon förening.

Ungefär hälften av varje åldersgrupp är med i någon organisation. Genom att summera tabellerna 2 och 3 kan konstateras att mer än tre fjärdedelar av varje ålderskategori vid något skede i livet varit föreningsengagerad i den bemärkelse intervjufrågan avser. Männen har genomgående den högsta anslutningsfrekvensen — 59—66 procent »är med». Bland kvinnorna förekommer medlemskap till 42—48 procent i de båda yngsta grupperna men endast till 35—36 procent i de två äldsta. Kvinnorna visar också större benägenhet att lämna föreningslivet.

Tabell 2. »Är med». Procent

Födda	Totalt	Män	Kvinnor
1950	54	61	48
1947	54	66	42
1941	47	59	35
1928—23	49	60	36

Tabell 3. »Varit med». Procent

Födda	Totalt	Män	Kvinnor
1950	23	18	29
1947	26	18	32
1941	34	28	41
1928 - 23	28	25	32

Tabell 4. »Aldrig med». Procent

Födda	Totalt	Män	Kvinnor
1950	23	21	24
1947	20	15	25
1941	19	13	34
1928 - 23	23	15	32

2.2.3 Antalet medlemskap och anslutna personer

Genom att fråga dem som »är med» om vilka föreningar de var anslutna till erhölls antalet medlemskap och det blev därmed också möjligt att för varje åldersgrupp beräkna medeltalet medlemskap per person. Vid läsningen av tabell 5 bör hållas i minnet att flera organisationer har en lägsta inträdesålder som utestänger 14-åringarna och i vissa fall även 17-åringarna.

Det kan ha visst intresse att genom *ett räkneexempel* försöka få en uppfattning om ungdomsorganisationernas totala medlemsantal och antalet för-

Tabell 5. Antalet medlemskap i medeltal

Födda	Medeltal		
	Totalt	Män	Kvinnor
1950	1,6	1,6	1,6
1947	1,8	1,8	1,7
1941	2,0	2,1	1,9
1928 - 23	2,1	2,1	1,9

eningsanslutna personer i åldrarna 12—25 år.

Med utgångspunkt från föreningsbetänkandets tabell 48 (andelen organisationsanknutna) och tabell 54 (antalet föreningsanknytningar) samt med vetskap om folkmängden och könsfördelningen i de olika åldersgrupperna kan *antalet medlemskap* statistiskt beräknas till följande (den äldsta gruppen har här utelämnats):

1950 = 119 874
1947 = 153 777
1941 = 126 362

Antalet personer som är föreningsanslutna kan likaledes beräknas och blir:

1950 = 64 089
1947 = 69 981
1941 = 45 338

Undersökningens tre lägsta åldersgrupper representerar ålderstadierna tidigare pubertetsår, senare pubertetsår och tjugoårsåldern. Om det antagandet göres:

att gruppen född 1950 (14 år) numerärt likvärdigt kan representera åldrarna 12, 13 och 14 år;
att gruppen födda 1947 (17 år) numerärt likvärdigt kan representera åldrarna 15, 16, 17, 18 och 19 år;
att gruppen födda 1941 (23 år) numerärt likvärdigt kan representera åldrarna 20, 21, 22, 23, 24 och 25 år,

kan teoretiskt antalet medlemskap i ungdomsorganisationerna beräknas till:

yngsta gruppen = 3 × 119 874 = 359 662
mellangruppen = 5 × 153 777 = 768 885
äldsta gruppen = 6 × 126 362 = 758 172
Summa 1 886 679

Nämnas kan att enligt ungdomsorganisationernas uppgifter för 1962 var det totala medlemsantalet i åldrarna 12 - 25 år 1 925 027. Det måste betonas att jämförelser mellan de båda antalsuppgifterna måste omges med mycket kraftiga reservationer.

Om samma antagande som tidigare göres kan också det antal personer som representerar medlemskapen beräknas och blir då för:

yngsta gruppen = 3 × 64 089 = 192 267
mellangruppen = 5 × 69 981 = 349 905
äldsta gruppen = 6 × 45 338 = 272 028
Summa 814 200

2.2.4 Anslutningen till olika organisationskategorier

Vid bearbetningen och redovisningen av materialet har organisationerna delats in i följande huvudgrupper:

Idrottsorganisationer (= I)
Scoutorganisationer (= Sc)
Studentorganisationer (= St)
Religiösa organisationer (= R)
Motororganisationer (= M)
Skolorganisationer (= Sk)
Nykterhetsorganisationer (= N)
Politiska organisationer (= P)
Andra organisationer (= A)

Beträffande principerna för indelningen hänvisas till SOU 1966: 47 sid. 22 och 106. Anslutningsfrekvensen till olika kategorier av organisationer finns utförligt belyst i samma betänkande på sid. 112—120. I detta sammanhang redovisas endast anslutningsfrekvenserna för föreningsarterna i form av rangordningstabeller, där den lägsta siffran anger den gynnsammaste frekvensen o. s. v. Eftersom den yngsta och näst yngsta gruppen av åldersskäl inte kan tillhöra alla nio organisationsslagen, t. ex. studentorganisationer, sammanföres de två yngsta gruppernas rangordningstal för sig och de två äldstas för sig.

Tabell 6. Rangordningar. Födda 1950 och 1947

Organisationskategori	Totalt	Män	Kvinnor
I.....	1	1	1
Sc.....	2	2	1
R.....	4	4	2
Sk.....	6	5	4
N.....	5	6	3
A.....	3	3	2

Tabell 7. Rangordningar. Födda 1941 och 1928—23

Organisationer kategori	Totalt	Män	Kvinnor
I.....	1	1	3
Sc.....	3	6	5
St.....	5	5	6
R.....	4	7	2
M.....	5	6	7
Sk.....	6	4	6
N.....	2	3	4
P.....	2	3	4
A.....	1	2	1

Tabell 8. Totala medlemsantal 1959 och 1964

Organisations-kategori	1959	1964
I[1].....	1 167 563	1 695 000
Sc.....	127 465	143 335
R[2].....	189 315	171 329
M.....	24 958	30 447
Sk (=SECO) .	100 000	320 000
N.....	178 467	167 448
P.....	182 359	166 590
A.....	228 021	269 956
Summa	2 198 148	2 964 105

[1] RF:s medlemssiffror inkluderar även åldrarna över 25 år. Jfr SOU 1966: 47, sid. 50.
[2] Häri ingår inte Riksförbundet Kyrklig ungdom.

2.2.5 Medlemsutvecklingen

Medlemsförhållandena har hittills i detta kapitel beskrivits enbart genom att resultaten av mätningar gjorda vid ett bestämt tillfälle redovisats. Lika angeläget som att klargöra organisationslivets numerära omfattning i nuläget är det givetvis att belysa utvecklingstendenserna därvidlag. Direkta motsvarigheter till utredningens intervjuundersökning har inte tidigare gjorts och kan således inte läggas till grund för jämförelser. Med ledning av uppgifter lämnade av 54 riksomfattande ungdomssammanslutningar samt RF:s 44 specialförbund har utredningen försökt få en bild av medlemsökningar och -minskningar åren 1959—1964. En tämligen utförlig framställning härom finns i föreningsbetänkandet (sid. 45—55). Allmänt måste den reservationen göras, att underlaget för sammanställningarna är något osäkert. Medlemsrapporteringen sker vid skiftande tidpunkter och på varierande sätt i olika organisationer. Formerna för anslutning och kriterierna på medlemskap är heller inte desamma överallt. Vidare växlar åldersindelningen vid medlemsredovisningen. Inom en del organisationer har dessutom ändringar skett i vissa av dessa avseenden mellan 1959 och 1964. Av bl. a. dessa skäl är jämförelser mellan tabell 8, i vilken de båda årens totala siffror redovisas för varje organisationskategori, och räkneexemplet i avsnitt 2.2.3 inte möjliga att göra. Vid eventuella jämförelser mellan tabell 1 och tabell 8 bör uppmärksammas, att de inte omfattar lika stort antal organisationer. Tabell 1 återspeglar dessutom den ändring som den 1 juli 1964 gjordes beträffande det författningsmässiga begreppet »bidragsgrundande medlem».

Under de sex åren har det totala antalet medlemskap ökat med 765 957. Samtliga specialförbund inom RF har ökat. Av de övriga har 30 ökat, 2 haft oförändrade och 19 fått sänkta medlemssiffror. Vid en bedömning av utvecklingen måste hänsyn tas också till förändringarna i landets demografiska

Tabell 9. Ökning av antalet individer i åldrarna 10—24 år under perioden 1959—1964

År	Antal individer	Ökning i procent
1959.....	1 601 280	–
1960.....	1 634 348	2,02
1961.....	1 670 427	2,16
1962.....	1 695 314	1,49
1963.....	1 716 004	1,22
1964.....	1 733 580	1,02

struktur under perioden. De framgår av tabell 9, som är baserad på statistisk årsbok för 1964.

Motsvarande beräkningar har utförts på medlemstalen i de olika organisationskategorierna och redovisas i tabell 10.

En *positiv medlemsutveckling* kan konstateras för idrottsorganisationer, scoutorganisationer, motororganisationer, skolorganisationer och andra organisationer. Speciellt stark är den för idrotten. De organisationer som utvecklats i positiv riktning har gjort detta i högre grad än vad som svarar mot befolkningsökningen för grupperna 10—24 år under samma period.

En *negativ medlemsutveckling* kan utläsas för religiösa organisationer, nykterhetsorganisationer och politiska organisationer. Deras relativa andel av åldersgrupperna har samtidigt minskat.

Om Sveriges elevers centralorganisation (SECO), vars kollektiva anslutningsform ger ett extremt utslag i en sammanställning som den här aktuella (jfr bl. a. 5.7.6), samt RF, som har en speciell organisationsstruktur och vars här uppförda medlemstal dessutom är något missvisande, utelämnas i den beräkning som gjorts för tabell 10, erhålles följande procentiska siffror som uttryck för förändringar i organisationernas medlemstal:

1959/60	1960/61	1961/62	1962/63	1963/64
+1,01	−0,95	+2,78	+1,0	−0,35

2.2.6 Inträdes- och utträdesåldrar

Genom att i intervjuundersökningen ta reda på anslutnings- och avgångsåldrarna bland dem som »är med» och »har varit med» har utredningen försökt få en klarare bild dels av sambandet mellan inträdesåldern och medlemstidens längd, dels av förändringarna ifråga om den senare. På sid. 122—136 i föreningsbetänkandet återfinns en utförlig redogörelse.

I tabellerna 2 och 3 i det föregående har visats att andelen individer som upplevt föreningslivet är ungefär lika stor i de olika åldersgrupperna. Av intresse är att veta de tillfrågades ålder vid första kontakten med en förening. I det följande göres en jämförelse mellan åldersgrupperna för alla som före 15 års ålder gått in i en förening (»är med», »varit med»). För gruppen 1928—1923 har tagits den tidpunkt då årgången 1928 fyllt 14 år. Samtidigt visas

Tabell 10. Procentuella förändringar i antalet medlemmar i organisationskategorier

Organisationskategorier	Antal 1959	Procentuell differens mellan åren				
		1959/60	1960/61	1961/62	1962/63	1963/64
10 – 24 år	1 601 280[1]	+ 2,02	+ 2,16	+ 1,49	+ 1,22	+ 1,02
I	1 167 563	+11,14	+ 6,19	+ 3,83	+14,17	+ 3,76
Sc	127 465	+ 4,82	+ 1,41	+ 2,43	+ 3,87	+ 0,57
R	189 315	− 2,12	− 2,89	+ 0,39	− 0,93	− 4,26
M	24 958	− 2,36	+ 4,00	+ 1,40	+ 3,37	+14,49
Sk	100 000	+50,00	+20,00	+56,00	+ 7,14	+ 6,67
N	178 467	− 0,08	− 0,75	− 1,97	− 1,56	− 1,97
P	182 359	− 2,86	− 2,86	± 0	+ 0,97	− 4,12
A	214 520	+ 6,09	+ 0,03	+10,81	+ 2,32	+ 4,58

[1] Statistisk årsbok 1964.

hur stora avgångarna har varit, d. v. s. antalet intervjuade som »varit med». Även här används 14-årsgruppens avgångsprocent som jämförelsepunkt.

År	Inträde	Utträde
1950.....	14 år 77 %	14 år 24 %
1947.....	14 år 67 %	14 år 12 %
1941.....	14 år 50 %	14 år 7 %
1928.....	14 år 49 %	14 år 8 %

Om nu siffrorna för 1947 års grupp på liknande sätt tas som jämförelsepunkt — 17 års ålder — erhålles för grupperna 1947, 1941 och 1928 följande procent:

År	Inträde	Utträde
1947.....	17 år 81 %	17 år 25 %
1941.....	17 år 72 %	17 år 20 %
1928.....	17 år 55 %	17 år 11 %

När den yngsta gruppens siffror tas som utgångspunkt för jämförelser framgår tydligt att 14-åringarna visar stor rörlighet — många kommer med och många lämnar. En jämförelse med 17-åringarnas siffror tyder vidare på att denna rörlighet är kraftigare accentuerad i den yngsta åldern.

Det nu sagda ger stöd åt den erfarenhetsmässiga uppfattningen, att 60-talets tonårsungdom snabbare strömmar igenom föreningarna än tidigare årtiondens.

Bilden av den totala rörligheten, sådan den kommer till uttryck i avgångssiffrorna, kompletteras av tabell 11 (jfr även tabellerna 80—81 i SOU 1966: 47). I denna ställes de ungdomar som inom varje åldersgrupp lämnat föreningslivet i relation till summan av alla som »är med» och »varit med», d. v. s. det totala tillflödet. Samtidigt delas de upp på organisationskategorier. Student- och skolorganisationerna har med hänsyn till de »påtvingade» åldersgränserna utelämnats.

Tabell 11. Utträde i procent av alla som gått in

Organisationskategori	1950	1947	1941	1928 – 23
I.....	14	18	30	29
Sc.....	32	45	49	37
R.....	23	36	36	26
M.....	–	–	25	9
N.....	12	29	39	42
P.....	–	13	42	42
A.....	31	16	34	18

Här bör erinras om att idrottens jämförelsevis låga siffror (i de båda yngsta grupperna) blir mycket stora när de räknas om i absoluta tal. Uppmärksamheten dras också till det starka bortfallet i åldersgrupperna 1950 och 1947 inom scoutorganisationer och religiösa sammanslutningar. Till en del kan förklaringen ligga i konstitutionella åldersgränser, men förlusterna utgör också en bekräftelse på den starka medlemsrörlighet som tidigare påtalats. Intresseväckande är vidare att scouterna för den äldsta gruppen noterar en lägre siffra än för den näst äldsta. Motsvarande tendens inom gruppen andra organisationer ger en antydan om i vilken riktning omstruktureringen av föreningsengagemanget går vid stigande ålder.

2.2.7 Män—kvinnor i organisationerna

Ungdomsorganisationernas medlemsstatistik är endast undantagsvis upplagd på ett sätt som gör det möjligt att avläsa könsfördelningen. Vissa punktvisa informationer kan dock ge vägledning för en bedömning.

Inom idrottssektorn är det endast Svenska gymnastikförbundet som uppvisar ett kvinnligt inslag av någon be-

tydelse. Som helhet är den manliga dominansen överväldigande och detta gäller även för specialförbund, där kvinnorna har allmänna förutsättningar att delta i verksamheten. Av övriga organisationer som berörts av utredningens undersökningar är två enbart till för kvinnor (Sveriges unglottor och KFUK). Resterande har skattat proportionerna män—kvinnor. Det allmänna intrycket är också här, att männen har en väl etablerad och befäst ställning. Den inventering som gjorts av de centrala styrelsernas (motsv.) och verkställande organens sammansättning pekar i samma riktning.

I den särskilda ledarundersökningen (SOU 1966: 66) har urvalet endast undantagsvis varit av den storleken att det tillåtit en uppdelning efter kön. Det hindrar inte att det i undersökningen framträder tendenser, som utgör tecken på att kvinnorna även i förhållande till sin numerär bland medlemmarna är ganska kraftigt underrepresenterade i de beslutade organen. Av allt att döma förstärkes disproportionerna med stigande organisationsplan.

De mest exakta upplysningarna om könsfördelningen och -rollerna inom organisationslivet ger intervjuundersökningen. I redovisningen av denna framträder skillnader mellan könen i en rad avseenden. Med några få undantag (de gäller oftast den yngsta åldersgruppen samt de religiösa sammanslutningarna) har kvinnorna en från jämställdhetssynpunkt väsentligt ogynnsammare föreningsprofil än männen. Som framgår av bl. a. tabellerna 2—4 i detta kapitel har kvinnorna lägre anslutningsfrekvens, fler av dem lämnar föreningslivet och de gör det i regel tidigare än männen. En större andel av kvinnorna kommer aldrig med i någon förening och de som gör det har ett färre antal föreningsanknytningar än männen. Av tabellerna 100 och 101 i föreningsundersökningen, vilka återger uppdragsfördelningen inom de båda äldsta grupperna, framgår att de kvinnor som stannar i organisationslivet i vissa avseenden hävdar sig väl, men att de i mindre utsträckning än männen innehar de statusmässigt »fina» posterna som ordförande eller kassör.

Med utgångspunkt från bl. a. den skolundersökning, som på utredningens initiativ genomförts vid vissa gymnasier i Stockholm och vars uppläggning m. m. beskrives på sid. 76 i föreningsbetänkandet, behandlas i ett följande avsnitt vissa frågor rörande skolans föreningsliv. I detta sammanhang kan det dock vara på sin plats att bryta ut och redovisa de intervjuade skolföreningsledarnas inställning till frågan om poj-

Tabell 12. Bäst lämpad för visst uppdrag. Procentuell fördelning mellan könen

	Pojke bäst	Flicka bäst	Båda lika bra	Summa
Ordförande..	47	0	53	100
Vice ordförande.....	8	2	90	100
Sekreterare..	2	33	65	100
Kassör.....	15	5	80	100

Tabell 13. Bäst lämpad för visst uppdrag. Procentuell fördelning inom könen

	Ordförande	Vice ordförande	Sekreterare	Kassör	Summa
Pojke bäst.....	65	11	2	22	100
Flicka bäst.....	0	4	84	12	100
Båda lika bra.....	19	31	22	28	100

kes/flickas lämplighet för olika styrelseposter. Av de tillfrågade var 77 procent pojkar och 23 procent flickor.

Att döma av tabellerna 12 och 13 har de föreningsaktiva pojkarna en avsevärt starkare tilltro till den egna förmågan att stå i främsta ledningen för en förening än vad flickorna har.

2.2.8 Motivationsfrågor

Av givet intresse är att närmare utröna vad som gör att en person söker sig till organisationslivet, varför vederbörande väljer den ena eller den andra föreningen o. s. v. Även de förhållanden som påverkar den motsatta strömmen, d. v. s. bort från föreningslivet, behöver klarläggas. De individualpsykologiska, socialpsykologiska och sociologiska faktorer som konstituerar dessa processer ligger emellertid mycket djupt och är svåråtkomliga. En begränsad belysning av problemkomplexet ges i intervjuundersökningen (SOU 1966: 47; sid. 136—144).

Inte överraskande framträder i de två yngsta åldrarna kamratgruppen som det oftast angivna skälet för anslutning. För pojkarna i högre grad än för flickorna spelar möjligheten att få utöva en hobby stor roll. En jämförelse mellan dem som »är med» och dem som »varit med» visar, att en stor del av de som uppgivit kamrat- och kontaktmotiv som drivkraft för anslutningen är att finna bland de senare. En osökt tolkning är att föreningarna för dessa inte förmått erbjuda eller skapa den kontakt och gemenskap de förväntat sig.

Även i de båda äldre grupperna är det sociala kontaktbehovet klart markerat. Den högsta avgångsprocenten visar där de kvinnor, vilka angivit kamrat- och kontaktskäl som anledning till anslutningen (1941 = 58 procent; 1928—1923 = 51 procent). För männen i de äldsta grupperna noteras en tämligen hög siffra för »intresse» (för föreningens verksamhet) som inträdesskäl, vilket skulle kunna förklaras som ett mera målmedvetet val av förening, möjligen med inslag av »idé-styrning».

Gemensamt för alla grupperna i kategorin »varit med» är att de som lämnat föreningarna anför förändringar eller förskjutningar i intresset som skäl. Till olikheterna mellan åldersgrupperna hör att de yngre i högre grad åberopar avsaknaden av kamrater som orsak till utträde. Bristande tid som skäl för att ge upp föreningsengagemanget framträder i svaren från de två äldsta årsgrupperna och där främst bland männen.

2.2.9 Organisationsledningarnas ålder

I det föregående har vissa sidor av åldersstrukturen bland medlemmarna berörts och utredningen har pekat på de problem, som möter vid försök att göra en tillförlitlig och fullständig kartläggning av förhållandena därvidlag.

Beroende på den starkt skiftande organisationsuppbyggnaden har svårigheter också mött vid bearbetningen av de uppgifter som inhämtats rörande åldern hos ledamöterna i de centrala förbundsledningarna (styrelse—verkställande utskott; motsv.). (Jfr föreningsbetänkandet sid. 60.) Med reservation för den förskjutning i helhetsbilden som detta kan ge, är det trots allt möjligt att konstatera, att i 97 procent av de berörda organisationerna (inkl. specialidrottsförbunden men exkl. Riksförbundet Kyrklig ungdom och Ungdomens röda kors) är medelåldern i förbundsstyrelserna högre än den övre åldersgränsen för bidrag till fritidsgrupper och för beräkning av fördelningsunderlaget för stöd till central

Tabell 14. Medeltalens medeltal för styrelseledamöternas ålder inom olika organisationskategorier

	Styrelse			Verkställande/arbetsutskott		
	Medeltal	Äldst	Yngst	Medeltal	Äldst	Yngst
I	45	76	20	47	76	22
Sc	39	60	25	41	60	27
R	37	67	21	36	64	23
M	45	69	23	55	65	47
Sk	18	21	16	18	21	16
N	36	68	19	41	55	22
P	27	40	19	28	40	17[1]
A	39	77	17	55	77	17

[1] Adjungerad medlem.

verksamhet. Specialidrottsförbundens styrelser har genomsnittligt högre ålder än övriga organisationers styrelser, vilket bör uppmärksammas bl. a. med hänsyn till att idrottsrörelsen samlar det största antalet ungdomar. Endast i tre organisationer (Sveriges elevers centralorganisation, Sveriges studerande ungdoms helnykterhetsförbund och Sveriges fältbiologiska ungdomsförening) är medelåldern för styrelseledamöter lägre än 24 år. Om SECO, som ensam utgör kategorin skolorganisationer, lämnas åsido, har — som grupp — de politiska ungdomsförbunden de avgjort lägsta ålderstalen.

En närmare granskning av åldersammansättningen i verkställande utskotten (motsv.) visar, att ledamöterna i dessa organ i de flesta fallen har högre genomsnittsåldrar än vad förbundsstyrelserna har.

I tabell 14 redovisas medeltalens medeltal för ledamöter inom styrelser och verkställande organ med fördelning på organisationskategorier. Samtidigt anges de högsta och de lägsta ålderstalen inom varje grupp.

Tilläggas skall här endast att åldrarna under 25 år är ytterst sparsamt representerade i de beslutande organen på riksplanet.

I sammanhanget bör uppmärksamheten riktas också mot de markerade olikheterna ifråga om inkomst, utbildning m. m. mellan *ledare på olika nivåer*, vilka framträder i den redovisning som lämnas i »Ungdomsledare» (SOU 1966: 66).

2.2.10 Organisationer och medlemmar i olika kommuntyper

De senaste årtiondenas befolkningsomflyttning har också för organisationerna medfört en mångfald problem och omställningssvårigheter. Inte minst detta har föranlett utredningen att göra en förhållandevis utförlig kartläggning av organisationernas och medlemmarnas fördelning på olika kommuntyper.

I föreningsbetänkandet redovisas på sid. 79—100 lokalavdelningarnas geografiska spridning. Mot bakgrund av medlemssituationen samt prognoserna för befolkningsomflyttningen diskuteras i anslutning därtill medlemsutvecklingen och de rekryteringsproblem föreningslivet i växande grad förefaller att stå inför. Det åberopade avsnittet kan också betraktas som bedömningsbakgrund för den i samma betänkande lämnade redogörelsen för medlemmarnas fördelning på olika typer av kommuner (sid. 186—204). Den indelning som följts framgår av tabell 15. I den-

Tabell 15. Åldersgrupper på kommuntyp. »Är med + varit med»

Kommuntyp	1950	1947	1941	1928–23
	%	%	%	%
Landskom. < 50 % tätb.	66	78	72	78
Landskom. > 50 % tätb.	73	83	80	75
Städer < 10 000	84	66	83	78
Städer 10 000–30 000	90	78	84	71
Städer > 30 000	88	84	82	79
Stockholm–Göteborg–Malmö	78	80	85	82

na redovisas hur stor andel av de intervjuade inom varje åldersgrupp och kommuntyp som sammanlagt »är med» och »varit med».

Någon entydig tendens kan inte utläsas av sammanställningen. En mera detaljerad bild ger tabellerna 16—21, som i stort bekräftar de på erfarenhetsmässig grund ofta diskuterade »(stor-) stadsproblemen». Av dessa torde den stora medlemsrörligheten och den därmed förenade instabiliteten vara välkänd för de flesta sammanslutningar. För de två största stadskommunerna noteras kraftiga avgångssiffror. Beträffande Stockholm—Göteborg—Malmö registreras de som helhet lägsta siffrorna för »är med».

Här bör erinras om det osäkerhetsmoment som ligger i att kontakten med en förening bryts i samband med flytt-

Tabell 16. Landskommuner < 50 % tätortsbefolkning 1950, 1947, 1941, 1928—23. »Är med, varit med, aldrig med»

	1950	1947	1941	1928–23
	%	%	%	%
Är med	50	56	45	60
Varit med	16	22	27	18
Aldrig med	34	22	28	22

Tabell 17. Landskommuner > 50 % tätortsbefolkning 1950, 1947, 1941, 1928—23. »Är med, varit med, aldrig med»

	1950	1947	1941	1928–23
	%	%	%	%
Är med	53	56	50	47
Varit med	20	27	30	28
Aldrig med	27	17	20	25

Tabell 18. Städer < 10 000. 1950, 1947, 1941, 1928—23. »Är med, varit med, aldrig med»

	1950	1947	1941	1928–23
	%	%	%	%
Är med	72	42	50	51
Varit med	12	24	33	27
Aldrig med	16	34	17	22

Tabell 19. Städer 10 000—30 000. 1950, 1947, 1941, 1928—23. »Är med, varit med, aldrig med»

	1950	1947	1941	1928–23
	%	%	%	%
Är med	65	60	54	46
Varit med	25	18	30	25
Aldrig med	10	22	16	29

Tabell 20. Städer > 30 000. 1950, 1947, 1941, 1928—23. »Är med, varit med, aldrig med»

	1950	1947	1941	1928–23
	%	%	%	%
Är med	53	54	44	45
Varit med	35	30	38	34
Aldrig med	12	16	18	21

Tabell 21. Stockholm—Göteborg—Malmö. 1950, 1947, 1941, 1928—23. »Är med, varit med, aldrig med»

	1950	1947	1941	1928 – 23
	%	%	%	%
Är med	46	48	42	44
Varit med	32	32	43	38
Aldrig med	22	20	15	18

ning. Den senare frågan behandlas på sid. 211—215 i SOU 1966: 47, men en bearbetning med samtidigt hänsynstagande till exempelvis förändringarna »är med» — »varit med» samt »landsbygd»—»stad» har inte varit möjlig. Förhållandet kan alltså vara det, att de som i t ex gruppen Stockholm—Göteborg—Malmö faller under »varit med» har sin föreningserfarenhet från någon av de andra kommuntyperna. Antagandet bär hypotesens prägel, men skulle om det kunde beläggas befästa intrycket av att de stora städerna erbjuder större kontakt- och rekryteringsproblem än vad som kan utläsas av talen för »aldrig med».

I övrigt kan nämnas att en uppdelning på kön, visar att kvinnorna på flertalet punkter har en ofördelaktigare ställning inom föreningslivet än männen. I stort gäller också att de har den största anknytningen inom landskommunerna med fallande tendens ju mer tätortsgraden ökar.

2.2.11 Utbildning-föreningsengagemang

Från intervjuundersökningen han också inhämtas en del upplysningar om sambandet mellan utbildning och föreningstillhörighet. Reformerna på skolväsendets område har vållat problem när det gällt att ange jämförbara utbildningsnivåer. Grunderna för den indelning som brukas i tabell 22 redovisas på sid. 161 i föreningsbetänkandet.

Av tabellen framgår klart att den relativa anknytningen ökar i och med högre utbildning. Nämnas kan också, att för de båda äldsta grupperna en bearbetning gjorts med hänsyn till yrkesutbildning efter avslutad skolutbildning. Även där finns en tendens mot högre anknytningsprocent vid förlängd, yrkesinriktad utbildning.

De intervjuades föreningsanknytning har också ställts i relation till faderns skolutbildning. (För modern är bastalen i vissa fall för små för att tillåta en meningsfull bearbetning.) Resultaten redovisas i tabell 23. Utom för den yngsta gruppen sker en höjning av de

Tabell 23. »Är med» fördelade med hänsyn till faderns skolutbildning

Faderns skolutbildning	1950	1947	1941	1928 – 23
	%	%	%	%
Folkskola	53	51	45	47
Realexamen	62	57	55	68
Studentexamen	57	74	63	74

Tabell 22. »Är med» fördelade med hänsyn till skolutbildning

Intervjupersonens skolutbildning	1950		1947		1941		1928 – 23	
	M	K	M	K	M	K	M	K
	%	%	%	%	%	%	%	%
Grund-, yrkes-, folkskola	59	47	60	37	55	21	55	30
Realskola	66	48	79	51	66	18	76	52
Gymnasium	–	–	79	55	69	61	65	(90)

relativa procenttalen vid högre utbildning för fadern.

2.2.12 Några andra förhållanden

Åldersgruppen 1947 innehåller både studerande och förvärvsarbetande ungdom, vilket gör det möjligt att jämföra föreningstillhörigheten grupperna emellan. Hur många procent av vardera som »är med» framgår av efterföljande sammanställning:

	Män	Kvinnor
Förvärvsarbetande ..	55	37
Studerande.....	75	48

De jämförelser som är möjliga i gruppen födda 1941 ger samma bild, d. v. s. de studerande visar högre anslutningsfrekvens. Det bör anmärkas att medlemskap i intressesammanslutning av t. ex. facklig karaktär inte registreras i detta sammanhang.

Vid bearbetningen av interv juerna har en uppdelning också gjorts på yrken. I huvudsak har indelningen följt yrkesregistret för 1960 års folkräkning. Det allmänna drag som framgår ur redovisningarna är att egna företagare och tjänstemän i högre grad än arbetare är anslutna till de typer av organisationer som här är aktuella. Benägenheten att vara med i ungdomsföreningar synes också genomgående högst i de fall faderns yrke angivits som tjänsteman.

I övrigt kan beträffande fritiden och dess nyttjande konstateras, att de föreningsaktiva förefaller vara flitigare radiolyssnare och TV-tittare. De har fler hobbies, de gör fler besök på olika evenemang och i de aktuella åldrarna gör de fler besök på ungdomsgårdar. De föreningsanslutna har också socialt sett gynnsammare relationstal mellan inte förbrukare och förbrukare av alhohol och tobak.

2.3 Uppgifter och problem från ledarsynpunkt

2.3.1 Inledning

I den ledarundersökning som genomförts på utredningens uppdrag och som redovisats under titeln »Ungdomsledare» (SOU 1966: 66) finns bl. a. frågor om vad ledarna anser vara dels *de viktigaste uppgifterna* för den egna organisationen, dels *de största problemen/svårigheterna* i det egna ledaruppdraget. Svaren är i första hand att betrakta som ett uttryck för hur ledare på olika nivåer och i skiftande positioner uppfattar sin personliga roll och insats som ungdomsledare. Sammantagna ger emellertid svaren ett inte oväsentligt komplement till den beskrivning som i det föregående gjorts av föreningslivet och dess situation. Utredningen har därför funnit det befogat att återge några av de mest framträdande dragen i ledarbetänkandets kapitel 10 samt att till dessa göra vissa punktvisa kommentarer. Att undersökningen innefattar även en del ledare utanför det organisationsbundna ungdomsarbetet torde inte i nämnvärd utsträckning påverka helhetsintrycket.

Beträffande ledarenkätens uppläggning, urval m m hänvisas till kapitlen 2 och 3 i nyssnämnda betänkande. För att underlätta läsningen av efterföljande framställning skall dock här nämnas, att urvalet gjorts från *riksorganisationernas* och vissa *kommuners* namnlistor över *centralt, regionalt* och *lokalt* verksamma *ordförande,* heltidsanställda *tjänstemän* (motsv.) samt *fritidsgruppsledare.* Vid redovisningen har, förutom den uppspaltning som framgår

av dessa urvalskategorier, organisationerna delats på *idrott* och *övriga*.

Frågorna om viktigaste uppgifter samt om största problem/svårigheter var till sin karaktär öppna.

2.3.2 Viktigaste uppgifter

Vad olika ledare uppfattar som viktigaste uppgifter i angivet ungdomsarbete varierar rätt mycket. Svaren har sammanförts under huvudrubriker samtidigt som svarens frekvenser och deras spridning på olika ledarkategorier beräknats. I tabell 24 har svaren rangordnats efter kategoriernas procentuella medeltal. Intresset knytes i första hand till de olika uppgifternas relativa »tyngd».

Bland ordförandena på lokalplan samt fritidsgruppsledare har, som framgår av den utförliga redovisningen i SOU 1966:66, jämförelser gjorts med hänsyn till vissa bakgrundsvariabler (bl. a. kön, ålder, utbildning, tid som den tillfrågade innehaft sitt uppdrag). Dessa synes på det hela taget inte haft särskilt stor inverkan på lämnade svar.

De äldre förefaller i något större omfattning ha framhållit uppgiften »fostra till, främja vissa beteenden». Ett undantag därvidlag utgör dock kategorin ordförande inom övriga organisationer. Ledare med högre skolutbildning har i medeltal lämnat något fler olika svar per person än övriga. Vidare har de i högre grad bland viktigaste uppgifter angivit »intressera, väcka ansvar för det organisationen arbetar med». Hos fritidsgruppsledarna finns därtill en benägenhet att oftare ange uppgiften »att utbilda».

Tabell 24. "Viktigaste uppgifter" rangordnade efter ledarkategoriernas procentuella medeltal

Viktigaste uppgifter	Procentuella medeltal
Aktivisera, fostra i största allmänhet	27,35
Intressera, väcka ansvar för	23,10
Fostra till, främja vissa beteenden	21,75
Utbilda	17,90
Metodfrågor	17,60
Vidgad gemenskap, större helhetssyn	11,55
Skapa medel	7,65
Påverka ideologiskt, idrottsligt	7,25
Rekrytera	6,05
Förnya, reformera	3,25

2.3.3 Största problemen/svårigheterna

Även svaren på frågan om största problemen eller svårigheterna har sorterats in under vissa samlingsrubriker. De inom flertalet ledarkategorier oftast återkommande svaren är i nämnd ordning:

brist på ledare
brist på pengar
svårigheter att få ut budskapet
brist på lokaler, hallar, anläggningar.

Brist på ledare har påtalats av särskilt många ledare på riks- och distriktsplan. Bland parlamentariskt valda ledare gäller detta främst ordförandena i idrottens specialförbund samt bland de anställda ledarna speciellt de kommunala ungdomskonsulenterna och instruktörerna på riksplan inom övriga slag av organisationer.

Vad slags ledare det råder brist på framgår inte av redovisningen. Möjligt är dock, att ledarna på riks- och distriktsplanet främst åsyftar personer lämpade att, som förtroendevalda i t. ex. ordförande- eller sekreterareställning och/eller som anställda, leda lokal verksamhet, medan ledarkategorierna på lokalplanet i större omfattning har ledare för gruppaktivitet i åtanke.

Brist på pengar är det för alla ledarkategorier inom idrotten oftast förekommande svaret, speciellt på riks- och

distriktsplan. Lägsta procentuella andelarna för detta svar uppvisar de kommunalt verksamma ledarkategorierna.

»*Svårighet att få ut budskapet*» innefattar svarsalternativ av typen »möter motpropaganda», »sekulariseringen», »konkurrens med andra ideologier, intressen, sysselsättningar», »ungdomens splittring» samt »svårt att samla, intressera, nå de unga». Sådana problem/svårigheter har framhållits av över hälften av de kommunala ungdomskonsulenterna och därnäst av en stor andel av ordförandena på lokalplan inom övriga organisationer. Särskilt gäller detta för religiösa och politiska sammanslutningar. Även tjänstemännen på distriktsplan och kategorin högsta tjänstemän på riksplan — båda inom övriga organisationer — uppger svårigheter när det gäller att få ut vad som kan betecknas som budskapet.

Brist på lokaler, hallar, anläggningar har påtalats framför allt av idrottens ledarkategorier, främst fritidsgruppsledarna. Även inom övriga organisationer har fritidsgruppsledarna högre procent för detta svar än ordförandena på lokalplan, som i sin tur har högre procent än ordförandena på distrikts- och riksplan.

Också för frågan om problem/svårigheter har vissa jämförelser gjorts inom kategorierna ordförande på lokalplan och fritidsgruppsledare med utgångspunkt från bakgrundsfaktorer. Trots vissa med dessa förenade differenser föreligger för flertalet svarsalternativ stor överensstämmelse mellan ledare inom en och samma kategori. Högre total svarsprocent har i allmänhet erhållits när de tillfrågade varit män, varit äldre, haft högre skolutbildning och när de innehaft uppdraget längre tid. Förklaringen kan vara att ledarna i dessa fall varit mer förtrogna med uppdraget, att de lättare kunnat identifiera och beskriva olika svårigheter och problem. Antalet lämnade svar får därför inte tolkas så, att ledarna i det ena eller det andra fallet verkligen skulle stå inför fler eller färre svårigheter och problem.

2.4 Student- och skolföreningar

2.4.1 Inledning

Skol- och utbildningsväsendets snabba expansion är ett av de mest markanta dragen i de senaste årtiondenas samhällsutveckling. Effekten av beslutade reformer har ännu inte fått fullt genomslag på den kvantitativa sidan. Under en följd av år framöver kommer således den andel av varje årsklass ungdomar som genomgår utbildning att växa. Efterföljande av skolöverstyrelsen presenterade sammanställning visar den beräknade utbildningsfrekvensen och dess förändringar inom vissa åldersgrupper.

År	7 – 15	16 – 18	19 – 24
1955.....	88	21	11
1960.....	92	34	16
1965.....	95	46	18
1970.....	95	70 – 80	22

Utbildningssamhällets framväxt innebär en radikal förändring av betingelserna för ungdomsarbetet. Med all rätt har om den nya situationen sagts, att ungdomsorganisationerna har blivit eller är på väg att bli skolungdomsorganisationer, det senare i betydelsen organisationer för skolungdom. Mot denna bakgrund aktualiseras två centrala spörsmål, nämligen: Hur förhåller det sig med de studerandes engagemang i föreningslivet i allmänhet? Vilken är situationen när det gäller organisationslivet i skolorna och vid utbildningsinstitutioner av olika slag?

Svaren måste i båda fallen bli myc-

ket knapphändiga. De faktiska kunskaperna är nämligen starkt begränsade. Så har exempelvis endast ett fåtal ungdomssammanslutningar en medlemsredovisning som anger antalet eller andelen studerande av samtliga anslutna. I förenings- och i ledarundersökningarna har några sidor av sambandet utbildning—föreningsengagemang behandlats (jfr bl. a. avsnitt 2.2.11). Utredningen har tvingats begränsa sig till att i övrigt göra en kartläggning av antalet föreningar av ideell karaktär i landets högre allmänna läroverk och vid universiteten samt till att medverka i genomförandet av en punktundersökning som omfattat ett för läroverken i Stockholm representativt urval av föreningar och styrelseledamöter i skolföreningar. Den sistnämnda studien har vid redovisningen delats och vissa avsnitt återfinns i SOU 1966: 47 (sid. 76) medan andra i sammandrag återges i efterföljande avsnitt 2.4.3. Av det nämnda betänkandet framgår också undersökningarnas uppläggning, urval m. m. Studentkårerna och nationsföreningarna har lämnats utanför sammanställningen över studentföreningarna. I analogi härmed har elevråden inte tagits med, när det gällt läroverken och deras föreningsliv. (Sveriges elevers centralorganisation, till vilken flertalet elevråd är anslutna, presenteras utförligt i detta betänkandes avsnitt 5.1.3 och 5.7.6.)

2.4.2 Studentföreningar

Undersökningen rörande studentföreningarna har omfattat en inventering av de föreningar som våren 1964 var upptagna i katalogerna för kårerna vid universiteten i Göteborg, Lund, Stockholm, Umeå och Uppsala. Vid den aktuella tidpunkten fanns sammanlagt 265 föreningar. Några medlemstal redovisas inte. Av tabell 25 framgår att största antalet föreningar finns inom kategorin »andra organisationer». Dit har räknats alla föreningar som har fakultetskaraktär eller företräder hobbyintressen (film, konst, musik o. s. v.). Föreningar för idrott, religiösa eller politiska intressen förekommer i ungefär lika stor utsträckning. Nykterhetssammanslutningarna är få.

2.4.3 Skolföreningar

Resultatet av den inventering som gjorts av föreningsbeståndet vid 128 högre allmänna läroverk framgår av efterföljande sammanställning. Den grundar sig på uppgifter avseende läsåret 1963/64 och är hämtade ur skolkatalogerna. Till kategorin »andra» har vid redovisningen hänförts föreningar för exempelvis filateli, dans, folkdans, utrikesfrågor, FN, allmänna kulturfrågor och diskussion. Därtill kommer ett antal kvinnoföreningar och allmänna gymnasieföreningar.

Tabell 25. Antalet studentföreningar i universitetsstäderna med fördelning på organisationskategorier

Organisationskategori	Göteborg	Lund	Stockholm	Umeå	Uppsala	Summa
Idrottsorganisationer	1	3	7	1	5	17
Religiösa organisationer	2	6	3	1	6	18
Nykterhetsorganisationer	1	1	1	–	2	5
Politiska organisationer	3	6	4	4	4	21
Andra organisationer	30	87	14	5	68	204
Summa	37	103	29	11	85	265

Art av förening	*Antal*
Idrott	115
Skytte	37
Religion	119
Politik	88
Nykterhet	31
Humanism-filosofi	3
Litteratur-språk	18
Samhällsvetenskap	3
Naturvetenskap	77
Film	4
Foto	36
Modellflyg-järnväg	3
Musik	19
Teater	12
Schack-bridge	9
Militär	1
Andra	100
Summa	675

Intressant är i första hand organisationsarternas relativa »styrka». Uppmärksamheten dras således till de religiösa sammanslutningarnas utbredning. Parentetiskt kan nämnas att deras antal i urvalsunderlaget för undersökningen i Stockholm är tämligen lågt (8 av 98) i förhållande till vad som här redovisas (119 av 675). Det skulle således vara i landsorten som den starka ställningen finns. För en annan stor grupp, idrottsföreningarna, är »styrke-relationerna» de omvända. Värt att notera är också de politiska ungdomsförbundens markanta insteg i gymnasierna. Ännu för ett fåtal år sedan fanns nämligen på flera håll i landet lokala föreskrifter som hindrade att politiska klubbar bildades i skolorna.

En rad faktorer och omständigheter gör att studien i Stockholmsområdet — den omfattar även vissa till Stockholm gränsade kommuner — inte kan betraktas som representativ för hela landet. Inte desto mindre torde, enligt utredningens bedömning, ett utdrag ur den utförligare redogörelsen i form av en punktvis gjord sammanfattning, vara av allmänt intresse.

Från skolföreningsundersökningen, vilken utformats som en uppsats för tre betyg vid pedagogiska institutionen vid Stockholms universitet, kan *om föreningarna* inhämtas bl. a.

att en fjärdedel har idrott (exkl. skytte) som huvudändamål;

att de naturvetenskapliga och litterära/språkliga sammanslutningarna är förhållandevis väl representerade;

att ungefär hälften — idrottsföreningarna som regel — är anslutna till riksomfattande ungdomsorganisation och att dessa föreningar i allmänhet är de medlemsmässigt största;

att det övervägande antalet skolföreningar endast är öppna för skolans elever;

att hälften av dem har sammankomster förhållandevis sällan (= en gång per månad eller några gånger per termin);

att flertalet brukar ha sina sammankomster enbart i skolan;

att en tredjedel av föreningarna saknar tryckta stadgar;

att två tredjedelar inte upprättat verksamhetsberättelse för senaste arbetsåret;

att den dominerande inkomstkällan förefaller vara medlemsavgifter och den därnäst vanligaste basarer, insamlingar, lotterier och dans;

att någon eller några lärare visat intresse för tre fjärdedelar av samtliga föreningar, samt

att skolföreningarna genomgående är elevstyrda, d. v. s. lärare är endast i ringa utsträckning medlemmar eller styrelseledamöter.

Samma undersökning ger *om föreningarnas styrelser* och *om ledamöterna* (ordförande, vice ordförande, sekreterare och kassör) bl. a. följande information:

att proportionerna pojkar—flickor är 3:1;

att medianåldern ligger mellan 17 och 18 år;

att medelpoängsumman i de intervjuades betyg vårterminen 1964 var 1,74 (= Ba+), vilket torde ligga något över genomsnittet;

att flickornas betyg i allmänhet visade sig vara 0,5—1,0 enheter högre än pojkarnas;

att pojkarna i allmänhet har styrelseuppdrag på högre nivå (= ordförande) än flickorna;

att tre fjärdedelar av samtliga »är med» eller »har varit med» i föreningar utanför skolan;

att de flesta anknytningarna utanför skolan gäller idrottsföreningar;

att något mer än 50 procent förklarar att de fått sin föreningserfarenhet från nuvarande eller tidigare arbete/medlemskap i skolförening;

att cirka 20 procent uppger att föreningserfarenheterna kommer från föräldrar/syskon;

att knappt 15 procent anger nuvarande eller tidigare arbete/medlemskap i ungdomsorganisation utanför skolan som källa för föreningserfarenheterna;

att endast några enstaka säger att de har inhämtat erfarenheterna på det aktuella området från skolans undervisning;

att i det närmaste hälften av styrelseledamöterna inte deltagit vare sig i kurs- eller lägerarrangemang;

att en sjättedel varit på kurs för förenings- eller ungdomsledare och att en lika stor del varit på något annat slag av kurs;

att ledarkurserna i flertalet fall haft riksomfattande organisation utanför skolan (dock ej skolorganisation) som arrangör;

att de intervjuade har en mindre kamratkrets (= personer som de flitigt umgås med även utanför skolan) i föreningslivet utanför skolan än inom skolan, samt

att ungefär hälften av dem som är med i föreningar utanför skolan har kamrater som är med i samma förening som de själva.

Undersökningen rörande styrelseledamöterna genomfördes i två etapper. I första omgången (hösten 1964) intervjuades de utvalda eleverna, medan de i den andra (december 1965) ombads besvara ett antal frågor i ett utsänt enkätformulär.

Den senare undersökningsdelen visade bl. a. att 15 procent av de elever som varit engagerade i skolföreningarnas styrelser gick om den ring de befann sig i året innan. Med hänsyn till könsfördelningen och att ungefär 45 procent av samtliga utgjordes av elever i näst sista ringen kan siffran knappast betecknas som uppseendeväckande hög.

På en fråga om de var nöjda med det arbete skolföreningen utfört det senaste året lämnade ungefär hälften ett negativt svar. En mycket klar majoritet ansåg dock att det varit ett kamratligt samarbete i föreningen och mer än hälften hade upplevt skolföreningsarbetet som roligt. Något mer än en fjärdedel angav mindre roligt. En tredjedel menade att skolföreningen gått framåt under det gångna året, hälften att den stått stilla och återstoden att den gått tillbaka.

Önskemål om ökat stöd från skolans sida till föreningarna uttalades av ungefär hälften av de tillfrågade. En i det närmaste lika stor grupp ansåg skolans stöd »bra som det är». Betydligt starkare var den opinion som menade att samhället i övrigt borde hjälpa skolföreningarna mer än vad som sker.

Mellan de två tillfällen då styrelseledamöterna besvarat undersökningens frågor har ett begränsat bortfall inträffat. Någon betydelse för helhetsbilden kan emellertid bortfallet inte tillmätas.

I uppsatsen diskuteras också de stagnations- och regresstendenser som fram-

träder i delar av undersökningsresultaten. Intrycket av att situationen skulle vara brydsam säges bekräftad vid samtal med rektorer, kuratorer och lärare. Som en av orsakerna till problemen utpekas elevernas arbetsbörda, vilken inte tillåter ett mera omfattande och tidskrävande engagemang vare sig i skolans föreningsliv eller i övrigt ungdomsarbete. Även bristerna i de riksomfattande ungdomsorganisationernas kontakter och stöd till skolsammanslutningar påtalas.

Det kan i förbigående nämnas, att i stort sett samma synpunkter på skolföreningarnas situation framförts till utredningen också från orter utanför Stockholmsområdet. Informellt har likartade bedömningar och uttalanden gjorts också från SECO-håll.

2.5 Attitydstudier

I direktiven till utredningen framhålles att attitydförändringar hos den fritidsgruppsdeltagande ungdomen bör bli föremål för undersökningar.

Med attityder kan förstås individens förhandsinställning till eller benägenhet att reagera på sitt eget bestämda sätt inför en företeelse. Attityder är sammansatta psykologiska processer med olika proportioner av rationella eller irrationella faktorer. Reaktionerna kan gälla lagar, ordning, etiska frågor, främmande raser, föräldrar, lärare, ledare osv. Reaktionerna kan ha karaktären av att »gilla» eller att »inte gilla» eller nyanser mellan dessa två ytterhetsinställningar.

Uppkomsten av en attityd kan förklaras med sedvanliga principer för inlärning, inflytanden från närmaste miljöfaktorer eller socialpsykologiska skeenden. Psykologisk och sociologisk forskning har inte bara sysselsatt sig med sådana frågor som uppkomsten av attityder, utan har även bearbetat frågeställningar, som berör deras förändringar, bestånd eller försvinnande. Intresset har också knutits till attitydernas påverkan av olika massmedia, gruppdynamiska förhållanden, tidsfaktorer eller ledargestalter. Sådan forskning har genomförts under rigorösa former med kontroll av faktorer/variabler, som på olika sätt förmodats kunna inverka på den observerade attityden.

I ungdomsutredningens planerade forskningsprogram ingick attitydundersökningar på tre områden.

Ursprungligen skisserades en kartläggning av attityder inom olika åldersgrupper. Dessa relationer skulle sedan ställas mot vissa bakgrundsvariabler och i helhet få tjäna som en »pilotstudy» till en intensivundersökning på ett urval av riksmaterialet i intervjuundersökningen (»Ungdomens förenings- och fritidsliv»; SOU 1966:47). Vidare skulle vid en punktundersökning inom en kommun attitydmätningar göras på ungdomsgrupper, som stod inom eller utanför föreningslivet. Slutligen skulle som effekt av ledarutbildningen en registrering göras av eventuella attitydförändringar.

Den först nämnda undersökningen kunde som följd av nedskärning av forskningsprogrammet endast genomföras i sin första del — »pilot-delen». I den riksomfattande intervjuundersökningen ingick ett antal attitydfrågor enligt Likertmodell. Svaren på dessa frågor har varit föremål för statistisk behandling med signifikansprövningar. Resultaten har inte oväntat blivit slumpvisa signifikanta skillnader mellan åldersgrupper och olika bakgrundsvariabler, som således inte tillåtit några entydiga tolkningar. Då intensivundersökningen inte fullföljdes har svaren inte heller blivit föremål för ytterligare ana-

lyser. De två andra undersökningarna behandlas utförligare i »Ungdomsledare» (SOU 1966: 66) och i bilaga till detta betänkande (Västeråsundersökningen), varför endast några sammanfattande synpunkter framhålles här.

Ungdomsledarutbildningens effekt på förändringar av deltagarnas attityder har kunnat konstateras. Förändringar har emellertid inte kunnat konstateras som en generell företeelse. När förändringar registrerats har detta kunnat ske oavsett om utbildningstiden sträckt sig över flera månader eller endast spänt om 5—6 dagar.

Även om statistiskt säkerställda förändringar noterats återstår att analysera kausalsammanhangen kring manifesta eller uteblivna attitydförskjutningar. Vid en sådan analys ingår såväl personlighetsbeskrivningar med den individuella beredskapen och förutsättningen för att vilja och kunna tillgodogöra sig en undervisning som en beskrivning av utbildningsinstitutionen med dess personella besättning, ideologiska förankring, accentuering av skilda kursavsnitt, allmänna psykologiska klimat osv. Intill dess en sådan fullständigare analys föreligger får det redovisade resultatet av utbildningens effekt på elevernas attityder utgöra ett nöjaktigt svar på frågeställningen.

Den ovan sammanfattningsvis beskrivna effektundersökningen kan sägas ha en experimentell utformning under det att den gruppundersökning som gjorts på ungdomar i Västerås är av »survey»-karaktär. I Västeråsundersökningen visas att huvudparten av deltagarna i föreningarnas fritidsgruppsverksamhet och av ungdomsgårdsbesökarna är ungdomar i de nedre tonåren, dvs. de utgöres av åldersgrupper som rekryterar högstadiet i grundskolan.

Vid attitydundersökningen har därför endast utnyttjats den del av undersökningen som gäller skolungdomen. Denna har indelats i tre huvudgrupper: enbart föreningsanslutna, enbart ungdomsgårdsbesökare och gruppen, som står utanför dessa gemenskapsformer. Resultatet av den variansanalytiska jämförelsen av attityderna mellan dessa tre ungdomsgrupper har inte visat på några signifikanta olikheter mellan dem. För att kunna dra slutsatser kring fritidsgruppsdeltagandets effekt jämfört med ungdomsgårdsmiljöns eller skolans på ungdomarnas attityder krävs liksom ifråga om ovan presenterad effekt av ungdomsledarutbildningen ytterligare analyser, under mer rigorösa experimentella förutsättningar, än vad som kunnat åstadkommas under det nu framlagda forskningsarbetet.

KAPITEL 3

Samhället och ungdomsarbetet

3.1 Inledande synpunkter

Samhällets ansvar för ungdomens fostran och utveckling spänner över mycket vida fält. Det återfinns som motiv för utformningen av familjepolitiken och ingår som led i det sociala trygghetssystem som formats under senare årtionden. Samma sak kommer till synes i delar av skyddslagstiftningen för arbetsmarknaden och inom hälso- och sjukvården. Skol- och utbildningsväsendets utbyggnad kan likaledes ses som ett direkt uttryck för samhällets omsorg om de unga och deras möjligheter och förutsättningar att forma sin framtid och tillvaro. Exemplen på områden, där staten, landstingen och kommunerna genom sina åtgärder skapat bättre betingelser för den enskildes personliga utveckling och sociala anpassning, kan mångfaldigas.

Ungdomsutredningens förstahandsintresse har varit att pröva samhällets — och då särskilt statens — åtgärder och åtaganden ifråga om ungdomens fritidsförhållanden. I direktiven säges det vara en huvudfråga att klargöra i vad mån nuvarande statsbidragsstöd till ungdomsarbetet fått den avsedda effekten eller om den synes ha utsikter att uppnås. Vidare bör, framhålles det, en precisering göras av vad man från samhällets sida kan anse sig ha rätt att vänta som resultat av statligt stöd till olika ungdomsaktiviteter. De uttalade syften, motiv etc., som varit vägledande för hittills gjorda insatser, förtjänar därför att redovisas.

3.2 Samhällsstödets syfte och inriktning

3.2.1 Ungdomsvårdskommittén

De tendenser till stegrad ungdomsbrottslighet som registrerades åren före andra världskriget utlöste en livlig offentlig debatt. En följd av denna blev att den s. k. ungdomsvårdskommittén tillkallades. Dess ursprungliga direktiv anknöt till de aktuella missanpassningsproblemen men betonade också de positiva åtgärder som byggde på frivilligt arbete i folkrörelser och organisationer. Sedermera vidgades utredningsuppdraget till att gälla de ungdomsvårdande samhällsuppgifterna över huvud taget.

Kommittén diskuterade bl. a. målet för hela uppfostringsprocessen; för kommittén liktydig med individens samhällsanpassning. Detta mål, uttalade kommittén, »... kan sägas vara att frambringa den personlighet som svarar mot respektive kulturs och samhälles beteendemönster...» I det följande uppehöll sig kommittén vid den snabba samhällsförändringen och konstaterade: »... Det centrala problemet synes här vara att det kvardröjande auktoritära draget i vårt uppfostringssystem inte rimmar väl ihop med det krav på individuell självständighet och frivilligt samarbete, som ett demokratiskt samhälle ställer på sina medlemmar...».

Av de sju betänkanden kommittén framlade behandlade två — »Stöd åt ungdomens föreningsliv» (SOU 1944: 31) samt »Ungdomens fritidsverksam-

het» (SOU 1947: 12) — ämnesområden med direkta motsvarigheter i ungdomsutredningens uppdrag. Tillsammans med »Ungdomen och nöjeslivet» (SOU 1945: 22) bildade de en helhet, syftande till »... att ge en bild av vad som ur kommitténs synpunkt ter sig möjligt att från samhällets sida göra för att främja ungdomens behov av sund förströelse och lämplig fritidssysselsättning . . .» (SOU 1947: 12). En helhetssyn på samhällsengagemanget, vilken framgår av det citerade — tämligen allmänt formulerade — uttalandet, utvecklade kommittén i ett särskilt avsnitt i samma betänkande.

»... Den enskildes intresseinriktning och hans val och utformning av fritidsvanor är sålunda med all sannolikhet i hög grad påverkbara av yttre förhållanden, och de samhälleliga organen har stor möjlighet att, om de så vill, aktivt ingripa och påverka ungdomen i bestämd riktning. — — — En sådan samhällets påverkan kräver emellertid en klart formulerad målsättning: hur och med vilka medel vill vi påverka ungdomen i dess val av fritidssysselsättning?

En ur demokratisk synpunkt riktig målsättning synes vara att ungdomen beredes praktisk möjlighet att förverkliga tidigare icke realiserbara önskemål i fråga om sund fritidssysselsättning och att på ett trevligt sätt utöva de fritidssysselsättningar den redan har.

Mot detta kan den invändningen väntas, att samhället i så fall inskränker sig till att passivt tillfredsställa redan tidigare existerande behov och att det försummar möjligheten att utveckla ungdomen och »höja» dess intressen. En sådan invändning är emellertid knappast befogad. Ty om den ovan angivna målsättningen genomföres, innebär det en verklig utveckling som drives fram enbart genom att de objektiva förutsättningarna för ungdomens fritidsvanor förbättras, så att outnyttjade impulser och önskemål kan komma till sin rätt ...»

Kommittén betonade starkt behovet av många alternativa möjligheter vid valet av fritidssysselsättning:

»... Med den vitt skilda intresse- och begåvningsutrustning som ungdomarna är utrustade med, är det givet att variationsbredden ifråga om fritidssysselsättningarna måste vara mycket stor. Vad som har förmåga att intressera och sätta igång den ena går den andra oberörd förbi. — — — Allsidighet, möjlighet för de unga att odla alla sina vitt skilda intressen, måste vara riktpunkten för strävandena på fritidsområdet ...»

Med utgångspunkt från dessa principiella ställningstaganden motiverade kommittén sina konkreta förslag, bland vilka ett flertal gällde stödet till organisationer och sammanslutningar för ungdom. I föreningsbetänkandet uttryckte kommittén i mycket bestämda ordalag sin uppskattning av föreningslivet. Inte minst vitsordades de aktivas erfarenhet, kunnande och ideella engagemang, vilket sammantaget utgjorde en oskattbar tillgång vid uppbyggandet av en bred fritidsaktivitet bland ungdomen. Föreningslivet ansågs utgöra en kultur- och bildningsfaktor av största betydelse. I dess verksamhet fick deltagarna tillfälle att praktiskt lära sig tillämpa reglerna för parlamentariska förhandlingar och beslutfattande. Genom föredrag och diskussioner i politiska och sociala spörsmål samt i livsåskådningsfrågor kunde medlemmarnas kunskaper och den andliga synkretsen vidgas. Ungdomsföreningarnas idealbildande roll anfördes som en väg att skänka samhörighetskänsla och att öka den allmänna samhällssolidariteten. Kommittén pekade också på föreningslivets möjligheter att bryta andlig isolering och att skapa sociala kontakter. Medlemskapet i en förening sades erfarenhetsmässigt ha visat sig innebära ett skydd mot skadliga inflytelser och frestelser.

Undersökningar företagna av kommittén och av den samtidigt verksamma 1944 års nykterhetskommitté gav vid handen, att mer än hälften av ungdo-

marna i åldern 13—25 år stod utanför föreningslivet. I betänkandet »Ungdomens fritidsverksamhet» ifrågasattes om föreningslivet någonsin kunde tänkas ensamt klara ungdomens fritidsproblem.

»... Om 40 procent unga — förmodligen rör det sig om fler — är föreningsanslutna för närvarande, så är det kanske 5 procent av dessa som ägnar så mycken tid åt föreningsarbetet att det fyller hela deras fritid.

Om än föreningarnas medverkan i de planerade fritidsåtgärderna är i hög grad önskvärd och bör utnyttjas så långt möjligt, torde det sålunda vara nödvändigt att samtidigt bygga på medverkan av kommuner och sammanslutningar av andra slag. Orsaken härtill är bland annat att det säkerligen långtifrån överallt finns föreningar lämpade såsom huvudmän för en verksamhet av här ifrågavarande slag eller som är villiga att påta sig det arbete och det ansvar som följer härmed...»

Efter att ha berört den oro som från organisationshåll uttalats inför samhälleliga åtgärder med sikte på att nå de föreningslösa — en oro som kommittén ansåg överdriven — anförde kommittén, att den fann det synnerligen beklagligt om rädslan för konkurrens skulle få stå hindrande i vägen för försöken att få igång fritidsaktivitet för de stora ungdomsgrupper som inte var intresserade av föreningsarbete.

»... Strävandena i samhället måste ju gå ut på, inte att genom frånvaron av alternativ tvinga in stora ungdomsskaror i föreningarna, utan att försöka ge alla ungdomar den typ av verksamhet under fritiden som de är mest intresserade av och som bäst motsvarar deras särart...»

I fortsättningen betonade kommittén, att stödåtgärderna så långt som möjligt borde utformas så, att de mera kom att utgöra ett komplement till föreningarnas arbete än en konkurrens till detta. Samtidigt borde de vara sådana att de tillgodosåg för föreningslivet vitala önskemål.

Ungdomsvårdskommitténs förslag ifråga om ungdomens förenings- och fritidsliv gällde bl. a. ungdomslokaler, fritidsgruppsverksamhet, ungdomskaféer, fritidsverksamhet i skolor, ungdomskonsulenter i landstingen, instruktörsbidrag till ungdomsorganisationer samt kursverksamhet för grupp- och föreningsledare. Förslagen kom endast i ringa utsträckning att förverkligas men bildade grund för det arbete, som utfördes av den 1953 tillkallade utredningen om stöd åt nykterhetsorganisationer och ungdomsvårdande sammanslutningar.

3.2.2 1953 års utredning

Inför 1954 års omläggning av den statliga nykterhetspolitiken tillkallade finansministern fyra sakkunniga för att utreda frågan om statligt stöd till nykterhetsorganisationer och ungdomsvårdande sammanslutningar. Direktiven anknöt på flera punkter till av nykterhetskommittén och ungdomsvårdskommittén redovisade synpunkter och förslag. Den nykterhetsvårdande aspekten sköts i förgrunden. Departementschefen betonade vikten av att finna vägar att stödja skilda organisationers strävanden för sunda vanor, särskilt bland ungdomen. Utredningsuppdraget var alltså väsentligt snävare avgränsat för 1953 års utredning än för ungdomsvårdskommittén.

I sitt betänkande om bidrag till ungdomens föreningsliv och fritidsverksamhet (1953; stencil) framhöll de sakkunniga, att ungdomsfrågorna i direktiven fått en starkare anknytning till alkoholfrågan än den i själva verket hade, betraktad som ett aktuellt samhällsproblem. Av de principiella övervägandena framgår, att utredningen ansåg frågan om hur man skulle stödja strävandena för sundare vanor bland ungdomen som direktivens centrala

problem. Vidare underströks att uppdraget, som i huvudsak tog sikte på ett aktivt stöd åt skilda ungdomssammanslutningars verksamhet, måste ses som en begränsad men mycket viktig del av de möjligheter, som stod till samhällets förfogande i arbetet på att lösa ungdomsfrågorna i vidaste bemärkelse. I anslutning härtill erinrades bl. a. om hemmens ställning och uppgifter, bostadsproblemen, de ungas anpassning till yrkeslivet och de vuxnas samhälle samt om nöjesindustriens inverkan på de unga.

Något allmängiltigt syfte eller mål — motsvarande det av ungdomsvårdskommittén angivna — för samhällets åtgärder på det aktuella området redovisades inte. Ett avgränsat sådant kan emellertid utläsas av vad som anfördes om föreningslivet. Till dess möjligheter ifråga om självfostran och personlighetsdaning, förklarade sig utredningen hysa starkt tilltro. Den framhöll, att om de fria organisationerna skulle kunna fånga och påverka ungdom i positiv riktning fordrades mycket betydande insatser i form av frivilligt arbete och uppoffringar från dessa organisationers sida.

»... För att samhällets stödåtgärder till föreningslivet skall ge rimligt utbyte måste dessa olika ungdomssammanslutningar i första hand få sådan hjälp till utåtriktad verksamhet, att de verkligen kan sättas i stånd att konkurrera med kommersiella nöjesföretag om ungdomens fritid.

För att ungdomen skall kunna skyddas från en ofta ytlig och ohämmad nöjesindustri, krävs en djupgående sanering av nöjeslivet. — — — Men i främsta rummet bör positiva åtgärder vidtagas. Skall samhället i fortsättningen kunna bekämpa de neddragande krafter, som verkar i hägnet av en legitim näringsfrihet, och understödja de positiva krafter, som strävar till ungdomens personlighetsdaning, måste samhället göra avsevärt större ansträngningar för detta ändamål än som för närvarande sker...»

I anslutning till förslaget om bidrag till instruktörsverksamhet anförde utredningen, att det statliga stödet inte borde inriktas på att främja de speciella mål, för vilka sammanslutningarna var uppbyggda, dvs. ideologiska eller andra syften, utan instruktörsverksamheten borde huvudsakligen inriktas på gemensamma ungdomsfrämjande uppgifter inom de många gånger starkt artskilda sammanslutningarnas verksamhet.

»... I första hand är instruktörens uppgift att med för syftet tillrättalagda medel bidra till ungdomens sociala fostran och att stimulera dem till en kulturellt betonad eller annan lämplig fritidssysselsättning...»

Referatet och det citerade uttalandet inrymmer en principiellt viktig markering av samhällsstödets inriktning, vilken dock bör ses mot bakgrund av att departementschefen redan i direktiven klart angivit, att de politiska ungdomsorganisationerna inte borde komma ifråga för statsbidrag.

I den av betänkandet föranledda propositionen (1954: 156) uttalade departementschefen, att han helt delade utredningens uppfattning om det fria och frivilliga ungdomsarbetets, dvs. föreningslivets, betydelse och möjligheter som komplement till ungdomens personlighetsutveckling i hem och skola. De framlagda förslagen bifölls i allt väsentligt av riksdagen och ligger till grund för stora delar av nuvarande bidragsgivning. Syftet med samhällets ekonomiska insatser kommer sålunda till uttryck också i den på utredningens förslag, nyss nämnda proposition och SU 1954: 6 grundade kungörelsen den 30 juni 1954 (nr 575). I denna säges om bidrag till ungdomsledarkurser, att bidragsmottagande organisation bland medlemmarna skall bedriva en till kamratskap fostrande verksamhet. I

samma kungörelse definieras fritidsgrupp som en kamratkrets (vilken samlats för att bedriva planlagd fritidsverksamhet...).

Ännu en gräns av principiell innebörd finns angiven i de delar av den s. k. ungdomskungörelsen som alltjämt är gällande. Bidrag kan enligt denna inte utgå till organisation, som har till huvudsaklig uppgift att tillvarata medlemmarnas enskilda eller yrkesmässiga ekonomiska intressen. Härmed åsyftas bl. a. fackliga sammanslutningar.

3.2.3 1955 års ungdomsutredning

I överensstämmelse med direktiven lämnade 1953 års utredning frågan om samhällsstödet till de politiska ungdomsorganisationerna åsido vid utarbetandet av förslagen om bidrag till ungdomsverksamhet. De särskilda problem, som ansågs förenade med statligt ekonomiskt stöd till de politiska ungdomsförbunden, hänsköts till 1955 års ungdomsutredning, vars betänkande »Staten och de politiska ungdomsorganisationerna» (SOU 1956:42) avlämnades i oktober 1956.

Utredningen drog i sina överväganden en skiljelinje mellan ifrågavarande organisationers politiska verksamhet och deras ungdomsfostrande verksamhet. Bådadera tillmättes stort värde, men till den förra ansåg sig utredningen inte kunna föreslå statsbidrag. Härvid åberopades den enighet som sades råda i landet om att politisk verksamhet inte borde stödjas med statsmedel; en principiell uppfattning som utredningen förklarade sig dela. I betänkandet diskuterades också problemet med att upprätthålla den angivna gränsen. Detta bedömdes dock som möjligt med den bidragskonstruktion som förordades. Denna innebar att de politiska ungdomsförbunden skulle erhålla samma bidrag som övriga ungdomsorganisationer för sin ungdomsfostrande verksamhet. Stödet till instruktörs- och ledarutbildning skulle lämnas genom de studieförbund, till vilka organisationerna hade sin anknytning. Fritidsgruppsbidrag föreslogs utgå i samma utsträckning och på samma villkor som för andra anordnare av gruppinriktad fritidsverksamhet för ungdom.

Den särställning de politiska ungdomsorganisationerna placerades i föranledde invändningar från flera remissinstanser. Även departementschefen anmälde vissa betänkligheter mot särbehandlingen. Han anslöt sig dock till utredningens förslag i den proposition, vilken förelades 1957 års riksdag och antogs av denna.

3.2.4 1960 års ungdomsupplysningsutredning

I två likalydande motioner till 1959 års riksdag (I:369 och II:448) hemställdes om en utredning, vars uppgift skulle vara att skissera en upplysningskampanj rörande riktlinjer för ungdomens etiska, moraliska och sociala fostran. Efter riksdagens bifall och med beaktande av vissa synpunkter, som lämnats av statens ungdomsråd, tillsattes 1960 en expertutredning med uppgift att framlägga riktlinjer för en intensifierad upplysningsverksamhet på ungdomsområdet.

I sitt betänkande (1961; stencil; socialdepartementet) hävdade utredningen att debatten i ungdomsfrågor i övervägande grad kommit att kretsa kring avarterna bland ungdom. Endast i mindre grad hade den ägnats åt de positiva dragen i ungdomssverige. Massmedias roll och ansvar i sammanhanget påtalades och utredningen förordade en upplysningsaktivitet med syfte att ge information om de positiva dragen i dagens situation.

». . . Avsikten bör vara att ge allmänheten en mer nyanserad, mera verklighetstrogen bild av den nuvarande ungdomen, samtidigt som ungdomsorganisationerna och andra, som arbetar bland ungdomen i samhällsgagnande riktning, får sina positioner som normgivare stärkta . . .»

Beträffande utformningen av upplysnings- och propagandaverksamheten uttalades bl a:

». . . Det är högst tvivelaktigt huruvida staten kan och bör engagera sig för vissa generella normer och moralregler, när det gäller ungdomsfostran. Samhället fungerar som normgivare när det gäller skolväsendet, men bör enligt utredningens uppfattning för föräldrar, ungdomsledare i organisationer o. dyl. vara en stödjande kraft i det allmänfostrande arbetet. Samhället bör utan att sätta upp regler för metodik och inre arbete stödja de frivilligt arbetande fostrande krafter, som arbetar för en god individuell personlighetsutveckling och samhällelig anpassning. — — — En upplysnings- och propagandaverksamhet på ungdomsfostrans område bör således inte av samhället direkt få ett innehåll, som linjerar upp normer och moralregler. Det måste i stället bli de olika folkrörelsernas och organisationernas sak, att föra ut sina idéer och regler till allmänheten. Att kunna ange ett generellt innehåll i en kampanj, som har till uppgift att aktualisera allmängiltiga uppfostringsregler, anser utredningen ogörligt. Dessutom är de problem, som sammanhänger med den allmänna fostran så komplicerade och genomvävda av så många synsätt av moralisk, etisk, social och annan natur, att det vore olyckligt att göra detta till form för en kampanj . . .»

Ungdomsupplysningsutredningen uppehöll sig även vid opinionsbildningsprocessen samt vid organisationernas och ledarkategoriernas roll i denna. Det synsätt som framgår av det citerade stycket i förening med den betydelse utredningen tillmätte ledarnas opinionsbildande insatser föranledde förslag om bl. a. ett väsentligt ökat statsstöd till de riksomfattande ungdomsorganisationerna. Endast i begränsad utsträckning har de av utredningen framförda förslagen föranlett åtgärder från statsmakternas sida.

3.2.5 Ungdomsutredningens tidigare uttalanden

Som framgått av föregående kapitel har ungdomsutredningen särbehandlat två delfrågor (centrala stödet och lokalfrågan) och avlämnat särskilda betänkanden rörande dessa.

I det första av betänkandena (SOU 1963: 67) underströks vad ungdomsvårdskommittén på sin tid framhållit om ungdomsorganisationerna som kompletterande medborgarskola. Uppgiften att tjäna som sådan skulle enligt utredningens bedömning komma att kvarstå även i ett samhälle med avsevärt förbättrad allmän skolundervisning. Utredningen pekade också på ungdomssammanslutningarnas funktion som opinionsorgan och som motvikt därvidlag till de vuxnas dominans i samhällslivet.

Som den ena av de två väsentligaste uppgifterna för ungdomsorganisationerna betecknades den *samhällsfostrande.* Efter att i korthet ha berört samhällsförändringarnas inverkan på de ungas sociala och biologiska mognad framhöll utredningen:

». . . I detta läge är det viktigare än någonsin att ungdomen ges tillfälle till meningsfylld, engagerande och aktiv fritidsverksamhet. Ungdomsorganisationerna har visat — både genom praktiskt arbete och genom uttalanden i den tidigare refererade enkäten — att de kan och vill göra en insats i denna viktiga samhällsuppgift . . .»

Den andra centrala uppgiften angavs vara den *personlighetsfostrande,* och utredningen erinrade bl. a. om att de unga i sina föreningar får stifta bekantskap med respektive organisationers idéer och mål, delta i samtal och diskussioner om livsåskådningsfrågor, humanitära och sociala angelägenhe-

ter, utveckla sin förmåga att ta ståndpunkt samt även i andra avseenden medverka i en för dem själva berikande och personlighetsutvecklande verksamhet.

Samma synsätt återkom i utredningens motivering för stödet till ungdomsorganisationerna.

»... Idéer och åsikter är nödvändiga beståndsdelar i en levande demokrati, och därför måste de finnas med i de organisationers verksamhet, som syftar till att förstärka demokratin och skapa förutsättningar för medlemmarnas självständiga ställningstagande i livsåskådningsfrågor...»

I konsekvens med denna syn på livs- och samhällsåskådningarnas betydelse för enskilda och organisationer förordade utredningen, att samhällsstödet borde utgå såväl till organisationernas samhällsfostrande och idéinriktade verksamhet som till deras allmänt ungdomsfrämjande arbete. Därmed bortföll också motiven för att låta de politiska ungdomsförbunden inta en särställning.

För bidragsmottagande organisation ställdes som grundläggande villkor bl. a. att denna skulle vara uppbyggd och fungera enligt vedertagna demokratiska principer samt öppet ta ställning för demokratin, samt att organisationen skulle bedriva en till kamratskap fostrande verksamhet. Kravet på demokratisk uppbyggnad, funktion och inställning framhölls också i den diskussion utredningen förde kring vuxenorganisationer med ungdomsverksamhet på programmet. Därvid betonades vikten av att ungdomarna själva hade ett reellt inflytande och ansvar för den ungdomsverksamhet, för vilken det statliga stödet var avsett.

Det andra av ungdomsutredningens delbetänkanden (»Lokaler för ungdomsverksamhet»; SOU 1965: 63) behandlade nästan uteslutande institutioner (anläggningar; lokaler) för ungdomsverksamhet och endast i ringa utsträckning verksamheten som sådan. Däri återknöt utredningen till vad den tidigare uttalat om organisationernas betydelse.

I ett särskilt avsnitt berördes det öppna ungdomsarbetet och behovet av lokaler för detta. Utredningen ansåg sig med stöd av sina undersökningar kunna konstatera, att stora grupper av ungdom stod utanför föreningslivet och dess inflytande. Mot denna bakgrund uttalade utredningen:

»... Det är från samhällssynpunkt inte likgiltigt hur de föreningslösa ungdomarna och de som är med i sammanslutningar, vars verksamhet upptar medlemmarnas tid endast ett fåtal kvällar varje månad, tillbringar sin fritid. Samhällets uppmärksamhet och intresse därvidlag behöver inte heller främst vara dikterad av oro för att de unga på fritiden skall föras in på vägar, som äventyrar deras personliga utveckling och sociala anpassning. Fritiden är i sig själv en tillgång. Det måste betraktas som en stor och betydelsefull uppgift för samhället att erbjuda goda och varierande möjligheter att utnyttja fritiden på ett positivt och för den enskilde berikande och stimulerande sätt...»

Med detta som utgångspunkt hävdade utredningen — utan att ta ställning till frågan om huvudmannaskap och former — att lokalbehov och -planering måste ta hänsyn till det öppna ungdomsarbetet. Statslån föreslogs därför kunna utgå också för nyssnämnda lokaländamål.

3.3 Barnavårdslagens stadganden

Samhällets åtgärder för att förbättra de ungas fritidsförhållanden i här aktuellt avseende faller i gällande lagstiftning under vad som brukar rubriceras som allmänt förebyggande verksamhet. Ansvaret för denna vilar i princip på primärkommunerna. De närma-

re föreskrifterna om innebörden och syftet med de allmänt förebyggande insatserna finns uttalade i och i anslutning till 1960 års barnavårdslag. I dess tredje paragraf stadgas sålunda att barnavårdsnämnden bl. a. har

»... *att* verka för önskvärda förbättringar i fråga om kommunernas barnavård samt därvid i mån av behov och möjligheter främja anordningar för bättre fritidsförhållanden för barn och ungdom,

att stödja den personlighetsutvecklande och samhällsfostrande verksamhet som utövas genom ungdomens egna sammanslutningar...»

Den senare av de båda att-satserna utgör ett tillägg som infördes i lagen genom beslut av 1965 års riksdag.

Av förarbetena till nuvarande lag (bl. a. barnavårdskommitténs betänkande med förslag till ny barnavårdslag — SOU 1956:61 — och prop. 1959:10) framgår att begreppet allmänt förebyggande verksamhet har en mycket vid innebörd. Det kan avse t. ex. inrättande av idrottsanläggningar och klubblokaler, bevakande av särskilda barn- och ungdomsintressen vid stadsplanering, upplysningsverksamhet av skilda slag inom barnavårdens område m. m. Även ekonomiska bidrag till fritidsgrupper, studiecirklar, föreningar osv. är hänförligt till de allmänt förebyggande åtgärderna. I barnavårdskommitténs betänkande betonades mycket starkt att den allmänt förebyggande barna- och ungdomsvården inte får betraktas som en andrahandsuppgift inom samhällets barna- och ungdomsvård. Det förtjänar också framhållas, att samhällets omsorg och åtgärder vad beträffar de ungas fritidsförhållanden i princip gäller *all ungdom.*

Genom den ändrade lydelse paragraf 3 erhöll vid lagregleringen 1965 öppnades möjlighet för kommunerna att ge ekonomiskt stöd även till politiska ungdomsföreningars verksamhet. Numera kan därför den statliga och den kommunala bidragsgivningen till ifrågavarande organisationskategori sägas grunda sig på ett likartat betraktelsesätt. Att villkoren för statsstöd (fritidsgruppsbidragen undantagna) är knutna till bidragsmottagande organisations demokratiska uppbyggnad m. m. medan barnavårdslagen innehåller en allmän beskrivning av verksamhetens karaktär (»... personlighetsutvecklande och samhällsfostrande...»), innebär ingen avgörande skillnad i den praktiska tillämpningen.

3.4 Skolans fritidsfostrande uppgifter

Mål, riktlinjer och anvisningar för skolans individuella och sociala fostran finns angivna i läroplanerna för de olika skolformerna. Om den sociala fostran heter det i grundskolans läroplan bl. a. följande:

»... Samlivet i det demokratiska samhället måste utformas av fria och självständiga människor. Men friheten och självständigheten får inte utgöra självändamål: de måste vara grundvalen för samarbete och samverkan. Skolans sociala fostran skall därför grundlägga och vidareutveckla sådana egenskaper hos eleverna, som i en tid av stark utveckling kan bära upp och förstärka demokratins principer om tolerans, samverkan och likaberättigande mellan kön, nationer och folkgrupper. Att väcka respekt för sanning och rätt, för människans egenvärde, för människolivets okränkbarhet och därmed för rätten till personlig integritet är en huvuduppgift också för den sociala fostran, som skolans verksamhet skall omfatta...»

Särskild uppmärksamhet ägnas fostran för fritiden. Härom säges i samma läroplan:

»... Skolan måste se till, att de unga inriktas och utrustas så att de under den ökade fritiden både vill och kan göra aktiva insatser i samhällslivet samt även i övrigt ge fritiden ett utvecklande och värde-

fullt innehåll. En sådan fostran för fritiden inrymmer betydande möjligheter för skolan att genom sin verksamhet skapa en aktiv kulturmiljö i vårt land och göra tillvaron mera innehållsrik för människorna. Det räcker inte med att skolan genom sin undervisning väcker intresse för fortsatta bokliga studier. Den måste även mera direkt inrikta sin verksamhet på att stimulera till sådana former av fritidsverksamhet som friluftsliv, idrott och gymnastik, sång och musik, teckning och målning, slöjd och annat manuellt arbete samt fri hobbyverksamhet av annat värdefullt slag. Särskilt viktigt är att elevernas sinne för de estetiska värdena uppodlas både genom deras egen skapande verksamhet och genom smakfostran. Att väcka de ungas intresse inför de stora och gemensamma grundfrågor, som gäller livsåskådning och samhällsuppfattning, faller också på skolans lott. Genom stimulerande undervisning och fri debatt i det reguljära skolarbetet samt genom uppmuntran att delta i förenings- och bildningsverksamhet i och utom skolan kan eleverna fostras till aktivitet och engagemang i samhälleligt och ideellt arbete ...»

I läroplanerna för gymnasiet och fackskolan behandlas också vissa andra sidor av förenings- och fritidsverksamheten. Det erinras om att skolsamhället i vissa avseenden är en sluten värld. Aktiva elevföreningar kan bidra till ökad kontakt mellan skolan och det övriga samhället.

»... Det är angeläget att skolans föreningsliv är öppet utåt d. v. s. att eleverna inte isolerar sig i en egen föreningsvärld utan kontakt med motsvarande aktiviteter i samhället i övrigt. Från såväl skolans som elevernas synpunkt är det sålunda både lämpligt och önskvärt att eleverna i sin föreningsverksamhet har kontakt både inom och utom skolan med olika slag av allmänna ungdomsföreningar. Dessa olika slag av föreningar kan genom sitt arbete väcka och tillgodose elevernas ideella, religiösa, politiska, idrottsliga och andra intressen ...»

I samma avsnitt påtalas att eleverna genom sitt föreningsarbete får en praktisk tillämpning av det skolan på teoretisk väg vill lära ut i ämnen som samhällskunskap och svenska. Som exempel nämns bl. a. sammanträdesteknik, organisationsplanering, argumentationsvana samt förmåga att arbeta både självständigt och i grupp.

Beträffande såväl föreningsverksamheten som fritidsverksamheten i övrigt erinras om skolans uppgift att ställa lokaler till förfogande och om möjligheterna att upplåta tid för föreningspresentationer och liknande.

3.5 Utredningens kommentarer och överväganden

3.5.1 Inledande synpunkter

Av vad som i detta kapitel återgivits av bl. a. tidigare utredningars uttalanden om mål, syfte, inriktning, motiv etc. för samhällets insatser ifråga om ungdomens fritidsverksamhet torde ha framgått, att dessa genomgående formulerats mycket allmänt. Detta gäller såväl i de fall då det varit fråga om att ange ett generellt syfte (»... främja ungdomens behov av sund förströelse och lämplig fritidssysselsättning ...») som när en bestämd form av samhällsstöd förordats (»... att bedriva en till kamratskap fostrande verksamhet ...»). Bristen på preciseringar gör det av förklarliga skäl svårt, för att inte säga omöjligt, att på ett tillfredsställande sätt besvara direktivens fråga om resultaten och effekten av den hittillsvarande statliga bidragsgivningen. Som påpekats i den teoretiska bakgrundsdiskussionen i »Ungdomens förenings- och fritidsliv» (SOU 1966: 47; sid. 270) kräver en jämförande effektmätning — oavsett vilken effekt det rör sig om — dessutom, att observationer kan göras vid minst två tillfällen. Därtill är det nödvändigt att förfoga över tillförlitliga mätinstrument. Ingen av dessa förutsättningar har varit för handen i ungdomsutredningens ar-

bete, eftersom inträngande undersökningar tidigare, t. ex. när stödet infördes, inte gjorts beträffande omfattningen och intensiteten i ungdomsverksamheten. Om anspråken på »resultat» begränsas till att gälla medlemsutvecklingen inom ungdomssammanslutningarna finns vissa positiva samband att peka på, t. ex. mellan fritidsgruppsstödets utveckling och idrottsrörelsernas numerära tillväxt. Den reservationen måste emellertid omedelbart skjutas in, att samma stödform inte haft någon synbar betydelse inom vissa andra ungdomsförbund. Därmed understrykes inte bara hur vanskligt det är att bedöma stödåtgärdernas generella betydelse, utan också hur svårt det är att ange de olika bidragsformernas inverkan på den ena och den andra kategorin av ungdomssammanslutningar. När utredningen konstaterar att det är förenat med avsevärda problem att i kvantitativa termer beskriva den utveckling och förändring som skett som följd av det statliga stödets tillkomst, är det inte liktydigt med att utredningen hävdar att den ekonomiska satsningen från samhällets sida varit verkningslös. Vid en bedömning av frågan om resultat och effekt måste avgörande betydelse tillmätas de uppfattningar som redovisats av organisationerna själva, av erfarna ledare på olika plan och inom skilda grenar av föreningslivet samt av tjänstemän i fritidsnämnder, ungdomsstyrelser och liknande kommunala organ. Samstämmigheten i de utsagor ungdomsutredningen under sitt arbete fått del av från alla dessa parter ger knappast utrymme för något tvivel om att statsstödet — i förening med landstingens och primärkommunernas kompletterande åtgärder — verksamt bidragit till att ungdomens föreningsliv kommit över den såsom krisartad betecknade situationen i början av 1950-talet. De ekonomiska insatserna har inte bara stimulerat medlemsrekryteringen och -aktiviteten utan förefaller också i hög grad ha påverkat förnyelsen av formerna och metoderna i arbetet. Att svaghetstecken och brister forfarande framträder förändrar inte detta helhetsintryck utan är närmast en uppfordran till en fortsatt aktiv politik från samhällets sida på det aktuella området. Till formen för denna återkommer utredningen i det följande.

3.5.2 Synen på samhällsstödet

Citaten och referaten från vad ungdomsvårdskommittén m. fl. anfört återger huvuddragen i den diskussion som de senaste årtiondena förts om ungdomsarbetets värde och betydelse för samhället och för den enskilde. I detta stora komplex finns ett par delfrågor som ungdomsutredningen anser det befogat att ta upp främst därför att meningarna gått isär om hur de bör bedömas och därför att vissa förskjutningar synes ha skett i sättet att betrakta dem.

I meningsutbytet om samhällets insatser för ungdomens fritidsverksamhet har tidigare de allmänpreventiva aspekterna framhållits tämligen starkt. Mot denna syn på ungdomsarbetet har invändningar rests framförallt från stora grupper inom föreningslivet. Dess företrädare har inte accepterat »vård»-aspekten utan har karaktäriserat sin uppgift med det mera positiva ordet »fostran». Med detta har man ansett sig markera, att den allmänpreventiva effekten av en organisations verksamhet inte är den viktigaste, utan att verksamheten har ett egenvärde som väl förtjänar stöd och uppmuntran från samhällets sida.

Till en del kan, enligt utredningens uppfattning, meningsmotsättningarna kring »vård»—»fostran» sägas vara en strid om ord. Att exempelvis begrepp

som »allmänt förebyggande vård/verksamhet/åtgärder» kan ges en i hög grad positiv innebörd framgår inte minst av förarbetena till 1960 års barnavårdslag (jfr avsnitt 3.3). Det är heller inte möjligt, eller ens önskvärt, att fixera en skarp gräns mellan vad som är att hänföra till vårdande respektive fostrande motiv för — som i detta sammanhang — samhällets handlande. Även om valet av uttryckssätt alltså kan anses vara av underordnad betydelse kvarstår dock, att det mellan de båda inställningarna finns en väsentlig skillnad i attityd till ungdoms- och fritidsverksamheten. Ytterlighetspositionerna och ungdomsutredningens inställning till dem kan kort formuleras på följande sätt: det är *inte riskerna* för att den som är ung skall misslyckas ifråga om social anpassning och personlig utveckling, *utan möjligheterna* att ta till vara den enskildes inneboende förutsättningar och anlag som bör vara den främsta drivkraften bakom samhällets ungdoms- och fritidspolitik. När ungdomsutredningen i sitt andra delbetänkande framhöll, att fritiden i sig måste betraktas som en tillgång, och att det borde vara en angelägen uppgift för samhället att ge de unga möjligheter att utnyttja den på ett berikande och stimulerande sätt, var detta en deklaration i linje med vad som här har sagts. Den grundsyn på ungdomens fritidsaktivitet utredningen givit uttryck för innebär i sina praktiska konsekvenser att samhället och dess organ måste vidkännas ett avsevärt mycket vidare och större ansvar, när det gäller att ställa resurser och service till förfogande för ungdomens fritidsaktivitet. Det bör, för att ingen tvekan därvidlag skall råda, betonas att det redovisade betraktelsesättet ingalunda utesluter att verksamheten i t. ex. en ungdomsförening också tillskrives en allmänpreventiv effekt.

Mellan å ena sidan vad som kan betecknas som allmänt ungdomsfostrande verksamhet eller gemensamma ungdomsfrämjande uppgifter och å andra sidan vad som sammanfattningsvis kan rubriceras som ideologiskt präglad verksamhet har i tidigare utredningars diskussioner och förslag dragits en bestämd gräns. Den förra typen av aktivitet har berättigat till statsbidrag, den senare däremot inte.

Mot denna uppdelning reste ungdomsutredningen invändningar i sitt betänkande om stöd till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet. Däri redovisades praktiska och principiella skäl för att stöd utan hinder borde utgå till hela verksamheten. Utredningen förordade, att den statliga bidragsgivningen skulle omfatta såväl den allmänt ungdomsfrämjande som den samhällsfostrande och idéinriktade aktiviteten. Trots att frågan — eftersom den berör bl. a. de politiska ungdomsförbundens verksamhet — under en följd av år betraktats som kontroversiell, biträdde det stora flertalet remissinstanser liksom Kungl. Maj:t och riksdagen utredningens förslag.

I sin principiella innebörd korresponderar detta ställningstagande med det under vårriksdagen 1966 fattade beslutet om statsbidrag till de politiska partierna. Bådadera innebär ett understrykande av att det är ett angeläget samhällsintresse att olika meningsriktningar — med grund i sociala, religiösa, politiska, kulturella eller andra åskådningar och värderingar — får reella möjligheter att föra ut sina åsikter för att påverka opinionen och vinna anhängare. Till detta kan, om man väljer en annan utgångspunkt för bedömningen, läggas värdet av att den enskilde — här närmast ungdomar — får en direkt kontakt med och engageras för sådana samhälls- och livsåskådningar, ideal

och värderingar, vilka utgör grunden för organisationslivet och på ett avgörande sätt präglar samhället, de sociala relationerna människor och grupper emellan och den enskildes tänkande och handlande.

I den mån bestämmelserna i kungörelsen och anvisningarna för stödet till ungdomens förenings- och fritidsliv innebär begränsningar av bidragsmottagarens rätt att utan hinder verka också för sina ideologiskt betonade syften bör de, enligt ungdomsutredningens mening, slopas.

3.5.3 Kommunerna och ungdomsarbetet

Statens ungdomsråd har i betänkandet »Kommunerna och ungdomen» (SOU 1966: 32) redovisat ett omfattande siffermaterial rörande kommunernas investerings- och driftanslag till idrotts-, friluft-s, ungdoms- och bildningsändamål. Härtill har fogats rekommendationer om villkor och former för kommunernas framtida stöd till föreningslivet. Till detaljerna i ungdomsrådets rekommendationer har ungdomsutredningen inte funnit skäl att ta ställning. Vad rådet framhållit om behovet av ökade insatser från kommunernas sida vill dock ungdomsutredningen kraftigt understryka.

I sammanhanget finns anledning att ta upp den av rådet förbigångna frågan om kommunernas »egen» verksamhet för ungdom. Under praktiskt taget hela efterkrigstiden — men också dessförinnan — har en intensiv debatt förts om det berättigade i den s. k. kommunala ungdomsverksamheten samt om formerna för och omfattningen av det kommunala engagemanget i och för de ungas fritidssysselsättning. Markerade motsättningar har kommit till synes om huvudmannaskapet för detta.

Utgångspunkten för organisationernas argumentering kan sammanfattas på följande sätt:

De kommunala insatserna bör främst ta sikte på att stödja föreningslivet, för att detta skall kunna fullgöra en ungdomsfostrande uppgift i samhället. Därigenom reduceras — i vart fall på sikt — behovet av allmänpreventiva åtgärder och vårdnadsingripanden. Samtidigt kan de unga vinnas för de idéer och värderingar, vilka bär upp organisationslivet och utgör väsentliga beståndsdelar i vårt demokratiska samhällssystem. Att det senare framhållits får betraktas som ett sätt att markera distans till verksamheten i kommunal regi.

Från kommunalt håll har hävdats:

Barnavårdslagen ger klart uttryck för att kommunerna bär ansvaret för fritidsförhållandena för barn och ungdom. Barnavårdsnämnderna ålägges att tillse att vad som bör göras blir gjort antingen genom att göra det själva eller genom att tillse att andra kommunala organ vidtager lämpliga åtgärder. Det har därvid varit naturligt att verka för ett rikt differentierat fritidsliv som i princip vänder sig till all ungdom. Föreningslivet i dess många skiftande former skall därvid stödjas. Men de som står utanför föreningarna och de vars behov av fritidsverksamhet är större än vad föreningslivet tillgodoser bör erbjudas fritidsalternativ i form av öppen verksamhet. För dess kontinuitet och differentiering och anpassning till olika situationer måste kommunen ytterst ta ansvaret antingen genom att själv vara huvudman för verksamheten eller genom att ange riktlinjer för hur verksamheten skall utformas.

Starkast förefaller meningsbrytningarna ha varit i vissa större städer, där öppen verksamhet startats i kommunal regi vid ungdomsgårdar, i skolor och

liknande. Av föreningslivet har detta uppfattats som en konkurrens om lokaler, medlemmar och ledarkrafter. Föreningarna skulle i denna tävlan komma till korta, eftersom den andra parten har överlägsna resurser att tillgå. Till de största irritationsmomenten har hört — och hör i många fall alltjämt — att t. ex. ungdomsgårdarna kunnat erbjuda sina besökare trivsammare lokaler, bättre program, fler aktiviteter o. s. v. till betydligt lägre avgifter än föreningarna. Negativa reaktioner har också följt av att de kommunalt drivna gårdarna betalat gruppledare m. fl. relativt goda timarvoden, något som få organisationer ansett sig ha råd med. Det har också från en del håll hävdats att ungdomsgårdarna inte lyckats samla den asociala ungdom för vilken de ansetts ha kommit till.

Av det i lag fastslagna ansvaret för ungdomens fritidsförhållanden följer att kommunerna bör vidta sådana åtgärder att fritidsbehoven tillgodoses och stimuleras. Om föreningslivet inom skilda sektorer och ålderskategorier kan tillgodose och stimulera dessa behov finns, enligt utredningens uppfattning, ingen anledning för kommunen att själv starta verksamhet på motsvarande områden. Kommunen bör i stället inrikta sina åtgärder på de områden, de åldersgrupper och de kategorier, som av skilda anledningar är i behov av ett speciellt intresse från samhällets sida.

Härvid måste särskilt beaktas att det lokala föreningsstödet får en omfattning och ges i former som gör det möjligt också för ungdomssammanslutningarna att bedriva en attraktiv verksamhet med bibehållande av kraven på god allmän standard. Ekonomiska omständigheter får inte leda till att föreningarnas verksamhet, vid jämförelser med ev. kommunal sådan, framstår som torftig och fantasilös och dessutom — i värsta fall — blir betydligt kostsammare för medlemmen/deltagaren.

Även om de flesta torde vara beredda att ansluta sig till nyssnämnda uttalande om de kommunala insatsernas syfte, d. v. s. att dessa inte bör utformas så att de konkurrerar med eller kanske raserar vad föreningarna byggt upp, lämnar formuleringen utrymme för skiftande tolkningar och varierande praktisk tillämpning. Hur avvägnings- och samarbetsproblemen skall lösas måste avgöras från fall till fall. Generella rekommendationer saknar förutsättningar att bli verkningsfulla så länge debatten om kommunernas delaktighet föres utifrån låsta positioner. Ungdomsutredningen har inte kunnat frigöra sig från intrycket att så varit fallet under vissa perioder. Möjligheterna att nå fram till förnuftiga överenskommelser och praktiska lösningar på existerande problem har därigenom påverkats i ofördelaktig riktning. Förklaringen torde till viss del vara att söka i, att det på ömse håll inte funnits tillräcklig insikt i och förståelse för den andra partens situation och bedömningsgrund.

Den utbyggnad som under senare år skett ifråga om kommunernas direkta bidragsgivning till föreningarnas ungdomsverksamhet och framväxten av nya samarbetsformer synes emellertid påtagligt ha medverkat till att reducera motsättningarna. Här bör nämnas att utredningen vid besök i Västerås och Örebro haft tillfälle att ingående diskutera frågan om ansvars- och arbetsfördelningen mellan kommunernas organ och ungdomssammanslutningarna. Inte någon av de 30 föreningar (inkl. samarbetsorgan på bl. a. idrottens område), vars representanter redovisade sin mening inför utredningen, anmälde nämnvärda intresse- och kompetenskonflikter gentemot kommunens ungdomsorgan. Givetvis bör inga generella slutsat-

ser dras utifrån erfarenheterna i dessa båda städer, men de utgör exempel på ett förtroendefullt samarbete.

Det kan vara på sin plats att erinra om utredningens undersökningar, vilka visar att en stor andel av ungdomsgrupperna står vid sidan av föreningslivet. Särskilt gäller det i de största städerna. En del ungdomar har aldrig gått med, andra har efter en tids medlemskap lämnat sin förening. Intensiteten i föreningsengagemanget förefaller endast för en begränsad del av de anslutna vara så hög, att det kan antas att deras behov av fritidssysselsättning och förströelse tillgodoses inom ramen för föreningsarbetet. Samma spörsmål aktualiserades på sin tid av ungdomsvårdskommittén. Till vad nämnda kommitté anfört därom i sina på sidan 45 i detta betänkande redovisade uttalanden vill ungdomsutredningen ansluta sig.

Som fritidsalternativ för ungdom som inte är föreningsansluten måste den öppna verksamheten tillskrivas ett egenvärde. Den är också en väg för organisationerna att nå kontakt med nya grupper. Dessutom kan den sägas vara en metod att väcka intresse, att föra ut åsikter och att vinna anhängare. Samtidigt är det emellertid befogat att erinra om, att en överdriven satsning på öppen verksamhet kan innebära risker för föreningslivet. Strävan att få en så bred anslutning som möjligt kan fresta till att ge verksamheten en alltför allmän karaktär. Det som är huvudmannasammanslutningens idémässiga särart kan komma att skjutas i bakgrunden och den egna profilen riskerar att bli utslätad och likgiltig. En utveckling i den riktningen innebär på sikt en fara för föreningslivet. Den öppna verksamheten kräver ansenliga ekonomiska insatser, goda lokaler och väl skolade ledare. Hur stor del av de oftast begränsade resurserna som skall avdelas för den ena och den andra verksamhetsformen förtjänar en fortlöpande, kritisk prövning. Såväl organisationer som kommuner har anledning att var för sig och gemensamt diskutera ansvars- och arbetsfördelningsfrågorna med beaktande också av de här anförda synpunkterna.

3.5.4 Staten och ungdomsorganisationerna

3.5.4.1 Ungdomsorganisationernas situation

Någon ny helhetsuppfattning av ungdomssammanslutningarna och deras medlemmar kan knappas sägas framträda ur det material och de resultat som redovisats i de i kapitel 2 refererade undersökningarna. På en rad punkter bekräftas kända eller förmodade förhållanden och tendenser. I andra fall ges intresseväckande antydningar om problem och orsakssammanhang, som skulle behöva penetreras på grundval av kompletterande intensivstudier. Men framför allt möter i redovisningarna uppgifter som ger ytterligare nyanser i den redan mångskiftande totalbilden av organisationerna. Till varje generellt omdöme om situationen och problemen inom »föreningslivet» eller »ungdomsarbetet» skulle rätteligen läggas en rad reservationer och förbehåll.

I flera sammanhang i det följande ges utredningen anledning anknyta till delar av undersökningarna. Här skall därför bara några begränsade kommentarer göras.

Allra först måste då konstateras att det är en imponerande medlemsanslutning som sammantaget redovisas av de organisationer, vilka har ungdomsverksamhet på programmet. Ungefär hälften av varje årsklass är, enligt intervjuundersökningen, föreningsengagerad och ytterligare en stor del har varit det. Framhållas bör, att organisationerna »når» en ännu större andel av de unga.

Mer eller mindre sporadiska kontakter förekommer vid möten, gudstjänster, tävlingar och liknande. Även genom tidningsartiklar, informationsskrifter och propagandafolders föres åsikter och impulser utanför den egna medlemskretsen. Vid en bedömning av en organisations, en organisationskategoris eller organisationernas gemensamma »omfattning», »styrka», »inflytandesfär» eller liknande bör existensen av dessa tillfälliga kontakter inte glömmas bort, även om deras betydelse i opinionsbildningsprocessen är ofullständigt känd.

Här må erinras om utredningens i avsnitt 2.5 omnämnda attitydstudier inom olika ungdoms- och ledargrupper. I vilken grad en medlem/deltagare tillfälligt eller varaktigt påverkas av en organisations verksamhet och av dess idé är utomordentligt svårt att mäta och ange. Detsamma gäller i vilken utsträckning en uttalad inställning överensstämmer med faktiskt handlande. I västeråsundersökningen har variabeln »föreningstillhörighet» inte givit några signifikanta utslag. De skillnader, som i ledarundersökningen kan noteras ifråga om attityder mellan olika utbildningsinstitutioners kursdeltagare, bör ses mot bakgrund av att rekryteringen till de organisationer, vilka i flera av fallen dominerar kurserna, är selektiv. Den enskilde attraheras lättare av en sammanslutning, vars allmänna inriktning och idémässiga egenart stämmer något så när väl överens med de egna intressena och värderingarna. Dessa är som regel konstituerade av en mångfald faktorer — familjen, skolan, kamraterna etc. — och orsakssammanhang. Själva urvalet bland anmälningarna till kurser av det slag som varit föremål för undersökningar torde innebära ännu ett steg i riktning mot homogenitet ifråga om attityderna.

Till de klart märkbara tendenserna i undersökningsmaterialet hör att de religiösa sammanslutningarna, nykterhetsorganisationerna och de politiska ungdomsförbunden — med få undantag — har uppenbara svårigheter att hävda såväl sin numerära ställning som sin relativa styrka. Ett i stort sett allmängiltigt drag är dessa tre organisationskategoriers jämförelsevis svaga position i de stora städerna. I Stockholm—Göteborg—Malmö är exempelvis nykterhetsrörelsen mycket sparsamt (de två äldsta grupperna) eller inte alls (de två yngsta grupperna) representerad i intervjuundersökningen. Väsentligt bättre är ställningen i landskommuner samt i små och medelstora städer. Av föreningsbetänkandets avsnitt om organisationernas geografiska spridning — främst tabellerna 26—29 — framgår att en stor del av lokalföreningarna inom kategorierna religiösa, nykterhets- och politiska sammanslutningar för närvarande finns i kommuner med låg tätortsgrad och låg industriell näringsgrad. Tillsammans med vetskapen om den pågående förändringen av näringsstrukturen och den fortskridande befolkningsomflyttningen ger dessa informationer grund för viss oro. Flertalet av de aktuella organisationerna har sitt ursprung och sin förankring i de »gamla» folkrörelserna. Gemensamt för dem är också att deras verksamhet har en vittomfattande ideologisk överbyggnad. Folkrörelsernas betydelse för vårt demokratiska samhällssystems framväxt och funktionsduglighet är allmänt omvittnad. Detsamma är fallet beträffande den viktiga roll de under åren spelat för rekryteringen till olika poster i samhällets beslutande organ. Det saknas förvisso inte förklaringar till varför de »gamla» folkrörelsernas ungdomsorganisationer fått vidkännas medlemsminskningar. Faktaunderlaget för en ut-

förlig och inträngande analys av anledningarna till regressen är emellertid ofullständigt, vilket omintetgör försöken att uppställa en meningsfull prognos för framtiden. En diskussion om medel och åtgärder för att vända den nedåtgående kurvan för medlemssiffrorna bör heller inte föras i generella termer. För att bli fruktbar måste den anknytas till den enskilda organisationens mål och aktuella situation.

Ett av de mest framträdande dragen i intervjuundersökningen är den kraftiga föreningsrörligheten bland 14- och 17-åringarna. Sannolika skäl talar för att samma förhållande gäller i mellanliggande åldersgrupper och förmodligen också i de närmast ovanförliggande. Att ett stort antal ungdomar tämligen snabbt passerar genom föreningarnas medlemsregister stämmer överens med allmänna erfarenheter. Likväl är det något överraskande att konstatera hur tidigt medlemsströmmen sätter in, hur fort den går och hur stark den är. Givetvis måste den aktuella processen ses mot bakgrund av samhällsutvecklingen i stort. På praktiskt taget varje område har radikala förändringar skett de två senaste årtiondena. Den sociala rörligheten har ökat kraftigt och detsamma gäller den geografiska. Bådadera är nära förbundna med näringslivets strukturella omvandling. Under samma tidsperiod har skolväsendet helt omformats och utbildningstiden förlängts. En fördubbling har skett ifråga om ekonomisk standard och konsumtionsvanorna har blivit andra. Massmedia — och kanske främst televisionen — har breddat informations- och åsiktsflödet. Pressen och etermedia har dessutom genom att utförligare behandla internationella problem bidragit till att vidga gemene mans perspektiv på omvärlden. Parallellt med allt detta har fritiden ökat samtidigt som det kommersiellt styrda utbudet av fritidsförströelser — med starkt skiftande innehåll och kvalitet — växt lavinartat. Exemplen på områden där samhällsförändringarna varit genomgripande och påverkat inte minst de ungas beteendemönster skulle kunna mångfaldigas.

Att utredningens undersökningar visar en större medlemsmässig rörlighet bland dagens unga tonåringar än bland tidigare årtiondens kan också antas ha samband med att pubertetsperioden förskjutits nedåt i åldrarna. En väsentlig del av förklaringen till den stora medlemsomsättningen torde nämligen vara att söka i de biologiska och mentala förändringar som sker under puberteten. Här skall i korthet erinras endast om de utvecklingspsykologiska studier, vilka gjorts bland skolungdom för att belysa deras intressen i olika åldrar. Från sådana undersökningar är känt, att ju äldre eleverna blir desto mera utpräglad blir deras intresseinriktning. Härnqvist konstaterar i »Individuella differenser och skoldifferentiering» (SOU 1960: 13) en ökning från årskurs till årskurs — hos pojkarna hela vägen t. o. m. årskurs 9, hos flickorna i varje fall t. o. m. årskurs 7. Det förefaller högst sannolikt att intresseutvecklingen när det gäller fritidssysselsättningar genomgår en likartad förändring. In- och utträdesströmmen skulle alltså i viss mån kunna vara en intressestyrd omstrukturering inom den »föreningsorienterade» gruppen av ungdomar. Ett sådant antagande har visst fog för sig men ger endast en del av förklaringen till rörlighetsfenomenet. Kvar står nämligen det faktum, att en relativt stor andel av 14- och 17-åringarna helt har lämnat föreningslivet (»varit med»). Orsakerna till den höga rörligheten måste därför sökas också hos organisationerna.

Samhällets insatser till stöd för ungdomsorganisationernas arbete sker med

förväntan att de unga i föreningarna skall finna en positiv gruppmiljö och gemenskap, som gynnsamt inverkar på deras utveckling. Föreningslivet antas också kunna väcka eller stimulera den enskildes intresse för t. ex. sociala problem, internationella frågor, hobbyarbete, musik, idrottsutövning, scouting, friluftsliv, politik etc., vilket likaledes är till fördel för personlighetsdaningen och den sociala mognaden. Förutsättningarna för att föreningsengagemanget skall få det önskade positiva resultatet kan antas öka om den tid anknytningen varar blir längre. För samhället måste det därför framstå som betydelsefullt att främja en utveckling i den riktningen. Att det också ligger i organisationernas intresse att kunna behålla medlemmarna under längre tid är alltför uppenbart för att behöva någon utförligare kommentar.

Den mera utpräglade intresseinriktningen, om vilken talats i det föregående, ställer ungdomssammanslutningarna inför stora och krävande uppgifter. Medlemmarna nöjer sig inte med att samlas bara för att »göra något». De förväntar sig och kräver — mer eller mindre eftertryckligt och uttalat — en meningsfylld och målinriktad aktivitet. Detta gör det nödvändigt att differentiera verksamheten ifråga om innehåll, materiel och metoder. Kraven på ledarna och behovet av instruktion, handledningar m. m. för dessa skärps också.

Enligt utredningens uppfattning har ungdomsorganisationerna hittills saknat tillräckliga ekonomiska resurser för att ge verksamheten en differentierad och väl åldersanpassad utformning. Det ligger här nära till hands att jämföra 15—16-åringars situation å ena sidan i skolan och å andra sidan på fritiden. I den förra når de slutet av högstadiet. Anlags- och intressefaktorerna börjar bli så utkristalliserade att de anses kunna tjäna som grund för elevernas uppdelning på skilda studievägar. På skolans område sker en kraftig satsning på pedagogiska och tekniska hjälpmedel, materialförnyelse och lärarfortbildning, för att eleverna skall kunna få det stöd och den stimulans som behövs för att deras individuella förutsättningar skall komma till sin fulla rätt. I den senare situationen — på fritiden — har kamratgruppen avgörande betydelse för valet av sysselsättning och engagemang. Men samtidigt är friheten och frivilligheten större än i skolan, vilket gör att det egna intresset och den personliga läggningen lämnas vidgat spelrum. Ser man till föreningslivets möjligheter att framgångsrikt fånga upp och vidmakthålla en ungdomsgrupps eller enskilda ungdomars lust och fallenhet för en viss form av aktivitet, tvingas man konstatera att resurserna är otillräckliga.

Alldenstund rörlighetsproblemen framträder mycket starkt bland tonårsungdomen bör, enligt utredningens åsikt, organisationer, vars verksamhet inriktas på de åldrar där avgången är mycket stor och klart dokumenterad, få en extra förstärkning av det statliga stödet. Utredningens förslag därvidlag framgår av kapitlen 5 och 6 i föreliggande betänkande.

Utredningen finner det också motiverat att fästa uppmärksamheten på den åldersundersökning som gjorts bland ledamöter i ledningarna för organisationer, vilka uppbär statsbidrag för sin ungdomsverksamhet. Tidigare uttalade reservationer för den inverkan olikheter ifråga om organisationsstruktur kan ha på resultaten förtjänar att understrykas. Vidare bör noteras att kartläggningen gäller riksplanet. Västeråsundersökningen (tabell 16 i bihangsdelen) samt ledarundersökningen (främst kapitel 4) tyder på att förhållandena på lokalplanet inte är helt desamma. An-

märkningsvärt är dock och framför allt det ringa eller obefintliga inslaget av ungdom i de beslutande instanserna på hög nivå. Att äldre och medelålders personer gör aktiva ledarinsatser inom ungdomsarbetet är från flera utgångspunkter av utomordentligt värde. Inte desto mindre inger den åldersstruktur för centrala styrelser och verkställande organ, vilken kan utläsas av undersökningen, betänkligheter. En alltför odifferentierad ålderssammansättning tillsammans med stor åldersspännvidd mellan ledare och medlemmar i gemen — men också mellan ledare på olika plan — skapar risk för åsiktsbrytningar om målen och medlen för ungdomsverksamheten. Meningsskiljaktigheterna kan bli så stora och svåra att överbrygga, att de direkt skadar sammanhållningen och arbetet inom organisationen. Den mycket snabba samhällsförändringen är ägnad att accentuera generationsmotsättningarna, som på det praktiska planet kan yttra sig i tröghet, ovilja och oförmåga att pröva om och anpassa arbetet till tidsaktuella krav och möjligheter.

De senaste årens samhällsdebatt om könsrollerna har riktat uppmärksamheten på den bristande jämställdhet som på olika områden finns mellan män och kvinnor. Att kvinnorna intar en undanskymd ställning i föreningslivet är därför inte överraskande. Troligt är att den manliga dominansen när det gäller framskjutna positioner i styrelser etc. är en direkt spegling av motsvarande disproportioner i samhället i övrigt. I sämsta fall kan emellertid en föråldrad arbetsinriktning och organisationsstruktur i förening med traditionsbundenhet och slentrian medverka till att organisationslivet blir ett reservat för otidsenlig könsdiskriminering. Alldenstund den unga generationen torde vara mest mottaglig för den ändrade syn på könsrollerna, som är på väg att växa fram, borde de ungdomsinriktade sammanslutningarna logiskt sett vara föregångare för en breddning och intensifiering av det kvinnliga engagemanget i föreningsarbetet. Att så skulle vara fallet är, av undersökningsresultaten att döma, tveksamt.

Utredningen anser det inte realistiskt att försöka påverka styrelsernas åldersammansättning eller proportionerna män—kvinnor bland medlemmar och på förtroendeposter genom föreskrifter i t. ex. bestämmelserna för statligt stöd. Både principiella och praktiska skäl talar mot sådana ingrepp från samhällets sida. Initiativ för att korrigera eventuell brist på balans i det ena eller i det andra avseendet måste vara den enskilda organisationens angelägenhet. När ungdomsutredningen särskilt tar upp de här nämnda sidorna av ålders- och könsförhållandena är det främst med syfte att ge incitament till en i de flesta sammanslutningar välbehövlig debatt kring hithörande problem.

3.5.4.2 *Statsstödets principiella grund*

Enighet kan i vårt land anses råda om att organisationernas ställning i förhållande till olika samhällsorgan alltigenom skall präglas av frihet. Denna uppfattning är ett uttryck för en principiell syn på det demokratiska samhället och på organisationernas roll i detta. Att hävda de fria sammanslutningarnas integritet och obundenhet är därför också ett allmänt intresse.

I den allmänna diskussionen om förhållandet mellan samhället och de fria organisationerna har det stundom gjorts gällande, att ekonomiska bidrag från samhället kan försätta mottagaren i beroendeställning visavi bidragsbeviljande myndigheter. Dessa invändningar förtjänar att noteras, även om de inte kan tillmätas betydelsen av argument

mot just samhällsstödet. Vid en samlad bedömning av frågan om sambandet *ekonomiskt stöd—frihet—oberoende* är det emellertid nödvändigt att uppmärksamma även vad anslag från annat håll än staten och kommunerna kan innebära för mottagaren i form av ovidkommande och inte önskade bindningar och hänsynstaganden. Det är nämligen utan tvivel så, att många — kanske flertalet — ideella organisationer saknar förutsättningar att finansiera en kvalitativt och kvantitativt tillfredsställande verksamhet enbart genom medlemsavgifter. Detta gäller framför allt ungdomsorganisationerna, vars medlemmar ofta saknar egen inkomst och därför inte är i stånd att betala tillräckligt stora avgifter för att göra respektive organisationer oberoende av inkomster från annat håll. I ett trängt ekonomiskt läge kan därför en organisation känna sig tvungen att acceptera ekonomiskt stöd på villkor som styr verksamhetens innehåll och form.

Enligt utredningens mening kan det med fog hävdas att det samhälleliga stödet utgör en garanti för organisationernas oberoende av åsiktsgrupper och kommersiella intressen, som kan tänkas vilja utnyttja dem för sina speciella syften. En ovillkorlig förutsättning för att samhällets stöd inte skall få till effekt att organisationernas rörelsefrihet hindras, utan att den i stället ökas och att deras oberoende säkras, är att bidragen ges en generell karaktär. De bör kringgärdas av så få detaljföreskrifter som möjligt. Detta är särskilt viktigt med hänsyn till att de samhälleliga bidragen i allmänhet är stimulansbidrag, d. v. s. de täcker endast en del av kostnaderna för verksamheten. Om t. ex. staten av någon anledning vill utnyttja organisationerna för att sätta igång eller främja en viss aktivitet och för den skull ger bidrag som inte helt täcker kostnaderna för denna, innebär det att organisationerna pressas att disponera egna medel på det sätt som staten önskar.

Enligt utredningens mening behöver samhället inte av hänsyn till organisationernas frihet och oberoende vara förhindrat att engagera dessa i olika uppgifter av mera allmänt och samhälleligt intresse. Det måste t. ex. anses fullt legitimt att organisationernas tjänster tas i anspråk i den omfattande upplysningsverksamhet som genomförs i samband med övergången till högertrafik. Sådana »beställningsuppdrag» bör emellertid enligt utredningens mening till fullo finansieras av samhällsmedel, och de speciella anslagen får inte ge anledning till en nedskärning av det generellt utgående stödet.

De principiella villkor, som det är nödvändigt att ange för stödet till ungdomsorganisationerna, måste vara sådana, att de låter sig förenas med det stora flertalet ungdomssammanslutningars grundläggande mål så som de framträder i stadgar och i verksamhetsinriktning. Den generella grunden måste därvid vara demokratin, i dess betydelse av metod för att tillförsäkra medlemmarna inflytande och medbestämmande i gemensamma angelägenheter. I sitt första betänkande (SOU 1963: 67) har utredningen diskuterat och angivit vilken innebörd sagda villkor skall anses ha. För att kunna komma ifråga för statsbidrag till s. k. central verksamhet gäller, att organisationen skall vara uppbyggd och fungera enligt vedertagna demokratiska principer samt att den öppet tar ställning för demokratin som samhällssystem. Dessa villkor anser utredningen bör vara oförändrat giltiga även för den framtida bidragsgivningen till ungdomsorganisationerna. Som framhållits i det nämnda betänkandet är det viktigt att organisationerna bereder ungdomen själv möjligheter att

öva inflytande på och ta ansvar för verksamheten i allmänhet och ungdomsverksamheten i synnerhet. Det kan inte tillräckligt starkt betonas, att de frågor som rör demokratins värderingar, arbetsformer och funktionssätt inte får förvandlas till eller behandlas som en abstraktion, vars tillämpning reserveras för årsmöten och liknande tillfällen. Demokratin måste fortlöpande praktiseras i ungdomsarbetet. I detta måste också finnas en ständig strävan att konkretisera och levandegöra de principer på vilka demokratin bygger. Med en på detta sätt uttalad ambition stiger kraven på metodisk förnyelse och utveckling. Även behovet av förbättrad medlemsinformation fordrar ökad uppmärksamhet och större insatser från organisationernas sida. Demokratin som »gemensam nämnare» för all ungdomsverksamhet aktualiserar också ledarskaps- och ledarskolningsfrågorna. En central uppgift för varje ungdomssammanslutning måste vara att motverka skilda former av auktoritär ledarutövning till förmån för ett grupp- och medlemsorienterat ledarskap. Såväl från nu nämnda som från andra och allmänna utgångspunkter framstår en radikal uppräkning av anslagen till ungdomsledarutbildningen som den för närvarande mest angelägna statliga åtgärden.

I de delar ungdomsverksamheten syftar till att utveckla och befästa attityder och beteenden, vilka sammanfattningsvis kan karaktäriseras som demokratiska, korresponderar dess inriktning med väsentliga delar av skolans fostran. Som framhållits i ett flertal andra sammanhang kan aktiviteten i ungdomsföreningar av olika slag också betecknas som ett komplement till vad skolan ger av kunskaper och färdigheter.

Undervisningen i skolan skall enligt läroplanen kännetecknas av objektivitet. I samhälls- och livsåskådningsfrågor skall den vara neutral, utan att för den skull förbigå kontroversiella moment. För de fria och frivilliga organisationernas ungdomsverksamhet kan av lätt förståeliga skäl inte samma mål uppsättas och heller inte formuleras som villkor för stöd från samhällets sida. Utredningen har i avsnitt 3.5.2 uppehållit sig vid frågan om de ideologiskt präglade inslagen i verksamheten. Därvid har idéinnehållets roll och värde understrukits. Ett system för samhällsstöd, enligt vilket bidragsmottagaren stimuleras till ökade ansträngningar för att vidareutveckla sin ideologiska egenart samt att omsätta och föra ut den i praktisk verksamhet, vore i och för sig tilltalande. Tanken på ett sådant låter sig emellertid inte förverkligas, alldenstund det inte går att mäta och att till kvantitativa termer omsätta intensiteten i en idé, vilket skulle vara nödvändigt för att göra en bidragskonstruktion. Enligt ungdomsutredningens uppfattning är det dock angeläget att organisationerna får vidgade möjligheter att utan ständiga sidoblickar mot medlemsutvecklingen ge sin verksamhet de särdrag och den inriktning, som kan anses ideologiskt betingad. För de små och medelstora ungdomsförbunden, vars medlemstal ger ringa bidragsfördelningsunderlag, kan ekonomiska problem verka hindrande för en utveckling därhän. I bidragskonstruktionerna för centralt stöd finns inslag som — räknat per medlem — ger ett relativt sett större stöd till de mindre organisationerna. Trots detta har de, såvitt utredningen kunnat konstatera, de avgjort största ekonomiska svårigheterna. För att ge också den aktuella kategorin av sammanslutningar en bättre ekonomisk grund för det framtida arbetet, måste de tillförsäkras en förhållandevis större del av de ökade ekonomiska insatser

utredningen i det följande förordar att staten skall göra under de närmaste åren.

3.5.5 Ungdomsarbetet i fackliga m. fl. organisationer

I den s. k. ungdomsrörelsen från 1954 föreskrives att statligt stöd inte skall utgå till organisationer med huvudsaklig uppgift att tillvarata medlemmarnas enskilda eller yrkesmässiga ekonomiska intressen. Stadgandet innebär bl. a. att de fackliga sammanslutningarna inte har möjlighet att få bidrag till central verksamhet, till ungdomsledarutbildning och till fritidsgruppsverksamhet. Ungdomsutredningen berörde i sitt första delbetänkande denna gränsdragningsfråga och erinrade om att ett flertal fackförbund under senare år utvecklat en ungdomsverksamhet av betydande fostrande och aktiviserande värde. Under den korta tid som stått till förfogande hade det inte varit möjligt att närmare överblicka konsekvenserna av att slopa den aktuella bestämmelsen, och utredningen förklarade sig därför ha för avsikt att återkomma.

Som framgått av det nyss sagda är avgränsningsregeln tillämplig på ett mycket stort antal sammanslutningar, men utredningen har vid sin förnyade prövning av hithörande spörsmål företrädesvis uppehållit sig vid den ungdomsinriktade aktivitet som under senare år utvecklats i de fackliga organisationerna. Av särskilt intresse är därvid kursverksamheten. Ett stort antal ungdomar i åldrarna under 25 år deltar enligt vad utredningen inhämtat i såväl fackförbundens som de centrala organisationernas (LO:s och TCO:s) reguljära kurser. Vissa fackförbund, däribland Byggnadsarbetareförbundet, Handelsanställdas förbund, Gruvindustriarbetareförbundet, Livsmedelsarbetareförbundet, Metallindustriarbetareförbundet, Målareförbundet, Pappersindustriarbetareförbundet, Postförbundet, Handelstjänstemannaförbundet och Instritjänstemannaförbundet anordnar därutöver kurser, till vilka rekryteringen sker uteslutande bland medlemmar i åldrarna under 25 år (i några fall 30 år). Även LO genomför varje år ett antal kurser, till vilka enbart unga medlemmar ges inträde. Ifråga om innehåll och uppläggning skiljer sig de s. k. ungdomskurserna inte i nämnvärd utsträckning från kurserna i övrigt utan är i likhet med dessa inriktade på sociala, ekonomiska och fackliga ämnen samt på det egna förbundets organisations- och verksamhetsfrågor. Föreningskunskap samt talarträning brukar också stå på programmet. Några förbund har emellertid givit sina ungdomskurser en mera markerad inriktning på ungdomsfrågor och ledarskap, varvid inte minst de metodiska spörsmålen fått en framskjuten ställning. Längst därvidlag synes Handelsanställdas förbund ha gått, vilket sammanhänger med att förbundet har ett mycket stort antal medlemmar i åldrarna under 25 år. På det lokala planet har särskilda ungdomssektioner bildats. Syftet med dessa är att bredda aktiviteten och vidga rekryteringsbasen till de fackliga förtroendeuppdragen. Den verksamhet ungdomssektionerna bedriver är dock i väsentliga delar en förenings- och fritidsaktivitet av samma slag som den som förekommer i ungdomssammanslutningar i gemen.

Det bör i detta sammanhang erinras om att de olika formerna av statligt stöd till ungdomsverksamhet är uppbyggda enligt i huvudsak två artskilda mönster. I det ena fallet är det *verksamhet av viss karaktär som berättigar till bidrag.* Exempel härpå är fritidsgruppsstödet och bidraget till ungdomsidrott. I det

andra fallet skall den *bidragsmottagande organisationen fylla vissa kvalifikationsvillkor.* Stödet till central verksamhet samt till ungdomsledarutbildning kan tjäna som typexempel. Frågan huruvida statsmedel bör utgå till ungdomskurser i fackliga organisationers regi från det särskilda anslaget för ungdomsledarutbildning måste med nödvändighet prövas mot denna bakgrund. Ett positivt ställningstagande leder då till att regeln om, att statligt stöd inte kan utgå till organisationer med huvudsaklig uppgift att tillvarata medlemmarnas enskilda eller yrkesmässiga ekonomiska intressen, måste slopas.

Ungdomsutredningen är inte beredd att förorda att så sker, främst på grund av de ekonomiska konsekvenserna av en sådan åtgärd. Som tidigare framhållits faller nämligen en rad intresseorganisationer under gränsdragningsbestämmelsen. En tänkbar väg att tillgodose de fackliga sammanslutningarnas intressen i sammanhanget vore att anvisa särskilda medel för deras ungdomsverksamhet eller för deras kursverksamhet för unga medlemmar. En sådan lösning skulle emellertid också få karaktären av ett provisorium. De berörda organisationerna har — bl. a. vid 1966 års LO-kongress — gjort berättigade anspråk på att få statligt stöd för sin skolningsverksamhet över huvud taget, och enligt ungdomsutredningens mening är frågan om stöd till ungdomskurserna bäst betjänt av att behandlas i detta vidare sammanhang.

Från skolberedningens kursplaneundersökningar (bl. a. Bromsjö) är känt, att ämnet samhällskunskap är mycket ringa uppskattat av eleverna. Mot denna bakgrund måste de fackliga organisationernas kursverksamhet med den starka betoning som där sker av samhällsfrågorna (ekonomi, sociallagstiftning, arbetsmarknad) betraktas som ett utomordentligt viktigt komplement till skolans utbildning. Häri ligger enligt ungdomsutredningens mening ett starkt skäl för att statsbidrag skall utgå till den kursverksamhet för bl. a. ungdom som bedrives i de fackliga organisationerna. Utredningen tar för givet att frågan om stöd till de fackliga organisationernas skolningsverksamhet behandlas i den till 1967 års riksdag förutskickade propositionen om vuxenutbildningens framtida utformning.

Till den gruppinriktade fritidsverksamheten inom bl. a. fackliga intresseorganisationer återkommer utredningen i kapitel 4.

KAPITEL 4

Ungdomens fritidsverksamhet

4.1 Nuvarande förhållanden

4.1.1 Inledning

Med ungdomens fritidsverksamhet åsyftas här — något oegentligt — den fritidsgruppsverksamhet till vilken statsbidrag utgår enligt kungörelsen den 30 juni 1954 (nr 575; ändr. SFS 1957: 307). Stödet tillkom på förslag av 1953 års utredning om bidrag till föreningsliv och fritidsverksamhet bland ungdom. Förslaget var en vidareutveckling dels av vissa av ungdomsvårdskommittén framförda propåer om bidrag till sysselsättningsgrupper vid skolorna, dels av synpunkter framförda i en inom skolöverstyrelsen utarbetad promemoria kring likartade spörsmål. Utredningen betonade att skapande sysselsättning i gruppgemenskap var ett av de viktigaste medlen till sund självfostran och att varje åtgärd, som var ägnad att öka omfattningen av en på detta sätt karaktäriserad fritidsverksamhet, på ett naturligt sätt borde kunna motverka uppkomsten av dåliga vanor hos ungdomen.

4.1.2 Bidragsbestämmelser

Enligt nämnda kungörelse utgår statsbidraget för att främja fritidsverksamhet bland ungdom dels till av skolöverstyrelsen godkänt studieförbund, dels till kommun, i båda fallen under förutsättning att vederbörande förbund eller kommun åtagit sig att vara huvudman för denna verksamhet. I k. br. 19 april 1958 föreskrives att Sveriges riksidrottsförbund i fråga om rätt att erhålla statsbidrag för att främja fritidsgruppsverksamhet bland ungdom genom att anordna fritidsgrupper skall vara jämställt med av skolöverstyrelsen godkänt riksförbund för studiecirkelverksamhet.

Med fritidsgrupp avses enligt kungörelsen »en kamratkrets, vilken samlas för att bedriva planlagd fritidsverksamhet i överensstämmelse med de föreskrifter skolöverstyrelsen i anslutning till kungörelsen meddelar».

Statsbidrag utgår inte till fritidsgrupper, som anordnas av organisation med huvudsaklig uppgift att tillvarata medlemmarnas enskilda eller yrkesmässiga ekonomiska intressen. Bidrag utgår inte heller till verksamhet som erhåller stöd av statsmedel i annan ordning.

Statsbidraget till fritidsgrupp utgår med belopp svarande mot högst hälften av redovisade godkända kostnader för handledning och materiel, dock med högst 4,50 kr. per medlem (gällde t. o. m. budgetåret 1965/66), samt med 2 kr. per medlem för lokalkostnader eller därmed jämförbara utgifter. De två kronorna till lokalkostnader (motsv.) utgår utan krav på kostnadsredovisning och är således av schablonkaraktär. Förstnämnda bidragsmaximum har genom beslut vid 1966 års riksdag höjts till 5,50 kr. Bidraget beräknas efter det genomsnittliga antalet deltagare vid tio av gruppens sammankomster.

Som villkor för att erhålla statsbidrag gäller:

a) att var och en som fyllt 12 men inte 25 år får bli medlem i fritidsgruppen,

b) att gruppens verksamhet skall omfatta minst 20 timmar fördelade på minst tio sammankomster,

c) att antalet deltagare inte är mindre än fem och inte större än 25,

d) att minst fem medlemmar är närvarande vid varje sammankomst,

e) att gruppens verksamhet främjar medlemmarnas självverksamhet,

f) att politisk eller religiös propaganda inte förekommer vid gruppens sammankomster,

g) att gruppen utsett en för dess verksamhet ansvarig person, som godkänts av vederbörande huvudman, samt

h) att gruppen vid verksamhetens början anmält sig till kommunen.

4.1.3 Tillsynsmyndighetens anvisningar m. m.

I anslutning till kungörelsen har skolöverstyrelsen, som är tillsynsmyndighet för verksamheten i fråga, den 15 september 1954 utfärdat anvisningar. Av dessa framgår bl. a.:

1. Det bör i första hand ankomma på riksomfattande ungdomsorganisationer och ungdomsfostrande sammanslutningar att ta initiativ till fritidsverksamhet samt planera och bygga ut denna. Sammanslutningarnas lokalavdelningar bör i första hand svara för den lokala planläggningen och utbyggnaden.

Även andra ungdomsorganisationer och ungdomsfostrande sammanslutningar samt enskilda personer kan ta initiativ till sådan verksamhet, liksom det kommunala organ — exempelvis ungdomsstyrelse, fritidsstyrelse, skolstyrelse eller barnavårdsnämnd — åt vilket kommunen uppdragit att handha denna verksamhet. I sammanhanget erinras om att huvudman skall godkänna den för varje fritidsgrupp ansvarige ledaren.

2. Huvudman skall hos skolöverstyrelsen den 15 januari och den 1 juni rekvirera statsbidrag för fritidsverksamheten.

3. Av verifikationsmaterialet skall framgå fritidsgruppens kostnader för handledare och materiel, namnet på den för gruppens verksamhet ansvarige samt uppgifter om den dag, då gruppen och namnet på den ansvarige ledaren anmälts eller registrerats av kommunalt organ. Närvarolista, vilken skall uppta deltagarnas ålder, skall biläggas verifikationsmaterialet.

Studieförbund skall centralt förvara rapportblanketter under fyra år samt ansvara för att övrigt verifikationsmaterial förvaras under motsvarande tid. Kommun ansvarar likaledes för att motsvarande handlingar förvaras under fyra år.

4. Verksamheten skall vara planlagd för minst 10 sammankomster, omfattande minst 20 timmar. Flera ämnen kan behandlas under gruppens verksamhet.

5. Gruppens verksamhet skall bedrivas under minst 10 veckor.

6. Ingen deltagare får samtidigt vara medlem i mer än 2 grupper.

7. Sportslig verksamhet, för vilken stöd inte utgår från de statsmedel som står till idrottens förfogande, kan bli statsbidragsberättigad i fritidsgrupp. All organiserad tävlingsverksamhet inom idrotten är dock utesluten från statsbidrag.

8. Varje spel, i vilket ingår något moment av hasard, t. ex. kortspel (tävlingsbridge är undantagen från denna regel) är utesluten från rätten till statsbidrag liksom varje form av fritidsverksamhet, som kan anses motverka det uppfostrande syfte, vilket gruppverksamheten avser främja.

Anvisningarna understryker i övrigt vad som stadgas i kungörelsen samt redogör för alternativa rapporteringsformer och ger exempel på ämnen som berättigar till fritidsgruppsbidrag.

Nämnas bör att skolöverstyrelsen enligt kungörelsen kan medge högre bidragsbelopp än det angivna för handledare- och materielkostnader »om synnerliga skäl härtill föreligga». I anvisningarna har denna möjlighet angivits för enstaka fritidsgrupper på landsbygden. Bestämmelsen har enligt vad utredningen inhämtat åberopats endast vid ett tillfälle under tioårsperioden 1955—64.

Genom beslut den 15 september 1965 har skolöverstyrelsen på försök medgivit dispens från den under punkt 5 i sammanfattningen av tillämpningsföreskrifterna angivna regeln. Beslutet gäller retroaktivt från den 1 januari samma år och avser grupper som bedriver skidåkning eller simning utomhus. Sådana grupper kan få genomföra 10 sammankomster omfattande 20 timmar under en minimitid av 4 veckor. Som motiv för undantagsregeln har anförts verksamheternas säsongbundenhet.

I sin petita för budgetåret 1966/67 hemställde skolöverstyrelsen bl. a. om rätt att för handikappad ungdom, medge dispens från nuvarande ålderskrav för att delta i fritidsgrupper, från bestämmelserna om minimiantalet sammankomster och arbetstimmar samt från bestämmelserna rörande minimiantalet deltagare i fritidsgrupper. För att vinna erfarenheter på området begärde skolöverstyrelsen vidare rätt att efter särskild prövning till fritidsgrupper för handikappade och till grupper i vilka handikappade ingår utbetala hela kostnaden för handledararvode och arbetsmateriel samt rätt att lämna bidrag till hela kostnaden för deltagares resor till och från gruppverksamheten samt till kostnaderna för eventuellt erforderliga ledsagare. Vidare hemställdes om rätt att lämna bidrag till hela kostnaden för lokalhyror i samband med fritidsgrupper i vilka handikappade deltar.

Departementschefen tillmötesgick i statsverkspropositionen (prop. 1966: 1; sid. 164) överstyrelsens begäran såtillvida, att han förordade att »Kungl. Maj:t, eller efter Kungl. Maj:ts bemyndigande skolöverstyrelsen, bör med avseende på de handikappade äga medge undantag från gällande bidragsvillkor också i de fall dessa fastställts efter riksdagens prövning».

4.2 Verksamhetens utveckling och omfattning

Anslaget för bidrag till ungdomens fritidsverksamhet uppfördes första gången i budgeten 1954/55 och var då upptaget som ett förslagsanslag på 1 000 000 kr. Under den därpå följande tioårsperioden har verksamheten expanderat mycket kraftigt, vilket kan utläsas av tabell 26. Antalet redovisade grupper och deltagare var ungefär tio gånger så stort 1964/65 som begynnelseåret. För 1966/67

Tabell 26. Totala antalet fritidsgrupper och fritidsgruppdeltagare budgetåren 1954/55—1964/65

Budgetår	Antal grupper	Indextal	Antal deltag.	Indextal
1954/55 ..	9 608	100	148 504	100
1955/56 ..	20 188	210	297 879	201
1956/57 ..	31 789	331	489 196	329
1957/58 ..	47 926	499	745 591	502
1958/59 ..	44 041	458	579 235	390
1959/60 ..	53 105	553	863 970	582
1960/61 ..	62 159	647	1 003 928	676
1961/62 ..	73 131	761	1 165 337	784
1962/63 ..	84 013	874	1 366 899	920
1963/64 ..	89 238	929	1 454 910	979
1964/65 ..	94 365	982	1 541 972	1038

har i budgeten anvisats 10 440 000 kr. för det aktuella ändamålet. Anmärkas bör att beloppet beräknats med hänsyn tagen till den av riksdagen våren 1966 beslutade uppjusteringen av bidraget till handledare och materiel.

Uppmärksammas bör att tabellen inte ger besked om det antal individer som under respektive budgetår varit med i fritidsgrupper. En och samma person kan under en termin delta i flera grupper.

Totalsiffrorna kan till någon del vara missvisande som uttryck för verksamhetens omfattning under ett visst bestämt budgetår. Av redovisningstekniska skäl kan nämligen smärre förskjutningar uppstå mellan två på varandra följande år. Någon inverkan på helhetsbilden kan de dock inte anses ha.

Nedgången mellan 1957/58 och 1958/59 kan till en del förklaras av den skärpning av tillämpningsbestämmelserna som infördes under 1958. Samma år blev riksidrottsförbundet huvudman för fritidsgruppsverksamhet, vilket medförde en intensifiering av verksamheten inom idrottssektorn. Däri torde den främsta anledningen ligga till den markerade ökning som inleddes i slutet av 1950-talet. Att totalsiffrorna för deltagare under senare år vuxit något snabbare än de som gäller för antalet grupper har uppenbarligen samband med att verksamheten vuxit starkast inom riksidrottsförbundet, vars grupper som regel har fler deltagare än andra sammanslutningars (jfr tabell 29). Ser man till helheten kan vidare konstateras att ökningstakten under senare år mattats något.

Utredningen har ingående studerat fritidsgruppsverksamhetens utveckling de senaste fem åren. Utgångspunkten har därvid varit av skolöverstyrelsen gjorda sammanställningar över inkomna redovisningar och bidragsansökningar. I efterföljande tabeller har en uppdelning skett på huvudmannakategorier, varvid riksidrottsförbundet — med hänsyn till den omfattning verksamheten där har — redovisats särskilt. Mellan de tretton studieförbunden finns vissa olikheter vad beträffar gruppernas storlek m. m., betingade av skillnader i karaktären hos den gruppaktivitet som rapporteras genom respektive förbund. Avvikelserna från genomsnittet är dock inte sådana att de ansetts motivera en detaljredovisning för varje enskilt förbund. De har heller inte varit av avgörande betydelse för utredningens överväganden.

Av tabellerna 27 och 28 framgår gruppernas och deltagarnas fördelning på huvudmannakategorier. Det mest framträdande draget är den kraftiga stegringen av den genom RF rapporterade verksamheten. De absoluta talen (tabell 27) för studieförbunden och kommunerna tyder närmast på en stagnation. RF har fördubblat sina tal och ökat sin andel från ungefär hälften till två tredjedelar av samtliga.

Någon undersökning av ämnesfördelningen i grupperna har inte skett, bl. a. därför att flertalet förbund i sin statistik inte gör någon sådan uppspaltning. I betänkandet »Folkbildningsarbete och ungdomsverksamhet» (SOU 1961: 44) redovisade 1960 års folkbildningsutredning en ämnesundersökning grundad på cirka två tredjedelar av förefintliga fritidsgrupper. Cirka 65 procent av dessa ägnade sig (1959/60) åt sport och idrott. Eftersom en hel del idrottsutövning redovisas genom andra huvudmän än RF, kan på goda grunder antas att motsvarande siffra nu ligger omkring 80.

Det genomsnittliga antalet deltagare per grupp höll sig fram till 1958 under 13 men steg sedan kraftigt. Under den nu aktuella femårsperioden har variationerna varit obetydliga. De tre se-

Tabell 27. Totala antalet fritidsgrupper och fritidsgruppdeltagare budgetåren 1960/61—1964/65 fördelade på huvudmannakategorier

Budgetår	Studieförbunden		Riksidrotts-förbundet		Kommunerna		Samtliga	
	Grupper	Del-tagare	Grupper	Del-tagare	Grupper	Del-tagare	Grupper	Del-tagare
1960/61.....	25 131	349 880	30 325	535 523	6 703	118 525	62 159	1 003 928
1961/62.....	24 925	323 987	40 593	719 891	7 613	121 459	73 131	1 165 337
1962/63.....	28 556	391 796	49 128	869 578	6 329	105 525	84 013	1 366 899
1963/64.....	26 297	349 189	56 692	1 013 602	6 249	92 119	89 238	1 454 910
1964/65.....	27 871	360 857	60 021	1 079 155	6 473	101 960	94 365	1 541 972

Taboll 28. Fritidsgruppernas och fritidsgruppdeltagarnas procentuella fördelning på huvudmannakategorier budgetåren 1960/61—1964/65

Budgetår	Studieförbunden		Riksidrotts-förbundet		Kommunerna	
	Grupper	Deltagare	Grupper	Deltagare	Grupper	Deltagare
1960/61.....	40,4	34,9	48,8	53,3	10,8	11,8
1961/62.....	34,1	27,8	55,5	61,8	10,4	10,4
1962/63.....	34,0	28,7	58,5	63,6	7,5	7,7
1963/64.....	29,5	24,0	63,5	69,7	7,0	6,3
1964/65.....	29,5	23,4	63,6	70,0	6,9	6,6

naste åren har en stabilisering skett vid 16,3 deltagare per grupp. En uppdelning på huvudmannakategorier har gjorts i tabell 29.

Värt att notera är främst storleken på idrottens grupper jämförd med studieförbundens. Av de senare når visserligen en del upp till siffror i närheten av RF:s, men genomsnittet för samtliga studieförbund ligger betydligt under. Den allmänna förklaringen är artolikheter i den aktivitet som rapporteras. Till någon del kan dock orsaken vara »rapporteringsteknisk». Ett exempel kan belysa innebörden och effekten.

En idrottsförening har två pojklag igång med vardera 10—12 deltagare. För båda finns en ledare utsedd och antalet sammankomster m. m. följer kungörelsens stadganden. Vid slutrapporteringen är det då inte ovanligt att man slår samman de två grupperna till en stor och anger den ene av ledarna som ansvarig. Formellt kan måhända invändningar göras mot förfarandet, men i sak har verksamheten bedrivits enligt de intentioner som ligger till grund för bidragsgivningen. Någon ekonomisk fördel för föreningen innebär inte heller sammanslagningen. Däremot uppnås viss administrativ förenkling. I statisti-

Tabell 29. Genomsnittliga antalet deltagare per fritidsgrupp inom huvudmannakategorierna 1960/61—1964/65

Budgetår	Studie-förbun-den	Riks-idrotts-förbun-det	Kom-muner-na	Samt-liga
1960/61	13,9	17,7	17,7	16,1
1961/62	13,0	17,7	16,0	15,9
1962/63	13,7	17,7	16,7	16,3
1963/64	13,3	17,9	14,7	16,3
1964/65	13,0	18,0	15,8	16,3

Tabell 30. Redovisade kostnader för handledare och materiel per fritidsgrupp samt per fritidsgruppdeltagare budgetåren 1960/61—1964/65 fördelade på huvudmannakategorier

Budgetår	Studieförbunden		Riksidrottsförbundet		Kommunerna		Samtliga	
	per grupp	per deltagare	per grupp	per deltagare	per grupp	per deltagare	per grupp	per deltagare
1960/61	153,72	11,04	159,48	9,03	384,38	21,74	181,40	11,23
1961/62	155,82	11,99	161,88	9,13	357,63	22,42	180,19	11,31
1962/63	159,42	11,62	158,96	8,98	347,20	20,82	173,30	10,65
1963/64	163,15	12,29	165,43	9,25	349,25	23,69	177,63	10,90
1964/65	202,77	15,66	165,94	9,23	377,54	23,97	191,33	11,71

ken ger sådana »rapporteringstekniska» ingrepp utslag i form av högre genomsnittssiffror.

För att bidrag skall kunna utgå till handledare och materiel måste kostnaderna härför redovisas. Dessa har i tabell 30 slagits ut per grupp och per deltagare och fördelats på huvudmannakategorier.

Frapperande är de höga kostnaderna för grupper med kommunal huvudman. Uppenbarligen är det handledararvodena som här slår igenom. En del kommuner betalar timarvoden på 8—10 kr.; för specialledare ännu mer. En aktuell undersökning inom 18 kommuner i Stor-Stockholmsområdet utvisar timersättningar varierande mellan 4 kr. och 20 kr. Det interkommunala samarbetsorganet för allmän ungdomsverksamhet inom räjongen rekommenderar minst 6,50 kr. och högst 16 kr. som timarvode. Beloppet fastställes med hänsyn till kompetens och funktion.

Mellan olika kommuner och mellan de genom en och samma kommunal huvudman rapporterade fritidsgrupperna finns avsevärda skillnader ifråga om redovisade kostnader. Det förekommer således grupper (och kommuner) där kostnaderna ligger så lågt att det 50-procentiga bidraget mer än väl räcker till. Ofta är det de grupper organisationerna rapporterar över det kommunala organet. I andra fall går kostnaderna per deltagare upp till 30—40 kr. Till att vissa grupper blir mycket dyra och därmed höjer genomsnittstalen bidrar bl. a. att antalet sammankomster per grupp ligger betydligt över minimitalet d. v. s. tio, samt att gruppsammankomsterna ofta pågår tre eller flera timmar. Är då samtidigt ledarnas timarvoden höga, kommer de att utgöra en tung post på utgiftssidan.

För motsvarande ledarkategori inom ungdomsorganisationerna är kontantersättning ett tämligen okänt begrepp. Ledarinsatsen i ungdomsarbetet görs i mycket stor utsträckning på rent ideella bevekelsegrunder och åtskilliga ledare skänker eventuellt arvode till sin förening. Regeln om 50-procentig egeninsats gör det för övrigt omöjligt för många föreningar att betala ut något som helst timarvode.

Från 1963/64 till 1964/65 noteras för studieförbunden en betydande kostnadsökning. Det är ovisst om uppgången är tillfällig, men det kan inte uteslutas att den kvalitetsmässiga upprustning, som åsyftades med 1963 års riksdagsbeslut om ökat stöd till folkbildningen, fått genomslagseffekt också på fritidsgruppssidan, bl. a. genom att bättre — och därmed mera kostnadskrävande

Tabell 31. Beviljat statsbidrag per fritidsgrupp samt per fritidsgruppdeltagare budgetåren 1960/61—1964/65 med fördelning på huvudmannakategorier

Budgetår	Studieförbunden		Riksidrotts-förbundet		Kommunerna		Samtliga	
	per grupp	per del-tagare	per grupp	per del-tagare	per grupp	per del-tagare	per grupp	per del-tagare
1960/61.....	66,09	4,75	91,92	5,20	76,93	4,35	79,86	4,94
1961/62.....	65,96	5,07	92,92	5,24	74,22	4,65	81,78	5,13
1962/63.....	67,10	4,89	92,77	5,24	72,26	4,33	82,50	5,07
1963/64.....	65,65	4,94	94,27	5,27	71,62	4,86	84,25	5,17
1964/65.....	65,83	5,08	95,05	5,29	70,84	4,50	84,76	5,19

Tabell 32. Beviljat statsbidrag per deltagare till handledare och materiel samt till lokalkostnader budgetåren 1960/61—1964/65 med fördelning på huvudmannakategorier

Budgetår	Studieförbunden			Riksidrotts-förbundet			Kommunerna			Samtliga		
	Handl. + ma-teriel	Lokal-kostn.	Totalt	Handl. + ma-teriel	Lokal-kostn.	Totalt	Handl. + ma-teriel	Lokal-kostn.	Totalt	Handl. + ma-teriel	Lokal-kostn.	Totalt
1960/61...	3,16	1,58	4,75	3,56	1,65	5,20	3,—	1,35	4,35	3,35	1,59	4,94
1961/62...	3,39	1,69	5,07	3,59	1,65	5,24	3,20	1,45	4,65	3,49	1,64	5,13
1962/63...	3,28	1,61	4,89	3,60	1,65	5,24	2,97	1,36	4,33	3,46	1,61	5,07
1963/64...	3,32	1,62	4,94	3,62	1,65	5,27	3,35	1,51	4,86	3,53	1,63	5,17
1964/65...	3,43	1,65	5,08	3,64	1,65	5,29	3,09	1,41	4,50	3,55	1,63	5.19

— materiel etc. utarbetats samt att ledararvoden införts eller uppjusterats.

Av intresse är givetvis också statsbidragets storlek per grupp, per deltagare och för olika ändamål. Tabellerna 31 och 32 ger viss vägledning därvidlag. En mycket viktig *reservation* måste dock göras vad beträffar bidragen per deltagare, eftersom tabellens genomsnittssiffror är ägnade att ge en missvisande bild av situationen. Tabellen bygger på uträkningen:

$$\frac{\textit{statsbidragssumman}}{\text{totala antalet deltagare}}$$

I praktiken beräknas dock bidraget på genomsnittliga antalet deltagare vid de 10 bäst besökta sammankomsterna. En helt korrekt bild av bidraget per deltagare kan erhållas endast genom att beräkna:

$$\frac{\textit{statsbidragssumman}}{\text{summan av genomsnittliga antalet deltagare/grupp.}}$$

Skolöverstyrelsens sammanställningar tillåter dock inte en sådan framräkning. Effekten på genomsnittstalen kan åskådliggöras med ett exempel.

En grupp har 15 deltagare (= totala antalet). Frånvarofrekvensen antas vara 20 procent, vilket ger 12 genomsnittsdeltagare. Om kostnaderna ger underlag för maximalt statsbidrag blir detta då 12 × (2,00 + 4,50) = 78 kr. Räknas nu genomsnittet på totala antalet blir bidraget per deltagare 1,60 (lokalkostnader) + 3,60 (materielkostnader) = 5,20 kr.

Till vissa andra sidor av frågan kostnader—bidrag återkommer utredningen under 4.7.10.

För den redovisade femårsperioden kan konstateras en svag men ändock

klar tendens mot ökning av bidragsbeloppen. Den behöver inte bero enbart på kostnadsökningar utan kan också vara ett utslag av förbättrad närvarofrekvens. Trots att kommungruppernas redovisade kostnader per deltagare är mycket högre än för övriga huvudmäns grupper (jfr tabell 30) är statsbidraget för kommunernas del (också i absoluta tal) lägre. Orsaken är främst den tidigare nämnda spännvidden mellan »dyra» och »billiga» grupper.

Av de kostnader, som redovisas för handledare och materiel, täckes en knapp tredjedel av statsbidrag för motsvarande ändamål, vilket illustreras av tabell 33. RF:s grupper har omkring 40 procents täckning, medan statsbidraget för de genom kommunal huvudman redovisade grupperna utgör endast 13—14 procent av kostnaderna — en mycket blygsam andel. I vad mån lokalbidraget täcker de faktiska hyresutgifterna är inte möjligt att beräkna. Även om en rad kommuner ställer lokaler till förfogande kostnadsfritt eller till subventionerade priser, talar sannolika skäl för att åtskilliga grupper inte tillnärmelsevis får sina hyreskostnader för t. ex. tränings- och sammanträdeslokaler täckta. Är exempelvis lokalavgiften 10 kr. per kväll (vilket är tämligen normalt) och antalet sammankomster 10 blir utgifterna 100 kr. Med 15 deltagare ger statsbidraget 30 kr.

Tabell 33. Statsbidraget till handledare och materiel i procent av redovisade kostnader för motsvarande ändamål budgetåren 1960/61—1964/65 med fördelning på huvudmannakategorier

Budgetår	Studieförbunden	Riksidrottsförbundet	Kommunerna	Samtliga
1960/61	28,7	39,4	13,8	29,9
1961/62	28,3	39,3	14,3	30,9
1962/63	28,3	40,0	14,3	32,5
1963/64	27,1	39,1	14,1	32,4
1964/65	21,8	39,4	12,9	30,3

Beräknar man i stället *hela* statsbidragets andel av de *redovisade* handledare- och materielkostnaderna (vilket egentligen innebär att man antar att hyresavgifter för lokaler inte förekommer) finner man att kostnadstäckningen för samtliga grupper genomsnittligt ligger mellan 44 och 48 procent under de fem aktuella åren.

Omfattningen av den fritidsgruppsverksamhet, för vilken kommuner står som huvudman, har belysts i tabell 27. Till övervägande del är det fråga om grupper vid ungdomsgårdar (motsv.) och i skolor där viss fritidsaktivitet organiseras för eleverna. I kommunernas redovisning ingår emellertid också en del organisationsgrupper. Några kommuner har i bestämmelser om kompletterande kommunalt stöd stadgat att rapporteringen skall ske genom vederbörande kommunala organ. Antalet kommuner, som påtagit sig huvudmannaskap, har de senaste fem åren varit i stort sett oförändrat och legat omkring 50. Av samtliga grupper och deltagare med kommunal huvudman har Stockholm,[1] Göteborg, Malmö och Hälsingborg haft följande procentuella andelar:

Budgetår	Grupper	Deltagare
1960/61	68,4	68,4
1961/62	72,0	70,8
1962/63	62,0	58,7
1963/64	57,8	56,4
1964/65	58,6	53,9

Samtliga kommungruppers procentuella andel av hela det utgående statsbidraget har utgjort:

[1] Fritidsgruppsverksamheten i Stockholms stad har under 1963 och 1964 varit föremål för granskning från tillsynsmyndighetens sida. Bidragsutbetalningen har därigenom förskjutits mellan åren och lett till att siffrorna i efterföljande sammanställningar i någon mån är missvisande.

1960/61	7,2
1961/62	6,8
1962/63	4,1
1963/64	3,5
1964/65	3,4

Därav har till de fyra tidigare angivna städerna gått i efterföljande sammanställning angivna belopp och andelar.

Budgetår	Bidragsbelopp	Andel i procent av hela bidraget till kommuner
1960/61	355 947	69,0
1961/62	406 254	71,9
1962/63	287 174	62,8
1963/64	263 742	58,9
1964/65	271 150	59,1

4.3 Kommunala fritidsgruppsbidrag

Det statliga fritidsgruppsstödet har på en del håll i landet kompletterats med kommunala fritidsgruppsbidrag. Ungefär en tredjedel av *de borgerliga primärkommunerna* lämnar stöd i denna form. Jämförelsevis många städer och större landskommuner har fattat beslut härom och uppskattningsvis torde de bidragsgivande kommunerna omfatta bortemot två tredjedelar av befolkningen. Av den undersökning statens ungdomsråd gjort rörande kommunernas stöd till ungdoms- och fritidsverksamhet (SOU 1966: 32) kan inte utläsas hur stort belopp, som utgick till just fritidsgrupper. Anslagen härför redovisas av många kommuner tillsammans med utgifter för likartade ändamål.

De med statsstödet förenade villkoren tillämpas som regel också på det kommunala planet, men avvikelser förekommer bl. a. ifråga om åldersgränserna. Undantagen gäller vanligen den nedre av dessa och gränsen har då satts vid 10 eller 8 år, ibland ännu lägre. Olikheterna är annars störst när det gäller bidragskonstruktionen. På en del håll har man åldersdifferentierade bidrag, som innebär att kommunens bidrag är större för deltagare som är under 12 år och därför inte berättigar till bidrag enligt de statliga reglerna. De oftast förekommande varianterna är annars att bidraget utgår med belopp motsvarande det statliga (ev. med maximigräns per grupp eller förening) eller att bidraget lämnas med visst belopp per grupp eller per deltagare. Anslaget för det aktuella ändamålet är ibland obetecknat, ibland av förslagskaraktär och det utgående bidraget per grupp eller per deltagare kan därför växla något från ett år till ett annat beroende på fritidsgruppsverksamhetens omfattning. Bidraget är i en del fall sammankopplat med andra kommunala stödformer, t. ex. hyres- och lokalbidrag.

Från ett begränsat antal *kyrkliga primärkommuner* lämnades tidigare ett stöd som kom fritidsgruppsverksamheten till del. Efter tillkomsten av den nya församlingslagen har dock bidragsgivningen på en del håll avvecklats ifråga om stöd till icke-kyrkliga sammanslutningar (bl. a. i Stockholms stad) och motsvarande uppgifter överförts på den borgerliga kommunen. Alltjämt ger dock vissa församlingar — om än i förhållandevis ringa utsträckning — bidrag till fritidsgrupper inom Svenska kyrkan och denna närstående sammanslutningar.

Av *landstingen* lämnar endast ett (Jönköpings läns) bidrag för inom länet verksamma och godkända fritidsgrupper under studiesäsongen. Ifrågavarande belopp utgår till studieförbundens distriktsorganisationer.

4.4 Folkbildningsutredningen

1960 års folkbildningsutredning, vilken sett som sin uppgift att främst göra

en teknisk översyn av den statliga bidragsgivningen till ungdomsarbetet, behandlade också fritidsgruppsstödet. Huvudpunkterna i utredningens förslag därvidlag var:

1. att det fasta bidraget till lokalkostnader och liknande skulle höjas från 2 kr. till 3 kr. samtidigt med att maximibeloppet för det rörliga bidraget till handledare och materielkostnader skulle sänkas från 4,50 kr. till 3,50 kr.;
2. att som åldersgränser skulle gälla att fritidsgruppsdeltagare skulle vara fyllda 10 men ej 19 år i stället för 12 respektive 25 år;
3. att den minimitid under vilken fritidsgrupp skulle vara verksam borde fastställas till 12 veckor; samt
4. att anslagsgivningen till den inom idrottsrörelsen (RF) bedrivna fritidsgruppsverksamheten borde överföras från åttonde till tionde huvudtiteln, eftersom övriga idrottsanslag utgick över sistnämnda huvudtitel.

Utredningens förslag i dessa delar fick ett tämligen kritiskt mottagande av remissinstanserna och hithörande problem hänsköts därför till 1962 års ungdomsutredning.

4.5 Studieförbundsenkäten

I november 1964 vände sig utredningen till de tretton av skolöverstyrelsen erkända studieförbunden,[1] vilka i en enkät ombads ge synpunkter på fritidsgruppsverksamheten och de bestämmelser som reglerar bidragsgivningen till denna.

Spörsmålet om gränsen mellan studiecirklar och fritidsgrupper — särskilt omnämnt i direktiven — föranledde utredningen att ställa frågan:

»Är det, enligt Ert studieförbunds erfadenhet, förenat med några praktiska svårigheter att upprätthålla den författningsgrundade gränslinjen mellan å ena sidan studiecirklar och å andra sidan fritidsgrupper? Om svaret är 'ja': vari består problemen?»

Av svaren framgår mycket klart att de båda bidragsformerna, trots vissa likheter, inte vållar studieförbunden nämnvärda problem och att gränsfallen är få. Ett kort nekande svar lämnas av sex förbund. Tjänstemännens bildningsverksamhet ifrågasätter i sammanhanget om inte den nedre åldersgränsen för deltagare i studiecirklar (nu 14 år) borde sänkas till 12 år.

». . . På så sätt skulle all egentlig studieverksamhet som fyller bestämmelserna angående anslag till studiecirklar stå öppen för alla kategorier som fyllt 12 år. Enligt nu gällande bestämmelser förekommer icke så få cirklar som i och för sig är berättigade till studiecirkelbidrag, men på grund av åldersbestämmelserna icke kan erhålla detta. Som konsekvens av detta resonemang kan man tänka sig att all fritidsverksamhet som icke kan klassificeras som studiearbete skulle kunna tilldelas särskilt anslag och då icke begränsas till åldersgrupperna 12—24 år. Ett sådant arrangemang skulle innebära ett klarare bidragssystem och dessutom en förenkling av kontroll och administration . . .».

Studieförbundet Medborgarskolan anför:

». . . Det är klart, att det alltid uppstår gränsfall, men det skulle det göra vilken gränsdragning man än hade. Huruvida det kommer att bli större problem i framtiden är svårt att avgöra. Den grundläggande propositionen har ju icke samma fasthet, när det gäller kraven på att exakt följa en studieplan, såsom tidigare var fallet. Det kan tänkas att detta faktum kan närma de två gruppverksamheterna till varandra och på så sätt verka för en mer diffus gränsdragning . . .».

Nationaltemplarordens studieförbund förklarar sig inte ha några direkta svårigheter att upprätthålla gränslinjen och uttalar samtidigt att en sänkning av den övre åldersgränsen för fritidsgrupperna till förslagsvis 21 år troligen skul-

[1] Svar inkom från samtliga studieförbund med undantag för Studiefrämjandet.

le befrämja övergången till det reguljära studiearbetet.

Att gränsfall kan förekomma noteras också av Godtemplarordens studieförbund, som dock inte tycker sig ha märkt några speciella svårigheter därvidlag. I aktuella fall brukar samråd ske mellan förbundet och ledaren eller organisatören lokalt för att vinna klarhet om vilken arbetsform som är bäst.

I ett par mera allmänt hållna frågor efterlyste utredningen dels negativa och positiva erfarenheter av gällande författning och föreskrifter, dels studieförbundens önskemål om förenklingar och förbättringar.

I stort redovisas goda erfarenheter och några studieförbund vitsordar också stödets positiva betydelse för ungdomsarbetet. En rad punktvisa erinringar och förslag framföres dock och förtjänar att återges.

Arbetarnas bildningsförbund anser formerna för *redovisning och kontroll* alltför komplicerade med hänsyn till det låga bidrag som utgår. Vidare framhåller förbundet att nuvarande redovisningssystem knappast medger någon tillförlitlig kontroll.

». . . Verifikationsmaterialet förvaras lokalt och studieförbunden är huvudman för verksamhet, som till största delen bedrivs av de lokala enheterna inom andra organisationer. Dessa är visserligen anslutna till respektive förbund men i övrigt saknas organisatoriskt samband. Betydligt större kontrollmöjligheter skulle skapas om fritidsgrupperna liksom studiecirklarna redovisades och administrerades av studieförbundens lokala organ . . .».

Den tidsödande kontrollen av att ingen deltar i mer än två grupper samtidigt påtalas av bl. a. Godtemplarordens studieförbund och Tjänstemännens bildningsverksamhet. Frikyrkliga studieförbundet och Nationaltemplarordens studieförbund tar upp svårigheterna att lokalt fördela kostnaderna på de olika grupperna och att därmed också verifiera den enskilda gruppens utgifter. Samma problem aktualiseras av Blåbandsrörelsens studieförbund.

Utöver vad som tidigare återgivits av TBV:s yttrande rörande *åldersgränserna* bör nämnas, att KFUK:s och KFUM:s studieförbund uttalar sig för en sänkning av den nedre åldersgränsen. Godtemplarordens studieförbund preciserar sitt krav därvidlag till 8 år och Svenska landsbygdens studieförbund förordar 10 år.

Skyldighet att inge *rapport till kommunalt organ* medför lokala problem, uppger Frikyrkliga studieförbundet, som framhåller:

». . . I många kommuner ställer man sig oförstående inför denna åtgärd och de lokala arrangörerna av fritidsgrupper har ibland svårt att finna någon instans som är villig att ta emot anmälan . . .».

Verksamhetsperiodens längd och antalet sammankomster beröres av bl. a. Godtemplarordens studieförbund, som anser en arbetsperiod på minst 8 veckor lämpligare än nuvarande minst 10.

Frikyrkliga studieförbundet uttalar sig för att också *fritidsgruppsledaren* bör få räknas som gruppdeltagare och förbundet jämför därvid med vad som gäller för studiecirklar.

En ändring från 25 till 20 av *maximiantalet deltagare per grupp* finner Tjänstemännens bildningsverksamhet befogad.

Svenska landsbygdens studieförbund, Frikyrkliga studieförbundet och Godtemplarordens studieförbund påtalar att statsbidrag inte utgår till de *administrationskostnader* som är förenade med behandlingen och kontrollen av fritidsgruppsredovisningarna.

Ifråga om *bidragets storlek* och *bidragskonstruktioner* kommer ett flertal olika meningar till uttryck. Arbetarnas bildningsförbund förordar ett schablonbidrag utan krav på kostnadsredovisning. I samma riktning uttalar sig God-

templarordens studieförbund, som föreslår att detta bör vara 6,50 kr. Sistnämnda förbund motiverar sin inställning med att hänvisa bl. a. till att grupperna ofta drar stora kostnader som inte kan utnyttjas som underlag för statsbidrag. Som exempel nämnes kostnaderna för lokalhyror, vilka ofta går till betydligt mer än 2 kr. per medeldeltagare. Inte heller för handledare- och materielkostnader får man rimlig kostnadstäckning genom statsbidraget eftersom »taket» ligger så lågt som vid 4,50 kr. Samma studieförbund anser vidare att begreppet »medeldeltagare vid de 10 bäst besökta sammankomsterna» bör ändras. I stället skulle bruttodeltagare få läggas som beräkningsgrund, varvid skulle föreskrivas att deltagare skall ha varit med vid minst 5 sammanträden.

Värdet av lokalbidraget ifrågasättes av Tjänstemännens bildningsverksamhet, som i sitt svar anför:

». . . många fritidsgrupper disponerar kostnadsfritt över lämpliga lokaler för sin verksamhet. Rent principiellt är det tveksamt om statsbidrag skall utgå till en kostnad eller utgift som aldrig görs. Det kan därför ifrågasättas om inte lokalbidraget borde slopas och att grunden för statsbidrag borde vara bidrag till arbetsmaterial och handledararvode. Detta skulle då utgå per timme och icke bindas vid det genomsnittliga antalet deltagare vid de 10 bäst besökta sammanträdena . . .».

Enligt Nationaltemplarordens studieförbund, Blåbandsrörelsens studieförbund samt KFUK:s och KFUM:s studieförbund bör uppdelningen av fritidsgruppsbidraget i två delar slopas.

4.6 Ungdomsorganisationernas synpunkter

Utredningen har haft synnerligen goda möjligheter att bilda sig en uppfattning om ungdomsorganisationernas bedömning av fritidsgruppsstödet. Till förfogande har stått dels det material, som insamlades av 1960 års folkbildningsutredning, dels remissyttrandena över dess betänkande om folkbildningsarbete och ungdomsverksamhet, dels svaren på den rundfråga ungdomsutredningen själv gjorde våren 1963. Synpunkter och förslag rörande fritidsgruppsverksamheten framfördes också vid de hearings, som anordnades under utredningens studiebesök i Örebro och Västerås hösten 1964. Delar av hithörande problem aktualiserades dessutom vid de tidigare nämnda överläggningarna med representanter för organisationernas centrala kanslier och ledningar.

Ungdomsorganisationerna och deras talesmän har — om än inte enstämmigt så i vart fall tämligen allmänt — lovordat bidragsformen, även om givetvis anmärkningar framförts beträffande delfrågor. Att döma av de positiva uttalandena har fritidsgruppsstödet främst betytt:

att det öppna, utåtriktade arbetet stimulerats och att därmed nya kontaktvägar skapats till föreningslös ungdom;
att medlemsrekryteringen underlättats;
att bättre möjligheter givits att anskaffa materiel för verksamheten, vilket verkat i kvalitetshöjande riktning;
att den lokala föreningsverksamheten bland ungdom fått större fasthet beroende bl. a. på att stödet förutsätter planering; samt
att intensiteten i arbetet ökat.

De sammanfattande punkterna innebär ingen prioritering av uppnådda effekter. Organisationerna värderar självfallet resultaten på varierande sätt.

Utan att vara avvisande till fritidsgruppsbidragen har bl. a. Sveriges godtemplares ungdomsförbund, Folkpartiets ungdomsförbund och Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund framhållit, att den aktuella formen av gruppaktivitet har begränsad omfatt-

ning och betydelse inom respektive förbund. Motorförarnas helnykterhetsförbund har i skrivelse till utredningen förklarat, att bidragsformen och med den förenade villkor inte på ett tillfredsställande sätt passar den typ av öppen verksamhet förbundet bedriver med sikte på att nå den ej föreningsaktiva ungdomen. Därvid pekar MHF bl. a. på att de något äldre inte gärna binder sig för ett engagemang under så lång tid som tio verksamhetsveckor. Likartade synpunkter på tidsutsträckningen har framförts även från annat håll.

Önskemålen och kraven från ungdomsorganisationernas sida om fritidsgruppsstödets framtida utformning kan sammanföras i fem punkter.

- *Höjning av bidragsbeloppen.* Argumenteringen följer två linjer: dels bör de fördyringar som skett sedan stödet infördes 1954 kompenseras, dels bör utrymme skapas för ökad kostnadstäckning i förhållande till de faktiska utgifterna. Det sistnämnda skulle kunna bidra till kvalitetsförbättringar.
- *Sänkning av den nedre åldersgränsen.* Olika meningar finns om var den bör sättas. Samtliga åldrar från 7 till 11 år har nämnts, men flertalet anger 8 eller 10 år.
- *Förbudet mot politisk eller religiös propaganda bör slopas.* Det vållar praktiska tillämpnings- och kontrollproblem, men anses också tvivelaktigt med hänsyn till att sammanslutningarna fritt bör få verka för de syften de har programsatt.
- *Förenkling av bestämmelserna för bidragsberäkning m. m.* Mer eller mindre fullständiga förslag till ändringar har presenterats.
- *Ungdomsorganisationerna bör själva få fungera som huvudmän för fritidsgruppsverksamheten.* Detta skulle verka allmänt stimulerande och aktiviserande.

De nämnda kraven är de vanligast återkommande och de två första — höjda bidrag samt ändrad åldersgräns — är klart dominerande. Utöver vad som inrymmes i de fem punkterna har förordats att rapporteringsplikten till kommunalt organ skall tas bort samt att gruppledaren oberoende av ålder skall få räknas som deltagare.

Eftersom merparten av gruppverksamheten rapporteras genom riksidrottsförbundet har utredningen funnit det befogat att mera utförligt återge RF:s synpunkter på hithörande frågor. I väsentliga delar sammanfaller de med vad andra sammanslutningar (inklusive studieförbunden) anfört. De framgår av en skrivelse den 22 december 1964 från RF till utredningen.

Inledningsvis förklaras att kravet på planläggning haft positiv effekt bl. a. därigenom att det lett till ett bättre utnyttjande av ledarkrafter och övriga resurser. Kravet på närvaroredovisning har stimulerat deltagandet i verksamheten.

Villkoret om redovisning av kostnader för handledare och materiel medför, enligt RF:s erfarenheter, ett omfattande merarbete och därtill rent praktiska problem. Som typexempel härpå anföres:

»... Materiel för verksamheten inhandlas i allmänhet på konto i den lokala sportaffären. De räkningar vederbörande förening erhåller omfattar all materiel inköpt under viss tid. Affärsinnehavarna vill i allmänhet icke påtaga sig det extraarbetet att utfärda flera räkningar för en och samma förening — under alla förhållanden icke annat än mot särskild kostnad. På samma sätt förhåller det sig med ledararvodena, enär många ledare är verksamma i både fritidsgrupps- och vuxenarbetet...».

Ifråga om ledarnas arvoden tillkommer också den komplikationen att fler-

talet ledare skänker arvodet till föreningen. Därav följer problem gällande beskattningen.

Det system för redovisning, kontroll och administration RF tillämpar, vilket i hög grad bygger på distriktskonsulenternas medverkan, säges vara en god kontaktväg mellan de olika organisationsplanen. I sin skrivelse diskuterar förbundet tanken på att överlåta hela redovisningsförfarandet på kommunerna. Kommunreformen i förening med att varje kommun får ett särskilt organ för fritids- och ungdomsfrågor skulle på sikt göra en sådan omläggning möjlig. Som en fördel nämnes att de statliga bidragen och de kommunala (där sådana förekommer) skulle kunna utbetalas samtidigt och på grundval av en och samma redovisning. Nackdelen anses ligga i att de tidigare nämnda kontaktmöjligheterna kan gå förlorade. Något yrkande om övergång till ett system av skisserat slag framföres inte.

Riksidrottsförbundet uppehåller sig utförligt vid kontroll- och administrationsproblemen, vilka är en följd av verksamhetens omfattning men också av de delvis mycket detaljerade bidragsbestämmelserna. Distriktskonsulenterna bindes cirka en månad per år vid genomgång av redovisningarna från föreningarna, vilket är till direkt förfång för fältarbetet. På riksidrottsförbundets kansli måste under ungefär tre månader varje år extra personal anställas för att gå igenom redovisningshandlingar och för att klara utbetalningen av statsbidragen. Enbart arkiveringen av närvarolister m. m. kräver cirka fyrtio hyllmeter arkivutrymme på det centrala kansliet.

Vittgående förenklingar i nuvarande system är enligt RF:s mening nödvändiga. Kravet på redovisning av kostnader bör kunna utgå. Erfarenheter säges visa att det är få föreningar, som inte får maximalt statsbidrag. Kostnaderna överstiger alltså de för högsta möjliga bidrag nödvändiga. Utgiftsredovisningen innebär därför ett onödigt merarbete såväl för föreningsledare som för distrikts- och riksorganisationer. I anslutning härtill uttalar förbundet, att »... fritidsgruppsbidraget borde betraktas som ett bidrag för aktivitet och inte som nu för kostnader i samband med denna aktivitet...»

4.7 Utredningens överväganden och förslag

4.7.1 Allmänna synpunkter

Fritidsgruppsverksamhetens utveckling har redovisats i tabell 26 i detta kapitel. De i denna återgivna siffrorna kan ses som en bekräftelse på att samhällsstödet haft en värdefull och stimulerande inverkan på ungdomsarbetet. Tillväxten speglar i huvudsak två parallella skeenden:

- flera ungdomar har engagerats i organiserad fritidsaktivitet;
- intensiteten i verksamheten har ökat, dvs. en och samma deltagare är med mera regelbundet och kanske i flera grupper under en hel säsong.

Hur stor del av det årliga nytillskottet av redovisade deltagare som är resultatet av det ena eller det andra kan inte utläsas av tillgängliga fakta. Bakom de stigande siffrorna ligger i viss mån också en successiv effektivisering av redovisnings- och rapporteringsförfarandet. Även informationen till de lokala föreningarna om bestämmelsernas innebörd och möjligheter har behövt tid för att tränga ut. Utredningen har ansett sig böra erinra om detta för att därmed också klargöra att den imponerande statistiken över fritidsgrupperna givetvis inte till alla delar är uttryck för att »ny» verksamhet startats eller att helt »nya» deltagare kommit

med. Det sagda innebär dock inte att värdet och betydelsen av den statliga bidragsgivningen förringas.

Den snabba utvecklingen av fritidsgruppsverksamhet inom idrottssektorn förtjänar att särskilt kommenteras. 1953 års utredning avsåg eller förutsåg inte att stödet i den utsträckning som skett skulle komma idrotten till del. I sitt betänkande framhöll man bl. a. att

». . . Idrott i egentlig mening skall som redan nämnts icke inräknas i här ifrågavarande fritidsverksamhet. Sådan sportslig verksamhet, som icke kan påräkna stöd från det statsanslag, som står till idrottens disposition, bör dock inrymmas inom sektorn av hobbybetonade sysselsättningsgrenar. Som exempel vill utredningen nämna vandrargrupper m. fl., vilka förenar friluftsliv med natur- och fornminnesstudier etc . . .».

Efter att ha berört riskerna för en alltför långt driven idrottsutövning av ungdom i pubertetsåren och varnat härför uttalades:

». . . Att stimulera den icke alltför överdrivet tävlingsbetonade idrotten, d. v. s. sport och friluftsliv i vidaste bemärkelse, synes innebära betydande möjligheter att nå de skaror av ungdom som nu står utanför idrottsrörelsens föreningsliv. I viss utsträckning främjas nu dessa strävanden genom det statliga stöd som utgår genom särskilda anslag för friluftslivets främjande. Utredningen föreslår också i ett annat avsnitt av denna promemoria bidrag till en fritidsverksamhet, vari även sådana sportsligt betonade fritidssysselsättningar, som bygger på en gruppsamverkan men icke kan inordnas under idrott, bör berättiga till statsbidrag . . .».

Även om således 1953 års utredning inte ställde sig avvisande till att vissa former av idrottsutövning tillerkändes fritidsgruppsstöd, präglades dess övervägande därvidlag av restriktivitet. I tillsynsmyndighetens anvisningar från 1954 nämnes heller inte idrott eller sport bland exemplen på ämnen för statsbidragsberättigade grupper.

Den faktiska utvecklingen har alltså gått vid sidan av de ursprungliga intentionerna. Ungdomsutredningen betraktar inte detta vare sig som anmärkningsvärt eller beklagligt. Tvärtom visar det inträffade att stödformen varit smidig och anpassningsbar. Idrottsrörelsen har också på ett från allmän samhällssynpunkt värdefullt sätt förmått utveckla sitt ungdomsarbete under den tidsperiod fritidsgruppsstödet utgått. Det framgår inte bara av siffrorna över gruppverksamhetens expansion utan också av den medlemsutveckling som redovisas i tabell 7 i »Ungdomens förenings- och fritidsliv» (SOU 1966:47).

Termen/begreppet »fritidsgrupp» brukas ofta för att beskriva en verksamhetsform eller en arbetsmetod. Emellertid är det för fritidsgruppen specifika inte att arbetet organiseras eller bedrives i gruppform — det har i alla tider förekommit i ungdomsarbetet — utan att gruppens verksamhet uppfyller vissa i kungörelsen och anvisningarna angivna villkor ifråga om deltagarnas antal och ålder, antalet sammankomster etc. Egentligen är alltså »fritidsgruppen» en produkt av administrativa definitioner. Detta bör hållas i minnet inför den mycket centrala frågan: *Har stödformen haft en styrande effekt på organisationernas verksamhet och utveckling?*

Svaret kan inte formuleras kort och entydigt. Ser man samtidigt till *verksamhetens innehåll och form* gäller för båda, att de skall främja kamratskap och självverksamhet, ett mål som svårligen kan råka i konflikt med någon ungdomssammanslutnings strävanden.

Beträffande *innehållet* gäller emellertid dessutom, att politisk eller religiös propaganda inte får förekomma vid gruppsammankomsterna. Stadgandet bör ses i samband med kungörelsens föreskrift ». . . att var och en — — —

må bliva medlem av vederbörande fritidsgrupp . . .» (SFS 1954:575; § 13 p. a.). Däri uttryckes den princip om öppenhet, vilken präglade stora delar av 1953 års utrednings betänkande. För gruppanordnaren innebär förbudet en begränsning, som kan tänkas strida mot syftet med organisitionens arbete. I vad mån villkoret haft praktisk betydelse — verkat i riktning mot »idélöshet» — är svårt att bedöma, men bl. a. Svenska missionsförbundets ungdom och Metodistkyrkans ungdomsförbund har hävdat att det bör slopas.

Ifråga om *formerna* för verksamheten är det uppenbart att villkoren visat sig lättast att anbringa på de inom t. ex. scoutförbunden (patruller) och idrottsrörelsen (lag) traditionella verksamhetskaraktärerna. Organisationer där möten, diskussionsaftnar, underhållningsträffar, debatter, föreläsningar och liknande varit och är dominerande i arbetet har haft betydligt svårare att tillgodogöra sig bidragsformens ekonomiska fördelar. De har — om de önskat få del av stödet — haft att omorientera och nyskapa arbets- och verksamhetsformer. Så torde också ha skett i viss utsträckning, men denna senare typ av organisationer har ändock varit avgjort mindre gynnade av den statliga bidragsgivningen än de tidigare nämnda. Några av dem har också påtalat detta för utredningen.

Enligt ungdomsutredningens mening finns i stödformen och villkoren för bidrag vissa inslag som kan leda till att organisationens arbete påverkas. Att fullständigt undanröja riskerna härför torde inte vara möjligt, eftersom det förutsätter att bidrag skulle beviljas utan några som helst villkor för hur pengarna användes. Det vore emellertid överord att göra gällande att fritidsgruppsstödet haft en styrande — i bemärkelsen dirigerande — effekt. *Inte någon av de drygt fyrtio rikssammanslutningar, vars synpunkter utredningen tagit del av, har heller förklarat sig uppfatta villkor m. m. som i nämnvärd grad hindrande för en fri och obunden utveckling av den egna verksamheten.*

Konstaterandet att inte alla delar av föreningslivet haft samma förutsättningar att dra fördel av det aktuella stödet har föranlett utredningen att överväga, huruvida sådana ändringar borde vidtas i bestämmelserna, att verksamhet, som nu inte ger möjlighet till bidrag, framgent skulle berättiga härtill inom ramen för stödet till ungdomens fritidsverksamhet. Samtidigt har prövats om problemen borde lösas genom att införa en ny, kompletterande bidragsform.

Utredningen har funnit det omöjligt att genom förändringar i fritidsgruppsbestämmelserna vidga bidragskungörelsens tillämpningsområde i all den utsträckning som behövs för att tillgodose de mångskiftande behoven inom organisationer med en verksamhet, som endast i begränsad utsträckning är inriktad på gruppaktivitet. En långt gående reformering skulle nämligen kunna leda till att gruppgemenskapens och sammanhållningens värden går förlorade. Inte heller har det bedömts som realistiskt att försöka inordna alla de varierande mötes-, tävlings-, läger- m. fl. aktiviteter, som nu faller utanför bidragsgivningen, i ett helt nytt statligt bidragssystem. Genom de förslag utredningen i det följande framlägger om bl. a. ändrad bidragskonstruktion, schablonisering och höjning av bidragsbeloppen samt reducering av minimiantalet sammankomster för grupperna tas emellertid ett stort steg mot ökad smidighet och anpassningsbarhet i bidragsgivningen. Samtidigt får de enskilda föreningarna större frihet att forma sitt arbete på det sätt de

anser lämpligt och ändamålsenligt. Den förstärkning av stödet till central verksamhet och till ledarutbildning, som föreslås på annan plats i föreliggande betänkande, bör likaledes vara ägnad att ge organisationerna större möjligheter att stimulera och utveckla sådana aktiviteter de själva finner värdefulla och angelägna.

Om bidragsbeloppen på sätt som nyss antytts schabloniseras och kravet på kostnadsredovisning tas bort, innebär det att stödet till en del ändrar karaktär. Det är inte längre ett bidrag *enbart* för fritidsgruppsaktiviteter — även om förutsättningen för att det skall utgå alltjämt är att gruppverksamhet av visst slag bedrives — utan kan mycket väl ses som ett statligt bidrag till lokal föreningsverksamhet. Skulle i något fall statsbidraget överstiga de faktiska utgifterna för en grupp, står det bidragsmottagaren fritt att disponera överskottet för andra ändamål, t. ex. för att täcka kostnader för en annan — ekonomiskt mera krävande — grupp inom föreningen eller för att stimulera sådan verksamhet som inte berättigar till någon form av samhällsstöd.

4.7.2 Kommunerna och fritidsgruppsstödet

Som nämnts lämnar också vissa kommuner bidrag till fritidsgrupper. I detta sammanhang är det befogat redovisa utredningens överväganden rörande kommunernas engagemang därvidlag.

Det förhållandet att gruppverksamheten är en utpräglad lokal företeelse kan inte utan rätt anföras som skäl för att hela det ekonomiska ansvaret för dess finansiering borde läggas på kommunerna. De statliga insatserna skulle i så fall helt kunna koncentreras till riksorganisationernas centrala verksamhet (planering, instruktion, materielproduktion, service och liknande) samt ledarutbildning av sådant slag som inte klaras på det lokala planet. En renodling efter dessa linjer skulle bl. a. innebära att befintliga statliga och kommunala stödformer lättare kunde samordnas till att komplettera varandra och att riskerna för att bidrag för samma ändamål skulle utgå från flera håll kunde minskas.

Propåer av angiven innebörd har framförts, men ungdomsutredningen har funnit det orealistiskt att förorda en sådan omläggning av samhällsstödet till ungdomsarbete. Även om principen för fördelning av ansvar och kostnader mellan staten och kommunerna kan verka tilltalande, skulle ett genomförande i nuläget få allvarliga följder för det ungdomsarbete som byggts upp under senare år. Endast en tredjedel av kommunerna ger fritidsgruppsstöd och dessutom finns betydande olikheter ifråga om bidragens storlek. Man kan heller inte förvänta att kommunerna skulle vara beredda att kompensera borttagandet av ett statsstöd av storleksordningen 10 milj. kr. Beloppet kan förefalla blygsamt vid jämförelse med innebörden av andra omfördelnignsbeslut som fattats under senare år, men kommunernas omsorg om det lokala föreningslivet och ungdomsarbetet är ännu inte så väl utvecklad, att det finns grundad anledning tro att de skulle vara benägna att frivilligt ta över statens börda ifråga om stödet till ungdomsarbete. Det bör tilläggas att motsvarande fördelningsprincip inte heller tillämpas på jämförbara områden, t. ex. ifråga om stödet till studiecirkelverksamhet.

Det statliga fritidsgruppsstödet betraktar utredningen som ett grundbidrag avsett att stimulera till lokala initiativ på ungdomsarbetets område. Givetvis måste det kompletteras av kommunerna, på vilka det avgörande an-

svaret vilar för det lokala föreningslivets villkor. Hur det kommunala stödet bör utformas finner utredningen inte anledning att i förevarande sammanhang gå in på i detalj. I den mån det ges formen av komplement till det statliga fritidsgruppsstödet bör dock villkor etc. av redovisningstekniska och administrativa skäl så nära som möjligt anknytas till den statliga förebilden.

4.7.3 Bidragsgivningens inriktning

Det statliga fritidsstödet bör främst ses som ett medel att stimulera ungdomens egna sammanslutningar till initiativ för att få till stånd fritidsgruppsverksamhet. Vad som i nuvarande anvisningar anföres därom bör enligt ungdomsutredningens mening inarbetas i den kungörelse, som framgent skall reglera bidragsgivningen. Därmed markeras mera eftertryckligt stödets inriktning. Det sagda utesluter inte att också andra organisationer tar initiativ med syfte att starta gruppverksamhet, t. ex. de erkända studieförbunden och deras lokala avdelningar. Hinder bör inte heller möta för intresseorganisationer av t. ex. facklig karaktär att erhålla fritidsgruppsbidrag. Enstaka fackliga sammanslutningar har under senare år byggt ut en ugdomsverksamhet, vars inriktning och former mycket nära överensstämmer med vad som gäller för övrigt ungdomsarbete. En förutsättning för bidrag till sistnämnda organisationskategori bör dock vara, att gruppverksamheten planeras och genomföres i samarbete med lokal organisationsenhet inom studieförbund eller riksomfattande ungdomsorganisation.

Att statsmedel tas i anspråk för att stimulera kommunerna till en verksamhet, som dessa själva — enligt barnavårdslagen — i princip får anses ha till uppgift att främja finner ungdomsutredningen inte befogat. Det framgår av den i avsnitt 4.2 lämnade redovisningen, att kommunerna i egenskap av huvudmän mottar eller förmedlar en jämförelsevis ringa del av det totala stödet. Av kommunandelen går mer än hälften till Stockholm, Göteborg, Malmö och Hälsinborg. Vidare har konstaterats att kostnaderna för grupper med kommun som huvudman till mycket liten del täckes av statsbidrag (13—14 procent). Det finns mot denna bakgrund inte anledning anta, att kommunernas insatser och vilja till initiativ på fritidsverksamhetens område äventyras om den direkta bidragsgivningen upphör.

Utredningsledamoten *Anna-Greta Gustafson* har förklarat sig inte kunna instämma i vad utredningen i detta avsnitt anfört om att slopa det statliga stödet till kommunernas fritidsgrupper. Detsamma gäller därtill anknytande förslag i efterföljande avsnitt. Reservationen mot utredningsmajoritetens förslag återfinns på sid. 247.

4.7.4 Gruppverksamhetens syfte

Gruppverksamhetens syfte kan generellt anses vara att främja ungdomens deltagande i planerad, regelbunden och aktivitetsskapande fritidssysselsättning. Denna bör till innehåll och form vara ägnad att i positiv riktning påverka den enskilde deltagarens personliga utveckling och sociala anpassning. Verksamheten i gruppen bör präglas av deltagarnas likställighet och likaberättigande ifråga om möjligheter att påverka arbetet. Häri innefattas strävandena att hos den enskilde deltagaren utveckla attityder och beteenden, som är av fundamental betydelse för ett demokratiskt samhälle och i ett på demo-

kratiska principer och idéer format organisationsliv. Att för varje tänkbar situation ange den faktiska innebörden av denna principiella syn är inte möjligt. Vad utredningen med det sagda önskat ge uttryck för är heller inte en reglerande föreskrift om verksamhetens beskaffenhet, utan i första hand en åsikt om den grundläggande anda och inställning som bör kännetecknа gruppaktivitetens innehåll och former.

I konsekvens med vad utredningen i annat sammanhang hävdat beträffande värdet av att organisationernas idémässiga särprägel får återspegla sig också i den praktiska verksamheten, bör nuvarande förbud mot religiös eller politisk propaganda slopas. Utöver de principiella skälen härför talar också praktiska sådana för att stadgandet utgår. Såvitt utredningen har sig bekant har det inte vid något tillfälle förekommit att en grupp vägrats bidrag med hänvisning till att den aktuella bestämmelsen överträtts. Detta trots att mer än 600 000 grupper genomförts sedan 1954. Möjligheterna att övervaka efterlevnaden av vad kungörelsen föreskriver på denna punkt är i det närmaste obefintliga. Också därför saknas anledning att bibehålla stadgandet.

Mot förslaget kan den invändningen resas, att fritt spelrum för t. ex. religiös eller politisk förkunnelse kan tänkas stöta bort en del ungdomar från gruppverksamhet dit de sökt sig för att träffa kamrater, för att odla ett visst intresse eller liknande. Sådana reaktioner är ingalunda otänkbara, men utgör enligt utredningens uppfattning inte argument för att statsstödet skulle förknippas med krav om religiös eller politisk neutralitet.

4.7.5 Huvudmannaskap och bidragsmottagare

Av tidigare redovisade synpunkter har framgått att vissa riksomfattande ungdomssammanslutningar förklarat sig vilja fungera som huvudmän för fritidsgruppsverksamhet. Även kommunernas ställning som huvudmän har aktualiserats. Nämnas kan att skolöverstyrelsen i sitt yttrande över folkbildningsutredningens betänkande föreslog att ungdomsorganisation ansluten till erkänt studieförbund borde få bli huvudman.

Innebörden i organisationernas krav kan enklast klargöras med hänvisning till riksidrottsförbundets ställning som huvudman. Ett 10-tal organisationer har i tämligen bestämda ordalag uttalat sig för en reform på den aktuella punkten. Flertalet förbund har sagt sig vara mer eller mindre tveksamma och några har förklarat sig sakna intresse för en ändring. Det tyngst vägande skälet för att ungdomsorganisationerna anförtros huvudmannaskapet får anses vara, att man därmed samlar ansvaret både för verksamhetens utveckling och för bidragsförmedlingen på en hand. Nuvarande delning av ansvarsbördan mellan organisationer och studieförbund försvårar, enligt de förstnämndas mening, möjligheterna att överblicka, planera och från centralt håll stimulera det lokala arbetet. Hänvisningar har här gjorts till fritidsgruppsverksamhetens uppsving inom RF, sedan förbundet 1958 fick en med studieförbunden jämbördig ställning.

I sammanhanget bör nämnas att studieförbunden tillämpar olika system för kontroll av närvarolistor m. m. Medan t. ex. Arbetarnas bildningsförbund sköter denna uppgift utan inblandning från medlemsorganisationernas sida, tillämpar exempelvis Frikyrkliga studieförbundet en ordning som innebär att väsentliga delar av granskningen lägges över på de anslutna ungdomsförbundens centrala kanslier. Det senare har av bl. a. Metodistkyrkans ung-

domsförbund anförts som skäl för, att man borde ta steget fullt ut och ge ungdomsorganisationerna hela ansvaret inför tillsynsmyndigheten.

Enligt ungdomsutredningens mening är det angeläget att ansvarsförhållandena inte bara mellan tillsynsmyndigheten och huvudmännen utan också mellan de senare och deras medlemsorganisationer — centralt och lokalt — är så klart reglerade som möjligt. Om ungdomsorganisationerna själva fungerade som huvudmän skulle måhända problemen i det avseendet bli lättare att lösa. De krav som framförts ifråga om huvudmannaskapet har underbyggts med vägande argument. Ungdomsutredningen har likväl känt tveksamhet när det gällt att tillmötesgå dem. De viktigaste anledningarna därtill kan i korthet sägas vara:

1. Nuvarande ordning fungerar uppenbarligen fullt tillfredsställande för ett stort antal förbund/organisationer;

2. Vissa ungdomssammanslutningar vill inte och kan sannolikt inte klara de med huvudmannaskapet förenade administrativa åliggandena;

3. En ökning av kretsen av huvudmän innebär inte med säkerhet att överblick, kontroll m. m. underlättas. Ett exempel på detta är, att en hel del idrottsföreningar alltjämt rapporterar sina fritidsgrupper genom studieförbunden, trots att den »naturliga» huvudmannen sedan åtta år tillbaka är riksidrottsförbundet.

Invändningarna till trots vill ungdomsutredningen förorda, att möjlighet öppnas för sådan riksomfattande ungdomsorganiastion, till vars centrala verksamhet och administration statsbidrag utgår, att bli auktoriserad som huvudman för fritidsgruppsverksamhet. Ansökan om godkännande bör prövas av skolöverstyrelsen, varvid de för studieförbunden i motsvarande situation gällande formerna bör kunna tjäna som förebild. Huvudmannaorganisation skall således ha en av tillsynsmyndigheten godkänd och inför denna ansvarig ledare för fritidsgruppsverksamheten. På överstyrelsen bör i övrigt ankomma att bedöma om vederbörande organisation kan anses äga den allmänna stabilitet och organisatoriska fasthet, som får anses erforderlig för att de med huvudmanaskapet förenade uppgifterna skall kunna fullgöras på tillfredsställande sätt.

De nya bestämmelserna om huvudmannaskap för vissa riksorganisationer bör gälla först från budgetåret 1969/70. I det följande föreslås ändringar också ifråga om villkor m. m. för bidragsgivningen. Dessa bör ha minst en säsong på sig för att tränga ut på det lokala planet. Att låta tidpunkten sammanfalla för ändrade huvudmannaskapsförhållanden och för ändring av reglerna i övrigt anser utredningen mindre välbetänkt. För de nytillkomna huvudmännen kan de administrativa problemen tänkas bli alltför stora om nyordningen i sin helhet sker vid ett och samma tillfälle.

I konsekvens med vad som i föregående avsnitt sagts beträffande kommunerna som bidragsmottagare, bör kommunerna i fortsättningen inte fungera som huvudmän för fritidsgrupper. Utredningen har övervägt men avvisat tanken på att ålägga kommunerna (under förutsättning av bibehållet huvudmannaskap) att svara för hela bidragsförmedlingen till fritidsgrupperna. Kontaktproblem inom organisationerna (påtalade av bl. a. RF) och kommunernas ofullständigt utbyggda förvaltnings- och servicekapacitet på den aktuella sektorn har starkt talat mot en sådan ordning. Därtill kommer att studieförbunden (inklusive RF) och

deras lokala organisationer klart dokumenterat sin förmåga att sköta hithörande frågor. De täcker också samtliga kommuner i landet.

Det förda resonomanget om bidragsförmedling, ansvarsförhållanden och huvudmannaskap gör det befogat att klart ange vem som bör betraktas som lokal gruppanordnare/lokal bidragsmottagare. Enligt utredningens mening kan det endast vara lokalavdelning (motsv.) av sammanslutning (studieförbund eller ungdomsorganisation), som är huvudman för fritidsgruppsverksamhet. Ingenting hindrar att annan tar initiativ till och ordnar gruppverksamhet. När denna rapporteras för statsbidrag måste det ske genom huvudmans lokala organisation. Innebörden i att denna står som anordnare/bidragsmottagare bör vara den, att avdelningen (motsv.) inför sin centrala organisation och indirekt inför tillsynsmyndigheten bär ansvar för att den redovisade gruppverksamheten genomförts på i kungörelsen och i anvisningarna föreskrivet sätt. Rapporteringsförfarandet får alltså inte betraktas som en formell, administrativ åtgärd. Ett exempel kan förtydliga det sagda.

Vi antar att Filatelisternas ungdomsförbund (fingerat) inte ansökt om att få bli huvudman för fritidsgruppsverksamhet. En av förbundets klubbar har verksamhet igång och vill genomföra denna som fritidsgrupp. Klubben kan då ta kontakt med ett studieförbunds lokalavdelning eller kanske idrottsföreningen på platsen. Studieförbundsavdelningen/idrottsföreningen bör i ett sådant fall se det som sin uppgift att lämna upplysningar om bidragsvillkoren. Den har vidare att förvissa sig om att uppgifter i närvarolistor m. fl. handlingar, vilka kan tänkas ligga till grund för bidragsansökan, är korrekta samt att arbetet i övrigt bedrivits i överensstämmelse med gällande bestämmelser. Gruppen blir således från ansvarssynpunkt studieförbundets/RF:s »egen». Statsbidraget utbetalas av huvudmannen till den egna lokala organisationen som i sin tur får vidarebefordra det till — i vårt exempel — filatelistklubben.

Från huvudman bör således statsbidrag aldrig utgå direkt till »medarrangör», till enskild ledare eller person, till fritidsgrupp, till sektion inom en förening eller till sammanslutning (exempelvis fackförening), som kollektivt eller på annat sätt är ansluten till studieförbunds lokalavdelning.

Något särskilt administrationsbidrag för handläggningen av fritidsgruppsrapporteringen anser utredningen inte befogat. Ungdomsorganisationerna får redan nu statsmedel för sin centrala verksamhet, till vilken fritidsgruppsadministrationen måste räknas. Enligt utredningens mening bör de kostnader studieförbunden får vidkännas för handläggningen av fritidsgruppsredovisningar få inräknas i underlaget för fördelning av studieförbundens organisationsstöd. Att döma av studieförbundens utsago tolkas bestämmelserna därvidlag något olika. Frågan bör därför lämpligen tas upp mellan tillsynsmyndigheten och förbunden, för att man skall nå fram till en likartad bedömning. Till riksidrottsförbundet utgår särskilt bidrag för det aktuella ändamålet. (1965/66 = 135 000 kr., vilka inkluderar visst bidrag till bl. a. kommittéverksamhet samt kontakt- och propagandaarbete.) Detta bör närmast ses som en motsvarighet till den del av studieförbundens organisationsbidrag som går till administrationskostnader för gruppverksamheten.

4.7.6 Åldersgränserna

Organisationer med omfattande barnverksamhet — men även andra — har länge pläderat för en sänkning av den nedre fritidsgruppsåldern. Kraven har tagits upp och understötts av bl. a. skolöverstyrelsen i dess petitaframställ-

ningar. Åtgärden har främst motiverats med, att tidig föreningskontakt skulle öka de ungas benägenhet att bli kvar som medlemmar under längre tid. Den sjunkande pubertetsåldern har också förts fram som skäl för revidering av åldersbestämmelserna, liksom det faktum att många föreningar redan nu driver verksamhet bland barn under 12 år, utan att ha något ekonomiskt bidrag för att klara kostnaderna härför.

Uppfattningen att ett samband finns mellan tidigt inträde och varaktigare medlemskap är erfarenhetsmässigt grundad. Ungdomsutredningen har försökt pröva uppfattningens hållbarhet mot bakgrund av de fakta om in- och utträdesåldrar, vilka framkommit i undersökningen om ungdomens förenings- och fritidsaktivitet (SOU 1966: 47; sid. 122). Sambandsproblemet är svåråtkomligt för mätningar, och det kan hävdas att den teknik som nyttjats i undersökningen inte är tillräckligt känslig för att ge önskvärd klarhet i frågan. Sådan kan möjligen vinnas med kompletterande intensivstudier. Det kan emellertid sägas, att undersökningen inte ger något stöd för föreställningen att medlemsskapet blir fastare om inträdet sker vid unga år, men den ger heller inte grund för att förkasta en hypotes med sagda innebörd.

Mot en sänkning av minimiåldern talar det förhållandet, att en ändring skulle vara till fördel i första hand för barnarbetet. Organisationer med lägsta anslutningsåldern vid 14—15 skulle inte få något utbyte av en åldersgränsreform. Förskjutningar mellan organisationerna i den relativa förmånsställningen anser utredningen inte vara något avgörande hinder för en önskvärd ändring. I detta fall skulle emellertid en åldersändring kunna anses stå i konflikt med direktivens anvisning om, att de statliga stödåtgärderna främst synes böra utformas med hänsyn till organisationer vars medlemmar är i åldrarna 15—18 år och däröver, en meningsyttring som nära sammanfaller med utredningens egen ståndpunkt. Sänkes åldersgränsen kan det heller inte uteslutas att intresset för medlemsrekrytering och -aktivisering förskjutes mot lägre åldersgrupper i sådana förbund, som bedriver verksamhet från barnåldrarna upp till de övre tonåren. En sådan effekt anser utredningen inte önskvärd.

I sammanhanget bör anmärkas att nu gällande 12-årsgräns inte närmare motiverades av 1953 års utredning. Den kan emellertid ses som ett uttryck för strävan att nå de unga i ett kritiskt utvecklingsskede på gränsen mellan barndoms- och ungdomsår, i brytningen mellan förpuberteten och den »egentliga» puberteten. Men andra mognadsplatåer kan lika väl utpekas och tas som utgångspunkt för andra åldersstreck. Entydiga utvecklingspsykologiska skäl för 12-årsgränsen, om man nu vill söka stöd i sådana, finns inte.

Utredningens överväganden har mycket starkt påverkats av vetskapen om, att en betydande verksamhet redan förekommer i åldrarna under 12 år. De föreningar m. fl. som bedriver den har svårt att finansiera denna del av arbetet. Det är inte möjligt att få fullständiga uppgifter om hur många deltagarna är (jfr SOU 1966:47; sid. 52). Utan större risk för överskattning torde man dock våga påstå, att det rör sig om åtskilligt över hundra tusen. (Däri ingår då inte idrottsrörelsens verksamhet under 12-årsnivån och inte heller söndagsskoleverksamheten.) Främst dessa förhållanden föranleder utredningen att föreslå en sänkning av den nedre åldersgränsen för fritidsgrupper. Bland organisationerna råder delade meningar om var den lämpligen bör sättas. Utredningen är inte beredd att sträcka sig

längre än till 10 år. För att organisationer inriktade på den något äldre ungdomen inte skall missgynnas föreslås i kapitlen 5 och 6 kompletterande regler för fördelning av anslaget till central verksamhet och ungdomsledarskolning.

Den övre åldersgränsen bör förbli oförändrad. Dels skulle det knappast kunna undvikas att en sänkning finge återverkningar också på fördelningsgrunderna för övriga former av statsstöd och dels vore det olyckligt att genom en gräns vid t. ex. 20 eller 21 år medverka till att markera den psykologiska klyftan ungdom—vuxna, vilken i stället förtjänar att överbryggas på varje område där den gör sig märkbar. En lägre gräns skulle inte heller betyda nämnvärda kostnadsminskningar för statsverket. Av folkbildningsutredningens undersökningar kan nämligen utläsas att gruppdeltagarna — RF-sektorn undantagen — till 6 à 8 procent var över 20 år.

4.7.7 Gruppstorlek, verksamhetsperiod m. m.

Att de grupporienterade arbetsformerna snabbt fått ökad utbredning är inte bara betingat av att samhällsstödet byggts upp kring vad som populärt brukar kallas »den lilla gruppen». Utvecklingen bör också ses mot bakgrund av de forskningsresultat, som under efterkrigstiden frambringats på beteendevetenskapernas område. Visserligen är få — om ens några — undersökningar gjorda på individer och grupper i »typisk fritidsgruppssituation», men till sina allmänna drag har forskningsresultaten haft stor betydelse både för debatten om ungdomsarbetet och för den praktiska gestaltningen av formerna och metoderna för detta. Från ungdomsfostrande synpunkt torde de sociologiska och socialpsykologiska aspekterna på gruppen vara av särskilt intresse, eftersom de nära berör normbildningen, den sociala anpassningen, beteendet etc., vilka frågor är centrala i de flesta sammanslutningars arbete. En rad sinsemellan samverkande faktorer påverkar en grupps bestånd, utveckling, arbetsresultat m. m. Hit hör bl. a. målsättningen, ledaren och hans/hennes sätt att fungera, gruppens storlek, dess varaktighet och intensiteten i arbetet. De tre sistnämnda faktorerna ligger inom räckhåll för påverkan genom stipulationer i bidragskungörelsen. Utgår man från att en *liten grupp*, som håller samman en *lång tid* och vars medlemmar *råkas ofta*, är gynnsam för graden av sammanhållning, gemenskap m. fl. positiva kännemärken, finns det beträffande fritidsgrupperna anledning uppmärksamma nuvarande höga genomsnittstal beträffande deltagarna. Det tyder på att åtskilliga grupper torde ha svårigheter att fungera tillfredsställande. En reducering av antalet deltagare per grupp bör enligt utredningens mening eftersträvas. Den effekten kan åstadkommas genom att antalet deltagare maximeras till 20, och/eller genom en bidragskonstruktion, som främjar tillkomsten av mindre grupper.

Lägsta antalet deltagare bör som hittills vara 5. Som bidragskvalificerande deltagare bör alltid ledaren, oberoende av ålder, kunna inräknas. Såväl ekonomiska som redovisningspraktiska skäl talar härför.

Nuvarande minimiregler för verksamhetsperiod och arbetsintensitet (10 veckor — 10 sammankomster) är enligt utredningens mening på det hela taget väl avpassade, om man ser enbart till de nyss redovisade utgångspunkterna. De har emellertid tenderat att bli normerade för hela gruppaktiviteten, som präglas av ett alltför stelbent »10-talstänkande». En större smidighet med hänsyn till den enskilda gruppens mål,

allmänna förutsättningar etc. bör eftersträvas. Fritidsvanorna och intresseinriktningen är så instabila för stora grupper ungdomar, att 10-veckorskravet framstår som alltför långtgående eftersom det innebär en bindning för två—tre månader framåt i tiden. Inför risken att misslyckas med att hålla samman gruppen så lång tid och att därmed också gå miste om statsbidraget för initialkostnaderna, tvekar eller avstår ibland en förening från initiativ, som riktar sig till föreningslös ungdom. Praktiska problem av exemplifierat slag måste beaktas och vägas mot vad som talar för ett bibehållande och/eller en justering av nuvarande minimiregler. För att öka gruppinstrumentets och bidragsformens användbarhet föreslår ungdomsutredningen som villkor för statsbidrag, att grupp skall genomföra minst sju sammankomster om minst två timmar fördelade över minst sju verksamhetsveckor. Endast en gruppsammankomst per kalendervecka bör anses bidragskvalificerande.

4.7.8 Ledarnas kompetens

Hur en grupp lyckas är i stor utsträckning beroende av ledaren. Kraven skiftar starkt från en grupp till en annan och från situation till situation. De växlar också med hänsyn till gruppens mål, yttre förhållanden och en rad andra faktorer. Att i bidragsbestämmelserna ange generella kompetenskrav för ledare i fritidsgrupper anser utredningen varken meningsfullt eller befogat. Liksom hittills bör det ankomma på respektive huvudman att avgöra frågan om ledarens kvalifikationer och lämplighet. Det kan erinras om att motsvarande gäller för studiecirklar.

Enligt utredningens mening måste det anses ligga i varje anordnares och huvudmans intresse att aktivt verka för att främja gruppledarnas pedagogiska duglighet och ämnesmässiga kunnighet. Utredningen förväntar sig alltså, att en inte obetydlig del av de ökade resurser, som i annat sammanhang föreslås för organisationernas ledarskolning, nyttjas för att — allmänt uttryckt — höja gruppledarkvalitén. I övrigt bör ankomma på huvudmännen och på tillsynsmyndigheten att göra sig väl förtrogna med de lokala gruppledarnas problem och svårigheter samt att genom rådgivning och utbildningsåtgärder medverka till att ledarna blir bättre skickade att fullgöra sina funktioner.

4.7.9 Anmälan till kommunalt organ

Kungörelsens föreskrift att fritidsgrupp vid starten skall anmälas till kommunalt organ, synes ha tillkommit med syfte att ge de barna- och ungdomsvårdande myndigheterna en kontaktväg till det lokala föreningslivet och dess aktivitet. Av vad utredningen inhämtat och kunnat konstatera har anmälningsplikten hittills inte haft nämnvärd betydelse för att stimulera förbindelserna mellan ungdomssammanslutningarna och vederbörande kommunala organ. Inte heller förefaller skyldigheten att insända anmälan spela någon egentlig roll för kontrollen av gruppernas arbete.

Ungdomsutredningen betraktar regeln som överflödig och menar att den bör utmönstras ur de statliga bidragsbestämmelserna. I kommuner, vilka lämnar kompletterande fritidsgruppsbidrag och anser sig ha behov av informationer om verksamhet som kommit igång, bör givetvis stadganden om startanmälan kunna föras in i de lokala bidragsbestämmelserna.

4.7.10 Kostnader — bidragsbelopp

Av den tidigare framställningen kan utläsas att statsbidraget täcker endast 30

—40 procent av kostnaderna för handledare och materiel. Det finns anledning anta att de faktiska utgifterna ligger väsentligt över de uppgivna; för 1964/65 något mer än 18 milj. kr. Många föreningar redovisar nämligen inte sådana kostnader, för vilka de — till följd av bidragstaket — inte har utsikter att få något bidrag. Detsamma gäller ibland utgiftsposter, som är svåra att separera i föreningens bokföring och fördela på olika grupper. Ett alldeles speciellt problem är handledararvodena, som i den mån de över huvud taget tas ut närmast har karaktären av utjämnings- eller regleringspost. För att illustrera innebörden kan ett typexempel anföras.

Antag att idrottsklubben A. har en grupp med 15 »medeldeltagare». Vi håller oss helt till den rörliga bidragsdelen, som i det aktuella fallet kan bli högst 15 × 4,50 = 67,50 kr. (I exemplet bortses från den våren 1966 beslutade höjningen.) Förutsätter vi vidare att materiel inköpts för 55 kr. ger det 27,50 i statsbidrag. Här kommer nu gruppledarens arvode in. Vederbörande är inställd på att utöver sin ideella ledarinsats, skänka föreningen sitt arvode, något som är tämligen vanligt. Men om statsbidraget skall kunna utnyttjas helt måste han skriva ett arvodeskvitto på 80 kr., ta emot det beloppet och sedan återlämna det. Kvittot ger underlag för 40 statsbidragskronor, som tillsammans med de tidigare 27,50 betyder maximalt uttag. Det är alltså »utrymmet» för statsbidrag och inte det eventuella värdet av ledarinsatsen, som avgör hur stort arvodet blir. Frågan är dock mer besvärlig än så. När gruppledaren återskänker sitt arvode måste han rimligen ta hänsyn till att det i princip utgör skattepliktig inkomst. För att inte göra en direkt förlust bör han då behålla 30—40 av de 80 kr. Därmed skulle den generösa gesten gentemot föreningen bli tämligen meningslös från ekonomisk synpunkt.

Som framgått av kommentarer i anslutning till tabellerna 31 och 32 finns en viss skillnad mellan maximibidraget och det genomsnittligt utgående bidraget per deltagare. Utrymmet under bidragstaket (6.50) låter sig inte fixeras exakt, men kan för genomsnittet med stor sannolikhet uppskattas till 25—50 öre per genomsnittsdeltagare, varav lokalkostnadsdelens mellanrum torde ligga vid 5—10 öre. Att det över huvud taget existerar något outnyttjat bidragsutrymme beror dels på den ofullständiga kostnadsredovisning om vilken nyss talats, dels på att en del grupper har mycket låga kostnader och dels på okunnighet på lokalplanet om bestämmelsernas innebörd. Det sistnämnda torde t. ex. vara förklaringen till att schablonbidraget för lokalhyror och liknande inte tas ut av samtliga.

Vad som tämligen tveklöst kan konstateras är, att det stora flertalet grupper uppbär maximalt bidrag. Enligt utredningens bedömning torde höjningen från den 1 juli 1966 av den rörliga bidragsdelen från 4.50 kr. till 5.50 kr. inte på något avgörande sätt förändra förhållandena därvidlag. Ett klart stöd för den meningen anser sig utredningen ha i det material som redovisats beträffande den procentuella kostnadstäckningen.

En reformering av statens ekonomiska stöd till fritidsgruppsverksamhet måste enligt utredningens bestämda mening innefatta åtgärder som radikalt förenklar nuvarande redovisnings- och kontrollförfarande. Det rör sig i stor utsträckning om en detaljgranskning som för alla berörda parter är tids- och arbetskrävande i en utsträckning som inte står i rimlig proportion till bidragens storlek. Kravet på redovisning av materiel- och handledarkostnader bör därför slopas och statsstödet utgå med ett schablonmässigt bestämt belopp. Vad utredningen tidigare uttalat beträffande kommunernas ansvar och kompletterande insatser utesluter inte att också det statliga stödet förstärks. Av 1953 års

utredning kan inhämtas att det då förordade beloppet på 6.50 kr. inte var underbyggt av några erfarenheter om de faktiska kostnaderna för gruppverksamheten. En antydan om att beloppet bestämdes efter kompromissartade överväganden kan också utläsas av betänkandet. Vidare bör här påminnas om den prisutveckling som skett efter 1954. Skolöverstyrelsen beräknade i sin petita för 1964/65 att bidraget per deltagare skulle behöva höjas med cirka 50 procent för att stödet skulle återfå sitt ursprungliga värde. En mera exakt beräkning i 1966/67 års petita visade att höjningen borde vara ungefär 2.90 kr. Taket borde alltså ligga vid 9.40 (2.90 + 6.50) kr. Det kan dessutom påpekas att statsstödet på ett närbesläktat område — studiecirklarnas — höjts kraftigt under början av 60-talet. Där är 75 procent satt som övre gräns för det statliga bidraget till materiel, ledararvode m. m., men genomsnittet ligger dock, bl. a. till följd av vissa spärregler, något lägre.

Den förordade schabloniseringen av bidragsbeloppet gör det svårt att för den enskilda gruppen ange en procentuell nivå för det statliga stödet. *Ett räkneexempel* bör dock kunna ge viss vägledning för var riktpunkten bör sökas.

Enligt tabell 30 var 1964/65 de *redovisade* kostnaderna per grupp för materiel och handledare 191,33 kr. Om lokalhyror (motsvarande) beräknas till genomsnittligt 5 kr. per sammankomst — en tämligen försiktig uppskattning — och antalet samvid 65 kr. Tar man sedan hänsyn till behovet av kvalitetsförbättringar, rikligare materieltillgång, justering av arvodena så att dessa täcker i vart fall personliga utlägg från ledarnas sida, ger en summering besked om att kostnaderna för en normalgrupp ligger vid ungefär 300 kr. Det måste då understrykas att ledarkostnaderna tagits upp till mycket blygsamma belopp. Med en skälig timersättning (8—12 kr.) skulle de totala kostnaderna för varje grupp stiga till bortemot 500 kr. För de fortsatta övervägandena har utredningen stannat för att utgå från det lägre beloppet, d. v. s. 300 kr., eftersom full ekonomisk ersättning till ledarna inte kan anses ligga inom räckhåll under överskådlig tid framåt.

Ett 50-procentigt tillskott av statsmedel, vilket utredningen med hänsyn till bl. a. kommunala bidrag anser tämligen väl avvägt, skulle således betyda 150 kr. per grupp, motsvarande 9—10 kr. per deltagare i en genomsnittsgrupp med 16 deltagare eller cirka 12 kr. per sammankomst i en grupp som genomför 13 träffar.

Med 50 procent som riktpunkt skulle stimulansen till egeninsats från organisationens och medlemmarnas sida kvarstå. För enstaka grupper kan stödet bli väsentligt kraftigare, men detta bör som utredningen tidigare framhållit godtas. Den förening som erhållit stödet skall också ha rätt att använda ett eventuellt överskott från en grupp till annat ändamål.

4.7.11 Bidragskonstruktion

Vid sidan av de allmänna syften fritidsgruppsstödet bör tjäna, har utredningen ansett det väsentligt att uppnå vissa delmål inom ramen för den statliga bidragsgivningen. De kan sammanfattas i tre huvudpunkter, vilka utförligare motiverats i det föregående:

- viss *förstärkning* av det statliga fritidsgruppsstödet;
- *ökad smidighet* i förhållande till aktuella behov, samt
- största möjliga *förenkling* av bidragsberäkning, redovisning, kontroll m. m.

Mer eller mindre fullständigt kan de angivna målen nås genom två i princip olikartade bidragskonstruktioner. De båda alternativen har ingående diskuterats av utredningen och vissa av deras för- och nackdelar bör redovisas.

Alternativ A

En konstruktion innebärande att *bidraget beräknas per deltagare* (per medeldeltagare vid visst antal sammankomster; per grupp

etc.) enligt i huvudsak nuvarande system. I detta skulle endast vissa villkor justeras, varvid bl. a. bidraget per deltagare skulle bestämmas till visst fast belopp och göras helt oberoende av redovisade kostnader.

Fördelar: Konstruktionen är välkänd och inarbetad, vilket i vissa avseenden är till fördel vid redovisning, granskning etc. I någon mån främjas hög närvarofrekvens. Gränsproblemen gentemot studiecirklarna är obetydliga.

Nackdelar: Många deltagare i en grupp ger ekonomiska fördelar och konstruktionen tenderar alltså att främja bildandet av stora grupper. Detta kan vålla problem för sammanhållningen och aktiviteten, två centrala värden, som om möjligt bör vinnas inom verksamhetens ram. Vidare uppmuntrar systemet administrativ delning av grupperna. Efter genomförda 10 sammankomster (minimum) startas en »ny» grupp, genom att man börjar föra en ny närvarojournal. Ett administrativt merarbete uppstår alltså.

Alternativ B

En konstruktion innebärande att *bidraget beräknas per sammankomst* (per timme; per tvåtimmarspass etc.), varvid bidraget skulle utgå med bestämt belopp per träff. Detta skulle således vara oberoende av antalet deltagare, varvid dock vissa minimi- och maximigränser måste respekteras.

Fördelar: Tillåter lättare än alternativ A en justering nedåt av minimiantalet sammankomster och är såtillvida smidigare. Främjar ambitionen att skapa mindre grupper och stimulerar också till att hålla ihop grupperna utöver det för bidrag angivna minsta antalet träffar.

Nackdelar: Kan betyda en frestelse att rapportera en stor grupp som två små med angivande av en formell ledare för den ena av dem. (Erfarenheter av det slaget saknas givetvis, men risken kan inte förbises.) De tekniska likheterna med cirkelstödet kan vålla gränsproblem.

Svårigheter möter vid försök att göra ekonomiska jämförelser mellan de båda systemen, eftersom de bygger på skilda principer. Utredningen har likväl ansett det motiverat att genom några räkneexempel försöka illustrera effekten av de olika bidragskonstruktionerna. Därvid har ett antal skiftande bidragsbelopp använts. För beräkningarna har det varit nödvändigt göra vissa antaganden.

Frånvarofrekvensen har skattats till mellan 15 och 20 procent av det genomsnittliga (totala) antalet deltagare enligt tabell 29. Härigenom har det varit möjligt att få fram det genomsnittliga antalet deltagare vid de 10 bäst besökta sammankomsterna (jfr även kommentarerna till tabellerna 31 och 32). Varje fritidsgrupp antas ha i genomsnitt 13 sammankomster. Uppskattningen har vissa svagheter. Två av skälen härtill bör nämnas. I stor — men inte exakt känd — utsträckning delas grupper, som genomför 20 eller fler sammankomster rent administrativt efter de 10 första. Vidare kan man förmoda, att en hel del grupper, som uppnår 10 men inte 20 träffar, avstår från att registrera närvaron efter den tionde. Närvarolistorna blir av nämnda anledningar inte fullt tillförlitliga som grund för beräkning av genomsnittliga antalet gruppsamlingar.

Exemplen bygger därutöver på följande förutsättningar:

Bidragsbelopp i den som *alternativ A* betecknade bidragskonstruktionen:

1. Bidrag enligt uppgifter för budgetåret 1964/65 (A 1);
2. Maximibidrag enligt de fr. o. m. 1966/67 gällande bestämmelserna (A 2);
3. Maximibidrag om realvärdet skulle återställas till 1954 års nivå (SÖ:s beräkning) (A 3); samt
4. Maximibidrag vid schablonisering till 10 kr. per deltagare (A 4).

Bidragsbelopp i den som *alternativ B* betecknade bidragskonstruktionen:

1. Schablonbidrag med 8 kr. per sammankomst (B 1);
2. Schablonbidrag med 10 kr. per sammankomst (B 2);
3. Schablonbidrag med 12 kr. per sammankomst (B 3); samt

4. Schablonbidrag med 15 kr. per sammankomst (B 4).

Jämförelserna har renodlats till att gälla en enda grupp. För att belysa alternativ B:s effekt på en grupp, som har endast 10 sammankomster eller som delas efter nämnda antal sammankomster, har i sammanställningen förts in fyra uträkningar betecknade B 5—B 8.

Förutsättningarna de sagda samt de som anges för alternativ	Statsbidraget per fritidsgrupp inom		
	Riksidrottsförb.	Studieförb.	Genomsnitt
A 1	95:—	66:—	85:—
A 2	113:—	83:—	105:—
A 3	141:—	103:—	132:—
A 4	150:—	110:—	140:—
B 1	104:—	104:—	104:—
B 2	130:—	130:—	130:—
B 3	156:—	156:—	156:—
B 4	195:—	195:—	195:—
B 5	80:—	80:—	80:—
B 6	100:—	100:—	100:—
B 7	120:—	120:—	120:—
B 8	150:—	150:—	150:—

Som framgått av det sagda har båda konstruktionerna för- och nackdelar. De skäl, som talar för en lösning enligt alternativ B är dock enligt utredningens mening de avgjort starkaste. Särskilt måste då betonas värdet av att utvecklingen mot mindre, väl sammanhållna grupper stimuleras. Även möjligheterna att använda fritidsgruppsstödet för det utåtriktade, öppna arbetet underlättas. Fritidsgruppsstödet föreslås således utgå per sammankomst omfattande i princip två timmar och med ett bidragsbelopp av 12 kr. per sammankomst.

4.8 Utredningens förslag — sammanfattning

Vad utredningen i närmast föregående avsnitt förordnat beträffande utformningen av det statliga stödet kan sammanfattas sålunda:

För att stimulera i första hand organisationer till initiativ avsedda att främja fritidsaktivitet bland ungdom, kan bidrag av statsmedel utgå enligt i det följande angivna villkor och beräkningsgrunder.

Här åsyftat bidrag är avsett för lokal anordnare av fritidsverksamhet (bidragsmottagare) men skall av skolöverstyrelsen, som bör vara tillsynsmyndighet för verksamheten, utbetalas till huvudman för ifrågavarande verksamhet. Huvudman kan vara *dels* av skolöverstyrelsen godkänt riksförbund för studiecirkelverksamhet, *dels* riksomfattande organisation för ungdomsverksamhet, vilken efter särskild prövning av skolöverstyrelsen förklarats behörig att vara huvudman. För riktigheten av uppgifter lämnade i redovisningar, rapporter etc., vilka till skolöverstyrelsen inges av eller genom huvudman, är denne ansvarig inför myndigheten.

Med fritidsverksamhet, för vilken statsbidrag kan utgå, avses sådan gruppverksamhet (fritidsgrupp), i vilken

a) syftet bl. a. är att utveckla deltagarnas förmåga att självständigt ta ansvar och att samarbeta. Till de angelägna syftena hör även att lära deltagarna att respektera fakta, lagar, regler och överenskommelser samt att främja deras tolerans gentemot oliktänkande och inför egenart;

b) deltagarna ges tillfälle att på lika villkor påverka inriktningen av och formerna för verksamheten;

c) verksamheten utformas så att den främjar deltagarnas egenaktivitet; samt

d) bedrives ett regelbundet, planerat arbete.

Som villkor för statsbidrag skall vidare gälla, att gruppen

e) utser en för dess verksamhet an-

svarig person, som skall godkännas av vederbörande huvudman;

f) genomför minst sju sammankomster om minst två timmar, fördelade över minst sju verksamhetsveckor;

g) har lägst fem och högst tjugo deltagare; samt

h) till mer än hälften, dock lägst fem, består av deltagare, vilka fyllt tio men inte tjugofem år, under det kalenderår verksamheten påbörjas; dock att gruppens ledare må vara undantagen från sist angivna åldersregel.

Statsbidraget beräknas på grundval av antalet sammankomster vid vilka minst fem deltagare i de tidigare angivna åldrarna varit närvarande. Endast en gruppsammankomst per kalendervecka är bidragskvalificerande. För varje bidragsgrundande sammankomst utgår bidrag med 12 kr. I särskilda fall må Kungl. Maj:t eller skolöverstyrelsen efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, medge dispens från de nämnda villkoren samt efter särskild prövning föreskriva att bidraget per sammankomst får utgå med högre belopp än det angivna.

Rapport över gruppverksamheten samt ansökan om statsbidrag skall inom femtio veckor från första gruppsammankomsten inges till huvudman i den ordning denne föreskriver med ledning av de anvisninagr och bestämmelser, vilka tillsynsmyndigheten utfärdar.

4.9 Synpunkter på bestämmelsernas tillämpning

Det måste förutsättas att tillsynsmyndigheten lämnar de närmare anvisningar, som från tid till annan bedömes nödvändiga för tillämpningen av bidragskungörelsen. Nuvarande föreskrifter bör i stort sett kunna tjäna som förebild. På några av de frågor, som lämpligen bör regleras i tillämpningsföreskrifterna, anser sig utredningen ha anledning anföra synpunkter.

Vad beträffar rapporteringen av tävlingsverksamhet inom idrotten bör den bedömningspraxis, som vuxit fram under senare år, vara vägledande. Det bör således inte möta något hinder att rapportera en träningstävling, turnering för kvarterslag etc. Däremot bör tävlingar av typen förenings-, distrikts-, riks- och liknande mästerskap samt matcher (motsv.) inom ramen för de nationella seriesystemen och därtill anknytande serie inte få räknas som fritidsgruppssammankomst.

Vidare bör den angivna tvåtimmarsregeln för varje sammankomsts omfattning tolkas generöst. Hänsyn måste således tas till att exempelvis idrottshallar, banor och liknande för idrottsaktivitet ofta upplåtes endast för en timme åt gången. Som regel är också denna tid väl avpassad för den verksamhet som bedrives. Till »verksamheten» bör i sådana fall räknas den tid deltagarna använder för att byta om, duscha o. s. v.

Generellt skall givetvis gälla, att fritidsgruppsbidrag inte får utgå till verksamhet, för vilken statsbidrag lämnas i annan ordning. Inte heller bör ett kurs- eller lägerarrangemang — eller del därav — i den händelse det pågår sju veckor eller mer, kunna rapporteras som fritidsgruppsverksamhet.

Nuvarande bestämmelse om att ingen deltagare får tillhöra mer än två grupper samtidigt tillkom på sin tid för att i någon mån hejda den våldsamma ökningstakten ifråga om anslagskraven. Flera huvudmän har förklarat att kontrollen på denna punkt är svår att klara. Den är dessutom mycket tidskrävande. Utredningen är införstådd med kontrollproblemen, men anser likväl att begränsningsregeln tills vidare bör finnas kvar. Genom att vissa andra granskningsmoment nu bortfaller synes det

också möjligt att ägna ökad uppmärksamhet åt närvarolistorna och deltagarfrekvensen.

De handlingar, vilka ligger till grund för ansökan om bidrag, skall nu förvaras under minst fyra år. Så bör också gälla framgent. För riksidrottsförbundet, vars förvarings- och arkiveringsproblem enligt vad utredningen kunnat förvissa sig om är utomordentligt stora, förordar utredningen dock en undantagsregel. Alla närvarolistor etc. skall förvaras minst två år. Därutöver skall motsvarande handlingar för fritidsgrupper genomförda inom de distrikt, kommuner, föreningar eller motsvarande om vilka skolöverstyrelsen årligen lämnar anvisningar till RF, kvarligga i ytterligare minst två år. Ett sådant utsorteringsförfarande ger enligt utredningens mening tillräckligt underlag för tillsynsmyndighetens eventuella stickprovskontroll.

Vad beträffar dispensmöjligheter från de generella stadgandena vill utredningen förorda stark återhållsamhet. De föreslagna förändringarna ger nämligen i förhållande till nuläget rätt stor rörelsefrihet ifråga om t. ex. gruppernas ålderssammansättning. Från sagda restriktiva bedömningen bör undantas de grupper, i vilka handikappad ungdom deltar. För dessa bör vid behov tämligen långtgående undantag tillåtas. Detta gäller inte minst bidragsbeloppet per sammankomst. Genom de extra kostnader, som kan föranledas av t. ex. besvärliga transporter, bör bidraget mycket väl kunna bestämmas till både två och tre gånger det normala. Det kan förutses att problem i vissa fall kan uppstå, när det gäller att avgöra huruvida sådant handikapp föreligger hos en deltagare eller en grupp av deltagare att dispens eller förhöjt bidrag bör beviljas. Att nu fixera regler för ifrågavarande bedömning anser utredningen mindre lämpligt. Erfarenheter måste samlas under ett antal år framåt. Den praxis som därunder växer fram kan, om så anses påkallat, läggas till grund för mera detaljerade föreskrifter. Utredningen tar för givet att tillsynsmyndigheten ifråga om bedömningsproblemen samråder bl. a. med de handikappades egna organisationer samt att hithörande spörsmål tas upp även med huvudmännen för fritidsgruppsverksamheten.

Det synes vidare motiverat att i anvisningarna redovisa huvuddragen i den syn på frågan om lokal anordnare/bidragsmottagare, vilken utvecklats i avsnitt 4.7.5.

4.10 Kontrollåtgärder m.m.

Tillsynsmyndighetens kontroll gentemot huvudmännen sker f. n. genom stickprov, vilka till sin omfattning och karaktär skiftar från år till år. Huvudmännens granskning sker på något varierande sätt, vilket också torde ha framgått av vad som anförts på annan plats. Nämnas bör också att med kontrollen sammanhängande problem, tolkningen och tillämpningen av gällande bestämmelser och anvisningar m. m. brukar tas upp av skolöverstyrelsen vid dess kontakter med ungdomsorganisationerna och studieförbunden.

Vissa sidor av kontrollfrågan har berörts i tidigare avsnitt. Att utredningen likväl upptar den till behandling under särskild rubrik förklaras av att hithörande spörsmål aktualiserats av riksdagens revisorer, vilkas utförliga redovisning framgår av deras berättelse till 1964 års riksdag (§ 26; sid. 247). I denna uttalades bl. a.

»... För att få en uppfattning om arten och omfattningen av de fel som kan begås i samband med rekvisition av här berörda statsbidrag har revisorerna tagit del av några av de granskningspromemorior som

under de senaste åren upprättats inom skolöverstyrelsen i anslutning till den kontroll som utövats av ämbetsverket. Revisorerna har härvid funnit att avsevärda brister och felaktigheter i olika hänseenden vidlåtit det redovisningsmaterial som underkastats granskning. Framhållas må i detta sammanhang att skolöverstyrelsens kontroll omfattar endast några få procent av det totala materialet . . .».

I sin sammanfattning, vilken även åsyftade stödet till studiecirkelverksamheten, framhåller revisorerna:

». . . Av det anförda torde framgå att oaktat kontrollen över den här berörda verksamheten omfattar endast en mycket ringa del av det totala redovisningsmaterialet, en mängd fel av ej sällan graverande art uppdagats vid granskningen. Det förefaller revisorerna mot bakgrunden härav angeläget att särskilda åtgärder vidtages i syfte att för framtiden skapa ökade garantier för att statsbidragsbestämmelserna blir i tillbörlig grad beaktade. Enligt revisorernas mening bör en utredning därför snarast tillsättas med uppgift att klarlägga orsakerna till de konstaterade missförhållandena. Uppmärksamhet bör härvid bl. a. ägnas frågan om brister kan tänkas föreligga i det nu tillämpade redovisningssystemet och om den hittillsvarande kontrollen på förevarande område kan anses tillräckligt betryggande . . .».

I yttrande över riksdagsrevisorernas berättelse konstaterade skolöverstyrelsen beträffande ungdomens fritidsverksamhet (fritidsgruppsstödet) bl. a.:

». . . En omkonstruktion av bidragsbestämmelserna i riktning mot en förenkling är säkerligen motiverad och 1962 års ungdomsutredning har även erhållit i uppdrag att verkställa en översyn av reglerna för bidragsgivningen till fritidsverksamheten. En anpassning av redovisningsmaterialet beträffande fritidsgrupper till databehandling är i detta sammanhang angelägen att överväga . . .».

Riksdagsrevisorernas propå om eventuell skärpning av kontrollen har inte bara praktisk-ekonomisk utan också principiell betydelse. Den berör nämligen frågan om statsmakternas förtroende för bl. a. organisationernas vilja och förmåga att efterleva bestämmelser, som i så hög grad som de hittillsvarande — och även de föreslagna — präglas av frihet och självansvar. I ett system grundat på självkontroll och lojal samverkan mellan tillsynsorganet och huvudmännen samt de senare och deras underorganisationer på olika plan ligger ett väsentligt egenvärde. Utredningen har tidigare uttalat sitt förtroende för de fria och frivilliga ungdomssammanslutningarna. Vad som därvid anförts är i princip tillämpligt också på studieförbunden, vilka här beröres i egenskap av huvudmannakategori. Likväl finner utredningen det angeläget att inskärpa betydelsen av att berörda organisationer och sammanslutningar aktivt verkar för att det förtroendekapital de lyckats skapa för sig hos tillsynsmyndigheten och statsmakterna inte förskingras. Känslan av att ha del i ansvaret för bestämmelsernas efterlevnad måste nå ut till alla som på olika organisationsplan har att befatta sig med gruppverksamhetens redovisning, granskning etc. För envar måste det stå klart, att överträdelser av eller försök att kringgå stadganden och föreskrifter kan tvinga statsmakterna till en omprövning med skärpt kontroll som följd. Tendenser av angivet slag kan t. o. m. tänkas äventyra hela bidragsformens existens.

Utredningen anser det inte befogat att föreslå skärpt övervakning och kontroll av fritidsgruppsverksamheten från tillsynsmyndighetens sida. Dess insatser därvidlag synes i allt väsentligt kunna följa hittillsvarande riktlinjer. En intensifiering av kontakt- och informationsaktiviteten synes dock erforderlig de närmaste åren, då de nya bestämmelserna skall föras ut och ensartade bedömningsregler måste utvecklas för hela det aktuella området.

De av riksdagens revisorer påtalade felen måste givetvis ses inte bara som en brist i kontrollsystemet utan också sättas i samband med graden och omfattningen av detaljregleringar i gällande bestämmelser. Med de förenklingar utredningen föreslagit beträffande villkor och bidragsberäkning bör åtskilliga fel, orsakade av tolkningssvårigheter eller okunnighet, kunna undvikas. Granskningen och kontrollen kan samtidigt underlättas och koncentreras till mera centrala moment. *Som exempel på ett sådant vill utredningen nämna frågan om rent administrativ delning av större grupper, vilket bör anses stå i strid med bidragsgivningens syfte.*

När det gäller huvudmännens sätt att bygga upp sitt redovisnings- och granskningssystem finner utredningen det olämpligt att föreslå några reglerande former. Skillnader i organisationsstruktur samt olikheter ifråga om existerande förvaltnings- och administrationspraxis m. m. gör det nödvändigt att lämna stor frihet för den enskilde huvudmannen att forma ett effektivt system och att delegera ansvar inom detta.

4.11 Databehandling av fritidsgruppredovisningar

4.11.1 Allmänna utgångspunkter

De många delmoment, som ingår i den administrativa behandlingen av fritidsgruppsredovisningarna, är mycket tidskrävande. Mot bl. a. den bakgrunden har utredningen funnit anledning överväga om maskinell behandling av fritidsgruppsdata skulle kunna nedbringa mängden av rutinmässiga kollationeringar och uträkningar, dvs. om tidsmässiga och ekonomiska besparingar kan göras.

Från budgetåret 1963/64 tillämpas databehandling av studieförbundens verksamhet. Samma program kan, med vissa reservationer, nyttjas för fritidsgrupperna. Det är emellertid i första hand utformat med tanke på cirkelverksamheten. Om man önskar en utförligare information om gruppverksamheten, vilket är liktydigt med att man för in ökad mängd eller nya typer av data eller begär en annan form av bearbetning och redovisning, krävs därför en omarbetning och modifiering av studieförbundsprogrammet. Omfattande ändringar i detta skulle, enligt vad utredningen inhämtat, ställa sig ungefär lika dyrt som ett separat program för fritidsgrupperna.

Under sitt arbete har ungdomsutredningen upprepade gånger tvingats konstatera, att befintlig statistik över fritidsgruppsverksamheten är ofullständig. Den som finns ger endast en ytlig bild av den väldiga aktivitet, vilken bedrives i statsunderstödda fritidsgrupper. Fakta om köns- och åldersfördelningen bland deltagarna saknas och ämnesindelningen följer ett mycket grovmaskigt redovisningsmönster. Det kan också nämnas att flera ungdomsorganisationer saknar samlade uppgifter om den verksamhet, som förekommer inom respektive sammanslutningar. En förklaring härtill är att studieförbunden fungerar som huvudmän. Redovisningar och bidragsansökningar går därför i många fall andra vägar än över ungdomsorganisationerna. Av dessa är för övrigt inte alla centralt anslutna till något studieförbund. Sistnämnda förhållande leder till att den lokala rapporteringen sker på varierande sätt, vilket självfallet försvårar den samlade överblicken.

Vid de tidigare nämnda överläggningarna med företrädare för ungdomsorganisationerna togs också frågan om eventuell databehandling av fritidsgrupps-

verksamheten upp. Samtidigt gavs de tillfrågade tillfälle att uttala sina önskemål därvidlag. Generellt fick tanken på databehandling ett positivt mottagande. Bristande kännedom om innebörden av en omläggning föranledde dock begränsade reservationer och förbehåll i avvaktan på ett fullständigt förslag. Organisationernas anspråk på vad databehandlingen — utöver rationellare administration — borde ge kan delas upp på två huvudkategorier:

1. uppgifter om grupperna;
2. uppgifter om gruppdeltagarna (och/eller ledarna).

Med hänsyn till basmaterialets omfattning (1,5 milj. deltagare) visade det sig snabbt att större delen av kraven under punkt 2 måste lämnas obeaktade vid de fortsatta övervägandena.

Det bör här nämnas att hithörande spörsmål särskilt diskuterats med riksidrottsförbundet, till vars domineranде ställning utredningen ansett sig ha anledning att ta speciell hänsyn. RF:s uppfattning kan i allt väsentligt sägas sammanfalla med övriga ungdomsorganisationers. Ett särskilt önskemål från RF:s sida var, att systemet borde utformas så att maskinell utskrift av utbetalnings- och girokort blev möjlig.

På grundval av utredningens överväganden och de uttalade önskemålen utarbetades inom utredningen en promemoria rörande karaktären av de primäruppgifter, vilka borde läggas till grund för bearbetningen. Vidare preciserades målen beträffande intygs- och statistikutskrifter.

Som primäruppgifter angavs:

1. Huvudman
2. (Med-) arrangerande lokal organisationsenhet (motsv.)
3. Säsong
4. Kommun
5. Län
6. Avdelning (motsv.)
7. Distrikt (motsv.)
8. Gruppnummer (för identifiering)
9. Grupptyp (med hänsyn till dispenser)
10. Gruppämne
11. Antal bidragsgrundande deltagare
12. Könsfördelning
13. Åldersfördelning (10—14; 15—19; 20—24; övriga)
14. Medlemskapsförhållanden (medlem; *ej* medlem)
15. Antal *ej* bidragsgrundande deltagare
16. Antal bidragsgrundande sammankomster
17. Verksamhetskaraktär (inomhus; utomhus; »både och»)
18. Egenavgifter/egna kostnader i genomsnitt per deltagare
19. Ledararvode (uppbär arvode; uppbär *ej* arvode).

Beträffande *bidragsintyg* för t. ex. ansökan om kommunalt stöd förutsattes att sådana skulle skrivas ut per avdelning.

Ifråga om *statistik* skulle sådan tillhandahållas för tillsynsmyndighetens bidragsutbetalning till huvudmännen samt för de senares utbetalningar till lokala avdelningar (motsv.). Vidare borde statistik kunna erhållas med ledning av (med-) arrangerande organisation (motsv.).

För intygen och de olika statistiska sammanställningarna angavs något varierande summering och uppdelning av primäruppgifterna. Alternativa statistikutskrifter, bl. a. med hänsyn till ämnesklassificeringen, aktualiserades. Det bör nämnas att såväl intygen som statistiken på väsentliga punkter avvek från de mönster, vilka utformats för studieförbundens räkning. Anmärkas bör även att endast enstaka korskörningar ansågs böra höra till det normala. Sådana skulle däremot kunna beställas av huvudmän och organisatio-

ner, vilka i så fall själva skulle bära hela program- och körtidskostnaden.

Större delen av de angivna primäruppgifterna förutsattes bli obligatoriska för samtliga förekommande grupper.

Promemorian angav slutligen de kontroller och uträkningar, vilka borde ske maskinellt.

4.11.2 Kostnadsberäkningar

Med utgångspunkt från den i korthet refererade promemorian inleddes överläggningar med Statistiska centralbyrån för att klarlägga de tekniska och ekonomiska premisserna för en reformering av redovisningssystemet för fritidsgrupperna. I mars 1966 lämnade beredningssektionen vid SCB:s datamaskincentral en kostnadsberäkning. Denna var i huvudsak baserad på promemorians förutsättningar samt i övrigt på antagandet att antalet grupper skulle komma att uppgå till cirka 95 000 under budgetåret 1967/68. Beräkningen, som grundar sig på 1966 års priser, upptar följande poster:

Systemarbete, programmering (engångskostnad) ..	33 000:—
Programtest (engångskostnad)	19 000:—
Produktionskörning .... ca	50 000:—
Stansning av primärmaterial (cirka 95 000 kort à 0,30 kr. per kort)	28 500:—
	130 500:—

Kostnadsberäkningen inkluderar inte hålkort, blanketter eller distributionskostnader. Eftersom antalet medarrangörer, avdelningar m. m. inte är känt och produktionskörningstiden är absolut beroende av detta har kostnaderna för produktionskörning angivits med ett ungefärligt belopp.

Som synes skulle initialkostnaderna bli cirka 52 000 kr., medan vad som kan betecknas som de årliga kostnaderna skulle uppgå till något mindre än 80 000 kr.

På utredningens begäran gjordes också en särskild kostnadsberäkning avseende utskrift av postgiroblanketter för riksidrottsförbundets räkning.

Programmering (engångskostnad)	3 750:—
Programtest (engångskostnad)	1 500:—
Stansning av namn- och adresskort (cirka 20 000 à 0.40 kr. per kort; engångskostnad)	8 000:—
Produktionskörning	4 000:—
	17 250:—

Även här gäller att beräkningen inte inkluderar hålkort, blanketter, separering och distributionskostnader. Prisläget är 1966 års. I detta fall skulle begynnelsekostnaderna bli ungefär 13 000 kr. och de årligen återkommande omkring 4 000 kr.

4.11.3 Utredningens överväganden och förslag

Två frågor har stått i centrum för utredningens överväganden. För det första: Kan en övergång till databehandling tänkas göra den administrativa handläggningen så mycket enklare, att besparingar kan göras ifråga om tid, arbetskraft och eventuellt pengar? För det andra: Finns det bärande skäl att göra ett separat system för fritidsgruppsredovisningen? (Underförstått: Eller bör anspråken reduceras och underordnas studieförbundens system?)

Ungdomsutredningen anser sig kunna besvara båda frågorna med ja. Svaret på den första bör ses i samband med de goda erfarenheter, som vunnits ifråga om cirkelredovisningarna. Även om åtskilligt granskningsarbete alltjämt måste ske manuellt och genom huvudmännens försorg, bör tid och arbetsinsatser för vissa rutinuppgifter kunna minskas till förmån för en intensivare

kontroll på andra punkter. De närmaste åren — innan systemet är inarbetat och fungerar — kan mycket väl ge problem, men dessa bör inte få verka avskräckande. De långsiktiga fördelarna väger nämligen, enligt utredningens åsikt, tyngre.

Vad beträffar den andra frågan vill utredningen starkt betona betydelsen av att data om fritidsgruppsverksamheten systematiseras och bearbetas på ett sätt som gör det möjligt att kontinuerligt följa och analysera utvecklingen. Såväl tillsynsmyndigheten som statsmakterna måste ha intresse av att få ett fullödigare underlag än det hittillsvarande inför ställningstaganden och åtgärder, som berör anslagsgivningen till ungdomens fritidsaktivitet. Även ungdomsorganisationernas centrala instanser skulle här kunna få ett värdefullt hjälpmedel för sin planering av t. ex. ledarskolning och materielproduktion. Nya möjligheter skulle samtidigt erhållas att mäta resultaten av specialaktioner av olika slag.

Med hänvisning till vad som anförts, föreslår utredningen, att redovisningar av fritidsgrupper fr. o. m. budgetåret 1968/69 blir föremål för databehandling enligt i huvudsak de riktlinjer, som skisserats i den tidigare refererade promemorian. Av förklarliga skäl har utredningen inte diskuterat systemets alla detaljer. Ansvaret för den slutgiltiga utformningen av detta bör läggas på tillsynsmyndigheten. Arbetet bör bedrivas i nära samråd med studieförbunden och ungdomsorganisationerna samt med anlitande av erforderlig expertis från statistiska centralbyrån och statskontoret. Till de frågor, som kan kräva särskilda överläggningar, hör utarbetandet av blanketter för rapporteringen. Enhetlighet bör eftersträvas och hänsyn tas till exempelvis sådana praktiska problem, som är förenade med kodifiering och stansning. Vidare bör gemensamma anvisningar utformas för ämnesklassificering. Förebilden bör här vara den som brukas för studiecirklarna (densamma som bibliotekens), men vissa justeringar kan bli nödvändiga med hänsyn till bl. a. de ämnesmässigt »blandade» fritidsgrupperna.

Utredningen anser det angeläget att omläggningen sker så snart som möjligt men utesluter inte möjligheten av att övergången företas i etapper. Under budgetåret 1968/69 skulle viss försöksverksamhet kunna bedrivas, varefter steget skulle tas fullt ut därpå följande år.

Beträffande kostnaderna och fördelningen av dessa bör i princip gälla samma regler som följts vid uppbyggnaden av studieförbundens system för cirkelrapportering. Engångskostnaderna för programmering och test bör bestridas genom att särskilda medel ställes till förfogande. Detsamma bör under ett eventuellt försöksår gälla för produktionskörningen. Kostnaderna för den sistnämnda bör fr. o. m. budgetåret 1969/70 fördelas mellan tillsynsmyndigheten och huvudmännen.

Av huvudmännen torde endast riksidrottsförbundet ha en så omfattande gruppverksamhet, att maskinell utskrift av postgiroblanketter kan motiveras. Begynnelsekostnaderna för RF:s kompletterande program, testningen och adresstansningen bör täckas genom ett engångsanslag.

4.12 Medelsbehovet; sammanfattning

Utredningens förslag i detta kapitel föranleder anspråk på statsmedel till *bidragsgivningen för fritidsgrupper* samt till täckande av vissa *kostnader för övergång till databehandling*. En rad faktorer gör beräkningen av medelsbehovet för förstnämnda ändamål vansklig. I korthet må således erinras om:

att den nedre åldersgränsen ändras;
att viss del av kommunernas gruppverksamhet torde bortfalla som bidragsobjekt;
att stimulanseffekten av bidragsförstärkningen inte kan förutses; samt
att bidragskonstruktionen radikalt ändras och att antalet sammankomster per grupp inte på förhand kan fastställas med full visshet.

När skolöverstyrelsen i petita för 1964/65 förordade en sänkning av nedre åldersgränsen till 10 år beräknades det härav föranledda ökade medelsbehovet till 400 000 kr. Beloppet framstår som relativt måttligt i förhållande till hela anslaget, vilket nämnda år uppgick till 7 milj. kr. Förklaringen ligger — att döma av riksidrottsförbundets yttrande över folkbildningsutredningens betänkande — i att den inom RF-sektorn bedrivna verksamheten endast i mindre omfattning vänder sig till ungdomar i åldrarna under 12 år.

Liksom i de tidigare exemplen har utredningen ansett sig böra räkna med att antalet sammankomster per grupp i genomsnitt uppgår till 13. Verksamhetens omfattning 1968/69 beräknar utredningen skall motsvara cirka 110 000 grupper av nuvarande typ. Utgångspunkt har härvid varit 1964/65 års siffror (94 365) och utredningen har försökt sammanväga de senaste årens mattade expansionstakt med effekten av de föreslagna ändringarna. Bidragsbeloppet har i avsnitt 4.7.11 föreslagits bli 12 kr. per bidragsgrundande sammankomst. Anspråken på statsmedel för bidrag till ungdomens fritidsverksamhet skulle således bli 110 000 × 13 × 12 kr. = 17,16 milj. kr. Om kostnaderna per grupp uppgår till tidigare angivna 300 kr. skulle statsstödet således täcka cirka 52 procent av föreningarnas utgifter för gruppverksamheten.

Genom ökad omfattning samt intensifiering av verksamheten torde anspråken på bidragsmedel för vart och ett av de närmaste fem åren öka med uppskattningsvis 5 procent. Utredningens antagande på denna punkt får inte betraktas som en prognos i egentlig mening. En expansionstakt som den nämnda framstår dock som sannolik.

Beträffande kostnaderna för databehandling hänvisas till motiveringarna i avsnitt 4.11.3. Huvudmännens (och i förekommande fall ungdomsorganisationernas) kostnader för hålkortsstansning samt andel i produktionskörningskostnader synes inte bli av den storleksordningen att de motiverar förslag om särskilda anslag.

Sammanfattningsvis föreslår utredningen
att till bidrag till *ungdomens fritidsverksamhet* för budgetåret 1968/69 under ecklesiastikhuvudtiteln anvisas ett förslagsanslag av 17 160 000 kr.;
att *skolöverstyrelsens omkostnadsanslag* under samma huvudtitel för budgetåret 1968/69 räknas upp med förslagsvis 105 000 kr. för att täcka försöks- och utvecklingskostnader i samband med övergång till databehandling av fritidsredovisningar; samt
att avsättningen till *fonden för idrottens främjande* under handelshuvudtiteln för budgetåret 1968/69 ökas med 15 000 kr., vilket belopp såsom engångsanslag ställes till riksidrottsförbudets förfogande för att täcka vissa initialkostnader vid övergång till databehandling av fritidsgruppsredovisningar.

KAPITEL 5

Statsstödet till central verksamhet m. m.

5.1 Nuvarande förhållanden

5.1.1 Inledning

Statsbidrag till vissa ungdomsorganisationers centrala verksamhet utgår enligt kungörelsen den 4 juni 1964 (nr 510; ändr. 1966: 134). Stödformen tillkom på ungdomsutredningens förslag i dess första delbetänkande (SOU 1963: 67) och ersatte fr. o. m. budgetåret 1964/65 det tidigare bidraget till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer.

För i princip samma ändamål utgår från särskilt anslag bidrag till Sveriges elevers centralorganisation. Av anslaget till hemgårdsverksamhet disponeras viss andel av Riksförbundet Sveriges ungdoms- och hemgårdar för dess centrala kostnader. Till riksidrottsförbundets ungdomsarbete lämnas motsvarande stöd över fonden för idrottens främjande.

I detta sammanhang finner utredningen det motiverat att också aktualisera de — i jämförelse med de nu nämnda — något karaktärsskilda former av stöd, som lämnas från fonden för friluftslivets främjande till bl. a. lägerverksamhet för ungdom samt från idrottsfonden till ungdomsidrott i organisationer utanför RF. Sagda stödformer behandlas också av andra utredningar, men är givetvis av intresse för ungdomsutredningen. Dels berör de i hög grad ungdomsaktivitet, dels talar skäl för att de statliga insatserna i möjligaste mån samordnas. Kring hithörande spörsmål har kontakter förekommit med såväl fritidsutredningen som idrottsutredningen. Den särskilde utredningsman (bitr. studierektorn Inge Johansson), vilken chefen för handelsdepartementet den 18 december 1964 tillkallade för att se över inriktningen och formerna för stödet till ungdomsidrott inom andra organisationer än RF-förbunden, har som expert varit knuten till ungdomsutredningen.

5.1.2 Ungdomsorganisationernas centrala verksamhet

Av kungörelsen den 13 maj 1966 (nr 134) framgår att s. k. centralt stöd kan beviljas organisation som har minst 3 000 medlemmar i åldrarna 12—25 år. I den ursprungliga kungörelsen (1964: 510) angavs dessutom som villkor, att organisation för att kunna erhålla bidrag skulle vara uppbyggd och fungera enligt vedertagna demokratiska principer samt att den öppet skulle ta ställning för demokratin. Därtill skulle den bedriva en till kamratskap fostrande verksamhet. Dessa principiella och grundläggande villkor har alltjämt giltighet. Med hänsyn dels till deras karaktär, dels till det faktum att beslut om bidrag fattas av Kungl. Maj:t har det emellertid ansetts lämpligt att lämna ifrågavarande villkorsangivelser utanför kungörelsens stadganden. I praxis har också den regeln iakttagits, att bidrag inte lämnats till sammanslutning med huvudsaklig uppgift att tillvarata medlemmarnas enskilda eller yrkesmäs-

siga ekonomiska intressen (jfr. SOU 1963:67; sid. 87).

Statsbidraget utgår i form av grundbidrag, instruktörsbidrag och rörligt bidrag.

För budgetåret 1966/67 har *grundbidraget* fastställts till 20 000 kr. per kvalificerad organisation.

Instruktörsbidragsdelen beräknas med ledning av varje organisations medlemstal i de angivna åldrarna. Som medlem betraktas enligt kungörelsen dels den som under närmast föregående redovisningsår varit registrerad såsom medlem i organisationens medlemsmatrikel, dels den som under nämnda redovisningsår deltagit i verksamhet bedriven av organisationen vid minst tio sammankomster under en tidsrymd av minst tio veckor.

Vid fastställande av instruktörsbidragets storlek nyttjas följande beräkningstabell:

Ungdomsorganisationens medlemstal	Instruktörsbidrag kronor
Högst 9 999	20 000
10 000—14 999	30 000
15 000—19 999	40 000
20 000—24 999	50 000
25 000—29 999	60 000
30 000—34 999	70 000
35 000—39 999	80 000
40 000—44 999	90 000
45 000—49 999	100 000
50 000—54 999	110 000
55 000—59 999	120 000
60 000—69 999	130 000
70 000—84 999	140 000
85 000—99 999	150 000
Lägst 100 000	160 000

Det *rörliga bidraget* bestämmes efter antalet lokalavdelningar inom ungdomsorganisationen under närmast föregående redovisningsår. Lokalavdelning definieras såsom avdelning, i vilken

a) flertalet av medlemmarna är i åldrarna 12—25 år;
b) det ankommer på medlemmarna och på organ, som utses av medlemmarna, att fatta beslut angående avdelningens verksamhet;
c) under redovisningsåret genomförts minst 25 sammankomster.

Vidare gäller att avdelningen skall vara införd i ungdomsorganisationens register över lokalavdelningar.

Vid beräkning av det rörliga bidraget tillämpas följande uppställning:

Antal lokalavdelningar	Rörligt bidrag kronor
Högst 199	5 000
200— 299	10 000
300— 399	15 000
400— 499	20 000
500— 599	25 000
600— 699	30 000
700— 799	35 000
800— 899	40 000
900— 999	45 000
Lägst 1 000	50 000

Såväl instruktörsbidraget som det rörliga bidraget kan bestämmas till lägre belopp än de i uppställningarna angivna i den mån det i budgeten anvisade anslaget inte räcker till. Nedsättningen skall i så fall ske med samma procenttal för samtliga bidragsberättigade ungdomsorganisationer. Denna regel hade aktualitet budgetåret 1964/65, men genom anslagshöjningar för därpå följande budgetår kom bidragen att helt sammanfalla med fördelningstabellernas summor.

Som tillsynsmyndighet fungerar skolöverstyrelsen, till vilken ansökan, bidragsrekvisitioner m. m. inges.

I princip skall bidragsmottagande organisation i efterhand redovisa, att den under budgetåret haft kostnader för löner, resor och traktamenten av minst den omfattning som instruktörsbidragsbeloppet utgjort. För alla tre i det samlade centrala bidraget ingående posterna gäller, att mottagaren skall kunna styrka att medlen i sin helhet använts

för verksamhet bland ungdom. Generellt gäller alltså stor frihet för organisationerna att avgöra hur bidragen skall disponeras. I ungdomsutredningens betänkande, vilket utgör utgångspunkt för kungörelsen och på den grundade föreskrifter, uttalades bl. a. att bidraget inte borde vara förknippat med några bestämmelser som reglerar instruktörernas anställningsvillkor och arbetsuppgifter. Inte heller borde föreskrivas hur många instruktörer respektive organisationer skall anställa, om de skall anställas på hel- eller deltid, för längre eller kortare tid. Utredningen framhöll:

»... Såsom redan tidigare påpekats bör organisationerna många gånger kunna utnyttja det statliga stödet bättre och effektivare om de har befogenheter att själva avgöra hur det skall användas ...»

Antalet bidragsmottagande organisationer var 1964/65 sammanlagt 40. I budgeten för samma år anslogs för det aktuella ändamålet 3 016 000 kr. Närmast påföljande budgetår beviljades ytterligare en organisation (De handikappades riksförbund) bidrag till central verksamhet. Samtidigt höjdes anslaget till 3 666 000 kr. Av tabell 34 framgår vilka organisationer som erhåller bidrag, vilka behov de anmält för 1966/67 och 1967/68 samt vilka belopp som utgått under 1964/65 och 1965/66. *Det bör framhållas att organisationerna uppenbarligen tolkat begreppet »behov för 1966/67 (1967/68)» mycket olika, när uppgift härom begärts in av skolöverstyrelsen.* Flertalet organisationer har helt enkelt med ledning av kungörelsen och tillgänglig medlemsstatistik m. m. beräknat sin andel av anslaget. Andra har givit »behov» en vidare innebörd och fört upp vad de ansett sig behöva för att förverkliga planerad och önskad aktivitet. Att så är fallet framgår också av de bilagor en del organisationer fogat till sina anmälningar.

Vid 1966 års riksdag beslutades att centralt stöd skall utgå också till Frälsningsarméns scoutförbund, Ungdomens fredsförbund, Sveriges konservativa studentförbund, Föreningen Nordens ungdomsrepresentantskap, Centralförbundet för Finska föreningar i Sverige samt Riksförbundet Demokratiska ungdom. Med syftning på sistnämnda organisation erinrade departementschefen om riksdagens beslut om statsbidrag till politiska partier och anförde:

»... En konsekvens av detta beslut bör bli att ungdomsorganisation med nära anknytning till parti som kan uppbära det nya statsbidraget bör komma i fråga för bidrag från förevarande anslag utan prövning av verksamhetens inriktning ...»

I budgeten för 1966/67 är anslaget till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet uppfört med 4 266 000 kr., vilket belopp således skall fördelas mellan 47 organisationer.

Bland organisationer som under senare år ansökt om men inte beviljats stöd från ifrågavarande anslag kan nämnas Svenska korporationsidrottsförbundet, Svenska motorklubben, Svenska motorfederationen, Svenska ponnyföreningen, Svenska blå stjärnans ungdomskår, Estniska kommitténs ungdomsverksamhet samt Sveriges fria kristliga studentförening och Fria kristliga gymnasiströrelsen, de båda sist angivna i samverkan. Av dessa har de fyra första hänvisats till idrottsanslagen. Svenska blå stjärnan har ansetts jämförlig med Riksförbundet Sveriges lottakårer, till vars verksamhet bidrag lämnas under försvarshuvudtiteln.

5.1.3 Sveriges elevers centralorganisation m. fl.

Statsbidrag till *Sveriges elevers centralorganisation* (SECO) utgick första gången budgetåret 1963/64. I anledning av motioner (1963: I: 212 och II: 255;

Tabell 34. Organisationernas anmälda medelsbehov för central verksamhet under budgetåren 1966/67 och 1967/68 samt beviljade bidrag budgetåren 1964/65 och 1965/66 för samma ändamål.

Organisation	Anmält behov för		Beviljade bidrag för	
	1966/67	1967/68	1964/65	1965/66
Evangeliska fosterlandsstiftelsens ungdomsförbund	105 000	100 000	87 150	100 000
Frikyrkliga ungdomsrådet	40 000	45 000	39 750	45 000
Frälsningsarméns scoutförbund[1]	50 000	60 000	—	—
Frälsningsarméns ungdom[1]	80 000	100 000	75 300	100 000
Förbundet Vi unga	100 000	120 000	67 400	85 000
Godtemplarorden	210 000	210 000	178 000	210 000
Sveriges godtemplares ungdomsförbund	80 000	90 000	59 500	70 000
IOGT:s scoutförbund	60 000	60 000	51 600	50 000
Riksförbundet Sveriges 4 H	200 000	180 000	154 300	180 000
Ridfrämjandets ungdomsnämnd	65 000	65 000	47 650	55 000
Sveriges fältbiologiska ungdomsförening	45 000	45 000	39 750	45 000
KFUK:s riksförbund	85 000	85 000	55 550	85 000
KFUM:s riksförbund	115 000	140 000	87 150	125 000
KFUK/M:s scoutförbund	175 000	175 000	63 450	75 000
Metodistkyrkans ungdomsförbund	45 000	50 000	39 750	45 000
Motorförarnas helnykterhetsförbund	100 000	148 000	87 150	110 000
NTO:s juniorförbund	50 000	50 000	47 650	50 000
NTO:s scoutförbund	50 000	50 000	47 650	50 000
NTO:s ungdomsförbund	40 000	30 000	71 350	85 000
Nykterhetsorganisationen Verdandi	—[2]	100 000	39 750	45 000
Riksförbundet Kyrklig ungdom	230 000	230 000	185 900	230 000
Sveriges unglottor (Riksförbundet Sveriges lottakårer)	55 000	55 000	51 600	50 000
Skid- och friluftsfrämjandet	95 000	125 000	79 300	116 000
Svenska alliansmissionens ungdomsförbund	49 000	50 000	43 700	50 000
Svenska baptisternas ungdomsförbund	70 000	90 000	59 500	80 000
Svenska frisksportförbundet	45 000	60 000	39 750	45 000
Svenska missionsförbundets ungdom	150 000	185 000	154 300	140 000
Svenska ungdomsringen för bygdekultur	70 000	70 000	55 550	65 000
Sveriges blåbandsungdom	70 000	70 000	43 700	60 000
Svenska scoutförbundet	150 000	150 000	122 700	145 000
Sveriges schackförbund (ungdomsverksamheten)	70 000	80 000	47 650	55 000
Sveriges studerande ungdoms helnykterhetsförbund	45 000	65 000	39 750	45 000
Sveriges ungdomsorganisationers landsråd	65 000	45 000	39 750	45 000
Unga örnars riksförbund	510 000	525 000	75 300	105 000
Ungdomens röda kors	70 000	75 000	59 500	65 000
Örebromissionens ungdom	60 000	60 000	51 600	60 000
Ansgarsförbundet av kyrkliga juniorer	45 000	60 000	39 750	45 000
Folkpartiets ungdomsförbund	95 000	120 000	59 500	85 000
Högerns ungdomsförbund	105 000	160 000	87 150	105 000
Centerns ungdomsförbund	900 000	990 000	178 000	220 000
Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund	200 000	200 000	162 200	200 000
De handikappades riksförbund (De vanföras riksförbund)	25 000	55 000	—	45 000
Summa kronor			3 016 000	3 666 000

[1] Frälsningsarméns scoutverksamhet och Frälsningsarméns ungdom har t. o. m. 1965/66 beviljats bidrag gemensamt. [2] Uppgift saknas.

SU 39) beviljade riksdagen 10 000 kr. till att bestrida kostnader för SECO:s allmänna verksamhet. Anslaget fördubblades redan därpå följande år och höjdes 1965/66 till 50 000 kr. För budgetåret 1966/67 har beslut fattats om att 60 000 kr. skall utgå till organisationen.

Det kan nämnas att ungdomsutredningen i sitt första betänkande föreslog att SECO för 1964/65 skulle beviljas 45 000 kr. (grundbidrag + instruktörsbidrag) vartill borde läggas ett belopp som rörligt bidrag. Det senare skulle beräknas med ledning av antalet anslutna elevråd. Förslaget avvisades av Kungl. Maj:t. Under senare år har SECO:s anslagsfråga vid flerfaldiga tillfällen föranlett riksdagsmotioner med krav om höjning av bidragsbeloppet.

I *riksorganisationens* stadgar (antagna 1965) heter det beträffande syftet:

»... Organisationen, som är politiskt och religiöst obunden, har till uppgift att:

a) stödja de anslutna eleverna och deras lokala representation,

b) som representant för de anslutna eleverna verka för deras intressen i elevfrågor,

c) genom verksamhet riktad till såväl elever som till allmänheten och myndigheterna söka verka för att skolan blir präglad av de demokratiska idéerna ...»

För *elevråden* och *distrikten* har syftet angivits på i det närmaste identiskt sätt.

SECO betecknar sig som en »ideell intresseorganisation». Med tonvikten på ideell hänvisas såväl till strävandena att demokratisera skolan och dess inre liv som till att medlemmarna genom sitt arbete i elevrådsrörelsen tillägnar sig kunskaper om demokratins idéer, metoder och teknik. Funktionen som intressesammanslutning synes närmast motsvara den som fullgöres av studentfackliga organisationer.

Elevrådsrörelsen i modern form har växt fram under det senaste årtiondet. SECO bildades 1952. Från mitten av 50-talet har den organisatoriska och medlemsmässiga utvecklingen varit närmast explosionsartad, vilket också speglar sig i de beslut 1965 års elevriksdag fattade om ändrade organisationsformer. Till de väsentligaste dragen i nydaningsarbetet hör att regionala organ (distrikt) bygges upp över hela landet. Deras antal vid utgången av 1965 var 21. Endast Gotland och Bohuslän saknade distriktsorganisationer av SECO (för Bohusläns del konstituerades distriktet i februari 1966). Vid samma tidpunkt hade 9 distrikt kanslilokaler och 2 kommunalt bidrag för att anställa personal (Göteborg och Stockholm).

Antalet anslutna elevråd var vid årsskiftet 1965/66 cirka 500. Genom elevråden var ungefär 320 000 elever anslutna till SECO. Organisationens verksamhetsfält är grundskolans högstadium, gymnasier (med undantag för de tekniska), yrkesskolor och motsvarande skolformer. Den högsta organisationsprocenten finns bland gymnasieleverna och den lägsta (omkring 60 procent) vid grund-, yrkes- och fackskolor. Under 1965 genomfördes en kampanj vid yrkesskolorna. Den resulterade i att 40-talet elevråd nybildades och anslöts till den centrala organisationen. De flesta elevråden (cirka 200) finns vid grundskolornas högstadier. Vid gymnasierna uppgår antalet till ungefär 150.

Den enskilde elevens anslutning till elevråd och därmed till SECO kan ske i två alternativa former. Vilken som skall gälla vid vederbörande skola beslutas av elevråd. Av paragraf 2 i normalstadgar för elevråd framgår de båda anslutningsmöjligheterna:

»... Alt. A. Skolans elever är anslutna till elevrådet. Elev äger rätt att utträda ur elevrådet varvid eleven utträder ur SECO.

Alt. B. Berättigade till medlemskap i elevrådet är alla skolans elever. Medlemskap i elevrådet innebär medlemskap i SECO ...»

Den kollektiva anslutningsform, vilken avses i alternativ A, är den klart dominerande. Enligt vad utredningen inhämtat har dock flera elevråd under det senaste året övergått till den i alternativ B beskrivna formen för medlemskap.

Vid de överläggningar utredningen haft med företrädare för SECO har bl. a. skolnings- och informationsbehoven diskuterats. Från organisationens sida har erinrats om, att statsmakterna genom uttalanden i propositionen om reformering av de gymnasiala skolorna (prop. 1964:171) samt på denna grundade beslut förutsatt elevmedverkan i de s. k. samarbetsnämnderna. SECO har också förklarat sitt intresse för elevrepresentation vid ämnes- och klasskonferenser. Utredningen har fått del av organisationens bedömning av ledarskolningsbehovet och vill med hänsyn till efterföljande förslag redovisa angivna behovssiffror. Sammanställningen visar det årliga kvantitativa behovet med nuvarande organisations- och verksamhetsomfattning. Som en följd av den mycket snabba omsättningen av ledare, funktionärer etc. har beräkningarna gjorts med utgångspunkt från att behovet är av samma storlek som antalet förtroendeposter. Ifråga om utbildning av elever för skolorganen har SECO här antagit att cirka 300 skolors elevråd under första året får representation i samarbetsnämnder etc.

Utöver vad som framgått av det sagda har SECO uttalat generella önskemål om att kunna specialisera utbildningen för bl. a. elevråds- och distriktsfunktionärer (-ledamöter).

Till den kursverksamhet som hittills genomförts har mindre belopp utgått från anslaget till ungdomsledarutbildning (1965/66 = 26 300 kr.). Skolningsverksamheten har tidigare bedrivits i samarbete med Studiefrämjandet. På senare tid har Tjänstemännens bildningsverksamhet varit andra part i samverkan.

En med SECO nära besläktad organisation är *Sveriges folkhögskolelevers förbund (SFEF)*. I paragraf 1 i förbundets stadgar (antagna 1965) anges dess uppgift sålunda:

»... Förbundet är en religiöst och politiskt obunden sammanslutning av elevkårer vid landets folkhögskolor med uppgift
att verka för inbördes sammanhållning och tillvarata medlemmarnas gemensamma intressen,
att verka för bildandet av aktiva elevkårer och stödja dem i deras arbete,
att verka för ett aktivt inflytande i samhällsfrågor som rör folkhögskolan för att på så sätt åstadkomma goda studiemöjligheter,
att främja det internationella folkbildningsarbetet på det sociala och kulturella området och
att nedbringa elevernas kostnader för studiematerial ...»

Den organisatoriska uppbyggnaden följer sedvanligt mönster. Vid utgången av 1965 fanns åtta distrikt med 66 elevkårer, genom vilka 5 707 medlemmar tillhörde förbundet. Av sistnämnda antal var 4 500 i åldrarna 12—25 år.

Till SFEF, som bildades i februari 1965, utgår för närvarande inte någon form av statsbidrag. I en hänvändelse till utredningen har organisationen redovisat motiv för och behov av ekonomiskt stöd. Förbundet anser sig behöva ett centralt kansli med viss arvodes- eller deltidsanställd personal. Den fortlöpande kontakten med distrikt och lokalavdelningar förutsätter reseverksamhet, framställning av informationsmateriel m. m. Elevkårsrepresentanterna behöver också samlas till kortare kurser och konferenser. Antalet sådana beräknas till 3—5 riksomfattande samt 8—12 regionala per år. Viss sådan verksamhet har redan genomförts, bl. a. för diskussioner rörande folkhögskolans

Ledarkategori	Utbildnings-/informationsform	Omfattning 1965/66	Behov i nuläget (1967 och 1968)
Klassrepresentanter	Lokala 1-dagskurser	15 000	30 000
Elevrådens styrelseledamöter	Regkonala internatkurser omfattande 2 dagar	1 000	4 000
Distriksstyrelsernas ledamöter	Centrala internatkurser omfattande 5 dagar	60	200
Centrala funktionärer m. fl.	Studiecirklar	20	50
Elevrepresentanter vid klasskonferenser	Lokala 1-dagskurser	—	15 000
Elevrepresentanter i ämneskonferenser	Regionala 2-dagarskurser + ev. studiecirklar	—	1 500
Elevrepresentanter i samarbetsnämnder	Regionala 2-dagarskurser	—	1 200

framtid och den statliga bidragsgivningen till folkhögskolorna. Det kan vidare nämnas att kontakter etablerats på det nordiska planet för elevutbyte. Enligt vad utredningen inhämtat torde den nya folkhögskolestadgan komma att innehålla bestämmelser, som i ökad utsträckning gör elevkårerna delaktiga i angelägenheter rörande ordningsregler, undervisning m. m. vid skolorna.

Av vad som citerats ur SFEF:s stadgar kan utläsas, att förbundet i något högre grad än SECO framträder som en intresseorganisation. Det utesluter inte att organisationen mycket starkt betonar också de samhälls- och ungdomsfostrande momenten i elevkårsarbetet. Nyansskillnaderna därvidlag mellan de båda elevförbunden synes betingade bl. a. av att medlemmarnas genomsnittsålder i SFEF ligger högre än i SECO. Därtill kommer folkhögskolornas speciella miljö och studiesituationen för eleverna där.

Det förtjänar nämnas att även *Tekniska läroverkens elevförbund* verkar inom den organisationssektor som skolväsendet utgör.

5.1.4 Bidrag till hemgårdsrörelsen

Till Riksförbundet Sveriges ungdoms- och hemgårdar har bidrag av statsmedel utgått sedan budgetåret 1941/42, då 5 000 kr. beviljades. Efter smärre uppräkningar höjdes anslaget väsentligt fr. o. m. 1954/55, då 150 000 kr. anvisades. Förslaget härom framfördes av 1953 års utredning om stöd åt nykterhetsorganisationer och ungdomsvårdande sammanslutningar, vilken uttalade sin höga uppskattning av hemgårdsrörelsens verksamhet. Samtidigt föreskrevs att högst 12 procent av anslaget skulle kunna utgå till förbundet för bestridande av dess administrationskostnader. En ytterligare höjning — till 200 000 kr. — beslutades av 1957 års riksdag och nuvarande anslagsnivå — 300 000 kr. — uppnåddes 1960. Regeln att viss del av anslaget skall utgå till riksförbundets kostnader har kvarstått oförändrad och i k. br. den 3 juni 1965 föreskrives sålunda att 36 000 kr. avser riksförbundets administrationskostnader.

Ungdomsutredningen framhöll i sitt första delbetänkande, att statsbidraget till hemgårdsförbundet inte utan vidare kunde jämföras med stödet till ungdomsorganisationerna samt anförde:

»... Skulle man utgå från de bidragsprinciper, som i detta betänkande föreslås för ungdomsorganisationer i allmänhet, uppbär hemgårdsrörelsen redan nu ett mycket generöst statligt stöd ...»

Utredningen förklarade sig inte beredd att ta slutgiltig ställning beträffande hemgårdsrörelsens anslag. En justering av anslagsposten för central verksamhet (administration) ansågs dock befogad. Riksförbundet föreslogs få grundbidrag samt instruktörsbidrag, vilket tillhopa skulle ge 45 000 kr. De 36 000 kr. som utgått till sekretariatskostnader skulle samtidigt slopas. Kungl. Maj:t ansåg sig inte kunna biträda utredningens förslag i denna del.

I detta sammanhang bör också redovisas hur den del av anslaget, vilken ej brukas för det centrala sekretariatets kostnader, disponeras. Beloppet (264 000 kr.) fördelas mellan de hemgårdar (motsv.) som är anslutna till förbundet och har annan huvudman än kommun. Förslaget till fördelningsplan utarbetas av riksförbundet, vilken för ändamålet utformat en beräkningsteknik enligt vilken hänsyn tas till verksamhetens omfattning, karaktär, inten-

Tabell 35. Fördelning av anslaget Bidrag till verksamheten vid hemgårdar budgetåren 1964/65 och 1965/66.

Bidragsmottagare		1964/65	1965/66
Bofors ungdomsgård	Bofors	9 600	10 000
Hemgården	Borås	11 600	10 000
Krusagården	Eksjö	9 000	9 500
Ungdomsgården	Eslöv	1 400	1 500
Hemgården	Forshaga	7 000	6 000
Hemgården	Gävle	8 800	8 000
Gårdabo	Göteborg	6 000	6 000
Nordgården	Göteborg	7 400	6 000
Hemgården	Hälsingborg	8 400	8 500
Studiehemmet	Kramfors	10 000	10 000
Hemgården	Kristianstad	7 500	8 100
Folkungagården	Linköping	7 200	7 500
Munkhagsgården	Linköping	7 800	9 000
Linggården	Linköping	6 700	9 500
Risbrinksgården	Linköping	8 000	9 500
Kiliansgården	Lund	8 400	8 500
Hemgården	Malmö	8 000	7 500
Hemgården	Norrköping	11 800	11 500
Birkagården	Stockholm	15 000	11 500
Mariebergsgården	Stockholm	9 600	9 500
Midsommargården	Stockholm	12 000	11 000
Mäster Olofsgården	Stockholm	12 000	11 500
Stefansgården	Stockholm	4 000	5 500
Södergården	Stockholm	7 000	7 000
Timmermansgården	Stockholm	10 000	8 900
Hemgården Solbacken	Stora Vika	1 000	
Bruksgården	Surahammar	7 500	9 000
Ungdomsgården	Söderhamn	9 200	10 000
Hemgården	Trelleborg	6 300	6 500
Fyrisgården	Uppsala	4 000	5 000
Ungdomsgården	Vireda	500	
Ungdomsgården	Västervik	5 000	6 500
Vintergården	Örebro	7 000	6 500
Ungdomsgården	Östersund	9 300	9 000
		264 000	264 000
Riksförbundet Sveriges ungdoms- och hemgårdar (administrationsbidrag)		36 000	36 000
		300 000	300 000

sitet m. m. vid respektive gård. Beslut om fördelningen fattas av skolöverstyrelsen, vilken enligt vad utredningen inhämtat endast undantagsvis funnit anledning göra avvikelser från förbundets rekommendation. Av tabell 35 framgår fördelningen av anslaget de båda senaste budgetåren.

Av en sammanställning över de namngivna gårdarnas budgetförslag för 1966/67 (i några fall för 1967) kan utläsas, att de *kommunala anslagen* beräknas uppgå till något mer än 2,8 milj. kr. Därtill bör läggas minst 400 000 kr. i lokalhyror, ATP-avgifter etc., som en del kommuner betalar. Från *industrier och enskilda* förväntas sammanlagt 283 000 kr. Till detta belopp skulle komma vissa *indirekta ersättningar* till ett värde av 99 000 kr. Av *statsmedel* beräknas gårdarna (med oförändrad anslagsgivning) få ungefär 500 000 kr., som utgör dels de tidigare sagda verksamhetsbidragen, dels bidrag till studiecirklar och fritidsgrupper, dels vissa ersättningar för kostnader avseende barnträdgårdsverksamhet. Inkomster av *deltagaravgifter* och liknande har uppförts med närmare 1 milj. kr. och *övriga inkomster* med 370 000 kr.

Med hänsyn till för samma tid beräknade kostnader skulle 1,1 milj. kr. krävas för att uppnå balans mellan utgifter och inkomster. För samtliga gårdar fordras tillskott. Vid överläggningar mellan utredningen och representanter för hemgårdsförbundet har behovet av upprustning av det centrala kansliet mycket starkt framhållits.

Från anslaget bidrag till ungdomsledarutbildning under åttonde huvudtiteln har förbundet de båda senaste budgetåren beviljats 14 000 kr. För 1966/67 har anmälts behov av sammanlagt 23 000 kr.

Ur idrottsfondens anslag till ungdomsidrott i andra organisationer än riksidrottsförbundet har Sveriges ungdoms- och hemgårdar årligen beviljats 12 000 kr. under perioden 1962—1966. En utförligare redogörelse för ifrågavarande anslag lämnas i avsnitt 5.1.6.

Av hemgårdsförbundets stadgar (paragraf 1) framgår, att dess uppgift är

»... främja sammanhållningen mellan hemgårdarna i Sverige, tillvarataga deras gemensamma intressen samt genom upplysning arbeta för hemgårdstanken. När nya hemgårdar planeras eller bildas bör Riksförbundet på bästa sätt lämna sitt stöd. Sin internationella orientering visar rörelsen bl. a. genom att vara ansluten till International Federation of Settlements and Neighbourhood Centres och deltaga i dess arbete ...»

Verksamhetsformerna och indirekt även syftet finns beskrivna i förbundsstadgarnas andra paragraf:

»... Med hemgård — svenskt namn för settlement — förstås ett socialt och kulturellt arbetscentrum, som har till syfte att verka för gemenskap och förståelse mellan människor tillhörande olika åldrar, åsiktsinriktningar, arbetsområden och livsintressen samt att söka befrämja ömsesidigt bistånd i strävandet för fortsatt personlig utveckling. För förverkligandet av detta syfte kan hemgården begagna sig av olika verksamhetsformer. Till de oumbärligaste hör klubbverksamhet, studiecirklar och kurser, föredrag, musikaftnar, fria överläggningar samt sällskaplig samvaro i hemliknande omgivning. Hemgårdsrörelsen ser i detta som sin uppgift att odla och vårda mänskliga relationer och kontakter och att eftersträva medmänsklighet och broderskap ...»

Till hemgårdsförbundet var vid utgången av 1965 närmare 60 gårdar anslutna, varav 20 med kommun som huvudman. Distriktsindelning saknas. Inte heller redovisas medlemmar i traditionell mening. I stället registreras antalet deltagare och antalet besök. Av statistikuppgifter från de 34 gårdar, vilka 1965 fick del av statsstödet, kan inhämtas att 49 546 personer deltog i s. k. sluten verksamhet. Av dessa var 4 056 i åldrarna 7—11 år och 22 940 i

åldrarna 12—24 år. I öppen verksamhet redovisas totalt 135 657 besök, av vilka ungdom mellan 12 och 24 år svarade för 86 916. Antalet besök vid s. k. offentliga arrangemang (studiebesök, utställningar och liknande) uppgick till 154 409, varav för gruppen 12—24 år 64 280.

5.1.5 Ungdomsverksamheten inom riksidrottsförbundet

Merparten av statens stöd till idrottsrörelsen lämnas från fonden för idrottens främjande, till vilken avsättningar sker under tionde huvudtiteln. För budgetåret 1966/67 har anvisats sammanlagt 23 375 000 kr., av vilka riksidrottsförbundets andel kan beräknas bli 14,5—15,0 milj. kr. Om — som utredningen gjort i bl. a. föregående kapitel — 25 år sättes som övre gräns vid bestämning av begreppet ungdom, kan hävdas att större delen av dessa medel på direkta och indirekta vägar går till ungdomsverksamhet. Att ge ungdomsidrott en så vittomfattande innebörd är emellertid från anslagssynpunkt inadekvat. Som stöd till ungdomsarbetet inom RF — och därmed av intresse i det nu aktuella sammanhanget — betraktas i första hand anslagsposterna *instruktörsverksamhet bland ungdom (konsulentverksamhet)* samt *ungdomsidrott.* Även om väsentliga delar av de medel, som anvisas för specialförbundens verksamhet, distriktsförbundens verksamhet samt föreningars verksamhet, skulle kunna hänföras till samma ändamål, uppehåller sig utredningen i det följande vid de två första angivna anslagsposterna, vilka båda kan föras tillbaka på 1953 års utredning angående stöd åt nykterhetsorganisationer och ungdomsvårdande sammanslutningar.

Med utgångspunkt från dess betänkande beslutade 1954 års riksdag, att riksidrottsförbundet från idrottsfonden skulle erhålla 108 800 kr. för att kunna anställa åtta *instruktörer.* Deras arbete var avsett att främja en bred ungdomsaktivitet kring sport och friluftsliv. Villkoren för och konstruktionen av bidragen var utformade på samma sätt som för instruktörsverksamheten i andra ungdomssammanslutningar. Genom höjningar av bidragsbeloppen per instruktör och antalet instruktörsbidrag uppgick antalet tjänster budgetåret 1963/64 till 19 och anslagsposten till 311 600 kr. Ungdomsutredningen föreslog i sitt första betänkande att även RF borde erhålla ett organisationsbidrag av den typ som förordats för övriga ungdomssammanslutningar. Det borde åstadkommas genom att posterna för instruktörsverksamhet (311 600 kr.) och distriktsförbundens verksamhet (275 000 kr.) slogs samman. Sistnämnda anslagspost ansågs svara mot det s. k. rörliga bidraget i det centrala stödet. Den nya posten borde uppföras med sammanlagt 1 485 000 kr. och fr. o. m. 1964/65 utgå från anslaget bidrag till vissa ungdomsorganisationers centrala verksamhet under åttonde huvudtiteln.

Kungl. Maj:t ansåg sig inte kunna biträda utredningens förslag om att slå samman, höja och flytta bidragen. Genom ökade avsättningar till idrottsfonden fick dock RF resurser att bygga ut sin konsulentverksamhet. Detta synes dock ha skett med en från utredningens förslag avvikande prioritering. Utredningen uppehöll sig i sin argumentering vid distriktsförbundens behov. De senaste årens utveckling har dock visat att specialförbundens anspråk på instruktörstjänster måste tillmötesgås. Av de 1 170 000 kr. riksidrottsförbundet disponerade för ungdomskonsulenter/instruktörer under budgetåret 1965/66 gick 275 000 kr. till 11

konsulenter anställda av specialförbund. Antalet distriktskonsulenter var samma år 24, vartill skall läggas en central tjänst som biträdande rikskonsulent. Under 1966/67 planeras en ökning av antalet tjänster som distriktskonsulenter med 3 och specialförbundskonsulenter med 5.

De medel 1954 års riksdag anvisade som *bidrag till ungdomsidrott* delades upp på två huvudposter, vilka kan rubriceras ungdomsidrott inom riksidrottsförbundet och ungdomsidrott inom andra organisationer. RF:s andel och anslagsutvecklingen under 1960-talet framgår av det följande:

1960	385 000 kr	1964	455 000 kr
1961	400 000 kr	1965	600 000 kr
1962	425 000 kr	1966	660 000 kr
1963	440 000 kr		

Medlen fördelas av RF på grundval av ansökningar från föreningarna. Bidrag kan erhållas för med ungdomsverksamhet förenade utgifter för instruktion, idrottsmateriel, hyror, viss läger-, kurs- och tävlingsverksamhet m. m., till vilka statsstöd inte lämnas i annan form. En lokal egeninsats motsvarande minst 50 procent av kostnaderna förutsättes. Antalet ansökningar uppgår enligt uppgift till cirka 4 000 per år. Flertalet bidrag ligger mellan 100 och 1 000 kr.

5.1.6 Ungdomsidrott inom andra organisationer

De för riksidrottsförbundet redovisade reglerna beträffande användningsändamål och egeninsats gäller också för den del av anslagsposten, som fördelas mellan vissa utanför RF stående organisationer. Bidragen skall således gå till att främja ungdomens deltagande i idrott, sport och friluftsliv även om huvudsyftet för den bidragsmottagande organisationens verksamhet är ett annat. Anslagsutvecklingen 1960—1965 framgår av tabell 36. Bland där nämnda organisationer får Svenska korporationsidrottsförbundet samt Skid- och friluftsfrämjandet med hänsyn till organisationernas verksamhetsinriktning anses inta en särställning i jämförelse med de övriga. Båda uppbär också vissa andra bidrag från idrottsfonden, bl. a. då för central förvaltning.

Tabell 36. Vissa organisationers bidrag för främjande av ungdomsidrott 1960—1965

Organisation	1960	1961	1962	1963	1964	1965
Svenska korporationsidrottsförbundet...	50 000	52 000	52 000	52 000	54 000	54 000
Skid- och friluftsfrämjandet.....	65 000	65 000	65 000	65 000	67 000	67 000
Förbundet Vi unga	8 500	9 000	10 000	10 000	10 000	10 000
KFUK:s och KFUM:s riksförbund[1].....	2 000	2 500	2 500	4 000	6 000	6 000
Nationaltemplarordens ungdomsförbund	5 500	6 000	8 000	11 000	11 000	11 000
Riksförbundet Sveriges 4 H.....	11 000	11 000	12 000	12 000	12 000	12 000
Svenska frisksportförbundet	2 000	2 500	3 500	4 000	4 000	4 000
Riksförbundet Sveriges ungdoms- och hemgårdar.....	11 000	11 000	12 000	12 000	12 000	12 000
Svenska missionsförbundets ungdom ...	16 000	18 000	19 000	19 000	19 000	19 000
Svenska scoutförbundet.....			5 000	8 000	9 000	9 000
Sveriges storloge av IOGT.....	13 000	14 000	14 000	14 000	17 000	17 000
Unga örnars riksförbund	55 000	60 000	62 000	64 000	67 000	67 000
Summa	239 000	279 000	295 000	305 000	320 000	320 000

[1] Bidraget utgick t. o. m. 1962 till KFUM:s triangelpojkförbund.

Tabell 37. Bidrag för lägerverksamhet beviljade till vissa organisationer ur fonden för friluftslivets främjande 1960—1965

Organisation	1960	1961	1962	1963	1964	1965
Frälsningsarmén	6 600	6 800	6 800	7 200	8 000	8 000
KFUK:s riksförbund	500	500	500	500	1 000	1 000
KFUM:s triangelpojkförbund	1 500	2 100	2 100	2 500	3 000	3 000
Svenska missionsförbundets ungdom (för dess scoutarbete)	3 600	4 200	4 200	4 600	—	—
Svenska scoutrådet	22 300	22 800	22 800	23 700	26 500	26 500
Sveriges flickscoutråd	14 800	16 200	16 200	18 000	21 000	21 000
Unga örnars riksförbund	11 100	12 600	12 600	13 100	14 000	14 000
Summa	60 400	65 200	65 200	69 600	73 500	73 500

5.1.7 Friluftsfondens stöd för lägerverksamhet

Ur fonden för friluftslivets främjande lämnas efter beslut av Kungl. Maj:t anslag för lägerverksamhet. Bidrag utgår till två ändamål, nämligen

a) *lägerstipendier*, för att bereda ungdom från mindre bemedlade hem möjlighet att delta i läger anordnade av de bidragssökande organisationerna;

b) *inköp av tält*, därvid av beviljade medel får tas i anspråk högst 60 procent av kostnaden för inköpt material.

Beträffande lägerstipendierna har Kungl. Maj:t föreskrivit att bidrag i första hand skall lämnas till ungdom, som vid ingången av det kalenderår under vilket medlen är avsedda att tas i anspråk uppnått en ålder av högst 14 år. För beviljade anslag föreskrives redovisningsskyldighet. Medlen ställes till statens friluftsnämnds förfogande, som även har att utöva viss kontroll över hur de används. I efterföljande tabell 37 har anslagsposterna till de båda ändamålen sammanförts. Som regel har 15—20 procent av det sammanslagna anslagsbeloppet för varje år anvisats för inköp av tält.

Nämnas bör också att Skid- och friluftsfrämjandet erhåller visst administrationsbidrag från friluftsfonden.

5.2 Föreliggande förslag beträffande viss bidragsgivning från idrottsfonden samt från friluftsfonden

5.2.1 Bidrag till ungdomsidrott

De i avsnitt 5.1.6 redovisade bidragsfrågorna har på uppdrag av chefen för handelsdepartementet behandlats av en särskild utredningsman, biträdande studierektorn Inge Johansson, vars förslag överlämnades den 31 maj 1966.

I sina överväganden påpekar utredningsmannen, att 1953 års utredning angående stöd åt nykterhetsorganisationer och ungdomsvårdande sammanslutningar uppenbarligen inte avsåg att idrottsutövning skulle kunna bedrivas i fritidsgruppens form. Stödet till ungdomsidrott skulle i stället lämnas från det av samma utredning förordade särskilda anslaget härför. Den faktiska utvecklingen visade emellertid att idrottsrörelsen mycket väl kunde nyttiggöra sig fritidsgruppsstödet. De ursprungliga förutsättningarna för bidraget till ungdomsidrott förändrades därmed på ett avgörande sätt.

Utredningsmannen ifrågasätter allvarligt, om de små belopp som delas ut — sällan mer än ett par hundra kronor — har nämnvärd stimulanseffekt på de lokalföreningar för vilka bidragen är avsedda. Han riktar vidare erinringar mot det omfattande administrativa

Organisation/ändamål	Budgetår			
	1965/66	1966/67	1967/68	1968/69
Förbundet Vi unga	10 000	7 000	4 000	—
Riksförbundet Sveriges 4 H	44 000	30 000	13 000	—
KFUK:s och KFUM:s riksförbund.	6 000	4 000	2 000	—
Nationaltemplarordens ungdomsförbund	11 000	8 000	4 000	—
Riksförbundet Sveriges ungdoms- och hemgårdar	12 000	8 000	4 000	—
Svenska frisksportförbundet	4 000	3 000	2 000	—
Svenska missionsförbundets ungdom	19 000	13 000	7 000	—
Svenska scoutförbundet	9 000	6 000	3 000	—
Sveriges storloge av IOGT	17 000	12 000	6 000	—
Unga Örnars riksförbund	67 000	45 000	23 000	—
Skid- och friluftsfrämjandet, lokal ungdomsidrott	67 000	45 000	23 000	—
Skid- och friluftsfrämjandet, central verksamhet	—	22 000	44 000	67 000
Svenska korporationsidrottsförbundet, lokal ungdomsidrott	54 000	36 000	18 000	—
Svenska korporationsidrottsförbundet, central verksamhet	—	18 000	36 000	54 000
Sveriges riksidrottsförbund	710 000	720 000	780 000	840 000
Sveriges riksidrottsförbund, central service åt ungdomsidrotten	90 000	134 000	195 000	439 000
Skid- och friluftsfrämjandet, central service åt ungdomsidrotten	60 000	89 000	134 000	
Summa	1 180 000	1 200 000	1 300 000	1 400 000

arbete, som är förenat med bidragsformen. Planer och kostnader måste infordras och läggas till grund för bidragsansökan; beviljade medel skall fördelas och betalas ut; verksamheten skall genomföras och redovisas; räkenskaparna skall sändas in, granskas och sammanställas på riksorganisationens kansli, varifrån de slutligen skall överlämnas till handelsdepartementet. Trots de betydande administrativa arbetsinsatserna är kontrollmöjligheterna otillfredsställande. Föreskrifter saknas nämligen beträffande redovisningens utformning, verifikationsförvaring m. m. En effektiv efterkontroll av den verksamhet till vilken bidrag utgått torde därför knappast vara möjlig att genomföra, hävdar utredningsmannen. Denne anför också

»...att det finns anledning ifrågasätta om det i längden kan anses förenligt med samhällets och ungdomsorganisationernas intressen att statsbidrag av det slag som här diskuteras utgår till organisationernas lokala organ, samtidigt som de centrala organisationsledningarna ofta har alltför begränsade resurser för mera genomarbetade och koncentrerade insatser i ungdomsarbetet...» — — — »...En ansvarsfördelning som i huvudsak innebar att staten svarade för bidrag till centralt organiserad och administrerad verksamhet och kommunerna för bidrag till verksamhet anordnad i de lokala föreningarnas regi, skulle inte endast medföra en enklare administration; den skulle också bringa större klarhet och reda i det samhälleliga stödet till ungdomsorganisationerna...»

Härutöver bör nämnas, att utredningsmannen också påtalar nackdelarna med att bidragsgivningen till ungdomsorganisationerna är splittrad på flera huvudtitlar och anslag.

Mot bakgrund av de refererade kritiska synpunkterna på bidragsgivningen förordar utredningsmannen en bidragsform som i korthet innebär, att de hittillsvarande anslagen för ungdoms-

idrott till vissa sammanslutningar utanför RF — Svenska korporationsidrottsförbundet samt Skid- och friluftsfrämjandet undantagna — avvecklas under en treårsperiod. I stället lämnas ett indirekt stöd i form av väsentligt utbyggd service från fackorganisationerna på idrotts- och friluftslivets område, d. v. s. i första hand riksidrottsförbundet och främjandet. Dessa båda föreslås få ökade ekonomiska resurser för att effektivt kunna biträda ungdomssammanslutningarna i gemen vid planering och genomförande av idrotts- och friluftsbetonad verksamhet. Som exempel på sådana tjänster, som skall kunna erbjudas, anges kortare kurser för utbildning av idrotts- och friluftsledare inom organisationerna, medverkan och ledarskap vid organisationernas kurser, läger, fjällfärder och vandringar samt rådgivning och planering för verksamhet av nämnd art. Verksamheten skall erbjudas organisationerna på lika villkor och kunna nyttjas både centralt, regionalt och lokalt. För att på bästa sätt tillvarata de resurser, som kan ställas till förfogande, förordar utredningsmannen att prioritet ges åt verksamhet som kommer till stånd på centralt initiativ.

För den del av bidraget till ungdomsidrott i organisationer utanför RF, vilket utgår till främjandet och korpförbundet, föreslås en undantagsregel. Enligt denna skall de medel dessa båda organisationer erhåller för att ge bidrag till lokal ungdomsidrott i fortsättningen brukas för centrala insatser på samma område. Tablån på sid. 113 utgör en sammanfattning av utredningsmannens förslag och åskådliggör bidragsreformens ekonomiska innebörd.

5.2.2 Bidrag till lägerverksamhet

Beträffande stödet från friluftsfonden till lägerverksamhet (5.1.7) har 1962 års fritidsutredning i sitt betänkande »Friluftslivet i Sverige» (SOU 1966: 33) föreslagit att bidragsgivningen skall upphöra. Fritidsutredningen hävdar att statens stöd till ifrågavarande ändamål bör avse bidrag till att anordna ett lämpligt antal lägerplatser i landet. Dessa torde enklast kunna kombineras med campingplatser och s. k. gruppanläggningar. Organisationernas behov av stöd bör i övrigt, menar fritidsutredningen, lämnas från anslaget till ungdomens fritidsverksamhet eller ungdomsorganisationernas centrala verksamhet.

5.3 Ungdomsorganisationernas synpunkter på det centrala stödet

Generellt har 1964 års reform beträffande stödet till central verksamhet mottagits positivt, även om graden av uppskattning varierar. Medan exempelvis Folkpartiets ungdomsförbund förklarat att stödet haft avgörande betydelse, anser Centerns ungdomsförbund att bidraget alltjämt är så blygsamt att det spelar en ringa roll i organisationens totala budget. Mellan dessa ståndpunkter finns sedan hela skalan av positiva meningsyttringar representerad. Den större friheten att disponera beviljade medel efter egna bedömningar har allmänt noterats med stor tillfredsställelse. Intentionerna därvidlag i utredningens betänkande synes dock ha förbigått några organisationer. De förefaller ha missletts av vad som anförts som motiv och beräkningsgrund för de tre delposter, vilka tillsammans utgör det centrala stödet, och har känt sig tvungna att använda *grundbidraget* till centralkansliets utgifter för hyror, tele, expenser etc, *instruktörsbidraget* till löne-, rese- och traktamentskostnader för anställda instruktörer (motsv.) samt det *rörliga bidraget* till kontakt-

skapande åtgärder i övrigt inom organisationen.

Beträffande bidragskonstruktionen har erinringar riktats mot att deltagare i s. k. öppen verksamhet under vissa förutsättningar får inräknas i det medlemsunderlag, som utgör en av fördelningsgrunderna. Som skäl för kritiken har anförts att det visat sig mycket svårt att få fram och att kontrollera uppgifter om antalet deltagare, samt att förutsättningarna att arrangera öppen verksamhet skiftar starkt mellan organisationerna. Flertalet sammanslutningar har dock ansett bestämmelsen värdefull som stimulans för ett aktivt, utåtriktat ungdomsarbete. Mot grundvalen för beräkning av det rörliga bidraget, d. v. s. antalet lokalavdelningar, har likaledes invändningar förekommit. Delade meningar har anmälts om vad som egentligen bör anses vara en lokalavdelning. Kungörelsens definition (jfr avsnitt 5.1.2) anses lämna alltför stort utrymme för motstridiga tolkningar. Därmed skulle risk finnas att bidragsfördelningen blev orättvis. Vidare har hävdats att premieringen av ett stort antal lokalavdelningar, vilka då förutsättes vara alltigenom självständiga och självstyrande ifråga om verksamhet och förvaltning, skulle vara ägnad att motverka en önskvärd strukturomdaning inom organisationslivet i de nya storkommunerna. I stället för att främja samgående mellan små organisationsenheter, införande av representantskapssystemet, samordning av förvaltning etc., frestar fördelningsprincipen i nuvarande form till att hålla de utspridda, ofta svaga lokalavdelningarna vid liv genom mer eller mindre konstlade metoder. Från dem som uttalat sig kritiskt på denna punkt — bl. a. Svenska missionsförbundets ungdom, vars lokala organisationsnät genomgått betydande förändringar under senare år — har poängterats att åtgärder av det aktuella slaget inte behöver leda till att arbetet på småorter och i glesbefolkade bygder lägges ned. Aktiviteten bibehålles i möjligaste mån, men en rad betungande formella och administrativa uppgifter föres över till den större organisationsenheten.

Från utredningens överläggningar med ungdomsorganisationerna bör också redovisas, att åtskilliga av dem mycket starkt framhöll, att de betraktade riksdagens beslut 1964 och 1965 om förstärkning av statens stöd till den centrala verksamheten endast som inledande steg mot en mera genomgripande förbättring av de ekonomiska betingelserna.

5.4 Utredningens allmänna överväganden och förslag

5.4.1 Statsstödets fortsatta utbyggnad

Ungdomsutredningens numera genomförda förslag att ersätta instruktörsbidragen med stöd till central verksamhet innebar — förutom ökade resurser — större handlingsfrihet ifråga om medlens användning. Den nya ordningen var ett uttryck för tilltron till organisationernas förmåga att själva använda beviljade medel på ett ändamålsenligt och ansvarsmedvetet sätt. I den mån erfarenheter kunnat noteras, synes de ge stöd för riktigheten i utredningens bedömning. Utåt har effekten av reformen inte varit särskilt märkbar. Konstaterandet innebär ingen kritik. Det måste nämligen hållas i minnet att organisationernas centrala arbete i början av 1960-talet präglades av tilltagande ekonomiska svårigheter. Utredningens åtgärd att 1963 presentera ett delförslag ifråga om det statliga stödet var därför en nödvändig åtgärd med hänsyn till den brydsamma situationen.

Även om principen om organisationernas obundenhet ifråga om medlens användning numera torde vara allmänt

accepterad har intentionerna bakom det centrala stödet endast i begränsad utsträckning kommit till konkreta uttryck. Den avsedda friheten tenderar nämligen att bli illusorisk med nuvarande bidragsnivå.

På några undantag när saknar de på ungdomsarbete inriktade sammanslutningarna tillfredsställande ekonomisk trygghet. De centrala kanslierna är alltjämt otillräckligt bemannade och utrustade, vilket till en del återspeglas i den redovisning som lämnas i SOU 1966: 47 (sid. 66). Inte sällan råder ett beroendeförhållande gentemot andra organisationer. Vid sina kontakter med ungdomsförbunden har utredningen vid upprepade tillfällen noterat påfallande brister ifråga om administrativa rutiner och system, personalbesättning, lokaler o. s. v. Att två instruktörer (motsvarande) med tämligen kvalificerade uppgifter tvingas dela på ett kontorsrum på 8—10 m², att fem—sex instruktörer tillsammans disponerar en stenograf/skrivhjälp eller att instruktörerna själva får dra stenciler, lägga cirkulären i kuvert och se till att de kommer på posten, hör inte till det ovanliga. Under sådana förhållanden blir givetvis arbetet tungt och orationellt. Erfarenhetsmässigt vet man också att veckoarbetstider på 60 timmar och mer förekommer bland instruktörer, konsulenter etc.

Enligt flera av de bidragsmottagandes utsago har en stor del av de senaste årens ökade anslag använts för en upprustning av de centrala kanslierna. Betydande brister kvarstår dock och kan i sig betraktas som argument för uppräkning av det centrala stödet. Utredningen är väl medveten om de risker, som är förenade med en institutionalisering och byråkratisering av ungdomssammanslutningarnas centrala organ. Självfallet får utvecklingen inte gå därhän. Någon grund för oro över att så kan bli fallet vid en ytterligare förstärkning av det centrala stödet finns, enligt utredningens åsikt, heller inte.

Det är emellertid inte i första hand det nu sagda som begränsar stödets effekt och betydelse. Ett långt större problem är avsaknaden av vad som kan betecknas som »rörliga resurser». Ekonomiskt utrymme existerar praktiskt taget inte för sådana tillfällen då extra kraftansträngningar måste göras: i samband med punktaktioner bland skolungdom, på arbetsplatser, inom ett avgränsat geografiskt område, kring ett speciellt ämne, problem eller tema o. s. v. Kampanjer av detta slag måste oftast, för att få önskad bredd och genomslagskraft, initieras och ekonomiskt stödjas från centralt håll. I flera kommuner utgår numera s. k. instruktörsbidrag till lokala föreningar, som uppnått visst minimiantal medlemmar, t. ex. 300. Det ter sig naturligt att en organisation med kanske halva antalet anslutna vill sätta in krafter på att nå kvalifikationsgränsen. Därmed skulle medlemsunderlag skapas för lokalt instruktörsbidrag och en på sikt självbärande verksamhet. Men att vinna fler medlemmar och att få önskad stabilitet i verksamheten kräver ett kanske årslångt arbete. För att åstadkomma den eftersträvade expansionen behövs därför nästan alltid att riks- eller regionalorgan inom sammanslutningen rycker in och hjälper till med planering, kontakter med sidoorganisationer, förhandlingar med kommunala instanser, lokalanskaffning, ledarrekrytering, propaganda, skolningsverksamhet, genomförandet av träffar, startandet av gruppaktiviteter, uppläggning av ekonomiarrangemang och andra uppgifter, som den befintliga föreningen inte utan vidare kan klara på egen hand. Det är

tyvärr sällan riksorganisationerna har resurser att avdela för ändamål som de exemplifierade. Inte heller tillåter ekonomin försöksverksamhet i ordets mera precisa bemärkelse. Än mindre är det möjligt att genom mätningar och analyser undersöka effekten av vad som uppnåtts med olika åtgärder.

De uttalade farhågorna för att den av utredningen eftersträvade rörelse- och handlingsfriheten skall gå förlorad grundar sig just på dessa i korthet redovisade förhållandena. Utrymmet är alltför snävt tilltaget för att tillåta en frisk satsning på det som är annorlunda och oprövat och som kan ge impulser till en allsidig utveckling och förnyelse av ungdomsarbetet.

Till de generella argumenten för ett mera generöst tillmätt statligt stöd hör också de problem organisationerna har med tidnings- och tidskriftsutgivningen. Den är av utomordentlig betydelse såväl för den interna informationen som den utåtriktade opinionsbildningen. Av SOU 1966: 47 framgår att utredningen inhämtat uppgifter rörande sammanlagt 92 förbundspublikationer av skiftande slag. Det kan — med reservation för att bokslutsanalyserna endast varit summariska — konstateras, att 76 procent av tidningarna redovisade förluster varierande mellan 2 000 och 70 000 kronor under angivet år (i allmänhet 1964). Flera förbund har förklarat sig stå inför hotet av reducerad utgivning eller därmed jämförbara åtgärder avsedda att begränsa underskotten. De stegrade framställningskostnaderna och den kärvare tendensen på annonsmarknaden påverkar uppenbarligen också organisationstidningarnas existensvillkor i menlig riktning. Utredningen har övervägt tanken på ett särskilt bidrag till ungdomsförbundens tryckta, utåtriktade informations- och opinionsverksamhet, d. v. s. en form av presstöd. Propåerna har dock, främst av praktiska skäl, avvisats. Erforderligt stöd bör i stället anses innefattas i ett förstärkt bidrag till central verksamhet.

Vad beträffar de under 5.2 redovisade förslagen ifråga om delar av det stöd som nu lämnas från idrottsfonden, vill utredningen uttala sin anslutning till dessa. Förändringarna kommer dock, enligt vad utredningen inhämtat, att genomföras tidigast fr. o. m. 1968/69. Till detta har utredningen försökt ta hänsyn vid de i avsnitten 5.7.7—5.7.9 gjorda beräkningarna.

Ungdomsutredningen finner det i detta sammanhang motiverat att uppehålla sig vid fritidsutredningens förslag om att slopa lägerbidragen. I anslutning härtill torde det vara av intresse att redovisa vissa uppgifter, som inhämtats om lägerverksamhetens omfattning under 1964. I samråd med skolöverstyrelsens folkbildningsbyrå genomförde ungdomsutredningen 1965 en enkät med syfte att belysa vissa sidor av lägeraktiviteten. Grundmaterialet, som insamlats genom överstyrelsens försorg och sammanställts av utredningen, är av allt att döma ofullständigt. En rad tillfrågade organisationer förklarade sig sakna redovisningsbara siffror för lägerarrangemang, som anordnats på regionalt och lokalt plan. Efterföljande sammanställning torde därför endast representera en del av den totala lägerverksamheten.

Av angivna skäl har det också varit omöjligt att beräkna antalet lägerdeltagardagar. Sannolikt uppgår de till 800 000 à 1 000 000 per år.

Ungdomsutredningen anser det väsentligt att ungdomsorganisationernas lägerverksamhet utvecklas såväl kvantitativt som kvalitativt. Från senare år finns goda exempel, där lägerformen använts på ett pedagogiskt skickligt

Huvudmannakategori	Antal läger	Antal deltagare
Idrottsrörelsen[1]		
a) specialförbunden[2]	214	8 998
b) riksidrottsförbundet	50	4 712
Scoutorganisationer[3]	1 419	41 693
Religiösa sammanslutningar[3]	1 331	64 653
Nykterhetsorganisationer[3]	52	2 265
Övriga organisationer[3]	299	16 480
Summa[4]	3 365	138 801

[1] Idrottsrörelsens lägerverksamhet skiljer sig ifråga om karaktären från övriga sammanslutningars. Det rör sig här företrädesvis om *tränings- och/eller utbildningsläger*, vilka vanligen förlägges till platser där det finns tillgång till exempelvis simhall, tennisbanor etc.

[2] Siffermaterialet för *specialidrottsförbunden* utgöres av uppgifter som lämnats från 12 förbund. De har utvalts så, att deras medlemstal svarar mot cirka 34 procent av den samlade idrottsrörelsens. Man kan därför anta att den faktiska omfattningen av specialförbundens lägerverksamhet är cirka 650 arrangemang med omkring 27 000 deltagare. *Riksidrottsförbundets* siffror avser, till skillnad från det sagda, totala omfattningen.

[3] I förhållande till idrottens lägerdefinition kan de här redovisade arrangemangen betecknas som »verksamhetsläger», varmed då avses att de utgör ett reguljärt inslag i den breda medlemsaktiviteten som respektive organisationer bedriver. Till en del nyttjas även dessa läger för ledarskolning.

[4] Jfr anmärkningen under 2. Totalsiffrorna skulle alltså kunna räknas upp till 3 800 respektive 156 800.

sätt för att främja t. ex. förståelsen för internationellt samarbete. Inom en rad sammanslutningar nyttjas lägren också för ledarskolning. Den behovsprövade individuella bidragsgivningen från friluftsfonden kan knappast anses ägnad att främja verksamhetsformens fortsatta utbredning och förnyelse. Att ge enskilda deltagare bidrag för lägervistelse bör, i den mån det anses behövligt, ankomma på primärkommunerna. Av dessa har många redan infört s. k. lägerstipendier. Ungdomsutredningen ansluter sig således till fritidsutredningens uttalanden och förslag på denna punkt. Stimulansåtgärderna från statens sida bör rikta sig direkt till lägeranordnande organisation och ses som ett bidrag till de ofta stora kostnader som kan vara förenade med planering, förberedelsearbete, lägeruppbyggnad o. s. v. Någon ny stödform anser utredningen inte behövlig. I stället bör vid beräkningen av anslaget till central verksamhet hänsyn tas till att organisationerna också har visst behov av medel för kostnader i samband med lägerarrangemang.

5.4.2 Karaktär och inriktning

Det centrala stödet bör betecknas och betraktas som ett stimulansbidrag. Det måste alltså förutsättas att organisationerna gör en inte obetydlig ekonomisk motprestation. I själva verket torde de statliga insatserna för åtskilliga organisationer — även efter en anslagshöjning — komma att ha karaktären av grundläggande stöd och utgöra en klar mindrepart av de samlade belopp, som disponeras för ändamål hänförliga till central verksamhet.

Begreppet central verksamhet bör enligt utredningens mening ha en mycket vid innebörd. I princip bör dock gälla, att direkta anslag till regionala och lokala organ endast undantagsvis lämnas från medel för central verksamhet. Detta får dock inte hindra att en riksorganisation exempelvis anställer en instruktör med placering i ett län,

eller att den träder in och medverkar i finansiering av en stadskampanj, i vars uppläggning man deltagit från centralt håll. Huvudregeln bör alltså vara, att ansvarigt, centralt organ inom bidragsmottagande sammanslutning har möjligheter till insyn och kontroll över den faktiska användningen av anvisade medel.

Inte minst av exemplifieringen i närmast föregående avsnitt torde ha framgått, att utredningen anser det angeläget att stor frihet råder beträffande användningen av bidragen. Eftersom stödet är avsett att stimulera till aktivitet och utveckling bör dock vissa gränser anges för vad beviljade medel *inte* bör få brukas till. Som regel bör pengarna inte få gå exempelvis till låneändamål, fastighetsinvesteringar, fonder för kapitalbildning eller till täckande av underskott i företagsmässig verksamhet, som direkt eller indirekt bedrives av bidragsmottagande organisation. Anslag eller gåvor till sammanslutningar, institutioner och liknande utanför den egna organisationen är heller inte förenliga med de syften för vilka stödet utgår. Dessutom bör gälla, att medel beviljade för central verksamhet inte får tas i anspråk för att bestrida kostnader för sådant studie- och skolningsarbete, till vilket statsstöd lämnas i annan ordning.

I kapitlen 2 och 3 har utredningen uppehållit sig vid föreningslivets svårigheter att fånga upp och varaktigt engagera ungdomen i de övre tonåren. Samma problem har också diskuterats i föregående kapitel vid behandlingen av åldersbestämmelserna för fritidsgrupper. Den ändring av bidragskonstruktionen utredningen förordar under 5.4.5 bör ses mot angiven bakgrund. Premieringen av organisationernas insatser för att vinna de något äldre ungdomsgrupperna innebär en förskjutning av tyngdpunkten i det statliga ungdomsstödet. Någon styrande verkan av den arten, att det med fog kan hävdas att risk finns för konflikt med principen om sammanslutningarnas frihet att forma sin verksamhet, leder inte förslaget till.

5.4.3 Bidragsvillkor

De grundvillkor av principiell och administrativ karaktär, vilka uppställts för att stöd skall kunna beviljas en organisation för dess centrala verksamhet, bör i huvudsak förbli oförändrade. Några kompletteringar och förtydliganden synes dock befogade.

Ett av de bärande motiven för statsstöd är, att den centrala förbundsledningen (verkställande utskottet, kansliet eller motsvarande) genom bl. a. rese- och kontaktverksamhet skall nå ut till de regionala och lokala organen. Underförstått är alltså, att bidragsmottagande sammanslutning skall ha viss geografisk utbredning. Av vilken omfattning denna skall vara finns emellertid inte närmare angivet. Frågan diskuterades i utredningens första delbetänkande. I detta övervägdes att införa en bestämmelse om att minst 50 verksamma lokalavdelningar fördelade på minst tio län skulle krävas för att bidragsmottagare skulle anses som riksorganisation. För att bidragsvillkoren inte skulle bli för många samt med hänsyn till bidragskonstruktionen gjorde det mindre befogat avstod utredningen från att föreslå en bestämmelse av nämnda innebörd. Samtidigt med att förslag om att revidera vissa regler för det centrala stödet har utarbetats har en förnyad prövning skett av frågan om den geografiska utbredningen. Utredningen har därvid funnit det nödvändigt att fixera en minimigräns. Som villkor för bidrag bör därför anges det

minsta antal lokalavdelningar eller den minimispridning en organisation skall ha för att vara berättigad till stöd. Genom den ändring, som i det följande föreslås för den s. k. rörliga bidragsdelen, erhålles en sådan kvalifikationsgräns.

De principiellt mest betydelsefulla villkoren är knutna till organisationens demokratiska karaktär. Den genomgång utredningen som ett led i strukturundersökningen företagit av stadgar, verksamhetsberättelser m. m. för det fyrtiotal sammanslutningar, som 1964/65 uppbar bidrag, har visat, att exempelvis medlemmarnas yttrande-, förslags-, representations- och besvärsrätt liksom ansvarsregleringen mellan över- och underordnade organ samt mellan olika organisationsled i vissa fall är oklart eller inte alls angiven. Bristerna därvidlag inger betänkligheter i enstaka fall, men utredningen har inte ansett sig ha tillräcklig grund för att förorda att bidrag skall upphöra att utgå till någon av organisationerna. En kartläggning av det reella medlemsinflytandet etc. förutsätter inträngande studier och analyser. Sådana har inte kunnat göras. Inte desto mindre finner utredningen det befogat att uttala en allmän rekommendation till de organisationer, som erhåller statsbidrag, att uppmärksamma frågan om den stadgemässiga regleringen av den enskilde medlemmens rättigheter. Det bör i övrigt ankomma på tillsynsmyndigheten att vid behov göra mera ingående studier av hithörande problem såväl inom sammanslutningar som ansöker om bidrag som bland dem som redan uppbär sådant.

I nuvarande villkorsangivelse för statsbidrag (»... ungdomsorganisation som har minst 3 000 medlemmar i åldern 12—25 år...») ligger underförstått, att det inom bidragsmottagande organisation skall bedrivas en verksamhet med särskild inriktning på ungdom. Att så bör vara fallet kan synas självklart, men diskussioner i anslutning till vissa bidragsansökningar under senare år har visat att det på sina håll råder oklarhet på denna punkt. Utredningen vill därför — inte minst med hänvisning till pedagogiska skäl — starkt betona betydelsen av att bidragsmottagande organisation verkligen har verksamhet som vänder sig till och är tillrättalagd för ungdom. Även om utredningen tillmäter den sagda bedömningsgrunden stor betydelse, synes det inte nödvändigt att komplettera kungörelsen med att särskilt ange verksamhetens karaktär.

I övrigt vill utredningen understryka vad den på annan plats uttalat beträffande de ungas inflytande och medbestämmanderätt.

5.4.4 Bidragsgrunder

Beräkningen av bidraget till varje organisation sker med ledning av antalet medlemmar (jfr definitionen i avsnitt 5.1.2) och antalet lokalavdelningar.

I olika sammanhang har anförts, att dessa två grunder inte på ett tillfredsställande sätt uttrycker omfattningen av verksamheten och därmed inte heller behovet av ekonomiskt stöd. Utredningen har ingående diskuterat möjligheterna att komplettera gällande beräknings- och fördelningsgrunder med ytterligare sådana. Dessa skulle i så fall ge uttryck för intensiteten i arbetet. För att få någorlunda rättvisa mellan organisationskategorier med varierande målsättning, åldersinriktning m. m. skulle det emellertid bli nödvändigt att ta med en lång rad olika aktiviteter: grupper, cirklar, möten, läger, kurser, tävlingar o. s. v. En gradering och sammanvägning av alla dessa — eventuellt

Tabell 38. Vissa ungdomsorganisationers spridning i landets primärkommuner enligt uppgifter för 1964. (Antal kommuner = 1 006.)

Organisation	Lokalavdelningar i procentuell andel av kommunerna
Evangeliska fosterlandsstiftelsens ungdomsförbund	27
Frikyrkliga ungdomsrådet	[1]—
Frälsningsarméns scoutverksamhet	11
Frälsningsarméns ungdom	12
Förbundet Vi unga	17
Godtemplarorden	41
Sveriges godtemplares ungdomsförbund	24
IOGT:s scoutförbund	14
Riksförbundet Sveriges 4 H	50
Ridfrämjandets ungdomsnämnd	8
Sveriges fältbiologiska ungdomsförening	[2]—
KFUK:s riksförbund	5
KFUM:s riksförbund	10
KFUK/M:s scoutförbund	8
Metodistkyrkans ungdomsförbund	8
Motorförarnas helnykterhetsförbund	20
NTO:s juniorförbund	12
NTO:s scoutförbund	6
NTO:s ungdomsförbund	27
Nykterhetsorganisationen Verdandi	7
Riksförbundet Kyrklig ungdom	[1]—
Sveriges unglottor (Riksförbundet Sveriges lottakårer)	23
Skid- och friluftsfrämjandet	20
Svenska alliansmissionens ungdomsförbund	7
Svenska baptisternas ungdomsförbund	24
Svenska frisksportförbundet	9
Svenska missionsförbundets ungdom	[3]54
Svenska ungdomsringen för bygdekultur	19
Sveriges blåbandsungdom	10
Svenska scoutförbundet	53
Sveriges schackförbund (ungdomsverksamheten)	28
Sveriges studerande ungdoms helnykterhetsförbund	10
Sveriges ungdomsorganisationers landsråd	[1]—
Unga Örnars riksförbund	22
Ungdomens röda kors	34
Örebromissionens ungdom	13
Ansgarsförbundet av kyrkliga juniorer	7
Folkpartiets ungdomsförbund	[2]—
Högerns ungdomsförbund	33
Centerns ungdomsförbund	68
Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund	47
Ungdomens fredsförbund	2
Riksförbundet demokratisk ungdom	12
Sveriges konservativa studentförbund	1
Svenska blå stjärnan	5
De handikappades riksförbund (De Vanföras Riksförbund)	[4]—

[1] Se särskilda överväganden.
[2] Uppgifter har inte lämnats.
[3] Uppgiften avser enbart SMU. Procentsiffran blir något högre om hänsyn tas till scoutverksamheten.
[4] Uppgifter har inte infordrats.

tillsammans med medlems- och lokalavdelningsantal — anser utredningen inte möjlig. I enkelhetens intresse bör därför grunderna förbli desamma som hittills.

För fritidsgrupperna har i kapitel 4 föreslagits en sänkning av den nedre åldersgränsen samt att bidragsberättigad grupp skall genomföra minst sju sammankomster under minst sju verksamhetsveckor. Motsvarande regler bör enligt utredningens mening gälla vid fastställandet av medlemsunderlaget för fördelning av det centrala stödet enligt uppställning A i nästkommande avsnitts bidragskonstruktion. Åldersregeln blir således *fyllt tio men inte tjugofem år* under det kalenderår, vilket ligger närmast före det hela budgetår bidragsansökan avser. Som deltagare jämställd med matrikelförd med-

lem bör räknas den, som under samma period vid minst sju sammankomster fördelade på minst sju veckor deltagit i av organisationen bedriven öppen verksamhet.

Den tidigare nämnda kompensations- och förstärkningseffekten med inriktning på den något äldre ungdomen bör åstadkommas genom att en tredje fördelningsgrund införes. Även här bör medlemsbegreppet i den vidare meningen tjäna som utgångspunkt. Som bidragsgrundande medlem, enligt uppställning C i följande avsnitt, bör dock räknas endast den som *fyllt fjorton men inte tjugoett år.*

För närvarande avgör antalet lokalavdelningar hur stort det rörliga bidraget blir. Enligt utredningens uppfattning bör den ändringen vidtas, att bidraget i stället beräknas med hänsyn till i hur stor andel av primärkommunerna riksorganisationen finns företrädd av lokalavdelning (uppställning B i avsnitt 5.4.5). Därmed elimineras riskerna för att bidragsgrunden och -konstruktionen hindrar strukturförändringar, vilka går i riktning mot större och bärkraftigare enheter. Av tabell 38 kan inhämtas vissa bidragsmottagande ungdomssammanslutningars spridning i primärkommunerna. Tabellen är baserad på uppgifter som organisationerna själva lämnat och avser förhållandena 1964.

Viss osäkerhet har anmälts beträffande bestämningen av lokalavdelningsbegreppet. Med den nu förordade ändringen torde eventuell tveksamhet i tolkningen få ringa betydelse från fördelningssynpunkt. Någon förtydligande komplettering i kungörelsen av kriterierna på lokalavdelning synes därför inte nödvändig.

Åldersangivelsen för lokalavdelnings medlemmar bör givetvis bringas i överensstämmelse med vad som föreslagits ifråga om fördelningsunderlaget för uppställning A.

De förestående kommunsammanläggningarna kan i vissa fall och på något längre sikt leda till, att en organisation passerar en bidragsgräns utan att öka sin spridning. Denna bieffekt kan enligt utredningens mening inte tillmätas så stor vikt att den får hindra en omläggning av skisserat slag. Det kan dock finnas skäl att företa en översyn och en eventuell justering av procentgränserna inom den närmaste femårsperioden. Initiativet härtill bör i så fall tas av tillsynsmyndigheten.

5.4.5 Förslag till bidragskonstruktion

Den bidragskonstruktion som föreslås i det följande innebär en komplettering och vidareutveckling av den nu gällande. Utöver vad som anförts har vissa justeringar gjorts.

Beteckningarna »instruktörsbidrag» och »rörligt bidrag» är — om hänsyn tas till den faktiska friheten att använda beviljade medel — något missledande och bör därför utgå.

I uppställningarna A—C, vilka föreslås tillämpade vid fördelning av anslaget för central verksamhet, har kronorsintervallerna bytts ut mot vägningstal. Ändringen bör ses mot samma bakgrund som den nyss redovisade. Sambandet »ett instruktörsbidrag» — »en instruktör» — »ett 'helt' intervall 20 000 kronor» är tämligen fiktivt. Genom att vägningstalen föres in direkt i uppställningarna blir också bidragsfördelningen, som nu i princip förutsätter en omräkning till vägningsenheter, enklare. *En organisations hela statsbidrag till central verksamhet skall således utgöras av grundbidraget + summan av erhållna vägningstal × andelsbeloppet. Det sistnämnda erhålles genom att tillgängligt anslagsbelopp divideras med*

Uppställning A (medlemsvägningstal)

Antal medlemmar i åldrarna 10—24 år	Vägningstal
Mindre än 3 000	0
3 000— 4 999	1
5 000— 9 999	2
10 000—14 999	3
15 000—19 999	4
20 000—24 999	5
25 000—29 999	6
30 000—34 999	7
35 000—39 999	8
40 000—44 999	9
45 000—49 999	10
50 000—54 999	11
55 000—59 999	12
60 000—69 999	13
70 000—84 999	14
85 000—99 999	15
Mer än 99 999	16

summan av samtliga bidragskvalificerade organisationers vägningstal.

1. *Grundbidraget* skall vara detsamma för varje bidragskvalificerad sammanslutning.

2. *Medlemsvägningstalet* erhålles med ledning av uppställning A. Den bidragsdel, som grundar sig på medlemsvägningstal, kan sägas motsvara nuvarande instruktörsbidrag. Intervallerna i uppställningen är också, på ett undantag när, desamma som i skalan för instruktörsbidrag. Avvikelsen gäller skalans nedre del, där ett par extra steg har inarbetats.

3. *Spridningsvägningstalet* kan avläsas i uppställning B. Denna skala föreslås således ersätta den som nu nyttjas för beräkning av det rörliga bidraget.

Uppställning B (spridningsvägningstal)

Lokalavdelningar i	Vägningstal
Mindre än 5 procent	0
5—14 »	1
15—29 »	2
30—49 »	3
50—74 »	4
Mer än 74 » av landets primärkommuner	5

4. *Kompletteringsvägningstalet* beräknas enligt uppställning C, vars bidragsgrund utgöres av antalet medlemmar som fyllt fjorton men inte tjugoett år. Medlemstalen för varje steg är desamma som i uppställning A med den enda skillnaden att skalan börjar vid 1 000 i stället för vid 3 000.

Uppställning C (kompletteringsvägningstal)

Antal medlemmar i åldrarna 14—20 år	Vägningstal
Mindre än 1 000	0
1 000— 4 999	1
5 000— 9 999	2
10 000—14 999	3
15 000—19 999	4
20 000—24 999	5
25 000—29 999	6
30 000—34 999	7
35 000—39 999	8
40 000—44 999	9
45 000—49 999	10
50 000—54 999	11
55 000—59 999	12
60 000—69 999	13
70 000—84 999	14
85 000—99 999	15
Mer än 99 999	16

Med tillämpning av vad som tidigare sagts i anslutning till bidragsvillkoren, skall organisation, för att över huvud taget kunna komma ifråga för samhällsstöd enligt de föreslagna grunderna, uppnå minst vägningstalet 1 enligt såväl uppställning A som B.

Bidragskonstruktionens princip och verkan kan illustreras med ett räkneexempel (Se sid. 124.)

Enligt exemplet erhåller organisationerna G och H inte något centralt stöd. G har för ringa spridning och H för få medlemmar i åldrarna 10—24 år. Till tröskeleffekten och därmed förenade problem återkommer utredningen i avsnitt 5.5.

Om vi antar att 790 000 kr. står till förfogande samt att varje organisation

Organisation	Antal medlemmar 10—24	Lokalavd. i % av kommunerna	Antal medlemmar 14—20	Vägningstal enligt uppställn.		
				A	B	C
A	3 000	14	800	1	1	—
B	23 000	27	13 200	5	2	3
C	14 000	25	11 500	3	2	3
D	49 000	42	32 000	10	3	7
E	17 000	34	17 000	4	3	4
F	5 400	9	4 700	2	1	1
G	3 500	2	2 000	(1)	(0)	(1)
H	2 900	6	2 600	(0)	(1)	(1)
				25	12	18
				55		

erhåller 40 000 kr. i grundbidrag skall (790 000—6 × 40 000 =) 550 000 kr. fördelas med ledning av vägningstalen. För organisationerna A—F (de bidragskvalificerade) utgör de sammanlagt 55 och andelsbeloppet blir således 10 000 kr. Statsbidraget till central verksamhet blir då följande:

A	erhåller	40 000 + 2 × 10 000 =	60 000 kr.
B	»	40 000 + 10 × 10 000 =	140 000 kr.
C	»	40 000 + 8 × 10 000 =	120 000 kr.
D	»	40 000 + 20 × 10 000 =	240 000 kr.
E	»	40 000 + 11 × 10 000 =	150 000 kr.
F	»	40 000 + 4 × 10 000 =	80 000 kr.
			790 000 kr.

5.4.6 Bidragsbelopp och kostnadsberäkningar

Innan utredningen närmare går in på frågan om medelsbehovet kan det vara befogat att erinra om ett par av de mål, som i det föregående angivits för utbyggnaden av stödet till central verksamhet:

1. De små organisationerna bör tillerkännas ett grundstöd, som är tillräckligt stort för att ge frihet i planering och handlande.

2. De organisationer som inriktar sitt arbete på tonårsungdom bör få extra resurser för detta.

Dessa båda mål kan enligt utredningens bedömning inte uppnås genom en resursomfördelning inom nuvarande anslagsram. Varje tanke härpå måste med bestämdhet avvisas, eftersom åtgärder av den innebörden mycket hårt skulle drabba en rad organisationer för vilka statsstödet utgör ett omistligt tillskott på inkomstsidan. De eftersträvade syftena bör i stället nås genom att de i punkterna 1 och 2 nämnda kategorierna av organisationer får en relativt sett större andel än övriga av de ökade resurser som föreslås anvisade.

Den extra förstärkningen av stödet till de små sammanslutningarna bör därvid ges genom generell uppräkning av grundbidraget. Ungdomsutredningen har, med beaktande av vad den kunnat inhämta av det efter hand alltmera omfattande material som insamlats om organisationernas ekonomiska förhållanden, funnit det välmotiverat att föreslå ett grundbidrag på 40 000 kr. Om antalet bidragskvalificerade organisationer antas förbi detsamma 1968/69 som under närmast föregående budgetår (de nya kvalifikationsgrunderna kan i verkligheten väntas leda till vissa ändringar) skulle grundbidragsdelen av anslaget till central verksamhet utgöra (47 × 40 000 =) 1 880 000 kr.

För 1965/66 fördelades sammanlagt 2 846 000 kr. som instruktörsbidrag och

rörligt bidrag. Motsvarande belopp uppgår 1966/67 till 3 326 000 kr. En jämförelse mellan utfallet av en fördelning enligt gällande bestämmelser och enligt de av utredningen förordade grunderna är i flera avseenden vansklig. Främst är det införandet av en tredje bidragsgrund samt sänkningen av den nedre åldersgränsen som förrycker förutsättningarna för jämförelser. En begränsad sådan kan dock göras.

Om uppställningarna A och B i avsnitt 5.4.5 använts vid 1965/66 års fördelning, skulle det s. k. andelsbeloppet ha blivit något över 10 000 kr. Vid beräkning av spridningsvägningstalen har tabell 38 tjänat som utgångspunkt. Det stora flertalet mottagare skulle ha tilldelats i det närmaste oförändrade eller något förhöjda bidrag. Ett tiotal hade fått vidkännas reduceringar, vilka dock — med något enstaka undantag — stannat mellan 4 000 och 8 000 kr. Samma helhetsbild torde framträda vid en jämförelse för 1966/67, eftersom organisationernas medlemstal m. m. förändrats tämligen måttligt mellan de båda åren. Den föreslagna höjningen av grundbidraget skulle dock mer än väl täcka de beräknade minskningarna.

Riktpunkt för beräkningen av medelsbehovet för budgetåret 1968/69 bör enligt ungdomsutredningens mening vara ett andelsbelopp på cirka 12 500 kr. Utredningen har försökt att så omsorgsfullt som möjligt bedöma och sammanväga de sannolika effekterna av dels de nya kvalifikationsvillkoren, dels de ändrade beräknings- och fördelningsgrunderna, dels de i det följande förordade anslagsomplaceringarna mellan åttonde och tionde huvudtitlarna. Kostnadsökningen för den av utredningen förordade förstärkningen av statsstödet till central verksamhet (inkl. grundbidragsdelen) har därvid beräknats till 3,1 milj. kr.

5.5 Tröskelproblemet och de små organisationerna

Bidragsvillkoren ger som framgått vissa mindre önskvärda tröskeleffekter, som dock är svåra att komma ifrån. Under medlemsgränsen (3 000 medlemmar i åldrarna 10—24 år) och spridningsgränsen (lokalavdelningar i 5 procent av primärkommunerna) finns flera ungdomsorganisationer som kan sägas ha rikskaraktär. De befinner sig redan nu i en svår situation. Möjligheterna till utveckling hämmas bl. a. av att bidragsberättigade sammanslutningar har ett avsevärt försteg genom att de förfogar över jämförelsevis goda ekonomiska resurser för propaganda, medlemsvärvning etc. Till berörda organisationer hör flertalet politiska studentförbund, Sveriges studenters FN-förbund m. fl. Särskilt betänklig får tröskeleffekten anses vara i de fall en organisation fyller funktioner, vilka andra sammanslutningar inte kan förväntas fullgöra eller då den representerar en idémässig särart av intresse för en allsidig, allmän debatt.

För att mildra olägenheterna av kvalifikationströsklarna förordar utredningen, att skolöverstyrelsen av anslaget till central verksamhet får disponera högst 200 000 kr. för särskilda stöd- och stimulansåtgärder. Härmed avses då bidragsgivning till sådana organisationer, som inte uppfyller villkoren ifråga om medlemsantal och lokalavdelningarnas utbredning. Som grund för ansökan om bidrag bör ligga verksamhetsplaner och kostnadsberäkningar. Från tillsynsmyndighetens sida bör speciell hänsyn tas till åtgärder ämnade att främja medlemsrekrytering och utbyggnad av det lokala organisationsnätet. Planer med detta syfte bör kunna påräkna visst företräde vid fördelningen av tillgängliga medel. Alldenstund utredningen i an-

slutning till frågan om bidrag till ungdomsledarutbildning inte förordar särskilda medel för den aktuella kategorin av ungdomssammanslutningar bör från anslagsposten kunna lämnas stöd även för kursverksamhet och liknande. Bidrag bör beviljas från fall till fall och efter fri prövning. Efterhandsredovisning bör föreskrivas.

I avsnitt 1.3.5 redovisas att Svenska samernas riksförbund i en till ungdomsutredningen överlämnad skrivelse begärt stöd för ungdomsverksamheten bland samerna. Utan att närmare gå in på skrivelsens innehåll, finner utredningen skäl uttala, att också nämnda organisation bör kunna komma ifråga för bidrag från den föreslagna anslagsposten.

5.6 Bestämmelsernas tillämpning i särskilda fall

De senaste åren har antalet bidragssökande organisationer ökat starkt och flera av dem har också beviljats stöd. Tendensen torde bli densamma under ytterligare ett antal år, eftersom sammanslutningar, som nu är för små, kan väntas uppnå de stipulerade minimigränserna för medlemmar och avdelningar. För dessa organisationer torde det centrala stödet komma att utgöra en relativt stor andel av de samlade ekonomiska resurserna. Med den storlek bidragsbeloppen uppnår skulle, enligt föreliggande förslag, passerandet av minimitrösklarna kunna ge tillskott på 70 000—80 000 kr. och i vissa fall ännu mer. Utredningen anser inte detta rimligt eller ändamålsenligt och vill därför förorda en särskild intrappningsregel, innebärande att inväxandet i bidragssystemet sker i två etapper, varvid under det första året endast grundbidrag utgår. Regeln bör tillämpas för de organisationer, vilka fr. o. m. 1968/69 uppnår de uppställda minimitalen och även i övrigt anses kvalificerade.

Ett likartat förfarande bör gälla i de fall en bidragsmottagande organisation upphör genom sammanslagning eller uppgående i annan sammanslutning. Förändringar av den innebörden diskuteras och har aktualitet inom flera religiösa och även i ett par politiska ungdomsrörelser. För att i någon mån reducera sådana ekonomiska problem, som vanligen uppstår under övergångs- och omställningsperioden, bör ett extra grundbidrag kunna utgå till den vid samgåendet nybildade riksorganisationen under högst ett år.

5.7 Utredningens särskilda överväganden och förslag

5.7.1 Sveriges ungdomsorganisationers landsråd

Under 5.4 har de generellt tillämpliga villkoren m. m. för centralt stöd behandlats. Särarten hos en del organisationer gör det emellertid svårt att placera in dem i det allmängiltiga systemet. Utredningen har bl. a. därför i några fall ansett sig böra förorda avvikande lösningar och regler. Även vissa ställningstaganden i delbetänkandet SOU 1963 : 67 ger anledning till särskilda kommentarer och förslag.

Landsrådet är ett samarbetsorgan omfattande ett 60-tal riksorganisationer med tillhopa cirka 1,5 milj. medlemmar. Verksamheten har en markerad internationell inriktning. Medlemmar och lokalavdelningar i den mening bidragsbestämmelserna avser saknas. På tillskyndan av bl. a. ungdomsutredningen erhöll landsrådet statsbidrag för sin centrala verksamhet fr. o. m. 1964/65. Budgetåret 1965/66 uppgick detta till 45 000 kr., varav 20 000 kr. utgjorde grundbidrag, 20 000 kr. instruktörsbidrag och 5 000 kr. rörligt bidrag.

Enligt ungdomsutredningens mening

bör landsrådet i fortsättningen för samma ändamål erhålla grundbidrag och dessutom tillgodoräknas två vägningstalsenheter.

5.7.2 Frikyrkliga ungdomsrådet

Frikyrkliga ungdomsrådet är närmast att betrakta som ett samarbetsorgan för frikyrkligt ungdomsarbete. I rådet ingår som medlemmar dels flertalet frikyrkliga ungdomsförbund, vilka var för sig erhåller statsbidrag, dels vissa mindre sammanslutningar, vilka inte uppfyller de kvantitativa villkoren i bidragskungörelsen. Rådet upprätthåller även kontakter med pingströrelsens, Fribaptistsamfundets och Helgelseförbundets ungdomsarbete.

Av det sagda torde ha framgått att lokalavdelningar i sedvanlig bemärkelse saknas. Vid beräkning av det nu utgående statsbidraget (45 000 kr. med samma uppdelning som för landsrådet) har som medlemmar redovisats dels de ungdomar som tillhör Fria kristliga gymnasiströrelsen, Sveriges fria kristliga studentförening och Svenska frälsningsarméns ungdom, dels det aproximativt beräknade antal ungdomar, som finns inom pingströrelsen, Fribaptistsamfundet och Helgelseförbundet och som berörs av rådets verksamhet. Totalt har antalet medlemmar inom de nämnda rörelserna och samfunden bestämts till cirka 12 000. Nämnas bör att gymnasiströrelsen och studentföreningen de senaste åren gemensamt sökt centralt bidrag. Sådant har dock inte beviljats.

Utredningen förordade i 1963 års betänkande, med hänvisning till bestämmelsen att samarbetande organisationer med tillräckligt antal medlemmar kunde erhålla bidrag, att rådet borde få statsbidrag i samma utsträckning som andra ungdomssammanslutningar. Därvid förutsattes att i de bidragsgrundande uppgifterna inte skulle räknas in medlemmar och lokalavdelningar, vilka legat till grund för beräkning av statsbidrag till annan organisation.

Att fastställa medlems- och lokalavledningsunderlaget för ungdomsrådet innebär uppenbara svårigheter. Statsbidragsberäkningen bör därför förenklas genom viss schablonisering. Rådet bör tillerkännas grundbidrag och därtill gottskrivas två vägningstalsenheter. Det sammanlagda stöd som ungdomsrådet därmed kan beräknas få till central verksamhet, innebär att jämförelsevis goda resurser ställes till dess förfogande.

5.7.3 Sveriges unglottor

I det tidigare åberopade betänkandet behandlade utredningen ungdomsverksamheten inom Riksförbundets Sveriges lottakårer som en särskild fråga. Till förbundet utgick vid den aktuella tidpunkten bidrag från åttonde huvudtiteln. Utredningen föreslog att organisationens ungdomsarbete, vilket omfattade åldrarna 12—25 år, i likhet med dess övriga arbete borde stödjas inom ramen för anslagsgivningen under fjärde huvudtiteln. Två huvudskäl angavs för ställningstagandet. För det första erinrade utredningen om lottaverksamhetens inriktning och ändamål, för det andra saknade ungdomsverksamheten egen central administration. Den sistnämnda ansågs ingå i riksförbundets kansli, till vilket bidrag redan utgick.

Departementschefen anslöt sig till utredningens förslag på denna punkt. Då emellertid hänsyn till denna överflyttning inte tagits vid beräkningen av anslag under försvarshuvudtiteln, beslutade riksdagen att unglottaverksamheten skulle erhålla bidrag på samma sätt som ungdomsorganisationerna i övrigt. För budgetåret 1965/66 föreslog skolöverstyrelsen, bl. a. med hänvisning till ung-

domsutredningen, att bidragsgivningen till lottakårsförbundet borde flyttas från åttonde till fjärde huvudtiteln. Förslaget avvisades av departementschefen och riksdagens beslut från 1964 kvarstår oförändrat.

Efter det ungdomsutredningen lämnade sitt förslag har betydande organisatoriska reformer skett vad beträffar riksförbundets ungdomsarbete. Hösten 1964 beslöt dess överstyrelse att en självständig ungdomsrörelse skulle bildas fr. o. m. den 1 januari 1965. Den nya organisationen, vars namn är Sveriges unglottor, omfattar ungdom i åldrarna 12—16 år.

Genom kontakter i intervjuform och genom att ta del av stadgar m. m. har ungdomsutredningen försökt bilda sig en uppfattning om den nyetablerade organisationens verksamhet. Vad som därvid framkommit ger inte anledning för utredningen att motsätta sig, att Sveriges unglottor erhåller centralt bidrag enligt samma bestämmelser som för andra ungdomssammanslutningar. Inom Riksförbundet Sveriges lottakårer torde även i fortsättningen bedrivas viss verksamhet för ungdom, företrädesvis då i åldrarna över 16 år. I den mån denna anses ha behov av statsbidrag, bör detta lämnas över försvarshuvudtiteln.

5.7.4 Riksförbundet Kyrklig ungdom

I »Stöd åt ungdomsorganisationernas centrala verksamhet» uttalade ungdomsutredningen, att Riksförbundet Kyrklig ungdom inte kunde betraktas som en ungdomsorganisation i detta ords egentliga mening. Utredningen ansåg att kyrkans ungdomsverksamhet närmast var en parallell till de borgerliga kommunernas ungdomsarbete. Främst mot denna bakgrund föreslogs, att förbundet inte skulle erhålla bidrag till central verksamhet från det särskilda anslaget härför. I stället borde det statliga stödet till ungdomsarbetet inom Svenska kyrkan utgå från kyrkofonden.

Departementschefen förklarade sig i prop. 1964: 1 inte beredd att biträda utredningens förslag.

Vad som framförallt ger den kyrkliga ungdomsrörelsen en särställning är frågan om medlemskap. Medlemskapet i Svenska kyrkan regleras av lagstiftning. Den innebär i stort sett att alla svenska medborgare är medlemmar. En vägledande princip för det kyrkliga ungdomsarbetet är, att ingen som är medlem i Svenska kyrkan skall stängas ute från verksamheten av organisatoriska skäl.

Genomgående och grundläggande princip för ungdomsutredningens förslag ifråga om stöd till organisationerna är kravet på demokratisk inställning, uppbyggnad och funktion samt på möjligheter för de unga att själva öva inflytande, när beslut skall fattas om gemensamma angelägenheter. Indirekt ligger däri, att klarhet måste råda om vem som får delta i beslutsfattandet etc., d. v. s. om vem som är medlem.

De båda redovisade betraktelsesätten kan *på vissa punkter* komma i motsatsförhållande till varandra. Detta har också uppmärksammats av Riksförbundet Kyrklig ungdom, som föranstaltat om jämförelsevis djupgående organisatoriska förändringar. Till en del har dessa motiverats också av pedagogiska och psykologiska argument, vilka talar för mindre arbetsenheter av grupptyp. Omdaningen består dels i att registrering skall ske av de ungdomar i åldrarna 12—25 år, som aktivt och kontinuerligt deltar i det kyrkliga ungdomsarbetet (motsvarande »medlemskap» i andra ungdomsrörelser), dels i att samarbetsorgan av lokalavdelningskaraktär skapas. I normalstadgarna för dessa säges: ». . . Kyrkans ungdom i X» utgör ett

samarbetsorgan för den ungdom i åldern 12—25 år, som deltager i olika arbetsformer inom församlingen (distriktet, pastoratet, kontraktet). Denna ungdom har att i varje enskild grupp eller genom representanter utse ledamöter i ett samarbetsorgan, benämnt Kyrkans ungdom i X. Samarbetsorganet utgör lokalavdelning av Riksförbundet Kyrklig ungdom...»

Vidare framgår att valen till samarbetsorganet förrättas för två år och att följande ledamöter ingår:

1. Representanter för kyrkans ungdomsgrupper såsom juniorgrupp, ungdomskrets, konfirmandring, kyrkospelsgrupp, ungdomskör, fritidsgrupp etc;
2. En församlingspräst;
3. En representant för kyrkorådet.

Scoutgrupper, ansgarsjuniorer och andra ungdomsorgan, som har eget riksförbund men har ett nära samarbete med Svenska kyrkan, kan ha representanter adjungerade i Kyrkans ungdom.

På det regionala planet skiftar förhållandena i åtskilliga avseenden liksom även bestämmelserna rörande ungdomsarbetets organisation och ledning. I de stift, som under de senaste åren omskapat formerna för ungdomsverksamheten, gäller dock i stora drag följande.

Som distriktsorganisation av riksförbundet betraktas stiftets ungdomsförbund (motsv.). Till dess stämma (ting) utses som regel ombud genom de lokala samarbetsorganen (Kyrkans ungdom). Saknas sådant kan ombuden i stället väljas offentligt. Valförrättningen sker då på anmodan av stiftsungdomsrådet och efter kallelse av pastor. Rösträtt vid val av ombud har i princip all nattvardsberättigad ungdom över 16 (17) år. I stämman deltar också biskopen, kontraktsvis valda prästerliga ombud samt — oftast utan rösträtt — representanter för kontraktsungdomsråden, stiftsadjunkter för ungdomsverksamhet samt ungdomssekreterare. Stämman har bl. a. till uppgift att välja stiftets ungdomsråd, vilket fungerar som styrelse med sedvanliga beredande och verkställande uppgifter. Ungdomsstämman utser även ombud till Riksförbundet Kyrklig ungdoms representantskap.

I stadgarna för vissa stift finns klart angivet, att såväl stämmans som ungdomsrådets flertal skall utgöras av lekmän. I t. ex. Härnösands stift är ungdomsstämman sammansatt av 28 lekmannaombud, 14 prästerliga ombud samt biskopen. Därtill deltar ungdomsrådets 9 medlemmar (6 lekmän och 3 präster), vilka dock saknar rösträtt.

I sammanhanget bör nämnas att förslag till nya stadgar för riksförbundet har utarbetats. Förslaget slutbehandlas under hösten 1966. Ett för detta kännetecknande drag är strävan att ge förbundet en självständigare ställning i förhållande till Svenska kyrkans organ. Så förordas exempelvis att Svenska kyrkans centralråd, Svenska kyrkans missions- och sjömansvårdsstyrelser och Svenska kyrkans diakoninämnd i fortsättningen endast får adjungerad ställning i representantskapsförsamlingen. I styrelsen sker motsvarande ändring. Styrelsen *kan* (kursiverat här), enligt stadgeförslaget, utgöra Svenska kyrkans centralråds ungdomsutskott. För närvarande föreskrives att styrelsens motsvarighet, arbetsutskottet, *är* diakonistyrelsens (centralrådets) ungdomsutskott. I fråga om formerna för tillsättandet av vissa tjänster på det centrala planet förordas likartade ändringar.

Utredningen vill starkt betona, att den beskrivna organisationsreformen endast kommit ett stycke på väg. Registreringen av deltagande ungdomar inleddes arbetsåret 1964/65 och förekommer nu i ungefär hälften av församlingarna. (1964/65 = 44 procent). I lika stor andel av församlingarna har samarbetsorgan av typen Kyrkans ungdom bildats. Vidare bör framhållas att inte heller alla

stift byggt upp ungdomsverksamhetens organisationsform på det sätt som skisserats i det föregående. Riksförbundet Kyrklig ungdom räknar med att hela omorganisationen kommer att kräva en femårsperiod. Nydaningsarbetet innebär givetvis betydande praktiska problem. Visst motstånd, som har sin grund i den principiella synen på kyrko- och församlingsbegreppen, möter också på sina håll.

Den utveckling som inletts inom Riksförbundet Kyrklig ungdom innebär, enligt utredningens bedömning, ett väsentligt närmande till en organisationsmodell av den typ bidragskungörelsens principvillkor ger anvisning om. De förändringar, som skett sedan betänkandet om centralt stöd avlämnades, har föranlett ungdomsutredningen att ompröva sitt ställningstagande från 1963. Även om viss tveksamhet funnits, har övervägande skäl ansetts tala för att centralt stöd bör utgå.

Bestämningen av det bidragsgrundande medlemsunderlaget kommer under en rad år framåt att erbjuda svårigheter. Med utgångspunkt från antalet medlemmar/deltagare i de församlingar, där registrering sker, bör det dock vara möjligt att *approximativt beräkna den numerära omfattningen* av ungdomsverksamheten också i övriga församlingar. Förfaringssättet har svagheter, men bör kunna accepteras under den tidsrymd av fem år, som förbundet förklarat sig behöva för att genomföra omorganisationen. Efter hand som registreringssystemet får ökad utbredning bör större säkerhet i angivelsen av totala antalet medlemmar kunna uppnås. Medlemstalen för närstående sammanslutningar (scouter, ansgarsjuniorer m. fl.), vars riksorganisationer själva uppbär centralt stöd, får givetvis inte innefattas i Kyrkans ungdoms och därmed riksförbundets bidragsunderlag.

Vid fastställandet av antalet lokalavdelningar och deras utbredning bör hänsyn tas endast till de kommuner, i vilka samarbetsorgan (Kyrkans ungdom) konstituerats och bedriver verksamhet av den omfattning kungörelsen anger.

5.7.5 Riksförbundet Sveriges ungdoms- och hemgårdar

Tidigare (5.1.4) har bidragsgivningen till hemgårdsrörelsen redovisats samtidigt som inriktningen och omfattningen av hemgårdsverksamheten berörts.

Ungdomsutredningen anser sig kunna vitsorda värdet av hemgårdsrörelsens sociala insatser och betydelsen av dess ungdoms- och folkbildningsarbete. Att den i gårdarnas regi bedrivna verksamheten på många orter i landet fyller en viktig funktion, när det gäller att skapa kontakt och gemenskap människor emellan, torde inte kunna förnekas. Tvekan kan därför inte heller råda om att hemgårdarna är förtjänta av ekonomiskt stöd från samhällets sida och att sådant bör utgå även framgent. Emellertid vill utredningen starkt ifrågasätta om formen för och inriktningen av nuvarande stöd är ändamålsenlig. Av de samlade intäktsbeloppet för de icke-kommunala hemgårdar, som är anslutna till riksförbundet, utgör tillskottet av statsmedel cirka 10 procent. Till gårdar i Stockholm, Göteborg och Malmö går näranog en tredjedel av disponibla 264 000 kr. I allt större utsträckning har kommunerna lämnat anslag och på annat sätt stött hemgårdarnas verksamhet. Statsbidragets betydelse för finansieringen har uppenbarligen minskat under senare år, då anslaget varit oförändrat.

Att ekonomiskt stödja gårdarnas verksamhet måste enligt utredningens uppfattning betraktas som en lokalkommunal uppgift. Statsstödet bör i huvudsak inriktas på att ge riksförbundets centra-

la organ resurser att bygga ut och intensifiera rese-, rådgivnings- och serviceverksamheten, ledarskolningen, materialproduktionen etc. En omläggning av statens stöd enligt dessa riktlinjer förordas av utredningen. Den del av statsbidraget som fördelas mellan hemgårdarna, bör avvecklas under en femårsperiod med början budgetåret 1968/69. Under denna tid bör det vara möjligt för riksförbundet och dess medlemmar att ta upp förhandlingar och träffa överenskommelse med kommuner m. fl. om ökat lokalt stöd.

Omfördelningen av resurserna bör ske enligt följande plan. Av denna framgår, att anslaget 1968/69 föreslås öka med 100 000 kr. till 400 000 kr. Utredningen vill anföra tre skäl härför:

1. Reduceringen av den anslagspost, som går till verksamhets- och driftsbidrag, kan medföra omställningsproblem. Minskningen bör därför ske med ett mindre belopp under det första året.

2. Trängande behov föreligger av förstärkning av riksförbundets centrala kansli.

3. Inom anslaget bör utrymme skapas för stöd till ledarskolningen, vilket innebär att motsvarande stöd till hemgårdsförbundet från anslaget för ungdomsledarutbildning bör slopas.

Budgetår	Gårdarnas verksamhet	Central verksamhet	Hela anslaget
1967/68	264 000	36 000	300 000
1968/69	250 000	150 000	400 000
1969/70	200 000	200 000	400 000
1970/71	125 000	200 000	325 000
1971/72	25 000	200 000	225 000
1972/73	—	200 000	200 000

Det bör föreskrivas, att av medlen till förbundets centrala verksamhet minst en fjärdedel skall nyttjas för ledarutbildande ändamål. Beträffande användningen av anslaget bör i tillämpliga delar gälla samma villkor och föreskrifter som för bidragen till övriga organisationers centrala verksamhet och ledarskolning. Fördelning m. m. av bidragen till de enskilda hemgårdarna bör ske i samma ordning som hittills.

Stödet till hemgårdsrörelsen bör även i fortsättningen lämnas från ett särskilt anslag.

5.7.6 Sveriges elevers centralorganisation m. fl.

Utredningens överväganden rörande *Sveriges elevers centralorganisation (SECO)* har i första hand gällt, huruvida elevorganisationen är jämförbar med övriga ungdomsinriktade sammanslutningar och om den helt bör jämställas med dessa i bidragshänseende. Tveksamheten har föranletts av att SECO partiellt betraktar sig och uppträder som elevernas intresseorganisation samt av den kollektiva anslutningsform ett stort antal elevråd tillämpar. Samtidigt med att dessa båda särdrag noteras vill utredningen framhålla, att den inte betraktar SECO:s skolfackliga aktivitet som något negativt. Tvärtom måste det anses vara en väsentlig uppgift att föra eleverna i kontakt med ett fackligt tänkande, alldenstund flertalet av dem i sinom tid kan väntas bli inkluderade i arbetsmarknadsorganisationerna och deras verksamhet. De bör också sägas, att det inte är principiella betänkligheter som föranlett utredningen att notera anslutningsformen som ett problem. Skälet är i stället de praktiska svårigheterna att beräkna det bidragsgrundande medlemsunderlaget på ett realistiskt och rättvisande sätt.

En ingående prövning har lett utredningen till den ståndpunkten, att SECO måste betraktas som en så särpräglad sammanslutning, att statsstödet till dess verksamhet liksom hittills bör utgå enligt speciella regler och från ett särskilt

anslag. Ställningstagandet innebär inte ett förringande av elevrådens förutsättningar att bedriva ett samhällsfostrande ungdomsarbete av delvis ideell art. Utvecklingen synes emellertid under senare år ha gått mot en allt starkare markering av verksamhetens intresseinriktade del. Exempel härpå utgör den studiesociala utredning med anknytande program som behandlades av 1966 års elevriksdag, den elevförsäkring som införts med centralorganisationen som tillskyndare samt startandet av ett försäljningsföretag med uppgift att tillhandahålla medlemmarna skolmateriel till förmånspriser. Elevernas representation i olika organ inom skolan — en fråga som drivits mycket hårt av SECO — kan också ses som ett partsengagemang som accentuerar elevrådsrörelsens fackliga och intressebevakande karaktär.

Anslutningsformen och därav följande förhållanden vid medlemsredovisning talar likaså för att SECO får behålla sin nuvarande särställning vad beträffar bidragsgivning.

Reformerna på grund- och gymnasieskolornas område bygger i stor utsträckning på elevernas medverkan i samarbetet kring gemensamma angelägenheter, det må gälla utbildningsfrågor, ordningsföreskrifter eller annat. Det radikalt nya ligger i elevernas ställning som accepterad part i strävandena att förverkliga de syften som uppställts för skolan och undervisningen. I vad som ofta betecknas som »skolans inre demokratisering» har elevråden en viktig funktion att fylla. Angeläget är därför att stöd och stimulans ges för att de skall kunna utvecklas. Ansvaret härför måste givetvis till stor del ligga på lokala skolstyrelser, rektorer, lärare m. fl. Av central betydelse är emellertid också elevrådens gemensamma organisationer, av vilka SECO är den klart dominerande. Centralorganisationens möjligheter att verka har hittills varit starkt kringskurna på grund av bristande ekonomiska resurser. Varken det organisatoriska uppbyggnads- och konsolideringsarbetet eller informations- och skolningsverksamheten har kunnat bedrivas i behövlig omfattning och takt. Frivilliga arbetsinsatser av elever/medlemmar i Stockholmsområdet och — i vissa fall — välvilligt tillmötesgående från företag, har gjort det möjligt att hjälpligt klara de löpande centrala kanslifunktionerna. De växande uppgifterna har emellertid snabbt lett fram till ett mycket besvärligt läge.

Utredningen har genom att uppmärksamt följa SECO:s verksamhet och genom ett flertal överläggningar med företrädare för dess styrelse blivit förvissad om behovet av väsentligt ökat statsstöd till den centrala verksamheten. Samma gäller på ledarskolningens område, där den snabba omsättningen resulterar i ett ständigt lika akut behov av att nyrekrytera och skola elevrådsledamöter, nämndrepresentanter m. fl. Till båda huvudändamålen — central verksamhet och ledarskolning — bör bidrag utgå från ett och samma anslag. Med tanke på den starka rörligheten inom ledarkadern bör för SECO:s del föreskrivas att minst hälften av beviljade medel skall användas för ledarutbildande syften. De höga medlemstalen (1965 = 320 000) sammanhänger med anslutningsformen och ger ingen tillfredsställande utgångspunkt för jämförelser med andra ungdomsorganisationer, när det gäller att beräkna statsstödets storlek. Utredningen har funnit ett bidrag på 260 000 kr. för budgetåret 1968/69 väl avpassat. Härav skall då minst 130 000 kr. brukas för utbildning. Utredningen vill betona, att den förordade höjningen endast bör betraktas som en etapp i en upprustning med syfte att ge elevråds-

rörelsen en fastare ekonomisk grund för arbetet. Som en rimlig riktpunkt för statsstödet utveckling de närmaste åren vill utredningen ange ett bidrag, som budgetåret 1972/73 uppgår till en krona per medlem.

Vad beträffar *Sveriges folkhögskoleelevers förbund (SFEF)* — den andra av de elevrådssammanslutningar ungdomsutredningen haft direkt anledning att behandla — är dess skolfackliga karaktär uppenbar, även om de ideellt betonade inslagen i verksamheten är långtifrån ovidkommande. SFEF är som framgått under 5.1.3 relativt nybildat. Det kan hävdas, att statsbidrag bör utgå först sedan organisationen ytterligare dokumenterat sin livskraft och stabilitet. Det material och de informationer utredningen haft till förfogande för sin bedömning ger emellertid ett bestämt intryck av att förbundet redan nu nått aktningsvärd fasthet. Utredningen anser sig därför kunna förorda att statsbidrag beviljas från budgetåret 1968/69. Bedömningen har påverkats också av det faktum, att folkhögskoleväsendet bl. a. som följd av reformerna på skolområdet befinner sig i ett skede av omdaning. Genom riksdagsbeslut under våren 1966 kommer statsbidragen till folkhögskolorna att öka kraftigt från den 1 juli 1967. Samtidigt träder en ny folkhögskolestadga i kraft. Bådadera kan väntas få stor betydelse för skolformens utveckling och förnyelse. Ett moment i den stora reformen utgör förslaget om att folkhögskolorna skall inrätta samarbetsnämnder, i vilka eleverna får representationsrätt. I förnyelsen av folkhögskolan bör eleverna kunna spela en lika viktig som värdefull roll, och det är därför av intresse att elevrådsarbetet främjas. En framgångsväg måste därvid vara att ge elevrådsförbundet ekonomiska möjligheter att vidga och intensifiera sin verksamhet.

Stödet till SFEF bör gälla såväl den s. k. centrala verksamheten som ledarutbildningen. För 1968/69 föreslår utredningen att bidrag utgår med 30 000 kr. Av samma skäl som de som redovisats för SECO bör föreskrivas, att minst hälften av beviljade medel skall gå till ledarskolande ändamål.

5.7.7 Svenska korporationsidrottsförbundet

Till Svenska korporationsidrottsförbundet utgår statsstöd från idrottsfonden. Viss del av medlen avser främjande av ungdomsidrott (jfr 5.1.6). Under en följd av år har förbundets framställningar om att få del av anslagen till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet och till ungdomsledarutbildning avvisats med åberopande av bl. a. nyss nämnda idrottsfondsbidrag. Även organisationsstrukturen och verksamhetsinriktningen synes ha påverkat bedömningen.

De lokalt verksamma korpklubbarna (1965 cirka 6 000) — oftast omfattande ett företag — är sammanslutna i lokalförbund (1965 = 165), vilka är anslutna till det riksomfattande förbundet (Rikskorpen). Till detta hör vidare ett antal direktanslutna korporationer (korpklubbar i företag på orter där lokalförbund saknas) samt vissa kollektivt anslutna riksförbund (bl. a. televerkets, postens, SJ:s och polisens idrottsförbund). För det regionala samarbetet har under senare år bildats länskommittéer. Individuellt medlemskap i traditionell mening saknas inom organisationen.

Korpförbundet är väsentligen inriktat på motionsidrott. Inte bara de vanliga tävlingsidrotterna har tagits upp utan även vissa andra former av motionsfrämjande aktivitet.

Det naturliga verksamhetsfältet för korpidrotten är arbetsplatsen, företaget och yrkesgruppen, men det förekommer också att sammanslutningar av annan

art, t. ex. nykterhetsloger, deltar i lokala korptävlingar. Till vad som lämpligen kan rubriceras som korporationsidrottens öppna verksamhet kan hänföras de s. k. FM- (familjemotions-) och PM- (pensionärsmotions-) kampanjerna.

Beträffande ungdomsarbetet uttalade Rikskorpens idrottsutredning i en 1963 redovisad rapport:

»... Ungdomens fritidsproblem är en (annan) social fråga, där idrotten måste göra en insats. Korpidrottens uppgift i denna fråga är att ta hand om de ungdomar som direkt från skolan kommer ut i förvärvslivet för att ge dem en sund och värdefull fritidssysselsättning...»

På många platser i landet gör korpklubbar och lokalförbund insatser för att aktivisera ungdomen, t. ex. vid lärlings- och yrkesskolor. Den kvantitativa omfattningen av denna verksamhet finns inte redovisad i samlad form. Också i vad som kan betecknas som »den normala korpidrotten» deltar stora grupper ungdom. I den tidigare nämnda rapporten återges en undersökning av åldersfördelningen bland cirka 5 000 idrottsutövare inom 165 korporationer i sex städer. Av samtliga var:

6	procent	under 18 år
13	»	18—21 år
40	»	22—31 år
30	»	32—41 år
9	»	42—51 år
2	»	över 51 år

Om den redovisade undersökningen är representativ för Rikskorpens hela verksamhet kan med stor sannolikhet hävdas att denna till minst en fjärdedel omfattar deltagare, som befinner sig i åldrarna under 25 år, d. v. s. i de åldrar, som utgör grund för beräknandet av statens stöd till ungdomsorganisationerna. Att från den angivna utgångspunkten räkna fram antalet unga deltagare är inte möjligt. En uppfattning om verksamhetens omfång kan däremot erhållas från de uppgifter korporationsidrottsförbundet redovisade i sin petitaskrivelse för budgetåret 1964/65. Av rapporter från cirka 2 500 av totalt 5 500 korporationer kunde inhämtas att 65 000 ungdomar under 25 år aktivt deltog i olika former av motions- och tävlingsverksamhet i korpens regi. En av förbundet gjord beräkning, vid vilken hänsyn tagits till de 3 000 korporationer (klubbar) vars rapporter inte förelåg vid den aktuella tidpunkten, visade att antalet deltagare under 25 år var cirka 110 000. Sifferuppgiften avsåg, framhöll förbundet i sin skrivelse, endast förvärvsarbetande ungdom. För att ge en rättvisande bild av omfattningen borde den kompletteras med angivelser om antalet unga deltagare i bl. a. familjemotionsaktiviteterna.

Av vad ungdomsutredningen inhämtat har framgått, att korporationsidrottsförbundet under senare år ökat ansträngningarna att få en bredare ungdomsanslutning till motionsidrotten. På centralt plan inrättades 1964 en ungdomskommitté. I dess uppgifter ingår bl. a. att stimulera de lokala klubbarna och förbunden att i egen regi eller i samarbete med andra organisationer genomföra arrangemang med särskild inriktning på ungdomsdeltagande. Som verksamhetsfält nämnes bl. a. arbetsplatser, yrkes- och verkstadsskolor och företagens lärlingsskolor. På åtskilliga platser har lokalförbunden bildat specialorgan för ungdomsarbetet, men till största delen bedrives detta direkt i lokalförbundens eller korpklubbarnas regi.

Det torde av vad som redovisats ha framgått, att de generella villkoren och reglerna för stöd till ungdomsarbetet svårligen kan tillämpas på Rikskorpen. Även om en acceptabel medlems-/deltagaresiffra möjligen kan erhållas genom ingrepp i förbundets interna rapporteringssystem, kvarstår problemet att kor-

pens lokala organisationsenheter endast undantagsvis torde vara av den karaktär som avses i förslaget till bidragsbestämmelser (flertalet medlemmar i åldrarna 10—24 år).

Samtidigt är det emellertid uppenbart, att det inom förbundet bedrives en verksamhet, som når ett mycket stort antal ungdomar. Om värdet också av en idrottsutövning med tonvikt på motion torde knappast råda delade meningar. I den nära anknytningen till arbetsplatserna, med de propagandamässiga och organisatoriska fördelar som ligger däri, har korporationsidrotten, enligt utredningens mening, en ovanligt gynnsam förutsättning att bygga ut sitt ungdomsinriktade arbete. När utredningen i det följande förordar att ökade ekonomiska resurser ställes till korpförbundets förfogande för ungdomsarbete, tar den för givet, att förbundet ser det som sin uppgift att i första hand aktivisera den stora grupp ungdom, vilken mer eller mindre passivt står vid sidan om det traditionella tävlings- och idrottsutövandet inom RF-föreningarna. Utredningen har också uppmärksammat och i sitt ställningstagande för ökat stöd påverkats av det faktum att korpförbundet i samarbete med företag, arbetsmarknadsorganisationer och statliga organ gjort och gör värdefulla propaganda- och informationsinsatser på den allmänt förebyggande hälsovårdens område. Även om friskvårdsproblemen är allmängiltiga, får det anses vara av stor betydelse att den unga, ofta begränsat erfarna arbetskraften bringas till insikt om möjligheterna att genom bl. a. motionsidrott förebygga yrkesbetingade sjukdomar och olycksfall.

En utvidgning och allmän förbättring av den ungdomsaktiviserande korpidrotten förutsätter att förbundets centrala kansli förstärkes personellt samt att ungdomsfrågorna i betydligt ökad utsträckning behandlas i kurs- och utbildningsverksamheten. Dessutom bör den senare byggas ut bl. a. genom att särskilda kurser anordnas för ledare inriktade på ungdomsarbete.

Den särskilde utredningsmannens förslag innebär som framgått av 5.2, att de medel korpförbundet hittills beviljats för att ge bidrag till lokal ungdomsaktivitet i fortsättningen bör avse centrala åtgärder på samma område. För 1967/68 föreslår han 36 000 kr. i centralt stöd och 18 000 kr. till lokala bidrag. Som nämnts i avsnitt 5.4.1 skjuts omläggningen fram till budgetåret 1968/69. Ungdomsutredningen anser för sin del det angivna beloppet (36 000 kr.) helt otillräckligt för att den eftersträvade centrala upprustningen skall kunna genomföras. Det bör anmärkas att i utredningsmannens uppdrag inte ingått att pröva bidragens storlek.

För budgetåret 1968/69 föreslås att Svenska korporationsidrottsförbundet till centrala kostnader för ungdomsverksamhet, utöver sagda 36 000 kr. beviljas bidrag med 80 000 kr. (Det senare beloppet torde i stort sett svara mot vad de allmänna bidragsgrunderna ger för en organisation, som erhåller grundbidrag och därtill uppnår tre vägningstalsenheter.)

Medlen för angivet ändamål bör utgå från idrottsfonden, till vilken avsättningarna för budgetåret 1968/69 som följd av utredningens förslag i denna del bör ökas med 80 000 kr. Utredningen har övervägt om medlen bör utgöra en särskild anslagspost eller om de bör fördelas mellan nuvarande poster för central förvaltning m. m. Skäl synes tala för det förstnämnda alternativet. Med hänsyn till idrottsutredningens pågående arbete har ungdomsutredningen emellertid ansett sig böra avstå från att precisera sitt förslag på denna punkt.

5.7.8 Skid- och friluftsfrämjandet

Att ungdomsutredningen tar upp Skid- och friluftsfrämjandets ställning i bidragshänseende till särskild prövning har sin förklaring i följande:

1. Organisations- och medlemsstrukturen vållar uppenbarligen problem vid beräkning av bidragsunderlaget för främjandets del;
2. Bidraget till ungdomsidrott inom främjandet har tagits upp av den särskilde utredningsmannen inom handelsdepartementet; samt
3. Organisationens statsstöd utgår från flera huvudtitlar och anslag. En samordning är önskvärd.

Det förstnämnda har organisationen påtalat i en skrivelse till utredningen den 15 februari 1966. Frågan om lokalavdelnings- och medlemsbegreppen har fått särskild aktualitet i samband med landstingens utbyggda stöd till ungdomsverksamhet, men den har också betydelse för de statliga bidragen. Efter att ha erinrat om gällande bestämmelser och deras tillämpning på »ett normalfall» framhåller främjandet:

». . . Främjandet, som bedriver ett omfattande ungdomsarbete dels bland medlemmar men dels — och framförallt — bland icke medlemmar, har (däremot) en organisation och arbetsform, som väsentligt avviker från normalfallet. Lokalavdelningarna är inte så många men ofta omfattande. De är vidare icke rent lokala utan omfattar medlemmar bosatta även på närliggande tätorter. Rätt vanligt är att lokalavdelning genomför »filialverksamhet» — skidskolor och liknande — i närliggande tätorter, där det blir en lokal verksamhet men utan lokalförening . . .»

I skrivelsen redovisar främjandet också sin syn på begreppen medlem och deltagare:

». . . I den av lokalavdelningarna arrangerade verksamheten deltar mycket ungdom i skidskolor, friluftsskolor, TVM-verksamhet m. m. Ännu flera deltar i den öppna friluftsverksamheten — friluftstävlingar för ungdom och arrangemang i samband med skolornas friluftsdagar och februarilov. — — — De som deltar är i regel icke registrerade medlemmar i Främjandets centrala medlemsregister. Att föra namnförteckning över alla deltagare i öppen verksamhet av detta slag är icke möjligt, än mindre att hålla reda på huru många av deltagarna, som deltagit i minst 10 sammankomster. En uppgift kan inte bli annat än en uppskattning. — — — Det centrala medlemsregistret gäller Främjandet såsom riksförening. Det är ett medlemskap med direktkontakt med kansliet — medlemstidning och årsbok m. m. Sådant mera »seriöst» medlemskap kan icke uppställas som krav för deltagande i ungdomsverksamheten. Den arrangerade ungdomsverksamheten blir därför till övervägande del att hänföra till »öppen» verksamhet. Inom olika organisationer är förutsättningarna och fordringarna för att bli registrerad medlem väsentligt olika. För registrerade medlemmar fordras ingen uppgift beträffande deltagandet i 10 sammankomster . . .»

Sammanfattningsvis hävdas, att en medlemsredovisning, som organisationen själv finner överflödig och en registrering av deltagande i öppen verksamhet, vilken kommer att bli en extra och ovälkommen belastning för de frivilliga ledarna, inte bör vara en förutsättning för bidrag. Detta borde i stället grundas på den totala aktiviteten, genom redovisning av antalet arrangerade sammankomster, antalet deltagande ungdomar per gång och antalet deltagare totalt under året.

Som en illustration till de problem, som tagits upp i den relaterade skrivelsen, kan nämnas, att främjandet för 1965 i sin bidragsansökan till skolöverstyrelsen redovisar 14 000 matrikelförda medlemmar i åldrarna 12—24 år samt 30 000 bidragskvalificerande deltagare i öppen verksamhet i samma åldrar. Därtill skulle enligt uppgift komma cirka 40 000 mera tillfälligt deltagande ungdomar, som inte kan läggas till grund för bidragsberäkning.

Ungdomsutredningen finner inte anledning att i detta sammanhang ta upp någon utförligare diskussion om vilka krav på registrering, redovisning etc. som rimligen bör kunna ställas på en organisation, om denna uppbär bidrag av allmänna medel för sin verksamhet. I Skid- och friluftsfrämjandets fall synes det emellertid klart, att anslutnings- och organisationsformerna i hög grad avviker från flertalet andra sammanslutningars. Härtill kommer att verksamheten bedrives i former, som ger främjandet en starkt markerad prägel av allmänt serviceorgan på friluftslivets område. Till denna karaktär bidrar inte minst den omständigheten, att lokalavdelningarna ofta äger och driver anläggningar med spår, leder, backar, liftar o. s. v.

De redovisade förhållandena anser ungdomsutredningen tala för att det statliga stödet till Skid- och friluftsfrämjandets ungdomsverksamhet i fortsättningen inte bör lämnas enligt de generella reglerna för bidrag till ifrågavarande ändamål. Det får emellertid anses vara ett samhälleligt intresse att främjandet, med sin ställning som en special- och fackorganisation på friluftslivets område, ges möjligheter att vidga sin verksamhet. Fritidsutredningen har utförligt behandlat den väntade utvecklingen på friluftsområdet. En stark trend pekar mot växande efterfrågan på allehanda slag av tjänster, service och resurser inom denna sektor. Samma utredning har också föreslagit ökade anslag till de organisationer som verkar där.

Ungdomens intresse för friluftsliv är både erfarenhetsmässigt och genom undersökningar väl känt. Enligt ungdomsutredningens mening är det betydelsefullt att främjandet — parallellt med den allmänna upprustning som kan väntas ske vid ett genomförande av fritidsutredningens förslag — ges större möjligheter att intensifiera också sitt ungdomsarbete. Som exempel på nya uppgifter, som fått aktualitet under senare år och som inte minst kräver ekonomiska insatser, kan nämnas, att främjandet planerar att starta öppen verksamhet kring sina friluftsgårdar på de alltmera förekommande fria lördagarna för skolungdom.

För främjandets del har den särskilde utredningsmannen föreslagit vissa successivt genomförda omfördelningsåtgärder, innebärande dels att 60 000 kr. ställes till dess förfogande för att under 1966/67 nyttjas för utbyggd service gentemot andra ungdomsorganisationer, dels att 22 000 kr. av främjandets hittillsvarande bidrag för lokalt bedriven ungdomsidrott i stället disponeras för motsvarande ändamål på det centrala planet. Också här utgår utredningen från att utredningsmannens förslag till omläggning sker först 1968/69. Enligt ungdomsutredningens mening bör det bidrag till central ungdomsverksamhet (1965/66 = 116 000 kr.), vilket främjandet erhåller från åttonde huvudtiteln, i fortsättningen utgå ur fonden för idrottens främjande. Med hänsyn till de bidragsförstärkningar ungdomsutredningen förordar för andra organisationer bör bidraget räknas upp till 170 000 kr. och tillsammans med det för centrala ungdomsidrottsändamål frigjorda beloppet utgöra Skid- och friluftsfrämjandets bidrag för central verksamhet. Förslaget innebär att avsättningen till fonden för idrottens främjande för 1968/69 ökas med 170 000 kr. I princip reduceras samtidigt anspråken på ökad medelsanvisning till åttonde huvudtitelns anslag för centralt stöd till ungdomsorganisationerna med 54 000 kr. Av samma skäl som ifråga om korpidrottsförbundet har utredningen i det aktuella fallet ansett sig böra avstå från att ta ställning

till om de för ungdomsverksamhet avsedda medlen av redovisningstekniska eller andra anledningar bör vara fristående eller sammanföras med nuvarande post för administrationsbidrag till främjandet. Idrottsutredningens arbete bör ha avancerat ytterligare innan avgörandet träffas. Oberoende av vilken praktisk lösning som smidigast låter sig förenas med idrottsutredningens förslag, bör det dock — vilket ungdomsutredningen vill betona — stå helt klart att bidragets ändamål är att främja ungdomsarbetet.

Givetvis kan det med hänvisning till verksamhetsinriktningen hävdas att främjandets nu nämnda bidrag borde utgå från friluftsfonden i stället för från idrottsfonden. Även därigenom skulle en bättre samordning och överblick kunna uppnås. Fritidsutredningen anförde i sitt slutbetänkande (SOU 1966: 33) beträffande samma spörsmål, att det otvivelaktigt vore en fördel om stödet till främjandet m. fl. organisationer för administrativa ändamål kunde lämnas ur endera av fonderna och efter en samlad prövning. (Även bidraget till central ungdomsverksamhet nyttjas i stor utsträckning för att bestrida administrationskostnader.) Enligt fritidsutredningen borde det slutliga ställningstagandet ske då idrottsutredningen framlagt resultatet av sitt arbete. Främst praktiska skäl, bl. a. omläggningen av stödet till ungdomsidrott, har föranlett ungdomsutredningen att förorda att stödet till främjandets ungdomsarbete samlas under idrottsfonden. Förslaget är ett steg på väg mot den fullständigare samordning, vilken förutsättes komma till stånd längre fram.

5.7.9 Sveriges riksidrottsförbund

Riksidrottsförbundets särställning i bidragshänseende är av gammalt datum och främst föranledd av RF:s funktion som central samordnande organisation för såväl distrikts- som specialförbunden. Denna ställning har bl. a. till följd att antalsuppgifterna ifråga om medlemmar och föreningar (alternativt: sektioner) för RF:s del når högt över de generella beräkningsskalornas övre gränser. Ungdomsutredningen diskuterade spörsmålet i sitt första betänkande och föreslog för RF:s del den särskilda bidragsgrund, vilken redovisats i avsnitt 5.1.5. Propåerna i nämnda betänkande om att sammanslå och flytta vissa anslagsposter torde med tillkomsten av idrottsutredningen få anses ha förlorat sin omedelbara aktualitet. Kvar står dock RF:s behov av medel för att kunna fortsätta utbyggnadsarbetet på ungdomsidrottens område.

I ungdomsutredningens undersökningar har idrottsrörelsens kraftiga tillväxt klart dokumenterats (SOU 1966: 47; sid. 47). Samtliga 44 specialförbund redovisar medlemsökningar för perioden 1959—1964. Även om vissa reservationer kan vara på sin plats med vetskap om osäkerheten i delar av det statistiska underlaget, är det uppenbart att medlemstalen för idrottens del stigit mer än vad antalet ungdomar i åldrarna 10—24 år ökat under samma tid. Det snabba uppsvinget ifråga om fritidsgrupper — redovisat i föregående kapitel — vittnar också om idrottsföreningarnas förmåga att dra till sig och aktivisera de unga. Ungdomsverksamhetens imponerande omfattning till trots är möjligheterna till fortsatt expansion långtifrån uttömda. Nya uppgifter har dessutom under hand fått ökad aktualitet. Så får det exempelvis ses som en näraliggande sådan, att försöka finna lämpliga former för att förlänga den aktiva perioden bland de många, som före 20-årsåldern lämnar idrotten (15—25 procent). Den mycket

kraftiga manliga dominansen bland utövarna av grenar, som lämpar sig väl också för kvinnor, talar för att damidrotten bör ägnas ökad uppmärksamhet.

Att ungdomsidrottens ställning blivit allt starkare under de senaste 10—12 åren kan ges en rad förklaringar, men det torde knappast kunna förnekas att RF-distriktens konsulenter[1] spelat en viktig roll i uppbyggnaden av den nu mycket breda verksamheten. Den fortsatta satsningen från statens sida på riksidrottsförbundets ungdomsarbete bör också, enligt ungdomsutredningens mening, i första hand gälla konsulentorganisationen och inriktas på att ytterligare förstärka RF-distrikten personellt, samt på att ge specialförbunden möjligheter att anställa konsulenter med särskild uppgift att handha ungdomsarbetet. Som tidigare redovisats har RF redan tagit de första stegen i riktning mot en upprustning av detta slag. Denna bör emellertid påskyndas. De höjda anslag utredningen på annan plats förordar för övriga ungdomsorganisationers centrala verksamhet bör för RF:s del få sin motsvarighet i att större resurser ställes till förfogande för att anställa ungdomskonsulenter. Som ett rimligt mål för konsulentorganisationens omfattning bör gälla, att antalet befattningar bör uppgå till i genomsnitt två per RF-distrikt och en per specialförbund, vilket skulle göra sammanlagt 90 tjänster. Därtill skall läggas ytterligare några för RF-kansliets behov. Utbyggnaden skulle innebära ett tillskott på 45—50 tjänster i jämförelse med nuläget. Beroende på vilka bidragsbestämmelser RF framgent tillämpar för specialförbundens konsulenter kan kostnaderna för den angivna utvidgningen beräknas ligga mellan 1,7 och 1,9 milj. kr. En anslagsuppräkning av den storleken kan emellertid inte ske med en gång. Dels skulle den väsentligt komma att överstiga vad andra ungdomssammanslutningar — relativt sett — kan påräkna som förstärkning av det centrala bidraget, dels torde svårigheter möta att rekrytera ett tillräckligt antal kvalificerade befattningshavare till de nya tjänsterna. Inte minst det sistnämnda problemet talar för viss återhållsamhet i nuläget vad beträffar medelsanvisningen. Eftersom en särskild idrottslärarlinje från budgetåret 1967/68 inrättas vid Gymnastik- och idrottshögskolan i Stockholm, torde rekryteringsfrågan emellertid inom några få år komma i ett helt nytt läge. Det angivna målet för konsulentorganisationens storlek bör enligt ungdomsutredningens mening uppnås senast 1970/71.

För budgetåret 1968/69 föreslår utredningen att ytterligare 450 000 kr. beviljas riksidrottsförbundet för att anställa konsulenter (instruktörer) för ungdomsarbetet. Huruvida beloppet skall läggas till den ena eller den andra av anslagsposterna *instruktörsverksamhet bland ungdom, specialförbundens verksamhet* och *distriktsförbundens verksamhet* eller fördelas mellan dessa, anser utredningen vara av underordnat intresse. Det angelägna är att medlen disponeras för ungdomskonsulentverksamhet inom RF-sektorn. Avvägningen i övrigt bör ske med beaktande av idrottsutredningens synpunkter och med hänsyn tagen till hur riksidrottsförbundet bedömer prioritetsfrågan: distriktsförbundskonsulent — specialförbundskonsulent.

I anslutning till sitt förslag vill ung-

[1] Utredningen har i detta sammanhang valt att använda beteckningen konsulent i stället för instruktör. Den senare associeras ofta med »greninstruktören», »tränaren», »teknikern», medan utredningen för sin del syftar på den mera administrativt, organisatoriskt och pedagogiskt inriktade typen av yrkesverksamma ledare.

domsutredningen starkt betona, att idrottsutredningens pågående arbete inte får tas som förevändning för att skjuta på den förordade anslagshöjningen. Det kan vara befogat att ännu en gång erinra om det ursprungliga sambandet mellan RF:s och övriga ungdomsorganisationers instruktörsverksamhet. Detta, tillsammans med vad som i övrigt anförts beträffande behovet av resurser för ungdomsidrotten, motiverar att de ökade insatserna göres samtidigt på båda områdena.

I avsnitt 5.2 har redovisats att den särskilde utredningsmannen föreslagit att RF stegvis skall få ökade resurser för olika former av service gentemot ungdomsorganisationerna. Jämsides härmed avvecklas de direkta bidrag, som vissa organisationer fått för att fördela som stöd till lokalt bedriven ungdomsidrott. De skäl som anförts för den senare åtgärden är i princip giltiga också för anslagsposten ungdomsidrott inom RF, vilken emellertid inte innefattats i utredningsmannens uppdrag. Ungdomsutredningen, som ansluter sig till dennes motiveringar för och förslag om ändring av stödet till ungdomsidrott, vill starkt ifrågasätta det berättigade i att posten bibehålles. För dess slopande talar dels de av utredningsmannen redovisade skälen, dels rättvisesynpunkter, dels det faktum att utredningens förslag ifråga om fritidsgruppsstödet i betydande utsträckning torde komma idrottens lokalföreningar till godo. Alldenstund idrottsutredningen har att behandla vissa närbesläktade stödformer, bl. a. till föreningars verksamhet, anser sig dock ungdomsutredningen böra avstå från att i detta sammanhang föreslå att de medel riksidrottsförbundet erhåller för det aktuella ändamålet skall upphöra att utgå. De av ungdomsutredningen anförda synpunkterna förutsättes bli beaktade vid idrottsutredningens behandling av frågan.

Den av ungdomsutredningen i detta avsnitt föreslagna ökningen av bidragen till konsulentverksamhet inom riksidrottsförbundet förutsätter för budgetåret 1968/69 en ökning av avsättningsanslaget till idrottens främjande med 450 000 kr.

5.8 Tillsyn, redovisning m. m.

Tillsynsmyndighet för bidragsgivningen till central verksamhet bör, i de fall stödet lämnas från anslag på åttonde huvudtiteln, vara skolöverstyrelsen. Vad beträffar de bidrag för motsvarande ändamål som förordats utgå från idrottsfonden bör i tillämpliga delar gälla de former för tillsyn som föreskrives för övrig anslagsgivning till idrotten.

Tidigare har sagts att det centrala stödet bör ha karaktären av stimulansbidrag och att en inte obetydlig egeninsats måste göras av mottagarparten. Detta förutsätter att efterredovisning sker för hur beviljade medel använts. Härutöver fordras föreskrifter om vilka kostnader som bör anses bidragskvalificerande. Två alternativa redovisningssystem har övervägts av utredningen.

Det första skulle innebära att samtliga kostnader för central verksamhet — med tidigare angivna undantag — godtas. Summan av de redovisade kostnaderna skulle med minst 50 procent överstiga beviljat statsbidrag.

Det andra skulle innebära att ett begränsat antal tämligen lätt definierbara kostnadsposter, t. ex. löner, resor, traktamenten, expeditionshyror, propaganda- och informationsmaterial, fastställdes som bidragskvalificerande. Kostnadssumman skulle uppgå till minst samma belopp som statsbidraget. De inte redovisningsbara kostnaderna

skulle i detta fall betraktas som egeninsats.

Enligt ungdomsutredningens mening är det senare alternativet att föredra, främst därför att redovisningen och kontrollen kan göras enklare och mera enhetlig. Det bör ankomma på skolöverstyrelsen att utfärda de närmare föreskrifterna om ansökan, redovisning m. m. Vad utredningen i detta och tidigare avsnitt anfört om stödets syfte och användningsändamål förutsättes tjäna som grund för anvisningarna. Överstyrelsen bör fortlöpande överlägga med organisationerna om vad som kan anses som godtagbara kostnader. Strävan bör vara att utveckla en för alla bidragsmottagare likartad bedömningspraxis av i princip samma karaktär som den som finns för studieförbunden och deras organisationsbidrag.

5.9 Medelsbehovet, sammanfattning

I olika avsnitt i förevarande kapitel har utredningen förordat åtgärder, vilka medför ökade kostnader för statsverket. Utgiftsstegringarna framgår av efterföljande sammanställning, som — vilket bör uppmärksammas — bygger på en jämförelse mellan 1966/67 och 1968/69.

A. *Ecklesiastikhuvudtiteln*

1. Bidrag till vissa ungdomsorganisationers centrala verksamhet		
a) allmänna förstärkningsåtgärder ..	3 100 000	
b) särskilda åtgärder (till SÖ:s förf.)	200 000	+ 3 300 000
2. Bidrag till hemgårdsrörelsen		+ 100 000
3. Bidrag till vissa elevorganisationer		+ 230 000

B. *Handelshuvudtiteln*

1. Bidrag till Svenska korporationsidrottsförbundet för central ungdomsverksamhet	+ 80 000
2. Bidrag till Skid- och friluftsfrämjandet för central ungdomsverksamhet (överflyttning från åttonde ht.)	+ 170 000
3. Bidrag till konsulentverksamhet inom RF (ungdomskonsulenterna) ..	+ 450 000

Sammanfattningsvis föreslår utredningen således

att till *bidrag till vissa ungdomsorganisationers centrala verksamhet* för budgetåret 1968/69 under ecklesiastikhuvudtiteln anvisas 7 565 000 kr.,

att till *bidrag till hemgårdsrörelsen* för budgetåret 1968/69 under ecklesiastikhuvudtiteln anvisas 400 000 kr.,

att till *bidrag till vissa elevorganisationer* för budgetåret 1968/69 under ecklesiastikhuvudtiteln anvisas 290 000 kr.,

att avsättningen till *fonden för idrottens främjande* under handelshuvudtiteln för budgetåret 1968/69 ökas med 700 000 kr.

KAPITEL 6

Statsstödet till ungdomsledarskolning

6.1 Inledande synpunkter

I kapitel 2 i »Ungdomsledare» (SOU 1966:66) återfinns en sammanfattning av en översikt rörande vissa aktuella spörsmål på ledarskapsforskningens område. Diskussionen på det teoretiska och vetenskapliga planet om ledarroller och -funktioner visar bl. a. hur svårt det är att definiera begrepp som *ledare* och *ledarskap.*

Av noten på sidan 00 i föreliggande betänkande framgår — liksom av vissa andra delar av framställningen — att inte heller begreppet *ungdom* (ungdomsorganisation etc.) är entydigt, även om det därvidlag torde vara lättare att godta en bestämning av det slag som används i exempelvis ungdomskungörelsen (»...12—25 år...»). De former i vilka instruktion, information, övningar etc. sker är också mycket skiftande.

Av det sagda inses att problem måste uppstå vid försök att beskriva och diskutera ungdomsledarutbildningen. Härtill bidrar att organisationerna använder en sinsemellan varierande terminologi, samt att denna på vissa punkter avviker från den som brukas av andra huvudmän, t. ex. folkhögskolor och kommuner. Några exempel kan åskådliggöra definitionssvårigheterna. Vad som i ett fall betecknas som en *kurs* kan — i synnerhet om den pågår endast några få dagar — i ett annat fall anges vara en *konferens* eller kanske en *ledarsamling.* Det förekommer också att *studiecirkeln* benämnes (studie-)kurs. Kursen kan vara av *internat-* eller *externatkaraktär.* Ytterligare en variant är de s. k. *lägerkurserna.* Kursen (utbildningen/skolningen) kan vara allmän eller specialiserad, det senare i en del fall i betydelsen ämnesinriktad (jfr folkhögskolornas ämneskurser). Specialiseringen kan avse praktiskt taget vad som helst, men i allmänhet gäller den en för kursanordnaren karaktäristisk aktivitet, exempelvis läger — lägerledarkurser.

På ledarutbildningens område förekommer också en form av nivågruppering, vilken då syftar till att ange kraven på förkunskaper eller inriktningen av en kurs. Man talar sålunda om *grundläggande kurser, fortsättnings-, påbyggnads- eller vidareskolningskurser* samt om kurser för *kvalificerad ledarutbildning.* De senare är ibland, men inte alltid, inriktade på att ge yrkesutbildning för ungdomsledare. Vart en viss kurs hänföres beror på hur väl utvecklat utbildningssystemet är inom den sammanslutning som står som anordnare. Påbyggnadskurs och specialledarkurs används ibland som synonymer för varandra.

Beträffande kurser av internatkaraktär kan dessa vara *centrala eller regionala i den mening som bidragskungörelsen för ungdomsledarkurser anger* (jfr avsnitt 6.2.2). Men en kurs kan också betecknas som *central, regional eller lokal med utgångspunkt från* om *anordnaren* är ett centralt, regionalt eller lo-

kalt organ inom den ungdomsorganisation där den genomföres. Att förbunden har skiftande geografisk omfattning och indelning är välbekant och framgår för övrigt av tabellerna 1 och 38. Att det för det aktuella området saknas en allmänt accepterad terminologi och att definitionerna i många fall är vaga kan givetvis betraktas som en brist. Utredningen har dock inte ansett det påkallat att utarbeta förslag till gemensam eller normgivande nomenklatur. I den mån det bedömts nödvändigt för att undgå missförstånd har utredningen i sin framställning valt att mera utförligt beskriva vad den åsyftat med det ena eller det andra uttrycket.

Huvudparten av ungdomsutredningens uppmärksamhet har i konsekvens med direktivens anvisningar koncentrerats till den av organisationerna bedrivna ungdomsledarutbildningen samt statsstödet till denna. Därmed förenade frågor behandlas i detta kapitel, där emellertid även vissa sidor av folkhögskolornas och kommunernas skolningsverksamhet beröres.

Den yrkesinriktade, kvalificerade ungdomsledarutbildningen på postgymnasial nivå med anknytning till universitet eller högskola tas upp i kapitel 7.

6.2 Bidrag till ungdomsledarutbildning

6.2.1 Inledning

Ungdomsvårdskommittén tog i sitt betänkande om stöd till ungdomens föreningsliv (SOU 1944: 31) upp ledarutbildningen och hävdade, att det vore lämpligt och riktigt att staten iklädde sig en del av det ekonomiska ansvaret för att anordna instruktionskurser i de enskilda organisationernas regi. Även samverkande organisationer borde kunna få bidrag. Det statliga stödet skulle enligt kommitténs mening utformas så, att organisationernas särart och individualitet inte påverkades. Kommitténs förslag innehöll dock en föreskrift om att politisk eller religiös propaganda inte skulle få förekomma vid föreläsningar m. m.

Frågan om ledarskolningen aktualiserades också i betänkandet om ungdomens fritidsverksamhet (SOU 1947: 12). Däri föreslogs kommittén att bidrag skulle kunna utgå även till instruktionskurser för ledare i ungdomsverksamhet utom föreningslivets ram. Som huvudmän för sådana kurser skulle landsting, kommuner, fritidsgårdar, folkhögskolor m. fl. kunna fungera.

Remissinstanserna var i stort positiva till ungdomsvårdskommitténs förslag om att organisationerna skulle få bidrag till sina instruktionskurser. På en rad punkter riktades dock invändningar mot utformningen av stödet. Något förslag i frågan förelades inte heller riksdagen.

I flera avseenden anknöt 1953 års utredning om stöd åt nykterhetsorganisationer och ungdomsvårdande sammanslutningar till vad ungdomsvårdskommittén anfört beträffande ungdomsledarutbildningen. Utredningen uttalade bl. a.

»... Det står fullt klart, att samhället inte kan kräva, att ideella och andra ungdomssammanslutningar med sina begränsade resurser skall kunna ge dem som aktivt arbetar som ungdomsledare erforderliga kunskaper på detta område. För ungdomssammanslutningarna har det sedan länge likväl varit en central angelägenhet att i så stor omfattning som möjligt söka lösa ungdomsledarfrågan genom kortare eller längre kurser...»

Enligt kommitténs mening talade starka skäl för att samhället skulle svara för viss del av kostnaderna för att utbilda ledare och instruktörer. Syftet med det statliga stödet borde vara

»... att ge ungdomsledarna sådana elementära insikter i sociala och psykologiska sammanhang, i miljökunskap, i ungdomsar-

betets metodiska frågor samt fritidsverksamhetens teknik, att de bibringas en fastare grund för en fortsatt praktisk verksamhet...»

Huvudmän för den aktuella kursverksamheten borde ungdomssammanslutningarna själva vara, men utredningen fann det befogat att även staten genom skolöverstyrelsen bedrev viss kursverksamhet för ungdomsledare. I allt väsentligt framgår utredningens förslag om villkor och bidragskonstruktion av efterföljande avsnitt. Nämnas bör att dess förslag praktiskt taget helt följdes av Kungl. Maj:t och riksdagen.

6.2.2 Nuvarande bidragsbestämmelser

Den statliga bidragsgivningen till grundläggande utbildning av ungdomsledare regleras i kungörelsen den 30 juni 1954 (nr 575; ändr. SFS 1957: 307, 1964: 511 och 1965: 171).

Statsbidrag för att anordna ungdomsledarkurser utgår till riksorganisation, vars verksamhet är särskilt inriktad på ungdom i åldrarna 12—25 år och till samarbetande sådana organisationer. Som förutsättning gäller att vederbörande organisation bereder medlemmarna möjligheter att ägna sig åt sådan fritidsverksamhet, som anges i särskilda föreskrifter som skolöverstyrelsen lämnar i anslutning till kungörelsen. Dessutom skall organisationen bland medlemmarna bedriva en till kamratskap fostrande verksamhet.

Bidrag utgår inte till organisation som har till huvudsaklig uppgift att tillvarata medlemmarnas enskilda eller yrkesmässiga ekonomiska intressen. Inte heller lämnas bidrag till organisation med mindre än 3 000 medlemmar eller till samarbetande organisationer, vilkas sammanlagda medlemstal inte uppgår till 3 000.

De bidragsberättigade kurserna kan vara av två slag, nämligen *regionala* och *centrala*. De förra förutsättes i princip ha deltagare från viss landsdel, medan de senare är avsedda för deltagare från hela riket. Till bidragsgivningen är följande villkor knutna:

Regional kurs skall omfatta minst två och högst fem dagar och central kurs minst sex och högst tolv dagar. Varje dag skall undervisning meddelas under minst sex undervisningstimmar. Denna undervisning skall avse ämnen, som skolöverstyrelsen godkänt som huvudämnen eller övningsämnen för ungdomsledarkurs. Högst två timmar av tiden får vid central kurs bytas mot undervisning i ämne som berör anordnarens intresseområde. Undervisningen skall varje dag avse huvudämnen under minst lika många timmar som övningsämnen. Skolöverstyrelsen äger rätt att medge dels att regional kurs är kortare än två dagar, dels att central kurs pågår längre tid än tolv dagar, dels att antalet undervisningstimmar per dag understiger sex, dels att fördelningen mellan huvudämnen och övningsämnen inte följer den nyss angivna generella regeln.

Statsbidrag utgår med 15 kr. per deltagare och kursdag. Resebidrag lämnas för resa från hemorten till kursorten och åter enligt billigaste färdsätt. Bidragsbeloppet är dock maximerat till att motsvara i genomsnitt högst 20 kr. (inom Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Västernorrlands län 30 kr.) per deltagare vid regional kurs och högst 100 kr. per deltagare vid central kurs.

Enligt bidragskungörelsen gäller som villkor — utöver vad som redan redovisats — för statsbidrag:

att kursen är öppen för alla;

att tid och plats för kursen i god tid och på lämpligt sätt offentliggöres;

att antalet deltagare i kursen inte överstiger 40, samt

att vid kursen anlitas endast av skolöverstyrelsen godkända lärare.

Det bör i detta sammanhang nämnas, att den ursprungliga kungörelsen (SFS 1954: 575) innehöll en föreskrift, som gjorde att de politiska ungdomsförbunden ställdes utanför bidragsgivningen. Ett första steg mot avvecklingen av denna särbestämmelse togs 1957, då det föreskrevs att »... För ungdomsledarkurs, som av skolöverstyrelsen godkänt riksförbund för studiecirkelverksamhet anordnar i samverkan med politisk ungdomsorganisation, må dock bidrag, kunna utgå till förbundet...». De sista resterna av undantagsregeln slopades 1965. Den ändring av kungörelsen som då företogs kan betraktas som en konsekvens av att ungdomsutredningens förslag, att de politiska ungdomssammanslutningarna skulle erhålla centralt stöd enligt samma regler som övriga organisationer, året innan bifallits av riksdagen.

Skolöverstyrelsens i det föregående nämnda möjligheter att medge undantag från de generella reglerna tillkom 1964 och innebar i väsentliga stycken en kodifiering av viss praxis och av dispenskrav som redan tidigare vuxit fram. Tillämpningen av bestämmelserna har också ändrats i en del avseenden. Ett exempel härpå är formerna för godkännande av föreläsare, lärare etc. vid kurserna. Fram till 1959/60 fordrade skolöverstyrelsen att kursanordnare skulle lämna utförliga skriftliga uppgifter om de medverkandes kompetens. Prövningen blev med växande kursverksamhet alltmer formell och hela denna tids- och arbetskrävande procedur togs därför bort. Åtgärden innebar också en starkare markering än tidigare av organisationernas eget ansvar för bedömningen av de medverkandes kvalifikationer.

Till de mera omfattande ändringar, som vidtagits sedan stödformen infördes 1954/55, hör den höjning av bidragsbeloppen vilken på tillsynsmyndighetens och ungdomsutredningens förslag beslutades fr. o. m. budgetåret 1964/65. Tidigare var bidraget per deltagare och dag 10 kr., högsta genomsnittliga resebidraget vid regional kurs 15 kr. (20 kr. i de fyra nordligaste länen) och vid central kurs 75 kr.

6.2.3 Tillsynsmyndighetens anvisningar

I anslutning till bidragskungörelsen har skolöverstyrelsen den 21 augusti 1954 lämnat följande särskilda anvisningar:

Statsbidrag kan utgå till följande undervisningsämnen:

»Ungdomsarbete, som inte närmast syftar till att ge ungdomarna tillfällig förströelse och fritidssysselsättning bör, om det skall kunna ge resultat på längre sikt, anknytas till ett djupare syfte. Ungdomsledare av skilda slag bör, utöver personliga kvalifikationer, även äga grundläggande insikter i sådana ämnen som berör vitala problem för ungdomen och särskilt för den del av ungdomen som befinner sig i brytningsåren. Den statliga bildragsgivningen till ungdomsledarutbildningen tar därför sikte på vissa för allt ungdomsarbete gemensamma ämnen eller ämnesområden. Syftet med den statligt stödda kursverksamheten bör vara att ge ungdomsledarna sådana elementära insikter i sociala och psykologiska sammanhang, i miljökunskap, i ungdomsarbetets metodiska frågor samt i fritidsverksamhetens teknik, att de erhåller en fastare grund för en fortsatt praktisk verksamhet. Ungdomsledarutbildningen bör även syfta till att ge deltagarna tekniska kunskaper, som möjliggör insatser för föreningsarbetets förnyelse och för skapande av lämpliga sysselsättningsformer. Vidare bör utbildningen öka deltagarnas möjligheter att nå den ungdom, som nu står utanför föreningslivet.

Statsbidrag kan utgå till följande undervisningsämnen:

Huvudämnen:

Livsåskådningsfrågor.

Psykologi (särskilt ungdomspsykologi, socialpsykologi och ledarskapets psykologi).

Pedagogik (särskilt ungdomsarbetets metodik).
Hälsolära (särskilt mentalhygien).
Samhällslära (särskilt kunskap om folkrörelserna, föreningskunskap, socialpolitik och ungdomslagstiftning samt allmän och personlig ekonomi).
Alkoholfrågan.
Sexualfrågan.

Övningsämnen:

Talteknik och muntlig framställning. Dramatik.
Musik (rytmik, vokal- och instrumentalmusik).
Lek, idrott och friluftsliv (scouting).
Praktisk sysselsättning (hobbyverksamhet).
Förvaltningsuppgifter (expeditionstjänst, räkenskapsförening).

För att undervisningens kvalitet skall säkerställas kan endast sådan lärare, som finns upptagen i den av skolöverstyrelsen årligen utgivna föreläsningskatalogen eller som av överstyrelsen kompetensförklarats i varje särskilt fall, godkännas som lärare vid de statsunderstödda ungdomsledarkurserna.»

6.2.4 Anslagsutvecklingen

Vid behandlingen av frågan om anslaget till ungdomsledarutbildning följde Kungl. Maj:t och riksdagen helt förslaget från 1953 års utredning. I budgeten för 1954/55 uppfördes således ett reservationsanslag på 381 500 kr. Hur anslagsgivningen utvecklats framgår av efterföljande sammanställning.

Budgetår	Anslag
1954/55	381 500
1955/56	381 500
1956/57	381 500
1957/58	803 000
1958/59	878 000
1959/60	953 000
1960/61	1 353 000
1961/62	1 500 000
1962/63	1 700 000
1963/64	1 700 000
1964/65	2 500 000
1965/66	2 500 000
1966/67	2 500 000

Till besluten har som regel fogats närmare preciseringar hur anvisade medel borde disponeras. Skolöverstyrelsen har vidare fått vissa bemyndiganden vad beträffar medlens användning. Den huvudsakliga innebörden i dessa föreskrifter förtjänar att återges.

1954/55—1956/57

Under vart och ett av de tre första bidragsåren fördelade sig anslaget enligt följande:

1. För regionala kurser 165 000
2. För centrala kurser 157 500
3. Till SÖ:s disposition för genomförande av högst två centrala kurser 15 000
4. Till SÖ:s disposition för en försökskurs för ungdomsledare 44 000

1957/58

Den tidigare uppdelningen på två anslagsposter — regionala kurser och centrala kurser — slopades samtidigt som anslaget räknades upp kraftigt.

1. För regionala och centrala kurser 735 000
2. Till SÖ:s disposition för ungdomsledarkurser 18 000
3. Till SÖ:s disposition för en försökskurs för ungdomsledare 50 000

1958/59

Den anslagshöjning, som företogs rubricerade år, var främst betingad av att de politiska ungdomsförbunden genom sina studieförbund fick del i den statliga bidragsgivningen.

1. För regionala och centrala kurser 810 000
2. Till SÖ:s disposition för ungdomsledarkurser 18 000
3. Till SÖ:s disposition för en försökskurs för ungdomsledare 50 000

1959/60

I budgeten för 1959/60 uppfördes ett belopp av 953 000 kr., vilket fördelade sig på följande poster:

1. För regionala och centrala kurser 885 000
2. Till SÖ:s disposition för ungdomsledarkurser 18 000
3. Till SÖ:s disposition för en försökskurs för ungdomsledare 50 000

Anslagsuppräkningen under punkt 1 föranleddes av att antalet bidragsberättigade organisationer ökat. Beträffande de centrala kurser som genomfördes av skolöverstyrelsen medgavs undantag från regeln att de skulle pågå minst sex dagar. I anslutning till anslagsposten 3 föreskrevs att överstyrelsen skulle redovisa erfarenheterna av den dittills bedrivna försöksverksamheten.

1960/61

I statsverkspropositionen 1960 förordade departementschefen en uppräkning av anslaget med 400 000 kr.,

»... vilket belopp bör läggas till anslagsposten regionala och centrala kurser för ungdomsledare, dock med rätt för Kungl. Maj:t att på förslag av skolöverstyrelsen medge att del av beloppet må disponeras för utbildningsverksamhet i annan form, om så prövas vara av väsentlig betydelse för främjandet av det med anslaget avsedda syftet...»

Fördelningen på olika poster var denna:

1. För regionala och centrala kurser 1 285 000
2. Till SÖ:s disposition för ungdomsledarkurser 18 000
3. Till SÖ:s disposition för försökskurs för ungdomsledare 50 000

1961/62

Var och en av anslagsposterna hade fram till 1961/62 haft karaktären av särskilda reservationsanslag. Denna uppdelning avskaffades fr. o. m. nämnda budgetår, varvid uttalades att reservationerna inte skulle vara bundna till olika poster utan tas i anspråk för det avsedda ändamålet i sin helhet. Samtidigt uttalade departementschefen:

»... Om skolöverstyrelsen under nästa budgetår (1961/62) skulle finna behov föreligga av sådana av överstyrelsen anordnade kurser, för vilka medel hittills anvisats under särskilda poster, bör det få ankomma på överstyrelsen att härför ta medel ur förevarande anslag i anspråk till belopp, vilka motsvarar vad som för innevarande budgetår (1960/61) anvisats för dessa ändamål...»

I statsverkspropositionen, där anslaget uppfördes med 1 500 000 kr. framhöll departementschefen, att han fann det sannolikt att behov förelåg av en viss differentiering av utbildningsverksamheten. Under hänvisning till det av skolöverstyrelsen påvisade behovet av specialledarutbildning kunde det anses motiverat att i begränsad omfattning ta statsmedel i anspråk även för detta ändamål. Föredragande statsrådet anförde vidare, att han inte ansåg det nödvändigt att anvisa medel härför under en särskild anslagspost. Det borde i stället få ankomma på skolöverstyrelsen att i huvudsaklig överensstämmelse med angivna normer anordna specialledarutbildning i den utsträckning överstyrelsen med hänsyn till behovet av grundläggande ledarutbildning och tillgängliga totala resurser fann motiverat.

»... Jag vill emellertid framhålla att bidraget till eventuella specialledarkurser inte bör vara förmånligare för kursarrangör än vad som enligt gällande bestämmelser utgår vid anordnande av centrala och regionala kurser...»

1962/63

Anslaget till ungdomsledarutbildning uppfördes med 1 700 000 kr. Enligt beslutet skulle skolöverstyrelsen liksom

närmast föregående budgetår få disponera medel för egna kurser och konferenser. Vidare bemyndigades överstyrelsen att lämna bidrag till kostnaderna för ett begränsat antal specialkurser för lokalt verksamma ungdomsledare.

1963/64

Anslaget förblev rubricerade budgetår oförändrat. Beslutet i frågan innefattande en föreskrift om att överstyrelsen i samma utsträckning som tidigare skulle få disponera medel för egna kurser samt att rätt skulle finnas att medge bidrag till vissa specialledarkurser för lokala ledare.

1964/65

Bidraget per deltagare till inkvarterings- och resekostnader höjdes på sätt som tidigare angivits och anslaget uppgick till 2 500 000 kr. Beträffande skolöverstyrelsens egna kurser och konferenser samt specialledarkurser skulle tidigare principer gälla. Av anslaget skulle högst 200 000 kr. disponeras för försöksverksamhet med kvalificerad ledarutbildning.

1965/66—1966/67

Besluten vid 1965 och 1966 års riksdagar innebar ingen ändring i förhållande till vad som gällde för budgetåret 1964/65.

6.2.5 Fördelningsprinciper och bidragsändamål

6.2.5.1 Ungdomsorganisationernas kursbidrag

Vid fördelningen av det i budgeten upptagna anslaget till ungdomsledarutbildning tillämpas följande regler och praxis.

Från anslaget räknas först bort de poster skolöverstyrelsen äger rätt att disponera för egna kurser och konferenser samt för den försöksverksamhet med kvalificerad ledarutbildning vilken tidigare nämnts. Av återstående belopp (1965/66 = 2 200 000 kr.) fördelas 80 procent med ledning av de bidragssökande organisationernas medlemstal. Därvid tillämpas samma fördelningsskala som den som gäller vid beräkning av grundbidrag till nykterhetsorganisationer (prop. 1954: 155; sid. 60).

Organisationernas medlemstal	Jämförelsetal
— 1 000	1
1 001— 2 000	2
2 001— 3 000	3
3 001— 4 000	4
4 001— 5 000	5
5 001— 7 000	6
7 001— 9 000	7
9 001—11 000	8
11 001—13 000	9
13 001—15 000	10
15 001—18 000	11
18 001—21 000	12
21 001—24 000	13
24 001—27 000	14
27 001—30 000	15
30 001—34 000	16

Vid bedömningen av organisationernas medlemstal tas endast hänsyn till antalet medlemmar i åldern 12—25 år.

När samtliga jämförelsetal erhållits, summeras de. Därefter räknas för varje organisation ut, hur många procent dess jämförelsetal utgör av den erhållna summan. Detta procenttal uttrycker hur stor organisationernas andel av anslagsmedlen skall vara.

Återstående 20 procent fördelas med hänsyn till omfattningen av den kursverksamhet organisationerna redovisat närmast föregående budgetår. De bidrag som beviljats för budgetåren 1963/64—1965/66 framgår av tabell 39.

Som regel gör skolöverstyrelsen mot slutet av varje budgetår en genomgång av i vad mån organisationerna utnyttjat sin andel av anslaget. Även förekommande överredovisningar uppmärksammas. Granskningen kan ge anledning till viss omfördelning av anvisade medel.

6.2.5.2 Instruktörskonferenser

Den anslagsdel, vilken disponeras av skolöverstyrelsen för centrala ungdomsledarkurser, används till större delen för de konferenser tillsynsmyndigheten årligen brukar genomföra för ungdomsorganisationernas och kommunernas instruktörer och konsulenter. Vid dessa s. k. instruktörskonferenser behandlas som regel anslags- och bidragsfrågor, tillämpningen av bestämmelser och anvisningar, metoder och former för ungdomsarbetet samt andra aktuella ämnen med anknytning till ungdomens situation i samhället. Konferenserna har, enligt utsagor från olika håll, stort värde för kontakten och utbytet av erfarenheter mellan organisationerna.

Tabell 39. Anmälda behov av bidrag till ungdomsledarutbildning (kvalificerad ungdomsledarutbildning, centrala och regionala kurser samt specialledarutbildning) budgetåren 1965/66 och 1966/67 samt beviljade bidrag till ungdomsledarutbildning budgetåren 1963/64—1965/66

Organisation	Anmälda behov 1965/66 och 1966/67			Beviljade bidrag 1963/64 1964/65 1965/66
	Kval.u.l.-utbildning	Centr. + regionala kurser	Special l.-utbildning	
1	2	3	4	5
Evangeliska fosterlandsstiftelsens...	28 000	97 500	33 250	33 000
ungdomsförbund	35 130	118 375	60 000	45 600
				45 600
Frikyrkliga ungdomsrådet	30 000	25 000	10 000	19 000
	15 000	35 000	—	26 500
				26 500
Frälsningsarméns scoutverksamhet[1]	15 000	35 000	15 000	26 000
	10 000	15 000	10 000	35 900
				35 900
Frälsningsarméns ungdom[1]	—	—	—	—
	10 000	20 000	10 000	—
				—
Förbundet Vi unga	25 000	75 000	25 000	28 000
	25 000	85 000	25 000	38 500
				38 500
Godtemplarorden	—	144 600	27 000	67 000
	—	188 000	23 000	92 100
				92 100
Sveriges godtemplares ungdomsförbund	—	75 000	15 000	40 000
	—	90 000	20 000	55 000
				55 000
IOGT:s scoutförbund	—	60 000	20 000	22 000
	—	60 000	20 000	30 200
				30 200
Hantverkarnas ungdomsrörelse	3 000	3 000	3 000	3 500
	3 000	3 000	3 000	3 000
				3 000

[1] Frälsningsarméns scoutverksamhet och Frälsningsarméns ungdom har t. o. m. 1965/66 beviljats och anmält behov om bidrag gemensamt.

1	2	3	4	5
Riksförbundet Sveriges 4 H	30 000	142 000	35 000	75 000
	40 000	220 000	100 000	103 500
				103 500
Ridfrämjandets ungdomsnämnd....	12 000	14 000	12 000	4 500
	12 000	12 700	7 000	4 500
				4 500
Sveriges fältbiologiska ungdoms-	27 000	24 000	3 000	14 000
förening.....	—	45 000	—	19 500
				19 500
KFUK:s riksförbund	5 000	25 000	10 000	16 000
	26 000	45 000	5 000	22 000
				22 000
KFUM:s riksförbund	20 000	71 900	4 000	27 000
	361 000	115 000	30 000	38 000
				38 000
KFUK/M:s scoutförbund.....	5 000	130 000	20 000	40 000
	10 000	144 000	20 000	56 000
				56 000
Metodistkyrkans ungdomsförbund..	3 000	31 950	7 020	19 000
	3 000	31 950	7 020	25 100
				25 100
Motorförarnas helnykterhetsförbund	42 000	66 000	37 000	30 000
	46 000	70 000	40 000	40 200
				40 200
NTO:s juniorförbund.....	15 000	31 500	15 000	14 000
	10 000	40 000	10 000	19 200
				19 200
NTO:s scoutförbund.....	15 000	35 000	—	14 000
	—	35 000	—	19 200
				19 200
NTO:s ungdomsförbund.....	20 000	35 000	30 000	24 000
	15 000	40 000	15 000	33 000
				33 000
Nykterhetsorganisationen Verdandi	16 100	75 600	81 240	13 000
	16 100	75 600	81 240	18 100
				18 100
Riksförbundet Kyrklig ungdom	24 230	223 000	9 000	110 000
	31 800	359 000	24 000	158 000
				158 000
Sveriges unglottor.....	—	26 000	—	19 000
	—	38 000	—	25 500
				25 500
Riksförbundet Sveriges ungdoms-	7 000	8 000	5 000	13 000
och hemgårdar.....	7 000	8 000	5 000	14 000
				14 000
Skid- och friluftsfrämjandet.....	—	50 000	10 000	24 000
	—	50 000	10 000	33 000
				33 000
Svenska alliansmissionens ungdoms-	3 000	17 000	—	15 000
förbund.....	—	20 000	3 000	21 100
				21 100

1	2	3	4	5
Svenska baptisternas ungdomsförbund	2 000	50 000	2 000	27 000
	8 000	60 000	4 000	37 500
				37 500
Svenska frisksportförbundet	—	40 000	10 000	16 000
	—	40 000	10 000	22 000
				22 000
Svenska korporationsidrottsförbundet	—	54 000	—	—
	—	54 000	—	—
				—
Svenska missionsförbundets ungdom	110 000	375 000	75 000	65 000
	100 000	325 000	150 000	89 400
				89 400
Svenska motorklubben[2]	—	10 000	—	6 000
	—	—	—	5 000
				—
Svenska ungdomsringen för bygdekultur	20 000	89 000	12 500	23 000
	—	86 000	10 000	31 800
				31 800
Sveriges blåbandungdom	10 000	50 000	10 000	18 000
	15 000	60 000	15 000	24 700
				24 700
Svenska scoutförbundet	130 000	740 000	150 000	97 000
	150 000	950 000	160 000	133 700
				133 700
Sveriges riksidrottsförbund	—	720 000	—	210 000
	—	850 000	—	303 500
				308 500
Sveriges schackförbund (ungdomsverksamheten)	—	15 000	10 000	9 000
	—	20 000	10 000	9 900
				9 900
Sveriges studerande ungdoms helnykterhetsförbund	—	63 500	4 000	23 000
	—	105 750	21 000	31 600
				31 600
Sveriges ungdomsorganisationers landsråd	38 000	24 000	14 000	18 000
	20 000	36 000	14 000	24 000
				24 000
Unga örnars riksförbund	300 000	640 000	290 000	65 000
	330 000	704 000	319 000	90 300
				90 300
Ungdomens fredsförbund	—	20 000	5 000	7 000
	—	15 000	—	6 500
				6 500
Ungdomens röda kors	—	40 000	15 000	20 000
	—	50 000	15 000	28 000
				28 000
Örebromissionens ungdom	5 000	65 000	4 000	24 000
	8 000	75 000	5 000	33 400
				33 400
Ansgarsförbundet av kyrkliga juniorer	—	65 000	5 000	19 000
	—	65 000	5 000	26 700
				26 700

[2] Ingår fr. o. m. 1965/66 som specialförbund i riksidrottsförbundet.

1	2	3	4	5
Riksförbundet demokratisk ungdom	14 000	30 000	18 000	—
	14 000	30 000	18 000	—
				—
Folkpartiets ungdomsförbund.....	25 000	65 000	25 000	23 000
	30 000	75 000	25 000	31 500
				31 500
Högerns ungdomsförbund	5 500	97 800	4 200	31 000
	5 500	97 800	4 200	43 000
				43 000
Centerns ungdomsförbund.....	60 000	270 000	135 000	77 000
	100 000	750 000	300 000	108 500
				108 500
Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund	20 000	110 000	20 000	72 000
	25 000	120 000	20 000	101 000
				101 000
Sveriges elevers centralorganisation	—	30 000	—	19 000
	—	100 000	—	26 300
				26 300
Sveriges konservativa studentförbund.....	—	10 000	—	—
	—	—	—	—
				—
Sveriges motorfederation	24 000	40 000	16 000	16 000
	—	—	—	—
				—
Svenska blå stjärnans ungdomskår ..	—	3 000	—	5 000
	—	8 500	—	5 000
				5 000
De handikappades riksförbund	—	9 950	—	—
(De vanföras riksförbund).....	—	15 000	—	10 000
				10 000
Sveriges bridgeförbund.....	6 000	28 500	28 500	—
	20 000	42 000	14 000	—
				—
Svenska ponnyföreningen	—	5 000	—	—
	—	—	—	—
				—
Estniska kommitténs ungdomsverksamhet.....	8 000	—	—	—
	8 000	—	7 000	—
				—
Sveriges fria kristliga studenter och	—	—	—	—
Fria kristliga gymnasiströrelsen	—	24 000	—	—
				—
Föreningen Nordens ungdomsrepresentantskap.....	—	—	—	—
	—	119 000	—	—
				—
				1 600 000
				2 200 000
				2 200 000

6.2.5.3 Skolöverstyrelsens försökskurs

Som tidigare framgått disponeras viss del av anslaget till ungdomsledarutbildning för en försökskurs i skolöverstyrelsens regi.

Sådana kurser har anordnats årligen sedan 1955. Det ursprungliga förslaget om en längre kurs med syfte att tillgodose behovet av kvalificerad ungdomsledarutbildning kom från 1953 års utredning. Enligt dess mening borde kursen förläggas till någon folkhögskola, omfatta minst tre månader och ha högst 40 deltagare. Kurserna var till en början förlagda till Tollare folkhögskola men har under de senaste åren genomförts på Biskops-Arnö. Vissa år har även Molnbyggen, Kiruna stads barnkoloni i Leksand, tagits i anspråk. Utbildningstiden har varierat under åren. Antalet arbetsveckor var 1955 endast åtta men ökades året därpå till tio. Under 1960-talet har kurstiden sträckt sig över elva och i några fall tolv veckor. Karaktären av försöksverksamhet framgår inte minst vid ett studium av kursprogrammen och arbetsformerna. Båda dera har kraftigt förändrats. Vid samtliga kurser har dock pedagogiken (inkl. ungdomsarbetets metodik), psykologin (särskilt ungdoms- och utvecklingspsykologin) samt sociologin (bl. a. massmedia och opinionsbildningen) intagit en framskjuten ställning. Även inslaget av föreläsningar i ämnen med internationell anknytning är påfallande stort. Som föreläsare/lärare har ett stort antal ämnesexperter anlitats.

Rekryteringen till kurserna sker genom medverkan av ungdomsorganisationerna och kommunerna. Några formella krav på tidigare utbildning är inte uppställda. Vid urvalet tas främst hänsyn till de sökandes erfarenheter av ungdomsarbete samt till rekommendationer. De första åren kvoterades kursplatserna med ledning av organisationsgruppernas storlek m. m. Systemet övergavs dock tämligen snart och de individuella kvalifikationerna är numera vägledande vid intagningen. Antalet deltagare perioden 1955—1965 uppgår till 282 med följande fördelning:

1955	34
1956	28
1957	27
1958	31
1959	25
1960	25
1961	25
1962	27
1963	18
1964	18
1965	24

Utvecklingen mot minskat antal deltagare per kurs får ses som en följd av strävandena att effektivisera undervisningen och förbättra arbetsförutsättningarna vid kurserna. Enligt vad utredningen erfarit har antalet sökande till kurserna varit ungefär det dubbla mot antalet intagna. I folkbildningsutredningens betänkande (SOU 1961: 44) redovisas deltagarnas fördelning på organisationskategorier åren 1955—1960. Av denna framställning kan inhämtas att deltagarna oftast kommer från religiösa sammanslutningar, nykterhetsrörelsen samt kommunala organ och institutioner. De senaste fem årens rekrytering följer, enligt uppgift till utredningen, samma mönster.

Folkbildningsutredningens majoritet förordade i sitt betänkande, under åberopande av principiella skäl, att de medel som utgick till skolöverstyrelsens kurser och konferenser skulle ställas till ungdomsorganisationernas förfogande för utbildningsverksamhet. I ett flertal remissyttranden restes kraftiga invändningar mot förslaget. Bl. a. betonades att överstyrelsens långa kurs var en av de få existerande möjligheterna till kvalificerad ledarutbildning. Folkbildnings-

utredningens förslag på denna punkt har inte föranlett någon åtgärd från Kungl. Maj:ts sida.

En intressant belysning av den aktuella kursens positiva betydelse för utbildningen av yrkesverksamma ungdomsledare ges i ledarundersökningen (SOU 1966:66; kap. 15—19). I samma betänkande redovisas även resultaten av de attitydstudier som företagits vid bl. a. överstyrelsens försökskurs (kap. 20—23).

6.2.5.4 Övriga bidragsändamål

Utöver den konferens- och kursverksamhet, som berörts i avsnitten 6.2.5.2 och 6.2.5.3, har överstyrelsen vissa år anordnat veckolånga kurser kring avgränsade ämnen eller ämnesområden, exempelvis sången och musiken i ungdomsarbetet, ungdomsarbetets metodik, film och reklam, kommunerna och ungdomsorganisationerna, ungdomen och miljön samt skapande dramatik.

Med stöd av departementschefens tidigare återgivna uttalande i 1961 års statsverksproposition angående specialkurser har bidrag varierande mellan 1 000 och 8 000 kr. lämnats till bl. a. Estniska kommitténs ungdomsverksamhet, Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund, KFUM:s riksförbund, Frälsningsarméns ungdom, Unga örnars riksförbund samt Sveriges elevers centralorganisation. För vart och ett av budgetåren 1964/65 och 1965/66 har 200 000 kr. reserverats för försök med kvalificerad ungdomsledarutbildning. Erfarenheterna av denna är alltjämt begränsade. Enligt uppgifter, som ställts till utredningens förfogande, förelåg under 1966 ansökningar om bidrag från Unga örnars riksförbund, Folkpartiets ungdomsförbund, Centerns ungdomsförbund, Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund, KFUM:s riksförbund, Sveriges riksidrottsförbund, Evangeliska fosterlandsstiftelsens ungdomsförbund, Svenska missionsförbundets ungdom, Riksförbundet Kyrklig ungdom, Svenska scoutförbundet samt Skid- och friluftsfrämjandet. Vid samma tidpunkt förelåg också ansökan om bidrag från Birkagårdens folkhögskola (administrativ fortbildning för heltidsanställda i ungdomsverksamhet) samt från Karlskoga folkhögskola (fortbildningskurs i samhälls- och fritidspedagogik). De utbildningsprojekt som presenterats av de angivna sammanslutningarna är sinsemellan mycket skiftande ifråga om innehåll, utbildningstidens längd etc. Ett par av de mest omfattande kurserna förtjänar en utförligare redovisning.

KFUM:s ungdomsledarinstitut i Stockholm (Bromma) har till syfte att ge yrkesutbildning för ungdomsledarskap, i första hand för de s. k. sekreterare som behövs inom den egna organisationen. Institutet står dock öppet för var och en — oavsett organisationstillhörighet — som respekterar institutets kristna målsättning. För att vinna inträde krävs dessutom att den sökande har fyllt 20 år, avlagt studentexamen, genomgått tredje årskursen vid folkhögskola eller har därmed likvärdig utbildning samt att vederbörande haft minst sex månaders praktik i ungdomsarbete. Enligt uppgift till utredningen har andelen inte KFUM-anslutna kursdeltagare vissa år uppgått till ungefär en tredjedel av samtliga. Den årliga intagningen är cirka 20 elever. Tillströmningen av inträdessökande har de senaste åren varit kraftig och nästan samtliga antagna har, enligt vad utredningen erfarit, haft studentexamen som teoretisk skolunderbyggnad.

Institutets utbildning var fram till 1964 ettårig men omfattar numera två år. Den omfattar två perioder med huvudsakligen teoretisk undervisning

(33 + 17 veckor), en praktikperiod (25 veckor fördelade på sommar och höst) samt en avslutande kurs (ungefär 2 veckor) förlagd till KFUM:s internationella ledarinstitut på Mainau.

Som examensämnen anges i institutets prospekt psykologi (allmän psykologi, barn- och ungdomspsykologi, socialpsykologi samt själavårdspsykologi), socialkunskap (stats- och kommunalkunskap, nationalekonomi, socialpolitik, socialvård, socialhygien samt ungdomsvård), sociologi, fritidspedagogik och metodik, administration, bibelkunskap samt religionskunskap. I undervisningen ingår också vissa föreläsningar (motsv.) i ämnena idéhistoria, folkrörelsekunskap, KFUK/M-kännedom, svenska, engelska, föreningsbokföring, statistik, journalistik och reklamteknik, hälsolära och idrottskunskap, gymnastik samt musikkunskap.

För vissa avsnitt av undervisningen svarar akademiska lärare. I stor utsträckning anlitas ämnesexperter som föreläsare/lärare. Enligt ungdomsutredningens bedömning kan delar av undervisningen sägas ligga på postgymnasial nivå. Jämförelser med utbildningen vid universitet och högskolor är dock vansklig. Ämnesavgränsningen och kurserna är inte desamma och KFUM-institutets undervisningsformer avviker från de traditionella akademiska.

Av den s. k. rörlighetsundersökning, vilken redovisas i ledarbetänkandets kapitel 15—19, framgår att institutet i hög grad fyller funktionen som skolningsinstitution för heltidsverksamma ungdomsledare i sekreterarebefattningar och liknande.

Till institutets verksamhet har från anslagsposten för kvalificerad ungdomsledarutbildning beviljats 40 000 kr. för 1964/65 och 80 000 kr. för 1965/66. Hos skolöverstyrelsen har KFUM:s riksförbund i egenskap av huvudman begärt att institutets verksamhet skall ställas under myndighetens tillsyn. I anslutning härtill har hemställts att eleverna skall berättigas till studiesocialt stöd i sedvanliga former. För överstyrelsens prövning av den senare frågan har synpunkter infordrats från bl. a. ungdomsutredningen, vilken ställt sig i princip positiv till institutshuvudmannens begäran.

Vid *Riksförbundet Kyrklig ungdoms ungdomsledarinstitut* i Sigtuna har sedan 1961 anordnats ettåriga kurser för utbildning av ungdomssekreterare för församlingarnas och kontraktens behov. Minst realexamen eller två årskurser vid folkhögskola fordras som teoretisk grund. Vidare skall sökande ha väl vitsordad praktik som ledare i kyrkligt ungdomsarbete. Utbildningen omfattar bl. a. sociologi, samhällslära, psykologi, pedagogik (fritidspedagogik, gruppdynamik, undervisningsmetodik), organisationskunskap, bibelkunskap, troslära, etik och internationella frågor. Tentamina sker i varje ämne och graderade vitsord lämnas. Anslag till ungdomssekreterareutbildningen har sökts hos skolöverstyrelsen men hittills inte beviljats.

Även för RKU-institutets utbildning kan i den nämnda rörlighetsundersökningen konstateras ett positivt resultat i den meningen att deltagarna i stor utsträckning blivit heltidsanställda som ungdomsledare. Samtliga ungdomssekreterare får av riksförbundet erbjudande om att genomgå vidareutbildning på akademisk nivå. Denna bedrives på hemorten i form av fritidsstudier. Som hjälpmedel används bl. a. bandinspelade föredrag av akademiska lärare. Institutet anvisar kurslitteratur och ger fortlöpande råd till de studerande. Flertalet ungdomssekreterare har inte studentexamen och kan därför inte avlägga akademiska examina. De får i stället

ett intyg som utvisar att de tenterat i de ämnen utbildningen omfattar. Hittills har vidareutbildningen främst bedrivits på en teologisk linje, som syftar till att ge kunskaper motsvarande den teologiska översiktskursen i teol. kand.-examen (icke-språkliga linjen).

6.2.6 Handläggningen av bidragsärenden

Utbetalningen av statsbidraget till centrala och regionala kurser sker efter rekvisition och redovisning av genomförda kurser. Huvuddragen i gången och handläggningen av ett bidragsärende kan belysas med utgångspunkt från en regional kurs.

Den regionala organisationsenheten (distriktet, länsförbundet etc.) vänder sig till sin centrala organisation med begäran om att få del av de medel som anvisats för sammanslutningens kursverksamhet. Till ansökan fogas därvid i allmänhet en kursplan med angivande av kursplats, timfördelning, kursledare, föreläsare och liknande. Hos den centrala organisationen sker en granskning, som eventuellt leder till ändringar och kompletteringar i planen. Denna översändes därefter till skolöverstyrelsen, vilket vanligen sker ett par veckor innan kursen skall genomföras. Något formellt förhandsbesked om godkännande lämnas inte från överstyrelsen, vilken dock i vissa fall kan ha anledning att göra anmärkning mot kursplanen och begära att den justeras.

Sedan kursen genomförts insänder den regionala kursanordnaren redogörelse och redovisningshandlingar till huvudorganisationen. Efter kontroll där går redovisningen till skolöverstyrelsen för slutgiltig granskning. Statsbidraget utbetalas till den centrala organisationen som i sin tur vidarebefordrar pengarna till sitt regionala organ.

Från det beskrivna mönstret finns en rad avvikelser. Initiativet till en kurs, vilken i bidragskungörelsens mening är regional, kan mycket väl komma från den centrala organisationens sida. Därvid bortfaller några av de moment som beskrivits. I vissa sammanslutningar förekommer att den centrala organisationen lämnar förskott på bidraget. Exempel finns också på att den centrala organisationen endast utbetalar en del, t. ex. 50 procent, av det belopp som skolöverstyrelsen utbetalar på grundval av en inlämnad redovisning. Återstoden nyttjas för att lämna bidrag till exempelvis kurser för vilka det beviljade anslaget inte räcker. Systemet kan betraktas som ett försök att stimulera fram flera regionala kurser och större egeninsatser från regionala organ och från kursdeltagarna själva.

6.2.7 Kursverksamhetens utveckling

6.2.7.1 Inledning

Retrospektiva framställningar rörande ungdomsledarutbildningen har tidigare gjorts av skolöverstyrelsens planeringskommitté för de stora årskullarna (»Ungdomsledarutbildning»; 1959) samt av 1960 års folkbildningsutredning (»Folkbildningsarbete och ungdomsverksamhet»; SOU 1961:44). Ungdomsutredningen har mera ingående granskat den statsunderstödda ungdomsledarutbildningen under perioden 1960/61—1963/64. De två tidigare sammanställningarna är i vissa delar inte fullt så utförliga som ungdomsutredningens. Att komplettera framställningarna avseende tiden före 1960/61 har inte ansetts motiverat. I det följande (främst avsnitt 6.2.7.2) förekommer därför endast punktvisa jämförelser.

Grundmaterialet utgöres av redovisningar m. m., som under de fyra sagda budgetåren lämnats till skolöverstyrel-

Tabell 40. Ungdomsledarkurser anordnade med statsbidrag 1954/55—1963/64

Budgetår	Antal kurser			Antal deltagare			Antal deltagardagar		
	C	R	T	C	R	T	C	R	T
1954/55[1]	56	137	193	1 653	3 290	4 943	11 294	8 926	20 220
1955/56[1]	54	183	237	1 519	7 806	9 325	10 693	11 501	22 194
1956/57[1]	66	208	274	1 500	5 899	7 399	10 740	13 741	24 481
1957/58[1]	112	410	522	2 849	11 361	14 210	10 110	27 443	46 553
1958/59[2]	122	492	614						
1959/60[2]	133	579	712						
1960/61[3]	181	728	909	4 518	20 035	24 553	30 378	47 612	77 990
1961/62[3]	225	724	949	5 754	19 723	25 477	39 664	45 169	84 833
1962/63[3]	210	996	1 206	5 400	24 836	30 236	37 607	56 675	94 282
1963/64[3]	234	919	1 153	5 788	24 381	30 169	39 242	55 464	94 706

[1] Enligt skolöverstyrelsens utredning.
[2] Enligt folkbildningsutredningen.
[3] Enligt ungdomsutredningen.

sens folkbildningsbyrå. Mellan budgetåren kan mindre förskjutningar inträffa, men dessa återverkar knappast på helhetsbilden. Organisationerna har i förekommande fall delats upp på organisationskategorier enligt samma schema som i »Ungdomens förenings- och fritidsliv» (SOU 1966:47; sid. 22 och 106). Ämnesrubriceringen är den som finns i överstyrelsens anvisningar (jfr avsnitt 6.2.3). I tabellerna används förkortningarna C och R för centrala respektive regionala kurser.

6.2.7.2 Omfattning m. m.

I tabell 40 redovisas vissa data rörande de ungdomsledarkurser som genomförts med bidrag av statsmedel. De stegvis växande resurserna har av tabellen att döma främst nyttjats för att bygga ut kursverksamheten på det regionala planet. Genomsnittliga antalet deltagare per kurs växlar mellan åren och tendensen är inte enhetlig. Vid jämförelser mellan periodens ytterår kan dock för centrala kurser noteras en minskning av genomsnittliga antalet deltagare.

Den därpå följande tabellen (41) ger vissa medeltal för kurser anordnade 1960/61—1963/64. Variationerna från år till år är tämligen små och följer inget enhetligt mönster.

För budgetåren 1962/63 och 1963/64 har för varje organisationskategori räknats fram genomsnittliga antalet deltagardagar för kurser på de olika planen. Uppgifterna redovisas i tabell 42, i vilken också förts in uppgifter om stats-

Tabell 41. Medeltal för kursernas längd, antal deltagare per kurs samt antalet deltagardagar vid centrala och regionala kurser

Antal		1960/61	1961/62	1962/63	1963/64
Kursdagar	C	6,9	6,9	7,0	6,9
	R	2,4	2,3	2,3	2,3
Deltagare per kurs	C	25,0	25,6	25,7	24,7
	R	27,5	27,2	24,9	26,5
Deltagardagar per kurs	C	167,8	176,3	179,1	167,7
	R	65,4	62,4	56,9	60,4

Tabell 42. Genomsnittliga antalet deltagardagar per kurs samt genomsnittliga statsbidraget per deltagardag budgetåren 1962/63 och 1963/64

Organisationskategori		1962/63		1963/64	
		Deltagardagar per kurs	Bidrag per deltagardag	Deltagardagar per kurs	Bidrag per deltagardag
I	C	166,8	21.18	162,6	20.95
	R	65,8	14.82	62,6	15.21
Sc	C	190,7	16.74	151,6	16.39
	R	35,7	12.94	61,0	14.57
R	C	187,1	18.25	183,5	17.53
	R	64,4	14.68	58,6	14.92
M	C	—	—	—	—
	R	69,0	17.12	97,3	14.78
Sk	C	—	—	168,0	16.01
	R	83,5	12.44	78,3	13.88
N	C	161,3	19.70	149,0	18.70
	R	61,3	15.91	58,9	15.95
P	C	195,9	19.67	168,0	17.88
	R	55,2	15.30	59,9	15.39
A	C	169,8	18.55	175,5	18.75
	R	60,2	15.07	60,6	15.16

bidraget per deltagardag. Olikheterna mellan åren är måttliga och kan inte ges någon enhetlig förklaring. Sättet att lägga upp och genomföra en kampanj kan i en del fall tänkas få genomslag i redovisningssiffrorna. Vad beträffar skillnaderna mellan kategorierna inverkar faktorer som exempelvis organisationsstrukturen, ledarutbildningens uppbyggnad och förläggningsorten för den centrala kursverksamheten.

6.2.7.3 Ämnesinriktning m. m.

Av givet intresse är att närmare studera ledarutbildningens ämnesmässiga inriktning. Detta betonas också i utredningens direktiv. Utredningen har även här begränsat sig till att bearbeta materialet för perioden 1960/61—1963/64. I några fall finns dock uppgifter, som tillåter begränsade jämförelser, i planeringskommitténs sammanställningar för 1955/56 och 1956/57. Det totala antalet undervisningstimmar har varit:

	Centralt	Regionalt	Totalt
1955/56	—	—	5 433
1956/57	—	—	6 344
1960/61	8 734	11 749	20 483
1961/62	10 267	10 816	21 083
1962/63	9 970	14 494	24 464
1963/64	11 205	13 811	25 016

Tabell 43 visar den procentuella timfördelningen mellan de olika ämnena. Eftersom det för 1955/56 och 1956/57 inte finns någon uppdelning på centrala och regionala kurser måste eventuella jämförelser mellan tidigare och senare år göras med stor försiktighet. Beaktas måste också att nya bidragsmottagande organisationer kommit till. Samhällslärans ökade andel sammanhänger sannolikt med att de politiska ungdomsförbunden kom in i bidragssystemet 1958/59. Uppmärksamheten dras också till pedagogikens starka ställning, vilket ger en anvisning om hur organisationerna

Tabell 43. Den procentuella timfördelningen av huvud- och övningsämnen 1955/56—1956/57 samt 1960/61—1963/64

Huvud-/ övningsämne	Centralt/ regionalt		Centralt				Regionalt			
	55/56	56/57	60/61	61/62	62/63	63/64	60/61	61/62	62/63	63/64
Livsåskådningsfr. .	4,5	6,6	5,9	6,5	6,2	5,0	4,8	4,7	5,7	4,4
Psykologi.....	12,6	13,4	9,3	10,5	11,0	9,4	11,1	9,3	10,8	11,0
Pedagogik.....	19,8	22,3	30,0	33,4	30,9	29,4	33,3	34,1	34,9	33,3
Hälsolära.....	3,2	2,5	3,7	3,2	3,0	2,9	1,3	2,0	1,7	2,4
Samhällslära.....	15,5	13,8	13,6	14,7	16,9	19,4	20,5	22,5	21,2	23,3
Alkoholfrågan.....	3,3	2,8	1,7	2,5	2,0	2,3	3,2	3,7	3,2	3,3
Sexualfrågan.....	0,6	0,4	0,3	0,4	0,5	0,3	0,1	0,3	0,1	0,6
Talteknik m. m. ..	9,6	9,6	7,8	7,4	6,2	6,6	7,4	7,3	5,4	6,0
Lek och idrott....	17,3	16,2	20,5	16,0	17,3	20,0	11,0	9,1	10,7	10,2
Praktisk syssels...	8,7	8,3	4,5	3,6	4,0	3,4	3,7	3,9	3,4	3,5
Förvaltningsuppg..	2,2	1,6	0,9	0,7	0,8	0,7	2,0	1,9	2,2	1,6
Ämne med anknytning till kursanordnarens intresseområde.....	2,6	2,5	1,8	1,1	1,2	0,6	1,6	1,2	0,7	0,4

bedömer ledarnas roll och uppgifter i ungdomsarbetet. Under senare år förefaller ledarutbildningen i högre grad än tidigare ha samlats kring vissa »stora» ämnen — psykologi, pedagogik, samhällslära samt lek och idrott. Dessa svarade 1955/56—1956/57 för cirka 65 procent av samtliga undervisningstimmar. Under perioden 1960/61—1963/64 upptar de ungefär 75 procent av timantalet.

I tabellerna 44 a—f redovisas ämnenas procentuella andelar av undervisningstiden vid kurser inom de olika organisationskategorierna. Vidare anges de fyra största ämnenas sammanlagda procentandel.

Utan överraskning kan konstateras att de högsta siffrorna för livsåskådningsfrågor finns hos de religiösa sammanslutningarna. Endast scoutorganisa-

Tabell 44 a. Den procentuella timfördelningen av huvud- och övningsämnen inom idrottsorganisationer

Huvud-/övningsämne	Centralt				Regionalt			
	60/61	61/62	62/63	63/64	60/61	61/62	62/63	63/64
Livsåskådningsfr.....	0,2	—	0,7	—	0,6	1,1	0,7	—
Psykologi.....	9,6	9,2	9,1	9,1	14,5	11,0	10,6	12,4
Pedagogik.....	14,5	15,0	16,5	16,4	9,6	8,6	10,7	11,3
Hälsolära.....	13,8	13,7	12,9	13,8	7,9	12,9	14,3	12,9
Samhällslära.....	11,8	12,1	12,2	12,2	25,0	25,1	22,1	26,0
Alkoholfrågan.....	0,3	0,1	0,1	0,4	1,8	1,4	2,0	0,4
Sexualfrågan.....	—	—	—	—	—	0,9	—	—
Talteknik m. m.	2,3	0,5	0,7	0,2	1,4	0,9	0,5	0,6
Lek och idrott.....	47,5	48,9	47,7	47,6	32,1	30,1	35,9	34,7
Praktisk syssels.....	—	0,1	—	—	2,1	1,1	0,8	1,1
Förvaltningsuppg.....	—	0,2	(0,05	0,3	1,2	1,7	2,3	0,6
Ämne med anknytning till kursanordnarens intresse.....	—	0,2	(0,05	—	3,8	5,2	0,1	—
De fyra största ämnena.....	87,6	89,7	89,3	90,0	81,2	79,1	83,0	86,0

Tabell 44 b. Den procentuella timfördelningen av huvud- och övningsämnen inom scoutorganisationer

Huvud-/övningsämne	Centralt				Regionalt			
	60/61	61/62	62/63	63/64	60/61	61/62	62/63	63/64
Livsåskådningsfr	9,6	12,2	11,5	10,0	6,4	9,0	12,7	11,6
Psykologi	12,1	14,9	16,1	13,8	15,1	10,8	18,8	14,4
Pedagogik	22,5	29,6	27,9	24,0	29,2	36,2	33,2	33,9
Hälsolära	3,6	1,1	1,6	2,3	0,2	0,3	0,1	0,9
Samhällslära	7,8	8,0	7,7	9,0	8,7	10,9	8,8	13,8
Alkoholfrågan	1,2	2,7	3,3	5,8	1,5	2,5	1,5	5,3
Sexualfrågan	0,9	1,7	1,6	0,9	0,1	0,4	—	4,2
Talteknik m. m.	8,6	6,8	5,2	4,8	5,8	3,7	1,3	1,2
Lek och idrott	21,1	15,3	17,9	20,2	26,5	17,0	18,6	8,1
Praktisk syssels	9,5	6,4	5,8	7,1	3,7	5,6	2,7	5,6
Förvaltningsuppg	1,2	0,6	0,5	0,4	2,6	3,5	1,6	1,0
Ämne med anknytning till kursanordnarens intresse	1,9	0,7	0,9	1,7	0,2	0,1	0,7	—
De fyra största ämnena	65,3	72,0	73,4	68,0	79,5	74,9	83,3	73,7

Tabell 44 c. Den procentuella timfördelningen av huvud- och övningsämnen inom religiösa sammanslutningar

Huvud-/övningsämne	Centralt				Regionalt			
	60/61	61/62	62/63	63/64	60/61	61/62	62/63	63/64
Livsåskådningsfr	12,0	12,4	12,8	9,7	13,1	14,3	13,6	11,9
Psykologi	8,8	9,5	9,9	8,1	11,1	6,5	8,1	10,5
Pedagogik	42,2	36,8	36,2	40,8	36,3	35,9	41,3	38,4
Hälsolära	0,2	0,8	0,3	0,3	1,6	1,1	0,5	1,2
Samhällslära	8,5	11,8	10,0	10,9	14,6	14,9	13,9	15,7
Alkoholfrågan	0,9	0,3	0,7	0,5	0,8	0,2	0,2	0,4
Sexualfrågan	0,4	0,1	0,4	0,2	0,2	0,8	0,3	0,2
Talteknik m. m.	9,5	10,5	8,9	10,3	7,6	10,6	7,8	8,5
Lek och idrott	10,5	11,3	11,1	14,6	8,9	9,6	7,0	7,1
Praktisk syssels	5,3	5,0	8,0	3,7	4,7	4,9	5,6	3,9
Förvaltningsuppg	0,4	0,5	0,6	0,6	0,8	1,1	1,4	2,0
Ämne med anknytning till kursanordnarens intresse	1,3	1,0	1,1	0,3	0,3	0,1	0,3	0,2
De fyra största ämnena	74,2	72,3	70,1	76,6	75,1	75,7	76,9	76,5

Tabell 44 d. Den procentuella timfördelningen av huvud- och övningsämnen inom nykterhetsorganisationer

Huvud-/övningsämne	Centralt				Regionalt			
	60/61	61/62	62/63	63/64	60/61	61/62	62/63	63/64
Livsåskådningsfr	1,9	1,4	1,1	0,8	1,6	0,7	0,8	1,4
Psykologi	11,3	15,2	15,2	12,7	14,3	12,0	9,5	12,5
Pedagogik	22,0	23,1	28,9	22,1	25,6	22,6	25,9	31,8
Hälsolära	0,4	0,2	0,9	0,5	0,3	0,2	0,1	1,4
Samhällslära	19,8	21,4	17,4	20,4	16,8	23,6	22,9	17,6
Alkoholfrågan	9,9	12,1	9,4	9,8	14,8	16,1	16,1	13,2
Sexualfrågan	—	0,1	0,4	0,1	0,4	0,8	(0,04	0,5
Talteknik m. m.	14,2	10,5	10,2	15,1	11,0	9,6	7,9	7,9
Lek och idrott	6,8	7,9	9,4	10,8	5,6	4,3	5,5	7,2
Praktisk syssels	5,5	2,9	2,1	4,5	4,3	4,1	4,2	4,1
Förvaltningsuppg	2,7	2,4	2,6	2,6	2,9	2,5	4,9	2,1
Ämne med anknytning till kursansordnarens intresse	5,5	2,8	2,4	0,6	2,4	3,5	2,2	0,3
De fyra största ämnena	67,3	71,8	71,7	70,3.	71,5	74,3	74,4	75,1

Tabell 44 e. Den procentuella timfördelningen av huvud- och övningsämnen inom politiska organisationer

Huvud-/övningsämne	Centralt				Regionalt			
	60/61	61/62	62/63	63/64	60/61	61/62	62/63	63/64
Livsåskådningsfr	—	—	0,2	0,7	0,4	0,3	0,9	0,2
Psykologi	3,2	3,3	9,5	7,1	7,6	5,1	7,2	6,0
Pedagogik	47,9	55,7	40,7	21,6	40,2	50,3	45,7	42,1
Hälsolära	—	0,8	—	—	—	1,5	—	1,0
Samhällslära	36,0	30,0	39,9	64,6	40,9	36,6	39,5	41,6
Alkoholfrågan	0,4	0,2	0,2	—	1,6	0,3	0,4	0,5
Sexualfrågan	—	—	0,2	—	0,2	0,3	—	0,1
Talteknik m. m.	8,9	6,9	6,4	5,1	2,8	2,8	2,6	4,9
Lek och idrott	0,4	0,2	0,3	—	0,7	0,4	0,5	0,7
Praktisk syssels	1,3	0,9	0,2	0,5	0,1	0,2	0,7	0,6
Förvaltningsuppg	0,1	0,8	1,4	—	2,2	2,2	2,2	1,9
Ämne med anknytning till kursansordnarens intresse	1,8	1,2	1,0	0,4	3,3	—	0,3.	0,4
De fyra största ämnena	96,0	95,9	96,5	98,4	92,0	94,8	95,0	94,6

Tabell 44 f. Den procentuella timfördelningen av huvud- och övningsämnen inom andra organisationer

Huvud-/övningsämne	Centralt				Regionalt			
	60/61	61/62	62/63	63/64	60/61	61/62	62/63	63/64
Livsåskådningsfr	3,6	1,8	1,9	0,9	0,7	0,5	0,9	1,1
Psykologi	8,8	9,8	7,8	7,3	8,5	11,1	10,6	11,5
Pedagogik	34,0	45,6	33,0	34,5	39,0	39,1	39,8	36,7
Hälsolära	1,7	2,8	2,8	2,4	0,9	1,9	1,9	1,3
Samhällslära	14,4	16,8	27,1	18,1	23,4	22,3	22,8	23,6
Alkoholfrågan	0,2	4,2	2,0	1,4	0,7	1,1	0,7	0,7
Sexualfrågan	—	—	0,2	0,3	—	—	0,1	0,3
Talteknik	5,1	8,1	5,0	3,6	9,2	8,2	7,3	7,4
Lek och idrott	26,0	5,2	14,3	26,2	9,7	8,8	9,8	11,0
Praktisk syssels	3,0	3,1	2,9	3,3	4,2	5,0	3,7	4,6
Förvaltningsuppg	1,5	0,8	1,0	0,9	2,4	1,5	1,7	1,6
Ämne med anknytning till kursansordnarens intresse	1,7	1,8	2,0	1,1	1,3	0,5	0,7	0,2
De fyra största ämnena	83,2	80,3	82,2	86,1	81,3	81,3	83,0	82,8

tionerna, av vilka flera har nära anknytning till nyssnämnda kategori, har i sin ledarutbildning ett nämnvärt inslag av livsåskådningsämnen. Samhällsläran domineras kraftigt av de politiska sammanslutningarna och nykterhetsrörelsen är nästan ensam om att ta upp alkoholfrågan vid ledarkurserna. Hälsoläran samt lek och idrott har sin givna tyngdpunkt inom idrottsrörelsens kursverksamhet. Inom samtliga typer av organisationer — med viss reservation för idrottssammanslutningarna — kan pedagogiken (ungdomsarbetets metodik) sägas inta en mycket framskjuten ställning. Det bör här erinras om att gränsdragningen mellan ämnesområdena inte är helt klar. För kursarrangören, som skall svara för timredovisningen, kan det därför vara svårt att avgöra om en föreläsning bör hänföras till det ena eller det andra av två angränsande ämnen.

Som framgått av redogörelsen för bidragsbestämmelserna skall av varje dags undervisningstid anslås minst lika många timmar för huvudämnen som för övningsämnen. Andelen huvudämnen av hela undervisningstiden har de fyra undersökta åren varit:

	Centralt	Regionalt
1960/61	64,5	74,3
1961/62	71,2	76,6
1962/63	70,5	77,6
1963/64	68,7	78,3

Huvudämnena har som synes en mera dominerande ställning vid regionala än vid centrala kurser. Under fyraårsperioden har de ökat sin andel av undervisningstiden. Centralt har dock de båda senaste åren noterats en viss tillbakagång.

Av tabell 45 kan utläsas huvudämnenas ställning vid kurser inom de olika organisationskategorierna. Med något enstaka undantag gäller att huvudämnenas andel av kurstiden har växt inom samtliga typer av organisationer. Tendensen är densamma både på det centrala och det regionala planet.

Av redovisningshandlingarna för varje kurs är det också möjligt att få upplysningar, som ger en bild i stort av de undervisningsformer som brukar användas vid kurserna. I tabell 46 har dessa uppgifter sammanställts och fördelats på föreläsningar, diskussioner och

Tabell 45. Huvudämnenas andel av kurstiden vid centrala och regionala kurser inom de olika organisationskategorierna

Organisations-kategori	1960/61		1961/62		1962/63		1963/64	
	C	R	C	R	C	R	C	R
I.....	50,2	59,4	50,1	61,0	51,5	60,4	51,9	63,0
Sc.....	57,7	61,2	70,2	70,1	69,7	75,1	65,8	84,1
R.....	73,0	77,7	71,7	73,7	70,3	77,9	70,5	78,3
N.....	65,3	73,8	73,5	76,0	73,3	75,3	66,4	78,4
P.....	87,5	90,9	90,0	94,4	90,7	93,7	94,0	91,5
A.....	62,7	73,2	81,0	76,0	74,8	76,8	64,9	75,2

Tabell 46. Den procentuella fördelningen av tiden för föreläsningar, grupparbete och diskussioner

	1960/61	1961/62	1962/63	1963/64
Föreläsning..	49,3	50,7	50,3	48,7
Diskussion...	13,3	13,4	13,9	14,5
Grupparbete.	37,4	35,9	35,8	36,8

grupparbete. Grundmaterialet tillåter inte en uppdelning av t. ex. föreläsningstimmarna på olika typer av föreläsningar. Under de fyra år tabellen omfattar har inte några nämnvärda förskjutningar skett mellan de tre undervisningsformerna. Material saknas för jämförelser med tidigare år. Erfarenhetsmässigt kan dock sägas, att flertalet organisationer strävat efter att komma bort från de traditionella föreläsningarna och att utvecklingen gått i riktning mot mera omväxlande och aktiviserande undervisningsformer.

6.3 Andra former av samhällsstöd

6.3.1 Folkbildningsstödet

Genom 1963 års riksdagsbeslut om ändrade former för stöd till föreläsnings- och studiecirkelverksamhet slopades det tidigare utgående särskilda bidraget till ungdomscirklar. Samtidigt föreskrevs emellertid att av bidragen till studieförbundens pedagogiska verksamhet skulle minst 20 procent disponeras för ledarutbildning, framställning av studiemateriel och andra åtgärder av pedagogisk natur för att främja studiecirkelverksamheten bland ungdom. Anslaget till studieförbundens pedagogiska verksamhet budgetåren 1964/65 och 1965/66 samt »ungdomsandelen» därav framgår av tabell 47.

Från flertalet studieförbund har ungdomsutredningen erhållit uppgifter om hur 20-procentsanslaget använts. Materialet är inte fullständigt och ger i övrigt endast en allmän orientering om hur medlen använts. Uppenbart är att större delen (cirka 3/4) gått till kursverksamhet, bl. a. för utbildning av cirkelledare. Vissa studieförbund har genomfört dessa kurser i nära samarbete med anslutna ungdomsorganisationer.

I sammanhanget bör erinras om att det statliga stödet till studiecirklarna i någon mån också kommer ledarskolningen inom ungdomsorganisationerna till del. Utbildningen på det lokala planet bedrives nämligen inte sällan i cirklar. Vare sig ur studieförbundens redovisningar eller ur det material utredningen insamlat rörande ungdomssammanslutningarnas utbildningskostnader är det möjligt att få information om hur omfattande denna form av statsstöd egentligen är.

Tabell 47. Studieförbundens pedagogiska bidrag samt »ungdomsdelen» därav budgetåren 1964/65 och 1965/66

Studieförbund	Hela pedagogiska bidraget		»Ungdomsdelen» av pedagogiska bidraget	
	1964/65	1965/66	1964/65	1965/66
Arbetarnas bildningsförbund	846 814	1 067 650	169 363	213 530
Blåbandrörelsens studieförbund	16 261	28 420	3 252	5 684
Folkuniversitetet	130 548	161 900	26 110	32 380
Frikyrkliga studieförbundet	115 506	146 205	23 101	29 241
Godtemplarordens studieförbund	130 065	188 200	26 013	37 640
KFUK/M:s studieförbund	23 414	29 805	4 683	5 961
Liberala studieförbundet	80 040	112 000	16 008	22 400
Nationaltemplarordens studieförbund	52 877	70 645	10 575	14 129
Studiefrämjandet	126 477	182 680	25 295	36 536
Studieförbundet Medborgarskolan	182 574	245 425	36 515	49 085
Svenska landsbygdens studieförbund	202 538	263 660	40 505	52 732
Sveriges kyrkliga studieförbund	187 243	229 090	37 449	45 818
Tjänstemännens bildningsverksamhet	205 643	274 320	41 129	54 864
Summa	2 300 000	3 000 000	460 000	600 000

6.3.2 Folkhögskolestödet

Fackskoleutredningen diskuterade i sitt betänkande (SOU 1963: 50) bl. a. folkhögskolans ställning och uppgifter i förhållande till gymnasier, yrkesskolor och fackskolor. Utredningen konstaterade, att folkhögskolan för äldre elever utgör ett alternativ till social fackskola. Genom att väsentligt vidga och bygga ut kursuppsättning och innehåll i övrigt bör folkhögskolan kunna fylla viktiga behov, som inte kan tillgodoses i det allmänna skolväsendet, framhöll utredningen. Denna angav även vissa ämnesområden där efterfrågan på kurser av växlande längd och på varierande nivå torde komma att öka avsevärt, och nämnde som exempel kurser i estetiska och internationella ämnen, i ungdoms- och arbetsmarknadsfrågor samt i andra aktuella samhällsproblem.

I sitt remissyttrande över betänkandet påpekade skolöverstyrelsen folkhögskolornas lämplighet för ungdoms-, studie- och organisationsledarutbildning. Särskilt framhölls behovet av ungdomsledarutbildning. Erfarenheter hade visat att för denna utbildning krävdes medverkan av experter. Överstyrelsen föreslog att ett anslag på 80 000 kr. skulle ställas till förfogande för att bestrida sådana extra kostnader som kunde väntas uppstå för att anlita experter.

Departementschefen förklarade sig i prop. 1964: 171 biträda vad överstyrelsen anfört beträffande utbildning av ungdoms-, studie- och organisationsledare. I statsverkspropositionen för 1965/66 föreslogs med anknytning därtill, att 80 000 kr. skulle ställas till förfogande för försöksverksamhet på ifrågavarande område. Till detta lämnade riksdagen sitt bifall.

De anvisade medlens fördelning budgetåret 1965/66 framgår av det följande:

Birkagårdens folkhögskola	4 000
Landsorganisationens folkhögskola	5 000
Lillsveds gymnastikfolkhögskola	3 000
Bosöns filialfolkhögskola	5 000
Tollare folkhögskola	4 000
Ljungskile folkhögskola	4 000
Stensunds folkhögskola	2 000
Valla folkhögskola (filial)	7 000
Marieborgs folkhögskola	8 000
S:t Sigfrids folkhögskola	4 000
Grimslövs folkhögskola	4 000

Wendelsbergs folkhögskola	7 000
Hellidens folkhögskola	5 000
Skinnskattebergs folkhögskola	4 000
Brunnsviks folkhögskola	4 000
Karlskoga folkhögskola	4 000
Folkhögskolan i Kalix	6 000
	80 000

Utbildningen med inriktning på ungdomsledarskap har starkt skiftande omfattning och form vid olika folkhögskolor. Kurskaraktären markeras i en del fall genom att några veckotimmar i samtliga årskurser ägnas ungdoms- och ledarskapsfrågor. I andra fall sker det genom att eleverna får möjlighet att välja till ämnen av betydelse för ungdomsarbetet. Ibland bedrives studierna i cirkelform. Det förekommer också att ledarutbildningen koncentreras till en begränsad period i slutet av en årskurs. Vid några folkhögskolor sätter ungdomsledarutbildningen sin prägel på en hel årskurs, vanligen då den andra eller den tredje.

Vissa folkhögskolors ungdomsledarkurser har till mer eller mindre klart uttalat syfte att ge yrkesinriktad ungdomsledarutbildning, medan andra mera betonar skolningen av förtroendevalda fritidsledare inom förenings- och ungdomsarbetet. I kapitel 16 i ungdomsledarundersökningen (jfr avsnitt 6.4.2) har ett försök gjorts att klassificera ett antal folkhögskolors ungdomsledarutbildning med hänsyn till kurs- och ämnesplaner, intagningsbestämmelser m. m. De som genomgått årskurs eller linje för ungdomsledarutbildning vid folkhögskola synes — att döma av resultaten i den s. k. rörlighetsundersökningen — endast i begränsad utsträckning ha fått anställning som instruktörer, konsulenter, gårdsföreståndare etc. inom organisationer eller kommuner. Detta gäller även om utbildningen kan betecknas som i hög grad yrkesinriktad.

Anmärkas bör att folkhögskolornas ungdomsledarkurser givetvis innefattas i bidragsunderlaget för det reguljära statliga stödet. Genom beslut vid vårriksdagen 1966 reformerades bidragsgivningen till folkhögskoleväsendet samtidigt som de statliga insatserna kraftigt ökas. De nya bestämmelserna träder i kraft den 1 juli 1967. Vid omläggningen förutsättes den särskilda posten för försöksverksamhet bortfalla.

6.3.3 Yrkesskolornas kursverksamhet

6.3.3.1 Ungdomsledarinstituten

Till samhällets insatser på ledarutbildningens område kan också hänföras den indirekta form av stöd som består i att särskilda ungdomsledarkurser eller -linjer inrättas vid yrkesskolor. Försöksverksamhet av detta slag bedrives sedan några år tillbaka i Stockholm och Östersund. *Stockholms stads ungdomsledarinstitut* tillkom 1963 som central yrkesskola och har barnavårdsnämnden som huvudman. Som grund för beslutet om att starta institutet låg en inom barnavårdsförvaltningen gjord utredning om behovet av ungdomsledarutbildning i staden. Utredningskommittén hävdade att grundutbildningen av ungdomsledare samt till stor del också specialledare borde ske i de olika ungdomsorganisationernas, sammanslutningarnas och institutionernas egen regi. Till denna skolningsverksamhet skulle kommunalt stöd utgå enligt särskilda regler. Ifråga om den kvalificerade ledarutbildningen av yrkesutbildande karaktär ansågs en decentralisering mindre lämplig och ett centralt institut borde därför svara för denna.

Institutets uppgift är att ge kvalificerad yrkesutbildning åt ungdomsledare — ungdomsgårdsföreståndare, föreståndare för hemgårdar och föreningsgårdar, instruktörer och ombudsmän inom ungdomsorganiastionerna etc. Även för personal med närbesläktade uppgifter

inom ungdomsvården, exempelvis ungdomshemsföreståndare, fritidsledare vid ungdomsvårdsinstitutioner och fritidshemsledare samt för befattningshavare med personalvårdsuppgifter, kan den föreslagna utbildningen anses vara en värdefull merit.

Som obligatoriskt villkor för inträde vid institutet anges att sökande skall ha dokumenterad erfarenhet av ungdomsverksamhet, förvärvad genom aktivt engagemang som ungdomsledare. Lägsta inträdesåldern är 21 år. Kravet på teoretiska förkunskaper har satts till 9-årig grundskola eller motsvarande (t. ex. realexamen eller två år vid folkhögskola). Hänsyn tas framför allt till personlig mognad och allmänna förutsättningar att tillgodogöra sig undervisningen.

Utbildningen är för närvarande ettårig (40 veckor). Varje år tas omkring 25 elever in. De första två månaderna gäller som prövotid då lämpligheten för fortsatta studier bedömes.

Huvudämnena är enligt undervisnings- och timplanen följande:

A. Praktisk undervisning
   1. Barn- och ungdomsarbete (440 tim.)
   2. Kameralt arbete och bokföring (120 tim.)

B. Teoretisk undervisning
   1. Svenska (80 tim.)
   2. Historia (80 tim.)
   3. Psykologi med socialpsykologi (160 tim.)
   4. Sociologi (80 tim.)
   5. Samhällskunskap (120 tim.)
   6. Sociallagstiftning (40 tim.)
   7. Hälsolära (40 tim.)
   8. Kulturell orientering (120 tim.)
   9. Ungdomsarbetets pedagogik och metodik (240 tim.)
   10. Tillämpad matematik (40 tim.)

C. Gymnastik med lek och idrott (40 tim.)

Institutet förestås av en rektor som till sin hjälp har en assistent. Båda är heltidsanställda och svarar för väsentliga delar av undervisningen. För denna engageras också speciallärare och gästföreläsare. Nämnas bör att i kursen ingår visst praktikarbete vid ungdoms- och hemgårdar, i föreningar och inom uppsökande verksamhet. Undervisningsnivån är i vissa ämnen jämförbar med universitetens och högskolornas medan den i andra ligger på gymnasial nivå. På återigen andra områden saknas jämförelsemöjligheter med utbildningsväsendet i övrigt eftersom vissa ämnen inte förekommer där. Efter slutexamen utdelas diplom och eleverna får ett ämnesdifferentierat slutbetyg, vilket dock inte omfattar samtliga ämnen.

Stockholmsinstitutet har i den s. k. rörlighetsundersökningen rubricerats som i hög grad yrkesinriktad. Undersökningen innefattar, vilket bör framhållas, elever från endast en årskurs vid institutet.

Vid *Östersund-Frösö ungdomsledarinstitut* startade försöksverksamheten 1965. Utbildningen anges avsedd för i första hand personer som yrkesmässigt tänker ägna sig åt ungdomsverksamhet. Institutet utbildar enligt sitt prospekt:

»... ungdoms- och idrottsledare för tjänstgöring inom ideella organisationer och studieförbund (instruktörer, ortssekreterare, klubbledare), för föreningslös ungdom (fritidsledare, nöjesverksamhet, skid- och utflyktsledare), såsom kommunala befattningshavare (ungdoms- och fritidskonsulenter och assistenter, idrottsinstruktörer, föreståndare och assistenter till ungdomsgårdar, fritidsintendenter, elevkonsulenter, fritidsledare på anstalter och institutioner) samt i kurativa uppgifter.» ...

Utbildningen, som är ettårig (39 veckor) är uppdelad på två linjer: en allmän och en idrottslinje. På vardera tas ungefär 25 elever in (1965 = 21 + 18). Inträdesvillkoren är desamma som för institutet i Stockholm.

I allt väsentligt överensstämmer äm-

nesuppsättningen och timfördelningen med Stockholmsinstitutets. För båda linjerna tillkommer praktik i idrotts- och friluftsverksamhet (idrottslinjen) samt i barn- och ungdomsarbete (allmänna linjen). Kortare utbildningsperioder i fjäll- och friluftsterräng förekommer under såväl vinter- som sommarförhållanden. Under kursens gång har eleverna möjlighet att genomgå simlärare-, instruktörs- och domarkurs.

Av förklarliga skäl är erfarenheterna av försöksverksamheten ännu begränsade. På vissa områden, t. ex. ifråga om praktikperioderna, har det varit nödvändigt att pröva sig fram. Frågan om ungdomsledarutbildningens utformning och eventuella utbyggnad har varit föremål för diskussioner inom såväl skolöverstyrelsen som berörda kommuner. Östersund har hos tillsynsmyndigheten begärt att få göra utbildningen tvåårig, medan Stockholm har övervägt att utveckla sitt ledarinstitut genom att anordna en ettårig påbyggnadskurs för ungdomsledare.

6.3.3.2 Utbildning av fritidspedagoger

Försöksverksamhet med utbildning av fritidspedagoger startade 1964 i Norrköping. Sådan utbildning förekommer eller överväges nu för Västerås, Örebro, Uppsala, Stockholm, Göteborg, Lund, Hälsingborg, Borås och Umeå. Även om ifrågavarande utbildning, enligt utredningens bedömning, endast delvis är inriktad och utformad på ett sätt som gör att den kan hänföras till ungdomsledarutbildning, synes det motiverat att redovisa dess huvuddrag.

Utbildningen är tvåårig och undervisningen har som mål att meddela färdigheter för verksamhet som fritidspedagoger, varmed enligt läroplanen förstås *ledare för fritidshem och lekplatsverksamhet.* Fritidshemmen fungerar som daghem för skolbarn. I första hand tas där emot barn i åldrarna 7—10 år, men också barn i åldrarna 11—14 år. Ibland, men endast undantagsvis, står fritidshemmen öppna också för barn i åldrarna 15—17 år. Lekplatsverksamheten och parkleken är i första hand till för åldrarna 4—12 år. Yngre barn och äldre (upp till 15 år) kan förekomma i denna form av fritidsverksamhet.

Beträffande inträdesfordringarna gäller bl. a. att sökande skall:

a) ha erhållit slutbetyg från någon av grundskolans linjer 9 g, h, t, m och s eller ha avlagt realexamen eller ha erhållit betyg med normalskolekompetens eller ha erhållit betyg eller intyg med minst motsvarande kunskaper, t. ex. andra årskurs vid folkhögskola;

b) ha praktiserat minst två månader i familjehushåll, barnkoloni eller läger; samt

c) ha förvärvat minst fyra månaders sammanhängande handledd praktik i verksamhet bland barn i skolålder; fritidshem, parklek, klubbverksamhet eller därmed jämförliga erfarenheter från ungdomsverksamhet.

De i utbildningen ingående ämnena framgår av efterföljande sammanställning. Inom parentes anges summan undervisningstimmar för båda årskurserna.

1. Yrkesarbete (= observationer, auskultationer, praktiktjänstgöring) (1 298 tim.)
2. Psykologi (294 tim.)
3. Pedagogik (334 tim.)
4. Barn- och ungdomspsykiatri (39 tim.)
5. Mentalhygien och etik (39 tim.)
6. Samhällskunskap (35 tim.)
7. Hälsolära (20 tim.)
8. Svenska samt röst- och talvård (78 tim.)
9. Naturstudium (39 tim.)
10. Bild- och formarbete (194 tim.)

11. Dramatiskt skapande (39 tim.)
12. Musik (77 tim.)
13. Rytmik, lek och idrott (77 tim.)

Det bör i sammanhanget nämnas, att skolöverstyrelsens översyn av förskollärareutbildningen även innefattar frågan om viss samordning av denna med utbildningen av barnavårdslärare och socialpedagoger samt av fritidshemsledare, lekplatsledare och ungdomsledare.

6.3.4 Kommunernas och landstingens bidragsgivning

Ett inte obetydligt stöd till ungdomsledarutbildning lämnas av primärkommuner och av landsting. Villkoren och formerna varierar starkt men har ofta utformats efter förebild av de statliga bestämmelserna.

Beträffande *primärkommunernas* stöd till ungdomsledarutbildning saknas redovisningsbara uppgifter om dess omfattning. Svårigheterna att överblicka de kommunala staterna och att renodla bidragen till ledarutbildande ändamål har starkt betonats i »Kommunerna och ungdomen» (SOU 1966: 32). Den arbetsgrupp inom statens ungdomsråd som svarat för nyssnämnda utredning har därför avstått från att ange något belopp för det samlande kommunala stödet.

De vanligaste formerna av kommunalt stöd är:

1. Stipendier till deltagare i ungdomsledarkurser.
2. Bidrag till lokala organisationer som anordnar kurser för ungdomsledare.
3. Att kommunalt organ anordnar kurser för ledare inom såväl egen verksamhet som organisationernas.

Nämnas bör att statens ungdomsråd i det tidigare nämnda betänkandet redovisar en rekommendation beträffande den lokalkommunala bidragsgivningen till ledarutbildning.

Landstingens insatser är till stor del av indirekt karaktär och göres i form av ekonomiskt stöd till folkbildningen och till folkhögskolorna. Under 1960-talet har emellertid även de direkta anslagen till ungdomsorganisationernas ledarskolning vuxit snabbt.

Det sammanlagda anslaget var:

1964 ..... 833 000 kr.
1965 ..... 1 135 608 kr.
1966 ..... 2 344 500 kr.

Hur 1966 års anslag till ungdomsledarutbildning fördelar sig på de olika landstingen framgår av tabell 48.

Tabell 48. Landstingens anslag 1966 till ungdomsledarutbildning m. m.

Landsting	Anslag	Anm.
Stockholms läns..	378 500	1
Uppsala » ..	—	2
Södermanlands » ..	40 000	
Östergötlands » ..	165 000	1
Jönköpings » ..	150 000	1
Kronobergs » ..	60 000	1 3
Kalmar läns norra....	5 000	
Kalmar läns södra....	32 000	
Gotlands läns..	—	4
Blekinge » ..	100 000	1
Kristianstads » ..	175 000	1 5
Malmöhus » ..	225 000	1
Hallands » ..	25 000	
Göteborgs och Bohus » ..	12 000	
Älvsborgs » ..	30 000	
Skaraborgs » ..	200 000	1
Värmlands » ..	50 000	
Örebro » ..	—	
Västmanlands »	55 000	
Kopparbergs » ..	215 000	1
Gävleborgs » ..	15 000	
Västernorrlands » ..	52 000	
Jämtlands » ..	10 000	
Västerbottens » ..	250 000	1 6
Norrbottens » ..	100 000	1
Summa	2 344 500	

[1] Häri ingår anslag till instruktörverksamhet.
[2] Anslag utgår över ABF och SLS ur anslaget till oförutsedda utgifter.
[3] Därav 10 000 kr. till ungdomsledarkurser vid Grimslövs folkhögskola.
[4] Utgår ur anslaget till Gotlands läns idrottsförbund.
[5] Därav 25 000 kr. för eventuell ytterligare bidragsgivning till ungdomsarbetet efter förvaltningsutskottets bedömande.
[6] Även till annan ungdomsverksamhet.

I augusti 1965 utfärdade Svenska landstingsförbundet en rekommendation om enhetliga regler för landstingens stöd åt ungdomsarbetet. Denna innefattade förslag beträffande bidrag till ledarutbildning. Reglerna antogs — med anpassning till de speciella förhållandena i respektive landstingsområde — av fyra landsting redan vid lagtima landstingsmöten under hösten 1965 och av ytterligare ett 10-tal under 1966. Även statens ungdomsråd har presenterat en rekommendation rörande landstingens stöd till ungdomsledareutbildning.

6.4 Ledare- och kursenkäterna

6.4.1 Ledarundersökningen

6.4.1.1 Inledning

Tidigare har i bl. a. avsnitt 2.3.3 i sammanfattad form redovisats vissa delresultat från utredningens stora ledarenkät (»Ungdomsledare»; SOU 1966:66). Efterföljande framställning omfattar nämnda undersöknings huvuddel och bygger på sammanfattningen i betänkandets kapitel 14.

Utredningsdirektiven talar om ungdomsledare främst i betydelsen av fritidsgruppsledare. För att beskrivningen av fritidsgruppsledarens bakgrund och föreningsengagemang ska bli så belysande som möjligt, har undersökningen också omfattat ett antal andra ledarkategorier. Det blir därigenom möjligt att studera fritidsgruppsledaren i förhållande till olika ledargrupper, bl. a. ordföranden på lokalplan.

Undersökningen har således kommit att inbegripa *parlamentariskt valda ledare, anställda ledare och fritidsgruppsledare.* De två förstnämnda ledargrupperna har fördelats på riks-, distrikts- och lokalplan. Vidare har ledarna inom *idrottsorganisationerna* skilts från ledarna inom *övriga slag av ungdomsorganisationer* och från *kommunal ungdomsverksamhet.* Inom övriga slag av organisationer har ordförande på lokalplan och fritidsgruppsledare mestadels också fördelats på ytterligare slag av förbund, t. ex. religiösa sammanslutningar, scout- och nykterhetsorganisationer.

Av parlamentariskt valda ledare har medtagits endast ordförande och idrottsorganisationernas sekreterare. Inom övriga slag av organisationer är sekreterarna ofta ersatta av anställda ledare, varför en direkt jämförelse mellan sekreterare inom idrottsorganisationer och övriga slag av organisationer hade blivit missvisande.

Den rika uppspaltningen av ledarna har ansetts behövlig för att få någotsånär homogena grupper att undersöka. Undersökningen har gjorts på slumpmässiga urval inom varje ledarkategori. Detta har förutsatt en inventering av det totala antalet ledare inom vardera kategorin. Efter vissa sammanslagningar skulle följande ledarantal finnas:

1. Parlamentariskt valda ledare
   Ordförande och idrottsorganisationernas sekreterare 30 377
   (Därav ordförande på lokalplan 27 940)
2. Anställda ledare 1 156
3. Fritidsgruppsledare 43 700

Det är möjligt att många ledare, t. ex. ordförande på riks- och distriktsplan, inte alltid betraktar sig själva som ungdomsledare. Men deras värderingssystem och beteende kan ändå väntas ha ett relativt stort inflytande på organisationen och därmed också på de underställda ledarna, vilka kanske har mer direkt kontakt med ungdomsgrupperna. De organisatoriska och administrativa ledarna, eller de som enbart leder förhandlingar, är därför långt ifrån ovidkommande vid ett studium

av de ledare som står längre ned i hierarkin.

6.4.1.2 Vissa bakgrundsfaktorer

I korthet kan de olika ungdomsledarna samfällt beskrivas som manliga tjänstemän, mestadels något under 40 år, i regel välutbildade och med tämligen goda inkomster.

De parlamentariskt valda ledarna överträffar oftast de anställda ledarna och fritidsgruppsledarna i fråga om andelen män, i ålder, utbildning och inkomst. Vidare överträffar ledarna på riksplan vanligen ledarna på lägre plan i dessa avseenden.

De *kvinnliga ledarna* är genomgående relativt få, i synnerhet inom idrottsorganisationerna. Kvinnorna är procentuellt färre på riks- än på lokalplanet och färre bland ordförande än bland fritidsgruppsledare.

Inom *idrottsorganisationerna* finns t. ex. inga kvinnor bland ordförande och sekreterare på riksplan men väl 4 procent bland ordförandena på lokalplan och 11 procent bland fritidsgruppsledarna. Inom *övriga slag av organisationer* utgör kvinnorna 10 procent av ordförandena på riksplan, 24 procent på lokalplan och en tredjedel av fritidsgruppsledarna.

De kvinnliga ledarna består främst av ogifta förvärvsarbetande kvinnor och av gifta hemmakvinnor. Men inte så få är både gifta och förvärvsarbetande. En orsak till det ringa antalet kvinnliga ledare torde vara att många kvinnor efter giftermål lämnar sina ledaruppdrag till förmån för hem och familj. Stöd för sistnämnda tanke finner man i att de kvinnliga ledarna är proportionellt talrikare i åldersklassen under 25 år, där de utgör 37—40 procent av fritidsgruppsledarna inom övriga slag av organisationer och inom kommunal ungdomsverksamhet.

Ledarnas *ålder* beskrives enklast genom att ange manliga ledares medianålder. Inom idrottsorganisationerna ligger ordförandenas medianålder på riksplan vid 53,4 år och på lokalplan vid 39,2 år samt hos fritidsgruppsledarna vid 32,9 år. Inom övriga slag av organisationer är motsvarande medianåldrar 39,5 år, 31,0 år och 32,6 år. De kommunala fritidsgruppsledarna har en medianålder på 34,5 år. Spridningen i åldershänseende är inom flertalet ledarkategorier rätt stor. Trots att medelåldern för exempelvis fritidsgruppsledarna ligger under 35 år är 14—24 procent av dem 45 år eller äldre.

Omkring 80 procent av manliga ordförande på riksplan har *yrkesställning* tjänsteman mot 61—66 procent av manliga ordförande på lokalplan och 54—65 procent av manliga fritidsgruppsledare. Den procentuella framräkningen har gjorts enbart på förvärvsarbetande ledare. Uppgifterna bör ses mot bakgrund av andelen tjänstemän i hela riket. Enligt Folkräkningen 1960 utgör tjänstemännen 27 procent av manlig förvärvsarbetande befolkning i hela riket. Till och med bland fritidsgruppsledarna är tjänstemännen således gott och väl procentuellt dubbelt så många som bland landets manliga förvärvsarbetande befolkning i dess helhet. Underrepresenterade bland ungdomsledarna är i synnerhet arbetarna.

Inom alla ledarkategorier finns ledare med studentexamen eller högre *skolutbildning*. Inom flertalet kategorier finns det också ledare som har akademiska studier bakom sig. Flertalet ordförande har en skolutbildning över enbart folkskola. På riksplan har 43—82 procent studentexamen eller däröver. Även anställda ledare har i regel högre utbildning än enbart folkskola. På riksplan har 24—39 procent studentexamen eller mer. Av fritidsgruppsledarna har

51—64 procent enbart folkskola och 9—20 procent studentexamen eller högre utbildning.

Medianinkomst redovisas för manliga ledare med 2 001 kr. eller mer i total årsinkomst. Inom åldersklassen 25—44 år erhålles en medianinkomst på 27 500—52 500 kr. för ordförandena på riksplan och på 19 286—25 532 kr. för ordförandena på lokalplan. De anställda ledarnas medianinkomst är för angiven åldersklass 17 223—22 381 kr. på riksplan och 14 286—17 858 kr. på lokalplan. Fritidsgruppsledarna har en medianinkomst på omkring 18 500 kr.

Enligt Statistisk årsbok 1964 hade manliga inkomsttagare i hela riket med 3 000 kr. eller mer i inkomst år 1962 en medianinkomst inom åldersklassen 25—44 år på 16 579 kr.

Flertalet ledarkategorier har följaktligen betydligt högre medianinkomst än huvudparten manliga inkomsttagare i landet. Lägre medianinkomst har endast anställda ledare på distrikts- och lokalplan inom övriga slag av organisationer. Dessa två ledarkategorier har därmed också lägre medianinkomst än fritidsgruppsledarna. Likaledes har de anställda ledarna på riksplan klart lägre medianinkomst än ordförandena på riksplan. De anställda ledarnas lägre inkomster motsvaras inte av t. ex. lägre skolutbildning.

6.4.1.3 Genomgången ungdomsledarutbildning

Kurser avseende ungdomsledarutbildning har i undersökningen delats på längre och kortare. Alla kurser omfattande 80 eller fler sammanhängande undervisningstimmar har kallats längre kurser och övriga kortare kurser.

Med angiven uppdelning visar undersökningen att mellan en och två tredjedelar av de anställda ledarna genomgått längre kurser men endast 4—25 procent av övriga ledare.

Åtskilligt fler har däremot genomgått kortare kurser. Inom idrottsorganisationerna har 28 procent av ordförandena på riksplan genomgått sådana mot 32 procent av ordförandena på lokalplan och 46 procent av fritidsgruppsledarna. Inom övriga slag av organisationer har 52 procent av ordförandena på riksplan genomgått kortare kurser mot 62 procent av ordförandena på lokalplan och 50 procent av fritidsgruppsledarna. Av de kommunala fritidsgruppsledarna har 32 procent genomgått kortare kurser.

De ledare som genomgått kortare kurser har i regel endast deltagit i en—tre sådana.

Relativt många ledare har inte genomgått några ledarutbildningskurser alls. Så är inom idrottsorganisationerna fallet med 68 procent av ordförandena på riksplan, 61 procent av ordförandena på lokalplan och 47 procent av fritidsgruppsledarna. Inom övriga slag av organisationer svarar frekvensen mot 29 procent av ordförandena på riksplan, 24 procent av ordförandena på lokalplan och 35 procent av fritidsgruppsledarna. Hälften av de kommunala fritidsgruppsledarna saknar ledarutbildning i här åsyftad bemärkelse.

Vid närmare studium av ledare på lokalplan finner man en tendens till att yngre ledare i något större utsträckning än äldre genomgått åtminstone kortare kurser. Man kan också konstatera att ledare som genomgått fyra eller flera kortare kurser i medeltal både varit med i organisationen och haft uppdraget fler år än övriga. Däremot kan inte någon sådan tendens skönjas mellan ledare som deltagit i en till tre kortare kurser och de som inte deltagit i några. Det förefaller således vara andra faktorer än medlemstid och antal år

som uppdraget innehafts, som inverkar på om ledaren ska ha genomgått noll eller en till tre kortare kurser.

6.4.1.4 Ledarnas rörlighet, informationskällor m. m.

Rörligheten — mätt i det antal år som uppdraget innehafts — är lägst bland ordförandena och högst bland de anställda ledarna. Hälften av ordförandena inom idrottsorganisationerna har haft uppdraget högst 4,6—5,7 år. Inom övriga slag av organisationer har hälften av ordförandena haft uppdraget högst 3,3—3,4 år. Av fritidsgruppledarna har hälften haft uppdraget högst 3,2—3,5 år, 41—48 procent har haft det 2—3 år.

En rörlighet som innebär att nära hälften av alla ordförande på lokalplan och fritidsgruppledare ska nytillsättas inom en treårsperiod måste ofrånkomligen ställa mycket stora krav på organisationernas förmåga att rekrytera och utbilda ledare. Beaktar man därtill att de ledarkategorier, som kanske främst har att svara för rekrytering och utbildning, också själva har förhållandevis hög rörlighet, framstår kravet i ännu större vidd.

Flertalet organisationer ger ut *tidningar eller tidskrifter,* vilka är att betrakta som organ för förenings- eller annan fritidsverksamhet bland ungdom. Dessa publikationer förefaller att *läsas* av flertalet ledare. Av ordförandena säger sig 67—95 procent bruka läsa sådana tidningar. Ännu större procent uppvisar de anställda ledarna medan andelen läsare av föreningstidningar stannar vid 40—75 procent hos fritidsgruppledarna. Högsta procenten erhålles genomgående bland ledarna inom övriga slag av organisationer.

Inom idrottsorganisationerna har mellan 36 och 59 procent av ordförandena och 20 procent av fritidsgruppledarna angett föreningstidningar som en av de *källor, varifrån de anser sig hämta sina värdefullaste informationer, uppslag och idéer för sitt ledaruppdrag.* Föreningstidningar har i detta avseende nämnts av omkring hälften av ordförandena inom övriga slag av organisationer och av 38 procent av fritidsgruppledarna inom dessa sammanslutningar.

De flesta ledarna inom idrottsorganisationerna menar sig annars hämta sina värdefullaste idéer och uppslag från egna erfarenheter men många anger också ledarträffar och enskilda ledarkolleger som värdefulla källor för informationer och uppslag.

Hos ordförandena inom övriga slag av organisationer är kurser och konferenser det vanligast förekommande svaret. Men nästan lika många nämner ledarträffar och enskilda ledarkolleger. Även fritidsgruppledarna har i stor utsträckning framhållit dessa två svar. Bland de kommunala fritidsgruppledarna är återigen egna erfarenheter det vanligaste svaret, men det följs tätt av ledarträffar, enskilda ledarkolleger och kurser/konferenser.

En summering av svaren på några av de frågeställningar som presenterats i det närmast föregående, tyder på att ledarna inom idrottsorganisationerna i högre grad än ledarna inom övriga slag av organisationer är hänvisade till sig själva i sitt uppdrag eller att de i större utsträckning förlitar sig på sig själva. De läser i mindre omfattning än andra ledare föreningstidningar, procentuellt färre av dem har genomgått ledarutbildning, samtidigt som fler av dem anger egna erfarenheter som främsta källa till informationer, kunskaper och idéer för uppdraget.

Bortsett från de anställda ledarna har flertalet ledare ägnat 6—10 timmar åt uppdraget under de senaste 14 dagar-

na. Men många har också använt högst fem timmar och åtskilliga minst 21 timmar. Ordförandena på riksplanet ägnar mestadels något längre tid åt uppdraget än ordförandena på lokalplan, som i sin tur ägnar fler timmar åt uppdraget än fritidsgruppsledarna.

Om man fortfarande frånräknar de anställda ledarna är det endast de kommunala fritidsgruppsledarna, som mer allmänt kan sägas ha någon *inkomst* på uppdraget. Av dessa har 24 procent under senaste månad erhållit 26—100 kr. och 38 procent 101—300 kr. för sin ledarinsats.

Ungefär hälften av de parlamentariskt valda ledarna och en fjärdedel av fritidsgruppsledarna har däremot haft utgifter på uppdraget under senaste hela månad. För flertalet har utgifterna dock inte överstigit 100 kr. Rätt många av ordförandena på riksplan inom idrottsförbunden har däremot haft över 300 kr. i utgifter.

I en rad avseenden kan konstateras att *ledare som genomgått kortare ledarutbildningskurser avviker från andra.* Så har exempelvis de som genomgått kortare kurser i märkbart större utsträckning än andra också organiserat eller undervisat i kortare kurser. De har även större andel som har eller har haft andra uppdrag. Vidare har de större procent som läser föreningstidningar, även om faktorn »andra uppdrag» hålles under kontroll. Av naturliga skäl har de i större omfattning än andra nämnt kurser och konferenser som viktigaste källor för informationer, uppslag och idéer. De tenderar också att ha större procent som nämnt föreningstidningar, förbundsbrev, cirkulärskrivelser m. fl. svar.

Som vanligt i dylika situationer är det inte möjligt att fastställa orsak och verkan. Men funna samvariationer behöver därför inte sakna sitt intresse.

Slutligen kan nämnas att ledarnas *intressen och fritidsaktiviteter* delvis kompletterar men i mycket understryker den bild som studiet av bakgrundsdata givit åt de olika ledarkategorierna.

Kompletteringen består kanske främst i att idrottsledarnas intressen och aktiviteter i mycket högre grad än övriga ledares är koncentrerade till några få och markant präglas av att läsa och höra om, att se och utöva idrott och friluftsliv. Inom övriga slag av organisationer intar de i traditionell mening kulturella aktiviteterna en större plats.

I denna sammanfattning har, främst av utrymmesskäl, differenserna i svar mellan ledare inom olika kategorier av organisationer lämnats åsido. Skillnaderna därvidlag bör lämpligen studeras i den utförliga redogörelse som finns i ledarbetänkandet.

6.4.2 Rörlighetsundersökningen

I ungdomsledarundersökningens kapitel 15—19 redovisas en deskriptiv studie rörande den mer eller mindre yrkesinriktade ungdomsledarutbildning som förekommer vid ett antal skolor och institut.[1] Här skall endast vissa huvuddrag i undersökningen och dess resultat återges. Undersökningen hade formen av en enkät och företogs bland elever åren 1955—1964. Urvalsförfarandet,

[1] Birkagårdens folkhögskola, Bosöns idrottsfolkhögskola, Brunnsviks folkhögskola, Folkhögskolan i Mellansel, Grimslövs folkhögskola, Karlskoga folkhögskola, KFUM:s ungdomsledarinstitut, Medlefors folkhögskola, Riksförbundet Kyrklig ungdoms ungdomssekreterareutbildning, S:t Sigfrids folkhögskola, Skolöverstyrelsens försökskurs för kvalificerad ungdomsledarutbildning, Stensunds folkhögskola, Stockholms stads ungdomsledarinstitut, Valla folkhögskola samt Wendelsbergs folkhögskola. I undersökningen ingick även Socialdemokratiska ungdomsförbundets distrikts- och kretsledarkurs, vilken dock ifråga om syfte, innehåll och omfattning skiljer sig från övriga undersökta kurser.

bearbetningen m. m. finns utförligt behandlad i betänkandet SOU 1966: 66.

Som undersökningsuppgifter angavs:

1. Vilka relationer finns mellan olika former av yrkesinriktad ungdomsledarutbildning och elevers efterföljande yrken eller huvudsysselsättningar?

2. Vilka relationer finns mellan olika former av yrkesinriktad ungdomsledarutbildning och

a) den tid elever efteråt har ungdomsarbete eller liknande uppgifter som yrke eller huvudsysselsättning;

b) elevers senare yrken eller huvudsysselsättningar närmast efter anställning i ungdomsarbete eller liknande; samt

c) elevers efterföljande medlemskap i föreningar.

Som yrkesinriktad ungdomsledarutbildning definierades den utbildning som följde följande tre villkor:

1. Utbildningsinstitutionen skall av skolöverstyrelsens folkbildningsbyrå ha angetts som skola eller institut för utbildning av ungdomsledare.

2. Studium av institutionens årsredogörelser och prospekt skall styrka uppfattningen att utbildningen avser ungdomsarbete och i någon mån kan sägas vara yrkesinriktad. (Bedömningen måste i sista hand bli subjektiv.)

3. Utbildningen skall i regel omfatta minst tre månaders sammanhängande dagundervisning.

Utbildningssituationerna uppdelas efter en tregradig skala enligt följande:

1. I hög grad yrkesinriktad ungdomsledarutbildning

a) KFUM:s ungdomsledarinstitut och RKU:s ungdomssekreterarutbildning

b) Stockholms stads undomsledarinstitut

c) Skolöverstyrelsens försökskurs

2. I någon grad yrkesinriktad ungdomsledarutbildning

a) Folkhögskolorna Birkagården, Grimslöv, Stensund och Valla

b) Bosöns idrottsfolkhögskola

3. I ringa grad yrkesinriktad ungdomsledarutbildning

a) Folkhögskolorna Brunnsvik och Karlskoga

b) Folkhögskolorna Medlefors, Mellansel, S:t Sigfrid och Wendelsberg

4. Utom ramen av yrkesinriktad ungdomsledarutbildning

SSU:s distrikts- och kretsledarkurs på Bommersvik (6-veckorskursen).

Till »ungdomsarbete eller liknande som yrke eller huvudsysselsättning» hänfördes vid bearbetningen administrativt, pedagogiskt, litterärt eller konstnärligt arbete inom *ungdomsorganisation, ideell vuxenorganisation samt kommunal ungdoms- eller fritidsverksamhet.*

Från sammanfattningen av undersökningsresultaten kan bl. a. inhämtas:

att (enligt given definition) 22,2—44,9 procent av eleverna från utbildningsinstitutioner med i hög grad yrkesinriktad ledarutbildning (grupp 1) redan under tolvmånadersperioden närmast före utbildningen var anställda i ungdomsarbete eller liknande;

att motsvarande andel inom övriga utbildningsinstitutioner (grupp 2—4) endast uppgick till 3,8 procent;

att en förskjutning i riktning mot anställning i ungdomsarbete eller liknande skedde under tolvmånadersperioden närmast efter inom samtliga slag av utbildningsinstitutioner;

att Bosöns idrottsfolkhögskola utgjorde enda undantaget från nyssnämnda trend (dess andel var oförändrad — 3,8 procent);

att bland elever från KFUM- och RKU-kurserna skedde en ökning med 63 procent, vilket innebar att praktiskt taget samtliga elever efter utbild-

ningen var anställda i ungdomsarbete eller därmed jämförbar sysselsättning;

att motsvarande ökning för skolöverstyrelsens försökskurs var 24,5 procent, för folkhögskolorna Birkagården, Grimslöv, Stensund och Valla 16 procent, för folkhögskolorna Brunnsvik och Karlskoga 12,6 procent, för Stockholms stads ungdomsledarinstitut 9,1 procent, för Bommersvikskursen 8,6 procent samt för folkhögskolorna Medlefors, Mellansel, S:t Sigfrid och Wendelsberg 1,5 procent;

att ännu under tredje kalenderåret efter utbildningens slut 86,7 procent av eleverna från KFUM- och RKU-kurserna var anställda i ungdomsarbete eller liknande;

att motsvarande siffra för eleverna vid skolöverstyrelsens försökskurs var 68,3 procent, samt

att andelarna för övriga kurser låg betydligt lägre när det gällde elevernas anställningsförhållanden efter tre år.

Beträffande vart eleverna gått närmast efter anställning i ungdomsarbete eller därmed jämförbart kan av undersökningen inhämtas:

att 52 procent (nästan uteslutande Bosö-elever, som feriearbetat som simlärare eller idrottsinstruktör inom kommunal ungdoms- eller fritidsverksamhet) gått till annat pedagogiskt arbete;

att 27,3 procent gått till annat naturvetenskapligt, tekniskt, socialvetenskapligt, humanistiskt, konstnärligt, administrativt eller kommersiellt (främst kameralt) arbete;

att 21,2 procent gått till hälso- och sjukvårdsarbete, socialt eller kurativt arbete, samt

att 18,2 procent fortsatt att studera.

Under det kalenderår då utbildningen började var 54,4—100,0 procent av eleverna med i föreningar av något slag (fackliga och ekonomiska föreningar oräknade). Kalenderåret närmast efter avslutningsåret uppgick de föreningsanslutna till 67,6—100,0 procent. Största förskjutningen uppåt ägde rum bland elever från folkhögskolorna Medlefors, Mellansel, S:t Sigfrid och Wendelsberg. Dessa hade likväl efter kursen den lägsta procenten föreningsanslutna.

6.4.3 Kursenkäten

Med benäget bistånd av skolöverstyrelsens folkbildningsbyrå genomfördes tiden 1 december 1964—28 februari 1965 en enkätundersökning rörande kursverksamheten inom ungdomsorganisationerna. Syftet var att få aktuellt material för en bedömning av skolningsverksamhetens uppläggning, genomförande m. m. Svarsbortfallet i förening med det faktum att ett inte obetydligt antal enkätformulär var ofullständigt ifyllda har avsevärt försvårat bearbetningen. Eftersom resultatens representativitet därmed måste ifrågasättas har utredningen stannat för att begränsa redovisningen till ett mindre antal punkter av sammanfattande karaktär.

Kurser genomförda av centrala organ inom organisationerna. Uppgifter har erhållits från sammanlagt 86 kurser fördelade på 30 organisationer. Beträffande kurserna kan konstateras:

att för drygt fyra femtedelar (85 procent) gällde särskilda förutsättningar för att få delta (tidigare genomgått viss utbildning, läst in viss litteratur, varit med som ledare viss tid och liknande);

att till ungefär var fjärde kurs (27 procent) kom deltagarna efter anmälan men *utan »gallring»;*

att till något mindre än två femtedelar (38 procent) av kurserna togs deltagarna ut *genom »gallring»* bland de anmälda;

att till var tredje kurs (34 procent) gjordes uttagningen genom att vissa ledare kallades;

att i de undersökta kurserna deltog något fler kvinnor (1 069) än män (1 029);

att medianåldern för såväl män som kvinnor låg i åldersskiktet 21—24 år, men

att kvinnorna som helhet var något yngre.

Beträffande arbetsmetoderna och hjälpmedlen i undervisningen kan noteras:

att föreläsningar, diskussioner (t. ex. vid redovisningar) och grupparbete förekom vid praktiskt taget samtliga kurser;

att de därnäst vanligaste metoderna var demonstrationer, diskussionsföreläsningar (samtalsföreläsningar) eller estradsamtal, stillbildsvisningar, praktiska övningar och film i nu nämnd ordning, samt

att deltagarna vid närmare tre femtedelar (58 procent) av kurserna använde boklitteratur i undervisningen.

Ifråga om hjälpmedel hänvisas i övrigt till tabell 49, som i absoluta tal visar hur olika sådana utnyttjades vid kurser inom de skilda organisationskategorierna. (Från två kurser saknas uppgifter.)

Kurser anordnade av regionalt organ inom organisationerna. Från 29 organisationer lämnades uppgifter om tillhopa 157 regionala ledarkurser. Beträffande dessa kan nämnas:

att för något mindre än tre fjärdedelar (73 procent) gällde särskilda förutsättningar för att få delta;

att till något mindre än hälften (46 procent) av kurserna kom deltagarna efter anmälan men *utan »gallring»;*

att till mindre än en femtedel (16 procent) togs deltagarna ut *genom »gallring»* bland anmälningarna;

att till närmare två femtedelar (39 procent) blev deltagarna kallade;

att männen (1 979) var fler än kvinnorna (1 538) bland deltagarna;

att medianåldern för männen låg i åldersskiktet 21—24 år, samt

att kvinnornas medianålder låg i skiktet 17—20 år.

Vad gäller metoder och hjälpmedel kan konstateras:

att föreläsningar, grupparbete och diskussioner dominerade också på det regionala planet;

Tabell 49. Hjälpmedel i undervisningen vid centrala kurser. Absoluta tal

Typ av hjälpmedel	Organisationskategori/Antal kurser						
	I	Sc	R	N	P	A	Tot.
	5	12	19	16	9	23	84
Krittavla	5	8	16	16	9	21	75
Smalfilmsproj	5	2	12	9	7	8	43
Stillbildsproj	3	10	11	9	6	15	54
Bandspelare	1	4	11	14	9	14	53
Flanelltavla		10	8	9	9	15	51
Bläddertavla	5	11	8	8	3	10	45
Radio			3			1	4
Grammofon	1	3	6	4		1	15
TV						1	1
Piano, flygel, orgel		2	12	5		4	23
Andra musikinstr.		5	6	5	1	8	25
Övr. hjälpmedel		8	2	1		6	17

Tabell 50. Hjälpmedel i undervisningen vid regionala kurser. Absoluta tal

Typ av hjälpmedel	Organisationskategori/Antal kurser						
	I	Sc	R	N	P	A	Tot.
	7	31	42	14	24	28	146
Krittavla	7	24	34	14	20	20	119
Smalfilmsproj.	3	8	14	1	7	8	41
Stillbildsproj.	6	13	30	6	13	10	78
Bandspelare	5	8	21	6	15	14	69
Flanelltavla	2	17	17	8	5	5	54
Bläddertavla	4	27	18	7	5	6	67
Radio		2			3	1	6
Grammofon	1	2	8	1	2	4	18
Piano, flygel, orgel		7	17	2	2	6	34
Andra musikinstr.		3	6	1	1	11	22
Övr. hjälpmedel		2	2			6	10

att rangordningen för övriga angivna metoder var: praktiska övningar, diskussionsföreläsningar eller estradsamtal, demonstrationer och stillbildsvisning, samt

att boklitteratur använts av deltagarna vid något över hälften av kurserna (52 procent).

Av tabell 50 framgår de absoluta talen för användningen av olika hjälpmedel vid regionala kurser. I formulären för elva av kurserna har frågan inte besvarats.

6.5 Skolöverstyrelsens utredning 1959

Skolöverstyrelsens planeringskommitté för de stora årskullarna avlämnade i april 1959 en särskild utredning och förslag rörande ungdomsledarutbildningen och statens stöd till denna.

Kommittén, vilken bl. a. studerat verkningarna av det 1954 införda statliga stödet till ledarutbildning, instruktörsverksamhet och fritidsgruppsverksamhet, konstaterade att det fria och frivilliga ungdomsarbetet kraftigt förmått öka sina medlemstal. Även den procentuella medlemsanslutningen bland ungdom i åldrarna 12—24 år hade utvecklats gynnsamt. Enligt kommitténs beräkningar deltog mer än två tredjedelar av de unga i organiserad fritidsverksamhet. Antalet frivilligt verksamma ledare hade ökat mycket kraftigt. I förhållande till hela antalet ledare och till utbildningsbehovet för dessa ansåg sig kommittén ha anledning uttala, att ledarskolningen var helt otillräcklig. Detta gällde såväl omfattning av den med statsstöd bedrivna skolningen som övrig ledarutbildning. Kommittén förordade att överstyrelsen för Kungl. Maj:t skulle framlägga förslag om utbyggnad av statsbidragsgivningen till den *allmänna ledarutbildningen*. Vidare föreslogs särskilt stöd för *specialledarutbildning*. Det senare skulle utgå på villkor och i former liknande de för den allmänna ledarutbildningen gällande, men skulle förstärkas genom ett särskilt handledarbidrag.

Kommittén presenterade även förslag syftande till att skapa förutsättningar att till folkhögskolorna förlägga utbildning av regionalt verksamma ungdomsledare inom organisationerna. Denna utbildning skulle kunna vara såväl allmän som specialinriktad. Förslaget innebar bl. a. att 10 lärartjänster i humanistiska ämnen samt 15 övningslärar-

tjänster skulle nyinrättas. Vidare skulle ändringar vidtas i bestämmelserna om rektors undervisningsskyldighet.

Beträffande behovet av yrkesutbildade ungdomsledare förklarade sig kommittén ha funnit att de fria och frivilliga sammanslutningarna hade ett växande behov av välutbildad arbetskraft. Även kommunerna hade anmält sådant behov. Enligt kommitténs mening borde skolöverstyrelsens s. k. Tollarekurs för kvalificerad ungdomsledarutbildning bibehållas. Vidare föreslogs att socialinstituten skulle få särskilda ungdomsledarlinjer med en studietid på fem terminer. I denna tid skulle praktiktjänstgöring ingå.

Till de synbara resultaten av kommitténs förslag torde kunna hänföras den uppräkning som under 1960-talet skett av anslagen till allmän ungdomsledarutbildning. Den försöksverksamhet, vilken gått under namnet Tollarekursen (numera ULK), har fortsatts. Nämnas bör också att kommitténs betänkande gav underlag för en intensifierad debatt inom organisationerna kring ledarskolningen.

6.6 Internatkursverksamhetens totala omfattning

Omfattningen av internatkursverksamheten[1] inom vissa ungdomsorganisationer framgår av tabell 51. Den grundar sig på uppgifter inhämtade direkt från 41 av de 47 sammanslutningar, vilka 1965/66 erhöll statligt stöd till sin ledarutbildning. Riksidrottsförbundets samt Skid- och friluftsfrämjandets kursverksamhet redovisas under särskilda rubriker i avsnitt 6.9. Kursverksamheten inom Sveriges elevers centralorganisation behandlas i avsnitt 5.1.2 i föregående kapitel. Från Hantverkarnas ungdomsrörelse, som svarar för en jämförelsevis blygsam del av kursverksamheten, har uppgifter inte infordrats. Svar saknas från Sveriges ungdomsorganisationers landsråd och KFUK/M:s scoutförbund. Materialet avser kursverksamheten på samtliga plan (centralt, regionalt och lokalt). Det gäller i vissa fall budgetåret 1965/66 och i andra fall kalenderåret 1966 och är alltså ett uttryck för *kursverksamheten under en aktuell eller nära framförliggande period.* Vidare bör uppmärksammas att uppgifterna avser såväl statsunderstödda som ej statsunderstödda kurser. Vid de i annat sammanhang nämnda överläggningarna med representanter för ungdomsorganisationerna hade utredningen tillfälle att få besked om på vad sätt uppgifterna beräknats. Därvid kunde konstateras att de grundats på fastställda verksamhetsplaner samt på tidigare års erfarenheter. Hänsyn hade alltså tagits till de ekonomiska och andra resurser, som kunde väntas stå till förfogande. Det insamlade materialet kan mot denna bakgrund betraktas som en förhållandevis realistisk bedömning av

[1] Begreppet *internatkurs* hade i det av utredningen utsända enkätformuläret definierats på följande sätt:
»Med internatkurs förstås här ungdomsledarsammandrag, vilket
a) har högst 40 deltagare,
b) anordnats i utbildande eller informativt syfte och med inriktning på deltagarnas funktion som ledare,
c) omfattar minst 12 undervisningstimmar fördelade på minst 2 på varandra följande kursdagar.
Därjämte förutsättes att övernattning sker på den plats, till vilken kursen är förlagd.
Med internatkurs jämställes för ungdomsledare avsedd (internat-) konferens, under förutsättning att denna är av annat slag än inom organisation på centralt, regionalt eller lokalt plan förekommande årssammanträde (årsmöte, årskonferens, årsstämma etc.)
Som internatkurs betraktas däremot i detta sammanhang inte
a) kurs eller konferens, vilken har formen av (friluft-) läger, även om detta helt eller delvis har ett ledarskolande syfte,
b) ordinarie sommar- eller vinterkurs vid folkhögskola.»

Tabell 51. Totala antalet internatkurser och deltagare under 1965/66 (1966)

	Kursernas längd i antal dagar					
	2—3	4—7	8—14	15—21	22—60	61 el. fler
Antal kurser	3 673[1]	442	107	6	13	3
Antal deltagare	59 683	11 094	2 490	150	260	53

[1] Den mycket höga siffran förklaras av att den innefattar en speciell typ av linjeuppdelad kursverksamhet inom Svenska scoutförbundet. Antalet kursarrangemang i traditionell mening kan beräknas till mellan 2 300 och 2 400.

internatkursverksamhetens omfattning. Eftersom flera av de tillfrågade förklarade sig sakna tillfredsställande kännedom om kursinitiativ på lokalplanet torde siffrorna snarare vara i underän överkant. Konfirmandkurser, bl. a. i Svenska scoutförbundets regi, har inte medräknats.

Ett räkneexempel kan ge en uppfattning om de ekonomiska insatserna och uppoffringarna från organisationernas och deltagarnas sida, för att genomföra en kursverksamhet av den omfattning som framgår av tabell 51. För beräkningarna måste några erfarenhetsmässigt grundade utgångspunkter och antaganden anges.

I gruppen 2—3 dagar är merparten *veckoslutskurser på 2 dagar;* i gruppen 4—7 dagar rör det sig i huvudsak om *veckokurser omfattande 6 dagar;* i gruppen 8—14 dagar finns vad som brukar betecknas som *tvåveckorskurser,* vid vilka vanligen *12 dagar* utnyttjas; i gruppen 15—21 dagar ingår nästan uteslutande *treveckorskurser omfattande 18—19 dagar.* I gruppen 22—60 dagar räknar vi med att flertalet kurser pågår *fem veckor (30—35 dagar).* Den sista gruppen (fler än 60 dagar) lämnar vi tills vidare åsido.

Kostnaderna för resa, inkvartering, arbetsmaterial, föreläsare m. m. kan per deltagare beräknas vara *i genomsnitt* 70 kr. för veckoslutskurserna, 350 kr. för kurser på en vecka, 600 kr. för kurser på två veckor, 850 kr. för kurser på tre veckor samt 1 350 kr. för kurser på fem veckor. *Värdet av* (kostnaderna för) förlorad arbetsinkomst, utnyttjad semesterledighet eller liknande kan beräknas till *i genomsnitt* 250 kr. per deltagare och vecka. Vid veckoslutskurser förutsättes deltagarna inte få vidkännas något inkomstbortfall. Det angivna beloppet kan förefalla lågt, men hänsyn måste tas till att studerande och deltagare i övrigt som inte förvärvsarbetar inte kan anses förlora någon arbetsinkomst.

Med de angivna utgångspunkterna kan de totala kostnaderna beräknas vara:

$$
\begin{aligned}
59\,683 \times 70 &= 4\,177\,810 \text{ kr.}\\
11\,094 \times 350 + 11\,094 \times 250 &= 6\,656\,400 \text{ kr.}\\
2\,490 \times 600 + 2\,490 \times 500 &= 2\,739\,000 \text{ kr.}\\
150 \times 850 + 150 \times 750 &= 240\,000 \text{ kr.}\\
260 \times 1\,350 + 260 \times 1\,250 &= 676\,000 \text{ kr.}\\
&\overline{14\,489\,210 \text{ kr.}}
\end{aligned}
$$

Om också kostnaderna för de kurser som är längre än 60 dagar lägges till summan stiger totalkostnaderna till närmare 15 milj. kr. Av detta belopp kan ungefär en tredjedel betecknas som förlorad arbetsinkomst.

Till de angivna kurserna i organisationernas egen regi kommer ett betydande antal sådana anordnade i samarbete med exempelvis studieförbunden och moderorganisationerna. Någon fullständig uppfattning om deras antal och antalet deltagare i dessa har inte kunnat erhållas. För att undvika misstolkning bör också framhållas, att en synnerligen omfattande ledarskolning förekommer i andra former än den här aktuella, exempelvis i cirklar, i aftonbrevskolor, i kvällskurser kompletterade med föreläsningar, i samband med läger och i form av korrespondensundervisning.

Att organisationernas internatkurser med ledarutbildande syfte i domineranде omfattning utgöres av korta kurser på upp till en veckas längd har framgått av det tidigare sagda. Vissa längre ledarsamlingar förekommer emellertid.

Utredningen begärde i december 1965 upplysningar från ungdomssammanslutningarna rörande denna del av kursverksamheten. Tabell 52 gäller såväl statsunderstödda som ej statsunderstödda internatkurser på centralt, regionalt och lokalt plan. Avvikelserna i förhållande till tabell 51 är beroende på att *uppgifterna gäller en förfluten tolvmånadersperiods kursverksamhet,* i allmänhet budgetåret 1964/65 men i något fall kalenderåret 1965.

Tabell 52. Kurser omfattande mer än sju dagar samt antalet deltagare i dessa

	Kursernas längd i antal dagar			
	8—14	15—21	22—60	61 el. fl.
Antal kurser.	105	2	10	2
Antal deltagare.....	2 480	45	186	35

Sammanlagt 24 organisationer uppgav sig ha haft kurser omfattande mer än sju dagar. I gruppen 8—14 dagar svarade sammanslutningar av religiös karaktär för 25 kurser med 638 deltagare, dvs. för cirka 25 procent. Svenska scoutförbundet redovisade 44 sådana kurser med 942 deltagare (42 respektive 38 procent av samtliga). Nämnas bör också att av kurserna i gruppen 22—60 dagar var 6 med 136 deltagare anordnade av religiösa sammanslutningar, varav 4 inom Svenska missionsförbundets ungdomsförbund. Svenska scoutförbundet konfirmationskurser — i regel månadslånga — har inte tagits upp i sammanställningen. De var under den aktuella perioden 28 med 806 deltagare. Antalsuppgifterna i gruppen 61 dagar eller fler härrör från KFUM:s och Riksförbundet Kyrklig ungdoms ledarinstitut.

Utanför sammanställningen har av redovisningstekniska skäl lämnats de former av ledarutbildning, som organiseras som intervallkurser med mellanliggande perioder av praktik eller korrespondensstudier. Sådan förekom inom bl. a. Godtemplarorden och NTO:s ungdomsförbund.

6.7 Ungdomsorganisationernas synpunkter

I det enkätformulär, som utsändes inför överläggningarna i december 1965 med organisationsföreträdare, fanns ett antal frågor avsedda att ge ökad klarhet om hur organisationerna bedömde behovet av åtgärder och insatser på ledarutbildningens område. Bland annat ställdes frågan:

»Om Er organisation skulle få möjligheter att avdela ökade resurser för den ungdomsledarutbildning som anordnas i
a/ centralt/a organs regi
b/ regionalt/a organs regi
c/ lokalt/a organs regi
vilka åtgärder skulle Ni då inrikta Er på?»

Frågan var obunden och framförd utan krav på angelägenhetsgradering av eventuella åtgärder. Det bör erinras om att insatserna på olika plan betingar varandra och att detsamma kan sägas gälla olika åtgärder på ett och samma plan. En renodling och fullständig systematisering av svaren låter sig därför inte göras. Inte desto mindre är det befogat att försöka återge de tendenser, som framträder vid en samlad bedömning och att ge exempel på uppgifter som organisationerna bedömer som angelägna och näraliggande.

På *det centrala planet* koncentreras intresset till en volymmässig ökning av kursverksamheten. För fler längre kurser uttalade sig dubbelt så många (24) som för fler kortare kurser (12). Påbyggnadskurser samt specialkurser med avgränsad ämnesinriktning nämndes av ett 10-tal organisationer.

Inte mindre än 29 av 41 sade sig vilja satsa på »utbildning av utbildare». Av dessa angav dock några en särskild inriktning av utbildningen: »för handledare», »för instruktörer i specialverksamheter», »för heltidsanställda instruktörer» och liknande.

Av de tillfrågade ville 22 ha möjligheter att betala ersättning för förlorad arbetsinkomst (ev. som stipendier) till kursdeltagarna. Främst avsågs kurser på en vecka eller mer, men en del ansåg det nödvändigt också vid kortare ledarsammandrag på ett par dagar. Nuvarande deltagaravgifter förklarade sig 5 organisationer vilja sänka.

Mer än hälften av organisationerna skulle använda eventuella ökade resurser för att förbättra det pedagogiska materiel som utnyttjas i ledarutbildningen och 9 skulle enligt utsago anlita bättre/mer kvalificerade föreläsare och lärare. Ungefär en tredjedel av samtliga (15) angav att de ville pröva nya former av och för ungdomsledarutbildning (försöksverksamhet; »experiment»).

Ändamålsenliga kurslokaler och anläggningar sade sig 4 organisationer vilja inrikta sig på. Bland övriga svarsalternativ kan nämnas, att ett par sammanslutningar förklarade att de skulle lägga ned större ansträngningar på att nå ut till alla ledare med information om utbildningens syfte, ett fåtal nämnde också mera målmedveten rekrytering, planering och uppföljning inom den ledarutbildande verksamheten. Att arvodera kurs- och handledare ordentligt framstod för en organisation som en nödvändighet och slutligen sade sig en sammanslutning vilja bedriva viss forskning kring ledarutbildningsfrågor.

Också för *det regionala planets* utbildningsverksamhet var ökad omfattning av kursverksamheten ett dominerande önskemål, dock med den skillnaden i förhållande till det centrala planet, att det var fler kortare kurser som ansågs mest behövligt. Även här restes krav på möjligheter till specialisering av utbildningen. För sänkta deltagareavgifter uttalade sig 8 och för möjligheter att ge ersättning för förlorad arbetsinkomst 11 sammanslutningar.

»Utbildning av utbildare» återkommer i 11 av svarsformulären, behovet av bättre undervisningsmateriel i 20 och anlitande av bättre/mer kvalificerade föreläsare och lärare i 10. Sammanlagt 11 organisationer önskade på lokalplanet pröva nya former av utbildning om resurser ställdes till förfogande. Serier av kvällsföreläsningar i kombination med korrespondensstudier, studiecirklar etc. nämndes som exempel.

Minskat antal deltagare per kurs såg en av de tillfrågade som en angelägen åtgärd. I ett mindre antal svar talades om behovet av bättre rekrytering, urval, registrering m. m. av ledare.

Vad slutligen gäller *det lokala planet* sade sig organisationerna främst vilja ha flera korta kurser, t. ex. för att träna ledare i tätortskampanjer, för att rekrytera och aktivera äldre personer, hemmafruar m. fl. till ungdomsledarskap samt för att grundligare kunna introducera nya medlemmar i verksamhetens syfte och former. Endast 2 nämnde fler längre kurser.

Åtgärder för att förbättra det pedagogiska materielet i ledarutbildningen skulle 13 sammanslutningar vilja vidta och 5 önskade höja nivån på de föreläsare och lärare som anlitas. Försök med nya former av ledarskolning angavs av 10 och bl. a. önskade en organisation pröva ungdomsledarutbildning i form av universitetscirklar.

»Utbildning av utbildare» nämndes av 4, varav 2 preciserade med att säga cirkelledare. Sänkning av deltagaravgifterna samt möjligheter att betala ersättning för förlorad arbetsinkomst fö-

rekom båda i 3 av svaren. Ett par sammanslutningar utpekade kurslokalerna som ett problem. Vidare förekom också här ett antal svar som gällde bättre information om utbildningsvägarna för ungdomsledare, uppföljningsåtgärder bland tidigare kursdeltagare m. m.

I omedelbar anslutning till den nyss nämnda frågan rörande åtgärder och inriktning av insatser på ungdomsledarutbildningens område ställdes frågan:

»I vilket organisationsled bedömer Ni det vara (i första, i andra, i tredje hand) önskvärt att göra insatser, när det gäller att främja utbildningen av ungdomsledare inom Er organisation?»

Prioriteringen framgår av efterföljande sammanställning. Det är även här motiverat att erinra om sambandet mellan åtgärder på skilda plan. Svaren kan därför tolkas endast som en spegling av hur bedömningen är i nuläget.

Organisationsled[1]	Antal organisationer som placerat de angivna organisationsleden i		
	första hand	andra hand	tredje hand
Centralt anordnad ungdomsledarutbildning	9	20	11
Regionalt anordnad ungdomsledarutbildning	22	16	2
Lokalt anordnad ungdomsledarutbildning	9	4	27

[1] Frikyrkliga ungdomsrådet som saknar regionala och lokala organ i traditionell mening har utelämnats.

Anges värdet för förstahandsalternativ till 1, värdet för andrahandsalternativ till 2, samt värdet för tredjehandsalternativ till 3, ger det för regionalt plan platssiffran 60, för centralt plan platssiffran 82 samt för lokalt plan platssiffran 98.

Inför petitaarbetet insamlar skolöverstyrelsen årligen upplysningar från organisationerna om hur dessa bedömer sitt behov av medel för ungdomsledarutbildning under framförliggande budgetår. Uppgifterna härom kan också de betraktas som en illustration av hur sammanslutningarna bedömer det föreliggande utbildningsbehovets omfattning. Till efterföljande sammanställning samt tabell 39, där vissa organisationers anmälda behov återges, bör den reservationen fogas att sammanslutningarna uppenbarligen givit begreppet »behov» en något skiftande innebörd.

För budgetåret	Antal uppgiftslämnande organisationer	Anmält medlemsbehov
1954/55	31	770 000
1955/56	35	957 620
1956/57	40	922 150
1957/58	48	1 645 625
1958/59	50	1 843 170
1959/60	53	2 046 485
1960/61	53	2 638 880
1961/62	53	3 069 340
1962/63	51	3 323 545
1963/64	52	4 225 060
1964 65	53	5 157 485
1965/66	53	7 698 340
1966/67	54	9 737 725

För de två senaste åren fördelar sig det anmälda behovet på följande sätt:

1965/66

1. För regionala och centrala kurser	5 203 300
2. För specialledarkurser	1 250 210
3. För kvalificerad ungdomsledarutb	1 244 830
	7 698 340

1966/67

1. För regionala och centrala kurser	6 723 075
2. För specialledarkurser	1 522 220
3. För kvalificerad ungdomsledarutb	1 462 430
	9 737 725

6.8 Utredningens allmänna överväganden och förslag

6.8.1 Inledning

Den i detta kapitel lämnade redovisningen har givit en föreställning om hur flerdimensionell den nuvarande ungdomsledarutbildningen är. Avsaknaden av enhetlighet kan i förstone uppfattas som en allvarlig brist. Närmast är det då svårigheterna att samordna och systematisera skolningsverksamheten som är iögonfallande. Men variationsrikedomen är i själva verket en tillgång. Vid flera tillfällen har i detta betänkande pekats på att organisationslivet och över huvud taget ungdomsarbetet är mångskiftande. Därav följer växlande förutsättningar, behov och ambitioner när det gäller ledarutbildningen. Den långtgående differentieringen ifråga om huvudmannaskap, utbildningsform, ämnesval, undervisningstid etc. kan ses som en följd av olikheter sammanslutningarna emellan och som en förutsättning för att den enskilda organisationen skall kunna fylla sina egna aktuella, närliggande och angelägna behov. Varje tanke på att stöpa ungdomsledarutbildningen i ett starkt begränsat antal former måste betraktas som verklighetsfrämmande. Att förverkliga eventuella planer av det slaget skulle vara förkastligt också av det skälet att organisationernas frihet med nödvändighet då bleve höggradigt kringskuren. Det är därför realistiskt att även för framtiden räkna med en i rikt varierad utbildningsverksamhet, och det är nödvändigt att ta hänsyn till och anpassa utformningen av det statliga stödet till detta förhållande.

En rad av de fakta som här och i ledarbetänkandet presenterats beträffande ungdomsledarnas utbildning, rörlighet m. m. vittnar om ett utomordentligt stort skolningsbehov. Samtidigt ger uppgifterna stöd för de krav som från organisationshåll rests om resurser för en utbyggd och intensifierad utbildningsverksamhet. Om ungdomssammanslutningarna skall ha någon reell möjlighet att övervinna nuvarande svårigheter och att utvidga sin verksamhet till nya områden och grupper är det, enligt utredningens bestämda uppfattning, nödvändigt att en kraftig ökning av de statliga insatserna kommer till stånd. Utredningen vill också upprepa sitt tidigare uttalande, att upprustningen av ledarskolningen måste ges prioritet i de närmaste årens statliga ungdomspolitik på det område det här gäller.

6.8.2 Organisationernas ledarutbildning

6.8.2.1 Diskussion om nuvarande bidragsform

När stödet till ungdomsledarutbildning infördes 1954 var det naturligt att ge utförliga och bestämda anvisningar om hur beviljade statsmedel skulle få användas. Bidragsformen var ny, och för de beslutande instanserna framstod det som nödvändigt att försöka förebygga riskerna för misshushållning med de begränsade resurser som ställdes till förfogande. Även farhågorna för missbruk torde ha påverkat utformningen av kraven beträffande timantal, kursernas längd, förhandsanmälan, redovisningsförfarande m. m. Sannolikt uppfattades reglerna av många organisationer som ett stöd vid utformningen av kursverksamheten.

Av redovisningen i avsnitt 6.2.7 framgår, att kursverksamheten numera i de flesta avseenden kännetecknas av stabilitet. De ursprungliga skälen för en detaljerad reglering av bidragsgivningen har på det hela taget fallit bort.

Så är det exempelvis uppenbart, att det i första hand är kursanordnarens intresseinriktning som avgör ämnesvalet. Föreskrifterna om en minimiandel huvudämnestimmar i varje dags undervisningstid spelar ingen synbar roll inom flertalet organisationskategorier. En jämförelse mellan centrala och regionala kurser visar att skillnaderna är förhållandevis små ifråga om ämnesinnehåll, valet av pedagogiska hjälpmedel och av arbetsformer. Att bidraget per deltagardag är något större vid centrala än vid regionala kurser förklaras av att de högre resekostnaderna slår igenom i de förstnämnda. Skillnaderna är dock måttliga, vilket kan konstateras vid jämförelser mellan de olika organisationskategorierna och budgetåren (tab. 42). Från skyldigheten att få medverkande föreläsare förhandsgodkända av tillsynsmyndigheten tillämpas i princip en generell dispens. Vad gäller minimi- och maximiantalet kursdagar och undervisningstimmar per dag har de senaste åren införts möjligheter att göra undantag från de ursprungliga reglerna. Begränsningen av antalet deltagare till 40 per kurs har ingen större praktisk betydelse. Genomsnittliga deltagarantalet ligger väsentligt lägre, och det torde höra till undantagen att en anordnare numera tar emot så många deltagare som 40 till en och samma kurs.

I allt väsentligt kan bidraget till ungdomsledarutbildning sägas vara utformat på ett sätt som passar väl in på kurser av internatkaraktär, även om det inte finns formella hinder för att deltagarna vid t. ex. en veckoslutssamling bor i externat på förläggningsorten. Internatformen erbjuder en rad fördelar och är dominerande inom så gott som samtliga organisationer. Enligt utredningens mening är det emellertid otillfredsställande att bidragsformen ensidigt främjar internatkurser. Dels är dessa jämförelsevis kostnadskrävande, dels är bidragets anknytning till kurser av internattyp ägnad att motverka en önskvärd utveckling mot andra, mera fria och växlande former för utbildning. Det kan för den enskilda sammanslutningen vara både ändamålsenligt och ekonomiskt fördelaktigt att bedriva ledarskolningen genom korrespondensundervisning, i allmänna studiecirklar eller universitetscirklar, vid kortare eller längre kurser, med inslag av praktikperioder, i form av föreläsningsserier, i seminarieform eller — vilket torde vara det mest användbara — genom kombinationer av flera av de som exempel nämnda formerna. En organisation som vill utveckla ett utbildningssystem med inslag som de nämnda måste emellertid räkna med att lägga en stor del av sina resurser på planering, litteratur, materielframställning, lärare- och handledarkostnader, pedagogiska och tekniska hjälpmedel och kanske på att under vissa perioder betala deltagarna ersättning för förlorad arbetsinkomst. Statsstödets fixering till rese- och inkvarteringskostnader framstår i detta perspektiv som ett hinder för ett ändamålsenligt och rationellt utnyttjande av resurserna.

Till övriga kritiska synpunkter, som här anförts på utformningen och reglerna för statsstödet, bör fogas den, att redovisnings- och rekvisitionsförfarandet samt den därmed förenade kontrollen medför en inte obetydlig administrativ belastning för såväl tillsynsmyndigheten som de bidragsmottagande ungdomsorganisationerna.

Enligt ungdomsutredningens uppfattning, har de bestämmelser som reglerar bidragsgivningen till ungdomsledarutbildning blivit otidsenliga. En genomgripande reformering framstår som ofrånkomlig. Målet för denna bör vara

ett stöd på sådana grunder och villkor, att ungdomssammanslutningarna ges avsevärt ökad frihet att forma skolningsverksamheten i enlighet med egna och aktuella behov och förutsättningar. Vilka dessa är måste den enskilda organisationen vara bäst skickad att avgöra.

6.8.2.2 Bidragsändamål och statsstödets syfte

Några av de problem utredningen särskilt uppehållit sig vid och som på ett avgörande sätt påverkat dess bedömning av hur det framtida statsstödet bör utformas skall här redovisas.

Det gäller först frågan om ersättning för förlorad arbetsförtjänst till dem som genomgår ungdomsledarutbildning. Organisationerna har pekat på de rekryteringssvårigheter, som följer av att deltagarna i internatkurser omfattande en vecka eller mer går miste om flera hundra — ibland flera tusen — kronor i inkomst. Ett stort antal ledare inom ungdomsarbetets olika grenar har försörjningsplikt och kan inte utan vidare undvara så stora belopp. Även om åtskilliga gör en aktningsvärd egeninsats — kanske genom att ta en eller flera semesterveckor i anspråk — kvarstår det faktum att ekonomiska hinder utestänger en numerärt betydande grupp ledare från de utbildningsmöjligheter som finns. Senare års utbyggnad av stipendiesystemen i kommunerna har i någon mån förbättrat förhållandena, men dessa är fortfarande långtifrån tillfredsställande. Hela frågan kompliceras av att det i en del sammanslutningar är tämligen vanligt att ledarna är så unga att de studerar, vilket gör det irrelevant att tala om förlorad arbetsinkomst.

Under sitt arbete har utredningen alltmer stärkts i uppfattningen att de bristande möjligheterna att ge skälig ersättning för förlorad arbetsinkomst är ett av de allvarligaste hindren såväl för rekryteringen över huvud taget av ledare som för rekryteringen av deltagare till ledarkurserna. Det senare gör det också svårt att skapa effektiva system för ledarskolning inom organisationerna.

Det får betraktas som uteslutet att genom ändringar i studiehjälpsreglementet göra detta tillämpligt även på den här aktuella utbildningsverksamheten. Studiehjälp utgår endast vid heltidsundervisning vid statliga, statsunderstödda eller under statlig tillsyn ställda kurser av minst åtta veckors längd. Utredningen vill erinra om vad särskilda utskottet anförde om tidskravet, när studiehjälpsfrågan behandlades i riksdagen (SäU 1964:1; sid, 74):

» ... Det kan inte vara rimligt att belasta ett studiesocialt system, vars främsta uppgift är att bidraga till en demokratisering av den högre utbildningen, med ersättningar för deltagande i varjehanda kurser som vara några enstaka dagar eller en eller ett par veckor ...»

Att skapa någon form av fristående studiesocialt system för det område det här gäller är inte heller realistiskt.

Den enda framkomliga vägen synes utredningen vara, att ge varje bidragsmottagande organisation rätt att själv avgöra om och i vilken utsträckning det anslag den beviljats skall disponeras för att betala ersättning för förlorad arbetsinkomst.

Den andra fråga som i detta avsnitt varit föremål för överväganden är bidragsgivningen till s. k. specialkurser. Det har från olika håll och vid skilda tillfällen hävdats, att dessa är så kostsamma att de motiverar extra eller förstärkta anslag. Enligt utredningens mening har den uppfattningen visst fog för sig. Det kan behövas speciell undervisnings- och instruktionsmateriel, medverkan av ämnesspecialister i större

utsträckning än vid allmänna kurser o. s. v. Emellertid är det inte axiomatiskt att specialkurser alltid blir dyrare att anordna. Avgörande är i första hand vilket specialområde eller -ämne som behandlas och kursens allmänna uppläggning. Detsamma kan sägas gälla för påbyggnadskurser av olika slag och för flertalet av de kurser på upp till fyra—fem veckor som ofta karaktäriseras som kvalificerade. Att införa en ny stödform för specialkurser och liknande anser utredningen inte lämpligt. I stället bör inom ramen för det allmänna stödet till ungdomsledarutbildning beredas sådan frihet att eventuella merkostnader för kurser av nämnt slag kan täckas.

Den tredje fråga utredningen funnit anledning stanna inför gäller stödet till det pedagogiska och metodiska utvecklings- och förnyelsearbetet inom ungdomsorganisationerna. Propåer om ett särskilt bidrag härför har från tid till annan förts fram.

Enligt utredningens mening finns starka skäl som talar för att sammanslutningarna bör ges resurser för nyssnämnda ändamål. Förutsättningarna att lyckas i strävandena att ytterligare differentiera verksamheten är starkt beroende av tillgången på från pedagogisk synpunkt väl tillrättalagt materiel. En utvidgning och effektivisering av ledarskolningen ger upphov till liknande anspråk. Materiel som utredningen fått ta del av samt iakttagelser gjorda under utredningsarbetets gång har också givit belägg för, att det finns ett påtagligt behov av bättre genomarbetade hjälpmedel av olika slag för grupp-, studie- och kursverksamheten. Exempel finns där organisationer nått utmärkta resultat på materielframställningens område. Så förekommer det t. ex. att man producerat fullständiga »utbildningspaket» innehållande lärarhandledningar, visuella och auditiva hjälpmedel, arbetsblad, grupparbetsuppgifter, referenslitteratur o. s. v. I stort är dock situationen otillfredsställande. Det framstår därför som angeläget att ungdomsorganisationerna får tillgång till mer och pedagogiskt fullödigare materiel för olika delar av sin verksamhet.

Utredningen har övervägt flera alternativa former och konstruktioner för ett fristående pedagogiskt bidrag. Därvid har bl. a. diskuterats möjligheterna att knyta detta till kursverksamheten genom att fastställa visst schablonbidrag per deltagare, per deltagardag, per undervisningstimme eller liknande. En sådan konstruktion riskerar emellertid att ännu hårdare än vad som nu är fallet binda ledarutbildningen till internatkurser, vilket utredningen inte anser önskvärt. Den utformning utredningen i det följande förordar för det allmänna stödet till ungdomssammanslutningarnas ledarskolning ger mottagarna en vidsträckt rätt att bestämma över bidragsmedlens användning. Det bör, enligt utredningens uppfattning, inte möta något hinder för de organisationer som beviljats anslag att nyttja medlen också för sådana pedagogiskt betonade ändamål som nämnts i det föregående.

I anslutning till de återgivna övervägandena bör nämnas att till utredningen för prövning överlämnats de likalydande motionerna 1966: II: 558 och I: 486 om statlig stöd till ungdomsorganisationernas internordiska verksamhet samt statsutskottets utlåtande över dessa (SU 1966: 47). För att ge ungdomssammanslutningarna förutsättningar att bygga ut kontakterna på det nordiska planet föreslås i motionerna en utredning för att behandla frågan om ett särskilt stöd för nämnda ändamål. Vad motionärerna anfört ifråga

om värdet av att vidga och fördjupa ungdomens förståelse för de nordiska frågorna kan ungdomsutredningen instämma i, även om det givetvis skulle kunna diskuteras om det inte är minst lika angeläget att öka intresset för och insikterna om andra länders förhållanden.

Att för den aktuella delen av organisationernas verksamhet införa ett speciellt stöd anser utredningen inte befogat. Kontakterna länderna emellan sker i mycket stor utsträckning i form av kurser och konferenser för ledare. Inom ramen för den ökade frihet utredningen förordar beträffande användningen av medel för ledarskolning, bör ungdomsorganisationerna vara oförhindrade att svara också för vissa kostnader för deltagare från andra länder. Därvid bör dock gälla, att andelen svenska deltagare vid kursen skall uppgå till minst hälften av samtliga. Vidare bör den begränsningen föreskrivas, att av statsmedel skall endast kunna bestridas kostnaderna för de utländska deltagarnas inkvartering samt resor mellan svenska gränsen och den ort i Sverige dit kursarrangemang eller liknande förlagts. Vad beträffar det nordiska samarbetet vill utredningen i övrigt erinra om att Föreningen Nordens ungdomsrepresentantskap fr. o. m. budgetåret 1966/67 erhåller bidrag för sin centrala verksamhet.

I princip bör det inte möta något hinder att förlägga en utbildningskurs för svenska ungdomsledare till plats utanför Sverige. I de fall detta blir aktuellt bör dock gälla, dels att det ställer sig ekonomiskt fördelaktigt för anordnaren eller att andra vägande skäl kan anföras för valet av förläggningsort, dels att tillsynsmyndigheten i förhand särskilt prövat åtgärden och lämnat sitt medgivande till den. Skolöverstyrelsen bör vid sin bedömning — utöver vad som framgår av kostnadsberäkningarna — ta hänsyn till kursens syfte och allmänna uppläggning.

Av de angivna exemplen på ändamål, för vilka beviljade anslag, enligt utredningens upfattning, bör få tas i anspråk, torde framgå att stödformens syfte med nödvändighet måste beskrivas på ett tämligen allmänt och vittomfamnande sätt. De statliga insatserna på det aktuella området bör därför anges ha som syfte att främja åtgärder för en planmässig skolning av ledare inom de bidragsmottagande ungdomsorganisationerna. Åtgärderna skall ingå i en av varje organisation upprättad plan för ledarskolningen. Planen skall omsluta minst tolv månader. Vad beträffar huvuddragen ifråga om mål, innehåll, omfattning och kostnader skall dessa vara fastställda av ansvarigt organ (förbundsstyrelse eller liknande) inom sammanslutningen.

Begränsningsreglerna för användningen av statsmedlen bör i tillämpliga delar vara desamma som de som i avsnitt 5.4.2 angivits för det centrala stödet. Alldenstund bidragen till central verksamhet förutsättes gå till bl. a. personalkostnader bör för bidraget till skolningsverksamhet föreskrivas att det inte får tas i anspråk till löner, avgifter och liknande för fast anställd personal, även om denna har till uppgift att handlägga frågor rörande studie- och utbildningsverksamheten. Administrations- och förvaltningskostnader som kan hänföras till den centrala verksamheten, t. ex. expeditionshyror, el-, porto- och teleavgifter samt kostnader för allmänt informations- och propagandamateriel, inventarier, städning, underhåll och liknande, bör heller inte bestridas av medel beviljade för skolningsändamål.

Som bidragsändamål bör också kortare s. k. konferenser kunna komma ifråga, under förutsättning dels att sådan konferens ingår som ett led i en mera omfattande, sammanhållen ledarskolning, dels att den inte är att betrakta som inom organisationen förekommande årssammanträde (årskonferens, årsmöte, årsstämma etc.) på lokalt, regionalt eller centralt plan.

6.8.2.3 Bidragsvillkor och fördelningsgrunder

Det statliga stödet till ledarskolande åtgärder föreslås utgå till riksomfattande ungdomsorganisationer. Enligt utredningens mening bör på sådan organisation ställas samma krav ifråga om medlemstal, spridning, demokratisk grundinställning, uppbyggnad och funktion som de som angivits som villkor för centralt stöd i kapitel 5 i föreliggande betänkande.

Den dispositionsfrihet utredningen anser eftersträvandsvärd synes ha största förutsättningarna att uppnås med en bidragskonstruktion på samma fördelningsgrunder som för stödet till central verksamhet. I ett väsentligt avseende förordas dock en avvikelse från nämnda förebild. Grundbidragsdelen i det centrala stödet har införts med i huvudsak två motiveringar. För det första skall varje mottagarorganisation ha möjlighet att hålla sig med ett funktionsdugligt centralt kansli. Kostnaderna härför är inte till alla delar proportionella mot antalet medlemmar och lokalavdelningar. För det andra har ungdomsutredningen ansett det välgrundat att ge de medlemsmässigt små, oftast ekonomiskt hårt trängda, sammanslutningarna en per medlem räknat förmånligare ställning för att deras verksamhetsbetingelser skall bli någorlunda tillfredsställande. Motsvarande betraktesesätt bör, enligt utredningens mening, inte överföras till skolningsstödets område. I den mån en ytterligare utjämning mellan stora och små organisationers bidrag — uttryck i absoluta tal — kan anses behövlig bör den åstadkommas inom ramen för det centrala stödet.

Den del av anslaget för ungdomsledarskolning, vilken är avsedd för organisationerna föreslås således bli fördelad mellan de bidragskvalificerade sammanslutningarna enligt bidragsgrunderna i avsnitt 5.4 och med tillämpning av de i avsnitt 5.4.5 införda uppställningarna för beräkning av vägningstal.

6.8.2.4 Kostnader och anslag för ungdomsledarskolning

Som redovisats i avsnitt 6.4.1.3 har en stor andel av ungdomsledarna över huvud taget inte varit med på någon enda utbildningskurs. Av exempelvis fritidsgruppernas ledare, som är i hög grad direktengagerade i en praktisk ledarinsats bland de unga, gäller detta för ungefär två femtedelar av samtliga. Det torde svara mot mellan 12 000 och 15 000 personer. Här bör också erinras om den snabba omsättningen inom denna ledarkategori. Hälften av den nyrekryteras under en treårsperiod. Detsamma är fallet med ordförandena på lokalplanet inom ungdomssammanslutningarna. Av de nämnda exemplen och av utredningens undersöknings- och kartläggningsarbete i dess helhet — redovisat i SOU 1966: 66 — framgår klart, att det finns mycket stora och otillfredsställda skolningsbehov bland föreningslivets ungdomsledare.

De beräkningar som gjorts i avsnitt 6.6 i anslutning till uppgifterna om internatkursverksamhetens omfattning visar att statsbidraget täcker en ganska liten del av de totala kostnaderna på närmare 15 milj. kr. I exemplet ingår vissa uppskattningar. Dessa är dock ge-

nomgående försiktiga. Enligt utredningens mening är 15 milj. därför snarast en för låg siffra som mått på de årliga kostnaderna för ifrågavarande kursverksamhet. Här skall också upprepas, att en del former av utbildning ligger helt utanför exemplet och kostnadsramen. Att det av sammanslutningarna till SÖ anmälda medelsbehovet för 1966/67 stannar vid 9,7 milj. kr. förklaras av att beräkningarna i flertalet fall gjorts med utgångspunkt för nuvarande bidrags- och fördelningsgrunder. Ersättning för förlorad arbetsinkomst har t. ex. lämnats åsido, eftersom bidragssystemet inte omfattar sådan.

Också om kommunernas bidrag till ungdomsledarutbildning tas med i bilden och deras insatser antas vara av ungefär samma storlek som statens, är det uppenbart att organisationerna och ledarna själva bär den ojämförligt största delen av kostnadsbördan. Viktigare än detta konstaterande är emellertid det faktum, att det åberopade exemplets uppgifter om antalet deltagare endast anger omfattningen av den utbildning *i internatform* som ungdomssammanslutningarna *i nuläget* har resurser att genomföra.

Att objektivt mäta och kvantitativt ange hur stort utbildningsbehovet är när det gäller ledare i ungdomsarbetet är av förståeliga skäl inte möjligt. Vilka och hur omfattande kunskaper och erfarenheter en ungdomsledare behöver för att kunna fullgöra sin uppgift på ett tillfredsställande sätt måste ytterst bli en värderingsfråga, där avgörandet främst dikteras av ambitionsgraden. Organisationernas uttalanden därvidlag, av vilka huvuddragen återgivits i avsnitt 6.7, korresponderar i stort med utredningens undersökningsresultat och vittnar om ett mycket starkt expansionsbehov på utbildningsområdet. Styrkan i anspråken synes till en del betingad av att ledarskolningen under senare år fått hållas tillbaka som följd av otillräckliga ekonomiska resurser.

Ungdomsutredningen har tidigare kraftigt betonat betydelsen av att ungdomsorganisationernas ledarutbildning bygges ut i olika avseenden. Ett villkor för att så skall kunna ske är att de statliga anslagen ökas. Utredningen har försökt att allsidigt och omsorgsfullt bedöma vad som kan betraktas som en önskvärd och samtidigt realistisk takt i utbyggnaden och anslagsutvecklingen. Därvid har beaktats dels behovet av ökad och på olika sätt kvalitativt förbättrad ledarutbildning, dels att beviljade medel skall kunna användas för ändamål som inte kan erhålla statsstöd enligt nuvarande bidragsregler. Utredningen har funnit det välgrundat att i nuläget uppställa 10 milj. kr. som realistisk riktpunkt för det statliga anslaget till ungdomsledarutbildningen. Höjningen från nuvarande 2,2 milj. kr. bör ske i etapper och den angivna nivån uppnås 1970/71. För budgetåret 1968/69 föreslår utredningen att 6,5 milj. kr. anvisas till den av ungdomsorganisationerna bedrivna skolningen av ungdomsledare. Utredningen har ansett sig kunna utgå ifrån att landstingen och primärkommunerna ökar sina ekonomiska insatser för ledarutbildning parallellt med att statsstödet räknas upp.

Det förtjänar påpekas att redan en fördubbling av nuvarande utbildningsvolym, vilket att döma av ungdomsförbundens utsagor framstår som en näraliggande och tämligen måttfull målsättning, skulle innebära att totalkostnaderna — enligt beräkningsmetoden i avsnitt 6.6 — skulle bli av storleksordningen 30—35 milj. kr.

Enligt utredningens mening är det ofrånkomligt att den bidragsmottagande parten även framgent gör en väsentlig

egeninsats. I bidragsreglerna bör detta återspegla sig så, att det föreskrives att de efterhandsredovisade kostnaderna skall uppgå till minst 150 procent av det anslag som beviljats.

6.8.3 Skolöverstyrelsens kurs- och konferensverksamhet

I avsnitt 6.2.5.2 och 6.2.5.3 har utredningen redogjort för viss av skolöverstyrelsen bedriven kurs- och konferensverksamhet.

Vad beträffar konferenser för instruktörer, konsulenter m. fl. bör sådana, enligt utredningens mening, anordnas även framgent. De har av åtskilliga deltagare tillskrivits stort värde som kontaktpunkt för utbyte av erfarenheter kring ungdomsfrågor av skilda slag. Även möjligheten att på denna väg få nya uppslag för det praktiska arbetet har uppskattats. Enstaka kritiska synpunkter på vissa konferensers inriktning och uppläggning förtar inte det positiva helhetsintryck som bibringats utredningen. Det måste också anses angeläget att skolöverstyrelsen får tillfälle att samla ledare i framskjuten ställning för att diskutera t. ex. tillämpningen av de jämförelsevis fria bidragsbestämmelser som föreslås gälla på det aktuella området.

De närmaste åren kan antalet heltidstjänster som instruktörer (motsv.) väntas öka kraftigt. För att bibehålla sin hittillsvarande karaktär av träffpunkt för utbyte av meningar och erfarenheter bör varje konferens ha högst ett 50-tal deltagare. Det synes därför rimligt att räkna med att det behövs fler konferenser än nu om överstyrelsen skall kunna hålla nära kontakt med den växande gruppen heltidsanställda ungdomsledare. Enligt utredningens uppfattning kan det vara befogat att pröva lämpligheten av en differentiering utöver den hittillsvarande i fråga om inriktning och längd för varje konferens. Likaså bör övervägas att vid inbjudan till konferenserna i ökad utsträckning tillämpa en selektiv metod, vid vilken hänsyn tas till hur lång tid instruktörerna varit anställda, vilken typ av ungdomsarbete de är verksamma i, vilken organisationskategori de hör hemma i o. s. v.

I fråga om de kortare kurser skolöverstyrelsen brukar genomföra kan behov antas föreligga av sådana även om ungdomsorganisationerna får resurser att bygga ut sin skolningsverksamhet. Förverkligas utredningens i nästföljande kapitel redovisade förslag, att göra kortare kurser i anslutning till en vid lärarhögskolan i Stockholm inrättad avdelning för kvalificerad ungdomsledarutbildning och forskning, torde skolöverstyrelsen så småningom kunna avlastas uppgiften att anordna special- eller ämneskurser av det slag som hittills förekommit. De båda närmaste budgetåren bör dock medel anvisas för ett begränsat antal korta kurser.

Vad gäller överstyrelsens långa försökskurs har denna under en följd av år varit en av de få möjligheter som stått till buds för dem som önskat genomgå ungdomsledarutbildning på relativt hög nivå. Det kan erinras om att folkbildningsutredningens förslag att slopa ifrågavarande kurs tillbakavisades av ett stort antal remissinstanser med hänvisning just till sagda förhållande. De av ungdomsutredningen i detta betänkande presenterade förslagen innebär att situationen blir en annan. Dels får ungdomsorganisationerna avsevärt större resurser att utveckla även sin vidare- och påbyggnadsutbildning, dels tillkommer den tidigare nämnda kvalificerade ungdomsledarskolningen. Skolöverstyrelsens långa kurs har varit av försökskaraktär bl. a. i den bemär-

kelsen, att man i utbildningen tagit upp nya metoder i ungdomsarbetet. Enligt utredningens mening bör försök att introducera och utveckla metoder, materiel m. m. i framtiden ske vid den föreslagna utbildnings- och forskningsavdelningen vid lärarhögskolan eller i intimt samarbete med denna. På allmänna grunder kan antas att den nyinrättade avdelningen tidigast efter två—tre år är i stånd att ge nämnvärd bredd åt den kursverksamhet som skall bedrivas parallellt med huvudkursen och att i egen regi klara utbildningsuppgifter av den typ överstyrelsens försökskurs representerar. Enligt ungdomsutredningens uppfattning bör därför skolöverstyrelsen anvisa medel för en längre försökskurs också under vart och ett av budgetåren 1968/69 och 1969/70. I fråga om längd och kostnader bör kurserna i stort hållas inom samma ram som hittills. I all den utsträckning det är möjligt bör kurserna planeras och genomföras i samarbete med den särskilda avdelningen vid lärarhögskolan. Frågorna om försökskursens fortsatta existens, huvudmannaskapet samt medelsanvisningen förutsättes bli föremål för ny prövning senast 1970/71.

För att genomföra den i detta avsnitt behandlade konferens- och kursverksamheten föreslås skolöverstyrelsen få disponera ett belopp av högst 100 000 kr. av 1968/69 års anslag till ungdomsledarskolning.

6.8.4 Viss övrig kursverksamhet

Som tidigare nämnts har skolöverstyrelsen fr. o. m. 1964/65 disponerat medel för försöksverksamhet med kvalificerad ungdomsledarutbildning, vilket gjort det möjligt för överstyrelsen att stödja särskilda projekt. Av dessa har utredningen på annan plats redogjort för den av KFUM bedrivna sekreterareutbildningen.

Den förordade uppräkningen av det allmänna stödet till ungdomsledarutbildningen tillsammans med den vidgade dispositionsfriheten kan anses reducera behovet av ett särskilt anslag för att främja kvalificerad skolningsverksamhet i organisationernas regi. Utredningen har övervägt tanken på att slopa den särskilda anslagsposten. Emellertid är det uppenbart att en sådan åtgärd allvarligt skulle äventyra bl. a. KFUM-institutets fortsatta existens, vilket med hänsyn till uppnådda resultat inte kan anses försvarbart. Kostnaderna för verksamheten är i dessa fall så stora, att det inte är realistiskt att räkna med att huvudmännen kan klara finansieringen inom ramen för de höjda bidrag, som i avsnitt 6.8.2.4 förordas till ledarutbildningsändamål. Det måste också anses värdefullt att överstyrelsen förfogar över vissa medel för att ge stöd och stimulans till ungdomssammanslutningar, som vill genomföra mera omfattande och ambitiösa skolningsprogram.

Mot denna bakgrund anser sig utredningen böra förorda att skolöverstyrelsen även i fortsättningen anvisas medel för att lämna stöd till kvalificerad ungdomsledarutbildning. För budgetåret 1968/69 föreslås 200 000 kr., vilket belopp bör utgöra del av anslaget bidrag till ungdomsledarskolning. Från anslagsposten bör stöd lämnas efter fri prövning. Utredningen vill i sammanhanget uttala den uppfattningen att överstyrelsens bidragsgivning i möjligaste mån bör inriktas på sådana utbildningsprojekt, som syftar till att i flera för ungdoms- och organisationsarbetet centrala ämnen, t. ex. pedagogik, psykologi, sociologi och samhällskunskap, ge mera omfattande och fördjupade kunskaper. För sina kortare kurser och för utbildning av special- eller ämneskaraktär bör organisationerna — även om skolningen kan sägas

vara kvalificerad — i princip vara hänvisade till det ordinarie skolningsbidraget.

Av förklarliga skäl har det varit svårt att förutse vilka nya anspråk som kan komma att resas på medel från den aktuella anslagsposten. Troligt är att den breddning av skolningsverksamheten, som organisationerna ges ekonomiska möjligheter till, efter några år leder till att vissa av dem anmäler intresse för att i egen regi starta kvalificerad påbyggnadsutbildning av det slag som hittills endast ett fåtal organisationer bedrivit. I en sådan situation är det angeläget att anslagsposten inte förblir låst på nuvarande nivå, utan att den räknas upp så att de nytillkommande sammanslutningarna får ekonomiska möjligheter att utveckla sin skolningsverksamhet.

6.8.5 Ungdomsledarutbildning utom organisationerna

Vid en rad folkhögskolor anordnas som tidigare nämnts kurser med särskild inriktning på ungdomsledarskap. I fråga om längd och innehåll är dessa kurser mycket varierande.

Utredningen finner det i detta sammanhang befogat att fästa uppmärksamheten på ledarundersökningens s. k. rörlighetsstudie. I denna behandlas främst de längre ledarkurserna. Generellt kan konstateras att en relativt ringa andel av eleverna från folkhögskolornas ungdomsledarlinjer blivit yrkesverksamma ungdomsledare.

Förklaringen kan delvis vara, att flera av de berörda folkhögskolorna — sina bildningstraditioner trogna — varit obenägna att betrakta de speciella linjerna eller kurserna som yrkesutbildande i ordets mera begränsade mening, vilket får antas återverka såväl på rekryteringen som på utbildningens uppläggning. En annan bidragande orsak synes vara, att kontrakten mellan ungdomsorganisationerna och dem närstående folkhögskolor inte alltid är så väl utvecklad. Också detta påverkar rekryteringen och möjligheterna att efter avslutad utbildning »placera» eleverna som instruktörer, konsulenter etc. Över huvud taget är, vilket bör framhållas, avnämarsektorn än så länge tämligen snäv, och ungdomsledaryrket har långtifrån fått det erkännande och den ställning som behövs för att göra det attraktivt och konkurrensdugligt ifråga om löne- och anställningsvillkor. När utredningen pekar på att folkhögskolorna synbarligen spelat en begränsad roll när det gällt *yrkesutbildningen* av heltidsanställda ledare, bör detta främst betraktas som en uppfordran till försiktighet med att inrätta ytterligare speciallinjer med ungdomsledarskap och liknande som angiven inriktning.

Självfallet måste emellertid folkhögskolorna som hittills vara oförhindrade att ta initiativ på ungdomsledarutbildningens område. I och med den statsbidragsreform, som träder i kraft den 1 juli 1967, bortfaller det särskilda bidraget till folkhögskolornas försökskurser för bl. a. ungdomsledare. Samtidigt blir dock de allmänna ekonomiska förutsättningarna gynnsammare, vilket kan antas underbygga ett fortsatt starkt intresse från skolornas sida att engagera sig för att tillgodose ungdomsarbetets behov av ledarutbildning. Därvid måste den omständigheten att ett stort antal skolor har folkrörelser som huvudmän betraktas som ytterligare en tillgång. Inom folkhögskolans ram finns också, enligt utredningens bedömning, utomordentligt rika möjligheter till en varierad och behovsanpassad kursverksamhet. Om dessa skall kunna tas till vara är det emellertid nödvändigt, att de ungdomsorganisationer som står sko-

lorna nära bestämmer sig för att mera målmedvetet och konsekvent, än vad som i allmänhet varit fallet hittills, bygga ut sin ledarskolning i intimt samarbete med folkhögskolorna. När utredningen här talar om samarbete syftar den dels på regularitet och kontinuitet i den kursverksamhet en organisation bestämmer sig för att ordna tillsammans med folkhögskolan, dels på en långtgående integrering av de båda samarbetsparternas kurs- och utbildningsplanering. Det är alltså en betydligt längre gående samverkan än den som nu oftast tar sig uttryck i en och annan gemensam ämneskurs eller som begränsar sig till att ungdomsorganisationen sporadiskt »hyr in sig» hos skolan för att genomföra internatkurser av sedvanligt slag.

Ett samarbete av den karaktär som skisserats innebär också att ungdomssammanslutningarna direkt eller indirekt genom dem närstående huvudmannaorganisationer aktivt kan medverka i den process som är igång och som syftar till att vidareutveckla och förnya formerna för och innehållet i folkhögskolans verksamhet. En väsentlig del av ansvaret för att initiativ tas, som kan leda till former av fördjupat samarbete, ligger i nuvarande situation hos ungdomssammanslutningarna. Såväl organisationslivets som folkhögskoleväsendets obundenhet och egenart utesluter, enligt utredningens uppfattning, varje försök att styra utvecklingen i den nämnda, önskade riktningen. Känslan av och övertygelsen om att ett utbyggt samarbete kan bli fruktbart för ledarskolningen och för ungdomsarbetet över huvud taget, måste finnas hos ungdomsorganisationerna — och huvudmännen — själva.

Till de frågor utredningen funnit anledning beröra hör också den försöksverksamhet med ungdomsledarlinjer, vilken bedrivits vid yrkesskolorna i Stockholm och Östersund.

Det allmänna omdömet om den hittills bedrivna utbildningen är i huvudsak positivt. Alltjämt är emellertid de redovisade erfarenheterna ganska begränsade. Nämnas kan att institutet i Stockholm det senaste året gjort ett flertal ändringar i undervisningsplanen för att bättre kunna uppfylla de uppställda utbildningsmålen. Således har metodämnets praktiska delar givits ändrat innehåll och utformning.

Såvitt utredningen kunnat bedöma av vad den inhämtat synes det motiverat att bibehålla utbildningen vid de nämnda instituten och att under de närmaste åren fortsätta försöken att finna de för den aktuella yrkeslinjen mest ändamålsenliga formerna för utbildningens innehåll och uppläggning. I verksamheten bör innefattas försök med en utbildning som — delad eller sammanhållen — sträcker sig över två år. Alldenstund Stockholmsinstitutet, vars verksamhet startade 1963/64, kan förutsättas ha de mest omfattande erfarenheterna, bör den utbyggda försöksverksamheten i första hand komma till stånd där. Enligt utredningens mening synes det mest lämpligt att det andra utbildningsåret får formen av en fristående påbyggnadskurs. Främst rekryteringsskäl talar för att en sådan lösning bör prövas i första hand. Det bör emellertid inte uteslutas att försök också göres — eventuellt i Östersund — med en helt sammanhållen tvåårig ungdomsledarutbildning.

Vad beträffar propåerna om att inrätta ungdomsledarlinjer vid yrkesskolor i fler städer än de två nämnda vill utredningen tillråda återhållsamhet. Det är främst den oklara situationen på avnämarsidan som föranleder utredningens tveksamhet. Därmed är dock inte sagt att yrkesskolornas samlade utbild-

ningskapacitet på det aktuella området bör förbli helt oförändrad. En begränsad ökning bör kunna komma till stånd under de närmast framförliggande åren. Enligt utredningens mening bör skolöverstyrelsen för bedömningen av framställningar om ytterligare yrkesskolelinjer för ungdomsledarutbildning fordra, att den sökande redovisar en omsorgsfull inventering av de organisationer och institutioner inom orten eller regionen, vilka kan antas ha behov av och förutsättningar för att heltidsanställa ledare för ungdomsverksamhet. Vidare bör skolöverstyrelsen vid sin prövning ta särskild hänsyn till de praktikmöjligheter som finns på kursorten eller i dess närhet. Det är, enligt alla hittills vunna erfarenheter, betydelsefullt att utbildningens praktikmoment blir så allsidiga och omväxlande som möjligt samt att eleverna får kontakt med såväl öppen som sluten ungdomsverksamhet.

Också inför skolöverstyrelsens tidigare nämnda tanke på att skapa en för ungdomsledare och fritidspedagoger samordnad utbildning vill utredningen anmäla stark tveksamhet. Frågan ligger något vid sidan av utredningsuppdraget, men det synes likväl befogat att i detta sammanhang redovisa grunderna för utredningens ställningstagande.

Av redogörelsen i avsnitt 6.3.3.2 framgår att syftet med fritidspedagogutbildningen är att få fram ledare för barnverksamhet och -institutioner. Tonårs- eller — om man så vill — ungdomsproblematiken ägnas ringa uppmärksamhet i denna utbildning. I ungdomsledarutbildningen är däremot det komplexet dominerande och avgörande för kursens inriktning och innehåll. Den faktiska situation i vilken ungdomsledaren skall fungera är också radikalt annorlunda än den som möter fritidspedagogen. Att organisera aktivitet bland 16—19-åringar på en förenings- eller ungdomsgård ställer andra krav på ledaren än när det gäller att ordna parkleksverksamhet för barn i åldrarna 10—12 år. Detta måste givetvis återverka på utbildningen och då inte minst på undervisningen i metodik och på praktikarbetets karaktär. För ungdomsledaren synes det också nödvändigt att ha väsentligt större kunskaper i ämnet samhällslära än vad som att döma av timplanen kommer fritidspedagogerna till del.

I de nu nämnda avseendena är det inte uteslutet att de båda utbildningsformerna kan närmas till varandra. Svårare torde det bli att sammanjämka intagningsbestämmelserna. Enligt nuvarande regler är det möjligt att vara färdigutbildad fritidspedagog vid 19 års ålder. Till ungdomsledarinstituten kan inträde vinnas tidigast vid fyllda 21 år. Olikheten på denna punkt är inte en tillfällighet. Arbetsuppgifterna och den situation i vilken dessa skall fullgöras är nämligen sådana, att det av ungdomsledaren krävs en större personlig mognad och mer av erfarenhet än av fritidspedagogen. Att, för att ta ett exempel, som 19-årig träda in och leda en verksamhet, där deltagarna oftast bara är några år yngre och ibland äldre, kan av förklarliga skäl vara svårt. Detsamma gäller för den som i samma ålder skall sköta de arbetsledande uppgifter som är förenade med anställning som t. ex. gårdsföreståndare. Exemplet torde göra det uppenbart att åldern för inträde till ungdomsledarinstituten inte kan sänkas med mindre än att målet för utbildningen riskerar att gå förlorat. I förbigående kan nämnas att det just av åldersskäl varit svårt för flera av de yngre eleverna vid Stockholmsinstitutet att efter avslutad utbildning få anställning inom den avsedda yrkes-

sektorn. Rent allmänt vill utredningen erinra om den risk som ligger i att i alltför hög grad betrakta ungdomens fritidsverksamhet, och särskilt då tonårsungdomens, ur skol- och lärarperspektiv.

Av vad utredningen anfört torde ha framgått att de båda yrkena — ungdomsledarens och fritidspedagogens — visserligen har gemensamma beröringspunkter, men att stora och väsentliga skillnader finns mellan dem. De senare gör det, enligt utredningens uppfattning, motiverat att även framgent hålla utbildningsformerna isär.

6.9 Utredningens särskilda överväganden och förslag

6.9.1 Inledning

I närmast föregående kapitel (avsnitt 5.7) har utredningen redovisat sina överväganden och förslag beträffande vissa organisationer, som intar eller bör inta en särställning från bidragssynpunkt. Sålunda har ifråga om Sveriges elevers centralorganisation, Sveriges folkhögskolelevers förbund och Riksförbundet Sveriges ungdoms- och hemgårdar förordats att bidraget till dessa sammanslutningars centrala verksamhet och ungdomsledarutbildning skall utgå från särskilda anslag. Vad utredningen i samma avsnitt anfört beträffande Sveriges ungdomsorganisationers landsråd, Frikyrkliga ungdomsrådet, Sveriges unglottor och Riksförbundet Kyrklig ungdom bör i princip också gälla för deras bidrag till ungdomsledarutbildning.

Ifråga om det statliga stödet till ungdomsledarutbildningen inom Sveriges riksidrottsförbund, Skid- och friluftsfrämjandet samt Svenska korporationsidrottsförbundet är det befogat att något utförligare klargöra grunden för utredningens ställningstaganden.

6.9.2 Sveriges riksidrottsförbund

Som framgår av tabell 39 uppbär riksidrottsförbundet stöd till sin ungdomsledarutbildning från åttonde huvudtitelns anslag för detta ändamål (1965/66 = 308 500 kr.). Till viss annan kursverksamhet utgår bidrag från idrottsfonden, d. v. s. från tionde huvudtiteln. För 1966/67 har för denna senare kursverksamhet anvisats 225 000 kr., av vilka dock cirka 70 000 kr. förutsättes komma organisationer utanför riksidrottsförbundet tillgodo. Även viss del av de medel som anvisas till special- och distriktsförbunden torde av bidragsmottagarna disponeras för utbildningsverksamhet.

Önskvärdheten av förbättrad överblick och samordning talar enligt ungdomsutredningen för att all bidragsgivning till riksidrottsförbundet samlas under en och samma huvudtitel. I nuvarande situation bör stödet lämnas över handelshuvudtiteln. För att bidragsposten till RF:s ungdomsledarutbildning flyttas från åttonde huvudtiteln kan också till viss del anföras vad utredningen i avsnitt 5.7.9 redovisat beträffande medlems- och organisationsförhållandena inom förbundet.

Enligt riksidrottsförbundets beräkningar har kursverksamheten inom hela RF-sektorn för närvarande ungefär följande årliga omfattning:

Kurslängd	*Antal kurser*	*Antal deltagare*
2— 3 dagar	250	7 500
4— 7 »	200	6 000
8—14 »	15	450

Uppgifterna avser alla typer av ledare inom idrottsrörelsen. Det kan givetvis ifrågasättas om samtliga bör hänföras till kategorin ungdomsledare. Åtskilliga är aktiva i både vuxen- och ung-

domsverksamheten inom föreningarna. Att ange för vilken ledarroll — bland vuxna eller bland ungdom — t. ex. en instruktör eller en funktionär utbildats är inte praktiskt möjligt. Med hänsyn till att en så stor del av idrottsverksamheten är inriktad på deltagare under 25 år kan det dock hävdas att det stora flertalet kursdeltagare verkar som ledare för ungdom.

De skäl som i tidigare avsnitt anförts för ökade resurser till ungdomsledarutbildning äger giltighet också ifråga om RF. Här skall endast den kompletteringen göras att idrotten, av ledarundersökningen att döma (kap. 6; tabellerna 60—64), har ett betydligt större uppdämt behov av ledarutbildning än flertalet andra ungdomssammanslutningar. Efter noggranna överväganden har utredningen funnit det välgrundat föreslå, att riksidrottsförbundet för budgetåret 1968/69 beviljas anslag för ungdomsledarutbildning med 900 000 kr. Höjningen svarar i stort mot vad som kommit andra organisationer till del. Av förslaget följer att avsättningen till fonden för idrottens främjande föreslås öka med 900 000 kr. för budgetåret 1968/69. Det bör framhållas att anspråken på medel till åttonde huvudtiteln anslag för ungdomsledarskolning i princip minskar med motsvarande belopp. Med hänsyn till idrottsutredningens pågående arbete har ungdomsutredningen ansett sig böra avstå från att närmare ange om bidraget till ungdomsledarutbildning skall utgöra en särskild post eller om det bör slås samman med den befintliga anslagsposten för kursverksamhet. I nuläget synes dock flertalet skäl tala för det förstnämnda alternativet.

6.9.3 Skid- och friluftsfrämjandet

Från anslaget till ungdomsledarutbildning beviljades Skid- och friluftsfrämjandet budgetåret 1965/66 ett belopp av 33 000 kr. Främjandet erhåller också bidrag till kursverksamhet från idrottsfonden (1965/66 = 132 500 kr) och från friluftsfonden (1965/66 = 50 000 kr.).

I närmast föregående kapitel har utredningen utförligt motiverat sitt förslag om att överföra främjandets bidrag till central ungdomsverksamhet från åttonde till tionde huvudtiteln. Vad som därvid anförts anser utredningen giltigt också ifråga om stödet till kursverksamheten.

På liknande sätt som övriga organisationer har främjandet beräknat omfattningen av sin ledarutbildande kursverksamhet:

Kurslängd	*Antal kurser*	*Antal deltagare*
2— 3 dagar	80	1 600
4— 7 »	20	400
8—14 »	2	50

Även här möter gränsdragningsproblem liknande dem som beskrivits i avsnittet om riksidrottsförbundet. Den i sammanställningen redovisade kursverksamheten är dock praktiskt taget helt inriktad på ledare i barn- och ungdomsarbetet. Kurserna för skidinstruktörer, fjälledare m. fl. ledarkategorier ingår således inte i antalsangivelserna.

Utredningen har efter ingående prövning funnit ett anslag på 85 000 kr. till Skid- och friluftsfrämjandets ungdomsledarskolning vara väl avvägt. Därvid har hänsyn främst tagits till de uppräkningar som skett för övriga ungdomssammanslutningar. Med hänvisning till vad som tidigare anförts förordas att anslaget utgår från fonden för idrottens främjande, till vilken avsättningen för budgetåret 1968/69 under tionde huvudtiteln bör ökas med motsvarande belopp. I övrigt bör vad utredningen anfört i avsnitt 5.7.8 i tillämpliga delar gälla också anslagsposten till ungdomsledarutbildning.

6.9.4 Svenska korporationsidrottsförbundet

I föregående kapitel har utredningen tämligen utförligt redogjort för Svenska korporationsidrottsförbundets ungdomsinriktade verksamhet. Därvid har mycket starkt betonats, att förbundet för att kunna bygga ut sitt ungdomsarbete bl. a. måste få möjligheter att intensifiera ledarskolningen. Med hänvisning till vad som anförts föreslår utredningen att korpförbundet för budgetåret 1968/69 anvisas 75 000 kr., vilket belopp avses för sådan skolnings- och utbildningsverksamhet som är särskilt inriktad på ungdomsledarfunktioner. Medlen bör utgå från idrottsfonden till vilken avsättningen som följd av utredningens förslag i denna del bör öka med nyssnämnda belopp. Vad beträffar frågan om medlen bör utgöra en särskild anslagspost eller ingå i nuvarande post för kursverksamhet hänvisas till vad som uttalats i avsnitt 6.9.2 där motsvarande spörsmål för RF:s del beröres.

6.10 Tillsyn, redovisning m. m.

Ett genomförande av utredningens förslag leder till att skolöverstyrelsens uppgifter ifråga om tillsynen över den ungdomsledarutbildning, vilken finansieras med bidrag från åttonde huvudtiteln, delvis förändras. Granskningen av program och redovisningar för enskilda kurser bortfaller och det rutinmässiga administrativa arbetet minskar i omfattning. De rådgivande och idéförmedlande funktionerna bör därmed kunna ägnas större omsorg än hittills. Som nämnts i avsnitt 6.8.2.2 skall varje organisation redovisa en plan för sin ledarskolning. Denna bör åtfölja den årliga ansökan om bidrag. Det kan antas att en del av de presenterade planerna ger anledning till överläggningar mellan överstyrelsen och berörda ungdomsförbund. Planer av särskilt intresse kan tänkas behandlade vid konferenser av seminariekaraktär med deltagande av representanter för grupper av ungdomssammanslutningar.

Enligt utredningens mening bör föreskrivas att bidragsmottagande organisation skall ha skyldighet att informera överstyrelsen om tilltänkta, mera omfattande avvikelser från den plan, som bifogats bidragsansökan. Vidare bör bidragsmottagare åläggas att förse överstyrelsen med kännedomsexemplar av materiel som framställes för studie- och skolningsverksamhet. Föreskriften härom bör inte uppfattas som en form av kontroll. Utredningens förslag på denna punkt är i första hand avsett att öka överstyrelsens möjligheter att hålla sig väl informerad om utvecklingen inom de olika organisationerna. Därigenom blir också förutsättningarna större för tillsynsmyndigheten att fullgöra uppgiften som förmedlingscentral för uppslag och idéer av värde för ungdomsarbetet.

Så snart överstyrelsen beslutat om hur tillgängliga medel skall fördelas mellan de ungdomsorganisationer, vilka av riksdagen prövats kvalificerade för bidrag, bör anslagsbeloppen utbetalas. Om överstyrelsen finner det befogat bör viss del — dock högst hälften — av en organisations anslag kunna innehållas, samtidigt som det föreskrives att delredovisning skall ske innan restbeloppet utbetalas.

I avsnitt 6.8.2.2 har utredningen angivit de huvudsakliga ändamål, för vilka statsbidragsmedel skall kunna användas. På samma sätt som för det centrala stödet synes det lämpligt att uppdra åt överstyrelsen att efter nära samråd med ungdomsorganisationerna utforma detaljföreskrifter om vilka kostnader, som skall kunna godtas vid efterhandsgranskningen.

6.11 Medelbehovet; sammanfattning

De förslag ungdomsutredningen framlagt i detta kapitel medför på flera punkter anslagsökningar. Det bör påpekas att de relativt kraftiga höjningarna på anslagen som redovisas över handelshuvudtiteln delvis är en följd av att vissa organisationers bidrag föreslagits överförda dit från ecklesiastikhuvudtiteln. Nämnas skall också att vissa av de anslag som behandlats i kapitel 5 (bidragen till elevorganisationer och till hemgårdsrörelsen) till viss del är avsedda för ledarutbildande ändamål. Utgiftsökningarna framgår av efterföljande sammanställning:

A. *Ecklesiastikhuvudtiteln*

Bidrag till ungdomsledarskolning

a) allmänna utbyggnadsåtgärder	+ 4 300 000
b) viss övrig kursverksamhet (till SÖ:s förf.) ..	oförändr.
c) SÖ:s egen kurs- och konferensverksamhet	oförändr.
	+ 4 300 000

B. *Handelshuvudtiteln*

Avsättning till idrottsfonden

a) RF:s ungdomsledarskolning (inkl. överflyttn. från åttonde ht.)	+ 900 000
b) Skid- och friluftsfrämjandets ungdomsledarskolning (inkl. överflyttn. från åttonde ht)	+ 85 000
c) Svenska korporationsidrottsförbundets ungdomsledarskolning ..	+ 75 000
	+ 1 060 000

Sammanfattningsvis föreslår utredningen således

att som *bidrag till ungdomsledarskolning* för budgetåret 1968/69 under ecklesiastikhuvudtiteln anvisas 6 800 000 kr., samt

att avsättningen till *fonden för idrottens främjande* under handelshuvudtiteln för budgetåret 1968/69 ökas med 1 060 000 kr.

KAPITEL 7

Kvalificerad ungdomsledarutbildning och forskning

7.1 Inledning

I närmast föregående kapitel har redovisats den ungdomsledarskolning, som, med hänsyn till kraven på förkunskaper och allmänt innehåll, skulle kunna betecknas som en kvalificerad utbildning på postgymnasial nivå. Av vad som anförts torde ha framgått att det i vårt land inte finns någon officiellt erkänd utbildningsgång för heltidsverksamma ledare i framträdande befattningar inom ungdomsorganisationerna och inom kommunernas organ för ungdoms- och fritidsfrågor. Den i princip beslutade men ännu inte startade idrottslärarlinjen vid Gymnastik- och idrottshögskolan i Stockholm väntas till en del komma att tillgodose behovet av väl skolade instruktörer, konsulenter och liknande inom idrottssammanslutningarna och i någon mån kommunerna. Även om statsmedel under senare år lämnats till viss av ungdomsorganisationerna anordnad kvalificerad skolningsverksamhet, bl. a. KFUM:s och Riksförbundet Kyrklig ungdoms ledarinstitut, har organisationerna i stort sett varit hänvisade att på egen hand klara utbildningen av instruktörer och därmed jämförbara befattningshavare. De försök som gjorts har varit aktningsvärda och i vissa fall framgångsrika. Likväl har under det senaste årtiondet frågan om yrkesmässigt inriktad ungdomsledarutbildning aktualiserats gång efter annan. Den behandlades bl. a. av skolöverstyrelsens planeringskommitté för de stora årskullarna och har motionsvägen tagits upp i riksdagen. Även inom flertalet ungdomsorganisationer har diskussioner förts om skälen för och mot en sådan utbildning, om dennas längd, uppläggning o. s. v.

Mot denna bakgrund har utredningen funnit det befogat att till särskild prövning ta upp frågan om den kvalificerade ungdomsledarutbildningen, varmed då avses en i princip postgymnasial sådan, förlagd till universitet eller högskola. Även de informationer undersökningarna om de heltidsanställda ungdomsledarnas skolunderbyggnad givit (SOU 1966: 66; kap. 4) har bidragit till att ge frågan förnyad aktualitet.

7.2 Behovet av kvalificerad utbildning

7.2.1 Allmänna synpunkter

Staten har sedan mitten av 1950-talet kraftigt ökat sitt stöd till ungdomsarbetet. För vissa ändamål har anslagen över statsbudgeten mer än tiodubblats. En liknande utveckling kan iakttas inom landstingen och primärkommunerna, av vilka allt flera lämnar anslag för instruktörsverksamhet och ledarutbildning. Att överblicka och någorlunda renodla de olika former av stöd som kommunerna lämnar är mycket svårt. Det framgår bl. a. av »Kommunerna och ungdomen» (SOU 1966: 32), som är ett försök att kartlägga och systematisera

den lokala bidragsgivningen. Någon samlad redovisning för statens, landstingens och primärkommunernas insatser finns därför inte. Med ledning av kända fakta kan emellertid de direkta årliga drifts- och verksamhetsanslagen till det »egentliga» ungdomsarbetet uppskattas till 50 à 60 milj. kr. Härtill bör läggas vad ungdomssammanslutningarna tillgodogör sig av anslagen för folkbildningsändamål (inkl. folkhögskoleanslagen) samt det betydande stöd som har formen av investeringar i lokaler och anläggningar.

Från samhällssynpunkt måste det anses angeläget att de stora summor som går till ungdomsverksamheten används på ett så produktivt sätt som möjligt. Rent allmänt talar detta för att den ledarkategori, vilken återfinns på nyckelposter i ungdomsorganisationerna och i kommunala fritidsorgan och där svarar för planering, samordning, organisation och ledning, bör ha en mångsidig erfarenhet av ungdomsarbete samt en med hänsyn till arbetsuppgifterna anpassad, god teoretisk utbildning.

Den stimulans samhällets ekonomiska satsning givit har bl. a. resulterat i ett stegrat behov av ledare. I samma riktning har förändringarna mot ökad gruppaktivitet och differentiering verkat. Det är emellertid, som också framhållits i föregående kapitel, inte bara flera ledare, som efterfrågas. Även kraven på den enskilde ledaren växer. Till det ämnesmässiga kunnandet måste läggas ett inte obetydligt mått av allmän ungdomskunskap och pedagogiska färdigheter.

Utvecklingen mot ökad och mera varierad skolningsverksamhet ställer helt följdriktigt nya och större krav också på instruktörer (motsv.) som har hand om kursplanering och utbildning. Detta gäller även kursledare och kurslärare. Viktigt är att dessa »utbildare» har en tillräckligt bred och djup egen fond av praktiska erfarenheter och teoretiska kunskaper om ungdomens situation, utveckling m. m. att falla tillbaka på. Som kurslärare räcker det dock inte att bara komma med anvisningar och tips, att »så här bör det göras». Vid all utbildning fordras en genomarbetning av ungdomsarbetets metodik. Deltagarna i exempelvis en kurs för ungdomsledare måste få klara upplysningar inte bara om *hur* de bör göra, utan också *varför* de bör göra så och *vad* resultatet kan väntas bli. Detta kräver av utbildarna att de tagit del av forskningens senaste rön, och att de i sin egen utbildning fått tillfälle att överföra de teoretiska kunskaperna till praktiskt handlande i samband med att verksamhet organiserats bland ungdom.

I sammanhanget bör också erinras om hur starkt ungdomsorganisationerna själva framhävt betydelsen av att »utbilda utbildare» (avsnitt 6.7).

För att ge ny form och innehåll åt ungdomsarbetet fordras ett fortlöpande metodiskt utvecklingsarbete. En ledare i framskjuten ställning måste ständigt inspirera till försöksverksamhet och ta initiativ till oprövade aktivitetsformer om inte ungdomsarbetet skall stelna i stereotypa former och därmed mista förmågan att attrahera ungdomen. Denna ständiga förnyelse kan endast ske genom studier och analys av praktiska verksamhetsformer, vid studiebesök eller genom att ta del av redogörelser och undersökningsresultat. Sådana grundläggande informationer ges bäst i en kvalificerad utbildning med nära anknytning till forskningsverksamhet.

7.2.2 Behovets omfattning

Yrkesgruppen ungdomsledare är, vilket klart framgår av SOU 1966:66, jämföreslevis oenhetligt sammansatt.

Det gäller bl. a. i fråga om funktioner och arbetsuppgifter. Härav följer vissa definitionsproblem och svårigheter att ange gruppens storlek. Den inventering som våren 1964 gjordes som ett första steg i utredningens ledarundersökning ger emellertid ett tämligen tillförlitligt besked. Enligt kartläggningen arbetade 1 155 personer på heltid med ungdomsverksamhet inom organisationer och kommuner. Av det totala antalet var 265 anställda på riksplan, 308 på distrikts- och kommunalplan samt 572 på lokalt plan. Nämnas kan vidare att av samtliga var 32 anställda inom RF-sektorn samt att det i kommunal tjänst fanns 44 konsulenter och 136 ungdomsgårdsföreståndare. Fördelningen i övrigt på undergrupper framgår av kapitel 2 i det åberopade betänkandet.

Det kan här ha sitt intresse att nämna, att skolöverstyrelsen 1963 på grundval av uppgifter från ungdomsorganisationerna angav hela antalet anställda till 1 574. I denna siffra ingår emellertid även personalkategorier som lämnats utanför ungdomsutredningens inventering, t. ex. kamrerare, kontorister, vaktmästare och städpersonal. Om de senare grupperna rensas bort ur överstyrelsens material kan viss överensstämmelse med ungdomsutredningens inventering konstateras.

Vid samma tillfälle gjorde överstyrelsen, med 1963 som utgångsår, en beräkning av personalbehovets utveckling fram till 1970. Den totala ökningen uppgavs till 50 procent. Någon likartad prognos finns inte för kommunernas behov av personal inom de organ, som handlägger frågor om ungdomsverksamhet i den mening som här avses. Gymnastik- och idrottslärarutredningen gjorde 1965 genom en enkät ett försök att få en uppfattning om kommunernas framtida behov av idrotts- och fritidsledare. Svarsmaterialet, som ungdomsutredningen fått ta del av, tillåter inte en kvantitativ beskrivning av personalbehovet. Ett markerat positivt intresse kan noteras för utbyggnad av kommunernas personella resurser inom den aktuella sektorn. Uppenbarligen ger dock de förestående kommunsammanläggningarna upphov till en avvaktande inställning i fråga om lämplig tidpunkt och takt för en expansion.

Att döma av de senaste årens utveckling vad beträffar landstingens och kommunernas anslagsgivning till instruktörsverksamhet, kommer antalet heltidsanställda ungdomsledare att stegras avsevärt under den närmaste tioårsperioden. Härtill bidrar inte minst att de nya kommunerna/kommunblocken får befolknings- och föreningsunderlag, som ger anledning och möjlighet att anställa instruktörer (motsv.) inom ungdomsorganisationerna. Även kommunerna kan väntas rusta upp sina organ för ungdoms- och fritidsfrågor. I överstyrelsens tidigare nämnda prognos, vilken betecknades som mycket försiktig, beräknades personalökningen under senare delen av 1960-talet till 4 à 5 procent per år. Den ökningstakten skulle, om den tillämpades på de kategorier som omfattas av ungdomsutredningens inventering, betyda att *50—60 nya tjänster inrättas varje år* fram till 1970. Det bör betonas att de flesta av dessa kommer till på det regionala och lokala planet.

Nyrekryteringen till den aktuella yrkesgruppen påverkas givetvis också av ledarnas arbetsmarknadsmässiga rörlighet. Denna är, enligt alla erfarenheter, mycket stor. I kapitel 7 i ledarundersökningen kan inhämtas vissa närmare uppgifter om anställningstider m. m. Med ledning av vad som är känt beträffande rörligheten kan *den årliga nyrekryteringen till redan befintliga tjänster beräknas till minst 300.*

Redovisningen vad beträffar antalet heltidstjänster, deras tillväxt och nyrekryteringen kan givetvis inte betraktas som ett mått på det utbildningsbehov som bör tillgodoses. Långt ifrån alla tjänster är av den karaktären att det är rimligt att av innehavarna begära en utbildning som ligger över gymnasie-/fackskolenivå. Kraven på de anställda växlar starkt mellan olika organisationer. Inom en del av dem finns en informell »befordringsgång», där den praktiska meriteringen tillmäts avgörande betydelse. Dessutom är det värt att hålla i minnet, att vissa organisationer har lagt upp en egen mer eller mindre ambitiös utbildning, att en del folkhögskolor har ungdomsledarlinjer samt att Stockholm och Östersund har kommunala ledarinstitut. För i första hand idrottens men också kommunernas del tillkommer om något år idrottslärarlinjen vid Gymnastik- och idrottshögskolan i Stockholm.

Det är befogat att peka på de uppenbara svårigheterna att, med utgångspunkt från det sagda, ange det kvantitativa behovet av utbildningsmöjligheter för anställda ledare inom ungdomsarbetet. Innan utredningen övergår till att mera utförligt redovisa sitt förslag, bör därför också den bedömningsgrund, som utgöres av ungdomsorganisationernas uppfattningar, återges.

7.3 Ungdomsorganisationernas synpunkter

Vid de överläggningar, som i december 1965 hölls med representanter för 40-talet riksorganisationer, aktualiserade utredningen den kvalificerade, yrkesmässiga ungdomsledarutbildningen. Avsikten var att få en uppfattning om hur de skilda sammanslutningarna bedömde behovet, inriktningen m. m. av en sådan utbildning. Av förklarliga skäl var det vid den aktuella tidpunkten inte möjligt att diskutera frågan med utgångspunkt från ett konkret förslag. Meningsutbytet kom därför i stor utsträckning att kretsa kring ett antal hypotetiska alternativ för en tänkt utbildningsform. Huvuddragen i vad som anfördes från organisationernas sida framgår av det följande.

Inledningsvis ställdes frågan:

»Finns det, enligt Er organisations uppfattning, behov av en kvalificerad yrkesinriktad ungdomsledarutbildning, *vilken i princip bygger på gymnasiala förkunskaper* (studentexamen, fackskola och motsvarande) i förening med praktisk erfarenhet av ungdomsarbete?»

Av 43 organisationer förklarade sig 36 positiva »i princip», 5 intog en starkt tveksam eller negativ hållning och hänvisade därvid till andra i deras mening mera angelägna åtgärder på ledarutbildningens område. Endast 2 sade sig inte ha någon uppfattning. Noteras bör att några som svarat jakande anmälde reservationer mot studentexamen eller motsvarande kompetens som krav för tillträde till utbildningen. Genomgående betonades att praktiska erfarenheter och personlig mognad måste tillmätas stor vikt vid rekryteringen.

Den därpå följande frågan gällde utbildningstidens längd och riktades till dem, som anmält ett positivt intresse. Alternativen angavs som »1 år», »2 år» och »annat».

En 1-årig utbildning placerades av 16 i främsta förslagsrummet, medan 18 angav en 2-årig utbildning som sitt förstahandsalternativ. Av de senare uttalade sig en dessutom för en planering med sikte på 3-årig utbildning. En utbildning omfattande 6 månader ansåg sig 2 organisationer främst vilja förorda och en sammanslutning stannade för tre månader som huvudalternativ. Bland dem som givit prioritet åt en 1-årig

utbildning — men även andra — betonades i ett flertal fall behovet av komplettering, dels i form av praktikperioder, dels genom särskilda kurser i den egna organisationens eller organisationsgruppens regi. För längden på denna kompletterande skolning nämndes tider på mellan 2 och 6 månader.

Inför den tredje delfrågan — »Vem/vilken/vilka bör vara huvudman/män för ifrågavarande utbildning?» — var meningarna mera delade. Dubbelsvar lämnades av en rad av de tillfrågade, vilket försvårar en redovisning.

I stort sett kan dock sägas, att av de 16, som uttalade sig för en 1-årig utbildningstid, något mer än hälften ansåg att utbildningen borde ha anknytning till socialhögskola. En fjärdedel menade att lärarhögskola var den naturligaste beröringspunkten. Några utpekade folkhögskola och enstaka röster höjdes för att den egna organisationen borde vara huvudman. De 18, vilka givit företräde för en 2-årig utbildning, var till en tredjedel av den meningen att lärarhögskola borde anförtros huvudmannaskapet. En i det närmaste lika stor andel nämnde socialhögskola. Ett par organisationer uttalade sig för folkhögskola med särskild inriktning på ungdomsledarutbildning. Universitet eller institution vid sådant gavs förord av några få svarande och en bedömde GCI som den lämpligaste anknytningspunkten. Endast en organisation förklarade sig själv vilja vara huvudman och en hävdade att ett fristående specialinstitut borde inrättas.

Under överläggningarna i anslutning till frågan framfördes mycket bestämda krav på att ungdomsorganisationerna — i den mån de inte själva skulle bära det direkta ansvaret — borde tillförsäkras ett fortlöpande inflytande över utbildningens planering. Önskemål (i viss mån utfästelser) om medverkan i genomförandet framfördes likaså. Skiftande kombinationsmöjligheter (organisation/organisationsgrupp + universitet/universitetsinstitution; organisation/organisationsgrupp + lärarhögskola/socialhögskola; KFUM:s ungdomsledarinstitut + universitet; folkhögskola + socialinstitut) fördes också på tal.

För att få en orientering om hur organisationerna såg på innehållet i utbildningen ställdes frågan:

»Vilka bör huvudämnena vara i en sådan utbildning?» (Den kvalificerade, yrkesinriktade utbildning de själva angivit.)

Ämnena pedagogik, psykologi, sociologi samt stats- och kommunalkunskap återkommer (med mer eller mindre preciserade angivelser) i de flesta svarsformulär. Vidare finns ett antal rubriceringar, som bäst torde kunna sammanfattas som »praktiskt ungdomsarbete». Vid samtalen tryckte organisationsföreträdarna mycket hårt på att en utbildning av det aktuella slaget inte fick tillåtas bli alltför teoretisk. Praktikarbete under längre och kortare perioder borde ingå i utbildningen. Avsevärd tid och stor omsorg borde ägnas åt att i fältverksamhet omsätta inhämtade kunskaper. Omvänt borde redovisningar från sådana tillämpningsövningar och perioder av praktiktjänstgöring utförligt behandlas i seminarieform.

Synpunkter och önskemål beträffande innehållet i en yrkesmässigt inriktad ungdomsledarutbildning finns också redovisade i kapitel 12 i »Ungdomsledare». De svar som där sammanställts är lämnade av instruktörer m. fl. inom ungdomsarbetet.

Organisationerna tillfrågades också om vilken eller vilka kategorier av ledare inom den egna sammanslutningen de ansåg i första hand borde ha en kvalificerad utbildning av det slag de själva uttalat sig för. Genomgående var

det för instruktörer, konsulenter, ombudsmän, resesekreterare och liknande en sådan skolning önskades. Främst gällde det centralt och regionalt anställda, men några organisationer ansåg sig ha behov även av lokalt verksam personal med jämförelsevis omfattande utbildning. Svenska blå stjärnan pekade exempelvis på de större städerna, medan Svenska missionsförbundets ungdom och Sveriges ungdoms- och hemgårdars riksförbund fann det önskvärt att också föreståndare vid fritidsgårdar, ungdomsgårdar, hemgårdar och motsvarande borde ha en utbildning av det aktuella slaget.

Varje organisation ombads också att försöka uppskatta hur många elever deras egen sammanslutning kunde tänkas medverka till att rekrytera under vart och ett av åren 1967 och 1968 samt under perioden 1967—1972. Frågan ställdes utifrån antagandet att utbildningen skulle få i stort sett den form och inriktning de själva ansåg mest ändamålsenlig. Vidare förutsattes att studiesocialt stöd skulle utgå enligt samma normer som för postgymnasiala utbildningsformer i övrigt. Av de 36 som inledningsvis förklarat sig positivt inställda, ville ett 10-tal helt avstå från ett försök till bedömning. Övriga fogade reservationer till sina antalsangivelser och hänvisade därvid till att den långsiktiga ekonomiska utvecklingen inte kunde överblickas för den egna organisationens del. Inte minst ovissheten om statens, landstingens och primärkommunernas anslagsgivning utgjorde hinder för en tillfredsställande prognos. Svårigheter förmodades bl. a. kunna uppstå att i önskad utsträckning anställa de som genomgått den kvalificerade ledarutbildningen.

Eftersom de lämnade uppgifterna om rekryteringen bygger på förutsättningen att respektive organisation skulle få sina intentioner relativt väl tillgodosedda vid utbildningens utformning, är en siffermässig redovisning något vansklig. Om emellertid hänsyn tas endast till dem, som uttalat sig för en 1-årig eller 2-årig utbildning med anknytning till socialhögskola, lärarhögskola eller universitet samt om »KFUK/M-gruppen» — som driver ett eget institut — borträknas, kan ett grovt mått på utbildningsbehovets omfattning erhållas. Efterföljande sammanställning grundar sig på 18 organisationers utsago.

Till en 1-årig utbildning skulle kunna väntas en rekrytering från dessa organisationer av:

1967	20—25 elever
1968	30—35 elever
1967—72	100—110 elever

En eventuell 2-årig utbildning skulle rekrytera:

1967	15—20 elever
1968	25—30 elever
1967—72	120—140 elever

Sifferuppgifterna är hämtade ur organisationernas svarsformulär. Hänsyn har inte tagits till den tänkbara förskjutningen att de, som önskat en 2-årig utbildning, i en situation då en 1-årig sådan står till buds, väljer denna. Inte heller det omvända förhållandet har tagits med i ovanstående beräkningar.

En närmare granskning av det insamlade materialet visar att det företrädesvis är sammanslutningar med religiös prägel som anser en 2-årig utbildning på högskole-/universitetsnivå behövlig. I övrigt följer bedömningen inga klart märkbara kategorigränser.

Bland problem som organisationerna aktualiserade under överläggningarna kan nämnas de anställda ledarnas behov av utbildning som ger »dubbel kompetens». Många ungdomsledare drabbas relativt tidigt — i 35—45 års ålder —

av omställningsproblem, då de efter ett antal år som instruktörer eller liknande anser sig tvingade att byta till en mindre fysiskt och psykiskt krävande sysselsättning. Deras utbildningsgrund måste därför vara sådan att övergången till annat verksamhetsfält inte försvåras.

7.4 Forskningens betydelse för ungdomsledarutbildningen

När det gäller ungdomens fritidsverksamhet och fostran för fritiden finns det — vid sidan av ungdomsutredningens egna studier — endast ett fåtal undersökningar från senare år. Utredningar som ungdomsvårdskommitténs slutbetänkande, »Ungdomen möter samhället», och en utredning av Göteborgs barnavårdsnämnds ungdomskommitté, »Ungdom på fritid i hem och samhälle», bär båda tryckåret 1951. I Linköping genomförde Malmquist (1960) en intervjuundersökning med titeln »Ungdom på fritid». Samma år gjordes Stockholmsundersökningen »Ungdom och alkohol» (Stockholms stadskollegiums handlingar; 1962), som också belyser de ungas fritidsvanor. Nämnas kan också »Ungdom och fritid» (Stockholm 1954), »Fritid i förort» (Åsvärn—Mathson; Stockholm 1958), »Raggarungdom» (Stockholm 1962), »Ungdom i Borås» (1962) samt »Ungdom — fritid» (Kiruna 1962). Kartläggningar och studier av mera begränsad omfattning rörande ungdomens föreningsengagemang, lokalbehov m. m. har gjorts även i en del andra kommuner. De har oftast utpräglat lokalt intresse. I en del statliga utredningar, t. ex. »Friluftslivet i Sverige» (SOU 1964: 47), har vissa ungdomsgruppers fritidsvanor sidobelysts. De nämnda undersökningarna täcker en mycket begränsad del av det aktuella problemområdet och är i stort sett inaktuella, eftersom ungdomens vanor och attityder förändras snabbt i det moderna samhället.

En adekvat ungdomsledarutbildning måste behandla ungdomens situation i nuläget. Den kan inte baseras på undersökningsresultat och förhållanden för 10—20 år sedan. Den samhällsmiljö ungdomen växer upp i omskapas i hastig takt. Många nya problem visar sig i ungdomens svårigheter och försök att anpassa sig och smälta in i samhället. Befolkningskoncentrationen till vissa centra har ökat och kan förväntas fortsätta. Rörligheten bland ungdomen är i regel störst och på de unga ställes därför större krav på anpassning till nya förhållanden.

Ungdomen ges i skolan ökade kunskaper om samhället och demokratiskt beteende, men träning i att praktiskt handha demokratin sker genom verksamhet i ungdomsorganisationer och fritidssysselsättning i kontakt med jämnåriga. Massmedia väller mängder av intryck och upplevelser över ungdomen. I denna mångfald måste de lära sig tekniken att sovra och ta ställning. Skolan söker utveckla ungdomarna till självständighet och ansvar, men i ungdomsverksamheten får de pröva och ta konsekvenserna av sitt handlande. Hela denna ungdomens förändrade livssituation måste studeras och analyseras, om det skall vara möjligt att ge blivande ungdomsledare en riktig kunskap och en aktuell bild av ungdomen av i dag. Det fordras mera kunskap om ungdomen och dess upplevelser för att ungdomsledare på olika nivåer skall kunna få en fast grund för sitt praktiska ungdomsarbete.

Det är särskilt två faktiska företeelser som pockar på ett ingående studium:

1. Den allt tidigare puberteten i det urbaniserade samhället;

2. Den alltmer förlängda utbildningstiden för större delen av vårt lands ungdom.

Hur influerar den tidigare puberteten på ungdomens intressen, psykiska och sociala utveckling? Hur återverkar detta på ungdomens samlevnadsproblem, kontakter med jämnåriga av båda könen och med de vuxna? Vad betyder det för fritiden och dess utformning? Hur inverkar den förlängda skoltiden på elevernas anpassning i samhället, intresse för och ansvarskänsla inför de vuxnas problem och samhällets vidareutveckling?

För att ungdomsledarna skall kunna leda fritidsverksamhet i produktiva banor fordras ett ingående studium av dessa företeelser. Ungdomsarbetets metodiska problem har många beröringspunkter med den vanliga skolpedagogiken, men det finns också bestämda skillnader, som borde klarläggas genom studier och forskning. För att utarbeta en för ungdomsverksamheten lämplig, åldersinriktad metodik är en omfattande pedagogisk-metodisk forskning helt nödvändig. Det finns även stora skillnader mellan olika gruppers behov och intressen. Individualiseringsproblemen är minst lika aktuella inom fritidspedagogiken som inom skolpedagogiken. En sådan forskning är emellertid inte någon engångsföreteelse. För en fruktbar växelverkan mellan forskning, metodik och utbildning fordras ett ständigt förnyat forskningsarbete som inspireras av nya rön på olika områden av sociologi, psykologi och pedagogik.

Staten och organisationerna satsar betydande belopp på ungdomens fritidsverksamhet och gör det under vissa antaganden om fritidsfostrans roll och betydelse för individens anpassning till en duglig medlem i samhället och för hela samhällets vidareutveckling. Direkta undersökningar om ungdomsverksamhetens effekter saknas emellertid. Utredningens egna undersökningar ger endast i ringa omfattning svar på dessa betydelsefulla frågor.

En kontinuerlig och noggrann utvärdering av ungdomsarbetets betydelse och effekter i olika avseenden är en uppgift för ungdomsforskningen att söka lösa. Det är nödvändigt att få veta mera om de resultat olika verksamhetsformer kan leda fram till, när det gäller att utvidga ungdomens fritidsverksamhet. För att kunna göra riktiga avvägningar av tillgängliga medel och resurser, så att satsningen sker på de verksamhetsformer som ger eftersträvade resultat, måste omsorgsfulla utvärderingsstudier göras med hjälp av forskningens senaste metoder. Är föreningsungdom mera aktiv även i sammanhang utanför föreningen? På vad sätt skiljer sig föreningsungdom från »de oengagerade»? Skapar föreningsaktivitet större tolerans, förståelse och hänsynstagande till andra? Har föreningsungdomen lättare att samarbeta även på arbetsplatsen? Vilka verksamhetsformer är de lämpligaste för olika åldersgrupper?

7.5 Utredningens överväganden och förslag

7.5.1 Allmänna och principiella synpunkter

Det finns inte anledning undanskymma det faktum att ungdomsutredningen i någon mån känt tveksamhet inför sitt ställningstagande till frågan om att anordna en ungdomsledarutbildning med anknytning till universitet eller högskola.

Från principiella utgångspunkter kan diskuteras om samhället—staten bör fungera som huvudman för en utbildning, vilken i betydande utsträckning förutsättes ha de fria och frivilliga or-

ganisationerna som rekryteringsbas och avnämare.

Enligt utredningens uppfattning kan utbildnings- och forskningsfrågorna inte bedömas fristående från varandra. Som framgått av det tidigare finns en rad skäl som understryker behovet av att skapa förutsättningar för en utvidgad forskning på det aktuella området. Denna forskning måste ha sin förankring någonstans i den befintliga statliga forskningsorganisationen.

Ansvaret för vad som sammanfattningsvis kan betecknas som »idéskolningen» måste givetvis även i framtiden vara varje organisations egen angelägenhet. Möjligheter att intensifiera denna skolning skapas genom de förslag som framlagts i föregående kapitel. Vidare ger de ökade resurserna förutsättningar för de organisationer som så vill, att bygga ut skolningsverksamheten till och på kvalificerad nivå i ämnen eller på områden, som de finner angelägna eller kanske speciella för den egna organisationen. Samtidigt förordas att medel anvisas för att nuvarande former av utbildning av kvalificerad karaktär skall kunna bestå.

Under de angivna omständigheterna och under förutsättning att den i samhällets regi anordnade utbildningen endast omfattar ämnen, som kan anses vara av gemensamt intresse för allt ungdomsarbete, måste eventuella principiella betänkligheter få ge vika.

Som mera problematiskt framstår det att bedöma utbildningsbehovets omfattning. *Att* ett sådant föreligger kan knappast ifrågasättas, men att i kvantitativa termer ange storleken är vanskligare. Enligt utredningens bedömning är emellertid behovet sådant, att en utbyggnad av ungdomsledarutbildningen på postgymnasial nivå framstår som angelägen om ungdomsarbetets behov av väl kvalificerade ledare skall kunna säkerställas. Varken från samhällets synpunkt eller från ungdomsorganisationernas kan det i längden godtas, att större delen av yrkesgruppen har en så begränsad utbildning som nu är fallet. De ofta gedigna praktiska erfarenheterna utgör självfallet en lika viktig som omistlig tillgång för instruktörer och motsvarande, men de måste för att komma till sin fulla rätt kompletteras med fördjupade teoretiska kunskaper.

Inte minst med tanke på den önskvärda och förväntade expansionen av ungdomsledarutbildningen i övrigt får det anses befogat med ett direkt statligt engagemang för att bygga ut den högre utbildningen. En kombinerad forsknings- och utbildningsinstitution kan också tänkas ge viss service till kursanordnare m. fl. genom rådgivning i samband med t. ex. försöksverksamhet på ledarutbildningens och materialframställningens område. Med hänvisning till vad som anförts förordar utredningen att en försöksverksamhet inledes med början hösten 1969. De förberedelser som är behövliga före starten förutsättes bli vidtagna i nära samråd med ungdomsorganisationer och andra avnämare. Utbyggnaden bör genomföras samtidigt med att bättre förutsättningar skapas för forskning rörande ungdomens fritidsfostran och fritidsverksamhet. Utredningen har funnit det lämpligt att närmare utveckla sin syn på utbildningens syfte, innehåll m. m. i form av ett ramförslag, i vilket även forskningsfrågan beröres.

7.5.2 Ramförslag för kvalificerad ungdomsledarutbildning

7.5.2.1 Syften med utbildningen

Den kvalificerade ledarutbildningen syftar i stort till att tillgodose ungdomsorganisationers och kommuners behov av planering för ungdomens fostran

och deras verksamhet för en allt bättre samhällsanpassning.

De olika formerna av ungdomsarbete har alla som mål att ge ungdomar en meningsfylld och aktiv verksamhet under fritiden. Därigenom utgör de ett viktigt komplement till den fostran hem och skola kan ge. Ungdomsarbete lett på ett riktigt sätt kan ge de unga en väsentlig skolning för deras framtida liv, fostra dem till samarbete och samverkan i ett demokratiskt samhälle. Detta är emellertid ingen lätt uppgift. Ju mera komplicerat ett arbetsområde är, desto angelägnare är det att personer med goda förutsättningar och relevanta kunskaper engageras i den verksamhet som bedrives. Av särskild vikt är detta givetvis för de personer, vars uppgift är att vara initiativtagare och inspiratörer för andra i deras arbete.

En kvalificerad ungdomsledarutbildning bör vara en specialutbildning med direkt syfte att förbereda ungdomsledare att bemästra de olika problem som möter i arbetet. Goda kunskaper om samhällets struktur och organisation är nödvändiga. Ledaren bör också vara väl insatt i den sociala och strukturella omvandlingsprocess som sker i vårt land och veta vad skillnader i social bakgrund betyder för de ungas attityder och reaktionsmönster. Eftersom det är fråga om att arbeta med ungdom behövs — förutom en allmän psykologisk grundsyn — gedigna kunskaper om ungdomsutvecklingen; förståelse för de ungas situation; vana att bedöma deras svårigheter, problem och speciella situation i ett föränderligt samhälle samt insikter i de generationsmotsättningar och spänningar mellan olika normsystem som finns i dagens samhälle. Kunskaper, insikter och förståelse utgör emellertid endast förutsättningar för ungdomsledarens insats. Vederbörandes speciella uppgift är att genomföra det idéprogram som bär upp en organisations eller en kommuns ungdomsverksamhet; att intressera och aktivisera ungdomen för produktiva verksamhetsformer som leder till förväntade resultat.

I de delar ungdomsledarens roll är att leda och fostra är den pedagogisk till sin natur. Situationen i fritidsverksamheten är emellertid en annan än i skolan, där kunskapsförmedlingen dominerar. Som främsta mål i ungdomsverksamheten står personlighetsutveckling och medborgarfostran. I ungdomsarbetet bör ungdomen få uppleva och praktisera demokratiska livsformer.

Ungdomsarbetets metodik blir alltid i stor utsträckning annorlunda än skolarbetets. En ungdomsverksamhet måste bygga på deltagarnas egna intressen och behov, därför att ungdomsarbetet alltid är ett frivilligt åtagande från de ungas sida. Det förutsätter bl. a. ett aktivt uppsökande arbete av verksamhetsanordnaren. Ledaren måste känna till och vara lyhörd för ungdomarnas egna problem och ha förmåga att kunna omsätta dessa i aktivitet utan att verksamhetens spontanitet och frihet går förlorad.

Mot bakgrund av ungdomens förhållanden och villkor i det moderna samhället måste en heltidsverksam ungdomsledare aktivt kunna delta i och leda en praktisk miljöplanering för ungdomsverksamheten. Detta kräver kunskaper i teknisk och ekonomisk planeringsmetodik. Både i organisationer och i kommuner är det nödvändigt att ungdomsledare utarbetar långsiktiga planer och prognoser för fritidsverksamheten, om denna skall kunna kanaliseras i aktiva och för individ och samhälle värdefulla banor. Av den kvalificerade ungdomsledaren fordras därför organisationsförmåga och administrativ kunnighet. Därtill behövs förmå-

ga att leda och inspirera medarbetare till nya insatser och till att pröva nya metoder och nya former.

Den kvalificerade ungdomsledarutbildningens målsättning och syfte kan sammanfattningsvis sägas vara, att göra lämpliga personer mera kvalificerade att vidareutveckla det ungdomsarbete som redan finns, så att det blir attraktivt och lustbetonat, samtidigt som det fostrar de unga till samarbete och ger skolning för framtida engagemang och insatser i samhället.

7.5.2.2 Utbildningens innehåll

Det har framhållits att en kvalificerad ungdomsledarutbildning bör vara en specialutbildning. Innehållet bör dock inte vara alltför snävt begränsat. Utbildningen bör ge deltagarna vidgad syn på samhällsproblemen samtidigt som den ger anledning till ökad självkännedom och nya perspektiv på ledarens roll i ungdomsarbetet. Förnyelse av ungdomsarbetets metodik måste komma genom impulser från dem, som svarar för ungdomsarbetets högsta ledning. Detta leder till ett utbildningsprogram med följande huvudinnehåll:

1. *SAMHÄLLSKUNSKAP OCH SOCIOLOGI*
   a) Människans situation i det moderna samhället. Sociala problem som individen möter i samhället
   b) Idéhistoriska återblickar
   c) Samhällsplanering och ekologi
   d) Organisationer och folkrörelser
   e) Samhällets socialpolitik, dess mål, medel och organisation
   f) Samhällets familjepolitiska samt barna- och ungdomsvårdande instanser
   g) Utbildningsproblem i nutidssamhället
   h) Ungdomsproblem belysta i utredningar under 1950- och 1960-talet
   i) Internationella utblickar
2. *PSYKOLOGI*
   a) Personlighetens utveckling som resultat av arv och miljö
   b) Metodiska synpunkter på studiet av individens personlighet
   c) Personlighetens uppbyggnad och personlighetsavvikelser
   d) Personlighetens dynamiska struktur
   e) Människans personlighet och individens anpassning i samhället
   f) Mentalhygien och psykoterapi
3. *UNGDOMSKUNSKAP*
   a) Ungdomens fysiska och fysiologiska utveckling under puberteten
   b) Ungdomens situation i nutidssamhället
   c) Ungdomens gruppbildningar
   d) Ungdomens intellektuella mognad och intresseutveckling
   e) Ungdomens anpassningsproblem och anpassningsmönster i sociologisk belysning
   f) Yrkesvalsproblem vid övergången från skola till förvärvsarbete
   g) Sexuellt beteende och sexuella problem
4. *PEDAGOGIK*
   a) Målsättningsfrågor. Skolreformen och dess bakgrund. Skolans mål i ett föränderligt samhälle
   b) Skolan och fritidsverksamheten
   c) Aktuella problem och reformsträvanden inom pedagogiken
   d) Metodiska grundprinciper
   e) Pedagogiska mätningar
   f) Pedagogiska hjälpmedel
5. *UNGDOMSARBETETS METODIK*
   a) Ungdomsarbetets målsättning

b) Åldersinriktat ungdomsarbete
c) Planering av ungdomsarbetet
d) Verksamhetsformer i arbetet
e) Informationsmedel och kontaktteknik
f) Metoder för utvärdering av resultat
g) Ungdomsarbetets värde

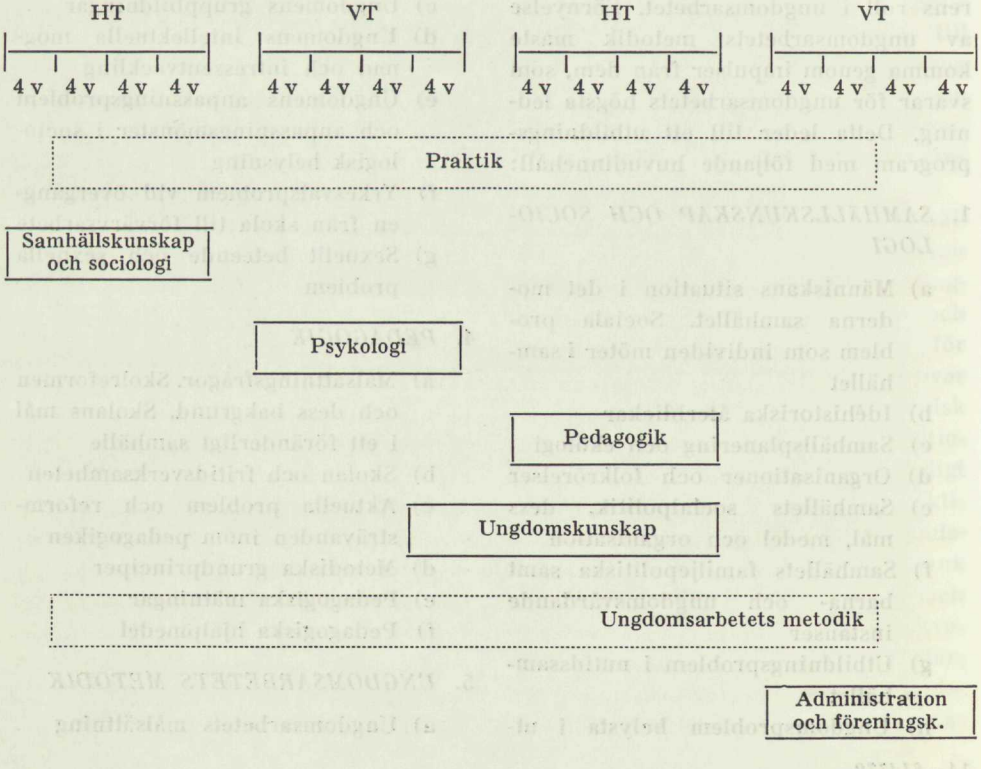
6. *ADMINISTRATION SAMT FÖRENINGS- OCH ORGANISATIONSKUNSKAP*

a) Principer för kommunal förvaltning och administration
b) Föreningslagstiftning och föreningskunskap
c) Ekonomisk planering och budgetarbete
d) Utredningsteknik och statistik
e) Föredragningsmetodik
f) Personalledning och personalutbildning
g) Kontorsorganisation och expeditionsarbete

7.5.2.3 Utbildningstidens längd

Om utbildningen skall kunna ge vad som åsyftas bör den omfatta fyra terminer. En kortare utbildning skulle äventyra karaktären av specialutbildning på denna nivå. En del av deltagarna behöver under den första studietiden viss träning i studietekniska metoder och kan inte omedelbart uppnå hög intensitet i studiearbetet.

De olika ämnena och deras inplacering i tidsschemat anges i efterföljande skissartade översikt. (Praktik förutsättes bli inlagd kortare perioder under utbildningstiden. Detsamma gäller ungdomsarbetets metodik, för vilken emellertid en viss koncentration sker till slutet av tredje och början av fjärde terminen.)

7.5.2.4 Utbildningens utformning

1. *Den schemabundna undervisningen.* Teoretiska studier bör utgöra huvuddelen av den kvalificerade ledarutbildningens innehåll, eftersom deltagarna måste förutsättas ha en relativt lång och vidsträckt praktisk erfarenhet av olika former av ungdomsverksamhet redan före inträdet.

Att exakt precisera timtal för de olika ämnena låter sig svårligen göra, då undervisningen i hög grad bör ske i form av handledning och självständigt studiearbete. *Den schemabundna undervisningen* bör inte omfatta mer än i genomsnitt 4½ timmar per dag. Följande preliminära timtal bör betraktas som ram för undervisningen:

Samhällskunskap och sociologi	250 tim.
Psykologi	200 »
Ungdomskunskap	150 »
Pedagogik	100 »
Ungdomsarbetets metodik	300 »
Administration samt förenings- och organisationskunskap	150 »
Seminarier	200 »
	1 350 tim.

2. *Fria studiegrupper.* Under utbildningstiden bör deltagarna animeras att starta längre och kortare studiegrupper kring olika ämnen eller frågor. Sådana grupper kan startas i exempelvis musik, slöjd, gymnastik och idrott lika väl som i talteknik, teater, reklam eller livsåskådnings- och samlevnadsfrågor. Syftet med gruppaktiviteten är bl. a. att tillgodose skilda intressen samtidigt som möjligheter ges till viss differentiering och fördjupning med hänsyn tagen till de behov deltagarna upplever. Därtill kommer att deltagarnas egna upplevelser av gruppdynamiska problem och effekter i dessa fria grupper är av stor betydelse för bedömning och förståelse av ungdomens gruppliv.

Varje deltagare bör uppmuntras att vara aktiv i minst tre grupper under studietiden.

3. *Tillämpningsmoment.* Under utbildningstiden bör läggas in kortare och längre perioder då deltagarna får tillfälle till praktisk-metodisk tillämpning. Dessa praktikperioder bör även utnyttjas för fältstudier av metodiska problem eller studier av ungdomsgrupper, deras behov och intressen. Om möjligt bör viss del av praktiktiden tillbringas på riksorganisations eller kommunalt ungdoms- och fritidsorgans kansli.

Handledarrekryteringen måste ägnas stor omsorg. I synnerhet åren närmast efter starten kan problem uppstå att få lämpliga handledare. Nära samarbete måste etableras med organisationslivet och kommunala organ. Medel bör anvisas såväl för att kunna samla blivande handledare till överläggningar som för att arvodera dem under praktikperioderna.

7.5.2.5 Inträdesfordringar och lämplighetsprov

Inträdesvillkoren bör vara så utformade att inträde kan beredas var och en som har tillräcklig underbyggnad och mogenhet att kunna tillgodogöra sig utbildningen. Eftersom undervisningen bör ligga på högskolemässig nivå erfordras dock grundläggande kunskaper och god studieförmåga för att kunna följa och dra nytta av undervisningen.

Bedömningen av kunskaper och studieförmåga kan ske med ledning av betyg över genomgången utbildning eller genom särskilda prov. Sökande med betyg från gymnasium eller fackskola bör tas in med ledning av dessa betyg. Sökande som saknar nämnda betyg kan antas efter särskilda inträdesprov i svenska och engelska.

Ungdomsverksamhet är ett i hög grad

krävande arbete och av ungdomsledare på hög nivå fordras goda praktiska erfarenheter och personlig mognad. Inträde bör därför i regel medges tidigast det år då sökanden fyller 23 år. Erfarenheter av ungdomsarbete i olika former samt aktiv ledarinsats under minst två år bör uppställas som villkor för inträde.

Alla sökande bör genomgå någon form av lämplighetsprov. Dessa kan utformas på liknande sätt som motsvarande prov vid intagning till lärarhögskolorna. De senare består av skriftliga prov samt en avslutande intervju.

7.5.2.6 Undervisningsformer och examination

Huvuddelen av undervisningen bör ske i seminarieform med de studerande uppdelade i grupper som inte bör överstiga 16 elever. Detta möjliggör en effektiv handledning, som sannolikt kommer att visa sig värdefull och rent av nödvändig om studierna skall ge eftersträvade resultat. Under de första veckorna anslås en väsentlig del av tiden till en systematisk träning av studieteknik. Vid diskussioner i grupp och individuellt framlägger de studerande resultatet av sina studier. Detta kan ske genom muntlig redovisning i föredragsform, men även i form av kompendier och uppsatser, som bör bli föremål för grundlig genomgång vid seminarieövningar.

I vart och ett av de sex huvudämnena bör kursplanen omfatta två nivåer, *en allmän kurs* och *en fördjupad kurs*. Den allmänna kursen bör innefatta samtliga i ämnet ingående huvudmoment. Den fördjupade kursen bör i regel bestå av ett mera självständigt arbete inom ämnet och kan utgöras av ytterligare litteraturstudier eller av en egen mindre undersökningsuppgift och skriftlig redogörelse för denna. Eftersom de studerande under kursens gång ålägges att prestera ett antal muntliga och skriftliga redovisningar är det inte nödvändigt med speciella tentamina och graderade betyg. Alla som genomför studierna *med den fördjupande kursen i två ämnen* bör erhålla diplom.

De fördjupade kurserna bör i de ämnen där det är möjligt helt eller delvis göras likvärda och parallella med den akademiska undervisningen. För studerande som har intresse och möjligheter att fullgöra tentamina till akademiska betyg bör alla vägar hållas öppna.

7.5.2.7 Kurser och fortbildning

Vid sidan av den kvalificerade ungdomsledarutbildningen omfattande fyra terminers studier, bör även ett antal kortare kurser anordnas. De bör inriktas på att ge ungdomsledare av olika kategorier fortbildning och stimulans till förnyelse av ungdomsverksamheten. Dessa kurser kan vara veckolånga men bör åtminstone i några fall utsträckas till att omfatta längre tidsperioder om 4—6 veckor. Behovet av kurser på hög nivå är betydande. Det finns inom ungdomsverksamheten ett stort antal personer — ofta i ledande ställning — som har intresse för fortbildning. De saknar emellertid möjligheter att vara borta från sina arbetsuppgifter under så lång tid som fyra terminer. För sådana skulle de kortare kurserna vara av utomordentligt värde.

7.5.2.8 Utbildningens kapacitet

Som tidigare framhållits är det svårt att i nuvarande läge exakt bedöma efterfrågan på en kvalificerad ungdomsledarutbildning. Genom att till en början ge utbildningen karaktären av försöksverksamhet för en relativt liten grupp, kan den utökas i den mån den visar sig eftertraktad av personer, som är

eller avser att bli yrkesmässigt verksamma ungdomsledare i organisationer och kommuner. En betydande elasticitet i utbildningskapaciteten torde vara nödvändig under de första åren, då detaljerade studieplaner måste utarbetas och utprövas. Den årliga intagningen 1969 och 1970 bör vara *högst* 24 elever.

Det bör inte uteslutas att ett begränsat antal studerande under t. ex. en termin tillsammans med övriga studerande får följa föreläsningar, seminarieövningar m. m. i enstaka ämnen.

7.5.2.9 Utbildningens organisation

För en kvalificerad ungdomsledarutbildning är det av största betydelse att den har omedelbar *anknytning till vetenskaplig ungdomsforskning.* När lärarutbildningen omorganiserades under 1950-talet och den första lärarhögskolan inrättades 1956, var ett väsentligt argument att ge blivande lärare en stimulans genom kontakter med den pedagogiska forskning, som föreslogs bedriven vid lärarhögskolorna. Detsamma skulle vara fallet om ungdomsledarutbildningen förlades till en institution, där vetenskaplig forskning kunde bedrivas. Ett nära samband mellan utbildning och forskning ger stimulans åt båda sidor. Forskningens resultat kommer snabbare ut och kan omsättas i praktisk verksamhet och kan där skapa lust att göra experiment och försök med nya metoder. För forskningen ger kontakterna med de praktiskt verksamma en bättre överblick av de aktuella behov, där forskningen kan belysa problemen och göra värdefulla insatser.

Forskningen på ungdomsproblemens område har stora, nästan obearbetade fält att angripa. En ungdomsledare på hög nivå bör någon gång under sin utbildning ta aktiv del i en undersöknings- eller forskningsuppgift rörande ungdomsarbetets metodiska utformning eller ungdomens utvecklings- och anpassningsproblem.

En kvalificerad ungdomsledarutbildning kan tänkas *förlagd till ett fristående ungdomsledarinstitut* eller också organisatoriskt *anknuten till redan existerande utbildningsinstitutioner.*

Vid ett studium av ungdomsledarutbildningens organisation i andra länder kan konstateras att båda dessa modeller finns företrädda. I England existerar sålunda ett fristående ungdomsledarinstitut i Leicester vid sidan av ungdomsledarutbildning vid universitet och vid institut för lärarutbildning.

Det finns flera skäl som talar för en ungdomsledarutbildning vid *ett särskilt statligt institut för detta ändamål.* Där kunde på ett självständigt sätt utbildning och forskning om ungdomsproblem utformas och utvecklas efter de krav ungdomsorganisationerna och samhället ställer. Ett sådant institut borde under alla förhållanden vara förlagt i nära anknytning till en institution för pedagogisk och sociologisk forskning, vilket synes vara en nödvändighet för en utbildning på denna nivå. Utbildning utan kontakt med forskning, pedagogiskt utvecklingsarbete och försöksverksamhet har en tendens att stelna och stagnera i doktrinära former.

Vid ett flertal engelska universitet sker sedan ett antal år en omfattande försöksverksamhet med kurser i ungdomsarbete och ungdomsledarskap. En *ungdomsledarutbildning anknuten till universitet* skulle bestå av ämnena sociologi, psykologi och pedagogik och därjämte studier i ungdomsarbetets metodiska och administrativa problem. En fördel med denna anknytning vore de studerandes möjligheter att lätt bygga ut studierna till en fullständig akademisk examen.

I detta alternativ finns dock svårigheter som inte bör förbises. De kurser

som ges vid universiteten i sociologi, psykologi och pedagogik till lägre betygsenheter är på intet sätt inriktade mot ungdomsarbetets problem, utan är oftast grundläggande, elementära kurser för studenter utan förkunskaper i dessa ämnen. Till en kvalificerad ungdomsledarutbildning kommer personer med inte föraktliga förkunskaper, som visserligen behöver aktiveras men som dock finns som grund att bygga på. En förläggning till universitet kräver specialkurser eller speciallinjer inom de olika universitetsämnena. Den praktiska utbildningen ligger också utanför universitetens nuvarande verksamhetsområde.

I skolöverstyrelsens tidigare nämnda utredning om ungdomsledarutbildningen föreslogs en kvalificerad *ungdomsledarutbildning förlagd till socialinstitut.* Den teoretiska utbildningen skulle vara densamma som vid socialinstitutens sociala linje med de tillägg som behövdes vid specialinriktningen på ungdomsarbete. Dessutom infördes ett särskilt ämne kallat ungdomsarbetets metodik, där de studerande på ungdomsledarlinjen skulle ha egna seminarieövningar. Det kan emellertid ifrågasättas om en sådan specialisering skulle vara tillräcklig för att ge en blivande ungdomsledare den teoretiska bakgrund, som är nödvändig för ungdomsarbetets vidareutveckling i dagens samhälle.

Många skäl kan också anföras för en förläggning av *ungdomsledarutbildningen till vissa lärarhögskolor.* Där finns liksom vid universiteten centra för pedagogisk forskning, som redan i viss mån omfattar ungdomsarbete och fritidsfostran. Till lärarhögskolorna har även förlagts vissa former av specialutbildning för lärare. Vid lärarhögskolan i Stockholm finns en lektorstjänst i vuxenundervisningens metodik, en tjänst som avser såväl undervisning som forskning.

Ungdomsarbetets metodiska problem har många beröringspunkter med vuxenundervisningen och den reguljära skolundervisningen. Men det finns bestämda skillnader, som närmare borde klarläggas genom studier och forskning. Skolpedagogikens metoder och arbetssätt kan inte utan vidare överföras till en fritidspedagogisk situation och verksamhet. Det betingas kanske främst av att skolarbetet är obligatoriskt och ibland uppleves som ett nödvändigt tvång. Ungdomsverksamheten är frivillig och arbetet bedrives därför under andra villkor, av vilka vissa kanske underlättar medan andra försvårar ungdomsarbetet i jämförelse med det vanliga skolarbetet.

I varje fall är det en stor fördel att kunna studera och dra paralleller mellan olika arbetsnormer, som ju alla är grenar av pedagogisk verksamhet. Även för blivande lärare skulle kontakter med den speciella fritidspedagogiken vara berikande för deras arbetsinsats.

Mot alternativet lärarhögskolan kan främst anföras att lärarhögskolornas resurser behöver disponeras för att öka kapaciteten ifråga om lärarutbildningen.

Enligt utredningens mening är de skäl, som talar för att utbildningen administrativt/organisatoriskt knytes till lärarhögskola, de avgjort tyngst vägande. Utredningens förord för detta alternativ dikteras bl. a. av att lösningen skulle innebära att undervisning och forskning rörande ungdomens fostran i skolan och på fritiden närmades till varandra på ett sätt som bör verka ömsesidigt berikande. Stor vikt har utredningen också tillmätt lärarhögskolornas erfarenheter av att organisera praktikverksamhet för de studerande.

Av städer med lärarhögskola synes

Stockholm erbjuda de största förläggningsmässiga fördelarna. Där finns goda möjligheter till variationsrik praktik. Flertalet ungdomsorganisationer har sina centrala kanslier i Stockholm, vilket såväl med hänsyn till praktiktillfällen som rekrytering av experter, handledare och lärarkrafter, innebär en stor tillgång.

7.5.2.10 Institutions- och personalfrågor

En lämplig och ändamålsenlig utbildning av kvalificerade ungdomsledare kräver en institution där forskning och utbildning kan bedrivas sida vid sida. Den kvalificerade ledarutbildningen bör därför, även om den såsom förordats administrativt anknytes till en redan existerande utbildningsinstitution, ha en egen avdelning med självständig ställning. Denna avdelning bör omfatta en *forskningssektion* och en *utbildningssektion.*

Forskningssektionen bör stå under ledning av en väl kvalificerad forskare. Utöver egna forskningsuppgifter bör denne ha att samordna och planera forskningsverksamheten i stort. Vederbörande bör också utöva högsta ledningen av utbildningen och undervisning samt vara föredragande i ärenden som rör ungdomsledarutbildningsfrågor. Enligt utredningens uppfattning bör sektionens ledare ha professors ställning samt ha säte och stämma i universitetets samhällsvetenskapliga fakultet. Frågan härom kan prövas i ett något vidare sammanhang, varvid i första hand folkbildningens men eventuellt också vuxenutbildningens behov av utbyggd forskning måste beaktas. För biträde vid forskning bör vid sektionen finnas två assistenter. Dessutom bör finnas möjligheter att för speciella uppgifter anlita experter och extra forskningspersonal för de arbeten som igångsättes. För sektionens skrivarbeten fordras en tjänst som kontorist.

Utbildningssektionen har behov av en heltidstjänst som lektor med sociologisk-pedagogisk inriktning, en heltidstjänst som lektor med psykologisk-pedagogisk inriktning samt en heltids- och en halvtidstjänst som lektor i ungdomsarbetets metodik. För undervisningens administration samt för att organisera auskultationer och praktikperioder bör dessutom finnas en studierektor. Denne bör även vara direkt engagerad i utbildningen. Studierektorn skall vidare ha till uppgift att planera och organisera verksamheten med längre och kortare resurser, konferenser samt symposier med ungdomsledare i praktisk verksamhet. Vid sektionen bör också finnas ett skrivbiträde.

7.5.2.11 Kostnader

Från de i det föregående angivna utgångspunkterna har utredningen försökt att göra en ungefärlig beräkning av kostnaderna för ramförslagets genomförande. Kostnadernas fördelning på de olika budgetåren under uppbyggnads- och försöksperioden är i stor utsträckning beroende av kursplanernas slutgiltiga utformning, hur praktikperioderna placeras in, tidpunkten och ordningen i vilken t. ex. lektorstjänsterna inrättas, utbyggnadstakten m. fl. faktorer. Det bör också erinras om att direkta erfarenheter av jämförbar utbildning saknas.

Med den föreslagna personaluppsättningen på forsknings- och utbildningssektionen kan årskostnaderna för löner och arvoden beräknas till ungefär 530 000 kr. Under första försöksåret 1969/70 blir de dock väsentligt lägre. Härtill kommer vissa ersättningar till handledare samt en del timlärararvoden tillhopa beräknade till cirka 30 000

kr. för första året och cirka 45 000 kr. för därpå följande år.

Omkostnaderna för reseersättningar till befattningshavare samt till de studerande för resor i samband med praktikperioder m. m. har beräknats till cirka 25 000 kr. per år, varvid förutsatts att en icke obetydlig del av praktikarbetet förlägges till Stockholms-räjongen. Vid bedömningen av expenserposten måste hänsyn tas till att undervisningen i betydande utsträckning är avsedd att ske i form av ett intensivt seminariearbete, vilket bl. a. medför stora kostnader för skrivarbete, stencilering och liknande. Kostnaderna för expenser har uppskattningsvis beräknats till 70 000 kr. För såväl reseersättningarna som expenserna kan förutses att kostnaderna under 1969/70 blir betydligt lägre än de nämnda beloppen.

För avdelningens utrustning, visst materialförvärv m. m. krävs ett engångsanslag på cirka 60 000 kr. för budgetåret 1969/70.

Till de studerande på ungdomsledarlinjen förutsättes utgå studiemedel enligt samma normer som för övriga studerande vid lärarhögskola.

7.6 Sammanfattande förslag

Enligt ungdomsutredningens mening bör principförslag om den kvalificerade ungdomsledarutbildningen föreläggas 1968 års riksdag. Av det redovisade ramförslaget har framgått att bl. a. detaljerade studie- och kursplaner förutsättes bli utarbetade innan verksamheten påbörjas hösten 1969. Åt skolöverstyrelsen bör uppdras, att med utgångspunkt från utredningens förslag vidta de ytterligare förberedelser som krävs för att utbildningen skall kunna starta vid angiven tidpunkt. I överstyrelsens uppgift bör därvid ingå att i petita för 1969/70 framlägga utförligare kostnadsberäkningar och förslag om anslag.

För att i möjligaste mån tillgodose ungdomsorganisationers och andra avnämares berättigade intresse av att utbildningen sammanfaller med deras behov, bör överstyrelsen bedriva förberedelsearbetet i nära samråd med avnämarkategorierna. En rådgivande grupp med representanter för i första hand organisationslivet och kommunerna bör på överstyrelsens initiativ tillkallas. Om möjligt bör denna grupp genom lämpligt informellt arrangemang ges möjlighet att på nära håll följa utbildningen under försöksperioden.

Omfattningen och karaktären av de uppgifter som ålägges skolöverstyrelsen gör det, enligt utredningens mening, befogat att redan under budgetåret 1968/69 arvodesanställa en person med uppdrag att praktiskt leda förberedelserna. Kostnaderna härför förutsättes belasta förslagsanslagsposten arvoden till experter och tillfällig personal m. m. på skolöverstyrelsens avlöningsstat under åttonde huvudtiteln.

KAPITEL 8

Samordningsfrågor

I utredningsdirektiven berör departementschefen tillsynen av ungdomsverksamheten och av bidragsgivningen till denna. Därutöver nämnes behovet av samordning.

Som tillsynsmyndighet för det statliga stödet till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet, fritidsgrupper samt ungdomsledarutbildning fungerar skolöverstyrelsen, vars folkbildningsbyrå handlägger hithörande frågor. Byrån fungerar också i vissa avseenden som ett samordnande och rådgivande organ i frågor som rör ungdomsarbete. Mest utvecklat är samarbetet med föreningslivet, men byrån håller också kontakt med kommunernas fritids- och ungdomskonsulenter. Även genom de lokala skolstyrelserna, vilka på en del platser har hand om fritidsfrågor, har överstyrelsen möjlighet att följa och påverka ungdomsarbetets lokala betingelser.

I de frågor rörande ungdomens fritidsförhållanden, vilka är reglerade i barnavårdslagen, är socialstyrelsen den centrala statliga myndigheten. Socialstyrelsens tillsynsaktivitet gäller barnavårdsnämnderna och indirekt de särskilda lokala organ, till vilka delar av ungdoms- och fritidsfrågorna i många fall delegerats.

Nämnas bör att särskilda bestämmelser gäller för det stöd som utgår från idrottsfonden. Som framgår av kapitel 9 finns också för bidragsgivningen till klubbverksamhet på landsbygden särskilda tillsynsföreskrifter.

Till de centrala statliga organen hör även statens ungdomsråd, vars uppgifter och ställning utredningen ansett sig böra ta upp till mera utförlig behandling.

Genom beslut den 20 november 1959 bemyndigades chefen för socialdepartementet att tillkalla ledamöter i ett kontakt- och samordningsorgan i ungdomsfrågor. Detta benämndes statens ungdomsråd. I anslutning till rådet inrättades ett arbetsutskott. Till rådet uppdrog Kungl. Maj:t den 27 juli 1961 att vara samordnande och rådgivande organ för »Viss upplysningsverksamhet i ungdomsfrågor m. m.». Samtidigt föreskrevs att rådet skulle utse en delegation för att fullgöra detta uppdrag.

Sedan erfarenheter vunnits av organisations- och arbetsformerna framlade ungdomsrådet förslag till reformering av dessa. Genom beslut den 20 mars 1964 fastställdes ny instruktion för rådet. I denna har senare en del begränsade justeringar gjorts. Enligt instruktionen är ungdomsrådet ett kontakt- och samordningsorgan i ungdomsfrågor. I denna egenskap har det främst

»*att* samordna och stimulera de frivilliga organisationernas arbete bland ungdom och för ungdomsfostran,

att främja samverkan mellan nämnda organisationer och berörda myndigheter samt med hem och skola,

att taga initiativ till upplysningsverksamhet i ungdomsfrågor samt vara samordnande och rådgivande organ för så-

dan upplysningsverksamhet som enligt Kungl. Maj:ts beslut skall handhavas av rådet, ävensom

att handhava de arbetsuppgifter i övrigt som Kungl. Maj:t bestämmer ...»

Ungdomsrådets uppgifter handhas av ett representantskap och en styrelse.

Representanskapet består av en av Kungl. Maj:t utsedd ordförande och ersättare för denne samt en företrädare för var och en av de riksorganisationer eller samarbetande sådana, vilka erhåller statsbidrag till ungdomsledarutbildning enligt bestämmelserna i den s. k. ungdomskungörelsen (SFS 1954: 575).

Styrelsen består av representantskapets ordförande, som också är styrelsens ordförande, dennes ersättare samt högst sex ledamöter. Dessa förordnas av Kungl. Maj:t efter förslag av representantskapet. Mandattiden är tre år. För var och en av de ordinarie ledamöterna utses en ersättare. Styrelsen kan till sig knyta särskilda ledamöter vid behandling av frågor rörande upplysningsverksamhet. Ungdomsrådets arbete får enligt instruktionen bedrivas i grupper, en möjlighet som i betydande utsträckning nyttjats under de år rådet varit verksamt.

I sin roll av service- och samordningsorgan har rådet utvecklat en mångsidig aktivitet. Kampanjer har genomförts bl. a. för att främja ungdomsledarrekryteringen och för att öka föräldrarnas engagemang i frågor rörande de ungas fritid. Även problem rörande ungdomens alkohol- och rökvanor har aktualiserats. Uppmärksamhet har vidare ägnats åt ungdomsorganisationernas insatser för handikappad och för missanpassad ungdom. På rådets initiativ har ett försök gjorts att kartlägga kommunernas stöd till ungdoms-, idrotts- och friluftsverksamhet och i anslutning till detta undersökningsarbete har rekommendationer utfärdats om bidragsgivningens framtida utformning i primärkommunerna och landstingen.

Betydande ansträngningar har gjorts för att öka allmänhetens kunskaper om i första hand ungdomens föreningsliv. Samarbete har därvid etablerats med såväl dags- och fackpress som radio och TV. Tillsammans med Svenska institutet har en informationsskrift om ungdomsarbetet i Sverige utgivits i en tyskspråkig och en engelskspråkig version.

Ungdomsrådet har producerat filmen »Kenny» som ställts till sammanslutningarnas förfogande. För att stimulera ungdomsförbundens framställning av film, stillfilm och bildband har rådets styrelse årligen fördelat cirka 75 000 kronor. Initiativ har också tagits för att inventera tillgången på utländska ungdomsfilmer lämpade för import och användning i föreningssammanhang.

I övrigt bör här nämnas, att statens ungdomsråd i inte obetydlig utsträckning kommit att tjäna som remissinstans för utredningar, riksdagens utskott etc.

8.1.1 Utredningens överväganden

Av vad som anförts i kapitlen 4—7 har framgått att utredningen anser att skolöverstyrelsen liksom hittills bör vara tillsynsmyndighet för stödet till ungdomsorganisationerna och ungdomsarbetet. I nuläget saknas, enligt utredningens mening, bärande skäl för mera genomgripande förändringar vad beträffar tillsynsverksamheten. De i detta betänkande redovisade förslagen är heller inte av den karaktären, att det kan anses påkallat att förorda en reformering. Utredningen finner det dock befogat att betona, att frågan kan komma i ett annat läge när idrottsutredningens arbete avslutats. Skäl finns nämligen som talar för att statsstödet till

idrotten och till övrig ungdomsverksamhet bör samordnas. En välgrundad bedömning av de praktiska förutsättningarna härför kan dock inte ske förrän klarhet vunnits om hur statsstödet till idrottsrörelsen utformas. Det sagda får inte uppfattas som ett förord för att idrottens anslagsfrågor, tillsyn m. m. nödvändigtvis skulle bli en uppgift för skolöverstyrelsen. Andra lösningar för att åstadkomma bättre överblick av den statliga anslagsgivningen, enhetligare bidragsregler och bedömningsgrunder m. m. kan visa sig ändamålsenligare.

Vad beträffar statens ungdomsråd är dess ställning som statligt organ på ungdomsarbetets område något oklar. De anslutna ungdomsorganisationerna betraktar rådet som sitt arbetsredskap och rådet är beroende av deras samtycke vid utformningen av verksamheten. Samtidigt har rådet till uppgift att effektuera »beställningar» från riksdagen och Kungl. Maj:t. Denna mellanställning innebär risker för motsättningar vid avgöranden som gäller arbetsprogrammet. Situationen kompliceras av att medlemmarna — ett 50-tal — representerar organisationer som sinsemellan är mycket olika. Inom styrelsen har vid flera tillfällen förts ingående diskussioner om innebörden i instruktionens stadganden om rådets uppgifter. Därvid har bl. a. uttalats (januari 1965) »... att rådet vid utformningen av sin verksamhet noga bör ge akt på att denna inte utformas så att den på otillbörligt sätt dirigerar ungdomsorganisationernas arbete ...». Uppgiften förklaras vara att fungera som ett service- och samordningsorgan med syfte att stimulera organisationernas verksamhet. Även efter detta försök att precisera mål och inriktning kvarstår tvekan om ramen för rådets handlande. Detta gäller inte bara i förhållande till medlemsorganisationerna och deras intressen utan också gentemot skolöverstyrelsen, vars åligganden får anses innefatta en del närbesläktade samordningsfunktioner.

Det har under åren inte saknats kritik mot statens ungdomsråd. Emellertid skall heller inte bortses från att rådets insatser bl. a. på informationsområdet varit av stort värde. Uppenbarligen fick rådet vid starten en mindre lyckad uppbyggnad, vilket de första åren gjorde arbetet tungt och ineffektivt. Även statsmakternas förväntningar på vad som skulle kunna uträttas torde ha varit överdrivna. Den 1964 beslutade omorganisationen synes ha minskat olägenheterna och förbättrat arbetsbetingelserna. Statens ungdomsråd har under begränsad tid haft att verka enligt de riktlinjer som angavs 1964. Enligt ungdomsutredningens mening är det inte rimligt att efter så kort tid på nytt ta upp frågan om rådets ställning och uppgifter till en mera genomgripande revision. Det måste anses befogat att rådet får tid och tillfälle att pröva och försöka finna den för berörda parter mest ändamålsenliga formen och inriktningen av verksamheten. Andra organ eller sammanslutningar, vilka skulle kunna vara ett gemensamt forum för de riksomfattande ungdomssammanslutningarna, saknas. Sveriges ungdomsorganisationers landsråd, som ligger närmast till hands, måste uteslutas alldenstund dess verksamhet enligt stadgarna huvudsakligen är inriktad på samarbete kring internationella frågor.

Som nämnts remitteras ganska ofta statliga utredningar och liknande till rådet för yttrande. Det kan i sammanhanget vara befogat att påtala de särskilda problem detta i vissa fall vållar. De sex styrelseledamöterna, som utses på rekommendation av representantskapsförsamlingen, är att betrakta som företrädare för olika kategorier av or-

ganisationer. Den samlade nykterhetsrörelsen har en plats, samtliga religiösa ungdomssammanslutningar har en, idrotten har en och »övriga» organisationer en. De politiska ungdomsförbunden förfogar över två. Dessa båda har hittills fördelats enligt principen att det eller de förbund, som står nära regeringspartiet eller regeringspartierna, skall förfoga över en plats och oppositionen över en. Inom flera — dock inte alla — dessa grupper av organisationer finns en tämligen fast intressegemenskap. Emellertid går meningarna i många fall isär vid bedömningen av olika frågor. Inte sällan är motsättningarna principiellt grundade. Svårigheterna att jämka samman ståndpunkterna kan därför vara stora inom en organisationsgrupp och de växer, när de olika organisationskategoriernas inställning skall fogas ihop inom rådets styrelse. Den mening rådet uttalar riskerar därför att bli antingen mycket allmän och därmed ointressant eller också representativ endast för en del — kanske t. o. m. en mindrepart — av organisationslivet.

Mot denna bakgrund vill utredningen starkt ifrågasätta om rådet i den utsträckning som nu sker bör fungera som remissinstans. När Kungl. Maj:t, riksdagsutskott, statliga myndigheter och verk m. fl. anser det önskvärt att inhämta synpunkter från ungdomsorganisationer, är det att föredra att ett representativt urval av dessa ges tillfälle att redovisa sina uppfattningar och förslag i direkt form.

8.2 Ungdomsanslagens uppdelning på huvudtitlar

Det statliga stödet till ungdomsverksamhet och till organisationer som bedriver sådan utgår för närvarande över flera huvudtitlar och är dessutom inom vissa av dessa uppdelat på olika anslag.

Över *ecklesiastikhuvudtiteln* lämnas bidrag till ungdomens fritidsverksamhet, bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet, bidrag till verksamheten vid hemgårdar samt till ungdomsledarutbildning. I förevarande sammanhang bör erinras om att också stödet till folkbildningen och till nykterhetsarbetet utgår från denna huvudtitel. Bidragsgivningen till de båda senare ändamålen berör flertalet ungdomssammanslutningar om än i varierande grad.

Över *handelshuvudtiteln* utgår stödet till idrotten. Anslaget innefattar bl. a. poster avseende ungdomsidrott inom riksidrottsförbundet och ungdomsidrott inom andra organisationer.

Över *socialhuvudtiteln* utgår medel för viss upplysningsverksamhet i ungdomsfrågor bedriven i huvudsak genom statens ungdomsråd. En mindre del av anslaget går till ungdomsorganisationer som bidrag till kostnader för produktion av film, stillfilm och liknande.

Över *jordbrukshuvudtiteln* lämnas bidrag till viss ungdomsverksamhet (jfr kap. 9). På samma huvudtitel sker numera avsättningar till friluftsfonden. Viss del av dessa medel kommer ungdomsarbetet till godo i form av anslag till organisationernas lägerverksamhet och i vissa fall till administrationskostnader och kursverksamhet.

Även andra huvudtitlar, t. ex. försvarshuvudtiteln, innefattar anslagsposter vilka är ämnade för stöd till ungdomsarbete. Ifrågavarande bidrag är oftast av speciell karaktär och kan här lämnas åsido. Detsamma gäller också de indirekta former av stöd till ungdomsarbetet som har formen av lån eller bidrag från samlingslokalsfonden och allmänna arvsfonden.

8.2.1 Utredningens överväganden och förslag

Den redovisade uppdelningen på flera huvudtitlar och anslag är främst betingad av att anslagen är av något skiftande karaktär. Stöd utgår i en del fall *för verksamhet av visst slag* och i andra fall *till organisationer med visst ändamål*. Till nu rådande splittring har också medverkat det faktum att bidragsformerna vuxit fram under olika tidsskeden.

Att en organisation uppbär statligt stöd från flera olika håll för likartade ändamål, t. ex. administrations- och organisationskostnader, är uppenbarligen ägnat att försämra möjligheterna att överblicka och att på ett så rättvist sätt som möjligt avväga fördelningen av anslagen. Inte bara den bidragsgivande parten — här staten — utan också de organisationer, som får del av statsmedlen, måste rimligen ha intresse av att bedömningen av behoven sker i ett sammanhang och på ensartade grunder.

I kapitlet om centralt stöd har utredningen biträtt och framlagt förslag, vilka bl. a. innebär att vissa bidrag i någon mån renodlas eller föres samman. I stort kvarstår emellertid den hittillsvarande spridningen på olika huvudtitlar. En mera genomgripande samordningsreform bör, enligt utredningens mening, ske inom de närmaste åren. Den bör i första hand ta sikte på att samla anslagen till ungdoms- och fritidsverksamhet samt till organisationer med uppgift att bedriva sådan till en huvudtitel. Som tidigare framhållits bör frågan härom prövas i anslutning till att idrottsutredningen framlägger sina förslag. Ungdomsutredningen vill dock ge ett principiellt förord för att idrottsanslagen överföres till ecklesiastikhuvudtiteln. Utöver de allmänna samordningsskälen, vilka nämnts i det föregående, kan erinras om de många beröringspunkter som finns mellan skolväsendet och idrotten. Sambandet tipsmedelsintäkter—idrottsanslag, vilket förklarar idrottsanslagens placering på handelshuvudtiteln, är numera endast tekniskt-formellt och kan inte tillmätas någon egentlig betydelse vid prövningen av frågan om var anslagen bör vara uppförda. Nämnas bör att idrotten i ett stort antal andra länder sorterar under utbildnings- och kulturdepartementen.

I konsekvens med det förda resonemanget föreslår utredningen att anslaget för viss upplysningsverksamhet i ungdomsfrågor (statens ungdomsråd) fr. o. m. nästkommande budgetår överföres från socialhuvudtiteln till ecklesiastikhuvudtiteln.

Det särskilda anslaget till ungdomsverksamhet, vilket nu återfinns på jordbrukshuvudtiteln (klubbverksamheten på landsbygden) behandlas i närmast efterföljande kapitel. Även det anslaget bör överföras till ecklesiastikhuvudtiteln. Detta bör dock anstå i avvaktan på att viss utbildningsverksamhet, som nu ligger under jordbruksdepartementet, flyttas till ecklesiastikdepartementet.

I förevarande sammanhang vill utredningen också uttala tveksamhet beträffande nuvarande gränsdragning mellan idrottsfonden och friluftsfonden. Från bådadera har hittills lämnats stöd dels till verksamhet och organisationer, dels till anläggningar. Vad gäller friluftsfonden har fritidsutredningen föreslagit en ändrad medelsanvisning. Idrottsutredningen behandlar bl. a. bidragsgivningen till idrottsplatser och liknande. Frågan om anläggningar för idrotts- och friluftsliv berör endast till en del ungdomsutredningens arbetsområde. Inte desto mindre ser sig utredningen föranlåten ifrågasätta, om det kan anses välbetänkt att ha två olika

fonder för finansieringen av projekt som inte sällan tjänar både idrotts- och friluftsändamål. Framväxten av integrerade anläggningar för idrotts- och friluftsaktivitet talar för att fonduppdelningen ändras. Utredningen förutsätter att frågan härom prövas senast när idrottsutredningens arbete slutförts.

KAPITEL 9

Klubbverksamheten på landsbygden

9.1 Inledning

Klubbverksamheten på landsbygden kan anses vara en sammanfattande beteckning för den ungdomsaktivitet som — förutom föreningsarbete i traditionell mening — har ett starkt markerat inslag av företrädesvis individuellt inriktad kvalificerad yrkesorientering inom lant- och skogsbruksnäringarnas område. Verksamheten kan också bedrivas på angränsande ämnesområden. Den har oftast formen av s. k. egna företag.

Frågan om det statliga stödet till denna verksamhet har behandlats av ett flertal tidigare utredningar. En översiktlig redogörelse för deras förslag finns i ungdomsutredningens första delbetänkande (SOU 1963:67 sid. 22). Mera utförligt har klubbverksamhetens framväxt, utveckling m. m. behandlats av jordbruksupplysningskommittén i dess betänkande »Klubbverksamheten på landsbygden» (SOU 1961:59). Sistnämnda betänkande ansågs inte böra läggas till grund för förslag till riksdagen. Frågan om stödet till klubbverksamheten hänsköts därför till ungdomsutredningen, av vars direktiv framgår att dess behandling av hithörande problem skall ske med utgångspunkt i jordbruksupplysningskommitténs betänkande.

I detta sammanhang bör anmärkas att i de delar den s. k. klubbverksamheten är av allmän föreningskaraktär och inriktad på ungdomens fritidsförhållanden gäller för den vad utredningen anfört i tidigare kapitel i detta betänkande. Däremot är den yrkesinriktade verksamheten och särskilt då den som har formen av individuella s. k. företag en specifik företeelse på ungdomsarbetets område. Den skiljer sig därför till sin art från vad som i övrigt ingår i ungdomsutredningens uppdrag.

9.2 Nuvarande förhållanden

9.2.1 Klubbverksamhetens huvudmän

Klubbverksamheten bland ungdom på landsbygden har sitt ursprung i USA. Med ekonomiskt stöd från Rockefellerstiftelsens International Education Board introducerades klubbidén och dess arbetsformer i Sverige år 1925 under medverkan av Jordbrukarungdomens förbund (JUF). Verksamhetens ledning övergick 1929 helt till JUF, som sedan dess varit den dominerande sammanslutningen på det aktuella området.

Numera bedrives klubbverksamheten i vårt land under centralt huvudmannaskap av Riksförbundet Sveriges 4 H med specialförbund, Förbundet Vi unga samt Hushållningssällskapens förbund.

Riksförbundet Sveriges 4 H startade sitt arbete den 1 januari 1961. Det bildades genom en omorganisation av det tidigare JUF, som sedan dess är ett till 4 H anslutet specialförbund. Samma ställning har också Förbundet Skog och Ungdom (FSU) och Förbundet Hem

och Ungdom (FHU). JUF:s, FSU:s och FHU:s uppgift är bl. a. att bistå Riksförbundet Sveriges 4 H med specialister vid utformningen av den yrkesinriktade verksamheten bland 4 H-klubbarnas medlemmar. Centralt har specialförbunden var sin expert som verksamhetsledare. På det regionala planet finns i allmänhet endast en konsulent. Denne representerar såväl riksförbundet som specialförbunden. Konsulenten kan under sig ha en eller flera hel- eller deltidsanställda instruktörer.

Förbundet Vi unga är en numera fristående ungdomsorganisation, som i sin verksamhet tagit upp också den form av yrkesorientering som de egna företagen representerar. Förbundet ingick tidigare i Svenska landsbygdens studieförbund (SLS) men blev 1955 självständigt.

(I betänkandet »Ungdomens förenings- och fritidsliv» (SOU 1966: 47) redovisas vad 4 H:s och Vi ungas stadgar anges som organisationernas mål m. m. Jfr även tabell 1 i detta betänkande.)

Som huvudmannasammanslutning kan också *Hushållningssällskapens förbund* betraktas. Viss verksamhet ligger nämligen helt utanför de tidigare nämnda organisationerna. I allmänhet bedrives den i skolor, i fristående klubbar eller under direkt överinseende av hushållningssällskapen eller till dem knutna klubb- eller ungdomsnämnder. De sistnämnda har skiftande sammansättning i de olika hushållningssällskapsområdena och intensiteten i och omfattningen av verksamheten är likaså mycket varierande. Kring nämndernas ställning och uppgifter har på en del håll i landet rått starkt delade meningar. Vissa motsättningar kvarstår alltjämt.

9.2.2. Verksamhetens syfte och former

Klubbverksamheten har som tidigare nämnts dels en allmän, dels en speciell inriktning.

Den allmänna delen syftar till att göra de deltagande ungdomarna till goda samhällsmedborgare genom en allmän föreningsmässig skolning och genom olika fostrande fritidsaktiviteter såsom idrotts- och friluftsliv, natur- och hembygdsstudier, teater- och programverksamhet o. s. v.

Den speciella inriktningen syftar till att ge verksamhetens medlemmar kännedom, kunskap och förståelse för lantbruk och skogsbruk som näringsgrenar. Detta syfte nås genom studier, kunskaps- och arbetstävlingar samt genom de egna företagen.

Tyngdpunkten i den senare delen av verksamheten ligger på de egna, eller som de ibland kallas, de ekonomiska företagen. Dessa kan i regel inordnas under någon av följande huvudrubriker:

Jordbruk, trädgård och maskiner
Djurskötsel
Skogsvård
Hem och hushåll

Varje företag skall i princip genomföras i samarbete mellan klubbmedlemmen, dennes föräldrar, klubbledaren och ungdomskonsulenten eller en under denne arbetande instruktör.

Ett företag under rubriken jordbruk kan för en inte helt oerfaren klubbmedlem bestå i t. ex. odling av utsädespotatis. Den unge »företagaren» får först instruktion av konsulenten om förutsättningarna för en sådan odling och tilldelas studiemateriel och bokföringsbok. Sedan träffas avtal om arrende av erforderlig areal åker, i regel med fadern men det är inte ovanligt att ungdomar utan tillgång till egen gård arrenderar mark av närboende lantbrukare. Odlaren skaffar lämpligt utsäde och erforderlig gödsel samt utför jordbearbetning och sättning. Förbrukningen av arbetstid och förnödenheter bokföres noga. Eventuella maskinhyror får odlaren stå för. Under sommaren kommer konsulenten på besök minst en

gång varvid problem rörande odlingen och bokföringen diskuteras. Om möjligt sker det i närvaro av föräldrarna. Skulle särskilda svårigheter uppstå kan konsulenten begära hjälp av någon specialist från hushållningssällskapet (lantbruksnämnden). Avsättningen för sådana produkter, som inte förbrukas av familjen, sker ofta genom medverkan av ungdomskonsulenten. Sedan skörden sålts göres ett bokslut, som förutom den ekonomiska redovisningen även talar om vilka arbetsinsatser som gjorts och vilka speciella åtgärder för gödsling, ogräsbekämpning och växtskydd som vidtagits. Konsulenten och odlaren diskuterar som avslutning hur en odling i full skala skulle ställa sig i förhållande till den i regel i mindre skala bedrivna klubbodlingen.

På analogt sätt bedrives företag under andra rubriker. Genomgående betonas den goda kontakten med hemmet och vikten av en noggrann bokföring.

9.2.3 Verksamhetens omfattning och utveckling

I SOU 1961: 59 lämnas en tämligen utförlig redogörelse för olika grenar av klubbverksamheten. Av särskilt intresse är uppgifterna om antalet företag och företagare. Enligt nämnda betänkande uppgick 1959 antalet klubbungdomar med egna företag till sammanlagt 18 887. Totalsiffran grundade sig på de redogörelser hushållningssällskapen årligen lämnar till Hushållningssällskapens förbund.

Ungdomsutredningen har försökt att följa upp jordbruksupplysningskommitténs statistik för den aktuella delen av verksamheten. Varierande redovisningspraxis inom de olika sällskapen har dock gjort det omöjligt att nå fullständig klarhet om hur verksamheten fördelar sig på olika huvudmän. Vid sidan av årsrapporterna har utredningen därför bearbetat 4 H:s och Vi ungas verksamhetsberättelser. Vissa ur dessa hämtade uppgifter framgår av tabellerna 53 och 54. *Antalet deltagare* med egna ekonomiska företag inom dessa båda organisationer uppgår således i nuläget till cirka 14 000. Därtill kommer de fristående företagarna, som utredningen med ledning av tillgängliga redogörelser beräknat till mellan 1 000 och 1 500. *Antalet egna företag* kan beräknas vara mellan 19 000 och 20 000.

Av tabellerna framgår att den kvalificerade verksamheten i form av företag minskat under hela den redovisade perioden. Tillbakagången har samband

Tabell 53. Vissa uppgifter om företagsverksamhetens omfattning inom Riksförbundet Sveriges 4 H åren 1960—1965[1]

	1960	1961	1962	1963	1964	1965
1. Antal deltagare med ekonomiska företag	17 365	16 504	15 748	14 529	13 870	13 348
2. Antal ekonomiska företag	[2]21 827	[2]21 997	[2]22 757	20 222	18 333	17 640
Ämnesfördelning:						
växtodling	11 191	10 271	9 198	7 505	5 859	5 485
djuruppfödning	6 404	6 821	6 695	5 424	5 466	4 382
skogsskötsel	1 906	1 786	2 451	2 402	2 521	2 744
hem och hushåll	3 113	2 985	4 398	3 910	4 239	4 597
övriga	—	202	396	981	248	432
3. Antal avslutade bokföringsböcker	16 260	15 633	15 256	13 506	12 410	11 985

[1] Enligt 4 H:s verksamhetsberättelser 1960—1965.

[2] Differensen i förhållande till summan av delposterna (1960 = 787; 1961 = 68; 1962 = 381) förklaras av vissa brister i det statistiska grundmaterialet.

Tabell 54. Vissa uppgifter om den yrkesinriktade verksamhetens omfattning i Förbundet Vi unga åren 1960/61—1965/66[1]

	1960/61	1961/62	1962/63	1963/64	1964/65	1965/66
1. Antal deltagare med ekonomiska företag	575	780	845	649	676	719
Ämnesfördelning:						
växtodling	254	226	239	188	157	204
djuruppfödning	161	222	212	145	161	170
skogsskötsel	104	223	220	64		36
maskiner	33	52	82	17	27	32
hem och hushåll	20	57	92	52	55	77
övriga	—	—	—	183	276	200
2. Antal lag med inriktning på yrkesämnen	462	509	497	318	307	440
3. Antal deltagare i lag med yrkesinriktning	3 663	3 885	3 790	3 164	2 917	3 563

[1] Enligt Vi ungas verksamhetsberättelse för åren 1960/61—1965/66.

med de stora förändringar som de berörda näringsgrenarna genomgår. Även den förlängda skoltiden och ungdomens ökade engagemang därvidlag har av representanter för huvudmannaorganisationerna anförts som förklaring till att de mera krävande inslagen i klubbverksamheten fått allt svårare att hävda sig, när det gällt att fånga de ungas intresse för fritidssysselsättningar. Det har också gjorts gällande att den hittillsvarande konstruktionen av det centrala stödet till ungdomsorganisationerna varit ägnad att motverka ansträngningarna att bygga ut företagsverksamheten. Stödets storlek bestämmes bl. a. av antalet lokalt verksamma avdelningar (klubbar). Det blir därmed en väsentlig uppgift för varje organisation att försöka öka deras antal och aktivitet, vilket sagts gå ut över de individuellt präglade verksamhetsinslagen av typen egna företag.

9.2.4 Statsstödets omfattning och fördelning

Det statliga stödet till klubbverksamheten utgår från jordbrukshuvudtitelns anslag för bidrag till viss ungdomsverksamhet. För budgetåret 1966/67 har anvisats 500 000 kr., vilka enligt kbr. den 6 maj 1966 fördelas enligt följande:

1. 290 000 kr. till Jordbrukarungdomens förbund för att främja förbundets verksamhet under kalenderåret 1966;

2. 105 000 kr. till Förbundet Skog och Ungdom för att främja ungdomsverksamheten på skogsbrukets område under kalenderåret 1966;

3. 105 000 kr till Hushållningssällskapens förbund för att under kalenderåret 1966 användas som statsbidrag till sådan klubbverksamhet som bedrives av annan lokal huvudman än JUF.

Det årliga anslaget var 1963/64—1965/66 (275 000 + 100 000 + 100 000) 475 000 kr. För 1963/64 anvisades dessutom 50 000 kr. som engångsanslag till JUF. Före nämnda budgetår var anslaget 410 000 kr. Av de bidragsbelopp som beviljats JUF och FSU har en mindre del disponerats för med verksamheten förenade kostnader på det centrala planet. Återstoden har fördelats mellan distriktorganisationerna inom de båda sammanslutningarna. I huvudsak har medlen använts för att bestrida en del av kostnaderna för anställd personal.

De medel som anvisats Hushållningssällskapens förbund har använts för att täcka sällskapens eller de regionala samarbetsorganens kostnader för an-

ställda befattningshavare, för anordnande av ledarkurser samt för anskaffande av arbets- och studiemateriel. Från samma anslagspost har Förbundet Vi unga som regel erhållit 2 000 kr. per år som bidrag till kostnaderna för att utge handledningar, arbetsmateriel och liknande.

Av det sagda framgår att det statliga stödet får användas tämligen fritt och för skiftande ändamål på klubbverksamhetens område. Framställningar har vid olika tillfällen gjorts om att bidraget skulle avse budgetår i stället för som för närvarande kalenderår. En sådan omläggning skulle, har det hävdats, minska de likviditetsproblem som vissa bidragsmottagare nu får känning av under tiden januari—juni.

Som villkor för statsbidrag gäller dels att verksamheten inom berörda förbund underkastas statlig tillsyn, dels att av Kungl. Maj:t utsett ombud får delta i revisionen av de bidragsmottagande sammanslutningarnas räkenskaper i de delar dessa avser beviljade bidragsmedel. På det jordbruksfackliga området utövas tillsynen av lantbruksstyrelsen, vars undervisningsbyrå handlägger hithörande frågor. Motsvarande funktion på det skogliga området fullgöres av skogsstyrelsen.

9.3 Utredningens överväganden och förslag

9.3.1 Allmänna synpunkter

Lantbruket och skogsbruket kommer i framtiden att sysselsätta betydligt färre människor än för närvarande. Ett avsevärt kvantitativt och kvalitativt utbildningsbehov kommer dock att kvarstå. 1960 års jordbruksutredning har beräknat det årliga utbildningsbehovet till cirka 2 000 lantbrukare och 500 anställda. I det moderna lantbruket krävs en mycket stor insats av kapital per yrkesverksam person. Lantbruket präglas också i ökad utsträckning av teknikens utveckling och vetenskapens landvinningar. Allt större krav ställes därmed på företagare och anställda vad gäller deras grundutbildning samt vilja och förutsättningar för specialisering och vidareskolning.

Ett organiserat ungdomsarbete av den typ klubbverksamheten representerar måste betraktas som ett betydelsefullt medel att tidigt väcka intresse för utbildning med inriktning på lantbruket och skogsbruket. Härom vittnar mycket starkt de erfarenheter som i remissyttrandena över SOU 1961:59 redovisats av organisationer och institutioner med nära anknytning till de nämnda näringsgrenarna. En väl genomförd klubbverksamhet har också visat sig vara en väg att nå de ungas föräldrar, vartill kommer att den är ägnad att stimulera en tidig och intensiv kontakt med lantbruksnämndernas och skogsvårdsstyrelsernas rationaliserings- och rådgivningsorgan. I allmänhet måste de egna företagen bedrivas i nära anslutning till hemmen och med individuell rådgivning för varje företag. Genom spridningen blir kostnaden per deltagare högre än i sådan verksamhet som kan bedrivas i grupp, vilket talar för ett stöd utöver det som utgår till ungdomsarbetet i övrigt. Det bör här nämnas att grundskolans läroplan för högstadiet över huvud taget inte nämner lantbruk bland de yrkesorienterande och yrkesfostrande specialämnena. För kommuner med skogsbruk som huvudnäring kan dock efter länsskolnämndens medgivande skoglig linje ersätta en av linjerna 9pr, 9tp, 9ha och 9ht.

De skäl, som hittills utgjort motivering för de statliga insatserna för klubbverksamheten, förblir, enligt utredningens bedömning, i allt väsentligt giltiga även under den framtid som nu kan

överblickas. Det faktum att bidragen till ungdomens fritidsverksamhet och de riksomfattande ungdomssammanslutningarna byggts ut kraftigt under senare år påkallar dock en revidering av inriktningen och formerna för det speciella stödet till klubbverksamheten. Enligt ungdomsutredningens mening bör de egna företagen, som är klubbverksamhetens särmärke och som ger den väsentligaste delen av yrkesorienteringen och yrkesfostran, utgöra grund för bidragsgivningen. Samtidigt bör åtgärder vidtas för att säkra de kvalitativa anspråk, som det får anses naturligt att ställa på den yrkesinriktade delen av verksamheten. Till detta återkommer utredningen i avsnitt 9.3.3.

Det kan givetvis diskuteras om inte samhället, genom t. ex. lantbruksnämnderna, helt eller åtminstone i väsentligt större utsträckning än för närvarande, borde ta på sig ansvaret för att leda den praktiska yrkesorientering och yrkesfostran som det här gäller. Verksamhetens vikt och önskan att bättre samordna insatserna kan synas tala härför. Tanken framstår emellertid som orealistisk, främst därför att staten saknar de för ändamålet behövliga organisatoriska och administrativa resurserna. Även om sådana skulle kunna nyskapas, är det tveksamt om en verksamhet av fritidskaraktär med statlig huvudman någonsin skulle kunna få den spridning och omfattning, som en förankring i fria och självständiga organisationer kan ge.

Tidigare försök att organisatoriskt och bidragsmässigt lösa problemen kring klubbverksamheten bland landsbygdens ungdom har blivit resultatlösa främst beroende på motsättningar i huvudmannaskapsfrågan. Från hushållningssällskapens sida har hävdats, att de resurser i form av personal och medel som dessa har till förfogande skulle ge en fast grund för verksamheten. Eftersom i många fall sällskapens experter brukar anlitas i klubbarbetet skulle garantier skapas för en samordning av tillgängliga resurser. De fria ungdomsorganisationerna (4 H med specialförbund och Vi unga) har framhållit, att endast den idealitet och arbetsvilja, som frivilliga krafter i klubbarbetet erbjuder, ger förutsättningar för att verksamheten får den utbredning den förtjänar.

Från den 1 juli 1967 kommer hushållningssällskapen i sin nuvarande form att upphöra, varvid huvuddelen av sällskapens verksamhet flyttas över till de helstatliga lantbruksnämnderna. Sällskapen kommer dock att fortleva som frivilliga organ för service åt medlemmarna. Vilka resurser de får till sitt förfogande är svårt att förutsäga. Sannolikt kommer de att skifta från område till område. Att i det läget tänka sig enbart hushållningssällskapen som huvudmän för klubbverksamheten ter sig därför mindre realistiskt än vad det måhända gjort i tidigare skeden. Som antytts torde inte heller lantbruksnämnderna vara lämpade för denna uppgift.

För ungdomsutredningen framstår det som i hög grad önskvärt att de sammanslutningar, vilka nu har lantbruks- och skogsbruksfackliga inslag i sitt ungdomsarbete, inom ramen för hushållningssällskapens klubb- och ungdomsnämnder eller i annan form, kan förmås att frivilligt etablera ett intimt och fast samarbete. De ekonomiska och personella resurserna skulle då kunna utnyttjas på ett effektivare sätt än för närvarande. För de anslagsbeviljande instanserna, offentliga såväl som privata, skulle dessutom den återhållsamhet, vilken kan vara betingad av betänkligheter mot den rådande organisatoriska splittringen, minska. Det är emellertid ett faktum att meningsmotsättningarna på många håll i landet är

så kraftiga att nämnd- och samarbetet inte fungerar tillfredsställande. Att genom tvingande eller för någon av de berörda parterna diskriminerande bestämmelser försöka åstadkomma ett närmande, det må vara på det centrala eller det regionala planet, vore, enligt ungdomsutredningens bestämda uppfattning, förkastligt. Det skulle nämligen innebära en från demokratiska utgångspunkter mycket grov kränkning av den självbestämmanderätt som föreningsfriheten tillförsäkrar organisationerna. Ett samgående kan därför endast grundas på frivilliga överenskommelser mellan sammanslutningarna. Det sagda innebär att utredningen inte ansett sig kunna ta upp jordbruksupplysningskommitténs förslag att göra ett gemensamt förbund av 4 H och Vi unga, eftersom dessa båda inte lyckats nå enighet om vissa för sammanslagningen centrala frågor.

9.3.2. Huvudmannaskapet

Mot den givna bakgrunden anser ungdomsutredningen det vara realistiskt att räkna med att huvudmannaskapet för klubbverksamheten förblir delat under ytterligare ett antal år. Den ordningen innebär visst dubbelarbete även i fortsättningen. En misshushållning av det slaget — enligt utredningens bedömning är den ganska måttlig till sin omfattning — är dock att föredra framför varje form av tvångsmässigt ingripande i organisationsfriheten från statsmakternas sida.

På det regionala planet skulle därmed ungdomsorganisationernas distriktsstyrelser samt i förekommande fall hushållningssällskapens styrelser fungera som huvudmän. Klubb- eller ungdomsnämnderna bör förslagsvis göras obundna av sällskapen och främst fungera som organ för frivilligt samarbete och samråd mellan företrädare för berörda ungdomssammanslutningars distriktsledningar, hushållningssällskapen, lantbruksnämnderna, skogsvårdsstyrelserna och eventuella lantbruksutbildningsanstalter inom länen. Nämnderna bör i princip inte bedriva egen verksamhet på det lokala planet.

Enligt utredningens uppfattning bör bidrag av statsmedel utgå endast till riksomfattande sammanslutning, som efter särskild prövning av tillsynsmyndigheten förklarats lämplig att fungera som huvudman för den aktuella yrkesinriktade ungdomsverksamheten. Som grundläggande krav på sådan organisation bör gälla

att den är uppbyggd och fungerar på sätt som överensstämmer med demokratiska principer;

att den har lokala avdelningar och bedriver verksamhet i minst 5 procent av landets primärkommuner samt kan göra troligt att den eftersträvar att bygga ut sin verksamhet till att omfatta större delen av landet;

att det inom organisationen under senaste verksamhetsåret redovisats minst 500 bidragskvalificerade egna företag;

att den bedömes ha förutsättningar att bland ungdom bedriva en kvalitativt tillfredsställande yrkesorientering på i första hand de lantbruks- och/eller skogsbruksfackliga områdena; samt

att den i övrigt har sådan organisatorisk och administrativ fasthet att den kan antas ha möjligheter att uppfylla de med bidragsgivningen förenade villkoren.

På samma sätt som gäller ifråga om de erkända studieförbunden bör den främste tjänstemannen inom varje huvudmannaorganisation inför tillsynsmyndigheten vara ansvarig för att den verksamhet, som bedrives med bidrag av statsmedel, följer utfärdade bestäm-

melser och anvisningar. Vederbörande tjänsteman bör av tillsynsmyndigheten vara förklarad lämpad att inneha denna ansvarsställning.

I övrigt bör, enligt utredningens mening, föreskrivas att organisation med huvudsaklig uppgift att tillvarata medlemmarnas enskilda eller yrkesmässiga ekonomiska intressen inte kan vara huvudman för sådan ungdomsverksamhet som här åsyftas.

9.3.3 Bidragssystemets uppbyggnad och funktion

För att det skall vara försvarligt att även framgent ge det yrkesinriktade ungdomsarbetet bland ungdomen på landsbygden ett särskilt statligt stöd vid sidan av det som lämnas över ecklesiastikhuvudtiteln, synes det utredningen nödvändigt att införa en tillsyns- och redovisningsordning samt en bidragskonstruktion, som dels stimulerar organisationerna till att verka för startandet av ekonomiska företag, dels bidrar till att vidmakthålla en kvalitativt hög nivå inom klubbverksamhetens »företagsdel».

Vad beträffar tillsyns- och redovisningsordningen föreslår utredningen att denna bygges upp enligt i huvudsak följande riktlinjer:

Årligen skall huvudmännen, före tidpunkt som tillsynsmyndigheten bestämmer, inkomma med uppgift om de företagsämnen de avser att föra ut i verksamheten under framförliggande säsong. För varje sådant ämne skall finnas en allmän beskrivning av företagets syfte, hur det skall utformas och vilken omfattning det förutsättes ha. Samtidigt skall uppgift lämnas om till ämnet anknytande instruktions-, studie- och arbetsmateriel som klubbmedlemmen kommer att anvisas. Tillsynsmyndighetens uppgift blir att bedöma, om ett väl genomfört företag i ämnet från fackmässig synpunkt kan anses ha möjligheter att ge en god yrkesorientering — ev. yrkesfostran — åt den enskilde företagaren. Inför ämnen och materiel, som ger anledning till tveksamhet, bör försöksverksamhet med särskild redovisningsplikt kunna föreskrivas. Sådana försöksföretag bör betraktas som bidragskvalificerande.

Som villkor för att ett företag skall kunna bli bidragsgrundande bör föreskrivas, att klubbmedlemmen själv för noggranna anteckningar om arbete, kostnader etc. När företaget slutförts skall det granskas av konsulent, instruktör eller annan, t. ex. lärare vid lantbruksskola, tjänsteman vid hushållningssällskap, lantbruksnämnd eller skogsvårdsstyrelse, som har erforderliga fackkunskaper. Prövningen av de anlitade experternas fackkompetens bör primärt vila på huvudmannasammanslutningarna. Tillsynsmyndigheten bör dock vara oförhindrad att från huvudman infordra uppgifter om de fackmässiga och pedagogiska kvalifikationerna hos dem, som för dennes räkning gör hembesök, granskar företag, lämnar råd och anvisningar etc. Myndigheten bör, om den finner anledning att allvarligt ifrågasätta någon av de anlitade hembesökarnas förmåga att ge avsedd vägledning m. m., kunna vägra att som bidragsgrundande godta av vederbörande granskade företag. Utredningen förutsätter att den aktuella delen av tillsynsverksamheten, vilken bör utformas som stickprov och gälla t. ex. visst distrikt (län) eller ämnesgrupp, kan bedrivas i samförstånd med huvudmännen. I sammanhanget bör också betonas att vid kompetensbedömningen hänsyn skall tas inte endast till formella, teoretiska meriter utan också till genom praktik förvärvade erfarenheter och kunskaper.

Slutredogörelse för varje företag skall

lämnas på av huvudman utformat och av tillsynsmyndigheten godkänt formulär. Redovisningen skall omfatta arbetsinsatsen och det ekonomiska resultatet. Av slutrapporten skall också kunna inhämtas när och av vem företagaren fått hembesök. Rapporten skall underteckans av företagaren. Den som utfört slutgranskningen bör med sin namnpåskrift styrka att de lämnade uppgifterna så långt de kunnat kontrolleras är korrekta. Slutrapporterna samlas upp lokalt och översändes till huvudmannen, som därefter sammanställer dem och lägger dem till grund för sin ansökan om statsbidrag. Sådan bör kunna inges högst två gånger per år. De handlingar på vilka ansökan grundas skall genom huvudmannens försorg och på dennes ansvar sparas och finnas tillgängliga för eventuell efterhandskontroll under en tid av minst fyra år.

I kvalitetsfrämjande syfte synes det välbetänkt att rekommendera klubbmedlemmarna att koncentrera sig på att genomföra ett företag per år på ett grundligt sätt. Säsongmässigheten hos vissa företag gör det dock naturligt att en del företagare fullföljer två uppgifter per verksamhetsår. Högst två företag per verksamhetsår och person föreslås bli bidragsgrundande. Varje företag bör, enligt utredningens mening, besökas av konsulent, instruktör eller annan expert *minst* två gånger. Vid ett av dessa tillfällen förutsättes att resultatet av företaget och bokföringen blir föremål för genomgång, varvid de vunna erfarenheterna diskuteras och sättes in i ett större sammanhang. För hembesöken bör allmänt gälla att kontakt tas också med klubbmedlemmens föräldrar.

Med den motivering, vilken angivits i början av detta avsnitt, anser utredningen det befogat föreslå en ämnesavgränsning innebärande att endast ekonomiska företag med klart yrkesorienterande eller yrkesfostrande karaktär inom de lantbruks-, skogsbruks- och — i viss utsträckning — lanthushållsfackliga områdena blir bidragskvalificerande. Det sistnämnda betyder att vissa nu förekommande företag under samlingsrubriken »Hem och hushåll», t. ex. »Mitt blommande fönster» (krukväxtodling i hemmet) och »Mitt rum» (målning, tapetsering och renoveringsarbeten), inte bör betraktas som bidragsgrundande. Även företag i ämnen som bakning och sömnad vill utredningen ifrågasätta. Aktiviteten kan visserligen vara värdefull från allmänt ungdomsfostrande synpunkt och kan mycket väl tänkas stimulera intresset för husligt arbete. Det torde dock vara tveksamt om lanthushållets göromål i vår tid är så artskilda från det »normala» hushållets, att de förra men inte de senare bör inrymmas i den speciella form av bidragsgivning som det här är fråga om. I övrigt bör här erinras om den hushållstekniska linjen i grundskolans avslutningsklass, vilken får anses tillgodose tämligen långtgående krav på att stimulera rekryteringen till den husliga yrkessektorn.

9.3.4 Bidragsbelopp, kostnader m. m.

De konsulenter, instruktörer och övriga tjänstemän, vilka med anknytning till 4 H, Vi unga och hushållningssällskapens ungdoms- eller klubbnämnder är verksamma inom vad som sammanfattningsvis kan betecknas som »klubbverksamhetssektorn», ägnar sig som framgått av det föregående också åt andra uppgifter än sådana som har med de ekonomiska företagen att göra. I mycket är deras arbete likartat med det som utföres av anställda ledarkrafter inom andra ungdomssammanslutningar. Resor för besök hos enskilda klubbmedlemmar på en ort för genomgång av deras företag kombineras ofta med exempelvis medverkan vid möten, ledarsam-

lingar, cirkelsammankomster och liknande. Av detta följer att det inte går att ange hur stor del av kostnaderna för t. ex. löner och resor som är att hänföra till den speciella respektive den allmänna delen av klubbverksamheten. Att sätta det särskilda bidraget till den yrkesinriktade verksamheten i direkt relation till kostnaderna för densamma är alltså inte heller möjligt. Efter ingående överväganden har utredningen stannat för att föreslå, att statsstödet skall utgå med ett schablonmässigt beräknat belopp per godkänt och slutredovisat företag.

Erfarenhetsmässigt kan en heltidsanställd konsulent (motsv.) genomsnittligt klara högst 500 företag per år. (Med 2—2,5 hembesök per företag betyder det 1 000—1 250 företagsinspektioner. Om antalet fältarbetsdagar är 180—200 innebär det att 6—7 företag skall hinnas med varje arbetsdag.) Med ett bidrag per företag på förslagsvis 40 kr. skulle enligt den angivna förutsättningen en ungdomskonsulent genom sina insatser för att få till stånd och för att stimulera fullföljandet av ekonomiska företag bland klubbmedlemmar och ungdom i övrigt kunna tillföra sin organisation upp till 20 000 kr. per år i statsbidrag. Kostnaden per årsanställd för lön, sociala avgifter, resor och traktamenten kan beräknas ligga mellan 38 000 och 40 000 kr. Om hänsyn tas till att arbetsinsatsen inte helt är yrkesfackligt inriktad, är ett statsbidrag av nyss nämnd storlek, enligt utredningens mening, tämligen generöst. I sammanhanget bör erinras om att bidraget till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet föreslagits bli kraftigt förstärkt samt att alltfler landsting lämnar bidrag till organisationerna för att de skall kunna hålla sig med heltidsanställda konsulenter, instruktörer etc. Utredningen har heller inte funnit skäl anta annat än att den ekonomiska föreningsrörelsen på lantbrukets och skogsbrukets område liksom hittills kommer att lämna stöd till klubbverksamheten och dess huvudmän. Också landstingen får, med hänsyn till engagemanget i övrigt på yrkesutbildningens område, anses ha anledning att även i fortsättningen särskilt stödja klubbverksamhetens yrkesinriktade aktiviteter.

Exemplifieringen i anslutning till de nyss gjorda övervägandena rörande statsstödets storlek får inte betraktas som ett samtidigt angivande av de ändamål för vilka beviljade medel måste användas. Enligt utredningens uppfattning bör varje huvudman själv ha friheten och ansvaret, när det gäller att avgöra om tillgängliga resurser skall användas för att exempelvis hel-, halv- eller deltidsanställa personal. Det kan i vissa fall vara både ändamålsenligt och ekonomiskt fördelaktigt att låta exempelvis en lärare vid en lantbruksskola på fritid och mot överenskommet arvode få svara för hembesöken inom en mindre räjong. Vissa perioder av året, t. ex. under skördetid, kan det visa sig nödvändigt att klara anhopningen av arbetsuppgifter genom korttidsanställningar. Det bör likaså vara huvudmannens sak att avgöra hur medlen skall fördelas mellan centrala, regionala och lokala ändamål. Någon tvingande föreskrift om att det totala statsbidragsbeloppet skall fördelas proportionellt mot antalet företag inom olika delar av landet anser utredningen inte heller behövlig. För att varje missförstånd därvidlag skall undvikas, bör det också sägas att statsbidraget inte är avsett att utbetalas till den enskilde företagaren.

9.3.5 Tillsynsverksamheten

Tidigare har nämnts att lantbruksstyrelsen och skogsstyrelsen fungerar som tillsynsorgan för klubbverksamhetens

huvudgrenar. Med den utformning av bidragssystemet som ungdomsutredningen föreslår blir denna uppdelning mindre ändamålsenlig. Utredningen förordar därför att tillsynsfunktionerna samlas hos lantbruksstyrelsen, inom vars kompetensområde merparten av klubbverksamhetens yrkesbetonade aktiviteter återfinnes. Till styrelsen bör knytas en särskild nämnd, förslagsvis kallad ungdomsnämnden, med uppgift att biträda vid fullgörandet av de i tillsynen ingående arbetsmomenten. Antalet ledamöter bör begränsas till fem. I nämnden skall ingå sakkunniga från såväl lantbrukets som skogsbrukets område. Det sistnämnda innebär att de skogliga intressena även framgent bör kunna bli väl tillgodosedda och beredas goda möjligheter att utöva inflytande på de delar av verksamheten, som är inriktad på skogliga frågor. Av nämndledamöterna bör minst två ha pedagogiska kunskaper och praktisk erfarenhet av ungdomsarbete. Ledamöterna bör förordnas av Kungl. Maj:t på förslag av lantbruksstyrelsen efter samråd med skogsstyrelsen. Förordnandetiden bör vara två år. För var och en av de ordinarie ledamöterna bör utses en ersättare.

Allmänt bör tillsynsmyndigheten ha som uppgift att genom lämpliga åtgärder främja det med bidragsgivningen förenade syftet. Som framgått av den tidigare framställningen skall styrelsen därvid bl. a. ta ställning till ansökningar om att vinna godkännande som huvudman, samt till huvudmännens typbeskrivningar av företag, arbetsmateriel och liknande avsett för användning i den yrkesinriktade verksamheten. Tillsynsmyndigheten skall vidare i möjligaste mån försöka förvissa sig om att de, som fungerar som rådgivare, granskare etc. för klubbmedlemmarnas ekonomiska företag, besitter goda fackkunskaper. Till huvuduppgifterna hör dessutom att pröva huvudmännens ansökningar om statsbidragsmedel samt att genom årliga stickprov kontrollera underlaget för dessa ansökningar. Därutöver bör lantbruksstyrelsen medverka till att i första hand ungdomskonsulenterna och -instruktörerna får yrkesfacklig och pedagogisk fortbildning. För ändamålet bör medel utgå från anslaget till kursverksamhet för jordbrukets rationalisering, vilket anslag för budgetåret 1968/69 i anledning härav bör räknas upp med 25 000 kr.

De former av statlig insyn och kontroll det förordade bidrags- och tillsynssystemet tillåter, gör det, enligt utredningens åsikt, obefogat att som villkor för statsstöd kräva, att Kungl. Maj:t skall ha rätt att utse styrelserepresentant eller revisor i bidragsmottagande sammanslutning. Möjligheterna till granskning bör i stället säkerställas genom en allmän föreskrift om, att huvudman efter anmodan har skyldighet att förete de räkenskapshandlingar, vilka kan anses vara av betydelse för att vinna klarhet om hur mottagna statsmedel använts.

Det bör här redovisas att utredningen övervägt lämpligheten av att överflytta tillsynsuppgifterna på skolöverstyrelsen. För detta talar dels att klubbverksamheten har flera beröringspunkter med det ungdomsarbete som i andra former får statsbidrag genom skolöverstyrelsen, dels att klubbverksamhetens yrkesorienterande — i vissa delar yrkesfostrande — inslag har nära anknytning till skolans uppgifter på dessa områden. Mot en överflyttning talar främst den omständigheten att lantbruksstyrelsen och skogsstyrelsen — i fortsättningen inom ramen för den särskilda ungdomsnämnden — har de obestridligt bästa förutsättningarna att ge det fackmässiga stöd, vilket måste anses ha avgörande betydelse för yrkesaktiviteternas kvalitativa och kvantitativa utveck-

ling. Detta senare argument har varit vägledande för utredningens ställningstagande. Frågan om den centrala tillsynen bör dock prövas på nytt, när riksdagens principbeslut om att överföra vissa delar av lantbruksundervisningen till ecklesiastikdepartementets område aktualiseras.

9.3.6 Medelsbehovet; sammanfattning

Under förutsättning att utredningens förslag förelägges riksdagen torde beslut i anledning av propositionen kunna påräknas tidigast i mars eller april 1968. Den nya ordningen kan antas kräva en omställnings- och förberedelsetid på minst 6 månader. Enligt utredningens mening bör därför det nya bidragssystemet träda i kraft först den 1 januari 1969. En första slutrapportering skulle då kunna ske i maj eller juni samma år. I princip bör rapporteringen då omfatta endast företag, som till större delen bedrivits och fullföljts under 1969. Om denna tidtabell följes medför det att anslaget »Bidrag till viss klubbverksamhet» avseende kalenderåret 1968 i oförändrad ordning föres upp i 1968/69 års budget. Övergången skulle således ske fr. o. m. budgetåret 1969/70. Redovisnings- och utbetalningsterminerna synes utredningen böra läggas så, att anslaget även framgent kommer att avse kalenderår.

De villkor som angivits för att ett företag skall anses bidragsgrundande är i flera avseenden nya. Det är därför svårt att med bestämdhet ange hur många företag som under 1969 kommer att fylla kvalifikationsanspråken. Utredningen har beräknat antalet till 13 000, vilket innebär att medelsbehovet skulle uppgå till (13 000 × 40) 520 000 kr. Bidragskonstruktionen är sådan att anslaget bör ges karaktären av förslagsanslag. Anslaget bör från 1969 rubriceras »Bidrag till viss yrkesinriktad ungdomsverksamhet» och i enlighet med vad som tidigare sagts uppföras på jordbrukshuvudtiteln.

Till utredningens förslag beträffande anslagsberäkningen har experten Olsson fogat ett särskilt yttrande, vilket återfinnes på sidan 248.

Sammanfattningsvis föreslår utredningen således

att till *bidrag till viss ungdomsverksamhet* för budgetåret 1968/69 under jordbrukshuvudtiteln anvisas oförändrat 500 000 kr.;

att anslaget *kursverksamhet för jordbrukets rationalisering m. m.* under samma huvudtitel för budgetåret 1968/69 ökas med 25 000 kr., vilket belopp förutsättes användas för fortbildning av konsulenter m. fl. inom det yrkesinriktade ungdomsarbetet; samt

att i 1969/70 års budget uppföres ett förslagsanslag på 520 000 kr. rubricerat *bidrag till viss yrkesinriktad ungdomsverksamhet.*

KAPITEL 10

Sammanfattning

10.1 Allmänt och principiellt

Ungdomsutredningen har tidigare framlagt delbetänkandena »Stöd åt ungdomsorganisationeras centrala verksamhet» (SOU 1963: 67) och »Lokaler för ungdomsverksamhet» (SOU 1965: 63). I »Ungdomens förenings- och fritidsliv» (SOU 1966: 47) och »Ungdomsledare» (SOU 1966: 66) har de särskilda undersökningar, vilka genomförts inom utredningsuppdragets ram, presenterats. I nu föreliggande betänkande återges huvuddragen i de båda forskningsrapporterna (kapitel 2 och delvis kapitel 6). Vidare redovisas av utredningen gjorda enkäter bland ungdomsorganisationerna och bland de erkända studieförbunden. Utredningen har också bearbetat och analyserat en del av de siffersammanställningar tillsynsmyndigheten gör över fritidsgruppsverksamheten och ungdomsledarutbildningen. Därigenom har erhållits informationer om den statsunderstödda ungdomsverksamhetens utveckling.

Med anknytning till den första av de nämnda forskningsrapporterna konstaterar utredningen att de »gamla» folkrörelsernas ungdomsorganisationer (de religiösa sammanslutningarna, nykterhetsorganisationerna och de politiska ungdomsförbunden) med få undantag har uppenbara svårigheter att hävda såväl sin numerära ställning som sin relativa styrka.

Vidare diskuteras åldersstrukturen inom de organisationer som bedriver ungdomsverksamhet. Utredningen framhåller, med hänvisning till vad som framkommit beträffande åldern på ledamöterna i topporganen, att en alltför odifferentierad åldersammansättning tillsammans med stor åldersspännvidd mellan ledare och medlemmar i gemen — men också mellan ledare på olika organisationsplan — skapar risk för åsiktsbrytningar om målen och medlen för ungdomsverksamheten. Meningsskiljaktigheterna kan bli så stora och svåra att överbrygga, att de direkt skadar sammanhållningen och arbetet inom organisationen. Den mycket snabba samhällsförändringen är ägnad att accentuera generationsmotsättningarna, som på det praktiska planet kan yttra sig i tröghet, ovilja och oförmåga att pröva om och anpassa arbetet till tidsaktuella krav och möjligheter.

Även kvinnornas undanskymda ställning i föreningslivet tas upp med utgångspunkt från undersökningsmaterialet och mot bakgrund av de senaste årens könsrollsdebatt. Alldenstund den unga generationen torde vara mest mottaglig för den ändrade syn på könsrollerna, vilken är på väg att växa fram, borde de ungdomsinriktade sammanslutningarna logiskt sett vara föregångare för en breddning och intensifiering av det kvinnliga engagemanget i föreningsverksamheten. Att så skulle vara fallet är av undersökningsresultaten att döma tveksamt, säger utredningen.

Utredningen anser det inte realistiskt att försöka påverka styrelsernas åldersammansättning eller proportionerna män-kvinnor bland medlemmarna eller på förtroendeposter genom föreskrifter i bestämmelserna för statligt stöd. Både principiella och praktiska skäl talar mot sådana ingrepp. Därför har utredningen begränsat sig till att betona betydelsen av att ungdomssammanslutningarna tar upp de båda aktuella frågorna till allvarlig och inträngande diskussion.

Bland undersökningarnas delresultat har utredningen stannat inför de belägg som givits för att tonårsungdomen av i dag passerar genom föreningslivet snabbare än tidigare ungdomsgenerationer. Enligt utredningens uppfattning ligger det både i ungdomsorganisationernas och samhällets intresse att den genomsnittliga medlemstiden blir längre. För att stimulera till speciella insatser med inriktning på tonårsungdomen föreslås att stödet till de organisationer, vars arbete bl. a. är inriktat på åldrarna 14—21 år, förstärkes.

Den allmänna syn på ungdomsarbetet som utredningen tidigare redovisat är i allt väsentligt oförändrad och sammanfattas i det nu föreliggande betänkandet på följande sätt: det är *inte riskerna* för att den som är ung skall misslyckas ifråga om social anpassning och personlig utveckling, *utan möjligheterna* att ta till vara den enskildes inneboende förutsättningar och anlag som bör vara den främsta drivkraften bakom samhällets ungdoms- och fritidspolitik. Detta betraktelsesätt innebär i sina praktiska konsekvenser att samhället och dess organ måste vidkännas ett avsevärt mycket vidare och större ansvar, när det gäller att ställa resurser och service till förfogande för ungdomens fritidsaktivitet. Det redovisade synsättet utesluter självfallet inte att verksamheten i t. ex. en ungdomsförening också tillskrives en allmänpreventiv effekt.

I sitt första delbetänkande föreslog utredningen att det statliga stödet skulle omfatta såväl organisationernas allmänt ungdomsfrämjande som deras samhällsfostrande och idéinriktade verksamhet. Skälen för att slopa den tidigare gränsdragningen vidareutvecklas i detta betänkandes kapitel 3, och utredningen understryker att det är ett angeläget samhällsintresse att olika meningsinriktningar — med grund i sociala, religiösa, politiska eller andra åskådningar och värderingar — får reella möjligheter att föra ut sina åsikter för att påverka opinionen och vinna anhängare. Till detta kan, om man väljer en annan utgångspunkt för bedömningen, läggas värdet av att den enskilde — när närmast ungdomar — får en direkt kontakt med och engageras för sådana samhälls- och livsåskådningar, ideal och värderingar, vilka utgör grunden för organisationslivet och på ett avgörande sätt präglar samhället, de sociala relationerna människor och grupper emellan och den enskildes tänkande handlande.

Utredningen diskuterar också organisationernas ställning i förhållande till olika samhällsorgan och konstaterar, att det i vårt land råder enighet om att relationerna därvidlag alltigenom skall präglas av frihet. Uppfattningen att ekonomiska birag från samhället försätter mottagaren i beroendeställning visavi bidragsbeviljande myndigheter noteras, men utredningen anser inte invändningar av det slaget hållbara som argument mot just samhällsstöd. För en organisation ovidkommande och inte önskvärda bindningar och hänsynstaganden kan också följa av anslag från annat håll än från staten och kommunerna. Utredningen menar att det med fog kan hävdas, att det samhälleliga

stödet utgör en garanti för organisationernas oberoende av åsiktsgrupper och kommersiella intressen, som kan tänkas vilja utnyttja dem för sina speciella syften. En ovillkorlig förutsättning för att samhällets stöd inte skall få till effekt att organisationernas rörelsefrihet hindras, utan att den i stället ökas och att deras oberoende säkras, är att bidragen ges en generell karaktär.

De principiella villkor, som det är nödvändigt att ange för stödet till ungdomsorganisationerna, måste vara sådana, att de låter sig förenas med det stora flertalet ungdomssammanslutningars grundläggande mål så som de framträder i stadgar och i verksamhetsinriktningar. Den generella grunden måste därvid vara demokratin, i dess betydelse av metod för att tillförsäkra medlemmarna inflytande och medbestämmande i gemensamma angelägenheter. I sitt första betänkande (SOU 1963: 67) diskuterade och angav utredningen vilken innebörd sagda villkor skulle anses ha. För att kunna komma ifråga för statsbidrag till s. k. central verksamhet föreslogs gälla, att organisationen skulle vara uppbyggd och fungera enligt vedertagna demokratiska principer samt att den öppet skulle ta ställning för demokratin som samhällssystem. Dessa villkor anser utredningen bör vara oförändrat giltiga även för den framtida bidragsgivningen till ungdomsorganisationerna. Som framhållits i det nämnda betänkandet är det viktigt att organisationerna bereder ungdomen själv möjligheter att öva inflytande på och ta ansvar för verksamheten i allmänhet och ungdomsverksamheten i synnerhet. Det kan inte tillräckligt starkt betonas, att de frågor som rör demokratins värderingar, arbetsformer och funktionssätt inte får förvandlas till eller behandlas som en abstraktion, vars tillämpning reserveras för årsmöten och liknande tillfällen. Demokratin måste fortlöpande praktiseras i ungdomsarbetet. I detta måste också finnas en ständig strävan att konkretisera och levandegöra de principer på vilka demokratin bygger.

I de delar ungdomsverksamheten syftar till att hos den enskilda utveckla och befästa attityder och beteenden, vilka sammanfattningsvis kan karaktäriseras som demokratiska, korresponderar dess inriktning med väsentliga delar av skolans fostran. Som framhållits i ett flertal andra sammanhang kan aktiviteten i ungdomsföreningar av olika slag också betecknas som ett komplement till vad skolan ger av kunskaper och färdigheter.

I anslutning till sina principiella överväganden tar utredningen också upp frågan om de fackliga organisationernas ungdomsarbete. Nu gällande bestämmelser föreskriver, att statsstöd inte kan utgå till organisationer med huvudsaklig uppgift att tillvarata medlemmarnas enskilda eller yrkesmässiga ekonomiska intressen. Utredningen vitsordar den samhällsfostrande insats som sker i bl. a. den fackliga kursverksamheten för ungdom. Någon ändring av nuvarande begränsningsregel är utredningen dock inte beredd att förorda. Frågan om statsstöd till de fackliga sammanslutningarnas kursverksamhet för ungdom hör enligt utredningens bedömning närmast samman med vuxenutbildningen och bör behandlas i detta vidare sammanhang.

10.2 Bidrag till fritidsgrupper

Mot bakgrund av fritidsgruppsverksamhetens utveckling inom olika grenar av organisationslivet samt med beaktande av synpunkter från ungdomssamman-

slutningar, studieförbund m. fl. föreslår utredningen en rad förändringar i den statliga bidragsgivningen. Syftet med dessa är att göra bidragsformen smidigare och mera användbar. De väsentligaste ändringarna består i att statsbidraget i fortsättningen utgår per gruppsammankomst och att bidraget per sådan gruppträff schabloniseras. I anslutning härtill föreslås en betydande höjning av anslaget till fritidsgruppsändamål. Nämnas bör att utredningen övervägt men avvisat tanken på att helt överföra stödet till fritidsgruppsverksamheten på kommunerna.

Fritidsgruppsstödet är avsett att stimulera i första hand organisationerna till initiativ för att främja fritidsaktivitet bland ungdom. De av utredningen förordade bidragsvillkoren och dess förslag till bidragskonstruktion är i korthet följande:

Bidraget är avsett för lokal anordnare av fritidsverksamhet. Det skall av skolöverstyrelsen utbetalas till huvudman för sådan verksamhet. Huvudman kan vara dels av skolöverstyrelsen godkänt riksförbund för studiecirkelverksamhet, dels riksomfattande organisation för ungdomsverksamhet, vilken efter särskild prövning av skolöverstyrelsen förklarats behörig att vara huvudman.

Med fritidsverksamhet, för vilken statsbidrag kan utgå, avses sådan gruppverksamhet (fritidsgrupp), i vilken

a) syftet bl. a. är att utveckla deltagarnas förmåga att självständigt ta ansvar och att samarbeta. Till de angelägna syftena hör även att lära deltagarna respektera fakta, lagar, regler och överenskommelser samt att främja deras tolerans gentemot oliktänkande och inför egenart;

b) deltagarna ges tillfälle att på lika villkor påverka inriktningen av och formerna för verksamheten;

c) verksamheten utformas så att den främjar deltagarnas egenaktivitet; samt

d) bedrives ett regelbundet, planerat arbete.

Som villkor för statsbidrag föreslås vidare gälla, att gruppen

e) utser en för dess verksamhet ansvarig person, som skall godkännas av vederbörande huvudman;

f) genomför minst sju sammankomster om minst två timmar, fördelade över minst sju verksamhetsveckor;

g) har lägst fem och högst tjugo deltagare; samt

h) till mer än hälften, dock lägst fem, består av deltagare, vilka fyllt tio men inte tjugofem år under det kalenderår verksamheten påbörjas; dock att gruppens ledare må vara undantagna från sist angivna åldersregel.

Skyldigheten att anmäla gruppen till kommunalt organ slopas i de nya reglerna. I dessa återfinnes inte heller det uttryckliga förbudet mot politisk och religiös propaganda.

I en reservation har utredningsledamoten fru Gustafson föreslagit, att det statliga stödet till kommunernas fritidsgrupper skall bibehållas samt att kommun även i fortsättningen skall kunna vara huvudman för fritidsgruppsverksamhet.

Statsbidraget beräknas som nämnts på grundval av antalet sammankomster vid vilka minst fem deltagare i de angivna åldrarna varit närvarande. Endast en gruppsammankomst per kalendervecka blir bidragskvalificerande. För varje bidragsgrundande sammankomst föreslås bidrag utgå med 12 kr.

I kommentarer till de föreslagna bidragsbestämmelserna förordar utredningen bl. a. att grupper, i vilka handikappad ungdom deltar, av tillsynsmyndigheten bör kunna beviljas dispens från de generella reglerna.

Kontrollen av bidragsgivningen behandlas i ett särskilt avsnitt. Utredningen framhåller att den ser ett väsentligt egenvärde i ett system, som grundar

sig på självkontroll och samverkan mellan huvudmännen och tillsynsmyndigheten. Utredningen upprepar vad som i andra sammanhang uttalas om förtroendet för de fria och frivilliga ungdomsorganisationerna, men finner det likväl angeläget att inskärpa betydelsen av att berörda organisationer och sammanslutningar aktivt verkar för att det förtroendekapital de lyckats skapa för sig hos tillsynsmyndigheten och statsmakterna inte förskingras. Det måste stå klart, att överträdelser eller försök att kringgå stadganden och föreskrifter kan tvinga statsmakterna till en omprövning av bidragssystemet med skärpt kontroll som följd. Sådana tendenser kan t. o. m. tänkas äventyra hela bidragsformens existens, framhåller utredningen.

I kapitlet om fritidsgruppsverksamheten skisseras också ett system för databehandling av fritidsgruppsrapporterna.

För budgetåret 1968/69 föreslår utredningen att 17 160 000 kr. anvisas som förslagsanslag till fritidsgruppsverksamheten. Kostnaden för försöks- och utvecklingsarbete i samband med övergång till databehandling har beräknats till 120 000 kr., varav 15 000 avser riksidrottsförbundets initialkostnader för att lägga upp ett adressregister på hålkort.

10.3 Bidrag till central verksamhet

Nuvarande form av bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet tillkom på utredningens förslag i delbetänkandet SOU 1963: 67. I kapitel 5 i föreliggande betänkande föreslås vissa ändringar i detta bidragssystem och dessutom en kraftig uppräkning av anslaget till central verksamhet.

I huvudsak bygger utredningen vidare på nuvarande regler. Det innebär att villkoren om demokratisk uppbyggnad, funktion etc. kvarstår. Stadgandet, att en organisation för att kunna få bidrag skall ha minst 3 000 medlemmar, kompletteras med en föreskrift om den geografiska utbredning en organisation skall ha för att kunna sägas vara av rikskaraktär. Sålunda föreslås som kvalifikationsvillkor att organisation skall vara företrädd och bedriva ungdomsverksamhet i minst 5 procent av landets primärkommuner.

Ett par viktiga ändringar sker i bidragskonstruktionen. Denna är nu så utformad att varje organisation får ett grundbidrag på 20 000 kr. vartill lägges varierande belopp beroende på antalet medlemmar i åldrarna 12—25 år samt antalet lokalavdelningar inom den bidragsmottagande sammanslutningen. Grundbidraget föreslås av utredningen höjt till 40 000 kr. De båda nyss nämnda fördelningsgrunderna kompletteras med en tredje, nämligen antalet medlemmar i åldrarna 14—21 år. Det sistnämnda sker för att stimulera organisationernas arbete att nå kontakt med och att varaktigare än nu engagera tonårsungdomen. För detta är extra ekonomiska resurser nödvändiga.

De hittillsvarande fasta beloppen för varje intervall i tabellerna för beräkning av bidrag bytes mot s. k. vägningstal. Dessa blir av tre slag: *medlemsvägningstal* (beräknade med ledning av antalet medlemmar i åldrarna 10—24 år), *spridningsvägningstal* (fastställda med hänsyn till geografisk utbredning uttryckt i procent av antalet primärkommuner) samt *kompletteringsvägningstal* (beräknade med hänsyn till antalet medlemmar i åldrarna 14—21 år). En organisations hela statsbidrag till central verksamhet kommer således att utgöras av grundbidrag (40 000 kr.) + summan av uppnådda vägningstal × andelsbeloppet. Det sistnämnda erhålles genom att tillgängligt anslagsbelopp di-

videras med summan av samtliga bidragskvalificerade organisationers vägningstal. För att över huvud taget kunna komma ifråga för centralt stöd måste en organisation ha minst medlemsvägningstalet 1 och minst spridningsvägningstalet 1.

Stor frihet lämnas för bidragsmottagarna att efter egna bedömningar avgöra hur beviljade medel skall användas. Utredningen räknar med att merparten av bidragen liksom hittills kommer att gå till löner, resekostnader m. m. för personal vid riksorganisationernas centrala kanslier. Den utesluter dock inte att en organisation tar viss del av sitt anslag i anspråk t. ex. för att säkra utgivningen av en egen tidning eller för att genom punktinsatser stimulera den regionala och lokala aktiviteten. Även kostnader i samband med lägerarrangemang skall kunna täckas med tillskott av medel för central verksamhet.

Utredningen föreslår att sammanlagt 7 365 000 kr. anvisas för att under 1968/69 fördelas enligt de i det närmast föregående redovisade generella reglerna.

Kraven på att en organisation skall ha minst 3 000 medlemmar i åldrarna 12—24 år samt spridning i minst 5 procent av primärkommunerna utgör trösklar, som medför olägenheter för vissa små sammanslutningar. För att begränsa den negativa tröskeleffekten föreslår utredningen att tillsynsmyndigheten under 1968/69 får disponera 200 000 kr. för s. k. särskilda stöd- och stimulansåtgärder.

Vissa ungdomssammanslutningars egenart har gjort det svårt att inordna dem i det allmänna bidragssystemet och utredningen har därför funnit det nödvändigt att behandla dessa i särskild ordning.

Sveriges ungdomsorganisationers landsråd och *Frikyrkliga ungdomsrådet* är samarbetsorgan för andra organisationer och saknar alltså medlemmar och lokalavdelningar i den bemärkelse bidragsbestämmelserna avser. Var och en av de båda organisationerna föreslås schablonmässigt bli tillskrivna två vägningstalsenheter. Grundbidrag förutsättes utgå med samma belopp som för övriga organisationer.

I sitt första delbetänkande föreslog utredningen att det statliga stödet till lottakårens ungdomsverksamhet och till Riksförbundet Kyrklig ungdom skulle utgå från försvarshuvudtiteln respektive kyrkofonden. Unglottaverksamheten har senare omorganiserats och utredningen har vid förnyad prövning funnit skäl föreslå, att *Sveriges unglottor* bör erhålla bidrag för sin centrala verksamhet från samma anslag som övriga organisationer. Förnyade överväganden om statsbidragen till *Riksförbundet Kyrklig ungdom* har lett utredningen till ett likartat ställningstagande. För RKU föreskrives dock vissa speciella regler vid bestämning av medlemsantal och spridning.

För *Riksförbundet Sveriges ungdoms- och hemgårdar* föreslås en delvis ändrad inriktning av den statliga bidragsgivningen. Förbundets centrala kansli tillföres ökade resurser parallellt med att bidragen till de enskilda gårdarna minskas. Omläggningen föreslås ske under en femårsperiod och enligt följande plan:

Budgetår	Gårdarnas verksamhet	Central verksamhet	Hela anslaget
1967/68	264 000	36 000	300 000
1968/69	250 000	150 000	400 000
1969/70	200 000	200 000	400 000
1970/71	125 000	200 000	325 000
1971/72	25 000	200 000	225 000
1972/73		200 000	200 000

Av medlen för centrala ändamål skall minst en fjärdedel nyttjas för ledarutbildande åtgärder.

Till *Sveriges elevers centralorganisation* bör enligt utredningens förslag utgå bidrag från ett särskilt anslag, rubricerat bidrag till vissa elevorganisationer. Från samma anslag bör *Sveriges folkhögskolelevers förbund* beviljas bidrag. För 1968/69 föreslås (260 000 + 30 000) 290 000 kr. anvisade. Medlen skall enligt utredningen användas för såväl ledarskolande ändamål som för s. k. central verksamhet.

Svenska korporationsidrottsförbundet, som i sin verksamhet engagerar ett stort antal ungdomar, har en från flertalet rikssammanslutningar avvikande organisationsstruktur och aktivitetsredovisning och har därför inte kunnat inordnas i det generella systemet. Utredningen föreslår att Korpen beviljas bidrag för central ungdomsverksamhet med 80 000 kr. för budgetåret 1968/69. Till detta belopp kommer vissa medel, vilka kan väntas bli frigjorda genom den omläggning en särskild utredningsman förordat ifråga om bidragsgivningen till ungdomsverksamhet i organisationer som inte tillhör idrottsförbundet. Bidraget till korporationens ungdomsarbete föreslås utgå över fonden för idrottens främjande.

Likartade förhållanden har föranlett utredningen föreslå, att även *Skid- och friluftsfrämjandet* fr. o. m. 1968/69 beviljas bidrag för den centrala ungdomsverksamheten över idrottsfonden. För nämnda budgetår förordas att Främjandet får 170 000 kr., vartill på samma sätt som för Korpen kan komma vissa medel som överflyttas från annat anslag.

Sveriges riksidrottsförbund intar redan nu en särställning i bidragshänseende. För dess del motsvaras bidraget till central verksamhet av anslagsposten instruktörsverksamhet bland ungdom (konsulentverksamhet). Enligt utredningens mening bör RF:s instruktörsorganisation för ungdomsarbetet byggas ut så att antalet befattningar uppgår till i genomsnitt två per RF-distrikt och en par specialförbund, vilket skulle göra sammanlagt ett 90-tal tjänster. Det målet bör uppnås senast 1970/71 och utredningen föreslår att anslaget för nämnda ändamål i en första etapp ökas med 450 000 kr.

Ungdomsutredningens förslag i anslutning till behandlingen av det centrala stödet m. m. innebär för budgetåret 1968/69 att 7 565 000 kr. anvisas till vissa ungdomsorganisationers centrala verksamhet, 400 000 kr. till hemgårdsrörelsen och 290 000 kr. till vissa elevorganisationer. Avsättningen till idrottsfonden föreslås öka med sammanlagt 700 000 kr. för samma budgetår.

10.4 Bidrag till ungdomsledarskolning

Utredningen konstaterar med hänvisning dels till de undersökningsresultat som i sin helhet redovisats i SOU 1966: 66, dels till enkäter och överläggningar med ungdomsorganisationerna, att behovet av ledarskolning är utomordentligt stort. Om ungdomssammanslutningarna skall ha någon reell möjlighet att övervinna nuvarande svårigheter och att utvidga sin verksamhet till nya områden och grupper är det nödvändigt att en kraftig ökning av de statliga insatserna kommer till stånd, framhåller utredningen, som också anser att ledarskolningen måste ges prioritet i de närmaste årens statliga ungdomspolitik på det område det här gäller.

Statens insatser på ungdomsledarutbildningens område bör anges ha till syfte att främja åtgärder för en planmässig skolning av ledare inom ungdomsorganisationerna. Åtgärderna skall ingå i en av varje organisation upprättad

plan för ledarskolningen. Planen skall omfatta minst tolv månader. Vad beträffar huvuddragen ifråga om mål, innehåll, omfattning och kostnader skall dessa vara fastställda av ansvarigt organ inom sammanslutningen.

Huvuddragen i nuvarande bidragssystem för ungdomsorganisationernas ledarutbildning daterar sig från 1954. Konstruktionen, som innebär en bindning till kurser av företrädesvis internatkaraktär, är enligt utredningens mening ägnad att motverka en önskvärd utveckling mot nya, mera fria och växlande former för utbildningen. Internatkurserna är dessutom en jämförelsevis kostnadskrävande utbildningsform. De bestämmelser som reglerar bidragsgivningen har, hävdar utredningen, blivit otidsenliga. En genomgripande reformering framstår som ofrånkomlig. Målet för denna bör vara ett stöd på sådana grunder och villkor, att ungdomssammanslutningarna får avsevärt ökad frihet att forma skolningsverksamheten i enlighet med egna och aktuella behov och förutsättning. Vilka dessa är, framhåller utredningen, måste den enskilda organisationen vara bäst skickad att avgöra.

De bidragsvillkor och den bidragskonstruktion utredningen förordar för utbildningsstödet har utformats efter förebild av vad som gäller för det centrala stödet. Den mest märkbara avvikelsen från det senare ifråga om konstruktionen är att skolningsbidraget inte innefattar något grundbidrag. Beviljande medel bör enligt förslaget få användas relativt fritt. En organisation skall således inte bara ha möjlighet att svara för kursdeltagares resor, inkvartering och liknande, utan också — om den finner det motiverat och förenligt med sina intressen — kunna lämna kursdeltagare bidrag (stipendier) för att kompensera förlorad arbetsinkomst. Statsbidragsmedlen skall även kunna tas i anspråk för att framställa materiel och hjälpmedel av olika slag. Någon bidragsmässig skillnad mellan allmänna kurser och specialkurser anser utredningen det inte möjligt eller motiverat att göra.

Enligt utredningsförslaget skall bidragsmottagande sammanslutning i efterhand redovisa kostnader för skolningsändamål uppgående till minst 150 procent av det anslag som beviljats.

Som riktpunkt för omfattningen av det statliga stödet till ungdomsledarutbildning anges 10 milj. kr. Den nivån bör vara uppnådd 1970/71. För 1968/69 föreslår utredningen att 6,5 milj. kr. ställes till förfogande.

För skolöverstyrelsens kurs- och konferensverksamhet, inklusive den försökskurs för kvalificerad ungdomsledarutbildning som anordnats under ett 10-tal år, föreslås 100 000 kr. anvisade.

Som särskilt stöd till kvalificerad ungdomsledarskolning i organisationsregi föreslår utredningen ett belopp på 200 000 kr. Samtidigt uttalas att bidragsgivningen för sistnämnda ändamål i möjligaste mån bör inriktas på sådana utbildningsprojekt, vilka syftar till att i flera för ungdoms- och organisationsarbetet centrala ämnen, t. ex. pedagogik, psykologi, sociologi och samhällskunskap, ge mera omfattande och fördjupande kunskaper. För sina kortare kurser och för utbildning av special- eller ämneskaraktär bör organisationerna — även om skolningen kan sägas vara kvalificerad — i princip vara hänvisade till det ordinarie skolningsbidraget.

I kapitlet om ledarskolningen tar utredningen också upp folkhögskolornas ungdomsledarkurser. Av den s. k. rörlighetsstudie som redovisats i »Ungdomsledare» (SOU 1966:66) framgår att en relativt ringa andel av eleverna

från folkhögskolornas ungdomsledarlinjer blivit yrkesverksamma som ungdomsledare. Utredningen anser det därför befogat med försiktighet, när det gäller inrättandet av ytterligare speciallinjer med ungdomsledarskap eller liknande som angiven yrkesinriktning.

Självfallet måste folkhögskolorna som hittills vara oförhindrade att ta initiativ på ungdomsledarutbildningens område. Skolformen har utomordentligt rika möjligheter till en varierad och behovsanpassad kursverksamhet. Om dessa förutsättningar skall kunna tas till vara, är det emellertid nödvändigt att de ungdomsorganisationer, som står respektive skolor nära, bestämmer sig för att mera målmedvetet och konsekvent än vad som i allmänhet varit fallet hittills bygga ut sin ledarskolning i intimt samarbete med folkhögskolan.

Försök med särskilda ungdomsledarlinjer vid yrkesskola bedrives för närvarande i Stockholm och Östersund. Erfarenheterna är ännu ganska begränsade och försöksverksamheten bör enligt utredningens mening fortsätta. De närmaste åren bör försök göras att bygga ut institutens utbildning så att denna — delad eller sammanhållen — sträcker sig över två år. Vad beträffar propåerna om att inrätta ungdomsledarlinjer vid yrkesskolor i fler städer än de två nämnda, tillråder utredningen, med hänvisning till den ovissa situationen på avnämarsidan, återhållsamhet. Även inför tanken på att skapa en för fritidspedagoger och ungdomsledare samordnad utbildning anmäler utredning stark tveksamhet. Skillnaderna ifråga om syfte, ämnesinriktning, praktikkrav och inträdesbestämmelser är så stora och väsentliga att utbildningsformerna även framgent bör hållas isär.

Också i fråga om stödet till ledarskolningen har utredningen funnit det nödvändigt att särbehandla vissa organisationer. Beträffande *Sveriges elevers centralorganisation, Sveriges folkhögskolelevers förbund* och *Riksförbundet Sveriges ungdoms- och hemgårdar* har som nämnts förordats, att bidraget till både central verksamhet och ungdomsledarskolning skall utgå från särskilda anslag. Vad som i avsnittet om centralt stöd anförts beträffande *Sveriges ungdomsorganisationers landsråd, Frikyrkliga ungdomsrådet, Sveriges unglottor* och *Riksförbundet Kyrklig ungdom* bör i princip också gälla för deras bidrag till ungdomsledarutbildning.

Till *Sveriges riksidrottsförbund, Skid- och friluftsfrämjandet* och *Svenska korporationsidrottsförbundet* föreslås bidrag till ungdomsledarskolning för 1968/69 utgå med 900 000 kr., 85 000 kr. respektive 70 000 kr. Medel för ändamålet föreslås anvisade över idrottsfonden.

Ungdomsutredningens förslag ifråga om ungdomsledarskolningen innebär att det statliga stödet över ecklesiastikhuvudtiteln för 1968/69 blir (6 500 000 + 100 000 + 200 000) 6 800 000 kr., vilket innebär en ökning med 4 300 000 kr. Avsättningen till idrottsfonden över handelshuvudtiteln för samma ändamål ökas med sammanlagt 1 060 000 kr.

10.5 Kvalificerad ungdomsledarutbildning och forskning

I ett särskilt kapitel tar utredningen upp den kvalificerade ungdomsledarutbildningen på — i princip — postgymnasial nivå. Sådan utbildning saknas i vårt land, även om viss i organisationsregi bedriven ungdomsledarutbildning till en del kan sägas vara jämförlig med utbildning vid universitet eller högskola. I anslutning härtill konstaterar utredningen att forskningsinsatserna rörande bl. a. ungdomens fritidsförhållanden hittills varit mycket blygsamma.

Utredningen diskuterar skäl för och emot en ungdomsledarutbildning av antydd art och redovisar även de synpunkter ungdomssammanslutningarna i en enkät framfört på frågan om en eventuell postgymnasial utbildning. Forskningens betydelse för ungdomsledarutbildningens och ungdomsarbetets utveckling, särskilt då i metodiskt avseende, betonas. Vikten av ett nära samspel mellan forskning och utbildning understrykes starkt.

Utredningen anser sig kunna fastslå att behov föreligger av kvalificerad ungdomsledarutbildning på »hög nivå» och föreslår att en försöksverksamhet inledes med början hösten 1969. Sin syn på utbildningens syfte, innehåll m. m. utvecklar utredningen i vad den betecknar som ett ramförslag. Detta innefattar även en del aspekter på forskningsfrågan. Ramförslaget förutsättes bli föremål för viss vidarebearbetning inom skolöverstyrelsen, vilken därvid bör samråda med ungdomsorganisationer, kommuner m. fl. avnämare. Enligt det skisserade förslaget bör utbildningen omfatta fyra terminer. Dess ämnesmässiga innehåll sammanfattas i sex huvudrubriker (Inom parentes anges det preliminära beräknade timantalet.):

Samhällskunskap och sociologi (200 tim.)

Psykologi (200 tim.)

Ungdomskunskap (150 tim.)

Pedagogik (100 tim.)

Ungdomsarbetets metodik (300 tim.)

Administration samt förenings- och organisationskunskap (150 tim.)

Till detta kommer 200 timmar för seminarier. Den schemabundna undervisningen bör inte omfatta mer än i genomsnitt 4½ timmar per dag. Under utbildningstiden bör de studerande animeras att bilda s. k. fria studiegrupper kring olika ämnen eller frågor. Längre och kortare perioder av praktiska och metodiska tillämpningsövningar föreslås ingå i utbildningen.

Inträdesvillkoren föreslås så utformade, att inträde kan beredas var och en som har tillräcklig underbyggnad och mogenhet att kunna tillgodogöra sig utbildningen. Sökande med betyg från gymnasium eller fackskola bör tas in med ledning av dessa betyg. Annan sökande bör kunna antas efter särskilda inträdesprov i svenska och engelska. Inträde bör i regel medges tidigast det år då sökanden fyller 23 år. Erfarenheter av ungdomsarbete i olika former samt aktiv ledarinsats under minst två år bör uppställas som inträdesvillkor. Samtliga sökande bör genomgå någon form av lämplighetsprov.

Huvuddelen av undervisningen föreslås ske i seminarieform med de studerande uppdelade i grupper, vilka inte bör omfatta mer än högst 16 elever.

I vart och ett av de sex huvudämnena bör kursplanen omfatta två nivåer, en allmän kurs och en fördjupad kurs. Den allmänna kursen bör innefatta samtliga i ämnet ingående huvudmoment. Den fördjupade kursen bör i regel bestå i ett mera självständigt arbete. Eftersom de studerande under kursens gång skall prestera ett antal muntliga och skriftliga redovisningar anser utredningen det inte nödvändigt med speciella betyg. Alla som genomför studierna med den fördjupade kursen i två ämnen bör erhålla diplom. De fördjupade kurserna bör i de ämnen där det är möjligt helt eller delvis göras likvärda och parallella med den akademiska undervisningen. För de studerande bör möjligheten att fullgöra tentamina till akademiska betyg stå öppen.

Utredningen diskuterar olika alternativ för utbildningens organisatoriska

och administrativa anknytning. De starkaste skälen anses tala för att ungdomsledarutbildningen etableras i anslutning till lärarhögskolan i Stockholm. För ändamålet inrättas en särskild, självständig avdelning, som delas upp på en fosknings- och en utbildningssektion.

Den årliga intagningen till den aktuella utbildningen bör 1969 och 1970 vara högst 24 elever.

Vid sidan om den kvalificerade ungdomsledarutbildningen, som alltså skall omfatta fyra terminer, bör även ett antal kortare kurser anordnas vid avdelningen.

10.6 Samordningsfrågor

Liksom hittills bör skolöverstyrelsen vara tillsynsmyndighet för stödet till ungdomsorganisationerna och ungdomsarbetet. Skäl saknas enligt utredningens mening för genomgripande förändringar därvidlag. Samtidigt framhålles dock att frågan kan komma i ett annat läge när idrottsutredningens arbete avslutas. Åtskilligt talar nämligen för att stödet till idrotten och till övrig ungdomsverksamhet bör samordnas också med avseende på tillsynen. Anslag till organisationer och verksamhet för ungdom utgår nu över flera huvudtitlar. Vissa av utredningens förslag innebär att möjligheterna till överblick och samordning förbättras. I stort kvarstår dock de olägenheter som följer av att medel för likartade ändamål uppföres på olika huvudtitlar. En genomgripande samordningsreform kan enligt utredningens mening ske först sedan idrottsutredningen framlagt sina förslag. Utredningen anser sig dock redan i nuläget ha grund för ett principiellt förord för att idrottsanslagen föres över till ecklesiastikhuvudtiteln. I sammanhanget föreslås att anslaget för viss upplysningsverksamhet i ungdomsfrågor (huvudsakligen statens ungdomsråds verksamhet) fr. o. m. 1968/69 flyttas från socialhuvudtiteln till ecklesiastikhuvudtiteln. Beträffande ungdomsrådets ställning, uppgifter m. m. föreslås i övrigt inga nämnvärda förändringar. Utredningen ifrågasätter dock starkt om rådet i den utsträckning som sker bör fungera som remissinstans för utredningsbetänkanden m. m.

10.7 Bidrag till klubbverksamheten på landsbygden

Till de särskilda frågor utredningen i direktiven ålagts att behandla hör det statliga stödet till klubbverksamheten på landsbygden. Därmed åsyftas den ungdomsaktivitet som — förutom föreningsarbete i traditionell mening — har ett starkt markerat inslag av företrädesvis individuellt inriktad, kvalificerad yrkesorientering inom lant- och skogsbruksnäringarnas område. Verksamheten bedrives också på angränsande områden. Den har oftast formen av s. k. egna företag med inriktning på jordbruk, trädgårdsskötsel, skogsvård, djurskötsel, hem- och hushållsarbete m. m.

De skäl, som hittills utgjort motivering för de statliga insatserna för klubbverksamheten, förblir, enligt utredningens bedömning, i allt väsentligt giltiga även under den framtid som kan överblickas. Det faktum att bidragen till ungdomens fritidsverksamhet och de riksomfattande ungdomssammanslutningarna byggts ut kraftigt under senare år påkallar dock en revidering av inriktningen och formerna för det speciella stödet till klubbverksamheten. Utredningen förordar att de egna företagen, som är klubbverksamhetens särmärka och som ger den väsentligaste

delen av yrkesorienteringen och yrkesfostran, lägges till grund för bidragsgivningen.

Enligt utredningens mening bör bidrag av statsmedel utgå endast till riksomfattande sammanslutningar, som efter särskild prövning av tillsynsmyndigheten förklarats lämplig att fungera som huvudman för den aktuella yrkesinriktade ungdomsverksamheten. Det är, säger utredningen, i hög grad önskvärt att de sammanslutningar, vilka nu har lantbruks- och skogsfackliga inslag i sitt ungdomsarbete kan förmås att etablera ett intimt och fast samarbete. Ett samgående kan emellertid endast grundas på frivilliga överenskommelser. Varje tanke på att genom tvingande eller diskriminerande statsbidragsbestämmelser försöka åstadkomma ett samgående måste avvisas, eftersom en sådan åtgärd vore en mycket grov kränkning av den självbestämmanderätt som föreningsfriheten tillförsäkrar sammanslutningarna.

Det nya bidrags-, tillsyns- och redovisningssystem utredningen förordar är uppbyggt enligt i huvudsak följande riktlinjer:

Huvudmännen skall varje år för prövning och godkänna till tillsynsmyndigheten lämna uppgift om de företagsämnen, instruktions-, studie- och arbetsmateriel de avser att föra ut i verksamheten under framförliggande säsong. Den enskilde klubbmedlemmen skall själv föra noggranna anteckningar om arbetet, kostnaderna m. m. i det egna företaget. När detta slutförts skall det granskas och godkännas av person med erforderliga fackkunskaper. För varje företag skall lämnas en slutredogörelse på särskilt formulär. Rapporten skall undertecknas av företagaren och granskningsmannen. Slutrapporterna sammanställes därefter hos huvudmannen och lägges till grund för dennes ansökan om statsbidrag.

Enligt utredningens mening bör endast företag med klart yrkesorienterade eller yrkesfostrande karaktär inom de lantbruks-, skogsbruks- och — i viss utsträckning — lanthushållsfackliga områdena vara bidragskvalificerande. Högst två företag per verksamhetsår och person föreslås kunna bli bidragsgrundande.

Tillsynsfunktionerna, som nu är delade mellan lantbruksstyrelsen och skogsstyrelsen, föreslår bli samlade hos den förstnämnda myndigheten. Till denna bör knytas en särskild s. k. ungdomsnämnd, i vilken bör ingå sakkunniga från såväl lantbrukets som skogsbrukets område. Enligt utredningens uppfattning bör tillsynsmyndigheten medverka till att i första hand huvudmännens ungdomskonsulenter och -instruktörer får yrkesfacklig och pedagogisk fortbildning. För 1968/69 föreslås 25 000 kr. anvisade för detta ändamål.

Per slutredovisat och godkänt företag föreslås bidrag utgå med 40 kr. Antalet företag beräknas av utredningen till 13 000. De nya bestämmelserna bör lämpligen träda i kraft den 1 januari 1969. I 1969/70 års budget föreslås ett förslagsanslag på 520 000 kr. bli uppfört under rubriken bidrag till viss yrkesinriktad ungdomsverksamhet.

De statsmedel som utbetalas till huvudmännen skall dessa få disponera tämligen fritt för att främja det med bidragsgivningen förenade syftet.

Experten Olsson har i ett särskilt yttrande hävdat att bidraget per företag borde vara 60 kr., vilket innebär att anslaget för 1969/70 skulle behöva uppföras med 780 000 kr.

Reservation och särskilt yttrande

Reservation av ledamoten fru Anna-Greta Gustafson

Utredningens majoritet har såsom framgår av kapitel *4.7.3. Bidragsgivningens inriktning* föreslagit att statligt fritidsstöd vad gäller bidrag till fritidsgrupper icke skall utgå till av kommunerna anordnad verksamhet. Som skäl härför anföres att det inte är befogat att statsmedel tas i anspråk för att stimulera kommunerna till en verksamhet, som dessa själva — enligt barnavårdslagen — i princip får anses ha till uppgift att främja. Vidare hänvisas till det förhållandet att kommunerna i egenskap av huvudmän mottar eller förmedlar en jämförelsevis ringa del av det totala stödet, varjämte mer än hälften av kommunandelen går till Stockholm, Göteborg, Malmö och Hälsingborg. Slutligen har konstaterats att kostnaderna för grupper med kommun som huvudman till mycket liten del (13—14 procent) täckes av statsbidrag.

Jag kan instämma i att barnavårdslagen i och för sig ger stöd åt utredningsmajoritetens uppfattning att det åligger kommunerna att själva främja en sådan verksamhet varom här är fråga. Med den vidsträckta innebörd som givits den tredje paragrafen i barnavårdslagen, vilken paragraf innefattar ett ansvarstagande långt utöver fritidsgruppsverksamhet, kan emellertid detta synsätt anbringas på varje åtgärd som syftar till ungdomens fostran. I detta stycke strider därför utredningsmajoritetens uppfattning mot vad som anförts i kapitel *4.7.2. Kommunerna och fritidsgruppsstödet* om fördelningen av ansvar och kostnader mellan staten och kommunerna. Enligt min mening kan man sålunda inte genom att hänvisa till barnavårdslagen hävda att det föreligger någon principiell skillnad mellan ifrågavarande bidrag och övrigt fritidsstöd.

Såsom framgår av tabellerna 27 och 28 har idrotten svarat för praktiskt taget hela ökningen av antalet fritidsgrupper och deltagare under perioden 1960/61—1964/65, medan de absoluta talen för studieförbunden och kommunerna närmast tyder på en stagnation. Självfallet har därvid studieförbundens och kommunernas relativa andel av fritidsgruppsstödet sjunkit.

Detta betyder emellertid inte att bidraget som sådant skulle ha minskat i betydelse för kommunerna eller för studieförbunden.

Vad gäller de stora städerna och dess andel av fritidsgruppsbidraget vill jag framhålla att jag finner det naturligt att de speciella problem som sammanhänger med stora stadsbildningar måste återspeglas i en omfattande verksamhet. Att de ansvariga myndigheterna i Stockholm, Göteborg, Malmö och Hälsingborg funnit anledning att särskilt hårt engagera sig i ungdomens fritids-

frågor torde inte utgöra något hållbart argument för ett slopande av fritidsgruppsstödet till kommunerna.

Detsamma gäller det förhållandet att statsbidraget endast täcker en ringa del av kostnaderna för de grupper kommunerna själva anordnar. Detta återspeglar endast det faktum att verksamheten blir förhållandevis dyrbar genom sin intensitet — ett större antal timmar per kväll, längre ledarpass etc. — vilket visar svårigheterna i det ungdomsarbete som kommunerna speciellt måste engagera sig i. Jag kan sålunda inte finna att utredningens majoritet anfört några verkliga skäl som skulle motivera ett indragande av stödet till kommunerna i dess egenskap av fritidsgruppsanordnare. Jag anser tvärt om att det föreligger ett behov av att ytterligare stimulera det kommunala initiativet vad gäller åtgärder i barnavårdslagens anda. Vidare torde en inte önskvärd psykologisk effekt ernås om man delar upp grupperna i »auktoriserade» och »icke auktoriserade». Därtill kommer den ekonomiska effekten, som — ehuru den procentuellt sett kan synas vara av mindre betydelse — faktiskt ger ett icke oväsentligt tillskott i många kommuners budget för ungdomsarbetet.

En indragning av bidraget kan också få den konsekvensen — vilket utredningens majoritet synes underförstå — att kommunerna lockas till ett rapporteringsförfarande genom någon lokal organisation, vilken i sin tur måhända rapporterar sina egna fritidsgrupper till kommunen för erhållande av kommunalt bidrag. Det säger sig självt att de mest orimliga situationer därvid kan uppkomma.

Med hänvisning till det anförda får jag sålunda föreslå:

att det statliga stödet till kommunernas fritidsgrupper bibehålles samt

att kommunerna även fortsättningsvis kan vara huvudman för såväl egna grupper som för sådana som för övrigt önskar bli rapporterade genom vederbörande kommun.

Särskilt yttrande av experten Evald Olsson

Jag har deltagit i 1962 års ungdomsutredningsarbete i avseende på de delar som berör klubbverksamheten på landsbygden (kapitel 9) och biträder utredningens förslag i alla delar utom i vad gäller det statliga bidraget per företag. Detta anser jag bör utgå med 75 procent av de kalkylerade kostnaderna, d. v. s. 60 kr. per företag i stället för av utredningen föreslagna 40 kr. per företag. Det sagda innebär att jag vidhåller mitt under utredningsarbetet framförda förslag därvidlag. Jag anser nämligen ett bidrag av den senare storleksordningen är nödvändigt för att verksamheten skall få den utbredning den förtjänar och för att samtidigt kvaliteten skall kunna upprätthållas.

BILAGA A

Skrivelse till Statsrådet och Chefen för Ecklesiastikdepartementet

I betänkandet »Lokaler för ungdomsverksamhet» (SOU 1965: 63) redovisade 1962 års ungdomsutredning normer och principer för vissa kommuners lokalpolitik. I anslutning härtill konstaterades att dessa i allt väsentligt byggde på allmänna erfarenheter och bedömningar. Forskning rörande dimensionering, lokalisering m. m. saknades praktiskt taget helt, förklarade utredningen, som fortsättningsvis starkt betonade behovet av särskilda forskningsinsatser. Dessa borde kunna ge ett bredare faktaunderlag för utfärdandet av normer och rekommendationer till planerande och byggande instanser. Såväl omsorgen om lokalernas inre och yttre miljö som ekonomiska skäl talade för forskning. Av betänkandet framgick vidare att utredningen haft överläggningar med statens nämnd för samlingslokaler och statens institut för byggnadsforskning kring forskningsfrågorna samt att avsikten var att återkomma till dessa. Efter ytterligare kontakter med representanter för samlingslokalsnämnden utarbetades en gemensam promemoria rörande inriktningen av ett forsknings- och undersökningsprogram. I denna berördes vidare vissa avgränsnings- och prioritetsproblem. Promemorian utgjorde grund för utredningens senare hemställan att byggnadsforskningsinstitutet skulle skissera ett antal undersökningsmodeller samt kostnadsberäkna dessa. Innehållet i promemorian samt institutets förslag beträffande undersökningarnas uppläggning återges här i sina huvuddrag.

Forsknings- och undersökningsarbetets inriktning

Syftet för hela programmet kan generellt anges vara att frambringa fakta och material, som kan läggas till grund för riktlinjer, anvisningar och råd rörande planering, projektering m. m. av fritids-, samlings- och ungdomslokaler. Av skäl som ungdomsutredningen närmare angivit i lokalbetänkandet bör studierna på de aktuella områdena särskilt ta hänsyn till intensiteten och formerna för verksamhet bland ungdom. Det bör erinras om att »ungdom» är ett samlingsbegrepp för en mycket bred åldersgrupp av befolkningen. Inriktningen av fritidsaktiviteten och dess former är starkt skiftande mellan olika åldersgrupper av ungdom, vilket även återverkar på de krav som måste ställas på lokaler för verksamheten.

Speciell uppmärksamhet bör genomgående ägnas de handikappades möjligheter att nyttja lokalerna.

I stort kan de problem som möter sammanföras i tre huvudgrupper:

1. lokalernas (anläggningens) läge, storlek etc. i förhållande till kringliggande samhälle, område, bygd och miljö;

2. lokalernas inbördes förhållande inom en anläggning med hänsyn till dennas helhetsfunktion;

3. lokalens (rummets) utformning,

inredning m. m. med hänsyn till det ändamål den i första hand skall tjäna.

Statens nämnd för samlingslokaler har härutöver framhållit att i sammanhanget även borde beaktas att frågan om produktionsformer och lokalförvaltning vore betjänt av en inträngande studie. Mot denna bedömning har ungdomsutredningen ingen invändning. Som undersökningsobjekt representerar den dock en särart i jämförelse med de övriga tre, eftersom undersökningarna i första hand förutsättes ske från administrativa och ekonomiska utgångspunkter. Produktions- och förvaltningsspörsmålen lämnas därför åsido i det följande.

Ett annat område som bör uppmärksammas är lokalfrågornas behandling i samband med stads- och byggnadsplanearbetet. I kommunerna handlägges lokalärendena av många instanser. Kontakten och samordningen dem emellan är inte alltid tillfredsställande. I hög grad är också organisationer och föreningar engagerade eller i vart fall intresserade. Ofullständiga kunskaper om planeringsrutinerna samt bristfälliga kommunikationer mellan intressegrupperna skapar en mångfald problem. Ibland begränsar de sig till irritation, men andra gånger blir följden dubbelarbete, misstag etc. eventuellt med ekonomiska återverkningar. Det nu nämnda problemområdet synes emellertid inte vara ett forskningsfält i egentlig mening och har lämnats utanför de fortsatta övervägandena och exemplifieringarna.

De tre angivna huvudområdena har en rad gemensamma beröringspunkter. Det torde också framgå av efterföljande sammanställning över delproblem, som bör belysas i ett kommande undersökningsarbete.

1. *Lokalerna (anläggningen) i förhållande till samhället, miljön etc.*

placering; centralt — avsides; i bostadsområde, i kommersiellt eller kulturellt centrum; med anknytning till fritidsområden för utomhusverksamhet; trafik- och parkeringsförhållanden; störningsproblem i förhållande till omkringliggande bebyggelse;

storlek i förhållande till befolkningsunderlag; maximi- och minimigränser för en lokal (anläggning).

2. *Lokalanläggningen som funktionell enhet*

avvägning »stora lokaler — små rum»; speciallokaler;

entréfrågor; läge i förhållande till omgivande bebyggelse, öppna platser, trafikstråk etc.; en eller flera entréer i ett eller flera plan (gatu-, överplan);

garderobsfrågor — en eller flera garderober; »småbarnsgarderober»;

toaletter, omklädningsrum, tvättrum; expeditionslokaler;

förråds- och förvaringsutrymmen; rum — skåp; låsmöjligheter; plats för extra möbler och utrustning;

köks- och serveringsutrymmen; storlek; utrustning; pentry;

reservutgångar;

inre kommunikationsvägar; lokalernas och utrymmenas inbördes placering (bl. a. över- och underplan); möjligheterna att vissa tider på dygnet eller året avgränsa lokalerna från varandra med hänsyn till verksamhetens intensitet, åldersdifferentiering, arten av verksamhet.

3. *Lokalens (rummets, utrymmets) storlek, utformning, inredning m. m.*

ljudisoleringsproblem bl. a. i förhållande till angränsande rum; vikväggar;

akustiska problem bl. a. i lekhallar och lokaler för program- och teaterverksamhet;

fönsterproblem; ljus- och mörkläggningsmöjligheter; fönsterlåsning;

ventilationsfrågor bl. a. med hänsyn till ojämn belastning; källarlokaler;

belysningsproblem i skilda typer av rum och i lokaler för skiftande verksamhet (t. ex. dans — bordtennis);

färgsättningsproblem; (jfr belysningsproblem);

golv- och väggmaterial; (jfr belysningsproblem);

scen- och podiefrågor; dubbelnyttjande av angränsande utrymmen; fasta, flyttbara, sänkbara;

tekniska hjälpmedel; program för ledningsdragning, uttag, magnetslingor; fasta eller flyttbara skrivtavlor, kombitavlor, filmdukar.

Vart och ett av huvudområdena liksom också flera av delfrågorna är av en storlek som kräver betydande forsknings- och arbetsinsatser samt ekonomiska resurser. Vetskapen härom har föranlett en angelägenhetsgradering. Efter samråd med statens nämnd vill utredningen förorda, att i första hand de under punkt 2, i andra hand de under punkt 3 och i tredje hand de under punkt 1 angivna frågorna studeras. I fjärde rummet skulle produktions- och förvaltningsproblemen kunna tas upp. De spörsmål som inrymmes under rubriken »Lokalerna (anläggningen) i förhållande till samhället, miljön etc.» är både angelägna och intressanta. Såvitt kan bedömas skulle emellertid ett undersöknings- och forskningsprogram på detta område — för att överhuvudtaget kunna ge nämnvärd vägledning för dimensionering och lokalisering av lokaler och anläggningar — bli utomordentligt vidsträckt och tidskrävande. I nuläget har utredningen därför ansett att det bör stå tillbaka för de två andra. Det som 1 angivna området skulle dock kunna tänkas avgränsat eller delat på ett sätt som gör det mera överblickbart och hanterligt. Så borde exempelvis dimensionerings- och lokaliseringsfrågorna måhända kunna studeras i en viss miljötyp, t. ex. förortsstäderna. Möjligen skulle också storleks- och placeringsfrågorna kunna behandlas fristående från varandra. Om en delning av det senare slaget bedömes lämplig bör företräde ges för undersökningar kring lokaliseringsspörsmålen.

När de under punkterna 2 och 3 exemplifierade frågorna skjutes i förgrunden är det för att de funktionella problemen erfarenhetsmässigt är de största. Att så är fallet har bl. a. samband med den fortlöpande förändringen av formerna och metoderna i föreningsarbetet, framväxten av tämligen stora, allsidigt inriktade anläggningar samt de som följd av kostnadsutvecklingen alltmer skärpta kraven på hög nyttjandefrekvens av utrymmena.

Ramprogram för undersökningsarbetet

Den i det föregående beskrivna studien rörande fritidslokaler m. m. bör ges formen av en empirisk undersökning. Denna delas upp i huvudsak på det logiska och kronologiska sätt som framgår av punkterna i efterföljande ramprogram.

Studien kan lämpligen förläggas till någon eller några större tätorter, där bostadsområdenas tillväxt och storlek är betydande. Den bör omfatta samlings- och fritidslokaler i tämligen vid mening. Renodlat kommersiella institutioner (kaféer, biografer, hotell- och restauranglokaler och liknande) tas dock inte med och inte heller anläggningar avsedda enbart för idrotts- och friluftsändamål (gymnastiksalar, simhallar och liknande). Som ledning för studiens avgränsning kan det vara befogat att i arbetets inledningsskede göra vissa ytterligare lokaltypsbestämningar.

1. För att få en klarare bild av de problem som är mest aktuella bör i första hand en *formulativ studie* företas. Vid ett mindre antal fritidslokaler, samlingslokalsanläggningar, ungdoms-

gårdar och liknande kartlägges aktiviteternas fördelning genom observation och genom samtal med ungdomsledare, lokalägare, fastighetsskötare, besökare m. fl. kategorier. Därigenom kan erhållas väsentlig information om målsättning, problem och krav.

2. Nästa skede blir att avgöra *vilka ålderskategorier*, som är lämpliga att välja ut för undersökningen. Här utnyttjas den information, som erhållits från den formulativa studien.

3. Ett *schema över* tänkbara *aktiviteter* upprättas och frekvensen för dessa beräknas. Ett sådant schema fås delvis med ledning av punkt 1. Dessutom torde värdefull information kunna hämtas ur byggnadsforskningens boendestudie rörande ungdomar, där även fritidsaktiviteten kartlägges. Detsamma gäller för ungdomsutredningens undersökningar rörande ungdomens fritids- och föreningsvanor. En genomgång av övrig litteratur med anknytning till ämnet kan troligen också ge viss vägledning.

4. Det därpå följande steget innebär, att ställning måste tas till *vilka aktiviteter* av de i föregående punkt listade, som i det följande skall omfattas av studien.

5. Med hjälp av statistik över nuvarande beläggning samt med ledning av pågående intervjuundersökning om fritids- och föreningsverksamheten bland ungdom beräknas *lokalbehovet*. Kompletterande intervjuer med vuxna och med skolklasser bör ingå.

6. Ett *schema för* tänkbara *lokalvarianter* och *kombinationer av lokaler* för olika aktiviteter utarbetas. Frågan om *centralisering* och *decentralisering* tas upp till prövning i sammanhanget. Vilka aktiviteter som kan förläggas till den perifera lokalen och vilka som kan utövas i den centrala anläggningen studeras.

7. *Inredning och utrustning*, material, slitage och belysningsfrågor studeras som en särskild del. En kombination av laboratorie- och fältstudier bör ge möjligheter till anvisningar för utformningen av de skilda lokalerna.

8. *Ägandeförhållanden, organisations- och förvaltningsfrågor* behandlas i likhet med punkt 7 som ett fristående delproblem. Syftet bör vara att få fram en samlad bild av dagsläget, att belysa aktuella problem samt för- och nackdelar med bl. a. olika produktions- och förvaltningsformer. Den närmare uppläggningen förutsätter kontakter med representanter för olika föreningar, kommuner, samlingslokalsägare och bostadsföretag.

Sammanfattade överväganden och förslag

Som tidigare uttalats är ungdomsutredningen av den bestämda uppfattningen att åtskilliga värdefulla kunskaper av betydelse för miljö- och lokalutformningen finns att vinna genom systematiska studier av de problem som möter på lokalområdet. Även rent ekonomiska fördelar kan ligga inom räckhåll. Av vad som anförts torde ha framgått, att det aktuella fältet är mycket stort och på det hela taget obearbetat. Betydande insatser kommer därför att krävas för att samla in och systematisera grundläggande fakta. Eftersom det torde bli nödvändigt att prova och utveckla delvis nya undersöknings- och mätinstrument — t. ex. för frekvensstudier rörande olika aktiviteter — kan också en rad metodiska svårigheter förutses.

Det skisserade ramprogrammet bör enligt utredningens bedömning tjäna som utgångspunkt för detaljplaneringen av det forskningsarbete, som nu bör komma till stånd. Till programmet vill utredningen göra ett par påpekanden. Punkterna 2 och 4 innebär ställningstaganden som avgör vilken inriktning det efterföljande arbetet bör få. Utredningen vill starkt framhålla, att lokalproble-

mens ungdomsaspekter inte får gå förlorade vid dessa båda avgöranden. Vad gäller åldersinriktningen (punkt 2) innebär det bl. a. att om utgångspunkten är kontinuet 0—100 år bör intervallerna vara kortare i åldrarna 10—25 år och längre i åldrarna över 30 år. Ifråga om vilka aktiviteter som skall tas med (punkt 4) måste hänsyn tas bl. a. till de verksamheter, som förekommer inom det öppna ungdomsarbetet.

Det direkta ansvaret för att genomföra undersökningarna förutsättes vila på statens institut för byggnadsforskning. Dess verksamhet finansieras i huvudsak genom byggnadsforskningsfonden, vilken tillföres dels i budgeten anvisade statsmedel dels den särskilda avgift som inbetalas av byggnadsindustrin. Disponibla fondmedel fördelas av statens råd för byggnadsforskning. Genom fondkonstruktionen kan medel för det här aktuella ändamålet inte anvisas genom att anslaget till fonden räknas upp i statsbudgeten. Den lämpligaste formen att lösa finansieringsfrågan är därför att ställa medel till förfogande för statens nämnd för samlingslokaler, vilken därigenom kan fungera som byggnadsforskningsinstitutets uppdragsgivare. Denna ordning har också den fördelen, att nämnden ges möjlighet att aktivt delta i det fortsatta programarbetet. Genom sin ställning som rådgivande och låneförmedlande organ har statens nämnd betydande erfarenheter som kan nyttiggöras i forskningsarbetet. Enligt utredningens mening bör också riksorganisationerna för lokalfrågor — genom nämnden eller på initiativ av byggnadsforskningen — ges tillfälle att medverka i förberedelserna och följa arbetet. På liknande sätt bör de erfarenheter och synpunkter, vilka finns samlade hos organisationer och kommuner, kunna tas till vara.

Även om forskningsarbetets inriktning i stort angivits i det föregående och trots att därtill fogats en angelägenhetsgradering, är gränserna för det område inom vilket studierna skall företas mycket tänjbara. Därav följer svårigheter att överblicka och ange kostnaderna för undersökningarna. Uppenbart är emellertid att deras omfattning gör det nödvändigt för institutet att anställa en kvalificerad person för att leda arbetet. Dessutom krävs resurser för att anlita experter och viss assisterande personal liksom medel för resor och studiebesök vid lokalanläggningar. Utredningen har ingående övervägt kostnadsfrågan och funnit det motiverat att förorda en ram på 250 000 kr. för perioden 1967—1970. De resurser, vilka därmed ställes till förfogande, kan anses ge tämligen goda möjligheter att frambringa material som underlag för framtida lokalplanering. Medelanvisningen bör fördelas över tre budgetår. För 1967/68 synes ett belopp av 100 000 kr. erforderligt. För att möjliggöra en rationell och långsiktig planering av undersökningarna bör beslut om den totala kostnadsramen fastställas redan under 1967.

Ifråga om kostnadsramen samt medelsbehovet för 1967/68 har ungdomsutredningen samrått med samlingslokalsnämnden.

Sammanfattningsvis och med hänvisning till vad som i det föregående anförts föreslår utredningen

att till *Statens nämnd för samlingslokaler* för budgetåret 1967/68 under inrikeshuvudtiteln anvisas ett reservationsanslag av 100 000 kr., vilket belopp avses bli nyttjat för visst i det föregående angivet undersökningsarbete röran de fritids-, samlings- och ungdomslokaler.

Stockholm den 30 september 1966

1962 års ungdomsutredning

Kurt Ward

/Sven Dahlin

BILAGA B

Ungdomens förenings- och fritidsliv i Västerås

Organisationer, fritidsgrupper, ungdomsgårdsbesökare, skolelever och ledare

Olle Halldén

/*Ella Amylong*

Innehåll

Innehåll 257

Tabellregister 260

Förkortningar 263

Förord 265

Kapitel 1. Västerås stad 267

Kapitel 2. Föreningsaktivitet i Västerås 272

Medlemsantal 272
Föreningstyper 273
Medlemsutvecklingen 273
Kvinnliga medlemmar 275
Styrelser, kommittéer, sammanträden 276
Styrelseledamöters medelålder 276
Verkställande/arbetsutskott 277
Kvinnliga ledamöter i verkställande utskott 277
Kommittéer 277
Styrelsesammanträden 277
Allmänna möten och mötesfrekvens 279
Besöksfrekvens vid årsmöten 280
Verksamhetsformer/arbetsgrenar 280
Fritidsgrupper 281
Fritidsgruppsledare 283
Studiecirkelverksamhet 284
Studiecirklar 284
Ledarbrist 285
Lokaler 286
Tävlingstillfällen i idrott för vissa åldersgrupper 287
Lagidrott 287
Kurser 287
Ekonomi 296

Kapitel 3. Föreningarnas fritidsgrupper 297

Organisationsområden 298
Typ av verksamhet 298
Plats för verksamhet 298
Födelseår 299
Avstånd mellan bostad och verksamhet 300
Födelseort 301
Målsmans yrke 302

Sysselsättning 303
Studiecirkel 304
Föreningstillhörighet 306
Gårdskort 309
Diverse förströelser o dyl 311
Verksamhet 316

Kapitel 4. Ungdomsgårdsbesökare i Västerås 317
Typ av verksamhet 317
Plats för verksamhet 317
Födelseår 317
Avstånd mellan bostad och ungdomsgård 318
Födelseort 318
Målsmans yrke 318
Sysselsättning 319
Skolor 319
Studiecirkel 319
Föreningstillhörighet 319
Gårdskort 321
Diverse förströelser o dyl 321
Verksamhet 322

Kapitel 5. Skolelever i Västerås 323
Klassrepresentation 324
Födelseår 324
Avstånd mellan bostad och skola 325
Födelseort 326
Målsmans yrke 326
Studiecirkel 327
Föreningstillhörighet 327
Slag av föreningstillhörighet 327
Föreningsbesök 328
Första år för föreningstillhörighet 328
Första gången med i slag av förening 328
Kort till ungdomsgårdar 329
Besök på ungdomsgård 329
Första år för gårdskort 331
Diverse förströelser o dyl 331

Kapitel 6. Föreningsanslutna skolelever i Västerås 336
Klassrepresentation 336
Födelseår 336
Avstånd mellan bostad och skola 336
Målsmans yrke 338
Studiecirkel 338
Föreningstillhörighet 338
Slag av föreningstillhörighet 338
Föreningsbesök 339
Första år för föreningstillhörighet 339
Första gången med i slag av förening 339
Diverse förströelser o dyl 341

Kapitel 7. Gårdskortsungdom bland skolelever i Västerås 343
Klassrepresentation 343
Födelseår 343
Avstånd mellan bostad och skola 344
Målsmans yrke 344
Studiecirkel 344
Besök på ungdomsgård 344
Första år för gårdskortsinnehav 345
Diverse förströelser o dyl 345

Kapitel 8. Attitydmätningar för skolelever i Västerås 348

Kapitel 9. Ledare i Västerås 350
Typ av sammankomster 350
Plats för verksamheten 350
Slag av ledarskap 351
Ålder 351
Civilstånd 351
Yrke 352
Födelseort 352
Inflyttningsår 353
Föreningstillhörighet 253
Ledaruppdrag 353
Slag av ledaruppdrag 354
Första år för ledaruppdrag 354
Skolutbildning 354
Makes/makas skolutbildning 354
Inkomstförhållanden 355
Andra föreningsuppdrag 356
Slag av föreningsuppdrag 356

Kapitel 10. Sammanfattning 358

Bilaga 1—8 . . . . . 362—366

Bilaga 9. 367

Tabellregister

Tabell 1. Befolkningsutvecklingen 1940—1964 267
2. Åldersgruppers procentuella andelar av befolkningen 1960, 1962 och 1964 267
3. Folkmängd och befolkningsrörelse 1936—1964 267
4. Den yrkesverksamma befolkningen i förvärvskategorier 268
5. Specifikation över Västerås stads förvaltningsområde 268
6. Befolkningens åldersfördelning enligt bebyggelseområden 269
7. Anslagna medel till ungdomsarbetet 1959—1964 269
8. Fritidsgruppverksamheten 1959—1964 270
9. Besöksfrekvens på ungdoms- och kvartersgårdar 1959—1965 . . . 270
10. Försålda gårdskort 1959—1965 271
11. Intervjumaterial 272
12. Medlemsantal 273
13. Föreningstyper 274
14. Medlemsutvecklingen 1956—1964 275
15. Kvinnlig medlemsutveckling 1956—1964 276
16. Styrelser, kommittéer, sammanträden 278
17. Allmänna möten och mötesfrekvens 1964 279
18. Årsmötesdeltagarprocent 1964 280
19. Fritidsgrupper och deltagare 1956—64 282
20. Slutredovisade fritidsgrupper och deltagare 1964 282
21. Första verksamhetsår med fritidsgrupper 282
22. Fritidsgruppsledare 1964 283
23. Slag av d:o 283
24. Studiecirklar 1964 284
25. Studiecirklar och deltagare 1956—1964 285
26. Ledarbrist eller ej 285
27. Lokaler för verksamheten inomhus vintertid 286
28—30. Tävlingstillfällen i idrott för vissa åldersgrupper 1964 . . . . 287—289
31. Lagidrott 1956—1964 290
32. Kurser 1964 290
33. Tillgångar och skulder 1964 291
34. Inkomster och utgifter 1964 292
35. Vinst och förlust och täckning av sistnämnda 1964 296

Föreningars fritidsgrupper

Tabell 36. IP fördelade på organisationsområde 298
37. Typ av verksamhet 299
38. Plats för verksamhet 299

39—40. Födelseår . . . . . 299—300
41—42. Avstånd i m mellan bostad och plats för fritidsverksamhet. . . . 301
43—44. Födelseort. 302
45—46. Målsmans yrke. . . . . 302—303
47—48. Sysselsättning 303
49—50. Elevers slag av skola. 304
51—53. Deltar i studiecirkel 305
54—55. Med i flera föreningar 306
56. Med i ytterligare föreningar 306
57—58. Med i slag av föreningar. . . . . 306—307
59. Föreningsansluten första gången år 307
60—61. Första gången med i slag av förening . . . . . 307—308
62—63. Besökt förening de senaste 14 dagarna 309
64. Har gårdskort 309
65—66. Besökt ungdoms- el. kvartersgård de senaste 14 dagarna. 310
67. Erhöll gårdskort första gången år. 310
68—69. Diverse förströelser o. dyl. de senaste 14 dagarna 311
70:1—10. Besöksfrekvens på d:o . . . . . 313—315
71. Slag av verksamhet vid intervjutillfället. 316

Ungdomsgårdsbesökare

Tabell 72. Typ av verksamhet. 317
73. Födelseår 317
74. Avstånd i m mellan bostad och ungdomsgård 318
75. Födelseort. 318
76. Målsmans yrke. 318
77. Sysselsättning 319
78. Slag av skola 319
79—80. Deltar i studiecirkel. 319
81—85. Föreningsanslutning . . . . . 319—320
86. Besökt ungdomsgård de senaste 14 dagarna 321
87. Erhöll gårdskort första gången år. 321
88. Diverse förströelser de senaste 14 dagarna 321
89. Besöksfrekvens på diverse förströelser o. dyl. 322
90. Verksamhet vid intervjutillfället 322

Skolelever i Västerås

Tabell 91. Klass 324
92. Födelseår 325
93. Avstånd i m mellan bostad och skola 325
94. Födelseort. 326
95. Målsmans yrke. 326
96—100. Föreningsanslutning . . . . . 327—329
101—103. Har gårdskort . . . . . 329—331
104—105. Diverse förströelser o. dyl. de senaste 14 dagarna . . . . . 331—332
106. Besöksfrekvens på d:o 334

Föreningsanslutna

Tabell 107. Klass 336
108. Födelseår 337
109. Avstånd i m mellan bostad och skola 337
110. Målsmans yrke 337
111. Deltar i studiecirkel 337
112. Med i antal föreningar 338
113. Med i slag av förening 338
114. Besökt förening de senaste 14 dagarna 339
115. Föreningsansluten första gången år 340
116. Första gången med i slag av förening 340
117. Diverse förströelser o. dyl. de senaste 14 dagarna 342

Med gårdskort

Tabell 118. Klass 343
119. Födelseår 343
120. Avstånd i m mellan bostad och skola 344
121. Målsmans yrke 344
122. Besökt ungdoms- eller kvartersgård de senaste 14 dagarna . . . 345
123. Erhöll gårdskort första gången år 345
124. Diverse förströelser o. dyl. de senaste 14 dagarna 346

Ledare

Tabell 125. Verksamhetsområden 350
126. Typ av sammankomster 350
127. Plats för verksamheten 351
128. Slag av ledarskap 351
129. Födelseår 351
130. Civilstånd 352
131. Yrke 352
132. Födelseort 352
133. Inflyttningsår 353
134. Föreningsanslutning 353
135—137. Ledaruppdrag . . . . . 353—354
138. Skolutbildning 355
139. Makes/makas skolutbildning 355
140—142. Inkomstförhållanden . . . . . 355—356
143—144. Andra föreningsuppdrag . . . . . 356—357

Skolelevers uppdelning på skolor avseende

Bilaga 1. Födelseår 362
2. Avstånd i m mellan bostad och skola 362
3. Målsmans yrke 363
4. Föreningsanslutning 364
5. Gårdskort 364
6—8. Diverse förströelser o. dyl. 365

Förkortningar

Idrottsorganisationer	I
Scoutorganisationer	Sc
Religiösa organisationer	R
Motororganisationer	M
Skolorganisationer	Sk
Nykterhetsorganisationer	N
Politiska organisationer	P
Andra organisationer	A
Idrottsföreningar i Västerås	VI
Scoutkårer i Västerås	VSc
Religiösa föreningar i Västerås	VR
Svenska kyrkan i Västerås	Sv. kyrk.
Motorföreningar i Västerås	VM
Skolföreningar i Västerås	VSk
Nykterhetsföreningar i Västerås	VN
Politiska föreningar i Västerås	VP
Andra föreningar i Västerås	VA
Intervjupersoner	IP
Föreningar	För.
Föreningsanslutna med gårdskort	Fmg
Föreningsanslutna utan gårdskort	Fug
Ej föreningsanslutna med gårdskort	Efmg
Ej föreningsanslutna utan gårdskort	Efug

Förord

En intensivundersökning har gjorts i Västerås under våren 1965. Staden Västerås har inte slumpmässigt uttagits, utan detta har skett på grund av att staden har ett förhållandevis väl utbyggt ungdomsarbete i kommunal regi, en hög frekvens av registrerade fritidsgrupper och tillhör ett snabbt expanderande område i landet — Mälardalen. Därtill har dess läge i förhållande till Stockholm, där 1962 års ungdomsutredning arbetat, ansetts lämpligt ur kostnads- och tidssynpunkt.

Undersökningen grundar sig på enkätsvar från 114 föreningar med ungdomsverksamhet och på gruppintervjuer med föreningars fritidsgrupper till ett antal av tjugofem och inalles tvåhundra intervjupersoner. Därtill har nittioen ungdomsgårdsbesökare intervjuats i grupper liksom sammanlagt tvåhundratrettioåtta elever från grundskolans klasser sju, åtta och nio. Fritidsgruppernas ledare och tjugonio ledare från ungdoms- och kvartersgårdar har även intervjuats. Analys har utförts på skolelevers attityder.

Rektor Harry Larsson, Västerås, och fritidskonsulent C. O. Hofberg, Nynäshamn, har organiserat och genomfört intervjuerna med skoleleverna, föreningarnas fritidsgrupper, ungdomsgårdsbesökarna och ledarna.

Det statistiska materialet om Västerås stad har aktuarie Olov Ytterberg i Västerås välvilligt tillställt utredningen.

Ungdomskonsulent Arne Lööf i Västerås har ställt till förfogande de expeditionella resurser som erfordrats för att intervjuerna och det lokala administrationsarbetet skulle kunna genomföras.

Direktör Arved Oksaar, Allmänna marknads- och Opinionundersökningar AB, står för sampelmetoder och sampeltal. Hålkort och körning av dessa har utförts av samma firma.

Fil. lic. O. Halldén har planerat och organiserat undersökningen och socionom E. Amylong har utfört den statistiska bearbetningen och analysen.

Olle Halldén

Ella Amylong

KAPITEL 1

Västerås stad

Västerås är residens- och stiftsstad i Västmanlands län. Staden ligger omkring Svartåns nedersta lopp och mynning i Västeråsfjärden av Mälaren och har kommunikationer såväl sjöledes som genom lands- och järnvägar.

Den 1/1 1964 var Västerås Sveriges sjätte stad i storleksordning med en folkmängd av 82 055. Tabell 1 nedan visar utvecklingen i femårsperioder sedan 1940—1960 och därefter i tvåårsperioder. (Uppgifter erhållna från Västerås stads statistiska kontor.)

Tabell 1

År	Åldersgrupper			Totalt	Ökning %
	—9 år	10—24 år	25 år —		
1940	4 439	9 482	24 676	38 597	—
1945	7 705	9 907	31 325	48 937	26,8
1950	11 186	11 334	37 652	60 172	22,9
1955	11 693	13 772	42 278	67 743	12,6
1960	11 957	18 710	47 111	77 778	14,8
1962	12 212	19 975	48 860	81 047	4,2
1964*	13 020	21 259	50 728	85 007	4,9

* Med reservation för sifferuppgifterna.

Fr. o. m. 1965 är Västerås landets femte stad i storleksordning.

Tabell 2 nedan visar de tre åldersgruppernas procentuella andelar av befolkningsmängden åren 1960, 1962 och 1964.

Folkmängden och befolkningsrörelse framgår av tabell 3 i femårsperioder fr. o. m. 1936—1960 och i fyraårsperioden 1961—1964. (Uppgifterna erhållna från Västerås stads statistiska kontor.)

På 1600-talet betraktades Västerås som en kulturens högborg genom biskop Johannes Rudbeckius åtgärder på undervisningens område. Denne anlade t. o. m. en »pigeskola», vilken skulle

Tabell 2

År	Åldersgrupper i %			Totalt
	—9 år	10—24 år	25 år—	
1960	15,4	24,0	60,6	100 %
1962	15,1	24,6	60,3	100 %
1964	15,3	25,0	59,7	100 %

Tabell 3

År	Medelfolkmängd	Folkökning % av mfm	Födda % av mfm	Döda % av mfm	Födelseöverskott % av mfm	Flyttningsnetto % av mfm
1936—40	35 818	34,4	14,5	9,3	5,2	29,2
1941—45	42 015	35,2	21,5	8,2	13,3	21,9
1946—50	54 446	41,8	22,1	7,6	14,5	27,3
1951—55	64 092	24,7	17,5	7,1	10,4	14,3
1956—60	73 536	26,5	17,3	7,0	10,3	16,2
1961—64	80 926	21,8	17,5	7,4	10,1	11,7

Tabell 4

Förvärvskategori	Dagbefolkning		Nattbefolkning		Skillnad	
	abs	%	abs	%	abs	%
Företagare	1 764	4,7	1 761	4,9	3	0,17
Tjänstemän	17 566	46,8	16 866	46,8	700	3,98
Arbetare	18 177	48,5	17 417	48,3	760	4,18
Totalt	37 507	100	36 044	100	1 463	3,90

vara den första i Sverige. I våra dagar dominerar det från 1800-talets slut starkt expanderande industriväsendet staden. Industriprocenten är 6, vilket betyder andel i tiotals procent av den förvärvsarbetande befolkningen, som är sysselsatt inom gruvdrift, tillverkningsindustri m. m. samt byggnads- och anläggningsverksamhet (Folkräkningen 1960 VI).

Av stadens invånare finner man att

555 idkar jordbruk, skogsbruk, jakt och fiske,

36 är verksamma inom gruvdrift och mineralbrytning,

18 125 är sysselsatta inom tillverkningsindustri,

3 706 arbetar inom byggnads- och anläggningsverksamhet,

873 är anställda i el.-, gas- och vattenverk m. m.,

4 930 är sysselsatta inom handel,

1 838 är engagerade inom samfärdsel,

7 194 innehar tjänster och

279 utövar inte specificerbar verksamhet.

Självförsörjningsgraden är 104, vilket innebär att en överförsörjning av arbetstillfällen förelåg 1960, då detta material redovisades av Folkräkningen (F 11. Tabell 3. Spec. program för större städer).

En uppdelning av den yrkesverksamma befolkningen i förvärvskategorier enligt 1960 års folkräkning har gjorts i tabell 4. Härvid har en fördelning även skett i dag- och nattbefolkning.

Tabell 5

Slag av område	m²
Park- och gatuplantering	3 128 000
Idrottsområden	474 000
Allmänna tomtområden	140 000
Fritidsområden	3 714 300
Totalt	7 456 300

Medelinkomsten 1960 var 14 336 kr per inkomsttagare.

Västerås har en areal av 132,10 km² och med tillhörande del av Mälaren ca 147 km².

Enligt verksamhetsberättelse för år 1963, tillställd park- och idrottsstyrelsen av Gunnar Ekberg den 18 april 1964, utgjorde det totala förvaltningsområdet vid årsskiftet 1963—1964 7 456 300 m². Detta område omfattade dels stadsplanefastställd park-, gatuplanterings-, idrotts- och allmänna tomtområden och dels befintliga fritidsområden utom stadsplanen. Den totala underhållsarealen vid nämnda tidpunkt uppgick till 4 434 440 m². Stadens totala förvaltningsområde utgör således ca 5 % av Västerås areal. Tabell 5 visar en specifikation över det totala förvaltningsområdet.

Västerås indelas i 81 stadsdelar, av dessa kan 15 betecknas som villaområden, 22 som flerfamiljshusområden, 13 som blandad bebyggelse och 22 som övrig bebyggelse.

Tabell 6

Område	—10 år	10—20 år	20 år—	Totalt	%
Villaomr.	1 626	2 118	6 850	10 594	13,7
Flerfam.hus	6 919	6 409	26 675	40 003	51,8
Blandad bebyggelse	2 861	3 521	15 195	21 577	28,0
Övrig bebyggelse	516	877	3 585	4 978	6,5
Totalt	11 922	12 925	52 305	77 152	100

Tabell 6 visar befolkningens åldersfördelning enligt bebyggelseområden. Åldersfördelningen är emellertid inte differentierad på samma sätt som i tidigare tabeller, varför jämförelse ej kan göras med dessa. (Uppgifterna erhållna från Västerås stads statistiska kontor).

Västerås stad har sedan 1959 årligen anslagit medel till ungdomsarbetet d. v. s. ungdomsstyrelsens verksamhet enligt tabell 7.

Som framgår av denna tabell har kostnaderna för ungdomsarbetet en dubbelt så stor andel av hela driftbudgeten 1964 än vad den hade 1959. Ökningen av anslaget fr. o. m. 1962 har också stigit väsentligt.

Skolorganisationen utgörs av skolstyrelse, skolkansli, rektorer för elva skoldistrikt, varav ett för specialklasser, tre rektorer för högstadiet, 7 konsulenter för övningsämnen och verkstadsarbete, skolläkare och skolpsykolog.

Skolorna uppgår till 45, därav 11 provisoriska lokaler.

Det kommunala ungdomsarbetet i Västerås lyder under Västerås stads ungdomsstyrelse, som tillkom år 1946. Ledamöterna, 7 ordinarie och 5 suppleanter, utses av stadsfullmäktige. Ungdomskonsulenten är föredragande i styrelsen.

Styrelsen är huvudman för ungdoms- och kvartersgårdar, fritidslokaler och för de kommunala anslagsbidragen till ungdomsorganisationerna.

Västerås ungdomsråd är det ideella organet för ungdomsarbetet, ett samarbetsorgan för ungdomsföreningarna i staden. Det bildades 1940.

Fritidsgruppsverksamheten i Västerås bedrivs huvudsakligen av föreningarna. Utvecklingen framgår av tabell 8 på nästa sida.

Första ungdomsgården i Västerås tillkom redan 1946 på initiativ av ASEA och Svenska Metallverken, som hyrde

Tabell 7

År	Nettokostnader för hela driftbudgeten (0—8)	Ungdomsarbetet		
		Nettoanslag för	Procentuell	
			andel/år	ökning/år
1959	39 516 500	381 100	0,96	—
1960	43 122 000	475 300	1,10	24,7
1961	49 626 000	509 200	1,03	7,1
1962	53 124 000	630 400	1,19	23,8
1963	62 316 000	897 600	1,44	42,4
1964	69 429 000	1 291 000	1,86	43,8

Tabell 8

År	1959	1960	1961	1962	1963	1964
Antal fritidsgrupper	690	1 333	1 442	1 938	2 637	2 842
Procentuell ökning	—	93	8	34	36	8

Stadshotellets sommarrestaurang för ändamålet. 1949 tillkom i kommunal regi ytterligare en ungdomsgård — Brogården — som emellertid numera används som expeditionslokaler för Ungdomsstyrelsen och Ungdomsrådet. 1952 invigdes Siggesborgsgården och därpå utvecklades denna verksamhet så att 15 ungdomsgårdar och 9 kvartersgårdar förutom fritidslokaler för föreningsverksamhet står till ungdomens förfogande.

Nedanstående sammanställningar, tabellerna 9 och 10, över besöksfrekvens

Tabell 9. Besökfrekvens på ungdoms- och kvartersgårdar i Västerås 1959—1965

Gårdsnamn	1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965
Ungdomsgård							
Stadsparken	24 200	20 200	19 800	19 400	7 200	—	14 000
Brogården	11 700	5 200	1 700	2 900	3 000	—	—
Siggesborgsgården[1]	6 200	9 500	9 800	10 000	9 600	9 900	6 500
Gideonsbergsgården[2]	18 200	17 300	18 800	49 800	45 100	54 100	38 400
Motorgården	5 500	2 300	1 100	4 700	4 700	—	1 100
Skiljebogården	38 000	48 200	56 000	83 500	82 400	88 100	87 100
Mariaberget[1]	27 800	33 400	33 700	37 500	42 200	40 100	40 200
Sjöhagen	8 600	22 900	25 900	23 200	25 900	24 100	28 700
Hagagården	—	—	—	—	24 600	40 000	39 300
Blåsbogården[1]	—	—	—	—	16 000	30 500	32 200
Vikingen	—	—	—	—	8 300	12 800	13 800
Anderslundsgården[1]	—	—	—	—	2 000	5 400	3 600
Clubben	—	—	—	—	—	—	2 800
Viksängsgården	—	—	—	—	—	17 600	44 900
Skallbergsgården	—	—	—	—	—	4 400	17 500
Tomtebogården[1]	—	—	—	—	—	5 100	9 400
Totalt	140 200	159 000	166 800	231 000	271 000	332 100	379 500
Kvartersgårdar[3]							
Klockartorpsgården	—	—	1 200	8 300	7 200	5 200	4 700
Skjutbanegården	—	—	—	5 500	13 100	14 100	16 000
Malmabergsgården	—	—	—	3 700	6 400	4 400	5 800
Rallaren	—	—	—	3 400	3 000	4 700	3 900
Vinkeln	—	—	—	—	3 000	5 400	7 500
Vetterstorpsgården	—	—	—	—	8 800	8 900	6 100
Patrullen	—	—	—	—	—	—	2 200
Kulan	—	—	—	—	—	—	4 000
Träffen	—	—	—	—	—	—	4 800
Totalt	—	—	1 200	20 900	41 500	42 700	55 000
Fritidslokaler[4]	—	—	—	—	—	19 000	19 500

[1] Gårdar öppna endast för föreningsverksamhet

[2] Siffrorna är inte tillförlitliga.

[3] Öppna både för enskild och föreningsverksamhet.

[4] Öppna endast för föreningsverksamhet.

Tabell 10. Försålda gårdskort i Västerås 1959—1965

Gårdsnamn	1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965
Ungdomsgårdar							
Stadsparken	330	215	122	81	186	—	—
Brogården	460	319	105	—	—	—	—
Gideonsbergsgården	420	425	473	240	295	423	229
Motorgården	10	220	108	82	89	—	—
Skiljebogården	1 543	1 146	543	297	487	964	1 173
Sjöhagen	480	291	477	370	544	432	932
Hagagården	—	—	—	—	325	322	218
Vikingen	—	—	—	—	150	162	166
Clubben	—	—	—	—	—	—	35
Viksängsgården	—	—	—	—	—	340	409
Skallbergsgården	—	—	—	—	—	76	307
Totalt	3 243	2 616	1 828	1 070	2 076	2 719	3 469
Kvartersgårdar							
Klockartorpsgården	—	—	58	55	125	104	81
Skjutbanegården	—	—	—	120	160	155	117
Malmabergsgården	—	—	—	58	77	50	104
Rallaren	—	—	—	—	47	72	48
Vinkeln	—	—	—	—	162	63	93
Vettertorpsgården	—	—	115	74	133	151	80
Patrullen	—	—	—	—	—	—	98
Kulan	—	—	—	—	—	—	100
Träffen	—	—	—	—	—	—	120
Totalt	—	—	173	307	704	595	841

under åren 1959—1963 och försålda gårdskort under samma tid ger en viss blick över verksamheten.

I SOU: 1964: 58, Aktion mot ungdomsbrott, behandlades även ungdomsbrottsligheten i Västerås. Där ingick ytterligare allmänna data om staden.

KAPITEL 2

Föreningsaktivitet i Västerås

Ursprungligen skulle undersökningar göras på 53 idrottsföreningar, 11 scoutkårer, 9 frikyrkliga föreningar och Kyrkans Ungdom (här benämnd svenska kyrkan), 6 motorföreningar, 10 skolföreningar, 5 nykterhetsföreningar, 6 politiska föreningar, 23 andra föreningar och slutligen 6 studieförbund.

Uppgifterna från de sex studieförbunden visade sig vara så ofullständiga att de inte kunde medtas i redovisningen.

Från de 53 idrottsföreningarna bortföll tre som saknade ungdomsverksamhet. Viss tveksamhet rådde om ytterligare två idrottsföreningar, som inte differentierat sina medlemmars ålder. De har emellertid medräknats.

En motorförening bortföll på grund av obefintlig ungdomsverksamhet.

Två skolföreningar har inte heller kunnat medtas, då de tycks sakna medlemmar.

En politisk förening visade sig ha upphört.

Från de andra föreningarna är bortfallet fyra. Ett av dessa beror på att ungdomsverksamhet saknas, två har upphört och en har inte haft någon verksamhet under året.

Bortfallet blir procentiskt 13 och således har 87 % besvarat det enkätformulär som tillställts dem.

I tabellerna har — utom i sammanställningen av antalet medlemmar — svenska kyrkan redovisats för sig. Den omfattar fyra undergrupper.

Likaså har en av nykterhetsföreningarna sex underavdelningar, som i vissa tabeller inräknats i huvudsummorna. Detta har skett då huvudföreningen inte lämnat totala uppgifter.

Tabell 11. Bortfall

Organisationsområden	Antal föreningar	Bortfall	Rest
Idrottsföreningar (VI)*	53	3	50
Scoutkårer (VSc)	11	0	11
Religiösa föreningar (VR)	11	0	11
Motorföreningar (VM)	6	1	5
Skolföreningar (VSk)	10	2	8
Nykterhetsföreningar (VN)	5	0	5
Politiska föreningar (VP)	6	1	5
Andra föreningar (VA)	23	4	19
Studieförbund	6	6	0
Summa	131	17	114

[1] V betecknar Västerås som tillagts här för att skilja denna undersökning från de av expertgruppen tidigare utförda.

Medlemsantal

Antalet medlemmar fördelar sig på de olika organisationsområdena enligt följande:

VI	13 399	43 %
VSc	1 586	5 %
VR	4 757	15 %
VM	521	2 %
VSk	4 186	14 %
VN	2 384	8 %
VP	1 219	4 %
VA	2 872	9 %
Medlemmar, totalt	30 924	100 %

Tabell 12. Sammanställning å antalet medlemmar 31/12 1964

Org.-områden	Antal medl. 31/12—64	Ålder			
		—7	8—13	14—25	26—
Idrottsrörelsen	13 399	498	1 780	6 306	4 815
Scoutrörelsen	1 586	—	1 019	429	138
Religiösa föreningar (svenska kyrkan inräknad)	4 757	697	1 483	1 499	1 078
Motorföreningar	521	—	—	176	345
Skolföreningar (SECO ej medräknad)	4 186	—	1 230	2 826	130
Nykterhetsrörelsen	2 384	50	330 + 999[1]	154	851
Politiska föreningar	1 219	—	70	895	254
Andra föreningar	2 872	69	581	937	1 285
Totalt	30 924	1 314	6 493	13 222	8 896
		4 %	21 % + 999[1] 3 %	43 %	29 %

En förening har ej lämnat differentierad uppgift, varför den redovisas separat.

Antalet medlemmar under 25 år fördelar sig på de olika organisationsområdena enligt följande (A = procentiskt på det totala antalet medlemmar, 30 924, B = procentiskt på 22 028 medlemmar under 25 år):

		A	B
VI	8 584	28 %	39 %
VSc	1 448	5 %	7 %
VR	3 679	12 %	17 %
VM	176	0,5 %	1 %
VSk	4 056	13 %	18 %
VN	1 533	5 %	7 %
VP	965	3 %	4 %
VA	1 587	5 %	7 %
Medlemmar under 25 år, totalt	22 028	71,5 %	100 %

Den procentiska rangordningen blir:

Med totala antalet medlemmar:	*Med medlemmar under 25 år:*
1. VI	1. VI
2. VR	2. VSk
3. VSk	3. VR
4. VA	4. VSc
5. VN	4. VN
6. VSc	4. VA
7. VP	7. VP
8. VM	8. VM

Idrotten samlar största antalet medlemmar i båda fallen.

Skolföreningarna belägger andra plats när medlemstalet har renodlats till ungdomar under 25 år och de religiösa tredje. Scouter, nykterhetsfrämjande och andra föreningar delar fjärde plats. Politiska och motorföreningar förblir oföränderligt på sjunde och åttonde plats.

Föreningstyper

Tabell 13 visar föreningarnas indelning i storleksintervaller.

Totalt återfinns 46 % av föreningarna i intervallet till 100 medlemmar, 23 % i 101—200, 8 % i 201—300, 7 % i 301—400, 3 % i 401—500, 4 % i 501—600, 1 % i 601—700, 2 % i 701—800. 6 % har medlemstal som överstiger 1 001. Det högsta antalet har en idrottsförening i intervallet 3 901—4 000.

Medlemsutvecklingen

I 1964 års medlemsantal har inte medräknats de föreningar som saknar eller

Tabell 13. Föreningstyper i medlemsantalsintervall

Org.-områden		50—100	51—100	101—200	201—300	301—400	401—500	501—600	601—700	701—800	1 001—1 100	1 101—1 200	1 601—1 700	1 701—1800	1 801—1 900	3 901—4 000	Totalt
VI:	abs ..	13	10	12	6	4	—	1	1	1	—	—	1	—	—	1	50
	% ...	46		24	12	8	—	2	2	2	—	—	2	—	—	2	100
VSc:	abs ..	1	2	7	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11
	% ...	27		64	—	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100
VR:	abs ..	1	—	3	—	1	1	1	—	—	1	1	—	—	—	—	9
	% ...	11		34	—	11	11	11	—	—	11	11	—	—	—	—	100
Sv. k.:	abs ..	1	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
	% ...	25		25	25	25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100
VM:	abs ..	2	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5
	% ...	40		60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100
VSk:	abs ..	—	1	1	2	1	—	2	—	—	—	—	—	—	1	—	8
	% ...	12,5		12,5	25	12,5	—	25	—	—	—	—	—	—	12,5	—	100
VN:	abs ..	2	6	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	10
	% ...	80		—	—	—	10	—	—	—	—	—	—	10	—	—	100
VP:	abs ..	2	—	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	5
	% ...	40		20	—	—	20	20	—	—	—	—	—	—	—	—	100
VA:	abs ..	9	6	—	1	—	1	—	—	2	—	—	—	—	—	—	19
	% ...	80		—	5	—	5	—	—	10	—	—	—	—	—	—	100
Totalt:	abs ..	56		28	10	8	4	5	1	3	1	1	1	1	1	1	121
	% ...	46		23	8	7	3	4	1	2	1	1	1	1	1	1	100

Tabell 14. Sammanställning över medlemsutvecklingen 1956—1964

Org.- områden	Antal medlemmar				
	1956	1958	1960	1962	1964
VI	3 294	3 998	4 596	5 777	7 014
VSc	197	258	1 105	1 124	1 194
VR	3 106	3 290	3 303	3 747	3 762
Svenska kyrkan	500	600	750	504	840
VM	296	345	391	462	494
VSk	3 184	3 933	3 909	2 894	3 806
VN	1 320	1 538	1 563	2 109	2 210
VP	232	193	478	507	1 046
VA	1 989	2 276	2 472	2 456	2 056
Totalt	14 118	16 431	18 567	19 580	22 422

inte uppgivit medlemsantal från föregående år. Alla organisationsområden har ökat i antal om man jämför med basåret 1956. Ökning och minskning framgår tydligare av nedanstående uppställning, som visar den procentiska utvecklingen inom de olika organisationsområdena per två år och totalt från 1956 till 1964.

Procentiskt sett har scout- och politiska föreningar de största ökningarna. Idrottens framsteg har dock en jämnare rytm. Den största ökningen över huvud taget visar scouter under 1960. De politiska föreningarna har haft sina största tal under de årsintervall då andrakammarval skett i landet.

Minskning har förekommit inom svenska kyrkan under ett årsintervall, inom skolföreningarna under två intervall liksom andra föreningar. Det oaktat blir slutresultaten på samtliga områden positiva. Totalt har föreningarna ökat från 1956 med tillsammans 58,8 procent.

Kvinnliga medlemmar

Även om dubbelt så många idrottsföreningar visar sig ha kvinnliga medlemmar över huvud taget 1964 mot 1956 har den procentuella andelen endast ökat med knappa fem procent.

Scouternas uppgifter får ses mot det

Organisationsområde	Procentiska utvecklingen år					Total ökning från 1956
	1956	1958	1960	1962	1964	
	abs	%	%	%	%	%
VI	3 294	+21,4	+ 15,0	+25,7	+ 21,4	+112,9
VSc	197	+31,0	+328,3	+ 1,7	+ 6,2	+506,1
VR	3 106	+ 5,9	+ 0,04	+13,4	+ 0,04	+ 21,1
Sv. kyrkan	500	+20,0	+ 25,0	—32,8	+ 66,7	+ 68,0
VM	296	+16,5	+ 13,3	+18,2	+ 6,9	+ 66,9
VSk	3 184	+23,5	— 0,6	—26,0	+ 31,5	+ 19,5
VN	1 320	+16,5	+ 1,6	+34,9	+ 4,8	+ 67,4
VP	232	—16,8	+147,7	+ 6,1	+128,0	+398,3
VA	1 989	+14,4	+ 8,6	— 0,6	— 16,2	+ 3,4
Totalt	14 118	+16,4	+ 13,0	+ 5,5	+ 14,5	+ 58,8

Tabell 15. Sammanställning över den kvinnliga procentuella medlemsutvecklingen, totalt och i medeltal 1956—1964

Org.område	1956		1958		1960		1962		1964	
	% i medeltal	antal fören.	% i medeltal	antal fören.	% i medeltal	antal fören.	% i medeltal	antal fören.	% i medeltal	antal fören.
VI	14,8	11	19,0	13	18,9	14	17,6	17	19,4	22
VSc	33,0	1	76,0	2	39,9	7	41,8	8	43,1	11
VR	53,8	4	53,0	4	53,5	4	54,4	5	56,4	8
Sv. kyrk.	—	—	—	—	—	—	62,5	2	63,8	4
VM	2,0	1	2,0	1	2,0	1	2,0	1	2,0	1
VSk	40,0	2	40,0	2	37,5	4	38,8	4	34,2	6
VN	40,0	1	45,0	1	50,0	1	40,0	1	43,7	3
VP	18,5	1	17,8	1	23,6	2	23,6	2	27,7	2
VA	31,2	6	41,5	6	35,6	7	36,9	9	31,9	13

historiska faktum att deras kårer först på 60-talet blivit gemensamma för båda könen. 1958 års höga procenttal visar att en renodlat kvinnlig scoutkår ingår med 100 procent.

De religiösa föreningarna visar en övervikt kvinnliga medlemmar.

Skolföreningarnas procentserie är i stort sett fallande.

De nykterhetsfrämjande föreningarna visar sig ha en inte oäven tillströmning av kvinnliga medlemmar, medan de politiska och andra föreningarna endast till drygt fjärdedelen omfattar kvinnor.

Nedanstående sammanställning visar antalet föreningar inom de olika områdena som uppgivit kvinnliga medlemmar under åren 1956—1964.

Organisationsområden	Antal föreningar med kvinnliga medlemmar åren				
	1956	1958	1960	1962	1964
VI	11	13	14	17	22
VSc	1	2	7	8	11
VR	4	4	4	5	8
Sv. kyrkan	ingen verksamhet			2	4
VM	1	1	1	1	1
VSk	2	2	4	4	6
VN	1	1	1	1	3
VP	1	1	2	2	2
VA	6	6	7	9	13
Totalt	27	30	40	49	70

Av denna tabell att döma skulle kvinnorna i Västerås ingått i flera föreningar under tidsperioden 1956—1964.

Styrelser, kommittéer, sammanträden

Som framgår av tabell 16, kol. 1 varierar *styrelseledamöters* antal i medeltal från 5,6 till 14. De största styrelserna synes svenska kyrkan ha — 14 i medeltal och 26 högsta antal. Scouterna visar ett medeltal på 11 med 21 som högsta antal. Motorföreningarna synes ha de minsta styrelserna — 3—10 med medeltal 5. Idrotten följer därefter med 3—11, ehuru deras medeltal är högre än nykterhetsföreningarna, vars lägsta tal är 5.

Kvinnliga styrelseledamöter utgör en ringa procentisk andel av styrelserna från 1,5 inom idrotten till 6,8 inom svenska kyrkan. (Kol. 2, tabell 16.)

Styrelseledamöters medelålder

För att ytterligare belysa rubricerade, som upptar kol. 3—5 i tabell 16, redovisas den procentiska andelen medlemmar under 25 år av den totala medlemsstocken inom varje organisationsområde.

Organisationsområden	Procentisk andel medlemmar under 25 år
VI	64
VSc	91
VR (sv. kyrkan ej inräknad)	72
VM	34
VSk	97
VN	64
VP	79
VA	55

Som synes av kol. 3 tabell 16 är grupperna under 25 år föga representerade i styrelserna inom idrotten. Gruppen uppgår till 64 % av medlemmarna. Scouterna har de yngre generationerna invalda till någon del, man bör emellertid beakta att 91 % är under 25 år.

Av de frikyrkliga medlemmarna utgör 72 % ungdomar, som saknar jämnårig styrelseledamot till avsevärd del.

Svenska kyrkan uppvisar den lägsta medelåldern — 17 år.

Motorföreningarna, som endast har 34 % medlemmar under 25 år, visar givetvis ett högt medeltal. De yngre medlemsgrupperna är dock representerade.

Skolorganisationernas medeltal ligger på 24,9 år, vilket tyder på att bl. a. lärare i viss utsträckning invalts i styrelserna.

De nykterhetsfrämjande, politiska och andra organisationsområdena har alla grupperna under 25 år representerade i styrelserna.

Verkställande/arbetsutskott

I kol. 6 tabell 16 förekommer höga tal på antalet ledamöter i verkställande utskott. Orsaken till detta är att några föreningar uppgivit det totala antalet kommittéledamöter i denna kolumn. Siffrorna blir därför inte entydiga.

Därtill kommer att endast 62,9 % av det totala antalet föreningar uppgett sig ha arbetsutskott. Medeltalen utskottsledamöter kan därför knappast jämföras, då antalet utskott blir ringa inom vissa organisationsområden.

Kvinnliga ledamöter i verkställande utskotten

På grund av deras ringa antal i styrelserna blir följaktligen de kvinnliga ledamöterna i verkställande utskott färre både till antal och i relativitet. (Kol. 7, tabell 16.)

Inom VI har 6 fören. kv. VU-ledamöter,
» VSc » 7 » » »
» VR » 2 » » »
» Sv k » 2 » » »
» VM » 1 » » »
» VSk » 3 » » »
» VN » 3 » » »
» VP » 0 » » »
» VA » 3 » » »

Totalt har 27 föreningar kvinnliga VU-ledamöter och procentuellt blir det 37 % av alla föreningar med verkställande utskott.

Kommittéer

Det totala antalet föreningar med kommittéer är 96, vilket gör 84,2 %. De frikyrkliga och skolföreningarna synes ha ett ansenligt kommittéväsen — 10,4 och 9,7 i medeltal. (Kol. 8, tabell 16.)

Styrelsesammanträden

De frikyrkliga föreningarna har det högsta medeltalet styrelsesammanträden — 12,3 — och lägsta medeltalet visar skolföreningarna med 3,9 per år. En jämförelse mellan organisationsområdenas verkställande utskottssammanträden är inte tillrådlig på grund av det ringa antalet utskott. (Kol. 9 och 10, tabell 16.)

Tabell 16. Styrelseledamöter, antal, kön, medelålder, VU-ledamöter, antal, kön, kommittéer, styrelsesammanträden, VU-sammanträden, antal

Org.-områden	Antal styr.-led	Därav kvinnor	Medelålder			Antal VU-led.	Därav kvinnor	Antal kommitte.	Antal styr-s.tr.	Antal VU-s.tr.
			Totalt	Äldste	Yngste					
VI										
Totalt	298	15	—	—	—	194	10	170	356	271
Medeltal	6	1,5	36,7	50	27,8	5,4	1,7	3,8	7,1	8,5
lägsta/högsta	3—11	1— 3	23—50	27—69	16—46	3—29	1— 3	1—14	2—25	1—43
Antal fören.	50	10	50	50	50	36	6	45	50	32
VSc										
Totalt	121	54	—	—	—	33	17	72	85	57
Medeltal	11	4,9	33	49,9	22,7	4,7	2,4	6,5	7,7	8,1
lägsta/högsta	4—21	2— 9	20—48	35—64	16—42	1—12	1— 6	3—12	5—11	3—12
Antal fören.	11	11	11	11	11	7	7	11	11	7
VR										
Totalt	77	25	—	—	—	21	10	94	98	30
Medeltal	9,6	4,2	41,4	54,5	29	5,3	5	10,4	12,3	7,5
lägsta/högsta	5—13	1— 9	30—52	37—66	18—40	3— 9	1— 9	3—15	5—21	3—11
Antal fören.	8	6	8	8	8	4	2	9	8	4
Sv. kyrkan										
Totalt	56	27	—	—	—	11	5	22	15	22
Medeltal	14	6,8	17	33	14,5	5,5	2,5	7,3	5	11
lägsta/högsta	7—26	3—14	15—18	16—42	14—16	4— 7	1— 4	4—10	1— 8	10—12
Antal fören.	4	4	4	4	4	2	2	3	3	2
VM										
Totalt	32	—	—	—	—	50	1	8	47	16
Medeltal	6,4	—	33,6	50,2	24	12,5	—	4	9,4	8
lägsta/högsta	3—10	—	23—40	32—60	19—29	3—32	—	4	6—12	4—12
Antal fören.	5	—	5	5	5	4	1	2	5	2
VSk										
Totalt	47	11	—	—	—	26	5	58	27	18
Medeltal	5,9	2,2	24,9	38,3	18,1	4,3	1,7	9,7	3,9	2,6
lägsta/högsta	3—15	1— 5	18—35	20—50	15—28	1—10	1— 2	5—16	1—13	2—15
Antal fören.	8	5	8	7	7	6	3	6	7	7
VN										
Totalt	28	10	—	—	—	12	3	10	22	6
Medeltal	5,6	2,5	24	43	17	4	1	2,5	7,3	—
lägsta/högsta	5—10	1— 4	16—33	17—62	16—19	3— 6	1	1— 4	4—14	—
Antal fören.	5	4	4	5	5	3	3	4	3	1
VP										
Totalt	45	10	—	—	—	5	—	16	25	46
Medeltal	9	2,5	20,6	28,4	17	—	—	4	5	23
lägsta/högsta	5—12	1— 3	19—24	25—33	15—19	—	—	2— 7	1— 8	19—27
Antal fören.	5	4	5	5	5	1	—	4	5	2
VA										
Totalt	114	25	—	—	—	41	3	42	109	43
Medeltal	6,3	2,8	29,8	39,5	21,2	4,1	1	3,5	6	4,3
lägsta/högsta	3—14	1— 7	14—45	16—62	11—33	3— 7	1	1—11	1—12	1—10
Antal fören.	18	9	18	18	18	10	3	12	18	10

Tabell 17. Sammanställning över allmänna möten och mötesfrekvens 1964

Org.-områden	Antal allmänna möten 1964			Årsmötesfrekv. röstberätt. medl.		
	var 14:de dag	var månad	varje kvartal	Summa delt.	på antal för.	medeltal
VI (50)[1]	—	80 (14)	79 (27)	1 554	50	31,1
VSc (11)	181 (2)	26 (3)	7 (3)	156	9	17,3
VR (9)	468 (4)	31 (3)	6 (2)	593	7	84,7
Sv. kyrk. (4)	50 (4)	12 (1)	—	135	2	67,5
VM (5)	9 (1)	30 (4)	2 (1)	196	5	39,2
VSk (8)	—	—	4 (2)	118	5	23,6
VN (10)	223 (7)	14 (2)	4 (1)	183	8	22,8
VP (5)	4 (1)	36 (3)	8 (3)	131	5	26,5
VA (19)	58 (4)	62 (7)	18 (6)	542	15	36,1
Totalt	—	—	—	3 608	106	34

[1] Siffror inom parentes i kol. 1—4 = antal föreningar.

Allmänna möten och mötesfrekvens

Elva av de femtio idrottsföreningarna har endast haft årsmöten. Ingen förening har haft 14-dagarsmöten. Varje månad har en förening sammankommit och en förening har haft 10 möten. De kvarvarande tolv föreningarna har haft månadsträffar från 3 till 6 gånger. Kvartalsmöten har fullföljts av elva föreningar. De övriga sexton har uppgivit antal från 1—3. Scouterna har i två kårer inte haft årsmöten. En förening uppger tre 14-dagarsträffar och tre föreningar månadsmöten till ett antal av 8—9. Kvartalsmöten har fullföljts av en scoutförening, de övriga två har haft sådana 1 och 2 gånger under året.

Två frikyrkliga föreningar har inte haft årsmöten. Fjortondagarssammankomster har en förening haft 410 stycken de övriga tre 12, 20 och 26 gånger. Månadsmöten har tre föreningar uppgivit med antalet 8, 11 och 12. Varje kvartal har en förening fullföljt och en haft möten 2 gånger.

Två av svenska kyrkans avdelningar har inte haft årsmöten, däremot har alla avdelningar haft sammankomster var 14 dag, två 6 gånger, en 18 gånger och en 20 gånger. En avdelning har dessutom haft sammankomster en gång per månad under året.

Motorföreningarna har alla haft årsmöten. En förening har haft 9 fjortondagarsträffar. De övriga har uppgivit månadsmöten till ett antal varierande från 3—11. En motorförening har haft 2 kvartalsmöten.

Tre av skolföreningarna har inte några som helst sammankomster, inte ens årsmöten. De övriga fem har haft årsmöten, men endast två föreningar har haft kvartalssammankomster till ett antal av två vardera.

Två nykterhetsföreningar har inte haft årsmöten. I tabell 17 har emellertid sex underavdelningar till en nykterhetsförening medräknats, eftersom huvudföreningen inte lämnat några uppgifter. Av dessa underavdelningar har en inte haft något årsmöte. Alla sex har haft 14-dagsträffar i ett antal som varierar från 17—40. Den underavdelning som inte hållit något årsmöte har haft 4 kvartalsmöten. De resterande tre nykterhetsföreningarna uppger att de hållit årsmöten. En har haft 28 fjortondagarsträffar och de resterande två har uppgett 6 och 8 månadsmöten.

Fem av de politiska föreningarna har hållit årsmöten. En förening har haft 4

fjortondagarsträffar, tre har haft 8, 12 och 16 månadsmöten och tre har haft 2 och 4 kvartalsmöten.

Tre av de andra föreningarna har inte hållit några årsmöten, däremot har de haft fjortondagarsmöten till ett antal av 2, 15, 18 och 23. Var månad har sju föreningar träffats i en utsträckning av 5 till 13. Kvartalsmöten har fullföljts av en förening, fyra har hållit 3 kvartalsmöten och en förening slutligen 2.

Besöksfrekvens vid årsmöten

De religiösa föreningarna har det högsta absoluta medlemsengagemanget ifråga om årsmötesdeltagande, de frikyrkliga det absolut högsta med nära — 85 deltagare per förening. Scouterna har det lägsta talet — 17.

Under 10 procent av medlemmarna deltar i årsmötet i totalt tjugoen föreningar. Mellan 11—20 % har tjugosex föreningar och över denna gräns går ingen politisk förening. Scouternas övre gräns är 21—30 %, i övrigt ligger i detta intervall nio föreningar. Sexton föreningar uppnår 31—40 %, som är svenska kyrkans övre gräns. Nästa intervall, 41—50 %, har sjutton föreningar och det är övre gräns för de frikyrkliga och skolföreningar. I 51—60 % återfinns sju föreningar och nästa intervall — 61—70 %, som är högsta gräns för idrottsföreningarna och nykterhetsföreningarna, uppnås också av sju föreningar. De andra föreningarna når ända upp till 71—80 % intervallet och en motorförening har årsmötesdeltagande upp till 81—90 %.

Som allmän tendens kan sägas att de till storleken mindre föreningarna har högre relativ årsmötesdeltagarfrekvens.

Verksamhetsformer/arbetsgrenar

Vidstående tablå visar vilka verksamhetsformer eller arbetsgrenar som föreningarna i Västerås utövat under 1964.

Inom samtliga organisationsområden har idrottstävlingar förekommit, men inte inom samtliga idrottsföreningar. Ifråga om idrotts- och gymnastikträning, där sådan inte redovisats som fritidsgruppverksamhet, har sådan uppgivits av tjugofyra idrottsföreningar och dessutom hos tre religiösa föreningar, en motor- och sju skolföreningar liksom hos tre andra.

Som tidigare framgått har möten för medlemmar inte ordnats i alla föreningar inom idrotten, de frikyrkliga (med undantag för svenska kyrkan), skolföreningarna, de nykterhetsfrämjande, politiska och andra föreningarna.

Öppna möten har förekommit i än mindre utsträckning, vilket dock får betraktas som naturligt.

Tabell 18. Antal föreningar på årsmötesdeltagarprocenten 1964

Org.-områden	% 1—10	% 11—20	% 21—30	% 31—40	% 41—50	% 51—60	% 61—70	% 71—80	% 81—90	% 91—100
VI	9	12	5	11	9	1	3	—	—	—
VSc	2	6	1	—	—	—	—	—	—	—
VR	2	1	1	2	1	—	—	—	—	—
Sv. kyrk.	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—
VM	—	1	—	1	—	2	—	—	1	—
VSk	4	—	—	—	1	—	—	—	—	—
VN	—	1	1	—	3	—	3	—	—	—
VP	2	3	—	—	—	—	—	—	—	—
VA	2	1	1	1	3	4	1	2	—	—
Totalt	21	26	9	16	17	7	7	2	1	—

Tablå över verksamhetsformer/arbetsgrenar 1964

	VI	VSc	VR	Sv. k.	VM	VSk	VN	VP	VA
Idrottstävlingar	39	3	2	1	2	8	1	1	2
Idrotts- gymnastikträning (ej fritidsgruppredovisad)	24	—	3	—	1	7	—	—	3
Möten (medl.)	45	11	8	4	5	5	4	2	18
» öppna	25	4	8	4	2	2	2	2	6
Studiebesök	4	5	6	—	2	1	2	—	6
Resor/utflykter (ej idrottsresor)	9	8	7	2	2	1	3	2	8
Kurser/konferenser	14	8	7	1	2	2	3	2	8
Samverkan med annan ideell förening	12	5	6	1	1	2	4	—	8
Gudstjänster, andaktsstunder, bönemöten o. d.	—	4	9	4	—	—	—	—	—
Söndagsskolverksamhet	—	1	7	4	—	—	—	—	—
Ekonomiarrangemang (basarer, auktioner, bingo, dans, lotterier, tombola)	31	10	6	—	1	3	3	2	5
Tryckning av egen tidning el. likn.	10	2	5	2	1	1	1	—	6
Tidnings-, tidskrifts- och litteraturspridning	3	1	5	—	1	2	3	1	2
Insamlingsverksamhet för humanitära ändamål	5	10	6	1	1	—	2	2	1
Övning/repetition — kör, orkester, teatergrupp o. dyl. (ej fritids- eller studiegruppredovisade)	1	2	7	3	—	2	1	—	4
Konsert/teaterföreställning	—	—	4	—	—	—	—	1	3
Filmstudioverksamhet	—	—	1	—	—	1	—	2	1
Utställning	1	1	1	—	1	—	2	1	4
Deltagande i kampanj	6	6	5	2	1	1	3	1	2
Läger	9	11	7	2	—	1	1	1	3
Annat	2	2	2	—	1	1	—	—	5
Antal föreningar	50	11	9	4	5	8	5	4	19

Studiebesök har samtliga organisationsområden utom svenska kyrkan och de politiska föreningarna företagit i mindre antal. Kurser och konferenser har alla organisationsområden om inte alla föreningar hållit.

Samverkan med annan ideell förening har åtminstone någon förening haft inom de olika organisationsområdena utom de politiska föreningarna.

Basarer, auktioner, bingo, dans, lotterier och tombola har arrangerats inom samtliga organisationsområden utom svenska kyrkan. Scouterna och idrottsföreningarna har varit de aktivaste.

Egna tidningar eller skrifter har producerats av alla utom av de politiska föreningarna.

Insamlingsverksamhet för humanitära ändamål har inte vunnit anklang hos skolföreningarna. Inom övriga organisationsområden finns åtminstone enstaka föreningar som sysslat därmed.

Vid granskning av lägerverksamheten bör man uppmärksamma att denna kan vara av annat slag inom idrottsföreningarna än inom de övriga.

Fritidsgrupper

Tabell 19 som visar sammanställningen av fritidsgrupper och deltagare 1956—1964 förutom summa deltagare under

Tabell 19. Sammanställning över fritidsgrupper och deltagare 1956—1964

Org.omr.	Antal slutredovisade fritidsgr.					S:a deltagare				
	1956	1958	1960	1962	1964	1965	1958	1960	1962	1964
VI	63	245	565	881	747	> 891	> 2 840	> 3 234	> 7 381	> 6 916
VSc	2	5	31	84	119	31	71	352	1 012	1 080
VR:.	20	31	50	48	72	> 376	> 455	> 498	> 346	> 735
Sv. kyrk..	—	14	22	—	16	—	182	258	—	195
VM.....	—	—	—	1	4	—	—	—	15	25
VSk.....	—	10	29	65	52	—	50	200	525	457
VN.....	8	13	10	22	> 29	107	130	85	314	> 201
VP.....	—	1	1	2	3	—	8	15	—	—
VA.....	124	91	97	137	62	927	1 065	921	969	638
Totalt	217	410	805	1 240	> 1 104	> 2 332	> 4 801	> 5 563	> 10 562	> 10 247

På grund av de ofullständiga uppgifter, som influtit för fritidsgrupperna, är ytterligare beräkningar irrelevanta.

Tabell 20. Sammanställning över slutredovisade fritidsgrupper och deltagarantal 1964

Org.-områden	Antal slutredov. fritidsgr.	Antal föreningar	Medeltal fritids-grupper	Antal deltagare	Antal föreningar	Medeltal deltagare
VI	1 190	32	37	11 628	32	36
VSc	105	9	12	900	9	100
VR.....	72	8	9	1 129	8	141
Sv. kyrk.....	17	4	4	211	4	53
VM.....	5	2	4,5	71	2	35,5
VSk.....	53	4	13	593	4	148
VN.....	29	2	14,5	201	2	100,5
VP.....	6	1	6	54	1	54
VA.....	62	8	7,75	638	8	79,7
Totalt	1 539	70	22	15 425	70	220

Tabell 21. Sammanställning över första verksamhetsår med fritidsgrupper

Org.-omr.	1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961	1962	1963	1964	S:a
VI	4	2	3	3	2	3	8	2	5	2	34
VSc	—	—	—	1	2	3	1	1	—	1	9
VR.....	1	2	—	1	2	1	—	—	2	—	9
Sv. kyrk....	—	1	—	—	—	—	—	1	—	2	4
VM.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2
VSk.....	—	1	—	—	—	1	2	1	—	1	6
VN.....	[1]1	—	—	—	—	1	—	—	1	—	3
VP.....	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
VA.....	[2]3	1	—	—	1	—	—	—	—	3	8
Totalt	9	7	3	5	7	9	11	6	8	11	76

[1] 1954.
[2] 1952 uppgift från en förening.

samma tid tål knappast någon närmare analys beträffande siffermaterialet. Ett flertal föreningar har inte uppgivit exakta tal varken ifråga om antalet fritidsgrupper eller deltagare.

Tabellerna 20 och 21 som redovisar 1964 års fritidsgruppverksamhet och första år med sådan verksamhet visar en avsevärd diskrepans mot tabell 19 ifråga om antal fritidsgrupper och deltagare. Samma fråga har ställts på två håll i intervjuformuläret och besvarats olika av alla organisationsområden totalt med undantag av samtliga föreningar inom gruppen »andra». Detta kan bero på dels föreningarnas bristande kansliorganisation och dels otillräcklig teknik i att besvara enkäter.

Första verksamhetsår med fritidsgrupper tyder på föregångare på området eftersom en annan förening uppgivit år 1952 och en nykterhetsfrämjande år 1954 som första år. Eljest syns de flesta föreningar börjat denna verksamhet åren 1961 och 1964. Siffrorna visar dock tämligen jämna tal.

Fritidsgruppsledare

Fritidsgruppsledarna har uppdelats i manliga och kvinnliga och antalet har

Tabell 22. Sammanställning över fritidsgruppsledare 1964

Org.-områden	Fritidsgruppsledare 1964, antal											
	Manliga						Kvinnliga					
	1	2—3	4—5	6—7	8—9	10—	1	2—3	4—5	6—7	8—9	10—
VI	6	9	5	4	1	8	2	4	—	—	—	2
VSc	—	4	3	2	—	—	—	4	4	1	—	—
VR	1	2	—	—	—	5	1	2	—	1	—	3
Sv. kyrk.	1	1	—	—	1	—	1	2	—	—	—	—
VSk	1	2	1	1	—	2	—	3	—	—	—	—
VN	—	—	—	—	1	—	—	1	—	1	—	—
VP	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
VA	2	3	—	—	—	1	1	2	—	—	—	1
Totalt	11	21	9	8	3	16	5	18	4	3	—	6

Tabell 23. Sammanställning över slag av fritidsgruppsledare 1964

Org.-områden	Styrelse-/sektionsledamöter	Föräldrar med barn i verksamheten		Andra föreningsmedlemmar		Andra icke föreningsmedlemmar	(Antal föreningar som redovisat fritidsgr.)
		för.medl. (ej styr./sekt.led)	icke föreningsmedlemmar	över 25 år	under 25 år		
VI	32	4	—	14	8	—	(34)
VSc	10	3	1	4	4	1	(9)
VR	6	5	2	5	6	3	(8)
Sv. kyrk.	3	—	—	—	2	3	(4)
VM	2	1	—	—	—	—	(2)
VSk	3	1	1	2	2	4	(5)
VN	2	1	—	2	2	1	(3)
VP	1	—	—	—	1	1	(1)
VA	5	—	1	3	1	2	(8)
Totalt	64	15	5	30	26	15	

tagits gruppvis från 2 till 9. Gruppen över 10 är öppen.

Sexton idrottsföreningar har inte uppgivit sig ha fritidsgruppsledare, liksom två scoutkårer, fyra frikyrkliga, tre motorföreningar, en skolförening, tre nykterhetsfrämjande, fyra politiska och elva andra föreningar.

Tabell 23 visar att huvudparten — 41 % — är styrelse- och sektionsledamöter, föreningsmedlemmar över 25 år 19 % och föreningsmedlemmar under 25 år nära 17 %. Föräldrar med barn i verksamheten, föreningsmedlemmar och ej föreningsmedlemmar sammanslaget, uppgår till knappa 13 % och utomstående som fritidsgruppsledare till knappa 10 %.

Studiecirkelverksamhet

Sammanställningen visar att 1 147 personer deltagit i studiecirklar. Av det totala medlemsantalet — 30 924 — utgör dessa personer 3,7 %.

Man bör observera att en idrottsförening uppgivit gruppaktivitet men inte deltagarantal. Skolföreningarna har inte alls sysslat med denna aktivitet enligt uppgifterna.

Frekvensen inom de olika aktiviteterna visar högsta tal — 19 — för »annat», följt av »religion, filosofi, psykologi och undervisning» och »musik», som båda förekommer inom elva föreningar.

»Litteratur, konst, teater och film» har redovisats av nio föreningar. Samhälls- och rättsvetenskap har förekommit huvudsakligen inom de politiska föreningarna, men även en nykterhetsfrämjande förening har studerat detta ämne. Tillsammans utgör de fem föreningar. »Naturvetenskap, medicin och idrott» har intresserat fyra föreningar. »Språk» och »ekonomi och näringsväsen» har vardera uppgivits av en förening.

Studiecirklar

Tabell 25 bör granskas med en viss skepsis. På flesta håll har tydligen svårigheter förelegat för att finna exakta uppgifter i handlingarna.

Tabell 24. Sammanställning av studiecirklar 1964

Org.-områden	Religion, fil., psyk., underv.	Språk	Litt., konst, teater film	Musik	Samhälls- och rättsvet.sk.	Ekonomi och när.-väsen	Naturvetenskap, med., idrott	Annat	Sammanl. deltagarantal
VI	—	—	—	—	—	—	1	—	—
VSc	—	—	—	—	—	—	—	5	86 [1](4)
VR.....	7	—	1	6	—	—	—	2	457 (9)
Sv. kyrk....	3	—	4	3	—	—	1	2	151 (2)
VM.....	—	—	—	—	—	—	—	1	15 (1)
VSk.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—
VN.....	—	—	1	2	1	—	—	2	28 (2)
VP.....	—	1	2	—	4	1	1	2	280 (4)
VA.....	1	—	1	—	—	—	1	5	130 (6)
Totalt	11	1	9	11	5	1	4	19	1 147 (28)
Antal organisationsområden .	3	1	5	3	2	1	4	7	7

Anm. I historia, geografi, teknik, industri och kommunikationer har inte förekommit någon gruppaktivitet.

[1] Siffrorna inom parentes avser antalet föreningar.

Tabell 25. Sammanställning över studiecirklar och deltagare 1956—1964

Org.-områden	Antal slutredovisade studiecirklar					S:a deltagare				
	1956	1958	1960	1962	1964	1956	1958	1960	1962	1964
VI	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
VSc	—	—	8	23	31	—	—	64	167	221
VR	4	3	24	30	25	42	36	277	320	404
Sv. kyrk	—	4	12	—	72	—	47	171	—	> 748
VM	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
VSk	—	—	—	3	—	—	—	—	30	—
VN	8	13	10	22	18	107	130	85	314	195
VP	4	6	7	4	7	38	49	60	36	56
VA	8	4	12	8	3	71	50	141	65	31
Totalt	24	30	73	90	156	258	312	798	932	> 1655
Medeltal deltagare per studiecirkel						10,75	10,40	10,93	10,36	>8,9
Ökning i procent	—	25	143	23	73					

Ledarbrist

Sammanställningen visar att 32 föreningar sammanlagt inte har någon brist på ledare. Dessa utgör ca 36 procent av det totala antalet föreningar. De övriga behöver ledare för organisation och administration i 31 fall och för kvalificerad instruktion i 33. Hela 56 föreningar behöver ledare för gruppaktivitet bland ungdom och 10 för annat, som specificerats nedan.

Tabell 26. Sammanställning över svar på frågan om ledarbrist eller ej

Org.-omåden	Nej	Ja, för				
		Organisation, administration	Kvalificerad instruktion	Gruppaktivitet bland ungdom	Annat	Specifikation av »annat»
VI	12	12	14	26	6	Instruktör i fotboll, friidrott, motions-, lagled. (2), gruppaktivitet bland »mogen» ungdom, idrottstränare, ungdomsledare
VSc	—	4	4	8	1	Ledare
VR	2	2	3	5	1	Livsåskådning och samhällskunskap
Sv. kyrk	—	—	3	3	—	
VM	2	—	1	2	1	Tävlingsledare
VSk	3	3	3	3	1	Som »övervakare» där ungdomen sköter instruktionerna (enl. best.)
VN	2	3	2	—	—	
VP	—	4	—	2	—	
VA	11	3	3	7	—	
Totalt	32	31	33	56	10	

Lokaler

Verksamheten inomhus vintertid har uppdelats på tre punkter för att utreda vilka lokaler som använts nämligen:

A) sammanträden, möten diskussioner o dyl
B) fritidsgruppsverksamhet
C) studiecirkelverksamhet

Man sammanträder och diskuterar till stor del i hemmen — fyrtionio föreningar. Närmast följer årsförhyrda egna lokaler i trettiosex fall. För fritidsgruppsverksamhet har de flesta träffats i egna årsförhyrda lokaler — tjugusex, i ungdomsgårdar sjutton och i allmän samlingslokal sexton föreningar.

Även för studiecirklar har egna års-

Tabell 27. Sammanställning över lokaler för verksamheten inomhus vintertid

Org.-områden	Egna lokaler		I hem	Café, konditori, restaurang	Skola	Ungdomsgård	Kvartersgård	Samlingslokal		Militär anläggning	Annan plats
	ägda	årsförhyrda						allmän	privatägd		
A. Sammanträden, möten, diskussioner o. dyl.											
VI (45 för.)	4	14	22	18	1	7	3	14	4	1	5
VSc (8 för.)	1	5	3	1	1	1	3	3	2	—	1
VR (8 för.)	6	4	5	—	4	5	3	2	2	—	2
Sv. kyrk. (4 för.) ..	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
VM (5 för.)	—	3	3	2	—	2	—	1	—	—	—
VSk (6 för.)	2	1	—	—	5	—	—	—	—	—	1
VN (5 för.)	2	2	4	—	1	4	2	2	—	—	—
VP (5 för.)	1	4	4	1	—	1	1	2	2	—	—
VA (17 för.)	3	2	8	4	—	3	1	3	2	—	6
Totalt	22	36	49	26	12	23	13	27	12	1	15
B. Fritidsgrupper											
VI (26 för.)	3	10	—	1	7	7	2	8	—	—	5
VSc (11 för.)	1	6	2	—	1	3	3	3	1	—	3
VR (8 för.)	5	4	1	—	2	3	1	1	1	—	2
Sv. kyrk. (4 för.)...	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
VM (1 för.)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
VSk (6 för.)	2	1	—	—	5	—	—	—	—	—	1
VN (2 för.)	—	1	—	—	—	1	1	1	—	—	—
VP (1 för.)	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	1
VA (8 för.)	1	3	1	—	—	3	1	2	—	—	1
Totalt	15	26	5	1	15	17	8	16	2	—	14
C. Studiecirklar											
VI	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
VSc (6 för.)	—	5	1	—	—	—	2	1	—	—	1
VR (8 för.)	5	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—
Sv. kyrk. (4 för.)...	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
VM.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
VSk (2 för.)	[1]2	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—
VN (3 för.)	1	—	—	—	—	2	1	1	—	—	—
VP (4 för.)	—	3	3	1	—	—	—	1	3	—	—
VA (5 för.)	—	2	—	—	1	2	—	—	—	—	1
Totalt	9	15	7	1	4	4	3	3	3	—	2

[1] Tveksamt, troligen till »skola» därför inräknade i den kolumnen

förhyrda lokaler använts till största delen — femton. Egna ägda lokaler visar här en hög siffra — elva — men den skall troligen vara nio, då skolföreningar knappast är husägare.

Tävlingstillfällen i idrott för vissa åldersgrupper

Nedanstående tabell visar idrottens manliga deltagares tävlingstillfällen. För ynglingar som är högst 16 år har tjugoen idrottsföreningar — 26 % — ordnat tävlingar vars mediantal ligger på intervallet 15—19. För högst 18-åriga ynglingar är motsvarande siffror tjugotvå och 27 %, mediantalets intervall 10—14.

Tävlingar utan åldersgräns har trettionio föreningar — 47 % — arrangerat. Medianen ligger här i 20—24 intervallet.

Tabell 29 visar hur de övriga föreningarna arrangerat tävlingstillfällen i idrott för högst 16-, 18-åringar och män oavsett ålder. Skolföreningarna visar den högsta frekvensen.

De kvinnliga bereds inte tillfälle att tävla i idrott i samma utsträckning som männen. De utgör ju dessutom en minoritet. Idrottsföreningarna låter givetvis sina kvinnliga medlemmar tävla mest i jämförelse med övriga föreningar. Skolflickorna får tydligen mindre tillfällen än skolpojkarna att mäta sina idrottsliga prestationer. (Tabell 30.)

Tabell 28. Tävlingstillfällen i idrott för vissa åldersgrupper 1964

VI, manliga deltagare

Antal tävlingar	Deltagarnas ålder		
	Högst 16 år	Högst 18 år	Ingen övre gräns
— 4	2	3	3
5— 9	6	[1]7	6
10—14	1	4	6
15—19	2	1	3
20—24	2	3	7
25—29	1	—	1
30—34	—	—	2
35—39	3	—	2
40—	4	4	9
Totalt 41 för. Totalt	21	22	39

[1] 1 övre gräns 21 år

Lagidrott

Pojklagen har under perioden 1956—1964 ökat med 300 % och antalet föreningar som sysslat med denna verksamhet fördubblats.

Juniorlagens antal har också ökat under samma period men procenttalet uppgår här till 194, ehuru antalet föreningar även här har ökat med det dubbla.

Flicklagen är givetvis inte så många som pojk- och juniorlagen, men en ökning procentuellt på 144 kan dock noteras och föreningarnas antal har höjts från 5 till 9, nära dubbelt så många. (Tabell 31.)

Kurser

Siffrorna i tabell 32 avser antal föreningar som haft styrelseledamot, fritidsgruppsledare och/eller annan föreningsmedlem som kursdeltagare. Som synes återfinns de flesta föreningarna i kolumnerna för kurser som anordnats av egen organisation.

Sammanlagt har minst 601 föreningsmedlemmar deltagit i ledarutbildningskurser 1964 och de representerar 72 föreningar.

Sjutton idrottsföreningar har inte haft några föreningsmedlemmar som deltagit i ledarutbildningskurser 1964. Fem idrottsföreningar har inte uppgivit antal kursdeltagare, varför över 122 medlemmar i idrottsföreningar deltagit från tjuguåtta föreningar.

Scoutföreningarna har haft 67 föreningsmedlemmar som undergått ledarutbildning 1964. En scoutförening har inte haft några medlemmar som kurs-

Tabell 29. Tävlingstillfällen i idrott för vissa åldersgrupper 1964, VSc, VR, VM, VSk, VN, VP, VA, manliga deltagare

Antal tävlingar	Deltagarnas ålder																							
	Högst 16 år								Högst 18 år								Ingen övre gräns							
	VSc	VR	Sv. k.	VM	VSk	VN	VP	VA	VSc	VR	Sv. k.	VM	VSk	VN	VP	VA	VSc	VR	Sv. k.	VM	VSk	VN	VP	VA
— 4....	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	1	—	1	—	—	—	1	1	1	—
5— 9....	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—
10—14....	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
15—19....	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20—24....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25—29....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
30—34....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—
35—39....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
40—.....	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1
Totalt	1	1	—	—	4	—	1	—	—	1	—	—	5	—	1	1	1	1	1	2	3	1	1	2

VSc totalt 2 för.
VR » 2 »
Sv. kyrk. » 1 »
VM » 2 »
VSk » 8 »
VN » 1 »
VP » 2 »
VA » 1 »

Tabell 30. Tävlingstillfällen i idrott för vissa åldersgrupper 1964, kvinnliga deltagare

Antal tävlingar	Deltagarnas ålder																							
	Högst 16 år								Högst 18 år								Ingen övre gräns							
	VI	VSc	VR	VM	VSk	VN	VP	VA	VI	VSc	VR	VM	VSk	VN	VP	VA	VI	VSc	VR	VM	VSk	VN	VP	VA
— 4....	2	—	—	—	—	—	—	1	1	—	1	—	1	—	1	—	2	1	—	—	2	1	1	—
5— 9....	2	—	—	—	2	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
10—14....	2	—	—	—	1	—	—	—	2	—	—	—	2	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—
15—19....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
20—24....	1	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—
25—29....	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—
30—34....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
35—39....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
40—.....	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—
Totalt	8	—	—	—	3	—	—	1	7	—	1	—	3	—	1	—	12	1	1	1	2	1	1	—

VI totalt 14 för.
VSc » 1 »
VR » 1 »
Sv. kyrk. » 0 »
VM » 1 »
VSk » 5 »
VN » 1 »
VP » 2 »
VA » 1 »

Tabell 31. Sammanställning av lagidrott 1956—1964.

Org.-områden	Pojklag					Juniorlag					Flicklag				
	1956	1958	1960	1962	1964	1956	1958	1960	1962	1964	1956	1958	1960	1962	1964
VI	35	43	44	58	64	13	19	18	25	21	8	8	11	12	12
VSc	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
VR.....	1	1	—	—	—	1	1	—	—	1	1	1	—	—	—
Sv. kyrk.....	—	—	2	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
VM.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
VSk.....	2	36	50	69	86	2	13	11	17	23	—	—	12	7	10
VN.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
VP.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
VA.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Totalt	38	80	96	129	152	16	33	29	42	47	9	9	23	19	22
Antal för..	10	14	16	16	20	13	17	17	22	26	5	5	7	9	9

Tabell 32. Sammanställning över kurser 1964

	Kurser anordnade av:								
	Statl. organisation, landsting, kommun			Egen organisation			Annan		
	Lokalt	Regionalt	Centralt	Lokalt	Regionalt	Centralt	Lokalt	Regionalt	Centralt
a. Styrelseledamot	12	5	6	14	23	20	10	2	7
b. Fritidsgruppsledare....	10	1	1	7	17	15	4	1	5
c. Annan föreningsmedlem	9	2	2	14	21	15	7	6	8

deltagare, varför de 67 fördelas på tio föreningar.

De frikyrkliga föreningarna har fått 117 medlemmar utbildade till ledare. Alla föreningar är här representerade.

Svenska kyrkan har haft minst 27 medlemmar på kurser. En förening har inte uppgivit antal deltagare, varför totalsumman medlemmar är oviss. Totalt tre föreningar är representerade, en har inte haft några medlemmar utbildade under 1964. Kurserna har huvudsakligen anordnats i egen regi.

Motorföreningarna har minst 4 föreningsmedlemmar i detta sammanhang. En förening har inte uppgivit antalet deltagare och totalantalet föreningar är fyra, varav framgår att en förening inte varit representerad.

Skolföreningarna har haft minst 26 föreningsmedlemmar som utbildats till ledare, eftersom en förening inte specificerat deltagarantalet. Sju föreningar representeras vilket betyder att en inte haft deltagare i ledarutbildningskurser.

De nykterhetsfrämjande föreningarna har fått 98 föreningsmedlemmar utbildade som ledare från fyra föreningar. En förening har inte deltagit.

Sextiofem politiska föreningsmedlemmar har utbildats i kurser 1964, de flesta arrangerade av egen organisation. En förening har inte förekommit i sammanhanget.

Sjuttiofem medlemmar från åtta andra föreningar har deltagit i kurser, men ingen av dessa har anordnats av stat, landsting eller kommun. Tolv föreningar har inte uppgivit några medlemmar som deltagare.

Tabell 33. Sammanställning över tillgångar och skulder 1964

Org.-omr.	Fastigheter, tax.värde	Material, lösöre	Bank, postgiro, kassa	Värde-papper o. dyl.	Totalt	Intecknings-lån	Andra fastighets-skulder	Varu-skulder	Andra lån	Andra skulder	Totalt
VI	103 153: 61	69 803: —	2 274: 69	127 193: 60	526 762: 87	—	224 248: —	27 386: 35	68 142: —	117 085: 32	365 743: 67
ant. för.	(6)	(28)	(45)	(12)	(46)	—	(3)	(17)	(1)	(13)	(25)
VSc ...	3 000: —	12 712: 50	38 591: 08	1 450: —	55 753: 58	—	—	—	2 000: —	—	2 000: —
ant. för.	(1)	(5)	(11)	(1)	(11)	—	—	—	(1)	—	(1)
VR....	2 951 673: 70	178 597: 06	151 787: 05	378 710: 98	3 660 768: 79	1 928 286: 51	147 803: 62	416 502: 66	29 500: —	678 273: 76	3 201 366: 55
ant. för.	(3)	(7)	(7)	(3)	(7)	(3)	(2)	(2)	(2)	(3)	(4)
Sv.kyrk.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
VM....	4 621: —	8 878: 05	52 662: 91	920: —	67 081: 96	—	—	372: —	2 550: —	594: —	3 516: —
ant. för.	(1)	(3)	(5)	(1)	(5)	—	—	(1)	(1)	(1)	(2)
VSk...	—	4 350: —	4 035: 15	1: —	8 386: 15	—	—	1 500: —	—	—	1 500: —
ant. för.	—	(4)	(6)	(1)	(7)	—	—	(1)	—	—	(1)
VN....	—	1 611: —	4 531: 30	—	6 142: 30	—	—	74: —	—	—	74: —
ant. för.	—	(1)	(4)	—	(4)	—	—	(1)	—	—	(1)
VP....	—	702: —	22 704: 72	3 854: 54	27 261: 26	—	—	—	—	2 631: —	2 631: —
ant. för.	—	(4)	(5)	(2)	(5)	—	—	—	—	(1)	(1)
VA....	20 000: —	145 368: 47	43 920: 56	17 100: —	244 119: 79	30 000: —	—	9 000: —	45 000: —	6 300: —	102 944: 88
ant. för.	(2)	(9)	(14)	(2)	(15)	(1)	—	(1)	(1)	(2)	(3)

Tabell 34. Inkomster

Org.-områden	Medlems-avgifter	Anslag			Bidrag		Från huvudorganisation	Kontanta hyresbidrag
		Kommun	Landsting	Stat	Studiecirkel	Fritidsgrupp		
VP[1]	152 148: 74	47 877: —	40: —	10 280: 50	—	114 005: 50	26 345: —	24 136: 03
Ant. för.	47	21	1	13	—	30	17	19
Medeltal	3 237: 21	2 279: 86	—	790: 81	—	3 800: 18	1 549: 71	1 270: 32
lägsta	30: —	30: —	—	65: —	—	32: —	75: —	100: —
högsta	52 030: —	14 723: —	—	4 800: —	—	40 588: —	13 000: —	8 300: —
VSc[2]	11 688: —	1 315: —	—	1 985: —	531: —	[3]10 721: 50	13 502: —	3 324: —
Ant. för.	10	5	—	1	1	9	9	5
Medeltal	1 168: 80	263: —	—	—	—	1 191: 28	1 500: 22	664: 80
lägsta	96: —	28: —	—	—	—	261: 10	100: —	420: —
högsta	2 726: —	933: —	—	—	—	[3]2 483: —	2 711:—	890: —
VR	9 104: 51	4 583: —	—	603: —	4 980: 55	856: 30	24 026: —	9 642: —
Ant. för.	7	2	—	2	2	3	6	6
Medeltal	1 300: 64	—	—	—	—	285: 43	4 004: 33	1 607: —
lägsta	181: —	299: —	—	301: —	1 248: 55	48: —	47: —	388: —
högsta	5 581: —	4 284: —	—	302: —	3 732: —	549: 80	16 542: —	3 572: —
Sv. kyrkan	389: —	—	—	—	1 555: —	363: —	—	—
VM	9 185: —	—	—	180: —	—	156: —	120: —	1 197: 25
Ant. för	5	—	—	1	—	1	1	2
Medeltal	1 837: —	—	—	—	—	—	—	—
lägsta	60: —	—	—	—	—	—	—	347: 25
högsta	4 590: —	—	—	—	—	—	—	850: —
VSk[4]	1 640: —	2 350: —	—	150: —	—	3 513: —	500: —	150: —
Ant. för.	6	3	—	1	—	5	1	1
Medeltal	273: 33	783: 33	—	—	—	702: 60	—	—
lägsta	55: —	150: —	—	—	—	200: —	—	—
högsta	600: —	2 000: —	—	—	—	1 400: —	—	—
VN[5]	3 595: 50	4 117: —	—	—	—	—	50: —	543: —
Ant. för.	4	1	—	—	—	—	1	1
Medeltal	898: 88	—	—	—	—	—	1	—
lägsta	16: —	—	—	—	—	—	—	—
högsta	3 230: 50	—	—	—	—	—	—	—
VP	3 062: 21	15 100: —	—	—	1 424: 50	95: —	13 040: —	7 052: —
Ant. för.	4	3	—	—	2	2	3	4
Medeltal	765: 55	5 033: 33	—	—	—	—	4 346: 67	1 763: —
lägsta	23: 21	100: —	—	—	149: 50	38: —	40: —	60: —
högsta	2 660: —	10 000: —	—	—	1 275: —	57: —	10 000: —	3 603: —
VA	9 744: —	16 810: —	—	3 700: —	[6]2 352: 50	[7]2 056: —	12 950: —	6 258: —
Ant. för.	15	4	—	2	2	4	2	3
Medeltal	649: 60	4 202: 50	—	—	—	514: —	—	2 086: —
lägsta	34: —	280: —	—	1 200: —	296: —	190: —	450: —	300: —
högsta	5 000: —	10 000: —	—	2 500: —	[6]1 367: 50	[7]1 243: —	12 500: —	5 045: —

[1] 1 ospec. mellan kol. kommun o. fritidsgr.
[2] 2 VSc KFUM, KFUK 0.
[3] 2 för. har redovisat studiecirkel- och fritidsgruppbidrag sammanslaget.
[4] Asea 0.

Försäljn. av nålar, märken o. dyl.	Tävlings-arrange-mang	Tombola, egna lotterier	Dans	Fester av annat slag	Bingo	Gåvor	Annat	Totalt
3 456: 75	70 423: —	204 917: 40	2 080: 85	525: 80	1 600: —	31 860: 61	83 702: 91	773 400: 09
19	21	36	3	4	2	13	24	48
181: 93	3 353: 48	5 692: 15	693: 62	131: 45	—	2 450: 82	3 487: 62	16 112: 50
5: —	125: —	108: —	156: 80	75: —	700: —	28: —	60: —	400: —
1 400: —	48 185: —	47 476: —	1 052: 49	201: —	900: —	10 000: —	25 358: —	138 448: —
2 439: 85	610: —	8 869: 52	—	2 712: —	—	10 805: 63	9 497: 95	78 001: 45
5	1	6	—	3	—	7	6	10
487: 97	—	1 478: 25	—	904: —	—	1 543: 66	1 582: 99	7 800: 15
76: 50	—	72: —	—	25: —	—	45: 63	103: —	1 156: —
1 148: 35	—	3 932: —	—	2 462: —	—	4 000: —	938: —	18 103: —
13 713: 45	—	28 336: 16	—	3 993: 26	—	251 326: 13	150 062: 80	501 227: 16
5	—	5	—	5	—	9	8	9
2 742: 69	—	5 667: 23	—	798: 65	—	27 925: 12	18 757: 85	55 691: 90
74: —	—	50: —	—	282: 64	—	700: —	186: 32	4 848: 66
10 590: —	—	23 367: —	—	1 486: —	—	199 598: —	98 667: —	338 471: 71
—	—	—	—	—	—	—	—	2 307: —
463: —	29 390: 73	3 467: 91	—	—	—	—	7 852: —	52 011: 89
2	2	1	—	—	—	—	3	3
—	—	—	—	—	—	—	2 617: 33	10 402: 38
158: —	579: —	—	—	—	—	—	300: —	60: —
305: —	28 811: 73	—	—	—	—	—	5 119: —	39 145: 98
100: —	162: 50	2 850: —	240: —	—	—	303: —	1 080: 61	13 039: 11
2	1	1	1	—	—	3	2	7
—	—	—	—	—	—	101: —	—	1 862: 73
10: —	—	—	—	—	—	1: —	52: —	250: —
90: —	—	—	—	—	—	300: —	1 028: 61	12 296: 11
—	—	12 115: 80	130: —	477: 34	—	—	504: 88	21 533: 52
—	—	2	1	3	—	—	2	4
—	—	6 057: 90	—	159: 11	—	—	252: 44	5 383: 38
—	—	1 549: 50	—	17: 07	—	—	200: —	83: 07
—	—	10 566: 30	—	252: 18	—	—	304: 88	2 443: 68
100: —	—	3 923: 80	—	—	—	2 175: —	7 247: 50	53 220: 01
1	—	3	—	—	—	4	2	5
—	—	1 307: 93	—	—	—	543: 75	3 623: 75	10 644: 01
—	—	23: 60	—	—	—	75: —	247: 50	455: —
—	—	2 000: —	—	—	—	1 800: —	7 000: —	34 303: 25
62: —	590: 10	11 060: 05	1 415: —	—	—	100: —	116 806: 77	183 904: 42
4	3	7	1	—	—	1	7	17
15: 50	196: 70	1 580: —	—	—	—	—	16 686: 68	10 817: 91
4: —	25: —	130: —	—	—	—	—	47: —	34: —
33: —	410: —	4 900: —	—	—	—	—	[8]110 800: —	117 000: —

[5] IOGT har ej kunnat lämna uppgifter.
[6] En ringa del ingår för fritidsverksamhet i en förening.
[7] En ringa del för studieverksamhet ingår i en förening.
[8] Spec. som flygavgifter.

Tabell 34 (forts). Utgifter

Org.-områden	Hyror för samman-träden o. dyl.	Kursdeltagare		Arvoden: ledare, sekr. kassör	Täv-	
		resor för	stipendier		på annan ort	
					deltagande i,	resor till
VI	65 548: 25	2 655: —	1 842: —	47 621: —	[1] [2]78 543: 68	127 640: 74
Antal för.	32	15	5	10	28	30
Medeltal	2 048: 38	177: —	368: 40	4 762: 10	2 805: 13	4 254: 69
lägsta	6: —	21: —	56: —	50: —	28: —	34: —
högsta	29 025: —	500: —	880: —	45 384: —	19 577: —	27: 106: —
VSc	8 088: 90	2 170: 67	331: —	550: —	—	270 :—
Ant. för.	9	5	3	2	—	2
Medeltal	898: 77	434: 13	110: 33	—	—	—
lägsta	8: —	28: 32	40: —	100: —	—	40: —
högsta	2 882: —	1 312: —	165: —	450: —	—	230: —
VR	55 522: 89	[3]3 172: 60	782: —	27 122: —	—	—
Ant. för.	8	4	1	3	—	—
Medeltal	6 940: 36	793: 15	—	9 040: 67	—	—
lägsta	135: —	135: —	—	800: —	—	—
högsta	1 879: —	1 879: —	—	15 368: —	—	—
Sv. kyrkan	—	4 287: —	—	21 448: —	—	—
VM	5 215: 11	250: —	—	1 300: —	6 032: 05	275: 05
Ant. för.	3	1	—	2	3	1
Medeltal	1 738: 37	—	—	—	2 010: 68	—
lägsta	50: —	—	—	500: —	60: —	—
högsta	3 600: —	—	—	800: —	5 261: 65	—
VSk	350: —	140: —	170: —	600: —	1 379: —	2 297: 25
Ant. för.	1	1	2	2	4	4
Medeltal	—	—	—	—	344: 75	574: 31
lägsta	—	—	40: —	160: —	17: —	250: —
högsta	—	—	130: —	440: —	880: —	1 440: —
VN[5]	2 093: 06	70: —	—	25: —	14: 50	170: —
Ant. för.	3	1	—	1	1	1
Medeltal	697: 69	—	—	—	—	—
lägsta	35: —	—	—	—	—	—
högsta	1 473: 06	—	—	—	—	—
VP	12 329: 55	36: —	360: —	635: —	—	300: —
Ant. för.	5	1	1	2	—	1
Medeltal	2 465: 91	—	—	—	—	—
lägsta	120: —	—	—	300: —	—	—
högsta	7 222: 55	—	—	335: —	—	—
VA	14 833: —	1 550: —	3 241: —	4 053: —	1 080: —	400: —
Ant. för.	14	4	4	5	2	2
Medeltal	1 059: 50	387: 50	810: 25	810: 60	—	—
lägsta	19: —	100: —	60: —	78: —	80: —	100: —
högsta	8 031: —	1 000: —	2 451: —	1 500: —	1 000: —	300: —

[1] 2 har uppgivit resor och deltagande sammanslaget.
[2] 1 har uppgivit tävlingsdelt., resor och arrangemang sammanslaget.
[3] Resor och stipendier har redovisats sammanslaget av 1 förening

lingar	Instruktör, tränare el. dyl.	Materiel	Expenser	Tryck	Kontorsmateriel	Annat	Totalt
Arrangemang på hemorten							
54 597: 55	95 739: 43	110 380: 67	39 694: 57	25 199: 86	10 280: 55	318 092: 29	977 835: 59
30	50	40	38	30	18	38	48
1 819: 92	1 914: 79	2 759: 52	1 044: 59	839: 99	571: 14	8 370: 85	20 371: 57
33: 45	20: —	50: —	14: —	7: —	7: —	50: —	910: —
10 760: —	18 945: —	35 286: —	17 887: —	15 194: —	7 066: —	68 060: —	239 376: —
1 493: —	610: —	15 539: 42	1 781: 78	469: 36	141: 52	22 930: 80	54 376: 45
1	2	10	8	5	5	9	11
—	—	1 553: 94	222: 72	93: 87	28: 30	2 547: 87	4 943: 31
—	10: —	212: 50	18: —	52: —	14: —	467: —	450: —
—	600: —	5 077: —	428: —	248: —	41: 52	5 749: —	14 704: —
—	18 505: 76	10 793: 94	10 499: 30	34 590: 53	2 301: 40	270 806: 72	434 097: 14
—	4	6	6	7	4	9	9
—	4 626: 44	1 798: 99	1 749: 88	4 941: 50	575: 35	30 089: 63	48 233: 01
—	135: —	277: 65	68: 75	233: 71	44: —	800: —	3 815: —
—	[4]11 950: 76	3 400: —	4 000: —	27 963: —	2 013: —	221 261: —	271 570: —
—	22 976: —	—	4 261: —	1 542: —	869: —	661: —	56 044: —
38 260: 41	—	1 129: 47	2 997: 05	2 073: 30	2 970: 01	5 385: 80	65 888: 25
4	—	2	4	3	3	4	5
9 565: 10	—	—	749: 26	691: 10	990: —	1 346: 45	13 177: 65
400: —	—	30: —	20: 25	50: —	50: —	150: —	20: 25
33 488: 13	—	1 099: 47	2 209: —	1 194: 67	2 321: 66	2 207: 75	41 665: 64
743: 50	310: —	3 436: 50	120: —	307: 50	147: 25	756: 25	10 757: 25
5	2	5	2	2	2	3	7
148: 70	—	687: 30	—	—	—	252: 08	1 536: 75
80: —	50: —	225: —	20: —	37: 50	12: 25	35: 50	225: —
300: —	260: —	1 600: —	100: —	270: —	135: —	661: 75	5 425: —
—	6 778: 15	2 728: 40	194: 75	1 426: 70	—	10 201: 62	23 712: 18
—	3	3	1	2	—	4	4
—	2 259: 38	912: 80	—	—	—	2 550: 41	5 928: 05
—	10: —	40: —	—	54: —	—	41: 30	95: 30
—	6 268: 15	2 601: 76	—	1 372: 70	—	9 177: 53	20 893: 20
700: —	33 512: —	640: —	2 554: 10	1 683: 68	3 944: 09	9 910: 16	66 604: 58
1	2	1	5	5	3	3	5
—	—	—	510: 82	336: 74	1 314: 70	3 303: 39	13 320: 92
—	9 975: —	—	20: —	10: —	34: 40	256: —	150: —
—	23 537: —	—	1 577: 60	1 033: 95	3 209: 69	7 854: 16	44 769: 95
380: —	20 400: —	86 794: 93	7 503: 64	2 621: 01	1 030: —	40 881: —	184 767: 58
2	3	14	14	9	7	13	17
—	680: —	6 199: 64	535: 97	291: 22	147: 14	3 144: 69	10 868: 68
34: —	900: —	10: —	25: —	19: 01	10: —	13: —	24: —
336: —	16 500: —	75 100: —	3 500: —	1 125: —	600: —	30 000: —	117 000: —

[4] Ingår även löner för annan personal.
[5] IOGT har ej lämnat uppgifter.

Tabell 35. Sammanställning över vinst/förlust och täckning av sistnämnda 1964

Org.-områden	Vinst	Förlust	Täckning av förlust medelst			
			Kapital /gåvor	Lotterier o. dyl.	Lån/ kredit	Tillskott av medl.
VI (22/21)	20 761: 49	38 618: 50	7	8	3	6
VSc (6/1)	10 384: 24	781: —	1	—	—	—
VR (8/1)	23 423: 44	920: 83	1	—	—	—
VM (4/1)	21 033: 76	9 190: 93	1	—	—	—
VSk (3/2)	1 997: 36	479: 50	2	—	—	—
VN (1/2)	300: —	2 479: 26	1	1	—	—
VP (1/4)	93: —	[1]6 052: 50	2	—	1	—
VÖ (11/4)	23 367: 47	4 812: 17	4	—	—	—

[1] En förening har ej lämnat uppgift om hur täckning skett, men förlusten är så obetydlig, att det är irrelevant hur det skett.
Sifforna inom parentes efter organisationsområdena betecknar antalet föreningar för vinst och förlust.

Ekonomi

Tabellerna 33—35 utgör sammanställningar av föreningarnas tillgångar och skulder, inkomster och utgifter, vinst och förlust och täckning av sistnämnda.

Tabellerna skall läsas horisontellt.

Uppgifterna baserar sig på föreningarnas uppgifter och har inte kontrollerats. Eftersom föreningarnas bokföringar är olika uppställda, har svårigheter uppenbart förelegat att inplacera de olika summorna efter formulärets frågor. Ofta har endast slutsummor utsatts utan närmare specificering.

IOGT har till exempel inte kunnat lämna efterfrågade informationer.

Tabellerna har ändock medtagits då de kan lämna en viss bild, men några jämförelser och allt för långt gående slutsatser tillåter inte materialet.

KAPITEL 3

Föreningarnas fritidsgrupper i Västerås

Deltagare i föreningarnas fritidsgrupper har listats och samplats så att 27 idrottsföreningar uttagits och inom dessa var 20:e fritidsgrupp. Dessutom uttogs 15 övriga föreningar och inom dessa var 10:e fritidsgrupp.

Ursprungligen var totala antalet IP 208, men ett bortfall på en manlig IP från det frikyrkliga föreningsområdet och åtta (sju manliga och en kvinnlig) från de andra föreningarna har skett på grund av IPs överårighet.

Bortfallsprocenten uppgår till 3,8 totalt, för de manliga 4,3 % och för de kvinnliga IP 2,1 %.

Inom idrotten blev antalet deltagare totalt 125, varav 110 manliga och 15 kvinnliga. Procenttalen blir 88 och 12.

En kvinnlig scoutgrupp på 10 IP ifrån en nykterhetsförening kom att ingå.

De religiösa föreningarna blev representerade av två olika föreningar med 14 manliga och 9 kvinnliga IP.

Skolföreningarna bidrog med två föreningar på sammanlagt 25 IP, 14 manliga och 11 kvinnliga.

Sju deltagare från en nykterhetsfrämjande förenings verksamhet bildade en grupp, samtliga manliga IP.

Två andra föreningar representerade denna organisationskategori med 9 manliga och 1 kvinnlig medlem.

Vidstående uppställning visar de uttagna föreningarna, deras sysselsättning i gruppverksamheten och antalet deltagare vid intervjutillfället, totalt, män och kvinnor.

Föreningarnas fritidsgrupper

Förening och sysselsättning		Totalt	M	K
Idrott				
Skiljebo SK	bandyteknik	6	6	—
VIK	friidrott	13	13	—
BKNord	ishockey	7	7	—
VIK	vintersport	1	1	—
VSS	polo	5	5	—
VBK	brottning	8	8	—
MIK	fotboll	12	12	—
HF	handboll o. gymnastik	7	—	7
IKFranke	fotboll	10	10	—
SK Pollux	skridskoteknik	8	4	4
Svartådalens IK	fotboll	7	7	—
IFK Ekberga	konditionsträning	9	9	—
VSK	teknik o. träning	5	5	—
VSK	bandy o. träning	6	6	—
IFK	fotbollsträning	7	7	—
VSS	simning	8	4	4
IK Franke	fotboll	6	6	—
		125	110	15
Scout				
NTO	scouting	10	—	10
Religiösa				
KFUM	basketboll o. teknik	9	—	9
Baptistkyrk.	scouting	14	14	—
		23	14	9
Skol				
Riksyrkesskolans elev- o. IF	hårvård	9	—	9
Rudbeckianska skolans IF	friidrott	16	14	2
		25	14	11

Förening och sysselsättning	Totalt	M	K
Nykterhetsfrämjande			
NTO vintersport...	7	7	—
Andra			
Västerås folkdansgille folkdans.....	4	3	1
Studiefrämjandet badminton....	6	6	—
	10	9	1
Totalt			
VI	125	110	15
VSc	10	—	10
VR	23	14	9
VSk	25	14	11
VN	7	7	—
VA	10	9	1
	200	154	46

Som synes överväger den idrottsliga verksamheten, vilket den också realiter gör, som framgår av nedanstående uppställning av Västerås fritidsgruppers sysselsättning under 1964. Tyvärr finns ingen uppdelning i manliga och kvinnliga deltagare, men de totala siffrorna kan dock ha sitt intresse.

Fritidsgruppernas sysselsättning under 1964

	abs	%
Scouting.....	173	6,08
Programverksamhet.....	32	1,12
Teater.....	2	0,07
Kör.....	8	0,30
Instrumentalmusik, dragspel	8	0,30
Musik, spisning, topp, lyssn., bandspeln.....	25	0,88
Maskinskrivning.....	2	0,07
Stenografi.....	3	0,10
Mötes-,sammanträdesteknik	16	0,56
Debatt.....	7	0,25
Slöjd, trä, sömnad, brodyr, metall, smycke, lera, handarbete, korgflätning.....	54	1,90
Målning — teckning.....	6	0,21
Heminredning.....	1	0,03
Bakning.....	4	0,14
Foto — framkallning.....	8	0,30
Film.....	15	0,53
Schack.....	3	0,10
Hobby.....	7	0,25
Spel — lek	14	0,49
Bingo.....	2	0,07
Frimärken.....	2	0,07
Modell — speedcar — miniracing	12	0,42
Kyrkligt.....	13	0,45
Dans.....	20	0,70
Hårvård, Charm, Fröken-tonår, Eva-kurs.....	24	0,84
Djur — häst — hund.....	45	1,58
Motor.....	7	0,25
Idrott.....	2 329	81,94
Totalt	2 842	100

Organisationsområden

Tabell 36 visar IPs fördelning på de olika organisationsområdena absolut och procentuellt.

Typ av verksamhet

Samplets IP deltar samtliga i sluten verksamhet utom fyra som tillhör andra föreningar, som framgår av tabell 37.

Plats för verksamhet

Platsen för verksamheten visar tabell 38. Eftersom talen utom för idrotten är

Tabell 36

Org.-område	Antal deltagare i fritidsgrupper					
	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
VI	125	62,5	110	71	15	33
VSc	10	5	—	—	10	22
VR	23	11,5	14	9	9	19
VM	—	—	—	—	—	—
VSk	25	12,5	14	9	11	24
VN	7	3,5	7	5	—	—
VP	—	—	—	—	—	—
VA	10	5	9	6	1	2
Totalt	200	100	154	100	46	100

Tabell 37

Deltar i typ av verksamhet	VI		VSc		VR		VSk		VN		VA	
	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%
Sluten.....	125	100	10	100	23	100	25	100	7	100	6	60
Öppen.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	40
Sluten/öppen....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Totalt	125	100	10	100	23	100	25	100	7	100	10	100

Tabell 38

Plats för verksamheten	VI		VSc		VR		VSk		VN		VA	
	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%
Skola.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ungdomsgård....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	40
Kvartersgård ...	—	—	10	100	—	—	—	—	—	—	—	—
Allmän eller privatägd *större* lokal.....	—	—	—	—	14	61	—	—	—	—	—	—
D:o *mindre*.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Annan inomhuslokal.....	—	—	—	—	—	—	9	36	—	—	—	—
Gymnastiksal....	10	8	—	—	9	39	—	—	—	—	—	—
Simhall.....	13	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Annan lokal för idrott.....	16	13	—	—	—	—	—	—	—	—	6	60
Utomhusanläggning för idrott el. dyl.....	86	69	—	—	—	—	16	64	7	100	—	—
Totalt	125	100	10	100	23	100	25	100	7	100	10	100

små bör största försiktighet iakttas vid läsning av denna tabell och några som helst generaliseringar kan inte göras. Den visar endast att för detta stickprov förhöll det sig så vid intervjutillfället.

Tabell 39

Födelseår	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
1954.....	1	0,5	1	1	—	—
1953.....	17	8,5	12	8	5	11
1952.....	36	18	21	14	15	33
1951.....	17	8,5	12	8	5	11
1950.....	15	7,5	14	9	1	2
1949.....	24	12	22	14	2	4
1948.....	19	9,5	18	12	1	2
1947.....	17	8,5	10	6	7	15
1946.....	11	5,5	8	5	3	7
1945—.....	43	21,5	36	23	7	15
Totalt	200	100	154	100	46	100

Födelseår

IPs ålder är totalt till 78,5 procent fördelad på 11 till och med 19 år. 13- och 16-åringar visar 18 och 12 procent. För männen är procenten något lägre mellan 11—19 år — 77, dessas högsta värden ligger även på 13- och 16-åringar, men också 17-åriga pojkar har en beaktansvärd andel — 12 %. Flickorna är ända till 85 procent i åldrarna 12—19 år, med övervikt för 13-åringarna — 33 procent. 18-åringarna når 15 % och 12- och 14-åringarna 11. Tillsammans utgör här 12—14-åringarna 55 procent av alla flickor mot pojkarnas 30 och totalt 35.

Tabell 40

Födelseår	VI				VSc				VR			
	M		K		M		K		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%
—1954	—	—	—	—	—	—	—	—	1	7,1	—	—
1953	5	5	1	6,7	—	—	4	40	7	50	—	—
1952	17	15	4	26,6	—	—	4	40	3	21,4	7	78
1951	10	9	1	6,7	—	—	2	20	2	14,3	2	22
1950	11	10	1	6,7	—	—	—	—	—	—	—	—
1949	14	13	2	13,3	—	—	—	—	1	7,1	—	—
1948	13	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1947	4	4	1	6,7	—	—	—	—	—	—	—	—
1946	7	6	1	6,7	—	—	—	—	—	—	—	—
1945—	29	26	4	26,6	—	—	—	—	—	—	—	—
Totalt	110	100	15	100	—	—	10	100	14	99,9	9	100

Födelseår	VSk				VN				VA			
	M		K		M		K		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%
—1954	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1953	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1952	—	—	—	—	—	—	—	—	1	11,1	—	—
1951	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1950	2	14,3	—	—	—	—	—	—	1	11,1	—	—
1949	6	42,9	—	—	1	14	—	—	—	—	—	—
1948	—	—	1	9,1	3	43	—	—	2	22,2	—	—
1947	3	21,4	5	45,4	1	14	—	—	2	22,2	1	(100)
1946	1	7,1	2	18,2	—	—	—	—	—	—	—	—
1945—	2	14,3	3	27,3	2	29	—	—	3	33,3	—	—
Totalt	14	100	11	100	7	100	—	—	9	99,9	1	(100)

IPs fördelning efter ålder på organisationsområdena får givetvis även den på grund av de små talen i vissa områden betraktas med största försiktighet.

Idrotten fördelas för manliga IP från åldrarna 12—25, med över en fjärdedel på åldrarna 20—25, närmast följt av 13-åringarnas 15 %. Åldrarna 15—17 bildar här tillsammans 35 procent.

De idrottande flickorna är om man ser till de absoluta talen ganska jämnt fördelade från 12—25 år.

Scouterna är relativt jämnt fördelade på 12—14 år.

De religiösa föreningarnas IP utgörs också huvudsakligen av de yngsta åldrarna.

Skolföreningarna däremot har ingen IP under 15 år och nykterhetsföreningarna ingen under 16.

De fåtaliga IP som tillhör andra föreningar är spridda från 13 upp till 25 år.

Avstånd mellan bostad och verksamhet

Totalt har nästan en tredjedel av IP endast en km att förflytta sig från hemmet till fritidsverksamheten. För män-

Tabell 41

Avstånd i m mellan bostad och plats för fritidsverks.	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
—1 000.	64	32	35	22,7	29	63
1 001—2 000.	59	29,5	52	33,8	7	15
2 001—3 000.	43	21,5	38	24,7	5	11
3 001—	34	17	29	18,8	5	11
Totalt	200	100	154	100	46	100

nen har däremot en tredjedel två till tre km avstånd från hemmet. Drygt över hälften av flickorna har högst en km mellan hem och fritidsverksamhet.

Idrottens IP är relativt jämnt fördelade över hela skalan av avstånd, liksom manliga IP från skolföreningar och nykterhetsfrämjande föreningar.

Födelseort

Övervägande delen av IP är infödda Västeråsbor, därnäst följer inflyttade från annan ort i landet. Tillfälligt boende i Västerås är studerande flickor. Återinflyttade Västeråsfödda och inflyttade från utlandet utgör minoriteter, liksom annat under vilken rubrik ej Västeråsbor döljer sig. (Tabell 43.)

Tabell 44 visar IPs fördelning på de

Tabell 42

Avstånd i m mellan bostad och plats för fritidsverks.	VI				VSc			
	M		K		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%
—1 000...	20	18	2	13	—	—	9	90
1 001—2 000...	42	38	6	40	—	—	—	—
2 001—3 000...	26	24	3	20	—	—	1	10
3 001—	22	20	4	27	—	—	—	—
Totalt	110	100	15	100	—	—	10	100

Avstånd i m mellan bostad och plats för fritidsverks.	VSk				VR			
	M		K		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%
—1 000...	8	57	8	89	4	29	10	91
1 001—2 000...	2	14	1	11	2	14	—	—
2 001—3 000...	4	29	—	—	5	36	—	—
3 001—.....	—	—	—	—	3	21	1	9
Totalt	14	100	9	100	14	100	11	100

Avstånd i m mellan bostad och plats för fritidsverks.	VN				VA			
	M		K		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%
—1 000...	1	14,3	—	—	2	22	—	—
1 001—2 000...	1	14,3	—	—	5	56	—	—
2 001—3 000...	1	14,3	—	—	2	22	1	(100)
3 001—.....	4	57,1	—	—	—	—	—	—
Totalt	7	100	—	—	9	100	1	(100)

Tabell 43

Födelseort	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Infödd.....	134	67	107	70	27	59
Inflyttad:						
född i Västerås.....	4	2	4	3	—	—
född å annan ort i landet	45	22,5	36	23	9	19,5
född i utlandet	2	1	2	1	—	—
Tillfälligt boende i V., annan hemort	12	6	3	2	9	19,5
Annat	3	1,5	2	1	1	2
Totalt	200	100	154	100	46	100

olika organisationsområdena. Idrotten omfattar alla grupper, skol- och andra föreningar så gott som alla.

Målsmans yrke

Totalt är arbetare målsmans yrke för största delen IP, tätt följt av tjänsteman. För de manliga är förhållandet det omvända och för kvinnorna är arbetare som målsmans yrke övervägande.

IPs fördelning på de olika organisationsområdena följer i stort sett samma

Tabell 45

Målsmans yrke	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Arbetare....	88	44	59	38,3	29	63
Tjänsteman .	84	42	71	46,1	13	28,3
Egen företag.	15	7,5	13	8,4	2	4,3
Övriga (pensionär, hemmafru o. dyl.)	13	6,5	11	7,1	2	4,3
Totalt	200	100	154	99,9	46	99,9

Tabell 44

Födelseort	VI				VSc				VR			
	M		K		M		K		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%
Infödd.....	80	72,8	13	87	—	—	7	70	10	71,4	7	78
Inflyttad:												
född i Västerås..	2	1,8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
född å annan ort i landet	24	21,8	2	13	—	—	3	30	3	21,4	2	22
född i utlandet...	1	0,9	—	—	—	—	—	—	1	7,1	—	—
Tillfälligt boende i V, annan hemort.	1	0,9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Annat	2	1,8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Totalt	110	100	15	100	—	—	10	100	14	99,9	9	100

Födelseort	VSk				VN				VA			
	M		K		M		K		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%
Infödd.....	8	57	—	—	5	71	—	—	4	44,4	—	—
Inflyttad:												
född i Västerås...	1	7	—	—	—	—	—	—	1	11,1	—	—
född å annan ort i landet	4	29	1	9	2	29	—	—	3	33,3	1	(100)
född i utlandet ..	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tillfälligt boende i V, annan hemort.	1	7	9	82	—	—	—	—	1	11,1	—	—
Annat	—	—	1	9	—	—	—	—	—	—	—	—
Totalt	14	100	11	100	7	100	—	—	9	99,9	1	(100)

Tabell 46

Målsmans yrke	VI				VSc				VR			
	M		K		M		K		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%
Arbetare.....	42	38	11	73	—	—	6	60	6	43	5	56
Tjänsteman	48	44	3	20	—	—	4	40	8	57	3	33
Egen företagare..	10	9	—	—	—	—	—	—	—	—	1	11
Övriga (pensionär hemmafru o. dyl.)	10	9	1	7	—	—	—	—	—	—	—	—
Totalt	110	100	15	100	—	—	10	100	14	100	9	100

Målmans yrke	VSk				VN				VA			
	M		K		M		K		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%
Arbetare.....	2	14,3	6	55	5	71	—	—	4	44,4	1	(100)
Tjänsteman	10	71,4	3	27	2	29	—	—	3	33,3	—	—
Egen företagare..	2	14,3	1	9	—	—	—	—	1	11,1	—	—
Övriga (pensionär hemmafru o. dyl.)	—	—	1	9	—	—	—	—	1	11,1	—	—
Totalt	14	100	11	100	7	100	—	—	9	99,9	—	—

mönster som för män och kvinnor i tabell 45. Anmärkningsvärt är emellertid att den manliga skolgruppen visar tjänsteman som övervägande målsmans yrke. (Tabell 46.)

Sysselsättning

Övervägande delen IP går i skola heldag. Förvärvsarbetande IP utgör så gott som totalt resterande del.

Fördelningen på organisationsområdena bör inte generaliseras.

Tabell 47

Sysselsättning	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Förvärvsarb:						
heltid.....	38	19	33	21	5	11
deltid.....	1	0,5	1	1	—	—
I skolan, heldag.....	159	79,5	118	77	41	89
Annat	2	1	2	1	—	—
Totalt	200	100	154	100	46	100

Tabell 48

Sysselsättning	VI				VSc				VR			
	M		K		M		K		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%
Förvärvsarbetande:												
heltid.....	26	23,6	4	27	—	—	—	—	—	—	—	—
deltid.....	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
I skolan, heldag..	81	73,6	11	73	—	—	10	100	14	100	9	100
Annat	2	1,8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Totalt	110	100	15	100	—	—	10	100	14	100	9	100

Forts. Tabell 48.

Sysselsättning	VSk				VN				VA			
	M		K		M		K		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%
Förvärvsarbetande:												
heltid	1	7	—	—	2	29	—	—	4	44	1	(100)
deltid	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
I skolan, heldag	13	93	11	100	5	71	—	—	5	56	—	—
Annat	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Totalt	14	100	11	100	7	100	—	—	9	100	1	(100)

Tabell 49

Slag av skola	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Grundskola, folkskola	113	71	85	72	28	68,2
Realskola, flickskola	5	3	4	3	1	2,4
Gymnasium:						
allmänt	14	9	12	10	2	5
fack	12	7,5	11	9	1	2,4
Yrkesskola	12	7,5	3	3	9	22
Annan utbildn.	3	2	3	3	—	—
Totalt	159	100	118	100	41	100

De flesta som på sysselsättning svarat skola heldag återfinns som synes av ovanstående tabell i grundskolan. Ifråga om gymnasieungdom kan man finna en viss skillnad mellan könen, de manliga är i övervägande antal både absolut och procentuellt.

Motsatta förhållandet råder ifråga om yrkesskolungdom.

Fördelningen på organisationsområden överensstämmer i stort sett med IPs åldersfördelning. (Tabell 50.)

Studiecirkel

De ca 10 procent IP som deltar i studiecirkel är till övervägande delen manliga.

Fördelningen på organisationsområdena är 8 manliga och 1 kvinnlig IP

Tabell 50

Slag av skola	VI				VSc				VR			
	M		K		M		K		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%
Grundskola, folkskola	60	74	9	82	—	—	10	100	14	100	9	100
Realskola, flickskola	1	1	1	9	—	—	—	—	—	—	—	—
Gymnasium:												
allmänt	8	10	1	9	—	—	—	—	—	—	—	—
fack	8	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Yrkesskola	2	2,5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Annan utbildn.	2	2,5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Totalt	81	100	11	100	—	—	10	100	14	100	9	100

Forts. nästa sida

Forts. tabell 50.

Slag av skola	VSk				VN				VA			
	M		K		M		K		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%
Grundskola, folkskola	8	61	—	—	1	20	—	—	2	40	—	—
Realskola, flickskola	—	—	—	—	3	60	—	—	—	—	—	—
Gymnasium:												
allmänt	4	31	1	9	—	—	—	—	—	—	—	—
fack	—	—	1	9	1	20	—	—	2	40	—	—
Yrkesskola	—	—	9	82	—	—	—	—	1	20	—	—
Annan utbildn.	1	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Totalt	13	100	11	100	5	100	—	—	5	100	—	—

Tabell 51

Deltar i studiecirkel	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Nej-svar	178	89	134	87	44	96
Ja-svar	22	11	20	13	2	4
Totalt	200	100	154	100	46	100

inom idrotten, 5 manliga inom den religiösa sektorn, 5 manliga och 1 kvinnlig från skolföreningarna och 2 manliga från nykterhetsfrämjande föreningar. IP från scout eller andra föreningar saknas.

En fjärdedel av IP har under de senaste 14 dagarna inte deltagit i den studiecirkel de tillhör. En till två gånger är den vanligaste besöksfrekvensen.

Tabell 52

Deltagit i studiecirkel de senaste 14 dagarna	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
0 gång	5	23	5	25	—	—
1—2 ggr	8	36	7	35	1	(50)
3—4 »	6	27	5	25	1	(50)
5—6 »	3	14	3	15	—	—
Totalt	22	100	20	100	2	(100)

Skolungdomarna bland IP tycks här ha största ambitionen så tillvida att de inte uteblivit under de senaste 14 dagarna från studiecirkelverksamheten. Några som helst generaliseringar får emellertid inte göras.

Tabell 53. Fördelning på de fyra aktuella organisationsområdena

Deltagit i studiecirkel de senaste 14 dagarna	VI				VR		VSk				VN	
	M		K		M		M		K		M	
	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%
0 gång	2	25	—	—	2	40	—	—	—	—	1	(50)
1—2 ggr	1	12,5	1	(100)	3	60	2	40	—	—	1	(50)
3—4 »	2	25	—	—	—	—	3	60	1	(100)	—	—
4—5 »	3	37,5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Totalt	8	100	1	(100)	5	100	5	100	1	(100)	2	(100)

Tabell 54

Med i flera föreningar	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Nej-svar	112	56	82	53	30	65
Ja-svar	88	44	72	47	16	35
Totalt	200	100	154	100	46	100

Föreningstillhörighet

IP har tillfrågats om han/hon är med i flera föreningar och därvid har förutsatts att han/hon varit ansluten i den förening, vars fritidsgrupp han/hon tillhört. Så har förhållandena inte varit, vilket framgår av tabell 59, som visar IPs första år som föreningsmedlem, där 12 IP lämnat noll-svar.

Ovanstående fråga har följts av: om »Ja». Vilka föreningar är Du med i? IP kan här ha medtagit samtliga föreningar han/hon är medlem i eller endast de ytterligare föreningar, han/hon tillhör, med den förening han intervjuats som medlem i undantagen. Det har inte varit möjligt att kontrollera IPs svar på denna punkt, varför tyvärr även här en varning för alltför långtgående slutsatser måste göras. Därför lämnas ovanstående tabell jämte följande 55—58 okommenterade.

Tabell 55

Med i flera föreningar	VI				VSc				VR			
	M		K		M		K		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%
Nej-svar	57	52	8	53	—	—	5	50	6	43	8	89
Ja-svar	53	48	7	47	—	—	5	50	8	57	1	11
Totalt	110	100	15	100	—	—	10	100	14	100	9	100

Med i flera föreningar	VSk				VN				VA			
	M		K		M		K		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%
Nej-svar	8	57	8	73	4	57	—	—	7	78	1	(100)
Ja-svar	6	43	3	27	3	43	—	—	2	22	—	—
Totalt	14	100	11	100	7	100	—	—	9	100	1	(100)

Tabell 56

Med i ytterligare föreningar	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
1 förening...	39	44	28	39	11	69
2 föreningar.	33	37,5	30	42	3	19
3 » .	11	12,5	9	12	2	12
4 » .	5	6	5	7	—	—
5 » .	—	—	—	—	—	—
Totalt	88	100	72	100	16	100

Tabell 57

Med i slag av förening	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
(Bastal.....	88		72		16)	
VI.....	72	82	60	83	12	75
VSc.....	8	9	7	10	1	6
VR.....	8	9	7	10	1	6
VM.....	1	1	1	1	—	—
VSk.....	19	22	19	26	—	—
VN.....	8	9	5	7	3	19
VP	1	1	—	—	1	6
VA.....	5	6	3	4	2	13
Totalt	122	139	102	141	20	125

Tabell 58

Med i nedanstående slag av föreningar	VI				VSc				VR			
	M		K		M		K		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%
(Bastal	53		7		—		5		8		1)	
VI	46	87	6	86	—	—	4	80	4	50	—	—
VSc	6	11	—	—	—	—	—	—	—	—	1	(100)
VR	2	4	1	14	—	—	—	—	2	25	—	—
VM	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
VSk	16	30	—	—	—	—	—	—	3	38	—	—
VN	4	8	2	29	—	—	1	20	—	—	—	—
VP	—	—	1	14	—	—	—	—	—	—	—	—
VA	2	4	—	—	—	—	1	20	1	13	—	—
Totalt	76	144	10	143	—	—	6	120	10	126	1	(100)

Med i nedanstående slag av föreningar	VSk				VN				VA			
	M		K		M		K		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%
(Bastal	6		3		3		—		2		—)	
VI	6	100	2	67	2	67	—	—	2	(100)	—	—
VSc	—	—	—	—	—	—	—	—	1	(50)	—	—
VR	1	17	—	—	2	67	—	—	—	—	—	—
VM	—	—	—	—	1	33	—	—	—	—	—	—
VSk	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
VN	—	—	—	—	1	33	—	—	—	—	—	—
VP	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
VA	—	—	1	33	—	—	—	—	—	—	—	—
Totalt	7	117	3	100	6	200	—	—	3	(150)	—	—

Medianen för föreningsansluten första gången ligger totalt och för manliga IP på år 1960. För de kvinnliga IP blir medianen 1962. De IP som besvarat frågan med vet ej och nollsvar har ej medräknats.

Tabell 59

Föreningsansluten första gången år	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
1965	3	1,5	1	1	2	4
1964	16	8	11	7	5	11
1963	24	12	17	11	7	15
1962	25	12,5	17	11	8	18
1961	20	10	15	10	5	11
1960	25	12,5	23	15	2	4
1959	16	8	16	10	—	—
1958	9	4,5	8	5	1	2
1957	9	4,5	7	4	2	4
1956	11	5,5	9	6	2	4
1955—	29	14,5	26	17	3	7
Vet ej	1	0,5	1	1	—	—
O-svar	12	6	3	2	9	20
Totalt	200	100	154	100	46	100

Första föreningen för övervägande

Tabell 60

Första gången med i slag av förening	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
I	136	68	117	76	19	41,3
Sc	27	13,5	14	9	13	28,2
R	14	7	12	8	2	4,3
M	1	0,5	1	1	—	—
Sk	—	—	—	—	—	—
N	7	3,5	5	3	2	4,3
P	—	—	—	—	—	—
A	3	1,5	2	1	1	2,2
O-svar	12	6	3	2	9	19,6
Totalt	200	100	154	100	46	99,9

Tabell 61

Första gången med i slag av förening	V I				V Sc				V R			
	M		K		M		K		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%
I	95	86	8	53	—	—	3	30	2	14	5	56
Sc	10	9	6	40	—	—	5	50	—	—	2	22
R	—	—	1	7	—	—	—	—	12	86	—	—
M	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sk	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
N	2	2	—	—	—	—	2	20	—	—	—	—
P	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
A	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
0-svar	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2	22
Totalt	110	100	15	100	—	—	10	100	14	100	9	100

Första gången med i slag av förening	V Sk				V N				V A			
	M		K		M		K		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%
I	13	93	3	27	2	28,5	—	—	5	56	—	—
Sc	1	7	—	—	2	28,5	—	—	1	11	—	—
R	—	—	1	9	—	—	—	—	—	—	—	—
M	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sk	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
N	—	—	—	—	2	28,5	—	—	1	11	—	—
P	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
A	—	—	1	9	1	14,3	—	—	—	—	—	—
0-svar	—	—	6	55	—	—	—	—	2	22	1	(100)
Totalt	14	100	11	100	7	99,8	—	—	9	100	1	(100)

antalet IP såväl totalt, för män som för kvinnor är en idrottsförening, följt av scout.

I tabell 61 som visar fördelningen på organisationsområden ser man var nollsvaren på föreningstillhörighet hör hemma. Detta kan verka ganska förbryllande vid jämförelse med tabell 37 angående sluten och öppen verksamhet där de aktuella fritidsgruppsledarna angivit verksamheten som sluten. Förklaringarna här kan vara flera. Dels är begreppen sluten och öppen verksamhet realiteter inte adekvata. Dels kan IP lämnat nollsvar i stället för vet ej. Dels kan det vara en tillfällighet att IP befunnit sig i fritidsgruppen ifråga, vilket kanske bestyrks av tabell 62.

Ifråga om IPs fördelning på organisationsområden, ser man en viss övervikt på de flesta håll för idrottsförening som den första föreningen IP gått in i, men särskilt det religiösa området har en övervikt IP bland sina manliga medlemmar. Här får man emellertid inte förglömma IPs ålder. Skolföreningarna har tydligen inte varit en första förening för någon, liksom inte heller de politiska föreningarna.

En till två gånger på 14 dagar har de flesta IP besökt förening, de kvinnliga IP har samma tal för tre till fyra gånger.

Även fördelningen på organisationsområden av IPs besök i förening de senaste 14 dagarna visar högsta frek-

Tabell 62

Besökt förening de senaste 14 dagarna	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
0 gång...	25	12,5	21	14	4	9
1—2 ggr....	64	32	51	33	13	28
3—4 »	44	22	31	20	13	28
5—6 »	24	12	21	14	3	6,5
7— »	31	15,5	27	17	4	9
O-svar.....	12	6	3	2	9	19,5
Totalt	200	100	154	100	46	100

vens för en till två gånger. De manliga skolföreningsanslutna visar emellertid samma frekvens även på sju och fler gånger. IP från nykterhetsfrämjande förening har övervägande antal noll gånger, de idkar vintersport, förklaringen kan ligga på väderleksförhållanden.

Men som vanligt vid detta slag av tabell får några definitiva slutsatser inte dras.

Tabell 64

Har gårdskort	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Nej-svar	162	81	124	79	38	83
Ja-svar	38	19	30	21	8	17
Totalt	200	100	154	100	46	100

Gårdskort

Övervägande delen av IP har inte gårdskort. De 99 % konfidensintervallen för huvudpopulationen blir totalt 81 ± 5,9 och 19 ± 5,9, för männen 79 ± 8,5 och 21 ± 8,5 och för kvinnorna 83 ± 14,3 och 17 ± 14,3.

Cirka en tredjedel av dessa IP har totalt och för män besökt ungdomsgård eller kvartersgård de senaste 14 dagarna en till två gånger. De kvinnliga med gårdskort bildar knappast någon representativ grupp, varför konstate-

Tabell 63

Besökt förening de senaste 14 dagarna	V I				V Sc				V R			
	M		K		M		K		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%
0 gång.....	14	13	—	—	—	—	2	20	1	7	—	—
1—2 ggr.....	29	26	1	6,7	—	—	7	70	13	93	3	33,3
3—4 »	26	24	9	60	—	—	1	10	—	—	2	22,2
5—6 »	19	17	1	6,7	—	—	—	—	—	—	2	22,2
7— »	21	19	4	26,6	—	—	—	—	—	—	—	—
0-svar.....	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2	22,2
Totalt	110	100	15	100	—	—	10	100	14	100	9	99,9

Besökt förening de senaste 14 dagarna	V Sk				V N				V A			
	M		K		M		K		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%
0 gång	—	—	2	18	5	71,4	—	—	1	11,1	—	—
1—2 ggr.....	5	36	2	18	1	14,3	—	—	3	33,3	—	—
3—4 »	2	14	1	9	—	—	—	—	3	33,3	—	—
5—6 »	2	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7— »	5	36	—	—	1	14,3	—	—	—	—	—	—
0-svar	—	—	6	55	—	—	—	—	2	22,2	1	(100)
Totalt	14	100	11	100	7	100	—	—	9	99,9	1	(100)

Tabell 65

Besökt ungd. el. kvartersgård de senaste 14 dagarna	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
0 gång...	9	24	8	27	1	12,5
1—2 ggr....	13	34	10	33	3	37,5
3—4 »	5	13	5	17	—	—
5—6 »	1	3	1	3	—	—
7— »	10	26	6	20	4	50
Totalt	38	100	30	100	8	100

randet att hälften varit på ungdomsgård sju och fler gånger under denna tid, inte får generaliseras.

Fördelningen på organisationsområden är inte representativ. Möjligen kan manliga IP från idrottsområdet godtas. Som synes går ca 1/4 del här sju och fler gånger på ungdomsgård.

Vid jämförelse med tabell 64, som visar innehav av gårdskort till ungdomsgård etc. och ovanstående tabell, är totalsumman här 41 mot 38 och de

Tabell 67

Erhöll gårdskort år	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
1965.....	8	20	6	18,1	2	25
1964.....	14	34	10	30,3	4	50
1963.....	3	7	3	9,1	—	—
1962.....	4	10	2	6,1	2	25
1961.....	2	5	2	6,1	—	—
1960.....	3	7	3	9,1	—	—
1959.....	2	5	2	6,1	—	—
1958.....	3	7	3	9,1	—	—
1957.....	1	2,4	1	3	—	—
1956.....	—	—	—	—	—	—
1955—.....	1	2,4	1	3	—	—
Totalt	41	99,8	33	100	8	100

manligas antal 33 mot 30. Tydligen saknar numera tre manliga IP gårdskort. Av dessa tillhör två idrotten och en andra föreningar.

Medianvärdet ligger här för de tre grupperna på år 1964.

Fördelningen på organisationsområdena visar att gårdskortsinnehavare har

Tabell 66

Besökt ungdoms- eller kvartersgård de senaste 14 dagarna	V I				V Sc				V R			
	M		K		M		K		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%
0 gång.....	5	21	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1—2 ggr.....	8	33	—	—	—	—	2	(100)	—	—	—	—
3—4 »	4	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5—6 »	1	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7— »	6	25	2	(100)	—	—	—	—	—	—	2	(100)
Totalt	24	100	2	(100)	—	—	2	(100)	—	—	2	(100)

Besökt ungdoms- eller kvartersgård de senaste 14 dagarna	V Sk				V N				V A			
	M		K		M		K		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%
0 gång.....	—	—	1	(50)	2	50	—	—	1	(100)	—	—
1—2 ggr.....	1	(100)	1	(50)	1	25	—	—	—	—	—	—
3—4 »	—	—	—	—	1	25	—	—	—	—	—	—
5—6 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7— »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Totalt	1	(100)	2	(100)	4	100	—	—	1	(100)	—	—

förekommit sedan 1955 inom idrotten beträffande manliga IP. De två kvinnliga från detta område har haft sina sedan 1962. De enstaka gårdskortsinnehavarna inom scout (2), religiösa (2), och skolföreningar (3) har endast haft årskort sedan 1964. I stort sett är förhållandet likartat inom nykterhetsfrämjande (4) och andra föreningar (2). Inom den förstnämnda har en IP gårdskort sedan 1961 och en sedan 1960 från andra föreningar.

Diverse förströelser o. dyl.

Nollsvaren i vidstående tabell kan innebära att IP idkat hemliv, hobbyverksamhet, läxläsning, varit sjuk o. dyl., vilket inte ingår i frågeställningen. Givetvis kan även en viss inaktivitet ligga till grund.

Generellt sett vågar man nog konstatera att denna grupp IP är aktiv på många områden. De s. k. kulturella förströelserna som teater, konsert eller annat musikevenemang och utställning uppnår visserligen inga höga tal, men IP av båda könen har dock besökt dessa attraktioner.

Tabell 68

De senaste 14 dagarna besökt	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
(Bastal	200		154		46)	
Biograf	99	50	79	51	20	43
Café-konditori	65	33	53	34	12	26
Dans- eller nöjestillställning (ej på ungdomsgård)	76	38	59	38	17	37
Bibliotek	65	33	49	32	16	35
Teater (ej studiecirkel	20	10	13	8	7	15
Restaurant	24	12	21	14	3	7
Idrottstävling (som åskådare	76	38	69	45	7	15
Gudstjänst eller andakt	23	12	18	12	5	11
Konsert eller annat musikevenemang	18	9	16	10	2	4
Utställn., museum	9	5	8	5	1	2
O-svar	23	12	20	13	3	7

Tabell 69 får liksom övriga av samma karaktär betraktas med största försiktighet.

Nollsvaren återfinns inom idrotten, scout och religiösa föreningar.

De olika förströelserna är helt representerade av manliga IP från idrottens och skolans områden.

Tabell 69

De senaste 14 dagarna besökt	V I				V Sc				V R			
	M		K		M		K		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%
(Bastal	110		15		—		10		14		9)	
Biograf	59	54	6	40	—	—	—	—	5	36	4	44
Café-konditori	36	33	5	33	—	—	—	—	2	14	—	—
Dans etc	47	43	8	53	—	—	—	—	—	—	1	11
Bibliotek	34	31	6	40	—	—	4	40	7	50	4	44
Teater etc	6	5	4	27	—	—	1	10	1	7	2	22
Restaurant	15	14	1	7	—	—	1	10	3	21	—	—
Idrottstävl. etc	55	50	3	20	—	—	2	20	2	14	1	11
Gudstjänst etc	10	9	3	20	—	—	1	10	5	36	1	11
Konsert etc	10	9	2	13	—	—	—	—	—	—	—	—
Utställning etc	4	4	—	—	—	—	—	—	1	7	—	—
0-svar	13	12	2	13	—	—	5	50	2	14	1	11

Forts. nästa sida.

Forts. från sid 45.

De senaste dagarna besökt	V Sk				V N				V A			
	M		K		M		K		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%
(Bastal.....	14		11		7		—		9		1)	
Biograf	6	43	10	91	5	71	—	—	4	44	—	—
Café-konditori ...	8	57	6	55	4	57	—	—	3	33	1	(100)
Dans etc.....	5	36	7	64	3	43	—	—	4	44	1	(100)
Bibliotek.....	4	29	2	18	4	57	—	—	—	—	—	—
Teater etc.....	4	29	—	—	2	29	—	—	—	—	—	—
Restaurant.....	3	21	1	9	—	—	—	—	—	—	—	—
Idrottstävling etc.	6	43	1	9	3	43	—	—	3	33	—	—
Gudstjänst etc...	1	7	—	—	2	29	—	—	—	—	—	—
Konsert etc.....	5	36	—	—	—	—	—	—	1	11	—	—
Utställning etc. ..	1	7	1	9	1	14	—	—	1	11	—	—
0-svar	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Preferenslistor på diverse förströelser o. dyl., totalt, för män och för kvinnor

Totalt	M	K
1. Biograf	1. Biograf	1. Biograf
2. Dans etc.	2. Idrott etc.	2. Dans etc.
2. Idrott etc.	3. Dans etc.	3. Bibliotek
4. Café-konditori	4. Café-konditori	4. Café-konditori
4. Bibliotek	5. Bibliotek	5. Teater
6. Restaurant	6. Restaurant	5. Idrott etc.
6. Gudstjänst etc.	7. Gudstjänst etc.	7. Gudstjänst etc.
8. Konsert etc.	8. Konsert etc.	8. Restaurant
9. Teater	9. Teater	9. Konsert etc.
10. Utställning etc.	10. Utställning etc.	10. Utställning etc.

Biograf intar första plats både totalt, för män och för kvinnor.

Dans intar totalt och för kvinnor andra plats, men tredje för männen som föredrar att åskåda idrottstävlingar.

Idrottstävlingar belägger också andra plats totalt.

Café-konditori accepteras i lika hög grad av båda könen och belägger även totalt fjärde plats.

Den fjärde platsen delas totalt av bibliotek, som för männen kommer på femte plats men för kvinnorna redan på tredje.

Restaurant och gudstjänst, andakt delar totalt sjätte plats, kommer på sjätte och sjunde för männen och på åttonde och sjunde för kvinnorna.

Konsert får åttonde plats totalt, men delar denna plats för männen med teater och kommer på nionde för kvinnorna.

Teater får totalt nionde plats och utställning slutligen kommer i sista rummet för samtliga.

Följande tabeller 70: 1—10 visar frekvens på antal gånger IP besökt de efterfrågade förströelserna o. dyl. under de senaste 14 dagarna. Därtill har medeltal gånger uträknats dels på summa IP, som visar frevens, n_2, och dels på den kategori IP tillhör, n_1. Som exempel är n_2 för idrottsföreningarnas fritidsgrupper i fråga om biografbesök 65 och n_1 125.

Tabell 70: 1. Besöksfrekvens på diverse förströelser o. dyl. under de senaste 14 dagarna (mars 1964)

Biograf

Antal ggr	V I	V Sc	V R	V Sk	V N	V A	Totalt
1 g	32	—	7	12	2	2	55
2 ggr	26	—	1	3	3	2	35
3 »	5	—	1	1	—	—	7
4 »	1	—	—	—	—	—	1
5 »	1	—	—	—	—	—	1
Totalt	65	—	9	16	5	4	99
Medeltal ggr n_2	1,67	—	1,33	1,31	1,60	1,50	1,57
» » n_1	0,86	—	0,52	0,84	1,14	0,60	0,78

Tabell 70: 2

Café, konditori

Antal ggr	V I	V Sc	V R	V Sk	V N	V A	Totalt
1 g	11	—	1	8	4	2	26
2 ggr	11	—	—	1	—	2	14
3 »	5	—	—	3	—	—	8
4 »	2	—	—	2	—	—	4
5 »	1	—	—	—	—	—	1
6 »	2	—	—	—	—	—	2
7 »	—	—	1	—	—	—	1
8 »	—	—	—	—	—	—	—
9 »	2	—	—	—	—	—	2
10 »	5	—	—	—	—	—	5
11 »	—	—	—	—	—	—	—
12 »	—	—	—	—	—	—	—
13 »	—	—	—	—	—	—	—
14 »	2	—	—	—	—	—	2
Totalt	41	—	2	14	4	4	65
Medeltal ggr n_2	4,12	—	4,00	1,93	1,00	1,50	3,29
n_1	1,35	—	0,35	1,08	0,57	0,60	1,07

Tabell 70: 3

Dans-, nöjestillställning

Antal ggr	V I	V Sc	V R	V Sk	V N	V A	Totalt
1 g	22	—	1	5	2	1	31
2 ggr	19	—	—	5	1	2	27
3 »	4	—	—	1	—	1	6
4 »	3	—	—	1	—	1	5
5 »	6	—	—	—	—	—	6
6 »	—	—	—	—	—	—	—
7 »	—	—	—	—	—	—	—
8 »	1	—	—	—	—	—	1
Totalt	55	—	1	12	3	5	76
Medeltal ggr n_2	2,21	—	1,00	1,83	1,33	2,40	2,12
» » n_1	0,98	—	0,04	0,88	0,57	1,20	0,81

Tabell 70: 4

Bibliotek

Antal ggr	V I	V Sc	V R	V Sk	V N	V A	Totalt
1 g	24	3	6	3	1	—	37
2 ggr	9	1	4	2	1	—	17
3 »	4	—	1	—	—	—	5
4 »	1	—	—	—	1	—	2
5 »	1	—	—	1	1	—	3
6 »	—	—	—	—	—	—	—
7 »	—	—	—	—	—	—	—
8 »	—	—	—	—	—	—	—
9 »	—	—	—	—	—	—	—
10 »	—	—	—	—	—	—	—
11 »	—	—	—	—	—	—	—
12 »	—	—	—	—	—	—	—
13 »	—	—	—	—	—	—	—
14 »	1	—	—	—	—	—	1
Totalt	40	4	11	6	4	—	65
Medeltal ggr n_2	1,93	1,25	1,55	2,00	3,00	—	1,89
n_1	0,62	0,50	0,74	0,48	1,71	—	0,62

Tabell 70: 5

Teater (ej i studiecirkel)

Antal ggr	V I	V Sc	V R	V Sk	V N	V A	Totalt
1 g	10	1	3	4	2	—	20
2 ggr	—	—	—	—	—	—	—
Totalt	10	1	3	4	2	—	20
Medeltal ggr n_2	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	—	1,00
» » n_1	0,08	0,10	0,13	0,16	0,29	—	0,10

Tabell 70: 6

Restaurang

Antal ggr	V I	V Sc	V R	V Sk	V N	V A	Totalt
1 g	11	—	1	4	—	—	16
2 ggr	5	—	2	—	—	—	7
3 »	—	1	—	—	—	—	1
Totalt	16	1	3	4	—	—	24
Medeltal ggr n_2	1,31	3,00	1,67	1,00	—	—	1,38
» » n_1	0,17	0,30	0,22	0,16	—	—	0,17

Tabell 70: 7

Idrottstävling (som åskådare)

Antal ggr	V I	V Sc	V R	V Sk	V N	V A	Totalt
1 g	23	2	2	5	3	3	38
2 ggr	16	—	—	1	—	—	17
3 »	11	—	—	1	—	—	12
4 »	5	—	1	—	—	—	6
5 »	3	—	—	—	—	—	3
Totalt	58	2	3	7	3	3	76
Medeltal ggr n_2	2,12	1,00	2,00	1,43	1,00	1,00	1,93
» » n_1	0,98	0,20	0,26	0,40	0,43	0,30	0,74

Tabell 70: 8

Gudstjänst, andakt

Antal ggr	V I	V Sc	V R	V Sk	V N	V A	Totalt
1 g	4	—	4	—	1	—	9
2 ggr	9	1	—	1	1	—	12
3 »	—	—	—	—	—	—	—
4 »	—	—	1	—	—	—	1
5 »	—	—	—	—	—	—	—
6 »	—	—	—	—	—	—	—
7 »	—	—	—	—	—	—	—
8 »	—	—	1	—	—	—	1
Totalt	13	1	6	1	2	—	23
Medeltal ggr n_2	1,69	2,00	2,66	2,00	1,50	—	1,96
» » n_1	0,17	0,20	0,70	0,80	0,43	—	0,23

Tabell 70: 9

Konsert eller annat musikevenemang

Antal ggr	V I	V Sc	V R	V Sk	V N	V A	Totalt
1 g	11	—	—	4	—	1	16
2 ggr	1	—	—	1	—	—	2
Totalt	12	—	—	5	—	1	18
Medeltal ggr n_2	1,08	—	—	1,20	—	1,00	1,11
» » n_1	0,10	—	—	0,24	—	0,10	0,10

Tabell 70: 10

Muséum, utställning

Antal ggr	V I	V Sc	V R	V Sk	V N	V A	Totalt
1 g	2	—	1	2	1	1	7
2 ggr	1	—	—	—	—	—	1
3 »	1	—	—	—	—	—	1
Totalt	4	—	1	2	1	1	9
Medeltal ggr n_2	1,75	—	1,00	1,00	1,00	1,00	1,33
» » n_1	0,14	—	0,04	0,08	0,14	0,10	0,06

Verksamhet

IP tillfrågades direkt om sin verksamhet vid intervjutillfället. Svaren överensstämmer med redogörelsen på sid 00 av föreningarnas fritidsgrupper i stort sett.

Nollsvaren uppgår i denna tabell totalt till fem och utgörs av män. Ett förbiseende av denna punkt från IPs sida när han besvarade sitt formulär, kan vara en orsak, men ett slumpmässigt deltagande i fritidsgruppsverksamheten kan också föreligga.

Vid granskning av vidstående tabell finner man att idrott tycks vara den huvudsakliga verksamheten för IP även inom de övriga föreningarna. Undantagen utgörs av de tio från scout och de fjorton från religiösa föreningar som alla sysslar med programverksamhet (scouting). De nio IP sysselsatta med hårvård tillhör skolföreningarna och de fyra folkdansarna andra föreningar.

Tabell 71

Slag av verksamhet vid intervjutillfället	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Idrott	157	78,5	132	86	25	54
Gymnastik	1	0,5	—	—	1	2
Programverksamhet	24	12	14	9	10	22
Hårvård — »charm» — »fröken tonåring» m. m.	9	4,5	—	—	9	20
Folkdans	4	2	3	2	1	2
O-svar	5	2,5	5	3	—	—
Totalt	200	100	154	100	46	100

De fem som lämnat nollsvar hör hemma inom idrott (2) och i nykterhetsfrämjandet. De sistnämnda är tre till antalet och utgör 43 procent av gruppen.

Den kvinnliga IP som uppgett gymnastik som verksamhet kan tänkas ha missuppfattat idrottsträningen, eftersom hennes åtta kamrater, som samtliga tillhör religiösa samfund, angett idrott som verksamhet vid intervjutillfället.

KAPITEL 4

Ungdomsgårdsbesökare i Västerås

Var tjugonde av ungdomsgårdsbesökarna i Västerås skulle utgöra stickprovet. Uttagningen skedde efter gårdskortens nummer. Antalet skulle uppgå till 87, men provet omfattar 91. Här föreligger synbarligen inget bortfall utan ett tillskott på 4,6 %, vilket tyvärr inte har kunnat undvikas.

Stickprovet kom sålunda att omfatta 91 IP, varav 43 manliga och 48 kvinnliga.

Typ av verksamhet

Både sluten (Sl) och öppen (Ö) verksamhet är mest utmärkande för ungdomsgårdarna.

Om man räknar ett 99 % konfidensintervall för procenttalen i tabell 72 med undantag för den manliga slutna gruppen, som är för liten, blir resultaten följande:

	Totalt	M	K
Sl.....	12 ± 8,8	—	15 ± 13,3
Ö.....	19 ± 10,6	14 ± 13,3	23 ± 15,7
Sl/Ö.....	69 ± 12,5	77 ± 22,6	62 ± 18,1

Tabell 72

Typ av verksamhet	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Sluten.....	11	12	4	9	7	15
Öppen.....	17	19	6	14	11	23
Sluten/öppen	63	69	33	77	30	62
Totalt	91	100	43	100	48	100

Man finner då att den dominerande slutna/öppna gruppen totalt av ungdomsgårdsbesökares procenttal ligger mellan 56,5 och 81,5 %. För manliga besökare är motsvarande tal 54,4 och 99,6 % och för de kvinnliga 43,9 och 80,1 %.

Plats

Samtliga ungdomsgårdsbesökare har som plats uppgivit ungdomsgård.

Födelseår

Ungdomsgårdsbesökarnas medianålder ligger på 16 år. Det aritmetiska medeltalet är 15,9 och spridningen 1,5 för det totala antalet. För de manliga IP är medeltalet 16,2 och spridningen 1,7. De kvinnligas medeltal är 15,6 och spridningen 1,3.

Tabell 73

Födelseår	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
1953.....	1	1,1	—	—	1	2,1
1952.....	4	4,4	1	2,3	3	6,3
1951.....	9	10	7	16,3	2	4
1950.....	22	24	7	16,3	15	31,2
1949.....	29	32	12	27,9	17	35,4
1948.....	10	11	4	9,3	6	13
1947.....	12	13	8	18,6	4	8
1946.....	3	3,3	3	7	—	—
1945.....	1	1,1	1	2,3	—	—
Totalt	91	99,9	43	100	47	100

Materialet är normalfördelat. Man finner att de kvinnliga är orepresenterade i åldrarna över 18 år.

Beräknat 99 % konfidensintervall är för ovanstående procenttal för 16 år totalt 32 ± 12,6, 27,9 ± 17,5 för manliga IP och för de kvinnliga 35,4 ± 17,8.

Avstånd mellan bostad och ungdomsgård

Övervägande delen av ungdomsgårdarnas IP har mindre än en km mellan bostad och gård. På dessa procenttal blir 99 % konfidensintervall 56 ± 13,4 totalt, 72 ± 17,7 för män och för kvinnor 42 ± 18,4.

En jämförelse på denna punkt med fritidsgrupperna (tabell 41) uppenbarar en viss skillnad på gångavstånden.

Flickorna visar högre procentuella tal än pojkarna vid avstånden en till tre km. Pojkarna visar för små procenttal för att konfidensintervall skall kunna beräknas, varför ytterligare jämförelser inte kan göras.

Tabell 74

Avstånd i m mellan bostad och ungdomsgård	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
—1 000.	51	56	31	72	20	42
1 001—2 000.	17	19	4	9	13	27
2 001—3 000.	12	13	2	5	10	21
3 001—	11	12	6	14	5	10
Totalt	91	100	43	100	48	100

Födelseort

Vid jämförelse med motsvarande tabell för föreningarnas fritidsgrupper finner man att procenttalen är förvånansvärt överensstämmande för de båda samplen totalt. Se tabell 43 sid. 036. Beträffande födda i utlandet visar de här representation i samtliga grupper, men talen är alltför små för att tåla några slutsatser.

Tabell 75

Födelseort	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Infödd.....	61	67	25	58	36	75
Inflyttad:						
född i Västerås.....	2	2,1	2	5	—	—
född å annan ort i landet	23	25,3	12	28	11	23
född i utlandet	4	4,4	3	7	1	2
Tillfälligt boende i V., annan hemort..	1	1,1	1	2	—	—
Annat	—	—	—	—	—	—
Totalt	91	99,9	43	100	48	100

Målsmans yrke

IP med arbetare som målsmans yrke har de högsta procenttalen. Vid beräkning av 99 % konfidensintervall märker man att för populationen i sin helhet yrkena arbetare och tjänsteman skär in i varandras procenttal:

	Totalt	M	K
Arbetare..	47 ± 13,5	46 ± 19,6	48 ± 18,6
Tjänstemän....	36 ± 13,0	28 ± 17,7	44 ± 18,5

Tabell 76

Målsmans yrke	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Arbetare....	43	47	20	46	23	48
Tjänsteman .	33	36	12	28	21	44
Egen företag.	9	10	6	14	3	6
Övriga (pensionär, hemmafru o. dyl.)	6	7	5	12	1	2
Totalt	91	100	43	100	48	100

Tabell 77

Sysselsättning	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Förvärvsarb: heltid	7	8	4	9	3	6
deltid	—	—	—	—	—	—
I skolan, heldag	84	92	39	91	45	94
Annat	—	—	—	—	—	—
Totalt	91	100	43	100	48	100

Sysselsättning

Flertalet ungdomsgårdsbesökare av stickprovets IP går i skolan heldag. Antalet förvärvsarbetande är ringa.

Skolor

Grundskolan dominerar som IPs slag av skola.

Tabell 78

Slag av skola	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Grundskola, folkskola	67	80	29	74	38	84
Realskola, flickskola	4	5	3	8	1	2,2
Gymnasium: allmänt	4	5	2	5	2	4,4
fack	6	7	3	8	3	7
Yrkesskola	3	3	2	5	1	2,2
Annan utbildn.	—	—	—	—	—	—
Totalt	84	100	39	100	45	99,8

Studiecirkel

IPs svar på frågan om deltagande i studiecirkel är intressant ur vissa synpunkter. Vid jämförelse med IP från föreningarnas fritidsgrupper är totalt inte så stora procentuella skillnader. En viss övervikt föreligger på ja-svaren för ungdomsgårdarnas IP — 6 %. Vid närmare beräkningar på grund av de små talen blir skillnaderna mycket ovissa. Förvånande däremot är att flertalet ja-svar kommer från kvinnliga IP på ungdomsgårdarna; ett motsatt förhållande till IP från föreningarnas fritidsgrupper.

Tabell 79

Deltar i studiecirkel	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Nej-svar	76	83	42	98	34	71
Ja-svar	15	17	1	2	14	29
Totalt	91	100	43	100	48	100

Tabell 80

Deltagit i studiecirkel de senaste 14 dagarna	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
0 gång	1	7	—	—	1	7
1—2 ggr	12	80	1	(100)	11	79
3—4 »	2	13	—	—	2	14
5—6 »	—	—	—	—	—	—
Totalt	15	100	1	(100)	14	100

De flesta deltagarna i studiecirkel har de senaste 14 dagarna besökt sådan en till två gånger.

Föreningstillhörighet

Flertalet av stickprovets IP är inte föreningsanslutna. Vid 99 % konfidensintervall blir för huvudpopulationen

Tabell 81

Med i antal föreningar	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
0 förening	57	63	25	58	32	67
1 »	28	31	15	35	13	27
2 föreningar	5	5	3	7	2	4
3 »	1	1	—	—	1	2
Totalt	91	100	43	100	48	100

följande procenttal för noll förening och en förening. Två och tre föreningar har för liten frekvens för att några beräkningar skall kunna göras.

	Totalt	Män	Kvinnor
0 förening.	63±13,0	58±19,4	67±18,5
1 förening.	31±12,5	35±18,8	27±16,5

Tabell 82

Med i slag av förening	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
(Bastal	34		18		16)	
VI.....	16	47	11	61	5	31
VSc.....	2	6	—	—	2	13
VR.....	2	6	1	6	1	6
VM.....	—	—	—	—	—	—
VSk	1	3	—	—	1	6
VN.....	8	24	—	—	8	50
VP	2	6	2	11	—	—
VA	7	21	4	22	3	19
Totalt	38	113	18	100	20	125

I ovanstående tabell förekommer dubbelsvar på totalt och kvinnor. Att de tre manliga IP som tillhör två föreningar inte orsakat högre totalprocent än 100 beror på att de har sina dubbelanslutningar i idrottsföreningar.

Talen för män och kvinnor är så pass små att fördelningarna måste betraktas med en viss tveksamhet.

Idrotten samlar flesta IP, följt av nykterhetsfrämjande och andra föreningar.

Tabell 83

Besökt förening de senaste 14 dagarna	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
0 gång ..	13	38	9	50	4	25
1—2 ggr....	14	41	5	28	9	56
3—4 »	7	21	4	22	3	19
5— »	—	—	—	—	—	—
Totalt	34	100	18	100	16	100

En till två gånger har totalt de flesta IP besökt förening de senaste 14 dagarna. Noll gånger tar dock en betydande andel av IP och av samplets män utgör denna grupp den största.

Tabell 84

Föreningsansluten första gången år	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
1965.....	—	—	—	—	—	—
1964.....	10	29	5	28	5	31,3
1963.....	2	6	1	5	1	6,2
1962.....	8	23	3	17	5	31,3
1961.....	4	12	3	17	1	6,2
1960.....	4	12	3	17	1	6,2
1959.....	2	6	2	11	—	—
1958.....	1	3	—	—	1	6,2
1957.....	—	—	—	—	—	—
1956.....	—	—	—	—	—	—
1955—.....	3	9	1	5	2	12,5
Totalt	34	100	18	100	16	99,9

Medianen för IPs föreningsanslutning första gången ligger på år 1962. En tendens kan här märkas att IPs föreningstillhörighet vid intervjutillfället var tämligen ny.

För de manliga IP är föreningstillhörigheten något äldre, medianen faller här på 1961, flickorna däremot har samma medianvärde som det totala antalet.

Idrottsförening är tydligen den första förening som IP anslutit sig till, följt

Tabell 85

Första gången med i slag av förening	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
I.....	18	53	13	72	5	31
Sc.....	3	9	1	6	2	13
R.....	1	3	—	—	1	6
M.....	—	—	—	—	—	—
Sk.....	—	—	—	—	—	—
N.....	6	17	—	—	6	37
P.....	2	6	2	11	—	—
A	4	12	2	11	2	13
Totalt	34	100	18	100	16	100

av nykterhetsfrämjande och andra föreningar, samma trend som i tabell 82. För männen är procenten för idrottsförening hög, för kvinnorna överträffas denna procent av den för nykterhetsfrämjande föreningar. Emellertid är talen alltför små för att slutsatser med någorlunda sannolikhet skall kunna dras.

Gårdskort

Tabell 86

Besökt ungdomsgård de senaste 14 dagarna	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
0 gång...	12	13	1	2	11	23
1—2 ggr....	16	18	5	12	11	23
3—4 »	20	22	11	26	9	19
5—6 »	10	11	6	14	4	8
7— »	33	36	20	46	13	27
Totalt	91	100	43	100	48	100

Besökt ungdomsgård har drygt en tredjedel av IP både totalt, män och kvinnor gjort sju och fler gånger under de senaste 14 dagarna. Den största procenten nollsvar står de kvinnliga IP för.

Tabell 87

Erhöll gårdskort första gången år	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
1965.....	11	12	6	14	5	10
1964.....	37	41	19	44	18	38
1963.....	17	19	5	12	12	25
1962.....	13	14	6	14	7	15
1961.....	7	8	5	12	2	4
1960.....	1	1	1	2	—	—
1959.....	1	1	1	2	—	—
O-svar.....	4	4	—	—	4	8
Totalt	91	100	43	100	48	100

Fördelningen av IP i ovanstående tabell är relativt jämn totalt för åren 1965—1962, för män 1965—1961 och för kvinnor 1965—1962. Samtliga tre grupper har en topp år 1964.

Nollsvaren — fyra kvinnliga — kan förklaras med att IP inte kunnat erinra sig det år de första gången fick gårdskort och därför lämnat frågan öppen.

Diverse förströelser o. dyl.

Ungdomsgårdarnas besökare uppskattar till synes dans och då speciellt de kvinnliga IP. De manliga har emellertid högre procenttal på biograf och café-konditori, men skillnaden mellan café-konditori och dans för männen är obetydlig.

Besök på bibliotek, gudstjänst, andakt och konsert prefereras av denna kategori i jämförelse med fritidsgruppernas IP.

Idrottsintresset är mindre. Det belägger totalt åttonde plats, för pojkarna sjunde och för flickorna nionde. En skillnad i förhållande till föreningarnas fritidsgruppers IP.

Tabell 88

De senaste 14 dagarna besökt	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
(Bastal.....	91		43		48	
Biograf (1).....	42	46	25	58	17	35
Café-konditori (2)..	31	34	19	44	12	25
Dans- eller nöjestillställning (ej å ungdomsgård) (3)....	50	55	18	42	32	67
Bibliotek (4).....	25	27	15	35	10	21
Teater (ej studiecirkel) (5).....	8	9	4	9	4	8
Restaurant (6).....	3	3	2	5	1	2
Idrottstävling (som åskådare) (7).....	7	8	5	12	2	4
Gudstjänst eller andakt (8).....	16	18	7	16	9	19
Konsert eller annat mus.-evenem. (9).	15	16	6	14	9	19
Utst., museum (10).	6	7	2	5	4	8
0-svar	7	8	1	2	6	13

Preferenslistor å diverse förströelser o. dyl., totalt, för män och för kvinnor

Totalt	M	K
1. Dans	1. Biograf	1. Dans
2. Biograf	2. Café-konditori	2. Biograf
3. Café-konditori	3. Dans	3. Café-konditori
4. Bibliotek	4. Bibliotek	4. Bibliotek
5. Gudstjänst etc.	5. Gudstjänst etc.	5. Gudstjänst etc.
6. Konsert etc.	6. Konsert etc.	5. Konsert etc.
7. Teater	7. Idrott etc.	7. Teater
8. Idrott etc.	8. Teater	7. Utställning etc.
9. Utställning etc.	9. Restaurant	9. Idrott etc.
10. Restaurant	9. Utställning etc.	10. Restaurant

Tabell 89. Besöksfrekvens på diverse förströelser o. dyl. under de senaste 14 dagarna (mars 1964)

Antal ggr	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1 g.....	31	14	29	20	8	3	5	9	12	4
2 ggr.....	8	9	10	2	—	—	2	6	3	2
3 »	3	1	7	1	—	—	—	—	—	—
4 »	—	3	1	1	—	—	—	1	—	—
5 »	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—
6 »	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
7 »	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
8 »	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—
9 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10 »	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
11 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12 »	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Totalt	42	31	50	25	8	3	7	16	15	6
Meteltal ggr n_2 ...	1,33	2,39	1,92	1,72	1,00	1,00	1,29	1,56	1,20	1,33
n_1...	0,62	0,81	1,05	0,47	0,09	0,03	0,10	0,27	0,20	0,09

Ovanstående tabeller visar frekvens på antal gånger IP besökt de efterfrågade förströelserna o. dyl. under de senaste 14 dagarna. Dessutom har medeltal gånger uträknats dels på summa IP, som visar frekvens, n_2, och dels på totala antal IP, n_1. På exempelvis 1 lika med biograf blir n_2 lika med 42 och n_1 91.

Verksamhet

Av vidstående tabell att döma tycks IP ha varit ganska overksamma vid detta ungdomsgårdsbesök. Högsta procenttal visar här de manliga IP.

Tabell 90

Verksamhet vid intervjutillfället	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Idrott	2	2,2	2	5	—	—
Slöjd	1	1	—	—	1	2,1
Målning.....	13	14,3	—	—	13	27
Teater.....	1	1	1	2	—	—
Musikutövn..	1	1	—	—	1	2,1
Fotografering etc.....	1	1	—	—	1	2,1
Dans	7	8	7	16	—	—
Diverse.....	3	3,2	—	—	3	6,3
0-svar	62	68,1	33	77	29	60,4
Totalt	91	99,8	43	100	48	100

KAPITEL 5

Skolelever i Västerås

Eleverna i klasserna 7—9 (147 klasser) har listats i bokstavsordning och var 15 uttagits för stickprovet. I den händelse förfall förelegat har efterföljande elev i bokstavsordningen uttagits. Totalt uppgår samplet till 238 elever, 121 manliga och 117 kvinnliga.

Nedanstående uppställning visar antalet totalt, manliga och kvinnliga IP per skola:

	Totalt	M	K
Rudbeckianska skolan	25	11	14
Carlforska »	13	9	4
Fryxellska »	5	3	2
Djäknebergs »	22	12	10
Emaus »	15	6	9
Gideonbergs »	31	14	17
Haga »	32	17	15
Jakobsbergs »	30	18	12
Kristiansborgs »	21	12	9
Skiljebo »	44	19	25
Summa elever	238	121	117

Samtliga tillhör grundskolans högstadium.

Stickprovet har behandlats totalt, för män och för kvinnor, och i grupper om föreningsanslutna, gårdskortsinnehavare och ej föreningsanslutna utan gårdskort.

Grupperna uppgår i absoluta tal och i procent av det totala antalet elever till följande summor med 99 %-igt konfidensintervall:

Totalt

Föreningsanslutna	106 = 44,5 % ±8,3 (36,2—52,8)
Gårdskortsinnehavare	90 = 37,8 % ±8,1 (29,7—45,9)
Ej föreningsanslutna utan gårdskort	80 = 33,6 % ±7,9 (25,7—41,5)

Manliga

Föreningsanslutna	66 = 27,7 % ±7,5 (20,2—35,2)
Gårdskortsinnehavare	44 = 18,5 % ±6,5 (12,0—25,0)
Ej föreningsanslutna utan gårdskort	35 = 14,7 % ±5,9 (8,8—20,6)

Kvinnliga

Föreningsanslutna	40 = 16,8 % ±6,3 (10,5—23,1)
Gårdskortsinnehavare	46 = 19,3 % ±6,6 (12,7—25,9)
Ej föreningsanslutna utan gårdskort	45 = 18,9 % ±6,5 (12,4—25,4)

Observera att 38 föreningsanslutna IP med gårdskort blir dubbelredovisade. Därtill har uppdelning skett inom föreningsanslutna och inom gårdskortsinnehavare enligt följande:

	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Föreningsanslutna						
med gårdskort	38	36	24	23	14	13
utan gårdskort	68	64	42	40	26	24
Totalt	106	100	66	63	40	37
Gårdskortsinnehavare						
föreningsanslutna	38	42	24	27	14	15
ej föreningsanslutna	52	58	20	22	32	36
Totalt	90	100	44	49	46	51

Slutligen uppgår de elever, som ej är föreningsanslutna och ej heller har gårdskort, till följande antal och procent.

	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Totalt	80	100	35	44	45	56

Klassrepresentation

Totalt föreligger en mindre övervikt för IP i nionde klass. Denna övervikt är mer uttalad bland de kvinnliga elevarna. De manliga har en något mindre andel i åttonde klass.

Föreningsanslutna IP visar totalt så gott som samma andel i sjunde och nionde klass.

De manliga föreningsanslutna IP har sin högsta procent i sjunde klass. Åttonde- och nionde-klassisterna i denna grupp visar ungefär samma andel med ett något större tal för de sistnämnda.

Stickprovets flickor, som är föreningsanslutna, visar stigande procenttal från sjunde till åttonde klass.

IP med gårdskort har totalt en stigande serie i stort sett. Skillnaden på en procent är knappast relevant.

Pojkarna bland IP som har gårdskort visar en klart stigande serie procentuellt sett, flickorna däremot har sitt högsta procenttal i åttonde klass.

IP som varken har gått in i en förening eller skaffat sig gårdskort har överlag sin största andel i nionde klass. Åttonde klass tar den minsta och sjunde klass utgör grovt sett omkring en tredjedel. Flickorna visar i nionde klass det högsta procenttalet.

Födelseår

Totalt är fördelningen av IP på de fyra åldrarna, 14—17 år, ganska jämn med undantag för 17-åringarna, som utgör en

Tabell 91

Klass	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Totalt						
7	77	32	42	35	35	30
8	75	32	38	31	37	32
9	86	36	41	34	45	38
Totalt	238	100	121	100	117	100
Föreningsanslutna						
7	37	35	28	42,4	9	22,5
8	33	31	18	27,3	15	37,5
9	36	34	20	30,3	16	40
Totalt	106	100	66	100	40	100
Med gårdskort						
7	21	23	11	25	10	22
8	35	39	16	36	19	41
9	34	38	17	39	17	37
Totalt	90	100	44	100	46	100
Ej föreningsanslutna utan gårdskort						
7	28	35	11	31	17	38
8	18	22,5	10	29	8	18
9	34	42,5	14	40	20	44
Totalt	80	100	35	100	45	100

Tabell 92

Födelseår	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Totalt						
1951.....	70	29	36	30	34	29
1950.....	73	31	37	31	36	31
1949.....	81	34	38	31	43	37
1948.....	14	6	10	8	4	3
Totalt	238	100	121	100	117	100
Föreningsanslutna						
1951.....	37	35	27	41	10	25
1950.....	31	29	16	24	15	37,5
1949.....	33	31	20	30	13	32,5
1948.....	5	5	3	5	2	5
Totalt	106	100	66	100	40	100
Med gårdskort						
1951.....	17	19	8	18	9	20
1950.....	34	38	16	36	18	39
1949.....	37	41	18	41	19	41
1948.....	2	2	2	5	—	—
Totalt	90	100	44	100	46	100
Ej föreningsanslutna utan gårdskort						
1951.....	24	30	8	23	16	36
1950.....	20	25	11	31	9	20
1949.....	28	35	10	29	18	40
1948.....	8	10	6	17	2	4
Totalt	80	100	35	100	45	100

minoritet. En mindre topp för 16-åringarna kan noteras. Uppdelningen på manliga IP totalt visar lika fördelning på 15- och 16-åringarna, de kvinnliga däremot har i stort sett samma mönster som gruppen totalt.

Föreningsanslutna IP har högsta procenttal på 14-åringarna totalt och för de manliga IP. De kvinnligas högsta siffra har 15-åringarna.

IP med gårdskort visar en analog fördelning både totalt, för manliga och kvinnliga, med högsta procenttal på 16-åringarna.

IP, som ej har föreningstillhörighet och saknar gårdskort har totalt högsta procent bland 16-åringarna, detta gäller även de kvinnliga, de manliga däremot har en något högre procent för 15-åringarna, men skillnaden är obetydlig. Minoritetsgruppen, 17-åringarna har sin största representation inom denna kategori och når bland pojkarna ett relativt högt procenttal.

Avstånd mellan bostad och skola

Totalt har IP till största antalet mindre än en kilometer mellan hem och skola. Omkring en tredjedel har mellan en och två kilometers avstånd och ca en tiondel har över två kilometers väg.

IP har, fördelade på de tre grupperna, likartat mönster som den totala fördelningen visar. Några små variationer

Tabell 93

Avstånd i m mellan bostad och skola	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Totalt						
—1 000.	138	58	71	59	67	57
1 001—2 000.	81	34	38	31	43	37
2 001—3 000.	5	2	4	3	1	1
3 001—.....	14	6	8	7	6	5
Totalt	238	100	121	100	117	100
Föreningsanslutna						
—1 000.	54	51	37	56	17	42,5
1 001—2 000.	40	38	22	33	18	45
2 001—3 000.	4	4	3	5	1	2,5
3 001—	8	7	4	6	4	10
Totalt	106	100	66	100	40	100
Med gårdskort						
—1 000.	56	62	28	64	28	61
1 001—2 000.	32	36	15	34	17	37
2 001—3 000.	1	1	1	2	—	—
3 001—	1	1	—	—	1	2
Totalt	90	100	44	100	46	100
Ej föreningsanslutna utan gårdskort						
—1 000.	47	59	19	54	28	62,2
1 001—2 000.	26	32,5	11	31	15	33,3
2 001—3 000.	1	1	1	3	—	—
3 001—	6	7,5	4	12	2	4,4
Totalt.	80	100	35	100	45	99,9

kan noteras t. ex. föreningsanslutna flickor har sitt högsta procenttal på en till två km avstånd, gårdskortsungdomens siffror blir procentiskt sett högre för avstånd till en kilometer, över 60 %, och de ej föreningsanslutna manliga IP utan gårdskort utgör 15 % med avstånd på två km och mer.

Födelseort

Övervägande antalet IP både totalt, för män och för kvinnor är infödda Västeråsbor. Inflyttade från annan ort i landet uppgår inte till en tredjedel. Övriga kategorier visar mycket små tal.

Tabell 94

Födelseort	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Infödd.....	154	65	79	65	75	64
Inflyttad:						
född i Västerås	5	2	2	2	3	3
född å annan ort i landet	68	29	33	27	35	30
född i utlandet	3	1	3	3	—	—
Tillfälligt boende i V, annan hemort..	8	3	4	3	4	3
Annat	—	—	—	—	—	—
Totalt	238	100	121	100	117	100

Målsmans yrke

Fördelningen IP på målsmans yrke visar ett övervägande antal, både absolut och procentuellt, för tjänsteman. Ett 99 % konfidensintervall på IP totalt visar nedanstående gränser för huvudpopulationen:

	Totalt	M	K
Arbetare..	35 ± 8,0	36 ±11,2	35 ±11,4
Tjänsteman....	51 ± 8,4	47 ±11,7	56 ±11,8
Egen företagare..	10 ± 5,0	13 ± 7,9	6 ± 2,2

Tabell 95

Målsmans yrke	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Totalt						
Arbetare....	84	35	43	36	41	35
Tjänsteman .	122	51	57	47	65	56
Egen företag.	23	10	16	13	7	6
Övriga (pensionär, hemmafru o. dyl.)	9	4	5	4	4	3
Totalt	238	100	121	100	117	100
Föreningsanslutna						
Arbetare....	36	34	23	35	13	32,5
Tjänsteman..	53	50	31	47	22	55
Egen företag.	15	14	10	15	5	12,5
Övriga (pensionär, hemmafru o. dyl.)	2	2	2	3	—	—
Totalt	106	100	66	100	40	100
Med gårdskort						
Arbetare....	31	34	14	32	17	37
Tjänsteman .	42	47	17	39	25	54
Egen företag.	15	17	11	25	4	9
Övriga (pensionär, hemmafru o. dyl.)	2	2	2	4	—	—
Totalt	90	100	44	100	46	100
Ej föreningsanslutna utan gårdskort						
Arbetare ...	27	34	11	31	16	36
Tjänsteman .	44	55	20	57	24	53
Egen företag.	3	4	2	6	1	2
Övriga (pensionär, hemmafru o. dyl.)	6	7	2	6	4	9
Totalt	80	100	35	100	45	100

Övriga har för små procenttal för att konfidensintervall skall kunna räknas.

Intervallgränserna för arbetare och tjänsteman tangerar varandra för totalt och för de manliga skoleleverna, men däremot inte för de kvinnliga.

Med tanke på att Västerås är en utpräglad industristad hade man väntat ett överskott av arbetare som målsman. Hur stor procent de tre kategorierna utgör framgår av tabell 4, d. v. s. 48,3 %, 46,8 % och 4,9 %. Dessa siffror

härrör sig från 1960 års folkräkning. Förklaringarna här kan vara flera, t. ex. att barnantalet är mindre hos arbetare än hos tjänstemän, ett förhållande som tyvärr inte finns utrett och som är alltför tidskrävande att göra för att kunna belysa ovanstående förhållande i denna utredning. De s. k. manschettyrkenas frammarsch kan också ifrågasättas som förklaring.

Egna företagare visar också högre tal än vad som kunde ha väntats. Antingen har de ökat i antal eller också har även de ett högt antal barn.

Samma tendens återfinns bland de föreningsanslutna IP, med den skillnaden att egna företagare som målsman visar något högre siffror än för totalt.

IP med gårdskort har den skillnaden att manliga IP med tjänsteman som fader utgör en mindre andel i jämförelse med både totalt, föreningsanslutna och ej föreningsanslutna utan gårdskort. Att märka är att IP med målsman egen företagare här visar den högsta procenten jämfört med samma yrkeskategori i övriga grupper.

Bland ej föreningsanslutna IP utan gårdskort dominerar återigen tjänsteman som målsmans yrke.

Studiecirkel

Av alla IP deltog endast två manliga i studiecirkel och under de senaste 14 dagarna gjorde de detta fler än sex gånger. Dessa båda IP var föreningsanslutna.

Föreningstillhörighet

De flesta IP är inte föreningsanslutna. (Tabell 96.) Ett 99 % konfidensintervall för dessa ger nedanstående tal:

	Totalt	M	K
Ej föreningsanslutna	55 ± 8,3	45 ± 11,7	66 ± 11,3

Tabell 96

Med i antal föreningar	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Totalt						
0 förening...	132	55	55	45	77	66
1 » ...	71	30	43	36	28	24
2 » ...	26	11	17	14	9	8
3 » ...	9	4	6	5	3	2
Totalt	238	100	121	100	117	100

Inom huvudpopulationen skulle således ej föreningsanslutna procentuellt utgöra mellan 46,7 och 63,3 %, manliga skolelever mellan 33,3 och 56,7 % och kvinnliga 54,7 och 77,3 %.

För föreningsanslutna blir de 99 % konfidensintervallen följande:

	Totalt	M	K
Föreningsanslutna	45 ± 8,3	55 ± 11,7	34 ± 11,3

Huvudpopulationen kan således förväntas ha föreningsanslutna skolelever totalt mellan 36,7 och 53,3 %, manliga mellan 43,3 och 66,7 % och de kvinnliga mellan 22,7 och 45,3 %.

Vid granskning av tabellen enbart med hänsyn till stickprovets siffror, finner man att cirka en tredjedel — högre för de manliga IP och lägre för de kvinnliga — tillhör en förening, cirka en tiondel två föreningar. De som tillhör tre föreningar kan betraktas som undantagsfall.

Slag av föreningstillhörighet

De flesta IP tillhör idrottsförening, med högre procenttal för de manliga och lägre för de kvinnliga.

Totalt följer scout-, skol-, religiösa och andra föreningar alla på cirka 15 procent. Nykterhetsfrämjande och politiska föreningar erhåller endast mindre

Tabell 97

Med i slag av förening	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Föreningsanslutna						
(Bastal.....	106		66		40)	
VI	60	57	41	62	19	48
VSc	17	16	11	17	6	15
VR	15	14	5	8	10	25
VM	—	—	—	—	—	—
VSk	16	15	12	18	4	10
VN	6	6	4	6	2	5
VP	5	5	3	5	2	5
VA	15	14	9	14	6	15
Totalt	134	127	85	130	49	123

andel av IP och motorföreningarna är helt orepresenterade.

För de manliga blir rangordningen för de övriga föreningarna: skol-, scout-, andra, religiösa, nykterhetsfrämjande och politiska föreningar.

De kvinnliga IP har bland de övriga föreningarna högsta procenttal på religiösa, de accepterar scout- och andra föreningar till lika antal. Därpå följer skolföreningarna. Nykterhetsfrämjande och politiska belägger tillsammans sista plats.

Föreningsbesök

De senaste 14 dagarna har IP till cirka 40 procent inte besökt sin förening. En till två gånger har sedan en tredjedels frekvens. Drygt en tiondel har uppgivit tre till fyra gånger medan fem till sex fått minsta andelen. Sju och fler gånger tar också ungefär en tiondel av föreningsanslutna IP.

Tabell 98

Besökt förening de senaste 14 dagarna	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Föreningsanslutna						
0 gång.....	45	42	29	44	16	40
1—2 ggr....	33	31	18	27	15	37,5
3—4 »	13	12	9	14	4	10
5—6 »	5	5	3	4	2	5
7—.....	10	10	7	11	3	7,5
Totalt	106	100	66	100	40	100

Första år för föreningstillhörighet

1965 har inte många IP hunnit bli föreningsanknutna. 1958 och 1957 har IP varit för unga för föreningslivet. Dock har 10 % av de kvinnliga IP uppgett 1957 som år för första föreningsengagemang.

Tabell 99

Föreningsansluten första gången år	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Föreningsanslutna						
1965.....	4	4	3	5	1	2,5
1964.....	20	19	11	17	9	22,5
1963.....	15	14	10	15	5	12,5
1962.....	14	13	12	18	2	5
1961.....	15	14	8	12	7	17,5
1960.....	16	15	10	15	6	15
1959.....	15	14	10	15	5	12,5
1958.....	2	2	1	1,5	1	2,5
1957.....	5	5	1	1,5	4	10
Totalt	106	100	66	100	40	100

Åren 1964 till 1959 visar över huvud taget ganska jämna siffror, med en viss övervikt totalt och för de kvinnliga IP under år 1964. De manligas högsta tal återfinner man år 1962, men det överstiger endast med en procent 1964 års siffra.

Första gången med i slag av förening

Alla organisationsområden är representerade utom motor. Totalt utgör idrottsföreningarna knappa 50 %, med högre andel för de manliga och lägre för de kvinnliga, ehuru de överallt får högsta procentsiffror.

Scoutföreningarna har till 20 % varit

Tabell 100

Första gången med i slag av förening	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Föreningsanslutna						
VI	51	48	36	54	15	37,5
VSc	22	21	14	21	8	20
VR	7	6,6	2	3	5	12,5
VM	—	—	—	—	—	—
VSk	3	3	2	3	1	2,5
VN	5	4,7	3	5	2	5
VP	5	4,7	3	5	2	5
VA	13	12	6	9	7	17,5
Totalt	106	100	66	100	40	100

första förening för de föreningsanslutna IP. De andra föreningarna har drygt en tiondel IP som första förening, där de kvinnliga svarar för högsta procenttal. De religiösa visar totalt och för manliga IP små tal, däremot har de kvinnliga till över en tiondel först gått in i en sådan förening.

Nykterhetsfrämjande och politiska föreningar visar lika andelar både totalt för de manliga och för de kvinnliga IP.

Skolföreningarna har i minsta utsträckning både totalt, för de manliga och för de kvinnliga IP blivit första förening.

Kort till ungdomsgårdar

Tabell 101

Har gårdskort	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Totalt						
Ja-svar	90	38	44	36	46	39
Nej-svar	148	62	77	64	71	61
Totalt	238	100	121	100	117	100
Föreningsanslutna						
Ja-svar	38	36	24	36	14	35
Nej-svar	68	64	42	64	26	65
Totalt	106	100	66	100	40	100

Ett 99 % konfidensintervall för ovanstående procenttal ger följande:

	Totalt	M	K
Ja-svar	38 ± 8,1	36 ± 11,2	39 ± 11,6
Nej-svar	62 ± 8,1	64 ± 11,2	61 ± 11,6

Inom huvudpopulationen kan därför förväntas gårdskort totalt mellan 29,9 och 46,1 %, för de manliga skoleleverna mellan 24,8 och 47,2 % och för de kvinnliga mellan 27,4 och 50,6 %.

Kvinnliga IP synes i större utsträckning än de manliga ha löst kort till ungdomsgård.

Bland de föreningsanslutna IP finner man i stort sett samma procenttal för gårdskort och ej som i den totala fördelningen. En liten avvikelse märks hos de kvinnliga IP, de har till någon mindre del löst kort till ungdomsgård.

Besök på ungdomsgård

Av IP med gårdskort har totalt och de kvinnliga till största procent inte be-

Tabell 102

Besökt ungdoms- eller kvartersgård de senaste 14 dagarna	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Totalt						
0 gång	32	35	12	27	20	43
1—2 ggr	18	20	8	18	10	22
3—4 »	15	17	8	18	7	15
5—6 »	7	8	3	7	4	9
7— »	18	20	13	30	5	11
Totalt	90	100	44	100	46	100
Föreningsanslutna						
0 gång	12	32	6	25	6	43
1—2 ggr	4	11	2	8,3	2	14
3—4 »	10	26	7	29,2	3	22
5—6 »	2	5	1	4,2	1	7
7— »	10	26	8	33,3	2	14
Totalt	38	100	24	100	14	100

Preferenslistor å diverse förströelser o. dyl., totalt, för män och kvinnor

Totalt	*M*	*K*
1. Dans	1. Biograf	1. Dans
2. Biograf	2. Dans	2. Biograf
3. Bibliotek	3. Bibliotek	3. Bibliotek
4. Café-konditori	4. Idrott etc.	4. Gudstjänst etc.
5. Idrott etc.	5. Café-konditori	5. Café-konditori
6. Gudstjänst etc.	6. Gudstjänst etc.	6. Konsert etc.
7. Konsert etc.	7. Restaurant	7. Idrott etc.
8. Restaurant	8. Konsert etc.	8. Restaurant
9. Teater	9. Teater	8. Utställning etc.
10. Utställning etc.	10. Utställning etc.	10. Teater

Föreningsanslutna

Totalt	*M*	*K*
1. Dans	1. Idrott etc.	1. Dans
2. Bibliotek	2. Dans	2. Bibliotek
3. Biograf	3. Biograf	3. Gudstjänst etc.
4. Idrott etc.	3. Bibliotek	4. Biograf
5. Café-konditori	5. Café-konditori	5. Café-konditori
6. Gudstjänst etc.	6. Gudstjänst etc.	6. Idrott etc.
7. Restaurant	7. Restaurant	7. Konsert etc.
7. Konsert etc.	8. Teater	8. Teater
9. Teater	8. Konsert etc.	8. Restaurant
10. Utställning etc.	10 .Utställning etc.	8. Utställning etc.

Med gårdskort

Totalt	*M*	*K*
1. Dans	1. Biograf	1. Dans
2. Biograf	2. Dans	2. Biograf
3. Café-konditori	3. Café-konditori	3. Gudstjänst etc.
4. Bibliotek	3. Idrott etc.	4. Café-konditori
4. Idrott etc.	5. Bibliotek	5. Bibliotek
6. Gudstjänst etc.	6. Restaurant	6. Idrott etc.
7. Konsert etc.	6. Gudstjänst etc.	7. Konsert etc.
8. Restaurant	6. Konsert etc.	8. Teater
9. Teater	9. Teater	8. Utställning etc.
10. Utställning etc.	10. Utställning etc.	10. Restaurant

Ej föreningsanslutna utan gårdskort

Totalt	*M*	*K*
1. Biograf	1. Biograf	1. Dans
2. Dans	2. Bibliotek	2. Biograf
3. Bibliotek	3. Dans	3. Café-konditori
4. Café-konditori	4. Gudstjänst etc.	3. Bibliotek
5. Gudstjänst etc.	5. Café-konditori	5. Gudstjänst etc.
6. Idrott etc.	6. Idrott etc.	6. Konsert etc.
6. Konsert etc.	7. Teater	7. Restaurant
8. Restaurant	7. Restaurant	7. Idrott etc.
9. Teater		9. Utställning etc.
9. Utställning etc.		10. Teater

sökt ungdoms- eller kvartersgård de senaste 14 dagarna. De manliga IP visar också här ett högt procenttal, som emellertid överträffas av besök sju och fler gånger. En till två besök tycks totalt och för de kvinnliga vara vanligaste frekvens, tätt följt av tre till fyra gånger. Fem till sex besök visar lägsta tal över lag.

De manligas höga tal på sju och fler besök höjer procenten totalt så att den blir lika hög som en till två gånger.

Föreningsanslutna IPs besöksfrekvens visar för inga besök inte större avvikelse från de totalas. Tre till fyra och sju och fler besök tar totalt lika stor andel IP, detta förorsakat av de manligas högre procentuella andelar på dessa frekvenser. En till två och fem till sex besök har påfallande lägre tal.

Första år för gårdskort

Att i så stor utsträckning åren 1964 och 1963 uppgivits som första år IP skaffat sig gårdskort är ganska naturligt på grund av IPs ålder och ungdomsgårdsverksamhetens utbyggnad i Västerås.

Tabell 103

Erhöll gårdskort första gången år	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Med gårdskort						
1965	14	16	6	14	8	17
1964	31	34	15	34	16	35
1963	27	30	15	34	12	26
1962	7	8	2	5	5	11
1961	8	9	4	9	4	9
1960	2	2	1	2	1	2
1959	1	1	1	2	—	—
Totalt	90	100	44	100	46	100

Diverse förströelser o. dyl.

Nollsvaren uppgår till 11 % totalt, 15 % för de manliga IP och 8 % för de kvinnliga. Här erinras återigen om att

Tabell 104

De senaste 14 dagarna besökt	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Totalt (Bastal	238		121		117)	
Biograf (1)	102	43	56	46	46	39
Café-konditori (2)	60	25	31	26	29	25
Dans- eller nöjestillställning (ej på ungdomsgård) (3)	121	51	47	39	74	63
Bibliotek (4)	75	31	41	34	34	29
Teater (ej studiecirkel) (5)	12	5	6	5	6	5
Restaurant (6)	17	7	10	8	7	6
Idrottstävling (som åskådare) (7)	52	22	40	33	12	10
Gudstjänst eller andakt (8)	50	21	17	14	33	28
Konsert eller annat musikevenemang(9)	20	8	7	6	13	11
Utställn., museum (10)	10	4	3	2	7	6
O-svar	27	11	18	15	9	8
Föreningsanslutna (Bastal	106		66		40)	
1	37	35	26	39	11	27
2	26	24	19	29	7	17
3	58	55	30	45	28	70
4	40	38	26	39	14	35
5	6	6	4	6	2	5
6	8	7	6	9	2	5
7	36	34	31	47	5	12
8	21	20	8	12	13	32
9	7	7	4	6	3	7
10	5	5	3	5	2	5
O-svar	12	11	8	12	4	10
Med gårdskort (Bastal	90		44		46)	
1	49	54	28	64	21	46
2	29	32	18	41	11	24
3	57	63	23	52	34	74
4	24	27	15	34	9	20
5	5	6	3	7	2	4
6	6	7	5	11	1	2
7	24	27	18	41	6	13
8	17	19	5	11	12	26
9	10	11	5	11	5	11
10	3	3	1	2	2	4
O-svar	6	7	4	9	2	4
Ej föreningsanslutna utan gårdskort (Bastal	80		35		45)	
1	35	44	16	46	19	42
2	19	24	5	14	14	31
3	33	42	9	26	24	53
4	24	30	10	29	14	31

De senaste 14 dagarna besökt	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
5	3	4	1	3	2	4
6	5	6	1	3	4	9
7	7	9	3	9	4	9
8	15	19	6	17	9	20
9	7	9	—	—	7	16
10	3	4	—	—	3	7
O-svar	12	15	8	23	4	9

hemliv, hobby, radio och TV bl. a. inte ingår i förströelserna, varför nollsvaren nödvändigtvis inte behöver tyda på inaktivitet. Sjukdom kan även förorsakat nollsvar till viss del.

Preferenslistorna på sidan 064 torde lättare kunna ge en överblick på IPs fritidssysselsättning av detta slag.

Totalt intar dansen första plats utom för ej föreningsanslutna utan gårdskort, som tycks föredra biograf. Ett förhållande som de manliga i denna kategori förorsakat.

För de kvinnliga IP i alla kategorier kommer dans i första hand bland förströelserna.

Biograf, bibliotek och café-konditori belägger omväxlande de tre övriga topplatserna, med undantag för manliga IP som här, utom IP med gårdskort, föredrar att se på idrottstävlingar före att besöka café-konditori. Gudstjänst eller andakt belägger tredje plats för kvinnliga IP, som är föreningsanslutna och för dem som har gårdskort. Kvinnliga IP, som inte är med i någon förening och inte heller har gårdskort, har gudstjänst eller andakt på femte plats.

Tabell 105. Diverse förströelser o. dyl. under de senaste14 dagarna

Fmg = föreningsanslutna elever med gårdskort
Fug = föreningsanslutna elever utan gårdskort
Efmg = ej föreningsanslutna elever med gårdskort
Efug = ej föreningsanslutna elever utan gårdskort

Förströelser o. dyl.	Fmg	Fug	Efmg	Efug	Totalt
	%	%	%	%	%
Totalt					
(Bastal	38	68	52	80	238)
Biograf (1)	50	26	58	44	43
Café-konditori (2)	37	18	29	24	25
Dans eller nöjestillställning (ej på ungdomsgård) (3)	71	46	58	41	51
Bibliotek (4)	34	40	21	30	32
Teater (ej studiecirkel) (5)	5	6	6	4	5
Restaurant (6)	5	9	8	6	7
Idrottstävling (som åskådare) (7)	39	31	17	9	22
Gudstjänst eller andakt (8)	8	26	27	19	21
Konsert eller annat musikevenemang (9)	11	4	12	9	8
Utställning, museum (10)	3	6	4	4	4
Totalt	263	212	240	190	218
0-aktiviteter	8	13	6	14	11
Manliga					
(Bastal	24	42	20	35	121)
1	58	29	70	46	46
2	46	19	35	14	26
3	63	36	40	26	39
4	42	38	25	29	36
5	8	5	5	3	5
6	8	10	15	3	8
7	50	45	30	9	33
8	8	14	15	17	14
9	8	5	15	—	6
10	4	5	—	—	2
Totalt	295	206	250	147	215
0-aktiviteter	8	14	10	23	15
Kvinnliga					
(Bastal	14	26	32	44	117)
1	36	23	50	43	39
2	21	15	25	32	25
3	86	62	69	55	63
4	21	42	19	32	29
5	—	8	6	5	5
6	—	8	3	9	6
7	21	8	9	9	10
8	7	46	34	20	28
9	14	4	9	16	11
10	—	8	6	7	6
Totalt	206	224	230	228	222
0-aktiviteter	7	12	3	7	8

Vidstående tabell visar IP med en något annorlunda indelning. Föreningsanslutna har uppdelats i två kategorier med och utan gårdskort. Här har också endast procenttalen medtagits.

Av den tabell som visar IP totalt, framgår att de högsta procenttalen på »lättare» förströelser som café-konditori, dans och att som åskådare närvara vid idrottstävlingar visar föreningsanslutna IP med gårdskort (Fmg). Samma tendens finner man hos de manliga IP med det undantaget att dessa visar den högsta procenten även för besök på bibliotek.

De kvinnliga IP, som är föreningsanslutna med gårdskort (Fmg) visar högre andel endast för dans och som åskådare vid idrottstävling. Det som även kan påpekas här, är att denna kategori inte besökt teater, restaurant eller utställning. Emellertid utgörs den av ett fåtal, varför några generella slutsatser inte bör göras.

Biografägarna i Västerås har tydligen en stampublik bland ej föreningsanslutna med gårdskort (Efmg). De har högsta procent både totalt, för de manliga IP och för de kvinnliga.

De nedsummerade procenttalen har sammanförts nedan för åskådlighets skull.

Föreningsanslutna IP med gårdskort (Fmg) totalt och manliga har högsta aktivitetsprocent. Kvinnliga IPs högsta procenttal har ej föreningsanslutna med gårdskort (Efmg). IP med gårdskort tycks över huvud taget ha högre aktivitetsprocent, vare sig de är föreningsanslutna eller ej.

De IP som inte tillhör någon förening och ej heller har gårdskort (Efmg) företer en skillnad mellan manliga och kvinnliga. De senares totala aktivitetsprocent intar bland kvinnliga IP andra plats, medan de manligas tal väsentligt understiger de övrigas.

Ifråga om nollsvaren har de manliga IP överlag högre siffror än de kvinnliga.

Totalt återfinns de flesta nollsvar bland ej föreningsanslutna utan gårdskort (Efmg) och föreningsanslutna utan gårdskort (Fug).

Sammanfattningsvis kan man säga att bland de intervjuade skoleleverna i Västerås visade gårdskortsinnehavarna högsta aktiviteten vid undersökningstillfället.

Följande tio tabeller visar frekvens på antal gånger IP besökt de efterfrågade förströelserna o. dyl. under de senaste 14 dagarna. Dessutom har medeltal gånger uträknats dels på summa IP, som visar frekvens, n_2, och dels på den kategori IP tillhör, n_1. Som exempel är n_2 19 för föreningsanslutna biografbesökare med gårdskort och n_1 38.

	Summa aktiviteter			0-svar		
	Totalt	M	K	Totalt	M	K
	%	%	%	%	%	%
Totalt	218	215	222	11	15	8
Föreningsanslutna:						
med gårdskort	263	295	206	8	8	7
utan »	212	206	224	13	14	12
Ej föreningsanslutna:						
med gårdskort	240	250	230	6	10	3
utan »	190	147	228	14	23	7

Även om det kan tyckas att IP visar hög besöksfrekvens på vissa förströelser, framgår det av medeltalen att dessa höga frekvenser är ytterlighetsfall och att flertalet IP har ganska obetydliga förströelsevanor.

Tabell 106: 1. Besöksfrekvens på diverse förströelser o. dyl. under de senaste 14 dagarna (mars 1964)

Biograf

Antal ggr	F m g	F u g	E f m g	E f u g	Totalt
1 g	11	14	19	29	73
2 ggr	8	3	7	4	22
3 »	—	1	2	1	4
4 »	—	—	—	1	1
5 »	—	—	1	—	1
6 »	—	—	—	—	—
7 »	—	—	1	—	1
Totalt	19	18	30	35	102
Medeltal ggr					
n_2	1,42	1,28	1,70	1,26	1,37
n_1	0,71	0,34	0,98	0,55	0,59

Tabell 106: 2

Café, konditori

Antal ggr	F m g	F u g	E f m g	E f u g	Totalt
1 g	5	4	6	10	25
2 ggr	4	4	3	5	16
3 »	2	1	1	2	6
4 »	1	1	2	1	5
5 »	1	1	2	—	4
6 »	—	—	—	—	—
7 »	—	—	—	—	—
8 »	—	1	—	1	2
9 »	—	—	—	—	—
10 »	1	—	1	—	2
Totalt	14	12	15	19	60
Medeltal ggr					
n_2	2,71	2,66	2,86	2,00	2,52
n_1	1,00	0,47	0,83	0,48	0,63

Tabell 106: 3

Dans-, nöjestillställningar

Antal ggr	F m g	F u g	E f m g	E f u g	Totalt
1 g	8	15	10	15	48
2 ggr	11	6	11	13	41
3 »	6	7	5	3	21
4 »	—	—	1	—	1
5 »	2	—	2	1	5
6 »	—	2	—	—	2
7 »	—	—	—	—	—
8 »	—	—	—	1	1
9 »	—	—	—	—	—
10 »	—	1	1	—	2
Totalt	27	31	30	33	121
Medeltal ggr					
n_2	2,15	2,25	2,37	1,91	2,17
n^1	1,53	1,03	1,37	0,79	1,10

Tabell 106: 4

Bibliotek

Antal ggr	F m g	F u g	E f m g	E f u g	Totalt
1 g	7	17	7	14	45
2 ggr	3	5	2	9	19
3 »	1	2	1	1	5
4 »	1	2	—	—	3
5 »	1	1	—	—	2
6 »	—	—	—	—	—
7 »	—	—	1	—	1
Totalt	13	27	11	24	75
Medeltal ggr					
n_2	1,92	1,70	1,91	1,46	1,69
n_1	0,66	0,72	0,40	0,44	0,53

Tabell 106: 5

Teater (ej i studiecirkel)

Antal ggr	F m g	F u g	E f m g	E f u g	Totalt
1 g	2	3	3	3	11
2 ggr	—	1	—	—	1
Totalt	2	4	3	3	12
Medeltal ggr					
n_2	1,00	1,25	1,00	1,00	1,08
n_1	0,05	0,07	0,06	0,04	0,05

Tabell 106: 6

Restaurant

Antal ggr	F m g	F u g	E f m g	E f u g	Totalt
1 g	—	6	4	5	15
2 ggr	2	—	—	—	2
Totalt	2	6	4	5	17
Medeltal ggr n_2	2,00	1,00	1,00	1,00	1,11
n_1	0,11	0,88	0,08	0,06	0,08

Tabell 106: 7

Idrottstävling (som åskådare)

Antal ggr	F m g	F u g	E f m g	E f u g	Totalt
1 g	11	11	6	7	35
2 ggr	3	7	2	—	12
3 »	1	1	1	—	3
4 »	—	—	—	—	—
5 »	—	2	—	—	2
Totalt	15	21	9	7	52
Medeltal ggr n_2	1,33	1,81	1,44	1,00	1,50
n_1	0,53	0,56	0,25	0,09	0,33

Tabell 106: 8

Gudstjänst, andakt

Antal ggr	F m g	F u g	E f m g	E f u g	Totalt
1 g	1	6	10	12	29
2 ggr	2	10	4	2	18
3 »	—	1	—	—	1
4 »	—	—	—	—	—
5 »	—	1	—	1	2
Totalt	3	18	14	15	50
Medeltal ggr n_2	1,66	1,88	1,29	1,40	1,56
n_1	0,13	0,50	0,44	0,26	0,33

Tabell 106: 9

Konsert eller annat musikevenemang

Antal ggr	F m g	F u g	E f m g	E f u g	Totalt
1 g	1	3	4	5	13
2 ggr	2	—	—	2	4
3 »	—	—	—	—	—
4 »	—	—	—	—	—
5 »	1	—	—	—	1
6 »	—	—	1	—	1
7 »	—	—	—	—	—
8 »	—	—	1	—	1
Totalt	4	3	6	7	20
Medeltal ggr n_2	2,50	1,00	3,00	1,29	1,05
n_1	0,26	0,04	0,35	0,11	0,17

Tabell 106: 10

Museum, utställningar

Antal ggr	F m g	F u g	E f m g	E f u g	Totalt
1 g	—	4	2	3	9
2 ggr	1	—	—	—	1
Totalt	1	4	2	3	10
Medeltal ggr n_2	2,00	1,00	1,00	1,00	1,10
n_1	0,05	0,06	0,04	0,04	0,05

KAPITEL 6

Föreningsanslutna skolelever i Västerås

Tabell 107

Klass	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Föreningsanslutna, totalt						
7	37	35	28	42,4	9	22,5
8	33	31	18	27,3	15	37,5
9	36	34	20	30,3	16	40
Totalt	106	100	66	100	40	100
Föreningsanslutna med gårdskort						
7	9	24	8	33	1	7
8	11	29	6	25	5	36
9	18	47	10	42	8	57
Totalt	38	100	24	100	14	100
Föreningsanslutna utan gårdskort						
7	28	41	20	48	8	31
8	22	32	12	28	10	38
9	18	27	10	24	8	31
Totalt	68	100	42	100	26	100

Stickprovets IP, som är föreningsanslutna, jämförs här inbördes med hänsyn till om IP har gårdskort eller inte.

Klassrepresentation

Största delen av föreningsIP har inte gårdskort. Av de relativt få IP som har gårdskort finner man att nionde klass har högsta procenttalen, både totalt, för manliga och för kvinnliga. Det motsatta förhållandet finner man hos IP utan gårdskort, med undantag för de kvinnliga, som har största andelen i åttonde klass.

Födelseår

IPs uppdelning på födelseår visar, om man bortser från de få 17-åringarna, samma mönster som klassrepresentationen ovan. Undantag utgör föreningsanslutna flickor utan gårdskort, som har samma procentiska tal för 14 och 15 år.

Avstånd mellan bostad och skola

Föreningsanslutna IP med gårdskort har från 93—96 % upp till två km avstånd mellan bostad och skola. IP utan gårdskort har här mindre procentiska tal — 84—85.

Tabell 108

Födelseår	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Föreningsanslutna, totalt						
1951	37	35	27	41	10	25
1950	31	29	16	24	15	37,5
1949	33	31	20	30	13	32,5
1948	5	5	3	5	2	5
Totalt	106	100	66	100	40	100
Föreningsanslutna med gårdskort						
1951	8	21	7	29	1	7
1950	12	31	6	25	6	43
1949	17	45	10	42	7	50
1948	1	3	1	4	—	—
Totalt	38	100	24	100	14	100
Föreningsanslutna utan gårdskort						
1951	29	43	20	48	9	35
1950	19	28	10	24	9	35
1949	16	23	10	24	6	23
1948	4	6	2	4	2	7
Totalt	68	100	42	100	26	100

Tabell 109

Avstånd i m mellan bostad och skola	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Föreningsanslutna, totalt						
—1 000	54	51	37	56	17	42,5
1 001—2 000	40	38	22	33	18	45
2 001—3 000	4	4	3	5	1	2,5
3 001—	8	7	4	6	4	10
Totalt	106	100	66	100	40	100
Föreningsanslutna med gårdskort						
—1 000	19	49	13	54	6	43
1 001—2 000	17	45	10	42	7	50
2 001—3 000	1	3	1	4	—	—
3 001—	1	3	—	—	1	7
Totalt	38	100	24	100	14	100
Föreningsanslutna utan gårdskort						
—1 000	35	51,4	24	57	11	42
1 001—2 000	23	34	12	28	11	42
2 001—3 000	3	4,4	2	5	1	4
3 001—	7	10,2	4	10	3	12
Totalt	68	100	42	100	26	100

Tabell 110

Målsmans yrke	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Föreningsanslutna, totalt						
Arbetare	36	34	23	35	13	32,5
Tjänsteman	53	50	31	47	22	55
Egen företag.	15	14	10	15	5	12,5
Övriga (pensionär, hemmafru o. dyl.)	2	2	2	3	—	—
Totalt	106	100	66	100	40	100
Föreningsanslutna med gårdskort						
Arbetare	10	26	5	21	5	36
Tjänsteman	17	45	11	46	6	43
Egen företag.	10	26	7	29	3	21
Övriga (pensionär, hemmafru o. dyl.)	1	3	1	4	—	—
Totalt	38	100	24	100	14	100
Föreningsanslutna utan gårdskort						
Arbetare	26	38	18	43	8	31
Tjänsteman	36	53	20	48	16	62
Egna företag.	5	8	3	7	2	7
Övriga (pensionär, hemmafru o. dyl.)	1	1	1	2	—	—
Totalt	68	100	42	100	26	100

Tabell 111

Deltar i studiecirkel	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Föreningsanslutna, totalt						
Nej-svar	104	98	64	97	40	100
Ja-svar	2	2	2	3	—	—
Totalt	106	100	66	100	40	100
Föreningsanslutna med gårdskort						
Nej-svar	38	100	24	100	14	100
Ja-svar	—	—	—	—	—	—
Totalt	38	100	24	100	14	100
Föreningsanslutna utan gårdskort						
Nej-svar	66	97	40	96	26	100
Ja-svar	2	3	2	4	—	—
Totalt	68	100	42	100	26	100

Målsmans yrke

Föreningsanslutna IP med gårdskort har till största andelen tjänsteman som målsmans yrke, vilket även de utan gårdskort har. Skillnaden mellan de båda grupperna här är att cirka 1/4 av förstnämnda grupp har målsmän som är egna företagare. (Tabell 110.)

Studiecirkel

De två IP som deltog i studicirkel återfinner man här bland föreningsanslutna utan gårdskort. De har deltagit fler än sex gånger under de senaste 14 dagarna. (Tabell 111.)

Föreningstillhörighet

Föreningsanslutna med gårdskort har visserligen drygt 50 % som endast tillhör en förening, men i jämförelse med föreningsanslutna utan gårdskort visar de ungefär 20 % högre andel för anslutning till fler föreningar.

En något högre föreningsanslutning finner man hos manliga IP, men denna är obetydlig mot vad man funnit i högre åldersgrupper.

Tabell 112

Med i antal föreningar	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Föreningsanslutna, totalt						
1 förening...	71	67	43	65	28	70
2 föreningar.	26	25	17	26	9	22,5
3 » .	9	8	6	9	3	7,5
Totalt	106	100	66	100	40	100
Föreningsanslutna med gårdskort						
1 förening...	21	55,3	13	54	8	57,2
2 föreningar.	10	26,3	7	29	3	21,4
3 » .	7	18,4	4	17	3	21,4
Totalt	38	100	24	100	14	100
Föreningsanslutna utan gårdskort						
1 förening...	50	74	30	72	20	77
2 föreningar.	16	23	10	24	6	23
3 » .	2	3	2	4	—	—
Totalt	68	100	42	100	26	100

Slag av föreningstillhörighet

Tabell 113

Med i slag av förening	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Föreningsanslutna, totalt (Bastal	106		66		40)	
VI	60	57	41	62	19	48
VSc	17	16	11	17	6	15
VR	15	14	5	8	10	25
VM	—	—	—	—	—	—
VSk	16	15	12	18	4	10
VN	6	6	4	6	2	5
VP	5	5	3	5	2	5
VA	15	14	9	14	6	15
Totalt	134	127	85	130	49	123
Föreningsanslutna med gårdskort (Bastal.....	38		24		14)	
VI	25	66	16	67	9	64
VSc	4	11	2	8	2	14
VR	4	11	2	8	2	14
VM	—	—	—	—	—	—
VSk	7	18	6	26	1	7
VN	2	5	1	4	1	7
VP	2	5	—	—	2	14
VA	7	18	5	21	2	14
Totalt	51	134	32	134	19	134
Föreningsanslutna utan gårdskort (Bastal	68		42		26)	
VI	35	51	25	60	10	38
VSc	13	19	9	21	4	15
VR	11	16	3	7	8	31
VM	—	—	—	—	—	—
VSk	9	13	6	14	3	12
VN	4	6	3	7	1	4
VP	3	4	3	7	—	—
VA	8	12	4	10	4	15
Totalt	83	121	53	126	30	115

	VI	VSc	VR	VM	VSk	VN	VP	VA
Totalt								
Fmg.....	1	4	4	—	2	5	5	2
Fug.....	1	2	3	—	4	6	7	5
Manliga IP								
Fmg.....	1	4	4	—	2	6	—	3
Fug.....	1	2	5	—	3	5	5	4
Kvinnliga IP								
Fmg.....	1	2	2	—	6	6	2	2
Fug.....	1	3	2	—	5	6	—	3

Ovanstående sammanställning visar hur de olika grupperna, totalt manliga och kvinnliga IP, prefererat de olika organisationsområdena. Lägsta tal visar högsta preferens.

Om man summerar ovanstående preferenstal vertikalt och dividerar med antal grupper, finner man att organisationsområdena kommer i följande ordning: I (1), Sc (2,8), A (3,2), R (3,3), Sk (3,7), P (4,8) och slutligen N (5,7).

Tabell 114

Besökt förening de senaste 14 dagarna	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Föreningsanslutna, totalt						
0 gång...	45	42	29	44	16	40
1—2 ggr....	33	31	18	27	15	37,5
3—4 »	13	12	9	14	4	10
5—6 »	5	5	3	4	2	5
7— »	10	10	7	11	3	7,5
Totalt	106	100	66	100	40	100
Föreningsanslutna med gårdskort						
0 gång...	17	45	10	41	7	50
1—2 ggr....	11	29	6	25	5	36
3—4 »	5	13	4	17	1	7
5—6 »	—	—	—	—	—	—
7— »	5	13	4	17	1	7
Totalt	38	100	24	100	14	100
Föreningsanslutna utan gårdskort						
0 gång...	28	41	19	45	9	35
1—2 ggr....	22	32	12	29	10	38
3—4 »	8	12	5	12	3	12
5—6 »	5	7,5	3	7	2	7,5
7— »	5	7,5	3	7	2	7,5
Totalt	68	100	42	100	26	100

Föreningsbesök

De IP som inte besökt sin förening under de senaste 14 dagarna uppgår till cirka 40 % vare sig de har gårdskort eller inte. Undantag utgör föreningsanslutna kvinnliga med gårdskort som här uppgår till 50 % och med 15 procentenheter överstiger sina kvinnliga kamrater utan gårdskort.

Föreningsanslutna IP utan gårdskort visar grovt sett på fler föreningsbesök än sådana med gårdskort.

Första år för föreningstillhörighet

Föreningsanslutna med gårdskort har medianår 1961 för både totalt, manliga och kvinnliga IP. Samma år har kvinnliga IP utan gårdskort, medan totalt och de manliga IP i samma grupp har 1962 som medianår. (Tabell 115.)

Första gången med i slag av förening

Sammanställningen nederst på nästa sida visar IPs preferens för organisationsområde vid första föreningsanslutningen. Lägsta tal visar högsta preferens.

Tabell 115

Föreningsansluten första gången år	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Föreningsanslutna, totalt						
1965	4	4	3	5	1	2,5
1964	20	19	11	17	9	22,5
1963	15	14	10	15	5	12,5
1962	14	13	12	18	2	5
1961	15	14	8	12	7	17,5
1960	16	15	10	15	6	15
1959	15	14	10	15	5	12,5
1958	2	2	1	1,5	1	2,5
1957	5	5	1	1,5	4	10
Totalt	106	100	66	100	40	100
Föreningsanslutna med gårdskort						
1965	1	3	—	—	1	7
1964	8	21	3	12	5	36
1963	4	10	4	17	—	—
1962	4	10	4	17	—	—
1961	6	16	2	8	4	29
1960	6	16	6	25	—	—
1959	6	16	4	17	2	14
1958	1	3	—	—	1	7
1957	2	5	1	4	1	7
Totalt	38	100	24	100	14	100
Föreningsanslutna utan gårdskort						
1965	3	4	3	7	—	—
1964	12	18	8	19	4	15
1963	11	16	6	14,3	5	19
1962	10	15	8	19	2	7
1961	9	13	6	14,3	3	12
1960	10	15	4	10	6	23
1959	9	13	6	14	3	12
1958	1	2	1	2,4	—	—
1957	3	4	—	—	3	12
Totalt	68	100	42	100	26	100

Tabell 116

Första gången med i slag av förening	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Föreningsanslutna, totalt						
I	51	48	36	54	15	37,5
Sc	22	21	14	21	8	20
R	7	6,6	2	3	5	12,5
M	—	—	—	—	—	—
Sk	3	3	2	3	1	2,5
N	5	4,7	3	5	2	5
P	5	4,7	3	5	2	5
A	13	12	6	9	7	17,5
Totalt	106	100	66	100	40	100
Föreningsanslutna med gårdskort						
I	22	58	15	62	7	50
Sc	5	13	4	17	1	7,1
R	2	5	1	4	1	7,1
M	—	—	—	—	—	—
Sk	—	—	—	—	—	—
N	1	3	—	—	1	7,1
P	2	5	—	—	2	14,3
A	6	16	4	17	2	14,3
Totalt	38	100	24	100	14	99,9
Föreningsanslutna utan gårdskort						
I	29	43	21	50	8	31
Sc	17	25	10	24	7	27
R	5	8	1	2	4	15
M	—	—	—	—	—	—
Sk	3	4	2	5	1	4
N	4	6	3	7	1	4
P	3	4	3	7	—	—
A	7	10	2	5	5	19
Totalt	68	100	42	100	26	100

	I	Sc	R	M	Sk	N	P	A
Totalt								
Fmg	1	3	4	—	—	6	4	2
Fug	1	2	4	—	6	5	6	3
Manliga IP								
Fmg	1	2	4	—	—	—	—	2
Fug	1	2	6	—	5	3	3	5
Kvinnliga IP								
Fmg	1	4	4	—	—	4	2	2
Fug	1	2	4	—	5	5	—	3

Efter summering vertikalt och dividering med antalet grupper finner man att rangordningen blir: I (1), Sc (2,5), A (2,8), P (3,8), R (4,3), N (4,6) och slutligen Sk (5,3).

Vid jämförelse med sammanställningen över nuvarande föreningstillhörighet sidan 073, finner man att I, Sc och A kommer i samma ordning även om de båda senare visar högre tal vid nuvarande förhållanden. R och Sk har ryckt fram och P och N har gått tillbaka.

Diverse förströelser o. dyl.

De flesta nollsvaren står föreningsanslutna IP utan gårdskort för (tabell 116). Nedanstående preferenslistor torde lättare ge en överblick över skillnaderna i de båda gruppernas förströelser o. dyl.

De kvinnliga IP med gårdskort visar inte någon frekvens för teater, konsert och utställning, museum. Bibliotek och gudstjänst kommer på högre preferens-

Preferenslistor på diverse förströelser o. dyl., totalt, för män och för kvinnor

Föreningsanslutna, totalt

Totalt	M	K
1. Dans	1. Idrott etc.	1. Dans
2. Bibliotek	2. Dans	2. Bibliotek
3. Biograf	3. Biograf	3. Gudstjänst etc.
4. Idrott etc.	3. Bibliotek	4. Biograf
5. Café-konditori	5. Café-konditori	5. Café-konditori
6. Gudstjänst etc.	6. Gudstjänst etc.	6. Idrott etc.
7. Restaurant	7. Restaurant	7. Konsert etc.
7. Konsert etc.	8. Teater	8. Teater
9. Teater	8. Konsert etc.	8. Restaurant
10. Utställning etc.	10. Utställning etc.	8. Utställning etc.

Föreningsanslutna med gårdskort

Totalt	M	K
1. Dans	1. Dans	1. Dans
2. Biograf	2. Biograf	2. Biograf
3. Idrott etc.	3. Idrott etc.	3. Café-konditori
4. Café-konditori	4. Café-konditori	3. Bibliotek
5. Bibliotek	5. Bibliotek	3. Idrott etc.
6. Konsert etc.	6. Teater	6. Konsert etc.
7. Gudstjänst etc.	6. Restaurant	7. Gudstjänst etc.
8. Teater	6. Gudstjänst etc.	
8. Restaurant	6. Konsert etc.	
10. Utställning etc.	10. Utställning etc.	

Föreninganslutna utan gårdskort

Totalt	M	K
1. Dans	1. Idrott etc.	1. Dans
2. Bibliotek	2. Bibliotek	2. Gudstjänst etc.
3. Idrott etc.	3. Dans	3. Bibliotek
4. Biograf	4. Biograf	4. Biograf
5. Gudstjänst etc.	5. Café-konditori	5. Café-konditori
6. Café-konditori	6. Gudstjänst etc.	6. Teater
7. Restaurant	7. Restaurant	6. Restaurant
8. Teater	8. Teater	6. Idrott etc.
8. Utställning etc.	8. Konsert etc.	6. Utställning etc.
10. Konsert etc.	8. Utställning etc.	10. Konsert etc.

plats bland föreningsanslutna utan gårdskort. Följaktligen har biograf och café-konditori fått lägre plats i samma kategori.

Tabell 117

De senaste 14 dagarna besökt	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Föreningsanslutna, totalt (Bastal	106		66		40)	
Biograf 1	37	35	26	39	11	27
Café-konditori 2	26	24	19	29	7	17
Dans- eller nöjestillställning (ej på ungdomsgård) 3	58	55	30	45	28	70
Bibliotek 4	40	38	26	39	14	35
Teater (ej studiecirkel) 5	6	6	4	6	2	5
Restaurant 6	8	7	6	9	2	5
Idrottstävling (som åskådare) 7	36	34	31	47	5	12
Gudstjänst eller andakt 8	21	20	8	12	13	32
Konsert eller annat musikevenemang 9	7	7	4	6	3	7
Utställ., museum10	5	5	3	5	2	5
O-svar	12	11	8	12	4	10

De senaste 14 dagarna besökt	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Föreningsanslutna med gårdskort (Bastal	38		24		14)	
1	19	49	14	58	5	36
2	14	37	11	46	3	21
3	27	71	15	62	12	86
4	13	34	10	42	3	21
5	2	5	2	8	—	—
6	2	5	2	8	—	—
7	15	39	12	50	3	21
8	3	8	2	8	1	7
9	4	11	2	8	2	14
10	1	3	1	4	—	—
0-svar	3	8	2	8	1	7
Föreningsanslutna utan gårdskort (Bastal	68		42		26)	
1	18	27	12	28	6	23
2	12	18	8	19	4	15
3	31	46	15	36	16	62
4	27	40	16	38	11	42
5	4	6	2	4	2	7
6	6	9	4	10	2	7
7	21	31	19	45	2	7
8	18	26	6	14	12	46
9	3	4	2	4	1	4
10	4	6	2	4	2	7
O-svar	9	13	6	14	3	12

KAPITEL 7

Gårdskortsungdom bland skoleleverna i Västerås

Stickprovets IP, som har kort till ungdomsgård, jämförs här inbördes med hänsyn till om IP är föreningsansluten eller inte. De föreningsanslutna har tidigare jämförts med de olika föreningsanslutna grupperna.

Klassrepresentation

Nionde klass IP utgör största andelen som har gårdskort och är med i förening. De IP som endast har gårdskort har ungefär lika stor andel i åttonde klass.

Födelseår

Analogt med föregående tabell är föreningsansluten gårdskortsungdom bland IP 16 år till största delen mot 15 bland IP med enbart gårdskort. I den sistnämnda gruppen har emellertid flickorna samma antal för 16 år.

Tabell 118

Klass	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Med gårdskort, totalt						
7	21	23	11	25	10	22
8	35	39	16	36	19	41
9	34	38	17	39	17	37
Totalt	90	100	44	100	46	100
Med gårdskort, föreningsanslutna						
7	9	24	8	33	1	7
8	11	29	6	25	5	36
9	18	47	10	42	8	57
Totalt	38	100	24	100	14	100
Med gårdskort, ej föreningsanslutna						
7	12	23	3	15	9	28
8	24	46	10	50	14	44
9	16	31	7	35	9	28
Totalt	52	100	20	100	32	100

Tabell 119

Födelseår	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Med gårdskort, totalt						
1951	17	19	8	18	9	20
1950	34	38	16	36	18	39
1949	37	41	18	41	19	41
1948	2	2	2	5	—	—
Totalt	90	100	44	100	46	100
Med gårdskort, föreningsanslutna						
1951	8	21	7	29	1	7
1950	12	31	6	25	6	43
1949	17	45	10	42	7	50
1948	1	3	1	4	—	—
Totalt	38	100	24	100	14	100
Med gårdskort, ej föreningsanslutna						
1951	9	17	1	5	8	25
1950	22	42	10	50	12	37,5
1949	20	39	8	40	12	37,5
1948	1	2	1	5	—	—
Totalt	52	100	20	100	32	100

Avstånd mellan bostad och skola

Enbart gårdskortsungdom bland IP har avsevärt högre procent för upp till en km avstånd mellan bostad och skola och ingen över två km.

Tabell 120

Avstånd i m mellan bostad och skola	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Med gårdskort, totalt						
—1 000..	56	62	28	64	28	61
1 001—2 000..	32	36	15	34	17	37
2 001—3 000..	1	1	1	2	—	—
3 001—.....	1	1	—	—	1	2
Totalt	90	100	44	100	46	100
Med gårdskort, föreningsanslutna						
—1 000..	19	49	13	54	6	43
1 001—2 000..	17	45	10	42	7	50
2 001—3 000..	1	3	1	4	—	—
3 001—.....	1	3	—	—	1	7
Totalt	38	100	24	100	14	100
Med gårdskort, ej föreningsanslutna						
—1 000..	37	71	15	75	22	69
1 001—2 000..	15	29	5	25	10	31
2 001—3 000..	—	—	—	—	—	—
3 001—	—	—	—	—	—	—
Totalt	52	100	20	100	32	100

Målsmans yrke

IP med gårdskort, som är med i förening, har till största delen tjänsteman till målsman. Man märker här att egen företagare som målsman samlar en till gruppens ringa storlek anmärkningsvärt hög procent både totalt, för manliga och kvinnliga IP. Enbart gårdskortsungdom bland IP visar här en skillnad för manliga, som till högsta procent har arbetare som målsmans yrke.

Tabell 121

Målsmans yrke	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Med gårdskort, totalt						
Arbetare.....	31	34	14	32	17	37
Tjänsteman ..	42	47	17	39	25	54
Egen företag..	15	17	11	25	4	9
Övriga (pensionär, hemmafru o. dyl.)	2	2	2	4	—	—
Totalt	90	100	44	100	46	100
Med gårdskort, föreningsanslutna						
Arbetare.....	10	26	5	21	5	36
Tjänsteman ..	17	45	11	46	6	43
Egen företag..	10	26	7	29	3	21
Övriga (pensionär, hemmafru o. dyl.).....	1	3	1	4	—	—
Totalt	38	100	24	100	14	100
Med gårdskort, ej föreningsanslutna						
Arbetare.....	21	40	9	45	12	38
Tjänsteman ..	25	48	6	30	19	59
Egen företag..	5	10	4	20	1	3
Övriga (pensionär, hemmafru o. dyl.).....	1	2	1	5	—	—
Totalt	52	100	20	100	32	100

Studiecirkel

Ingen IP av dessa kategorier deltar i studiecirkelverksamhet.

Besök på ungdomsgård

Gårdskortsägarna bland IP, som är föreningsanslutna, har till stor del inte besökt ungdoms- eller kvartersgård de senaste 14 dagarna. Emellertid visar de manliga IP här sitt högsta procentiska tal för sju gånger och fler besök. Tre till fyra gånger får också ett tämligen högt tal och detta gäller även de kvinnliga. Tre till fyra gånger besök får medianvärdet för de manliga men en

till två gånger blir motsvarande värde för de kvinnliga IP i denna grupp.

För enbart gårdskortsungdom bland IP ligger högsta procenttal överallt på noll besök. Medianvärdena faller på en till två gånger. De manliga IP visar även här ett högt procenttal på sju och fler besök.

Tabell 122

Besökt ungdoms- eller kvartersgård de senaste 14 dagarna	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Med gårdskort, totalt						
0 gång....	32	35	12	27	20	43
1—2 ggr.....	18	20	8	18	10	22
3—4 »	15	17	8	18	7	15
5—6 »	7	8	3	7	4	9
7— »	18	20	13	30	5	11
Totalt	90	100	44	100	46	100
Med gårdskort, föreningsanslutna						
0 gång....	12	32	6	25	6	43
1—2 ggr.....	4	11	2	8,3	2	14,3
3—4 ggr.....	10	26	7	29,2	3	21,4
5—6 »	2	5	1	4,2	1	7
7— »	10	26	8	33,3	2	14,3
Totalt	38	100	24	100	14	100
Med gårdskort, ej föreningsanslutna						
0 gång....	20	38	6	30	14	44
1—2 ggr.....	14	27	6	30	8	25
3—4 »	5	10	1	5	4	13
5—6 »	5	10	2	10	3	9
7— »	8	15	5	25	3	9
Totalt	52	100	20	100	32	100

Första år för gårdskortinnehav

Både gårdskortsinnehavare med som utan föreningstillhörighet har först under de tre senaste åren till största delen skaffat sig gårdskort. 1964 och 1963 är de årtal som samlar de högsta frekvenserna. Medianåren faller något annorlunda för de olika grupperna. Sålunda

Tabell 123

Erhöll gårdskort första gången år	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Med gårdskort, totalt						
1965.....	14	16	6	14	8	17
1964.....	31	34	15	34	16	35
1963.....	27	30	15	34	12	26
1962.....	7	8	2	5	5	11
1961.....	8	9	4	9	4	9
1960.....	2	2	1	2	1	2
1959.....	1	1	1	2	—	—
Totalt	90	100	44	100	46	100
Med gårdskort, föreningsanslutna						
1965.....	5	13	3	13	2	14
1964.....	13	34	7	29	6	43
1963.....	13	34	9	38	4	29
1962.....	2	5	1	4	1	7
1961.....	3	8	2	8	1	7
1960.....	1	3	1	4	—	—
1959.....	1	3	1	4	—	—
Totalt	38	100	24	100	14	100
Med gårdskort, ej föreningsanslutna						
1965.....	9	17	3	15	6	19
1964.....	18	34	8	40	10	31
1963.....	14	27	6	30	8	25
1962.....	5	10	1	5	4	13
1961.....	5	10	2	10	3	9
1960..... ...	1	2	—	—	1	3
Totalt	52	100	20	100	32	100

har föreningsanslutna gårdskortsinnehavare bland de manliga IP 1963 som medianår, medan manliga med enbart gårdskort har år 1964. De kvinnliga IP har bland föreningsanslutna gårdskortsinnehavare 1964 som medianår. Däremot får de kvinnliga med enbart gårdskort sitt medianvärde mellan 1963 och 1964.

Diverse förströelser o. dyl.

Nollsvaren är lika fördelade på båda grupperna, både totalt för manliga och för kvinnliga IP.

Följande preferenslistor visar tydligt

att det föreligger vissa skillnader mellan de båda grupperna och även mellan de manliga och kvinnliga IP.

Tabell 124

De senaste 14 dagarna besökt	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Med gårdskort, totalt						
(Bastal	90		44		46)	
Biograf 1	49	54	28	64	21	46
Café-konditori 2	29	32	18	41	11	24
Dans- eller nöjestillställning (ej på ungdomsgård) 3	57	63	23	52	34	74
Bibliotek 4	24	27	15	34	9	20
Teater (ej studiecirkel 5	5	6	3	7	2	4
Restaurant 6	6	7	5	11	1	2
Idrottstävling (som åskådare) 7	24	27	18	41	6	13
Gudstjänst eller andakt 8	17	19	5	11	12	26
Konsert eller annat musikevenemang 9	10	11	5	11	5	11
Utställ., museum10	3	3	1	2	2	4
O-svar	6	7	4	9	2	4
Med gårdskort, föreningsanslutna						
(Bastal	38		24		14)	
1	19	49	14	58	5	36
2	14	37	11	46	3	21
3	27	71	15	62	12	86
4	13	34	10	42	3	21
5	2	5	2	8	—	—
6	2	5	2	8	—	—
7	15	39	12	50	3	21
8	3	8	2	8	1	7
9	4	11	2	8	2	14
10	1	3	1	4	—	—
O-svar	3	8	2	8	1	7
Med gårdskort, ej föreningsanslutna						
(Bastal	52		20		32)	
1	30	58	14	70	16	50
2	15	29	7	35	8	25
3	30	58	8	40	22	69
4	11	21	5	25	6	19
5	3	6	1	10	2	6
6	4	8	3	15	1	3
7	9	17	6	30	3	9
8	14	27	3	15	11	34
9	6	12	3	15	3	9
10	2	4	—	—	2	6
O-svar	3	6	2	10	1	3

Preferenslistor å diverse förströelser o. dyl., totalt, för män och kvinnor

Med gårdskort, totalt

Totalt	M	K
1. Dans	1. Biograf	1. Dans
2. Biograf	2. Dans	2. Biograf
3. Café-konditori	3. Café-konditori	3. Gudstjänst etc.
4. Bibliotek	3. Idrott etc.	4. Café-konditori
4. Idrott etc.	5. Bibliotek	5. Bibliotek
6. Gudstjänst etc.	6. Restaurant	6. Idrott etc.
7. Konsert etc.	6. Gudstjänst etc.	7. Konsert etc.
8. Restaurant	6. Konsert etc.	8. Teater
9. Teater	9. Teater	8. Utställning etc.
10. Utställning etc.	10. Utställning etc.	10. Restaurant

Med gårdskort, föreningsanslutna

1. Dans	1. Dans	1. Dans
2. Biograf	2. Biograf	2. Biograf
3. Idrott etc.	3. Idrott etc.	3. Café-konditori
4. Café-konditori	4. Café-konditori	3. Bibliotek
5. Bibliotek	5. Bibliotek	3. Idrott etc.,
6. Konsert etc.	6. Teater	6. Konsert etc.
7. Gudstjänst etc.	6. Restaurant	7. Gudstjänst etc.
8. Teater	6. Gudstjänst etc.	
8. Restaurant	6. Konsert etc.	
10. Utställning etc.	10. Utställning etc.	

Med gårdskort, ej föreningsanslutna

1. Biograf	1. Biograf	1. Dans
1. Dans	2. Dans	2. Biograf
3. Café-konditori	3. Café-konditori	3. Gudstjänst etc.
4. Gudstjänst etc.	4. Idrott etc.	4. Café-konditori
5. Bibliotek	5. Bibliotek	5. Bibliotek
6. Idrott etc.	6. Restaurant	6. Idrott etc.
7. Konsert etc.	6. Gudstjänst etc.	6. Konsert etc.
8. Restaurant	6. Konsert etc.	8. Teater
9. Teater	9. Teater	8. Utställning etc.
10. Utställning etc.		10. Restaurant

Dansar gör gärna IP med gårdskort och föreningstillhörighet liksom går på bio, och här är det ingen skillnad mellan kvinnliga och manliga IP. Teater, restaurant och utställning har ingen av de kvinnliga besökt under de senaste 14 dagarna.

IP med endast gårdskort föredrar bland de manliga biograf före dans, men de kvinnliga gör tvärtom. Ingen manlig IP har varit på utställning eller museum under den tidsrymd det här är fråga om.

Kvinnliga IP med enbart gårdskort har gudstjänst, andakt på tredje plats mot sjunde hos de föreningsanslutna kvinnliga med gårdskort.

KAPITEL 8

Attitydmätningar för skolelever i Västerås

I direktiven för 1962 års ungdomsutredning har framhållits önskemål om att effekt av olika slag skulle mätas. Med anledning härav har till frågeformulären för IP i Västerås bilagts femtiotre olika påståenden (items) som IP skulle ta ställning till.

Endast IPsvar från skolungdomen i Västerås har behandlats. Svaren gäller endast ett mättillfälle och har sammanställts för att analysera eventuella attitydskillnader mellan olika grupper skolelever. Attitydförändringar har inte efterforskats.

Undersökningarna utfördes som gruppintervjuer. IP erhöll därvid instruktion om svarstekniken.

De femtiotre items omfattar fyra attitydskalor, alla byggda på faktoranalys. Skalorna är stanine-skalor.

Items ett till sexton har ansetts innehålla faktorn konservatism, sjutton till tjugotvå intolerans, tjugotre till trettiotre auktoritetsbundenhet, trettiofyra till fyrtiosex moralisk relativism. Därutöver förekom ett antal överskottsitems, som inte behandlats.

Variansanalys har skett mellan grupperna manliga föreningsanslutna utan gårdskort (Fug), ej föreningsanslutna med gårdskort (Efmg) och ej föreningsanslutna utan gårdskort (Efug). Samma indelning av de kvinnliga IP har analyserats och dessutom inbördes manliga och kvinnliga föreningsanslutna med gårdskort (Fmg). Därtill har variansanalys räknats på samtliga pojkar och samtliga flickor av IP.

På såväl 1 som 5 %-nivån förekom inte någon signifikant skillnad mellan grupperna.

Utslag för eller emot konservatism, tolerans eller intolerans etc. erhålls genom att det aritmetiska medeltalet (M) och standardavvikelsen (s) uträknas för varje grupp. Högre medeltal visar på tendens av nonkonservatism (faktor 1), tolerans (faktor 2), ej auktoritetsbundenhet (faktor 3) och slutligen ej moralisk relativism (faktor 4). Standardavvikelsen ger uttryck för spridningen inom gruppen, högre tal större spridning och mindre tal mindre spridning.

Beräkningarna gav följande resultat:

Faktor 1

Manliga

Fug	M 8,4	s 1,0
Efmg	M 8,5	s 0,8
Efug	M 8,5	s 0,8

Kvinnliga

Fug	M 8,7	s 0,6
Efmg	M 8,3	s 0,9
Efug	M 8,5	s 0,9

Fmg

Manliga	M 8,2	s 0,9
Kvinnliga	M 8,6	s 0,7

Eftersom M kan vara lägst 1 och högst 9, tyder således ovanstående medeltal på ej konservatism hos IP. Spridningen är låg för samtliga grupper.

Faktor 2

Manliga

Fug	M 3,0	s 1,8
Efmg	M 3,8	s 1,9
Efug	M 3,3	s 2,1

Kvinnliga

Fug	M 2,6	s 1,5
Efmg	M 3,2	s 1,5
Efug	M 3,4	s 1,7

Fmg

Manliga	M 3,2	s 1,5
Kvinnliga	M 3,0	s 1,5

Ovanstående medeltal ligger på skalans nedre del och ger intryck av en viss intolerans hos IP. Spridningen är störst hos Efug inom de två första grupperna.

Faktor 3

Manliga

Fug	M 2,7	s 1,5
Efmg	M 3,4	s 1,2
Efug	M 2,7	s 1,3

Kvinnliga

Fug	M 2,8	s 1,1
Efmg	M 2,6	s 1,4
Efug	M 2,8	s 1,3

Fmg

Manliga	M 2,5	s 1,2
Kvinnliga	M 2,6	s 1,3

IP tycks vara relativt auktoritetsbundna av de låga medeltalen att döma. Största spridningen har inom den manliga gruppen Fug och Efmg inom den kvinnliga gruppen.

Faktor 4

Manliga

Fug	M 8,0	s 1,6
Efmg	M 7,4	s 1,4
Efug	M 7,7	s 1,7

Kvinnliga

Fug	M 8,5	s 0,8
Efmg	M 8,0	s 1,3
Efug	M 8,0	s 1,2

Fmg

Manliga	M 7,8	s 1,5
Kvinnliga	M 8,0	s 1,4

De höga medeltalen tyder på en god moralisk uppfattning hos IP. Spridningstalen tycks allmänt sett vara större för de manliga än för de kvinnliga IP.

Medeltal och spridning för samtliga manliga och samtliga kvinnliga IP är följande:

Faktor 1

Manliga	M 8,4	s 1,4
Kvinnliga	M 8,5	s 0,8

Faktor 2

Manliga	M 3,2	s 1,9
Kvinnliga	M 3,1	s 1,6

Faktor 3

Manliga	M 2,8	s 1,4
Kvinnliga	M 2,7	s 1,3

Faktor 4

Manliga	M 7,8	s 1,6
Kvinnliga	M 8,0	s 1,2

Några väsentliga skillnader mellan medeltalen inom de olika faktorerna föreligger inte som synes. Spridningen är överlag större bland de manliga än de kvinnliga.

Även vid en jämförelse mellan gruppernas relativa spridning, beräknad med Pearssons varianskoefficient blir resultaten desamma.

Procentsatserna blir för

Faktor	M	K
I	16,7 %	9,4 %
II	59,4 %	51,6 %
III	50,0 %	48,2 %
IV	20,5 %	15,0 %

KAPITEL 9

Ledare i Västerås

Ledarna i Västerås har uttagits så att de samplade föreningarnas fritidsgruppers ledare fick fylla i ett intervjuformulär och varje ungdomsgårds- och kvartersgårdsföreståndare plus en av tre assistenter. En föreståndare för fritidslokal ingår också bland dessa ledare. Ett bortfall av en assistent noteras här, emedan vederbörande inte önskat ifylla det bifogade attitydformuläret.

Totalt skulle ledarna uppgått till 55 — 25 fritidsgruppsledare och 30 ledare i kommunal regi. Ett bortfall gör 1,8 %.

Nedanstående tabell visar ledarnas fördelning inom de olika verksamhetsområdena.

Kvinnliga IP utgör en alltför ringa procent för relevans, varför ledarna behandlas totalt. Fördelningen mellan manliga och kvinnliga syns emellertid i alla tabeller, men några som helst slutsatser kan inte göras.

Tabell 125

Huvudman för ledare	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
I	17	31,5	17	33	—	—
Sc	1	1,8	—	—	1	33,3
R	2	3,7	2	4	—	—
M	—	—	—	—	—	—
Sk	2	3,7	1	2	1	33,3
N	1	1,8	1	2	—	—
P	—	—	—	—	—	—
A	2	3,7	2	4	—	—
Kommunal regi	29	53,7	28	55	1	33,3
Totalt	54	99,9	51	100	3	99,9

Typ av sammankomster

Sluten verksamhet är utmärkande för fritidsgruppsledarna, medan de i kommunal regi har högsta procenttal på sluten/öppen sådan.

Tabell 126

Leder sammankomster av typ	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Föreningsled.						
helt slutna	24	96	22	96	2	(100)
» öppna	1	4	1	4	—	—
Både slutna och öppna	—	—	—	—	—	—
Totalt	25	100	23	100	2	(100)
Ledare i kommunal regi						
helt slutna	4	14	4	14	—	—
» öppna	3	10	3	11	—	—
Både slutna och öppna	22	76	21	75	1	(100)
Totalt	29	100	28	100	1	(100)

Plats för verksamheten

Fritidsgruppsledarna som huvudsakligen leder idrott återfinns naturligtvis till största del på anläggningar för inomhus- och utomhusidrott.

Ledarna i kommunal regi håller till på ungdomsgårdar i största utsträckning, vilket också är ganska naturligt, eftersom dessa dels är fler och dels är större än kvartersgårdarna och kräver större personalstyrka.

Tabell 127

Plats för verksamheten	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Föreningsled.						
Skola	—	—	—	—	—	—
Ungdomsgård	2	8	1	4	1	(50)
Kvartersgård	—	—	—	—	—	—
Allmän eller privatägd större lokal	2	8	1	4	1	(50)
D:o mindre lokal	—	—	—	—	—	—
Annan lokal	—	—	—	—	—	—
Gymnastiksal	2	8	2	9	—	—
Simhall	2	8	2	9	—	—
Annan lokal för inomhusidrott	4	16	4	17	—	—
Utomhus	13	52	13	57	—	—
Totalt	25	100	23	100	2	(100)
Ledare i kommunal regi						
Ungdomsgård	20	69	20	71	—	—
Kvartersgård	9	31	8	29	1	(100)
Totalt	29	100	28	100	1	(100)

Slag av ledarskap

Av tabell 128 framgår i huvudsak fördelningen av ledarna i kommunal regi på olika slag av ledarskap.

Ålder

Samplets föreningsledare har endast 8 procent från födda 1915 och tidigare mot 20 procent för ledarna i kommunal regi. Medianvärdena faller emellertid hos bägge grupperna på intervallet 1935—1926.

Civilstånd

Huvudparten av ledarna är gifta, till något högre procent bland dem i kommunal regi. Följaktligen är procenten för ogifta högre för föreningsledarna. Tidigare gifta utgör likartad andel i båda grupperna.

Tabell 128

Slag av ledarskap	Totalt		M		K	
	Abs	%	abs	%	abs	%
Föreningsledare						
Föreningsfritidsgruppled.	25	100	23	100	2	(100)
Ledare i kommunal regi						
Föreningsfritidsgruppled.	—	—	—	—	—	—
Fritidsgruppledare på:						
ungdomsgård	2	7	2	7,1	—	—
kvartersgård	—	—	—	—	—	—
Ungdomsgårdsföreståndare	9	31	9	32	—	—
Föreningsstyrelseledamot	—	—	—	—	—	—
Annan ledare	3	10	3	11	—	—
Ungdomsgårdsassist.	6	21	6	21,4	—	—
Kvartersgårdsassist.	2	7	2	7,1	—	—
Fritidslokalföreståndare	1	3	—	—	1	(100)
Kvartersgårdsförest.	6	21	6	21,4	—	—
Totalt	29	100	28	100	1	(100)

Tabell 129

Födelseår	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Föreningsled.						
—1946	2	8	1	4	1	(50)
1945—1936	9	36	8	35	1	(50)
1935—1926	5	20	5	22	—	—
1925—1916	7	28	7	30	—	—
1915—1906	2	8	2	9	—	—
1905—	—	—	—	—	—	—
Totalt	25	100	23	100	2	(100)
Ledare i kommunal regi						
—1946	3	10,3	3	10,7	—	—
1945—1936	9	31,0	8	28,6	1	(100)
1935—1926	5	17,2	5	17,8	—	—
1925—1916	6	20,7	6	21,4	—	—
1915—1906	5	17,2	5	17,8	—	—
1905—	1	3,5	1	3,6	—	—
Totalt	29	99,9	28	99,9	1	(100)

Tabell 130

Civilstånd	Totalt		M		K	
		%	abs	%	abs	%
Föreningsled.						
Gift	13	52	12	52	1	(50)
Ogift.....	10	40	9	39	1	(50)
Tidigare gift	2	8	2	9	—	—
Totalt	25	100	23	100	2	(100)
Ledare i kommunal regi						
Gift	19	65	18	64	1	(100)
Ogift	8	28	8	29	—	—
Tidigare gift	2	7	2	7	—	—
Totalt	29	100	28	100	1	(100)

Yrke

Föreningsledarna består huvudsakligast av arbetare, tjänstemän och studerande, med något högre procenttal för de förstnämnda. Studerande utgör den minsta andelen.

Ledarna i kommunal regi har lika tal för arbetare och tjänstemän som tillsammans utgör den största andelen. Egen företagare och övrigt tar båda samma procent och studerande drygt tre procent.

Tabell 131

Yrke	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Föreningsled.						
Arbetare....	12	48	12	52	—	—
Tjänsteman .	10	40	9	39	1	(50)
Egen företag.	—	—	—	—	—	—
Studerande..	3	12	2	9	1	(50)
Övrigt.....	—	—	—	—	—	—
Totalt	25	100	23	100	2	(100)
Ledare i kommunal regi						
Arbetare....	12	41,3	12	43	—	—
Tjänsteman .	12	41,3	11	39	1	(100)
Egen företag.	2	7	2	7	—	—
Studerande..	1	3,4	1	4	—	—
Övrigt.....	2	7	2	7	—	—
Totalt	29	100	28	100	1	(100)

Födelseort

De flesta IP bland föreningsledare är infödda Västeråsbor och inflyttade från annan svensk ort, de uppnår båda samma procenttal. Födda i utlandet utgör drygt en tiondel och återinflyttade Västeråsbor knappt en tiondel.

Ledarna i kommunal regi utgörs huvudsakligen av inflyttade från annan svensk ort, en tredjedel av infödda Väs-

Tabell 132

Födelseort	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Föreningsled.						
Infödd Västeråsbo:						
bott endast i Västerås .	10	40	10	43	—	—
bott minst 2 år efter 7 års ålder på annan ort och åter inflyttad....	2	8	2	9	—	—
Inflyttad:						
född på annan ort i landet	10	40	9	39	1	(50)
född i utlandet	3	12	2	9	1	(50)
Ej Västeråsbo.....	—	—	—	—	—	—
Totalt	25	100	23	100	2	(100)
Ledare i kommunal regi						
Infödd Västeråsbo:						
bott endast i Västerås .	9	31	8	28	1	(100)
bott minst 2 år efter 7 års ålder på annan ort och åter inflyttad....	2	7	2	7	—	—
Inflyttad:						
född på annan ort i landet	16	55,2	16	57	—	—
född i utlandet	1	3,4	1	4	—	—
Ej Västeråsbo	1	3,4	1	4	—	—
Totalt	29	100	28	100	1	(100)

teråsbor, en ringa del av återinflyttade Västeråsbor och en ännu mindre del av födda i utlandet. En utsocknes tillhör också denna grupp.

Inflyttningsår

De inflyttade föreningsledarna har 1954—1956 som medianvärde medan de inflyttade ledarna i kommunal regi har 1948—1950. För de senare kan också noteras att ingen inflyttat sedan 1960.

Tabell 133

Inflyttningsår	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Föreningsled.						
1963—1965..	2	13	1	8	1	(50)
1960—1962..	2	13	2	15	—	—
1957—1959..	1	7	—	—	1	(50)
1954—1956..	4	26	4	30	—	—
1951—1953..	1	7	1	8	—	—
1948—1950..	1	7	1	8	—	—
1945—1947..	2	13	2	15	—	—
1942—1944..	—	—	—	—	—	—
1939—1941..	—	—	—	—	—	—
1936—1938..	1	7	1	8	—	—
—1935..	1	7	1	8	—	—
Totalt	15	100	13	100	2	(100)
Ledare i kommunal regi						
1963—1965..	—	—	—	—	—	—
1960—1962..	—	—	—	—	—	—
1957—1959..	3	15	3	15	—	—
1954—1956..	4	21	4	21	—	—
1951—1953..	1	5	1	5	—	—
1948—1950..	4	21	4	21	—	—
1945—1947..	2	11	2	11	—	—
1942—1944..	—	—	—	—	—	—
1939—1941..	2	11	2	11	—	—
1936—1938..	1	5	1	5	—	—
—1935..	2	11	2	11	—	—
Totalt	19	100	19	100	—	—

Föreningstillhörighet

Föreningsledarna är alla medlemmar i förening, vilket nästan 20 procent kommunala ledare inte är. Ungefär lika stor andel av båda grupperna är medlemmar i en förening, däremot är dubbelanslutning väsentligt vanligare bland föreningsledarna, cirka 15 procents skillnad mot ledarna i kommunal regi.

Tabell 134

Med i antal föreningar	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Föreningsled.						
0 förening...	—	—	—	—	—	—
1 » ...	16	64	15	65,2	1	(50)
2 » ar.	7	28	6	26,1	1	(50)
3 » ...	1	4	1	4,3	—	—
4 » ...	1	4	1	4,3	—	—
Totalt	25	100	23	99,9	2	(100)
Ledare i kommunal regi						
0 förening...	5	17,2	5	18	—	—
1 » ...	18	62,1	17	61	1	(100)
2 » ar.	3	10,3	3	11	—	—
3 » .	2	7	2	7	—	—
4 » .	1	3,4	1	3	—	—
Totalt	29	100	28	100	1	(100)

Ledaruppdrag

Någon väsentlig skillnad mellan grupperna i fråga om en och två uppdrag som fritidsgruppsledare kan inte noteras. Däremot har en föreningsledare

Tabell 135

Antal ledaruppdrag	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Föreningsled.						
1 fritidsgrupp	20	80	18	78,3	2	(100)
2 »	3	12	3	13	—	—
3 »	—	—	—	—	—	—
4 »	1	4	1	4,3	—	—
5 »	1	4	1	4,3	—	—
Totalt	25	100	23	99,9	2	(100)
Ledare i kommunal regi						
1 fritidsgrupp	23	79	23	82	—	—
2 »	4	4	3	11	1	(100)
3 »	2	7	2	7	—	—
4 »	—	—	—	—	—	—
5 »	—	—	—	—	—	—
Totalt	29	100	28	100	1	(100)

fyra fritidsgrupper och en annan fem sådana, mot att två ledare i kommunal regi har tre.

Slag av ledaruppdrag

Nedanstående tabell visar fördelningen av ledarna på olika verksamhetsområden.

Tabell 136

Slag av ledaruppdrag	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
(Bastal	25		23		2)	
Föreningsled.						
I.....	19	76	19	83	—	—
Sc.....	1	4	—	—	1	(50)
R.....	2	8	2	9	—	—
M.....	—	—	—	—	—	—
Sk	2	8	1	4	1	(50)
N.....	1	4	1	4	—	—
P.....	—	—	—	—	—	—
A.....	2	8	2	9	—	—
Kommunal regi	—	—	—	—	—	—
Totalt	27	108	25	109	2	(100)
(Bastal	29		28		1)	
Ledare i kommunal regi						
I.....	1	7	1	4	—	—
Sc.....	1	7	1	4	—	—
R.....	—	—	—	—	—	—
M.....	—	—	—	—	—	—
Sk	—	—	—	—	—	—
N.....	1	7	1	4	—	—
P	—	—	—	—	—	—
A.....	3	10	2	7	1	(100)
Kommunal regi.....	29	100	28	100	1	(100)
Totalt	35	131	33	119	2	(200)

Första år för ledaruppdrag

Medianvärdena för första år som fritidsgruppsledare faller för föreningsledarna på 1960 och för ledarna i kommunal regi på 1963. De förra tycks ha haft sina uppdrag under längre tid i viss utsträckning.

Nollsvaren här tyder på att en tredjedel av ledarna i kommunal regi inte får betraktas som fritidsgruppsledare utan mer som ungdomsledare i allmänhet. Frågeställningen här täckte inte detta förhållande, varför tyvärr uppgifterna nedan inte blivit fullständiga.

Tabell 137

Blev ledare år	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Föreningsled.						
—1956.....	4	16	3	13	1	(50)
1957.....	1	4	1	4,3	—	—
1958.....	2	8	2	8,8	—	—
1959.....	1	4	1	4,3	—	—
1960.....	5	20	5	22	—	—
1961.....	—	—	—	—	—	—
1962.....	5	20	4	17,3	1	(50)
1963.....	4	16	4	17,3	—	—
1964.....	3	12	3	13	—	—
1965.....	—	—	—	—	—	—
0-svar	—	—	—	—	—	—
Totalt	25	100	23	100	2	(100)
Ledare i kommunal regi						
—1956.....	2	7	2	7,1	—	—
1957.....	—	—	—	—	—	—
1958.....	2	7	2	7,1	—	—
1959.....	2	7	2	7,1	—	—
1960.....	1	3,4	1	3,6	—	—
1961.....	1	3,4	1	3,6	—	—
1962.....	1	3,4	1	3,6	—	—
1963.....	3	10,3	3	10,7	—	—
1964.....	4	13,8	3	10,7	1	(100)
1965.....	3	10,3	3	10,7	—	—
0-svar	10	34,4	10	35,7	—	—
Totalt	29	100	28	99,9	1	(100)

Skolutbildning

Föreningsledarna tycks till större del än ledarna i kommunal regi ha utbildning över folk- eller grundskolnivå. (Tabell 138.)

Makes/makas skolutbildning

Samma tendens föreligger här för makes/makas skolutbildning som för ledarnas utbildning. (Tabell 139.)

Tabell 138

Skolutbildning	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Föreningsled.						
Folkskola, grundskola ..	12	48	12	52	—	—
Realskola, flickskola....	7	28	5	22	2	(100)
Gymnasium .	5	20	5	22	—	—
Akademisk utbildning...	1	4	1	4	—	—
Folkhögskola	—	—	—	—	—	—
Totalt	25	100	23	100	2	(100)
Ledare i kommunal regi						
Folkskola, grundskola ..	20	69	20	71	—	—
Realskola, flickskola....	6	21	5	18	1	(100)
Gymnasium .	1	3	1	4	—	—
Akademisk utbildning...	—	—	—	—	—	—
Folkhögskola	2	7	2	7	—	—
Totalt	29	100	28	100	1	(100)

Tabell 139

Makes/makas skolutbildning	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Föreningsled.						
Folkskola, grundskola	8	61	8	67	—	—
Realskola, flickskola....	4	31	3	25	1	(100)
Gymnasium .	1	8	1	8	—	—
Akademisk utbildning...	—	—	—	—	—	—
Folkhögskola	—	—	—	—	—	—
Totalt	13	100	12	100	1	(100)
Ledare i kommunal regi						
Folkskola, grundskola ..	14	74	14	78	—	—
Realskola, flickskola ...	3	16	3	17	—	—
Gymnasium .	—	—	—	—	—	—
Akademisk utbildning...	—	—	—	—	—	—
Folkhögskola	2	10	1	5	1	(100)
Totalt	19	100	18	100	1	(100)

Inkomstförhållanden

Tabell 140

Total inkomst 1964	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Föreningsled.						
–10 000	4	16	3	13	1	(50)
10 001–20 000	10	40	9	39	1	(50)
20 001–30 000	9	36	9	39	—	—
30 001–40 000	2	8	2	9	—	—
40 001–.....	—	—	—	—	—	—
Totalt	25	100	23	100	2	(100)
Ledare i kommunal regi						
–10 000	4	14	4	14	—	—
10 001–20 000	14	48,2	13	46	1	(100)
20 001–30 000	10	34,4	10	36	—	—
30 001–40 000	1	3,4	1	4	—	—
40 001–.....	—	—	—	—	—	—
Totalt	29	100	28	100	1	(100)

I stort sett har de båda grupperna likartad inkomst. Något högre inkomst tycks förekomma hos föreningsledarna. Nedanstående tabell visar IPs inkomstförhållanden fördelade på slag av ledarskap. Fördelningen mellan de båda

Tabell 141

Ledare inom nedanstående områden	Inkomst 1964							
	–10 000		10 001–20 000		20 001–30 000		30 001–40 000	
	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%
(Bastal = 54)								
I.....	2	3	7	13	7	13	1	2
Sc.....	—	—	1	2	—	—	—	—
R.....	1	2	—	—	1	2	—	—
M.....	—	—	—	—	—	—	—	—
Sk.....	1	2	—	—	—	—	1	2
N.....	—	—	1	2	—	—	—	—
P	—	—	—	—	—	—	—	—
A.....	—	—	1	2	1	2	—	—
Transport..	4	7	10	19	9	17	2	4
Kommunal regi	4	7	14	26	10	18	1	2
Totalt	8	14	24	45	19	35	3	6

Tabell 142

Slag av ledarskap	Inkomst 1964							
	–10 000		10 001–20 000		20 001–30 000		30 001–40 000	
	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%
(Bastal = 54)								
Föreningsfritidsgruppledare	4	7	10	18	9	17	2	4
Fritidsgruppledare på:								
ungdomsgård	1	2	1	2	—	—	—	—
kvartersgård	—	—	—	—	—	—	—	—
Ungdomsgårdsföreståndare	—	—	4	7	5	9	—	—
Föreningsstyrelseledamot	—	—	—	—	—	—	—	—
Annan ledare	2	4	1	2	—	—	—	—
Ungdomsgårdsass.	—	—	2	4	3	5	1	2
Kvartersgårdsass.	1	2	1	2	—	—	—	—
Fritidslokalföreståndare	—	—	1	2	—	—	—	—
Kvartersgårdsföreståndare	—	—	4	7	2	4	—	—
Totalt	8	15	24	44	19	35	3	6

Tabell 143

Har dessutom andra uppdrag i nedanstående föreningar	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
(Bastal	25		23		2)	
Föreningsled.						
I	15	60	15	65	—	—
Sc	1	4	—	—	1	(50)
R	1	4	1	4	—	—
M	1	4	1	4	—	—
Sk	—	—	—	—	—	—
N	2	8	1	4	1	(50)
P	—	—	—	—	—	—
A	3	12	3	13	—	—
0-svar	5	20	5	22	—	—
Totalt.	28	112	26	112	2	(100)
(Bastal	29		28		1)	
Ledare i kommunal regi						
I	3	10	3	11	—	—
Sc	1	3	1	4	—	—
R	—	—	—	—	—	—
M	1	3	1	4	—	—
Sk	—	—	—	—	—	—
N	2	7	2	7	—	—
P	2	7	2	7	—	—
A	3	10	3	11	—	—
0-svar	18	62	17	61	1	(100)
Totalt.	30	102	29	105	1	(100)

grupperna visar tydligare här den ringa skillnaden, som endast utgör ca 8 % högre för den kommunala gruppen i 10 001—20 000 klassen.

Av tabell 142 framgår hur ledarna med hänsyn till inkomst är fördelade på de olika verksamhetsområdena. Några som helst slutsatser kan inte dras på grund av de små talen.

Andra föreningsuppdrag

Nollsvaren uppgår till högre procent för ledarna i kommunal regi än för föreningsledarna. De övriga uppdragen har de sistnämnda till övervägande del i idrottsföreningar. De kommunala ledarna har sina högsta tal för idrottsföreningar och andra föreningar. Dessa har även politisk förankring, vilket föreningsledarna inte företer.

Slag av föreningsuppdrag

Föreningsledarna har fler förtroendeuppdrag än ledarna i kommunal regi, men detta hänger givetvis samman med att deras förankring i föreningslivet är starkare. (Tabell 144.)

Tabell 144

Innehar uppdrag som	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
(Bastal	25		23		2)	
Föreningsled.						
Ordförande, sekreterare, kassör	8	32	7	30	1	(50)
Annat styrelseuppdrag, kommitté, sektion m. m.	17	68	16	70	1	(50)
0-svar	5	20	5	22	—	—
Totalt	30	120	28	122	2	(100)

Innehar uppdrag som	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
(Bastal	29		28		1)	
Ledare i kommunal regi						
Ordförande, sekreterare, kassör	4	14	4	14	—	—
Annat styrelseuppdrag, kommitté, sektion m. m.	10	34	10	36	—	—
0-svar	18	62	17	61	1	(100)
Totalt	32	110	31	111	1	(100)

KAPITEL 10

Sammanfattning

När man skall mäta föreningsaktivitet och medlemsengagemang i ett samhälle uppstår genast problemet att finna ett rättvisande mätinstrument. Medlemstalen varierar ständigt och speciellt bland ungdom. De aktiviteter föreningarna bedriver är många gånger säsongbetonade och ofta dessutom modebetonade. Populariteten växlar med olika generationer och till och med mellan åldersklasser. Ett mått som kan tyckas utslagsgivande blir vid närmare analys mångtydigt. Som exempel kan nämnas den procent av medlemmarna som besöker årsmötena (tabell 18, sid. 280). Där borde det verkliga föreningsintresset kunna påträffas. Av olika orsaker anordnar emellertid många föreningar extra attraktioner — föredrag, middagar, dans osv — i samband med sina årsmöten. Deltagarfrekvensen under själva mötesförhandlingarna kan vara lägre än den under det efterföljande arangemanget. Medlemmarna kan ha tagit med maka eller make, fästman eller fästmö, syskon m. fl. Dessa är inte medlemmar men bevistar ändå årsmötet med eller utan rösträtt beroende på hur strikt man håller på formerna. Om nu deltagarprocenten är lika hög före som efter förhandlingarna, uppstår frågan; vilka medlemmar har infunnit sig på grund av årsmötet och vilka har gjort det endast med tanke på de efterföljande evenemangen? Sådana förhållanden har inte kunnat inlemmas i ramen för denna undersökning.

Sammanfattningsvis får här en mätning inskränkas till främst vissa jämförelser med den riksundersökning som föreligger i SOU 1966: 47 Ungdomens förenings- och fritidsliv och därnäst i vissa avseenden de olika västeråsgrupperna inbördes.

Vid jämförelse mellan *organisationsområdenas representation,* som den framgår av tabell 5, sid. 50 i SOU 1966: 47, nedan kallad riksundersökningen, och av den sammanställning på sid. 000 som visar antalet medlemmar fördelade på de olika organisationsområdena i denna undersökning, måste först skolföreningarna borträknas på båda håll. SECO är nämligen medtagen i riksundersökningen men inte i västeråsundersökningen, varför skolföreningarna inte blir jämförbara. Man finner då att procenttalen för de båda undersökningarna blir

	Riksund.	Västeråsund.
I	64,1 %	50,1 %
Sc	5,4 %	5,9 %
R	6,5 %	17,8 %
M	1,2 %	1,9 %
N	6,3 %	8,9 %
P	6,3 %	4,6 %
A	10,2 %	10,7 %

Avvikelser från riksundersökningen visar idrotten och de politiska föreningarna med lägre och de övriga områdena med högre procenttal. Anslutningen till idrottsföreningarna verkar vara nästan 15 % mindre och de religiösa intressena drygt 10 % högre i Västerås.

Medlemsutvecklingen i Västerås företer ett annorlunda mönster än riksundersökningen, som på vissa organisationsområden visar medlemsminskning. Medlemstalen i båda undersökningarna grundar sig på alltför osäkra källuppgifter för att närmare jämförelser skall kunna göras. Här kan en erinran vara befogad om att uppgifterna från Västerås har med några få undantag lämnats av förtroendevalda. Dessa personer har föreningsarbetet som en hobby. Påtagliga svårigheter har förelegat för dem att ur ett många gånger på flera händer spritt material få fram de efterfrågade uppgifterna.

Den *kvinnliga medlemsrepresentationen* i Västerås bildar i stort sett samma mönster som i riksundersökningen. Idrottslivet är maskulint betonat liksom inom motor och politik. I övriga föreningar däremot har kvinnorna större procentuella andelar.

Antal medlemskap bland ungdomen under 25 år i Västerås uppgår till 22 028, som framgår av tabell 12 på sid. 273. Av tabell 1 sid. 267 finner man att antal individer under 25 år är 34 279. Om man från denna summa borträknar barn under fyra år och beräknar dem till 6 000 — de uppgick enligt Folkräkningen 1960, II, till 5 948 individer — återstår 28 279. Antalet medlemskap på denna grupp skulle då utgöra sjuttioåtta procent.

Man kan emellertid därmed inte säga att så stor andel av ungdomarna i Västerås är föreningsanslutna, eftersom hänsyn inte tagits till dubbelanslutningar, d. v. s. enskilda individers innehav av medlemskap i flera föreningar. Den procent de utgör av alla medlemskap måste beräknas och dras från summan 22 028.

Den enda procentsiffra som i detta fall skulle vara något så när relevant måste sökas bland föreningarnas fritidsgrupper, som omfattar alla de åldersgrupper det här är fråga om. Tabell 54 på sid. 306 visar att 44 procent av ifrågavarande IP är med i flera föreningar. Om man därav skattar dubbelanslutningarna till 45 % minskas 22 028 med 9 912. Återstoden 12 116 utgör i procent av ungdomar mellan 5 till 25 år, 28 279, cirka 43 procent, vilket därmed skulle bli det procenttal som de föreningsanslutna ungdomarna i Västerås kan antas uppgå till.

I riksundersökningen visar föreningsanslutning hos födda 1950 och likaså födda 1947 54 % (tabell 45). Ett 99 %-igt konfidensintervall på dessa båda grupper blir ± 5,28 % och ± 5,35 %. I detta fall bör man också räkna med födda 1941, vars procentuella föreningsanslutning visar 47 % och konfidensintervall ± 5,59 %. Därav skulle den slutsatsen kunna dras att procenten föreningsansluten ungdom i Västerås avviker från de båda åldersgrupperna 1950 och 1947, men inte från gruppen födda 1941.

Man kan också göra en jämförelse med riksundersökningens tabell 198 på sid. 190. Den visar föreningstillhörigheten i städer med mer än 30 000 invånare, till vilken kategori Västerås måste räknas. Föreningsanslutningen visar där för åldersgruppen födda 1950 53 % ± 12,8 %, för födda 1947 54 % ± 13,6 % och för födda 1941 44 % ± 12,6 %. Här kan konstateras att procentsiffran 43 för föreningsansluten ungdom i Västerås överensstämmer med riksundersökningens resultat.

Styrelseledamöternas medelålder är i medeltal lägre på detta lokalplan än det är på riksplanet. Enstaka ungdomar påträffas invalda i styrelserna på alla områden om inte i alla föreningar. Detta bidrar givetvis till att lägre medeltal kan noteras i Västerås än på riksplanet.

De *kvinnliga styrelseledamöterna* däremot finns med vissa mindre variatio-

ner i ungefär samma utsträckning inom västeråsföreningarna som på riksplanet.

Beträffande *föreningarnas fritidsgrupper* i Västerås är det uppenbarligen idrottsföreningarna som i första hand arrangerar sådan verksamhet. Anmärkningsvärt är emellertid att även övriga föreningsområden i huvudsak låter fritidsgruppverksamheten omfatta idrott. Detta framgår kanske bäst av sammanställningen på sid. 298 av fritidsgruppernas sysselsättning under 1964.

Ungdomarna som löst *kort till ungdomsgård* 1965 uppgick totalt till 4 310 (tabell 10). Enligt Folkräkningen den 1 november 1960, II, fanns i Västerås 12 706 individer i åldrarna 10—20 år. Denna summa är givetvis för låg, eftersom folkmängden i staden ökat med cirka 10 % sedan dess. Detta har till följd att mindre än 34 % ungdomar i Västerås hade löst gårdskort nämnda år.

I riksundersökningen var motsvarande siffra för födda 1950 27 % ± 6,7 % och för födda 1947 30 % ± 7,0 % för dem som hade tillgång till ungdomsgårdar.

Fritidsgruppernas IP i Västerås har till 19 % ± 5,9 % gårdskort och skoleleverna till 37,8 % ± 8,1 %.

Över huvud taget stämmer siffrorna ganska väl med undantag för IP i föreningarnas fritidsgrupper i Västerås. De verkar att i mindre grad frekventera ungdomsgårdar.

Föreningsanslutna är ungdomsgårdarnas besökare i Västerås till 37 % ± 21,3 %. Av tabell 278 i riksundersökningen framgår att födda 1950 är ansluta till 67,5 % ± 13,5 % och födda 1947 till 58,3 % ± 13,9 %. Västeråssiffran är låg men med 99 %-igt konfidensintervall inryms den dock i de båda övrigas intervall.

Att det är skolungdomar, som utgör besökarna på ungdomsgårdarna i huvudsak, kan också konstateras och att här är flickorna i flertal.

Majoriteten av *skoleleverna* är inte föreningsanslutna visar tabell 96.

I den del av riksundersökningen som avsåg städer av Västerås storlek var skillnaden mellan mäns och kvinnors föreningsanslutning (tabell 199, sid. 191) 35 % för födda 1950 och 32 % för födda 1947. För skoleleverna i Västerås är skillnaden 21 %, vilket kanske får betraktas som ett lågt tal.

Man kanske också bör uppmärksamma att beträffande första föreningstillhörighet skolföreningarna har en obetydlig andel i Västerås.

Cirka en tredjedel av de skolelever som är föreningsanslutna i Västerås har också kort till ungdomsgård. Cirka 45 % av dessa är födda 1949, d. v. s. de var 16 år gamla vid intervjutillfället. Övervägande delen, drygt 90 %, hade inte längre väg till skolan än två kilometer.

Eleverna med enbart föreningsanslutning var till högsta procent födda 1951, d. v. s. 14 år gamla. Skolväg under två kilometers längd hade cirka 85 %.

Ingen IP av skoleleverna i Västerås var vid intervjutillfället ansluten till mer än tre föreningar. I riksundersökningen var av IP födda 1950 7 % och IP födda 1947 15 % anslutna till fler än tre föreningar (tabell 54, sid. 116). Huvudparten av IP i riksundersökningen hade en och två medlemskap, ett förhållande som tycks överensstämma med västeråsundersökningen.

Skolelever med enbart gårdskort går till största procent i åttonde klass. Ingen har över två kilometers skolväg. Deras besöksfrekvens på ungdomsgårdarna är relativt jämn, men cirka 38 % har inte företagit något gårdsbesök under de aktuella 14 dagarna.

Diverse förströelser o. dyl. för ungdomarna i Västerås kan inte direkt jämfö-

ras med riksundersökningens besök på fritid, tabell 321. Två moment, besök på föreningsmöten och studiecirklar, har efterfrågats i den sistnämnda undersökningen, men inte besök på museum och/eller utställning för födda 1950 och 1947. Därför inskänker sig här jämförelsen till fritidsgruppernas IP, ungdomsgårdsbesökarna och skoleleverna i Västerås — samtliga totalt. (Preferenslistorna på sid. 312, 322 och 330.)

Fritidsgruppernas IP besökte under de fjorton dagarna frågan avsåg oftare biograf än danstillställningar. De båda andra grupperna hade dansat mer än de gått på bio.

Idrottstävlingar hade fritidsgrupperna sett på lika ofta som de dansat. Gårdskortsungdomen däremot hade denna förströelse på åttonde plats. För skoleleverna hade idrottstävlingarna fått femte plats.

Café-konditori gick fritidsgrupperna och skoleleverna något mindre på än ungdomsgårdsbesökarna.

Hos skoleleverna tog biblioteksbesöken en något större andel än hos de båda andra grupperna.

Ungdomsgårdsbesökarna bevistade gudstjänst eller andakt mer än skolelever och fritidsgrupper.

Konsert eller annat musikevenemang hade procentuellt sett fler ungdomsgårdsbesökare besökt än skolelever och fritidsgruppernas IP.

Konsert eller annat musikevenemang hade procentuellt sett fler ungdomsgårdsbesökare.

Teater hade högre preferens hos ungdomsgårdsbesökarna än hos de övriga, där teater kom näst sist i rangordning.

Utställning, museum hade väckt lika litet intresse hos fritidsgrupperna och skoleleverna, som båda hade denna förströelse på sista plats. Ungdomsgårdsbesökarna hade den på näst sista.

Jämför man antalet gånger IP i de olika grupperna besökt de olika alternativen under de senaste fjorton dagarna (tabellerna 70: 1—10, 89 och 106: 1—10) finner man att fritidsgruppernas IP får de högsta frekvenserna i medeltal (på den totala gruppen, n_1) på sex av de olika förströelserna.

Skolelever och ungdomsgårdsbesökarna i nu nämnd ordning dansade mer än fritidsgruppernas IP.

För gudstjänst eller andakt får skolelever och ungdomsgårdsbesökare högre medeltal än fritidsgrupperna.

Konsert eller annat musikevenemang hade ungdomsgårdsbesökarna bevistat fler gånger i medeltal än skolelever och fritidsgruppernas IP.

Utställning eller museum får för ungdomsgårdsbesökarna också högre medeltal än för de övriga grupperna, men här får skoleleverna lägsta tal.

Differenserna är emellertid som synes över huvud taget små och detta slag av förströelser tycks under den aktuella perioden inte sysselsatt grupperna i nämnvärd utsträckning totalt sett. De IP som visat höga frekvenstal kan sägas höra till undantagen.

I bilaga 1—8 har de intervjuade skoleleverna i Västerås fördelats på sina skolor i fråga om födelseår, avstånd mellan bostad och skola, målsmans yrke, föreningstillhörighet, innehav av kort till ungdomsgård och de diverse förströelser och dylikt som besökts under de aktuella fjorton dagarna. Någon kommentar av dessa tabeller har inte gjorts då de mer får betraktas ha lokalt än allmänt intresse.

Fördelning av elever på skolor

Bilaga 1.

Födelseår	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Rudbeckianska skolan						
1951.....	5	20	2	18	3	21
1950.....	6	24	2	18	4	29
1949.....	10	40	6	55	4	29
1948.....	4	16	1	9	3	21
Totalt	25	100	11	100	14	100
Carlforska skolan						
1951.....	5	39	2	22	3	75
1950.....	6	46	5	56	1	25
1949.....	2	15	2	22	—	—
Totalt	13	100	9	100	4	100
Fryxellska skolan						
1950.....	3	60	2	67	1	50
1949.....	2	40	1	33	1	50
Totalt	5	100	3	100	2	100
Djäknebergsskolan						
1951.....	10	45	5	42	5	50
1950.....	8	36	5	42	3	30
1949.....	3	14	1	8	2	20
1948.....	1	5	1	8	—	—
Totalt	22	100	12	100	10	100
Emausskolan						
1951.....	4	27	2	33	2	22
1950.....	8	53	2	33	6	67
1949.....	2	13	1	17	1	11
1948.....	1	7	1	17	—	—
Totalt	15	100	6	100	9	100
Gideonbergsskolan						
1951.....	9	29	3	21	6	35
1950.....	8	26	5	36	3	18
1949.....	14	45	6	43	8	47
Totalt	31	100	14	100	17	100
Hagaskolan						
1951.....	7	22	3	18	4	26,7
1950.....	12	37,5	8	47	4	26,7
1949.....	12	37,5	5	29	7	46,6
1948.....	1	3	1	6	—	—
Totalt	32	100	17	100	15	100
Jakobsbergsskolan						
1951.....	11	36,6	7	39	4	33,3
1950.....	6	20	2	11	4	33,3
1949.....	11	36,6	7	39	4	33,3
1948.....	2	6,6	2	11	—	—
Totalt	30	99,8	18	100	12	99,9
Kristiansborgsskolan						
1951.....	6	29	5	42	1	11
1950.....	7	33	4	33	3	33
1949.....	8	38	3	25	5	56
Totalt	21	100	12	100	9	100
Skiljeboskolan						
1951.....	18	41	9	47	9	36
1950.....	10	23	5	26	5	20
1949.....	13	29	3	16	10	40
1948.....	3	7	2	11	1	4
Totalt	44	100	19	100	25	100

Bilaga 2.

Avstånd i m mellan bostad och skola	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Rudbeckianska skolan						
—1 000.	13	52	6	55	7	50
1 001—2 000.	11	44	4	36	7	50
2 001—3 000.	1	4	1	9	—	—
Totalt	25	100	11	100	14	100
Carlforska skolan						
—1 000.	1	8	1	11	—	—
1 001—2 000.	11	84	7	78	4	100
2 001—3 000.	1	8	1	11	—	—
Totalt	13	100	9	100	4	100
Fryxellska skolan						
—1 000.	2	40	1	33	1	50
1 001—2 000.	2	40	2	67	—	—
2 001—3 000.	1	20	—	—	1	50
Totalt	5	100	3	100	2	100
Djäknebergsskolan						
—1 000.	9	41	6	50	3	30
1 001—2 000.	6	27	2	17	4	40
2 001—3 000.	1	5	1	8	—	—
3 001—	6	27	3	25	3	30
Totalt	22	100	12	100	10	100

Avstånd i m mellan bostad och skola	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Emausskolan						
—1 000.	11	73	5	83	6	67
1 001—2 000.	4	27	1	17	3	33
Totalt	15	100	6	100	9	100
Gideonbergs-skolan						
—1 000.	22	71	10	71	12	71
1 001—2 000.	9	29	4	29	5	29
Totalt	31	100	14	100	17	100
Hagaskolan						
—1 000.	7	22	3	18	4	26,7
1 001—2 000.	12	37,5	8	47	4	26,7
2 001—3 000.	12	37,5	5	29	7	46,6
3 001—	1	3	1	6	—	—
Totalt	32	100	17	100	15	100
Jakobsbergs-skolan						
—1 000.	11	36,6	7	39	4	33,3
1 001—2 000.	6	20	2	11	4	33,3
2 001—3 000.	11	36,6	7	39	4	33,3
3 001—.....	2	6,6	2	11	—	—
Totalt.	30	99,8	18	100	12	99,9
Kristians-borgsskolan						
—1 000.	10	48	5	42	5	56
1 001—2 000.	9	43	6	50	3	33
2 001—3 000.	—	—	—	—	—	—
3 001—.....	2	9	1	8	1	11
Totalt	21	100	12	100	9	100
Skiljeboskolan						
—1 000.	37	84	15	79	22	88
1 001—2 000.	7	16	4	21	3	12
Totalt	44	100	19	100	25	100

Bilaga 3.

Målsmans yrke	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Rudbeckian-ska skolan						
Arbetare....	5	20	3	27,2	2	14,3
Tjänsteman	14	56	4	36,4	10	71,4
Egen företag.	2	8	2	18,2	—	—
Övriga (pensionär, hemmafru o. dyl.)	4	16	2	18,2	2	14,3
Totalt	25	100	11	100	14	100

Målsmans yrke	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Carlforska skolan						
Arbetare....	3	23	2	22	1	25
Tjänsteman .	8	61	5	56	3	75
Egen företag.	1	8	1	11	—	—
Övriga (pensionär, hemmafru o. dyl.)	1	8	1	11	—	—
Totalt	13	100	9	100	4	100
Fryxellska skolan						
Arbetare....	2	40	2	67	—	—
Tjänsteman .	1	20	1	33	—	—
Egen företag.	2	40	—	—	2	100
Totalt	5	100	3	100	2	100
Djäknebergs-skolan						
Arbetare....	7	32	4	33	3	30
Tjänsteman .	10	45	5	42	5	50
Egen företag.	4	18	2	17	2	20
Övriga (pensionär, hemmafru o. dyl.)	1	5	1	8	—	—
Totalt	22	100	12	100	10	100
Emausskolan						
Arbetare....	8	53	3	50	5	56
Tjänsteman .	5	33	2	33	3	33
Egen företag.	1	7	1	17	—	—
Övriga (pensionär, hemmafru o. dyl)	1	7	—	—	1	11
Totalt	15	100	6	100	9	100
Gideonbergs-skolan						
Arbetare....	11	35	4	29	7	41
Tjänsteman .	18	58	9	64	9	53
Egen företag.	2	7	1	7	1	6
Totalt	31	100	14	100	17	100
Hagaskolan						
Arbetare....	9	28	4	23	5	33
Tjänsteman .	18	56	9	53	9	60
Egen företag.	4	13	3	18	1	7
Övriga (pensionär, hemmafru o. dyl.)	1	3	1	6	—	—
Totalt	32	100	17	100	15	100
Jakobsbergs-skolan						
Arbetare....	13	43	7	39	6	50
Tjänsteman .	14	47	9	50	5	42

Målsmans yrke	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Egen företag.	3	10	2	11	1	8
Totalt	30	100	18	100	12	100
Kristiansborgsskolan						
Arbetare....	10	47,6	7	58	3	33
Tjänsteman .	10	47,6	5	42	5	56
Egen företag.	—	—	—	—	—	—
Övriga (pensionär, hemmafru o. dyl.)	1	4,8	—	—	1	11
Totalt	21	100	12	100	9	100
Skiljeboskolan						
Arbetare....	16	36	7	37	9	36
Tjänsteman .	24	55	8	42	16	64
Egen företag.	4	9	4	21	—	—
Totalt	44	100	19	100	25	100

Bilaga 4.

Med i förening	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Rudbeckianska skolan						
Ja-svar.....	14	56	8	73	6	43
Nej-svar	11	44	3	27	8	57
Totalt	25	100	11	100	14	100
Carlforska skolan						
Ja-svar	6	46	5	56	1	25
Nej-svar	7	54	4	44	3	75
Totalt	13	100	9	100	4	100
Fryxellska skolan						
Ja-svar	3	60	1	33	2	100
Nej-svar	2	40	2	67	—	—
Totalt	5	100	3	100	2	100
Djäknebergsskolan						
Ja-svar	12	55	6	50	6	60
Nej-svar	10	45	6	50	4	40
Totalt	22	100	12	100	10	100
Emausskolan						
Ja-svar	6	40	2	33	4	44
Nej-svar.....	9	60	4	67	5	56
Totalt	15	100	6	100	9	100

Med i förening	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Gideonbergsskolan						
Ja-svar.....	14	45	8	57	6	35
Nej-svar	17	55	6	43	11	65
Totalt	31	100	14	100	17	100
Hagaskolan						
Ja-svar.....	7	22	5	30	2	13
Nej-svar.....	25	78	12	70	13	87
Totalt	32	100	17	100	15	100
Jakobsbergsskolan						
Ja-svar	14	47	10	56	4	33
Nej-svar	16	53	8	44	8	67
Totalt.	30	100	18	100	12	100
Kristiansborgsskolan						
Ja-svar.....	11	52	9	75	2	22
Nej-svar	10	48	3	25	7	78
Totalt	21	100	12	100	9	100
Skiljeboskolan						
Ja-svar.....	19	43	12	63	7	28
Nej-svar	25	57	7	37	18	72
Totalt	44	100	19	100	25	100

Bilaga 5.

Har gårdskort	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Rudbeckianska skolan						
Ja-svar	9	36	5	45	4	29
Nej-svar	16	64	6	55	10	71
Totalt	25	100	11	100	14	100
Carlforska skolan						
Ja-svar	7	54	4	44	3	75
Nej-svar	6	46	5	56	1	25
Totalt	13	100	9	100	4	100
Fryxellska skolan						
Ja-svar	1	20	—	—	1	50
Nej-svar.....	4	80	3	100	1	50
Totalt	5	100	3	100	2	100

Har gårdskort	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Djäknebergs-skolan						
Ja-svar	4	18	2	17	2	20
Nej-svar	18	82	10	83	8	80
Totalt	22	100	12	100	10	100
Emausskolan						
Ja-svar	7	47	2	33	5	56
Nej-svar	8	53	4	67	4	44
Totalt	15	100	6	100	9	100
Gideonbergs-skolan						
Ja-svar	16	52	8	57	8	47
Nej-svar	15	48	6	43	9	53
Totalt	31	100	14	100	17	100
Hagaskolan						
Ja-svar	9	28	5	30	4	27
Nej-svar	23	72	12	70	11	73
Totalt	32	100	17	100	15	100

Har gårdskort	Totalt		M		K	
	abs	%	abs	%	abs	%
Jakobsbergs-skolan						
Ja-svar	13	43	7	39	6	50
Nej-svar	17	57	11	61	6	50
Totalt	30	100	18	100	12	100
Kristiansborgs-skolan						
Ja-svar	3	14	2	17	1	11
Nej-svar	18	86	10	83	8	89
Totalt	21	100	12	100	9	100
Skiljeboskolan						
Ja-svar	21	48	9	47	12	48
Nej-svar	23	52	10	53	13	52
Totalt	44	100	19	100	25	100

Bilaga 6. Skolelever Totalt

De senaste 14 dagarna besökt	Skol-elever totalt	R	C	F	D	E	G	H	J	K	S
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
(Bastel	238	25	13	5	22	15	31	32	30	21	44)
Biograf	(43)	40	77	60	32	33	45	44	50	43	34
Café-konditori	(25)	24	23	40	18	40	32	19	23	29	23
Dans- eller nöjestillställning (ej på ungdomsgård)	(51)	64	77	40	55	60	55	44	13	52	59
Bibliotek	(31)	44	31	20	36	33	19	16	30	33	43
Teater (ej studiecirkel)	(5)	4	8	—	5	13	10	—	3	—	7
Restaurant	(7)	16	8	—	9	7	10	6	3	5	5
Idrottstävling som åskådare	(22)	16	23	20	9	20	32	16	23	24	27
Gudstjänst eller andakt	(21)	12	31	20	27	20	26	25	20	29	11
Konsert eller annat musikevenemang	(8)	8	8	—	14	20	16	3	—	14	5
Utställning, museum	(4)	4	8	—	—	7	10	3	—	—	7
Totalt	(217)	232	294	200	205	253	255	176	165	229	221
0-svar	(11)	8	8	20	9	7	13	13	17	5	11

Bilaga 7. Skolelever Män

De senaste 14 dagarna besökt	Manliga skolelever totalt	R	C	F	D	E	G	H	J	K	S
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
(Bastal	121	11	9	3	12	6	14	17	18	12	19)
Biograf	(46)	9	78	67	42	33	50	53	61	42	37
Café-konditori	(26)	27	33	33	17	67	36	6	17	33	26
Dans eller nöjestillställning (ej på ungdomsgård)	(39)	73	67	—	42	33	50	35	11	33	37
Bibliotek	(34)	36	33	33	25	50	36	6	39	33	53
Teater (ej studiecirkel)	(5)	—	11	—	8	17	14	—	—	—	5
Restaurant	(8)	18	11	—	17	—	7	12	6	8	—
Idrottstävling som åskådare	(33)	27	33	—	17	17	43	29	39	33	47
Gudstjänst eller andakt	(14)	—	22	—	8	—	21	24	11	25	11
Konsert eller annat musikevenemang	(6)	9	11	—	—	33	14	—	—	—	5
Utställning, museum	(2)	—	11	—	—	—	7	—	—	—	5
Totalt	(213)	199	310	133	176	250	278	165	184	207	226
0-svar	(15)	9	11	33	17	17	14	18	22	8	11

Bilaga 8. Skolelever Kvinnor

De senaste 14 dagarna besökt	Kvinnliga skolelever totalt	R	C	F	D	E	G	H	J	K	S
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
(Bastal	117	14	4	2	10	9	17	15	12	9	25)
Biograf	(39)	64	75	50	20	33	41	33	33	44	32
Café-konditori	(25)	21	—	50	20	22	29	33	33	22	20
Dans- eller nöjestillställning (ej på ungdomsgård)	(63)	57	100	100	70	78	59	53	17	78	76
Bibliotek	(29)	50	25	—	50	22	6	27	17	33	36
Teater (ej studiecirkel)	(5)	7	—	—	—	11	6	—	8	—	8
Restaurant	(6)	14	—	—	—	11	12	—	—	—	8
Idrottstävling (som åskådare)	(10)	7	—	50	—	22	24	—	—	11	12
Gudstjänst eller andakt	(28)	21	50	50	50	33	29	27	33	33	12
Konsert eller annat musikevenemang	(11)	7	—	—	30	11	18	7	—	33	4
Utställning, museum	(6)	7	—	—	—	11	12	7	—	—	8
Totalt	(222)	255	250	300	240	254	236	187	141	254	216
0-svar	(8)	7	—	—	—	—	—	7	8	—	12

BILAGA 9

Intervjuformulär

1962 ÅRS UNGDOMSUTREDNING
Västeråsundersökningen

A. FRITIDSGRUPPDELTAGARE-UNGDOMSGÅRDSBESÖKARE

Frågor 1–6, IFYLLES AV INTERVJULEDAREN

1.	Huvudman	Kol. 1–3 ☐☐☐
2.	Art	Kol. 4 ☐
3.	Adress	Kol. 5 ☐
4.	Typ	Kol. 6 ☐
5.	Plats	Kol. 7 ☐
6.	IP:s nr	Kol. 8–11 ☐☐☐☐

Frågor 7–22, IFYLLES AV DELTAGAREN (IP)

	PERSONUPPGIFTER	
7.	Födelseår 19.....	Kol. 12
8.	Kön:	Kol. 13
	1. ☐ Man	1
	2. ☐ Kvinna	2
9.	Bostadsadress:	Kol. 14
	.....	
10.		Kol. 15
a.	1. ☐ Infödd Västeråsbo, bott hela tiden i Västerås	1
	2. ☐ Inflyttad Västeråsbo, bott minst 2 år (i följd) efter fyllda 7 år på annan ort — född i Västerås	2
	3. ☐ Inflyttad till Västerås från annan ort i Sverige. Ej född i Västerås.	3
	4. ☐ Direkt eller indirekt inflyttad från annat land till Västerås (född i utlandet = utländska föräldrar)	4
	5. ☐ Går för tillfället i skola, utbildning, militärtjänst. (Annan hemort.)	5
	6. ☐ Annat:	6
	.....	
	.....	
b.	Om inflyttad, när skedde inflyttningen till Västerås? År 19.....	Kol. 16

11.	Är Du: 1. ☐ Förvärvsarbetande, heltid 2. ☐ Förvärvsarbetande, deltid 3. ☐ I skolan, heldag 4. ☐ Annat Ev. kommentarer:	Kol. 17 1 2 3 4
12.	Om Du går i skola, enl. fråga 11 punkt 3, vilken sorts skola? 1. ☐ Grundskola, folkskola 2. ☐ Realskola, flickskola 3. ☐ Gymnasium, allmänt 4. ☐ Gymnasium, fack 5. ☐ Yrkesskola 6. ☐ Annan utbildning Ev. kommentarer:	Kol. 18 1 2 3 4 5 6
13. a.	Är Du f.n. med i någon studiecirkel? 1. ☐ Nej 2. ☐ Ja	Kol. 19 1 2
b.	Om "Ja" hur många gånger har Du under de senaste 14 dagarna deltagit i studiecirkel? 1. ☐ Ingen gång 2. ☐ 1—2 gånger 3. ☐ 3—4 gånger 4. ☐ 5—6 gånger 5. ☐ Fler än 6 gånger	Kol. 20 1 2 3 4 5
14.	Om inflyttad eller återinflyttad eller tillfälligt boende. Samma år eller året innan Du flyttade till Västerås var Du då med i någon förening? ☐ Nej Om "Ja" Vilken/vilka sorts förening(ar)? 1. ☐ Idrott 2. ☐ Motor 3. ☐ Nykterhet 4. ☐ Politisk 5. ☐ Religiös 6. ☐ Scout 7. ☐ Skol 8. ☐ Annan	Kol. 21 Kol. 22 1 2 3 4 5 6 7 8

Frågorna nr 15—17 gäller endast FÖRENINGARS fritidsgruppsdeltagare

15.	Har Du gårdskort till ungdomsgård? ☐ Nej Om "Ja" Hur många gånger har Du under de senaste 14 dagarna sammanlagt varit på ungdoms- eller kvartersgård? 1. ☐ Ingen gång 2. ☐ 1—2 gånger 3. ☐ 3—4 gånger 4. ☐ 5—6 gånger 5. ☐ Fler än 6 gånger	 Kol. 23 1 2 3 4 5

16.	Är Du med i flera föreningar? ☐ Nej Om "Ja" Vilka föreningar är Du med i?	Kol. 24
	.....	Kol. 25
	.....	
	.....	
17.	När gick Du för första gången med i en förening?	Kol. 26
a.	19.....	
b.	Vilken sorts förening? (Se fråga 14.)	Kol. 27
	.....	
c.	Om Du inte räknar med detta föreningsbesök, hur många gånger har Du då under de senaste 14 dagarna besökt förening?	Kol. 28
	1. ☐ Ingen gång	1
	2. ☐ 1—2 gånger	2
	3. ☐ 3—4 gånger	3
	4. ☐ 5—6 gånger	4
	5. ☐ Fler än 6 gånger	5
	Ev. kommentarer:	
	.....	

Frågorna nr 18-19 gäller endast UNGDOMS-GÅRDSBESÖKARE

18.	Är Du också med i någon/några förening(ar) ☐ Nej	Kol. 29
a.	Om "Ja", ange vilken/vilka förening(ar)	Kol. 30
	.....	
	.....	
	.....	
b.	Om Du är med i förening, hur många gånger har Du besökt förening under de senaste 14 dagarna?	Kol. 31
	1. ☐ Ingen gång	1
	2. ☐ 1—2 gånger	2
	3. ☐ 3—4 gånger	3
	4. ☐ 5—6 gånger	4
	5. ☐ Fler än 6 gånger	5
c.	Om Du är med i förening, när gick Du för första gången med i förening?	Kol. 32
	19.....	
d.	Vilken sorts förening (Se fråga 14.)	Kol. 33
	.....	
19.	Hur många gånger har Du under de senaste 14 dagarna sammanlagt varit på ungdomsgård? Detta besök räknas icke.	Kol. 34
	1. ☐ Ingen gång	1
	2. ☐ 1—2 gånger	2
	3. ☐ 3—4 gånger	3
	4. ☐ 5—6 gånger	4
	5. ☐ Fler än 6 gånger	5

Följande frågor gäller ALLA

20.	Har Du efter skoldagens eller arbetets slut under de senaste 14 dagarna varit på:	Kol. 35
	Antal:	
	Biograf ..... 1 ..... ggr	1
	Café-konditori ..... 2 ..... ggr	2
	Dans- eller nöjestillställning (ej på ungdomsgård) ..... 3 ..... ggr	3
	Bibliotek ..... 4 ..... ggr	4
	Teater (ej studiecirkel) ..... 5 ..... ggr	5
	Restaurant ..... 6 ..... ggr	6
	Idrottstävling (som åskådare) ..... 7 ..... ggr	7
	Gudstjänst eller andakt ..... 8 ..... ggr	8
	Konsert eller annat musikevenemang ..... 9 ..... ggr	9
	Utställning, museum ..... 0 ..... ggr	0
	Kommentarer:	x
	.....	y
21.	Målsmans yrke:	Kol. 36
	Fader/Moder	
	Ev. kommentarer:	
	.....	
22.	Är målsman med i någon eller några föreningar?	Kol. 37
	☐ Nej	
	Om "Ja", ange namn eller slag av förening	Kol. 38
	.....	
	.....	
23.	För alla med gårdskort.	Kol. 39
	Vilket år fick Du gårdskort för första gången?	
	19.....	
24.	Slag av pågående sysselsättning vid intervjutillfället (fritidsgruppens sysselsättning)	Kol. 40—41
	.....	
	.....	
25.	Fritidsgruppsledarens nummer	Kol. 42—43

B. FRITIDSGRUPPSDELTAGARE

Här nedan följer 53 olika påståenden, som Du skall ta ställning till. Markera Din egen åsikt i berörda frågor genom att sätta en ring kring det tecken Du tycker passar bäst. Du gör alltså så här ⊕ om Du delvis är av samma uppfattning; så här ⊖ om Du är helt och hållet av annan uppfattning.

++ = är helt och hållet av samma uppfattning = "håller med"
\+ = är delvis av samma uppfattning = "håller nästan med"
0 = kan inte ta ställning till = "vet inte"
— = är delvis av annan uppfattning = "tycker nog nästan tvärtom"
—— = är helt och hållet av annan uppfattning = "tycker tvärtom"

1.	++ + 0 — ——	Det finns ingen anledning att hjälpa personer som avbrutit en utbildningskurs att återuppta den igen.	
2.	++ + 0 — ——	Vid fester är det i första hand flickorna som bör koka kaffet.	
3.	++ + 0 — ——	Det är de högsta ledarnas sak att avgöra om det behöver göras några ändringar i arbetets uppläggning.	
4.	++ + 0 — ——	Det är kvinnornas egen sak att se till att de får lika rättigheter som männen i samhället.	
5.	++ + 0 — ——	Har man väl en gång sagt nej åt en deltagare i gruppen, så måste man under alla förhållanden hålla fast vid detta.	
6.	++ + 0 — ——	Även om flickor på grund av tidigare utveckling är intelligentare än pojkar, så är ändå män intelligentare än kvinnor.	
7.	++ + 0 — ——	En person som dömts för lagbrott är därmed olämplig som ungdomsledare.	
8.	++ + 0 — ——	Eftersom man kan förvänta att idrottspubliken hellre vill se herr- än damidrott, är det helt i sin ordning att tävlingsidrotten domineras av herrar.	
9.	++ + 0 — ——	Sina vänner bör man i första hand söka bland dem som har samma politiska och religiösa uppfattning som man själv har.	
10.	++ + 0 — ——	Kan man genom en bortförklaring komma ifrån kritik bör man gripa den möjligheten.	
11.	++ + 0 — ——	Ungdomar under 15 år är inte tillräckligt mogna för att kunna vara med och bestämma i ungdomsarbetet.	
12.	++ + 0 — ——	Man bör aldrig rikta kritik mot sin egen organisation.	
13.	++ + 0 — ——	Man har ingen anledning att ställa i ordning efter andra.	

14.	++ + 0 — —	I styrelser bör pojkarna få bestämma.	
15.	++ + 0 — —	Man får överse med skolungdom om den anser sig litet förmer än förvärvsarbetande ungdom.	Kol. 44—45
16.	++ + 0 — —	Det är viktigare att män får god utbildning än att kvinnor får det.	
17.	++ + 0 — —	Det borde vara rökförbud i allt ungdomsarbete.	
18.	++ + 0 — —	I ungdomsarbetet skulle det ges mer upplysning om tobakens skadlighet.	
19.	++ + 0 — —	Alkoholfrågorna borde behandlas mer ingående i ungdomsledarutbildningen.	
20.	++ + 0 — —	En ungdomsledare skall inte röka.	
21.	++ + 0 — —	Alla borde helt avstå från att dricka sprit.	
22.	++ + 0 — —	En ungdomsledare bör aldrig dricka alkohol.	Kol. 46—47
23.	++ + 0 — —	För att ungdomarna skall lära sig att de inte får göra som de vill, är det nödvändigt att hålla hårt på ordning och disciplin.	
24.	++ + 0 — —	Vår tids ungdom har i allmänhet inte tillräcklig respekt för samhällets lagar och förordningar.	
25.	++ + 0 — —	Flertalet av vår tids ungdomar har alltför lös sexualmoral.	
26.	++ + 0 — —	Vid skolmåltiderna skall eleverna alltid äta upp den mat de får.	
27.	++ + 0 — —	Föräldrar och ungdomar bör i större utsträckning umgås tillsammans även i ungdomsarbetet.	
28.	++ + 0 — —	Våldsdåd, såsom rån och misshandel, borde bestraffas hårdare än som sker.	
29.	++ + 0 — —	Det är inte mer än rätt, om alla som överträder lagen får kännas vid straff.	
30.	++ + 0 — —	I de flesta fall skulle det vara nyttigt med litet större föräldraauktoritet.	
31.	++ + 0 — —	Numera ges ungdomen alltför stor frihet.	
32.	++ + 0 — —	Flickor har numera lika goda utbildningsmöjligheter som pojkar.	Kol. 48—49
33.	++ + 0 — —	Ungdomar som är ovilliga att arbeta bör inte få socialt understöd med mindre än att de utför ett arbete.	
34.	++ + 0 — —	Skall man komma framåt i livet, får man inte vara alltför noga med metoderna.	

35.	++ + 0 — ——	Man får inte ta lag och rätt alltför bokstavligt. Det gäller att kunna utnyttja kryphål.	
36.	++ + 0 — ——	De lagar som förhindrar legal abort bör väsentligen mildras.	
37.	++ + 0 — ——	Om det går, är det fullt tillåtet att söka kringgå lagen.	
38.	++ + 0 — ——	"Ärlighet varar längst" kan nog vara bra att ha som regel, men i det praktiska livet kan den sällan tillämpas.	
39.	++ + 0 — ——	Det betyder inte så mycket om en pojke eller flicka ibland för sina föräldrar bakom ljuset.	
40.	++ + 0 — ——	Människor som alltid håller på lag och rätt är ofta tråkiga.	
41.	++ + 0 — ——	När någon berättar oanständiga historier, bör man av artighet ändå lyssna.	
42.	++ + 0 — ——	Det är bättre att ungdomsorganisationerna konkurrerar med varandra än att de samarbetar.	
43.	++ + 0 — ——	Ungdomsorganisationerna behöver inte ha något ansvar för den samhällsbesvärliga ungdomen.	
44.	++ + 0 — ——	På fritiden behöver ungdomarna komma ifrån sina föräldrar.	
45.	++ + 0 — ——	Att kika i boken under ett läxförhör är egentligen fusk, men ändå inte värre än att det kan försvaras.	Kol. 50—51
46.	++ + 0 — ——	Det är bättre att ljuga litet grand än att riskera ett gräl.	Kol. 52—53
47.	++ + 0 — ——	I sin organisation har ungdomsledaren bara ansvar för sin egen avdelning.	
48.	++ + 0 — ——	Det bör vara fler män än kvinnor i styrelser.	Kol. 54—55
49.	++ + 0 — ——	Att låna en bok utan att lämna tillbaka den är tecken på ohederlighet.	Kol. 56—57
50.	++ + 0 — ——	Ungdomsledaren bör inte lägga sig i om hans ungdomar dricker alkohol.	Kol. 58—59
51.	++ + 0 — ——	Ett rus då och då gör ingenting.	Kol. 60—61
52.	++ + 0 — ——	Även en ungdomsledare bör kunna ta sig en snaps ibland.	
53.	++ + 0 — ——	Män, som begår sexualbrott mot minderåriga, borde steriliseras.	

KUNGL. BIBLIOTEKET STOCKHOLM

NORDISK UDREDNINGSSERIE (NU) 1967

1. Nordiskt institut för samhällsplanering
2. Nordiskt samarbete inom forskningens och den högre undervisningens område
4. Internordisk verkställighet med anledning av beslut rörande vårdnad om barn m. m.

STATENS

OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1967

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen)

Justitiedepartementet

Allmänna arvsfonden. [2]
Utsökningsrätt VI. [3]
Ny domkretsindelning för underrätterna. [4]

Försvarsdepartementet

Tjänsteställning inom krigsmakten.. [15]

Socialdepartementet

Barnstugor. Barnavårdsmannaskap. Barnolycksfall. [8]

Finansdepartementet

Statlig publicering. [5]
Finansiella långtidsperspektiv. [6]
Statskontorets programbudgetutredning. 1. Programbudgetering. Del I. [11] 2. Programbudgetering. Del II — Studier och försök. [12] 3. Programbudgetering. Del III — En sammanfattning. [13]

Ecklesiastikdepartementet

Rikskonserter. [9]
Linköpings högskola. Del I. [10]
Skolans arbetstider. [14]
1958 års utredning kyrka—stat: VII. Folkbokföringen. [16]. VIII. De teologiska fakulteterna. [17]
1962 års ungdomsutredning. Statens stöd till ungdomsverksamhet V. [19]

Jordbruksdepartementet

Den framtida jordbrukspolitiken. [7]

Inrikesdepartementet

Kommunal bostadsförmedling. [1]
Invandringen. [18]

ESSELTE AB, STOCKHOLM 1967

KUNGL. BIBLIOTEKET STOCKHOLM